

શ્રી આચારાંગ - ધૂતાધ્યયન

પ્રથમ ભાગ બાવીશ મનનીય વ્યાખ્યાનો

વ્યાખ્યાનકાર

પૂજ્યપાદ બાલપ્રદાચારી, શાસનપ્રભાવક, સમર્થ વિદ્વાન

જી વ્યાખ્યાન-વાચસ્પતિ જી

પન્થામપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવર.

‘શ્રી વીરશાસન’ સાપ્તાહિકની નવમા વર્ષની બેટ
આર્થિક સહાયક ધર્મપ્રેમી ગેઠ શાંતિદાસ ખેતશીલાજી

પ્રકાશક

શ્રી વીરશાસન કાર્યાલય રતનપોળ અમદાવાદ

મૂલ્ય બે રૂપિયા

ॐ निवेदन ॐ

અનેક ગુણગણાવતૂત બાલશ્રદ્ધચારી લામનપ્રભાવક
પરમાગધ્ય વ્યાખ્યાનચાચરપતિ પન્નામપ્રવગ શ્રી
મર રામચિત્રવજ્ર મનિવગના અતિ મનનીય ને
શ્રોધક મિત્તાભર્વા વ્યાખ્યાનોનું મારગનુ અવ
ત બુ પ્રમટ મરનાનો અમારો પ્રવાસ ચાલુ છે
તેમાં પુ પ્રવચનકાર મદાત્માના વાગ્તવિક આચાર્યશ્રી
વિદ્વ આચાર્યને પેદા કરનારી જે મંત્ર હિંદુ
અમારા નમા થો નુકાઠ જળી હોય ત થે અમે
તે પરમ તા કની સુમાના અર્થે હીએ તેમજ
વાંચકો નાંચે પશુ નિવેદન છે કે-નેચને જે
કાંઈ સંકારપદ જામે, તેનો અમારી પામેથી
ખુલાસો મેળવે અને અમાગ પ્રમાણે નામે
કૃપા કરી પુ પ્રવચનમર મદાત્માને ન વગોવે

ધનજી રહીત } —મગ્ધાત્ક “જિન પ્રવચન”
મુગધ ૩

મુદક મુલચલભાઈ ત્રિમહાસ પટેલ સૂર્યપ્રકાશ
પ્રિ પ્રેસ પી ૭ મ રા રો ૩ અ મ દા વા દ

गा स न भा न्य—स गि पु ० ६२—

“आचार्य श्रीमद विजयदानसुग्रीश्वरभू भट्टाचार्य”

स्व० पू० सद्धर्मोद्धारक-न्यायाम्भोनिधि-श्रीमद्विजयान-
 दसूरीश्वराणामनन्यपट्टालकार-सद्धर्मसरसक-दभीदभा
 द्विदम्भोलिना श्रीमद्विजयकमलसुरिवराणा पट्टालकार
 सरुलागमरहस्यवेदी-श्रीविजयदानसुरिदेवाना स्तुतिः

卐

卐

परमगुरु-स्तुतिः

卐

卐

सन्मार्गं प्रकटीकरोति वृजिन, दूरीकरोत्यद्विना,
 मात्मानं विमलीकरोति वचसा, मन्दीकरोति स्मरम् ।
 ससारं प्रतनूकरोति विचरन्, योऽरं महीमण्डले,
 सोऽयं पूज्यतमः सदा विजयते, श्री दानसूरीश्वरः ॥

गुरु-स्तुतिः

सिद्धान्तमहोदयि प्रशमरसनिधि सुगृहितनामयेय
— प्रातः स्मरणीय —

वाचस्वर्य श्रीमत् प्रेमविजयगणिवराणां स्तुतिः

००

रर्मग्रन्थविचारचालमुकुरो, सिद्धान्तपारगमी,
पद्याप्यविधिप्रकाशनपटु, —मद्योतन. सर्वश.।
प्रत्रज्यागुणरत्नरोहणगिरि, सारल्यनीरोदधिः,
भूयादो विजयान्तवाचस्वर, श्रीप्रेमनामेष्टद ॥

सिद्धान्तमहोपनि, प्रथमस्कान्धे, मुद्रितनामधेय,
— आतःस्मरणीय —

— वाचकवर्थ —

श्री भ त प्रे भ वि ज य ञ ग णि व र

ॐ ग्रन्थकार-स्तवे ॐ

पूज्यपाद-बालप्रह्लाचारी-शासनप्रभावक-विद्वन्निष्ठरोमणि,
व्याख्यानराचस्पति-पंन्यासप्रवर श्रीमद् रामविजयजी
गणि-गुरुवराणा स्तुति ।

[शास्त्रविद्विहितम्]

चित्ताचिन्त्यसरस्वतीवलवशाद् दौर्जन्यकोलाहले,
शासने समयेऽपि विश्रुततरा दीक्षा मदेया भुवि ।
तुवाणास्त्वनुयोगकृतिवरा भव्याङ्गिनिस्तारका.,
जीयासुर्गणिवर्यरामविजयानूचानपादा सदा ॥

[भाविनी छंदः]

नयनपुटनिपेया सुदरा कायपटि,
श्रुतियुगसमुपेया कम्पवाचा च येपा ।
विषयिदमनलीला पुण्यप्राग् भारदेहा.,
विजयचरमरामा पान्तु पन्यासदेवा ॥

પૂ જાવદ્રશ્યારી તાનનપ્રભાવક નમર્ય વિદ્વાન્ વ્યાખ્યાનનાયકપતિ,
પત્યાસપ્રવર

— શ્રીમદ ગમવિજયજી ગણિવર —

॥ णमोत्थुणं समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

ग्रंथ अने ग्रंथकार.

॥ सम्यग् दर्शन-ज्ञान-चारित्राणि मोक्षमार्ग ॥

ૐ અર્હ નમ ।

અભિધેય, મળધ ને પ્રયોજન-

સાહિત્યની સદિમા 'પ્રસ્તાવના' કિંવા 'ભૂમિકા'નું
અધ્યાન સુવિશિષ્ટ છે. શું મામાજિત કે શું રાજકીય, શું નૈતિક
કે શું ધાર્મિક, દરેક વિભાગના સાહિત્યમા પ્રસ્તાવના અથ
ને અનિવાર્ય અધ્યાન લોગવે છે. અન્યની આખીય વસ્તુનું
સકુચિત છના અપદ સૂચન ભૂમિકામાથી મળી રહે છે.
પ્રસ્તુત અથ કેણે રચ્યો, કયા મયોગો વચ્ચે રચ્યો, કયા
હિતસાધક તત્વની પ્રચારણાર્થે રચ્યો, તે હિતમાધક હેતુની
સિદ્ધિ અર્થે કયા વિષયનું ખડન-મંડન કર્યું, તેમજ એ અથ
રચના કેટલે અથે હેતુમાધક બની શકે તેમ ઠે અને એ
દ્વારા જનકયાણુમા એનો શો ફાળો રહેશે, -એ વિગેરે મહ
ત્વનું વર્ણન પ્રસ્તાવના પૂરે પાડે છે. એટલુજ નહિ પરન્તુ
પ્રસ્તાવનાના વાચન વિના પુસ્તકનું વાચન અપૂર્ણ ગણાય
છે. આથીજ પૂર્વ કાગના મહર્ષિઓ 'મગલાચરણ' કર્યા
બાદ, -'અભિધેય, મળધ અને પ્રયોજન'નું પ્રતિપાદન
જગતા અને આજે પણ એ પ્રસ્તાવના દ્વારા કરાવાય છે.
પ્રસ્તુત અથ કે જે 'શ્રી આચારાગ' નામે સુપ્રસિદ્ધ છે,
તેની ટીકા લખનાર પરમ ઉપકારી મહર્ષિ 'શ્રી શીલાક-
સૂરીચરણ મહારાજ' પણ મગલાચરણ કર્યા બાદ, એજ
પ્રધાને અંગીકૃત કરીને લખે છે કે -'આ સૂત્રમા કહેવા યોગ્ય
આચાર ઠે અને આ આચારસૂત્ર 'ભગવાન્ શ્રી મહાવી
રદેવે' જગતના હિતને માટે જે રીતિએ કહ્યું છે, તેજ
રીતિએ હું પણ ગઈકે કહ્યું છું' આ એક ટુકા વાક્યમા
ટીકાકાર મહર્ષિએ અભિધેય, મળધ અને પ્રયોજન, -એ ત્રણે

દર્શાવ્યા છે ‘આચાર્ય’ એ ‘અભિધેય’ છે ‘ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવથી ચાલ્યુ આવે છે’-એ ‘મખધ’ છે અને-‘જગત્નુ હિત’-એ ‘પ્રયોજન’ છે આ ધ્યનમા અનેક મત્યોને કે જેની મ્હામે આજના જડવાદના ગ્ગે રગાએલા જમાનાવાસીઓનું ‘ભયકર’ ને ‘અચુર’ છતા ‘આત્મનાશક’ ને ‘ફેલાહીન’ આક્રમણ છે, તે સત્યોને ટી કાઢા મહુર્ષિએ પ્રક્ર્યા છે જગત્મા જગત્ના હિતાર્થે કહેવા યોગ્ય એ ઢાળ પણ વસ્તુ હોય, તો તે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ દર્શાવેલ આચાર્ય છે એ આચાર્યનું ધ્યન પણ ‘ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ’ના ફગ્માન મુજબ કરાય અને એમ કરવાનો હેતુ પણ માત્ર જગત્ના આત્મહિત પૂરતો હોવો જોઈએ અર્વાત-શ્રી જિનેશ્વરદેવના સાધુઓ અનતજાનીએ ઉપદેશેવ આચારનોજ ઉપદેશ આપી શકે અને તે પણ જગત્ને એ આચારનું રાગી બનાવી, એ આચારમા જોડવાનાજ હેતુથી આજ કાળે ઢાળ પણ જૈન સાધુ ન તો મનથી, ન તો વચનથી કે ન તો કાયાથી સસાર (દુરાચાર) પોષક અથવા સયમ (સદાચાર) શોષક વિચાર વિચારી શકે, કથન કહી શકે કે ક્રિયા કરી શકે ! એઓ જે કાઈ વિચારી શકતા હોય, કહી શકતા હોય કે કરી શકતા હોય, તો તે માત્ર ‘ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ’ દેલેલ આચાર્ય-સદાચાર જ છે એટલે આવા અન્યના આધારે થએલા ‘અવચનો’મા પણ એજ ‘સદાચારનું પોપણું’ અને તેટલાજ ખાતર ‘દુરાચારનું ઉન્મૂલન’ હોવું જોઈએ અને તે ઠે કાળ કે-આ અથમા મૂકાએલા

પ્રવચનોના દાતા એક તે મહાન્ જ્ઞાન સાધુ છે, કે જેમણે પોતાનું જીવન બ્રહ્મચર્યાવસ્થામાંથી જ ગાસનને સમર્પી દીધું, સ્વપ્ન કે યાજ્ઞસાધનામાં ‘વિપુલ’ ને ‘પ્રચંડ’ એવા પ્રતિકૃત સંયોગો વચ્ચે પણ ‘મક્કમતા’ દાખવી છે ને દાખવ્યે જાય છે જેમનું કયેયજ એક માત્ર વિશ્વને સંપૂર્ણ, સ્થાયિ અને દુ ખના લેશથી રહિત સુખ પ્રાપ્ત કરાવવાનું છે અને માટેજ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ માનવજીવનમાં અને પ્રાપ્ત કરીને જ્ઞાનજીવનમાં જડ ધારી નુકેલા અનેક નેક ઝીણા ઝીણા છતાં આત્મનાશ કરી રહેલા દોષોનું નિર્દોશ કરાવીને, મહાચાર્યનું મર્મરૂપ કર્યું છે

વાચકનો વિશ્વાસ-

અસ્તુ હવે પ્રસ્તુત અન્યના મત્તમમાં વિશેષ ઉંડે ઉતરતા પૂર્વે, અન્યજ્ઞાનેના પરિચય આપવો આવશ્યક છે, કારણ કે-“ પુરુષવિશ્વાસે વચનવિશ્વાસ ”-“વાચક પ્રત્યેના વિશ્વાસથી વચન પ્રત્યે વિશ્વાસ જન્મે છે”-એવું જ્ઞાનીપુરુષોનું કથન છે અને તે સત્યજ છે કેવલ ‘વચન’ ઉપરથીજ એના ‘વાચક’ને વિષે મત બાધવામાં ધણી વાર ‘ભૂલ’ થવાનો ‘શંભવ’ રહે છે વચનનો વિશ્વાસ એના વાચક પ્રતિના વિશ્વાસને વધુ અવનમેલો ■ વાચક ઉપર વિશ્વાસ આત્મા બાદ, ત્યારે ત્યારે ગહન વિષયમાં ‘શંકા’ ઉપસ્થિત થાય છે અને એ વચનની ગહનતા સુધી વાચકની બુદ્ધિ પહોંચી શકતી નથી, ત્યારે ત્યારે એ કટાણીને પણ વાચકના વચનને ‘અમત્ય’ માનવા પ્રેરાતો નથી, પરંતુ એની ‘અગમ્યતા’ને શોધવા મથે છે આમ થતા એનું

પૂજા ‘મનન’ ને ‘પરિશીલન’ કરતા વાચકની ગહનતાના વમળમા અટવાએલી ‘બુદ્ધિ’ સત્યને પ્રાય ચોધી શકે છે અને કદાચ તેમ ન બને તો પણ એ વાચકવાચકના વચ નને ‘દોષિત’ માનવા ન પ્રેરતા, ઝાઝ જ્ઞાની પાસેથી ‘બુદ્ધાસો’ મેળવવા જ પ્રેરાય છે આટલું છતાય બે તે નથી સમજી શકતો, તો પણ તે માને કે-‘શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ અટપ છે’ પરિણામે તે ઉધી દિશાએ નહિ દોરવાતા સત્યને પામી શકે છે માટેજ મોક્ષમાર્ગે રૂપ સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રમા સમ્યગ્ દર્શનને પ્રથમ મૂકેલ છે સમ્યગ્ દર્શન એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા તત્ત્વોની ‘અર્હા’ અને ‘રૂચિ’

અવિશ્વાસના યોગે-

આથી વિરુદ્ધ-એઓને વાચક ઉપરજ વિશ્વમ નથી હોતો, તેઓ તો વાચકના વચનોને પોતાની ‘બુદ્ધિની કસોટી’એ ચઢાવે છે અને પોતાની અટપ બુદ્ધિના યોગે ન સમજતા, એ વચનોને ‘દોષિત’ માની લે છે આમ ‘જિજ્ઞાસા વૃત્તિ’ મગી જતા તે સ્થેજે ઉન્માર્ગે દોરાય છે ‘ત્રિકાલજ્ઞાની’ સર્વજ્ઞે જે વસ્તુ નિર્દિષ્ટ કરી તેની સમજ, શક્ય છે કે-‘અપજ્ઞાની’ એવા આપણને ન પણ પડે, પરંતુ તેથી વસ્તુનેજ જોટી માની લેવાય, તો પરિણામે આપણે રૂબીએ અને બીજાને રૂળાવીએ, સમર્થ શાસ્ત્રગરોએ પણ જ્યાં ગહનતા અનુભવીને ન સમજાયું, ત્યાં ઠહી દીધું કે-“તત્ત્વ જુ કેવલિગમ્યમ્”-‘તત્ત્વ જ્ઞાની બાણે.’ અને

એ રીતિએ ભવિષ્યની પ્રજાને માટે જેવું ને તેવું 'નિર્દોષ' ને 'નિર્વિકાર' જ્ઞાન મૂક્યું આજે જૈનમમાજમા પોતાને 'મુધાગક' તરિકે ઓગળાવનારાઓના 'કૌન્કરન્મ' ને 'યુન કસથ'ના મડળોની ઉપત્તિનું અને હયાતીનું કાગળ પણ એજ છેડે-તેઓ પોતાના 'મલીન માનમ'ને અનુકૂળ આવે તે રૂપમા 'શાઆજ્ઞાઓને ફેગવવા' માગે છે અને માટેજ તેવાઓને 'નિર્મલ' શાખોને 'વિકાઠી' આહિન્યનું અને ફેવવ સ્વપર ઠ યાણુયે ગાઅગ્યના ઝરનારા 'ઉપકાઠીઓ'ને 'સ્વાર્થો'—'ઇન્દ્રતલીયા' ને 'ઇતિહામની કલકિત આવૃત્તિ' જેવા વિશેષણો આપવા પડ્યા છે। એટલે વાચકના મારા પણ વચન ઉપર વિશ્વાસ પેદા કરવાને માટે વાચક ઉપગનો વિશ્વાસ અનિવાર્ય છે

અન્યકારનો પરિચય શા માટે ?

આ વીમમી સદીના પરમ પ્રભાવક, પાચાલદેશોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ ન્યાયાગ્નોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયાનદ સૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની પ્રભાવક પાટે, સકલ સાધુમંડલ ને શ્રાદ્ધમૂલક દ્વારા સ્થપાએલા અનન્ય પદ્મધર, સદ્ગર્ભરક્ષક સૂરિપુ દર શ્રીમદ્ વિજયકમલસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના પદ્મપ્રભાવક, મકલાગમરહસ્યવેદી આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય દાનસૂરિનરના પરમ વિનેય, મિદાન્તમહોદધિ મહોપાધ્યાય શ્રીમત્ પ્રેમવિજયજી ગણિવરના સાધ્યરત્ન, બાલ પ્રદાચારી, શાસનપ્રભાવક, ગમર્થ વિદ્વાન, વ્યાખ્યાનવાચ સ્પતિ, પન્યાસપ્રનર શ્રીમદ્ રામવિજયજી ગણિવર, એ આ પુસ્તકમા પ્રસિદ્ધ થતા ધાર્મિક વ્યાખ્યાનોના દાતા છે

આને જૈન અને જૈનેતર જગત એઓશ્રીને જૂદી જૂદી દૃષ્ટિએ પીછાને છે અને તે ત્યા સુધી કે-એ મહાત્માનો પરિચય આપવાને માત્ર નામનિર્દેશ પણ ળસ ગણાય પન્નુ આને 'જૈન કુલોમા જન્મવા પૂરતીજ યોગ્યતા'થી પોતાને 'જૈન' મનાવી ગ્રહેલા અને 'જૈનત્વનો દ્રોહ કર નારા કાર્યો કરનારાઓ'એ, છાપાની દેવડીએ ઉભી જગતને એ મહાત્માના 'વાસ્તવિક સ્વરૂપ'થી અપરિચિત ગણવાના અને તદ્દન ખોટા સ્વરૂપે ચીતરવાના એટલા 'અધમ' ને એટલા 'દુષ્ટ' પ્રયાસો કર્યા છે, કે જેથી અનેક અજ્ઞાન જૈનો ને જૈનેતરો એ મહાત્માની વાસ્તવિકતાથી જ અજાણુ છે એટલુજ નહિ પણ ઘણાઓ તો એઓશ્રીને માટે તદ્દન વિપરીત જ્ઞાનજ ધરાવે છે આવાઓ જ્યારે 'આયાસે' કે 'અનાયાસે' એ મહાત્માના મીઠા 'પરિચય' આવી શકે છે, ત્યારે તેઓ ખૂબ ખબ પ્રશ્નાત્તાપ પૂર્વક પોતાની 'અજ્ઞાનતા' સ્વીકારી, સ્વાર્થસાધના માટે અનેક અસત્યોના આત્રયે જીવતા એ 'ધર્મદ્રોહીઓ'ને પોતાનું આત્મધન હુગી લેનાર 'ચોટાઓ' કે આત્મહિતને હણનારા 'ખૂનીઓ' માને છે અને માન્યા છે એટલે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા મળધી કેટલાક, ખુલાસા કરવા આ સ્થાને મુયોચ્ય લાગે છે

અન્યકાર-

ખાળ વયમા જૈનસીક્ષા અગીકાર કરીને, પુન્ય ગુરૂદે વોના જીવનમાથી સસ્કાર પામીને, બ્યાઝરલુ-ન્યાય-પદ્દશન આદિ વિષયોમા નિષ્ણાત બની શાસોના અવલોકનમાથી સદ્જ્ઞાન પામીને અને પોતાના આત્માને ચારિત્રદ્વારા ખૂબ

ખૂબ ‘ઉપકારપરાયણ’ બનાવીને, આ પ્રવચનકાર પંથ્યા મુખવરશ્રીએ, જૈન જનતામા ડોઈ ‘દીવ્ય મચેતનતા’ પેદા કરી છે. પોતાની પ્રભાલરી વક્તૃત્વ શક્તિ દ્વારા એમણે અનેક આત્માઓની ‘જીવન-ચોત’ને જગવી છે. વિષય અને વ્યાયમા રૂમેવા, અજ્ઞાનમા સડના, સન્માર્ગથી અપરિચિત, ધર્મહીન પશુજીવન જીવનારા અને એવા એવા અનેકવિધ પાપોમા જીવન ખરબાદ કરનારાઓને આ મહાત્માના નીકર પ્રવચનોએ ‘જીવનમુક્તિ’ના સાધક સયમને માર્ગ દોર્યા છે. જૈનકુલમા જન્મ્યા છતાં જૈનવથી અપરિચિતોને જૈનત્વની ‘પીછાન’ કરાવી છે, સાચા જૈન બનાવ્યા છે. આત્મા, પુણ્ય, પાપ, પરલોક વિગેરેમા શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરી કેટલાયને ‘પાપભીડ’ બનાવ્યા છે. ભાગ, વિશગ, નિઃપૃહતા ને નિઃમગતાની વાછા તેવા જનોમા પણ ઉત્પન્ન કરી છે, કે જેઓ ભોગસુખની સાધના પાઠળ ગાડા-ધેવા બનેવા હતા. આવી અનેક ખાત જીવોની ઉદ્ધારક વિભૂતિનો જગતને પરિચય કરાવેલો, એ પણ ‘પુણ્યકાર્ય’ છે અને ત્યારે જડ જમાનાવાદના ઉપાસક ‘પુદ્ગલજ્ઞાનદીઓ’ ઉન્માદભર્યા પ્રયત્નો દ્વારા જનતાની આખમા ધૂળ નાખી ‘પુદ્ગલમેમ’ ને પોષવા મથતા હોય, ત્યારે એના પુણ્યનામધેય મહાત્માના સત્ય સ્વરૂપથી જગતને પરિચિત બનાવવું, એ મ્હોટામા મ્હોટી ‘આત્મ-મેવા’ છે. ‘ભક્તિ’ છે કહેવા દો કે-‘કર્મનિર્જરા’ છે. અને એ જ એક ‘પુણ્યાભિલાષા’ પૂર્વક આ પરિચય લખાય છે, કે જેથી અજ્ઞાન જનતા ઉધે માર્ગ દોરવાઈ હોય કે દોરવાતી હોય તો બચી જાય.

શુ ઉપદેશ છે ?

કેવલ ધાર્મિક આચરણાઓમાજ દિનગત પસાર કરનારને જૈન શાસ્ત્રકારોએ ‘મર્વવિરતિ’ કે ‘માધુ’ નામથી મળોધ્યા છે અને અમૂક પ્રમાણમાજ ધાર્મિક આચરણાઓ કરનાર મમારીઓને ‘દેશવિરતિ’ તરીકે જણાવી, જે આત્માઓ સસારને છોડી શકતા નથી—અથે પણ વિરતિ આરાધી શકતા નથી, પરંતુ જે ‘સયમ’ અને ‘મોક્ષ’ એ જોજ વસ્તુઓને ‘સારભૂત’ માની, નસાર પરત્વે ‘અભાવ’ ધગવે છે તે ‘મમ્યગૂદ્રષ્ટિ’ ગણાય છે આ ત્રણે આત્માઓ સુક્તિના ‘આરાધક’ ઢહેવાય છે અને તેથીજ જૈનશાસ્ત્રોમા મોથી પહેલા ‘સસારવિરાગ’ ઉપદેશાયો છે કોઈ પણ જૈનશાસ્ત્રી એક પણ પદ્ધતિ એવી નથી, કે જે મયમભાવનાની ‘વિધાતક’ હોય કે મસાગભાવનાની ‘પોષક’ હોય સારૂ વિશ્વ સુખનું અર્થી છે ‘સુખપ્રાપ્તિ’ એ સૈલું ‘ધ્યેય’ છે અને તે ‘સુક્તિ’ વિના અન્યત્ર નથીજ અનન્ત કાળથી દુનિયા દુન્યવી સુખને માટે પ્રયત્ન કર્યજ બાય છે એ માટે એણે ખૂબ ખૂબ મહુ છે ને સહે છે બહાલા માતાપિતાને, પ્રિય પત્નીને, જન્મ-ભૂમિને, નેહિ-મળધીઓને તેમજ લક્ષ્મી વિગેરેને એ એજ કારણે છોડી શકે છે દુન્યવી સુખ એટલે કે-કચન અને કામીનીની પાછળ ગાડા-ઘેલા બનેલા વિશ્વે તો અનેક વિશ્લેષોજગાવ્યા છે અનેકના ડરપીણ ખૂન ઢ્યા છે એજ લાલસામા અનેકે પોતાના જીવનની આહુતિ આપી છે પોતાની લાવમાને આડે આવતા અનેકોને યેન ડેન દુખી કરી કે મહારી, એમના આત્રિતોને કગાલ બના-

વ્યા છે અરે, જગત્મા પ્રવર્તી રહેલી અગાન્તિ, કલેશમ મયતા ને દુ ખાવલિનું એકજ કારણ એ લાલસા છે જેમ જેમ એ લાલસા વધે છે, તેમ તેમ મનુષ્ય માનવતાથી પર બનતો જાય છે અને એનામા પશુવૃત્તિ ને પછી રાક્ષસીવૃત્તિ જન્મે છે આમ છતાં જેમ એક ‘નશાખોગ’ અનેક ચિન્તાઓથી મુદ્ધિત મેળવવાના ઉપાય તરીકે નશો કર છે અને એમ કન્તા પરિણામે ‘ભયકર વિનાશ’ ને પામે છે, તેજ રીતિએ અર્થ અને કામની ‘બદ્દી’મા નપડાએવા મસારીઓ, એમા મુખ કર્પીને પોતાની જાતને ફના કરવા સાથે, મપર્કમા આવનાર જનોને પણ ફના કરે છે એટલે ધર્મોપદેશ માત્ર અર્થ અને કામની એ ભાવનાને નષ્ટ કરવા માટેજ હોઈ શકે, કારણકે— જગત્ એ એરી અને ચેપી ગેગથી બચે તેટલાજ ખાનગ જૈનશાસનની સ્થાપના છે ‘જૈનશાસન’ એટલે અર્થ અને કામ-કચન અને કામિની રૂપ વિષને જડમૂળથી ઉતારનાર ‘જડીબુદ્ધી’ માટેજ જૈનશાસન પામનારને કેવલ દીન અને દુ ખીનીજ દયા નથી આવતી, પરન્તુ સાગય વિશ્વની-ગાળ ને રક સૌની દયા આવે છે અગર દયાને પાત્ર કોઈ ન હોય, તો તે જૈન સાધુઓજ છે, કે જેઓએ પોદ્ગલિક મુખો’ ને ‘પોદ્ગલિક મુખોની વામના’-ઉલયનો ‘પરિ-ત્યાગ કરી, કેવન ‘મુક્તિસાધક’ શુભ આચરણોનું ‘સેવન’ કરવા માડ્યું છે બાકી દુન્યવી મુખમા ગચી-માચી રહેલાઓને માટે તો કેવલ દયાપાત્રતા જ હોઈ ને, લાનદયાથી ભીંજાએલા પુણ્યાત્માઓ એમને જૈનશાસનના રાગી બનાવવા જ ઈચ્છે છે રાજ અને રડમા ફરક એટલોજ છે કે-એકની

પાસે પૌદ્ગલિક સુખની મામગ્રી છે અને ણીન પામે તે નથી પરન્તુ ‘સામગ્રીસપન્ન’ ત્યા સુધી એ સામગ્રીમા સુખ માની એને મગ્ધવા ને વધાવવા ઇચ્છે છે, ત્યા સુધી એ પણ ‘હૃદયનો રક’ જ છે અને દીન પામે પૌદ્ગલિક સુખ-મામગ્રી નહિ હોવા છતાં, એને મેળવવાની ને મેળવીને ભોગ-વવાની ‘લાલમા’ બેડી છે એટલે એ પણ ‘રક’ છે બાકી દુનિયાનો રકમા રક પણ જો એ લાલમાને છોડી દે, તો એ મહાન છે-મુખી છે આથીજ જૈન શાસ્ત્ર-કારોએ પૌદ્ગલિક મળધોને ‘ક્ષણિક’-‘અસાર’ ને ‘આત્મ-ઘાતક’ તરીકે વર્ણવીને, જગતને એના ‘સપર્ક’ થી ને એને મેળવવાની ‘લાવના’થી અલગજ રહેવાનું ઉપદેશી, અને તો ‘મર્વવિરત્તિ’-તે ન બને તો ‘દેશવિગતિ’-તેય ન બને તો ‘સમ્યગ્દ્રષ્ટિ’ અને તેટલુંય ન બને તો ‘માર્ગા-નુસારી’ બનવાનું ઉપદેશ્યું છે આથીજ દરેક જૈન સાધુના વ્યાખ્યાનદાનનો હેતુ, જગતને અર્થ ને કામની સાધના ને લાલસાથી પર બનાવવાનોજ અને સયમમા ભેડવાનોજ હોય અને એથીજ આ અન્યકાર મહાત્મા પણ એવાજ ભાવાર્થનો ઉપદેશ આપે છે કે —

“ જો આત્માએ સપર્ક, સાધત્વ ને કુ બનાવેલા ચિનાનું સુખ મેળવવા ઇચ્છતા હોય, તેઓએ ઇન્દ્રિયોને અને મનને કાણુમા રાખતા રીખવુ જોઈએ સ સારના પદાર્થોની લાલસા છોડવી જોઈએ અને આત્માની પીઠાન મેળવ વાના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. પોતા પ્રત્યેનું જીજ્ઞાસુ જે જે આવરણ ન બમર્દ હોય તે તે આવરણ પોતે અન્ય પ્રત્યે નજ આવરણ જોઈએ વિષયવિરાગ, ક્યાયત્યાગ ગુણાનુરાગ અને શુદ્ધ ક્રિયાઓમા અપ્રમત્તતા કેળવવી જોઈએ પોતે કોઈનો નથી અને પોતાનું કોઈ નથી, અર્થાત્-માતાપિતા, સ્વજનપરિ

વાર કે સુખદુઃખ એ બંધુ કર્મજન્ય છે—એમ માની મોહના બન્ધન ઠીલા કરવા ભેદએ અને એ બધાના હેતુભૂત કર્મનો નાશ કરનારી પ્રવૃત્તિ આદરવી ભેદએ પોતાના આત્માની પોતે જ્યાં ચિન્તવીને પાપથી સદાય જરૂર રહેતું ભેદએ આ માટે જેમ બને તેમ નિ સમાવસ્થા કેળવવાની જરૂર છે અને સંપૂર્ણ નિ સંગ બનેલા આત્માએજ સંપૂર્ણ સાધ્યત્ અને દુઃખના હેશ વિનાશ સુખ અનુભવી શકે છે, જ્યારે અરો અરો નિ સંગ બનેલા આત્માએ તે પ્રમાણમાં સુખ પામે ॥

*

આ વસ્તુઓની શ્રદ્ધા તે ‘અભ્યગ્નુ દર્શન’ આતુ જ્ઞાન તે ‘અભ્યગ્નુ જ્ઞાન’ અને એનો આચાર તે ‘સમ્યક્ આચિત્ર’ આ ઉપદેશમાં ત્રણેનો સમાવેશ થઈ જાય છે । આ રત્નત્રયિના ઉપદેશમાં ‘સાધુધર્મ’ અને ‘ગૃહસ્થધર્મ’ ઉભયનો સમાવેશ થઈ જાય છે ઉપર દર્શાવેલા ધર્મના ‘સેવન’થી જ ‘સુખ’ છે અને એથી ગહિત કાર્યમાં—‘પાપકર્મ’માં કેવલ ‘દુઃખ’ જ છે, એમ સમજાવતા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા એક સ્થલે ફરમાવે છે કે—

‘જ્ઞાનીએએ સાક્ષીમાંથી સારું જોઈને જે વસ્તુ કરી કે—ધર્મ કરેા એ સુખર્ત સાધન અને પાપ કરતુ જે દુઃખનુ સાધન

આમ કહીને ધર્મનું સ્વરૂપ ટુંકમાં છતાં સ્પષ્ટપણે મમ જાણતા તેઓ ફરમાવે છે કે—

“આપણી જાતને બચાવ લાગે—દુઃખમય લાગે તે પારખા પ્રત્યે આજ રતુ નહિ—એનું નામ ધર્મ જે જે બનાવોથી મને વક્તીક થાય તે મારે મારી છન્દગીમાં બીજા પ્રત્યે આચારવા નહિ—આ મન કામના આવે તો જ સંપૂર્ણ સાદુપણ (સંપૂર્ણ ધર્મોપણ) થાય

આ રીતિએ ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યા બાદ પરમ ઉપકાર—પરાયણ પ્રવચનકાર મહાત્મા સુખના એક માત્ર સાધનરૂપ ધર્મના સાધનો દર્શાવતા તેજ મ્થલે ફરમાવે છે કે—

‘ધર્મ’, એ સુખનું સાધન છે જે સાવન સુખના, તે જ ધર્મના’
(માટે સુખના સાધન તરીકે કે ધર્મના સાધન તરીકે) તથા વસ્તુ મૂકી —

૧-પહેલી હંમેશા અને તેા ચોવીસ કલાક કાયાથી ન અને તેા હૃદયથી, હૃદયના બહુમાનપૂર્વક સાધુ એકલે શુદ્ધોએ કરી જઈ મહાપુરુષો, એમની એવા-એમની આજ્ઞાનું પાલન આ સાધનની સેવાથી લાભ તથા ૧ મુદ્દર ઉપદેશની પ્રાપ્તિ ૨ વર્માત્માના દર્શન ૩ રચાને વિનય

*

૨-પરમાર્થ વૃત્તિથી દુનિયાના પ્રાણીઓ પ્રત્યે-વિશ્વપ્રત્યે, બહુને સેવાની ઈચ્છા વિનાની પ્રીતિ—સૌના હિતની ચિંતા આથી શુભ ભાવના થાય અને દ્વેષરૂપ અભિ ભુજાઈ જાય

*

૩-દુનિયાદારીના સ્વયંએવ નાશવત, મૂકીને જવાના તેરા પદાર્થો પ્રત્યે મહારાષ્ટ્રનાની યોગી કષ્ટી કાંટેની બુદ્ધિને નાશ, તે ત્રીજું સાધન આથી તૃપ્તિ કે જે સધળા હોયોની માતા છે અને સધળા શુદ્ધોને ધાત કરનારી છે, તેને નાશ થાય છે

*

આ માનવજીવન સફળ કરવા માટે બહુજ શુદ્ધ હૃદયપૂર્વક જે ત્રણ સાધનો મેલવાના જતાગ્યા, તે આત્માને આ ભવમા શાંતિ પમાડે અને તેથી ભવાનરમા પણ શાંતિ આવે એના છે અને તેના આરાધનથી ભવિંધમા એવી કાર્યવાહી થશે કે—આત્માની સામે અનાદિકાળથી લાગેલ કર્મભજ સાફ થશે અને જે સુખને પ્રાણી માત્ર ઈચ્છે છે તે મુક્તિનું અદ્વિતીય સુખ, કે જે દુખના લેરા વિનાનું, પૂરેપૂરું અને શાશ્વત્ છે, તે મળી શકશે અને તે આત્માને સધળા દુખના દાવાનળો સ્પર્શી પણ શકશે નહિ અને તેજ મળેલ આર્યદેશ આર્યકુળ, અને આર્ય નાતિની સફળતા થશે

ધર્મઝનુની છે ?

પૂજ્ય પ્રવચનકાર મહાત્માના આજ લાવાયેને દરોા વતા પ્રવચનોની શ્રદ્ધાએ કેમજી ધર્માર્થ જૈનને ડિવા જૈને-તા સુરજનને પણ ‘વિરોધ’ નજ હોય એમા કેવલ પોતાના

અને પરના કલ્યાણનીજ લાવના છે પરન્તુ 'ધર્મ'ને નામે
 છવવા છતાં અને 'ધર્મખખ્તર'થી 'રક્ષિત' હતા, અધર્મ
 કળનારા તથા પોતાના અધર્મના બચાવને ખાતર 'ધર્મ'ને
 પણ 'અધર્મ'રૂપ દર્શાવવાનું પાપકર્મ કરી, જગતને પાપકર્મમા
 વધુ 'રક્ષિત' બનાવનારાઓ, આજે આવા કલ્યાણકર ઉપદેશ
 સ્હામે પણ વિરોધ ઉઠાવી રહ્યા છે એટલુંજ નહિ પણ તેઓ
 સીધી રીતે હલીલોમા નહિ ફાવવાથી, વિશ્વમાત્રના આત્મિક
 કલ્યાણને ઈચ્છતા આ મહાપુરૂષને 'હલ્લકા' પાડવાના 'આશ
 ય'થી, જૈન અને જૈનેતર જગતમા આ 'તર્કટી' બાબતો
 ફેલાવવાની 'દુષ્ટદેષ્ટા' કરી રહ્યા છે એવાઓજ આ મહાત્માને
 'ધર્મઝનુની' મનાવવા મિથ્યા પ્રયાસો કરે છે એ માટે
 પ્રમાણ તરીકે અમદાવાદના શ્રીમન્ત મીલમાલેક અબાલાલ
 સારાભાઈએ સવત્સરી જેવા પરમ પરને દિને કુતરાઓ ઉપર
 ઠરાવેલા ગોળીબારના સબધે 'વીરશામન'ના તત્રી અને
 પ્રકાશક સ્હામે ચાલેલા કેસમા, મેજસ્ટ્રેટે—'તે મુનિ રામ
 વિજયજી એક 'ધર્મઝનુની' સાધુ છે'—એવા જજમેન્ટમા
 લખેલા શબ્દો ટાકે છે, પરન્તુ જે કેસની અપીલના જજ
 મેન્ટમા વિદ્વાન્ ન્યાયાધીશ મી. ડેવીસે પહેલાના જજ
 મેન્ટમા જે 'અનેક મુધારા' કર્યા હતા, તેમ જે પણ
 'મુધારો' કર્યો હતો કે—'તે મુનિ રામવિજયજી એક
 'ધર્મશ્રદ્ધાળુ' સાધુ છે'—ધર્મઝનુની નહિ !

વધુમા બાઈ રતને કરેલા કેસના સબધમા પણ જેમની
 જુબાની વિશ્વાસપાત્ર ગણવામા આવી હતી, તે અમદાવાદની

સ્મૌલ કાઝ કાર્ટના જજ રા સૂરચદ પી. ખદામીએ
જુજાનીમા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા સખધમા જણાવ્યું હતું કે -

“ હું ગમવિજયજીને જોળણુ છું તેઓ જૈનધર્મના
સાધુ છે હું તેમને ગુરૂ તરીકે માનું છું રામવિજયજીનો
ઉપદેશ મેં માલખ્યો છે તેમના આચાર-વિચાર જૈનધર્મને
તદ્દન અનુસરતા છે આ બન્ને (પૂ ગમવિજયજી અને
તેઓ શ્રીમદ્દના ગુરૂ સિદ્ધાન્તમહોદધિ શ્રી પ્રેમવિજયજી
મહોપાધ્યાય) સાધુઓના આચિત્ર વિષે મને ઉંચો અભિપ્રાય
છે અને તેઓ બન્ને ઉંચી કોટિના માધુ છે જ્યારે મેં
રામવિજયજીને પાનસરમા પહેલીજવાર સાલખ્યા, ત્યારે મ્હને
લાગ્યું કે-એ પ્રોડીજી (Prodigy-અસાધારણ) થશે અને
તેમના ગુરૂ આત્મારામજીનું^૧ નામ રાખશે અને તે પછીના અનુ-
ભવથી મારે તે અભિપ્રાય હજી બદલાયો નથી ”

*

આ ઉપરાન્ત પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માના વિરોધીઓ
તેઓ શ્રીમદ્દની મ્હામે અસહ્ય લાખાને, પ્રશ્નકારોને હલકા
પાડવાને તેમજ તેઓશ્રીને સાલખનારાઓમા કુમપવૃત્તિ
જગાવવાનો અમલ આજેય કરે છે તે સખધમા મુખઈની
સ્મૌલ કાઝ કાર્ટના માણ ન્યાયાધીશ, મુખમિદ્દ

૧ પૂ આત્મારામજીના પદ્ધતિ વિજયકમવસૂરજી તેમના પદ્ધતિ
વિજય નસૂરજી તેમના મૂખ્ય શિષ્ય પ્રેમવિજયજી અને તેઓશ્રીના
શિષ્ય ગ્રન્થકાર મહાત્મા પરન્તુ આ સાધુસમદ્દ શ્રી આત્મારામજીના
સંવાડા તરીકે જોળખાને હોઈને ૧ ખદામીએ ગ્રન્થકારને તેમના શિષ્ય
દેહેલ છે પૂ આત્મારામજી વીસમી સદીના એક પરમ પ્રભાવક હતા.

સાક્ષરવર્ધ, દિવાન બહાદુર શ્રીયુત કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી જેવી એક વિકાન જીનેત વ્યક્તિએ પોતાનો જે અનુભવ કહ્યો છે, તેજ દર્શાવવો કદાચ ખમ ગણાશે આ મંત્રો તે અનુભવ —

‘ મુનિ શ્રી રામવિજયજી મહારાજના વ્યાખ્યાનોની સાથે સો ટકા ખૂબી અને કીમત તો તે વ્યાખ્યાનો સાલગવાથી સમભય, વાયવાથી નહિ આ જ મતનો અનુભવ એવા માટે મેં મુનિશીના ધર્મ ઉપરના એક વ્યાખ્યાનમાં ખાસ હાજરી આપી અને તેમના પ્રભાવશાળી વક્તૃત્વનો લાભ લીધો. સમીટ, સરલ અને તરવ દૃઢતા ઉતરી તથા તેવી ચીટી વાપરવામાં બિંબો મેલ્યા છે એમનો કોના વર્ષ મોટે ભાગે કેળવણી શીક્ષણ અને સંસારબંધારની દૃષ્ટિએ જોના પણ મધ્યમ વર્ગનો ઈર્ષાતીર્ક ઊઠ્યો નો દોષ ॥ એટલે તેમના મન ઉપર અસર કરવા માટે વ્યાખ્યાનોની બાવા મરજી લોકપ્રિય દોવી જોઈએ અને દ્રષ્ટાંતો રહેલથી સમજ સહાય તેવા અપાવા જોઈએ અને મુનિશી ખરેખર તેજ ધોરણે વ્યાખ્યાન આપી મવલ કરવા જોઈની મહાજીના હૃદયમાં પોતાના વિચારો મોસર પેસાડી દે છે વચમાં વચમાં પ્રશ્નોત્તર પણ થતા જાય છે અને તેવો કઠીન પ્રત્યેકાએક એમની સુખમ મૂકવામાં આવે છે છતાં પણ મગજનું સમતો લપણું ન ખોળા પોતાની વિચારબલિમાં ત્રુટિ ન આવવા દેતા નૈસર્ગિક હાજરજવાબીના શુભનો ઉપયોગ કરી, તે પ્રશ્નો પોતે ઉત્તર આપે ॥ પુસ્તક રૂપ તો એમના વ્યાખ્યાનોનો માત્ર સારજ અપામ કારણ એમના બોલેબોલ એમની બાપણું કરવાની છતાં, એમના મનના ભાવનું પ્રદર્શન વિગેરે માટે યાદપ્રમા મૂકી શકાય નહિ, પરંતુ એ સારનું પણ જે રીતે દોહન કરવામાં આવ્યું છે તે પ્રશસનીય છે છપાયેલા વ્યાખ્યાનો જે મોટેથી અને યોગ્ય જગ્યાએ જાર દઈ વાનવામાં આવે તો જાણે મુનિજીનેજ સાલગતા દોહએ એવો આશ્વાસ થાય છે તેનું કારણ એ ॥ કે—બની શકે ત્યાં વ્યાખ્યાનકર્તાએ ઉચ્ચારેલા સખ્દો તથા બોલ સાચવી રાખવામાં ઉતારી લેવામાં, લખી લેવામાં આવેલા છે અને તેથી એ વ્યાખ્યાનોનું વ્યક્તિત્વ (Individuality) જળવાઈ રહ્યું છે વ્યાખ્યાનોમાં કર્તાએ આપેલા બોધ તથા જણાવેલી હકીકતનું તેમજ હાલના જમાનામાં થયેલી આચારોની

શિષ્યતા સાધુતા જીવવાની આવશ્યકતા, વગેરે જરૂરી વિષયોનું બહુ સારી રીતે સ્પષ્ટીકરણ થયું છે. કટાક્ષર જે સમજે તેને એમણે સખત ચાખખા પણ માર્યા છે એમની ઘણી દુકીકત જૈન તથા જૈનેતર બન્નેને સરખી રીતે લાગુ પડે છે એટલે બન્ને કામને એ પ્રવચન વાચવાથી લાભજ થશે.

મુનિશ્રીના પ્રવચન આવી રીતે સમઢી રાખવાનો પ્રયાસ સ્તુત્ય છે, એમ કહેવાની જરૂર નથી.

વધુમા આ પૂ. પ્રવચનકાં મહાત્માના મનનીયતા ને બોધકતાની સાથે રસિકતાભર્યા પ્રવચનોને પ્રસિદ્ધ કરતા સાપ્તાહિક "જૈન પ્રવચન"ના સંપાદક પામે મેંડડો પણ માગ્યા અભિપ્રાયો આબ્યા છે, કે જેમા આ મહાત્માને કોઈએ 'દીવ્ય પુત્ર' કહેલ છે, કોઈએ 'મગ્ધવતીના લાડીલા કુમાર' કહેલ છે, કોઈએ 'આ જમાનાના પુત્ર પ્રવર' કહેલ છે, કોઈએ 'જૈનમમાજના મહાન્ ઉદ્ધારક' કહેલ છે અને કોઈએ 'પૂર્વભવના મહાન્ સરકારી' પણ કહેલ છે તેમજ આ મહાત્માના 'પુણ્ય પ્રવચનો' સળધી ઘણાજ 'ઉંચા અભિપ્રાયો' દર્શાવી, આવા પ્રવચનોના પ્રકાશન દ્વારા જગત્ ઉપર મહાન્ ઉપકાર કરનાર તરીકે એના સંપાદકને પણ 'ધન્યવાદ' આપેલ છે પરન્તુ તે બધાનું અત્રે અવતરણ કરીએ, તો એડ ખીજે ગ્રન્થ તૈયાર થાય એટલે એમાના માત્ર ચોડાજ અભિપ્રાયો અપાય છે —

- ૧ ઉજ્જૈનથી ઓચુત દીપવદ કોકારી લખે છે કે — પત્રની ભાષા રાચકતા કામજ છપાઈની સજ્જતા, x x લેખનશૈલિ આદિ બહુજ સુંદર [] અને તેનો વિષય ઉચ્ચાવિરમ્ય અને જૈન સિદ્ધાન્તના સ્પષ્ટરચને સમજવનાર છે આશ્ચર્ય છે કે — પત્રની શરૂઆતથી આજ સુધી એકજ રસભર્યા ધારાપ્રવાહ ચાલુ છે. પત્રની ભાષા અને ભાવ, વિષય

અને આદર્શ આદિ ધી ઝાઝવાડી, જેવા તો વિચારપૂર્વક કરવામા આવી છે કે-જેની કાંઈ પણ પ્રજ્ઞાલીલા લેગ માત્ર ફેરફારની નર નજાતી નથી જેના આવા બ્યાખ્યાનો છે તે મહાત્માઓ, ખરેખર જૈનશાસનના સંપ્રદાય છે જેનાગમનો ચવાર્થ અર્થ કરનાર છે'

- ૨ કથા — નતીયાથી મેક વધ માત્ર સમજી હુમરાગ લખે છે કે — ય ન હ દ્રિઆ અને નવજીવન જે પ્રચારકાર્ય કરી રહેલા છે, તેથી પણ અધિક આપના બ્યાખ્યાનોમા લોકો ઉલટબેર રસ લઈ રહ્યા છે
- ૩ એક ભાઈ લખે છે કે — 'તમારા બ્યાખ્યાનથી મને બહુ અસર થઈ છે x x આપને સુસ્વની દેવીનો પડછા નર છે
- ૪ કપડવળથી બવબકારકુન લલ્લુભાઈ રતનચંદ્ર લખે છે કે — 'જૈન પ્રવચનના એક નવા નાદક તા તા ત્રિવેદી મણીલાલ નવવશય થયા છે તેમણે મારા અડો વાચ્યા છે અને તેમને સારો રસ પડ્યો છે તે એક શ્રાવણ જિજ્ઞાસુ સમજન છે પ્રવચન અખડ ચાહુ રહે એવી અમારી ઈચ્છા છે તા ત્રિવેદી તેને બહુજ અપ્પરથી વાને છે જૈન તેમજ જૈનેતરમા તે બહુજ પ્રિય થા પડે તેમા ઠાઈજ સહા નથી.
- ૫ સાયલાથી એક કથાઠ સાધુ લખે છે કે — સમવિનયજી જેવા પ્રખર વક્તાના આધારથી જનશાસન ટકી રહ્યું છે સેકડો વર્ષોથી સુતેલી જૈન પ્રજાને જગાડવામા સિંહનાદ છે બીજા બાવખા કહુ તો ખરેખર હવા પ્રગટી છે
- ૬ કાવીથી એક ભાઈ લખે છે કે — આ પત્ર મને બહુજ મને છે બ્યાખ્યાનકાર ઠાઈ દેવતાહ પુરખ લાગે છે

*

ઉશ્કેરણી કરે છે ?

જ્યારે ધર્મદ્રોહીઓ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને ધર્મજી તુની તરીકે પૂરવાર કરવામા નિષ્ફલ નિવડે છે, ત્યારે તેઓ 'સાધુએ લાખાસમિતિ રાખવી જોઈએ અને તે માટે સામાને કચવાટ ન થાય તેવું કહેવું જોઈએ'—એમ કહે છે સસારમા

જેઓને વડીલ તરીકે શીખામણ દેવાના અવસર આવ્યા હશે, તેઓ તો મહેલે કટપી શકશે કે-તે મામાને કટુ લાગે છે માત્ર યોગ્ય આત્માઓજ તેનો સ્વીકાર કરી શકે છે કહવું તો કઠિયાતુય હોય ને ઝેરપણ હોય એક જવાબે ને ખીન્નું મારે પહેલાના અસ્વીકારમા પ્રાણનાગનો લય વધે ને ખીન્નના મ્વીકારથી નાશ થાય એટલે ગલરાવાનું ઠંડવાશથી નહિ, પણ ઝેરથી ! તેજ રીતિ ઉપદેશ માટે છે એનું ધ્યન સાચુ ને હિતકારી હોય, તો એમા ઠંડવાશ છતાં એ દુરાચારરૂપ રોગનું નિવારણ કરે છે માટેજ સત્યની વ્યાખ્યામા તથ્ય, પ્રિય, મિત ને હિત વચન બોલવું એમ કહ્યું છતાં ખૂલામો કર્યો કે-પ્રિય ન હોય તો ચાલે, મિત ન હોય તોય ચાલે, પણ હિતકર ન હોય તે નજ ચાલે અને તેથીજ જ્ઞાની-પુરુષોએ ફરમાવ્યું છે કે —

“પતો દસઢ વા તુમઢ વા, દિયા માસા માસિયગ્ગા”

*

‘મામો ગેપ પામો યા તોપ, પણ હિતકારી
સાપા બોલવી જોઇએ.’

*

આ બધા ઉપરથી વાચકો અષ્ટ રીતે સમજી શકે તેમ છે કે-પૂ. પ્રવચનનાર મહાત્મા ઉપર મૂકાતો ‘ધર્મઝનુન’નો આરોપ ‘મર્વથા અસત્ય’ છે અને તેઓ શ્રીમદ્દના પ્રવચનો ‘ઉશ્કેરનારા નહિ પરન્તુ આત્મપ્રબોધ કુન્નારા’ છે, તેમજ તેઓ શ્રીમદ્દની ‘શુભેચ્છા’ જગતને સ્થાયિ, શાશ્વત્ અને હુ ખતા લેશ વિનાર્તુ સુખ પમાડવાનીજ હોઈને,

તેઓશ્રી તેના એક માત્ર આધન અહિંસા, સયમ અને તપ
રૂપ ધર્મનેજ ઉપદેશનારા છે

પૂ શ્રીમધની અવગણના ?

ધર્મદ્રોહીઓ તરફથી એવું પણ પ્રચારવામાં આવે છે કે-‘ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી પચીસમા પ્રભુમમ પૂજ્ય શ્રી સધની અવગણના કરે છે ’ પરંતુ વાસ્તવિક તોમ નથી- જો એઓશ્રીએ પૂ શ્રીમધના સ્વરૂપને દર્શાવતા જે વ્યાખ્યાનો આપ્યા છે અને જેનું સામ્બૂત અવતરણ ‘જૈન પ્રવચન’ સાપ્તાહિકમાં પ્રગટ થઈ ગયું છે તે ચર્ચાજન્ય છે, તે વાચતા કોઈ-જ એમ કહી શકે નહિ કે-‘તેઓશ્રી પૂ શ્રીમધની અવગણના કરે છે’ આથી અપ્રત્યક્ષ લેખકે કે-‘જેઓ જિના જાને અવગણીને પણ ‘જમાનાવાદ’ની મોરલીએ નાચવા છત્તવા છતાં, પોતાને ‘પચીસમા પ્રભુમમ’ મનાવવાની ‘દુર્લાભિસા’માં દૂબ્યા છે અને શ્રી જિનશામનના ‘આરાધક’ શ્રીસધમા ‘મોવડી’ બની સત્તા જમાવવા ચાહે છે, તેઓની ‘અયોગ્યતા’ બહાર આવવાથી, રાષ્ટ્રથી પીડાઈને તે બીચારાઓ આવા આરોપો મૂકવા દ્વારા, પોતે-જ પોતાના ‘ભાવ મરણ’ને નોતરે છે બાકી પૂ શ્રીસધના મળધમા તો પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા ફરમાવે છે કે —

“ સમગ્રેષુ નયર-ગુણ રૂપ મહાનોયો નહન દોષ કુવજ્ઞાન રૂપો રત્નોયો બરેહુ દોષ ત્વાની સમ્યગ્દર્શનરૂપ વિશુદ્ધ ચેરીયાની મૂલ પણ સંસારને અસાર કરે કે જે ચેરીયાના નયરમાં જવાય અને જે નયરના રમણ મોટે અખ-ચાવિત રૂપ કીશ્વર દોષ, આમાં મૂળ ગુણ વત્તર ગુણ સમ્યગ્દર્શન અને કુવજ્ઞાન-આ ચાર ચિત્તવ બીજી કઈ કે ? આ જેનામાં દોષ તે સધ ન દોષ તે બદાર આ દોષ તે

તે તે પ્રભુશાસનની બહાર અને આથી ઉધા સધને પૂજે તે પણ શાસનથી બહાર ! ધર તથા વ્યવહાર સાચવવા પણ આવા ઉધા સધને પૂજતા મા ! અત્યારે પાચ-સ પડખે હરો, પણ એકલા હો ધરને તાળા મારી બાગવ પડે તે તે હા !-પણ અધોગચે શરણે ન જવાય આ હક નથી પણ પવિત્ર પ્રતિજ્ઞા છે—એમ નિશ્ચયપૂર્વક માનજો અને તેના પાલનમાં રિયર રહેજો એમાજ આત્મકલ્યાણ છે'

*

“ હવે શ્રી સધરૂપ નગરમાં વસનાર પોતાના સસારને છેલ્લાઈ ઉઠાડે. સસારને છેલ્લાઈ ઉઠાડતા માટે શ્રીસધ ચક્રનું ધમ કરે એમાં આશ્ચર્ય શું ? જે શ્રીસધ સસારનો છે ક બનવાને બદલે પોષક બને, તેનામાં પણ શ્રદ્ધા નથી ટકતી માટે તે પણ પૂજ્ય નથીજ સસાર પોષવાની ક્રિયા ધમનોકાર કર્યેજ જાય અને એમાજ આનંદ માને એવી પૂજા એ પણ પરમતારક શ્રી તીર્થકરદેવોની આશાતનાજ છે અને એ પુણ્યપુરોણી આશાતનાનું ફલ અનંત સસાર, એ વાતમાં જરા પણ શંકા નથી અને આપણી ઉઠાડા સસારને વધારવાની નથી એટલે આપણે તેવા સધને કેમજ પૂજીએ ? શ્રી સધરૂપ ચક્રમાં સત્તર પ્રકારના સધમરૂપ ટુંબે છે, બાર પ્રકારના તપરૂપ આરા છે, અને સુખકલ્પરૂપી ધારા છે ધારાનું કામ એ કે—છેલ્લે ધારાની મળજૂલીથી આરા મળજૂલ રહે અને તેજ ટુંબો ધાર્યું કામ આપે શ્રી સધરૂપ ચક્રની સમ્યગ્દર્શનરૂપી ધારા એવી તેજ દોષ કે-સસારની લાલસાને કાપ્યેજ જાય પોષવાનું કામ એનું નહિ એ વાસના કપાઈ કે બાર પ્રકારના તપરૂપ આરા મળજૂલ બને અને તેમ થાય તો સત્તર પ્રકારનું સધમ હીપે એ હીપે કે પૂજ્યતા આવે એ પૂજ્યતાના યોગે પૂજ્ય બનેલા શ્રીસધને અવરૂપ પૂજીએ ”

•

શ્રી તીર્થકરદેવની ગેરહાજરીમાં શ્રીસધ એ જ કલ્યાણરૂપ છે શ્રી તીર્થકરદેવ તો ગયા, પણ શ્રીસધને રચાવતા ગયા, કે નથી આપણે સુખ પૂર્વક ધર્મની આરાધના કરી સપ્તમે

આ કથનના કહેનાર મહાપુરૂષને કયો સુઝન એમ કહે કે-તેઓ પૂ શ્રીસધને અવગણનાર છે ? બેશક, શુભહીન

ગુણવાન તરીકે પૂજવા મથે, તો સાચો પૂજક એને નજ પૂજે તે સ્વાભાવિકજ છે જે પૂ શ્રીમદ નગરરૂપ બની ચારિત્ર ને ચારિત્રધરની રક્ષા કરે, જે પૂ શ્રીમદ ચક્રરૂપ બની સઘનગરમા રહેનારના સસારને છેદે, જે શ્રીસદય રથ રૂપ બની યોગ્ય આત્માઓને મોક્ષ માર્ગે લઈ લાય, તે શ્રીસદય જ્યારે ચારિત્રના માર્ગમા ઠાટા વેરે, સયમધરોના સયમની લૂટ ચલાવે, મસારવાસનાનું વિષ વધે તેમા જ્ઞેનશાસનની ને ને જૈનત્વની ઉન્નતિ મનાવે, અને જે મોક્ષમાર્ગના પ્રવાસમા કેવલ કંટોળ ખડા ઠરે, તો તેને માટે લગવાનું શ્રી હરિ-લદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ 'અચ્ચી સમૂહો'-'હાડકાનો દગલો' એવી ઉપમા આપે છે અને તેજ શબ્દો 'ગુણ-હીન' એટલુંજ નહિ પણ 'ગુણદ્રોહી' બનીને પણ 'રૂપ મા પ્રભુસમ' પૂજવા ઇચ્છનારાઓ માટે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા કહે છે

માત્ર દીક્ષાનોજ ઉપદેશ ?

પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા ઉપર એવો પણ આક્ષેપ કરવામા આવે છે કે-'તેઓશ્રી માત્ર દીક્ષાનોજ ઉપદેશ આપે છે અને ગૃહસ્થધર્મ વિષે કાંઈજ કહેતા નથી' આ વાત કેવલ બનાવટી અને જૂઠ્ઠી છે, એ તો 'જૈન પ્રવચન' સામ્રાહિડનો કોઈ પણ વાચક સ્વીકારી શકે તેમ જ છતાં માત્ર દલીલ ખાતર તેમ સ્વીકારવામા આવે તો પણ તેઓશ્રી ક્યા ભૂલે છે, એ ઠોર્ણરીતિએ પૂરવાર થઈ શકે તેમ નથી, ગરબુ કે-
(અ) સપર્શ સાધત અને કુ ખના લેસ વિનાનું સુખ ત્યાગ કરવાને માટે માત્રમાર્ગનું સેવન એજ એક ઉપાય છે

- (આ) અનન્ત જ્ઞાનીઓએ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર્ય રત્નત્રયિનેજ મોક્ષમાર્ગ કહેલ છે
- (ઇ) સમ્ય દર્શન ને સમ્યગ્જ્ઞાનના સફળાવમા સમ્યક્ ચારિત્ર્યનો અભાવ હોઈ શકે છે જ્યારે સમ્યગ્ દર્શનથી સુવિશિષ્ટ સમ્યગ્ જ્ઞાન ન થાય ત્યાં સુધી સમ્યક્ ચારિત્ર્ય હોઈ શક્યજ નથી
- (ઈ) એટલે મોક્ષસાધન માટે સર્વોત્તમ આદર્શ સમ્યક્ ચારિત્ર્ય છે એ વિના સપૂર્ણ કર્મલય નથી અને એથી મુક્તિ પણ નથી
- (ઉ) જ્ઞાની પુરોએ જ્ઞાનતુ ફલ વિરતિ-ત્યાગ-દીક્ષાન કહેલ છે
- (ઝ) એટલે કે—સમ્યક્ ચારિત્ર્ય, સમ્યગ્ જ્ઞાન વિના હોઈ શકેજ નહિ અને સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્ય દર્શન વિના હોઈ શકે નહિ
- (ઞ) આથી પૂરવાર થાય છે કે—સમ્યક્ ચારિત્ર્યના—દીક્ષાના ઉપદેશમા અટપા ત્યજ્ય ધર્માનુષ્ઠાનથી માડીને સર્વોચ્ચ ચારિત્ર્યનો સમાવેશ થઈ જાય છે

આમ વિચારતા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા કેવલ દીક્ષા નોજ ઉપદેશ આપતા હોય તો પણ જરાય અસ્થાને નથી પરન્તુ વિરોધીઓ કહે છે કે—‘તો પછી પ્રભુએ ગૃહસ્થધર્મ પ્રજ્ઞ્યોજ શા માટે ?’ આપણે આ વસ્તુને પ્રશ્નોત્તરના રૂપમા મૂકીએ.

પ્રશ્ન૦ મુક્તિ મેળવવાની જરૂર શી ?

ઉત્તર૦ ‘જન્મ-મરણ તથા આધ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી બચવા માટે ।

પ્રશ્ન૦ મુક્તિનો ઉપાય શો ?

ઉત્તર૦ ‘પ્રત્યેક પાપનો પશ્ચાત્તાપ ને પાપથી બચાવ ’

પ્રશ્ન૦ ‘પાપનો બચાવ વધારે ક્યા થાય ? સર્વવિરતિમા દેશવિરતિમા, સમ્યગ્દષ્ટિમા, માર્ગાનુસારીમા કે મિત્યાદષ્ટિમા ?’

ઉત્તર૦ ‘સર્વવિરતિમા’

પ્રશ્ન૦ ‘અમૂક ધર્માચરણ મોક્ષદેહુ છે એ સાચી જણાય ?’

ઉત્તર૦ જ્ઞાની મહારાજ ધર્મનું સ્વરૂપ દર્શાવતા ફરમાવે છે કે—

“જાત્ર વિસયવિરાગો, કસાચાગો ગુણેસુ અણુરાગો ।
કિરિલાસુ અપમાગો, સો ધમ્મા શિવમુહાવાગો ॥૧॥”

*

જે ધર્મના સેવનથી વિષયવિરાગ, કપાચત્યાગ, ગુણાનુરાગ અને શ્રી તીર્થકરેને ફરમાવેલી ક્રિયાઓમાં અપ્રમત્તા આવે તેજ ધર્મ શિવમુખનો ।
ઉપાદ ॥

*

પ્રશ્ન૦ ઉપર દર્શાવેલી ધર્મસેવનથી પમાની વસ્તુઓ સાડુ નહિ પામે કે શુદ્ધરથ ?

ઉત્તર૦ સાડુ, કારણ કે-જેનામાં વિષયવિરાગ, કપાચત્યાગ, ગુણાનુરાગ અને ધર્મક્રિયાઓમાં અપ્રમત્તા પ્રાપ્ત કરવાની સાવના આવી જાય તે સસારમાં કોઈ રીતિએ સ્વપૂર્વક ન રહી શકે, કારણ કે-સસાર એટલેજ વિષયરાગ, કપાચ સદ્ભાવ દુર્ગુણાનુરાગ અને ધર્મક્રિયામાં પ્રમત્તા જો એમ ન હોય તો અનન્તકાળથી સસારમાં જ ભટકવા છતાં મુક્તિ કેમ ન થઈ ? કારણ કે-સસાર પાપરૂપ છે ।

પ્રશ્ન૦ તો પછી ધર્મ માત્ર સસારથી વિરક્તોને મળેલને ?

ઉત્તર૦ હા એમજ સસારની વિરક્તતા વિના ધર્મ દોઈ શકેજ નહિ અને મળેજ પહેલાં સસારનો ભ્રમ ને મેક્ષણી કાફા પેદા થવીજ તેમજ ।

પ્રશ્ન૦ જોનો અર્થ એજ ને કે-સાડુ એટલા ધર્મી ને ભાકોના અધર્મી ।

ઉત્તર૦ હા, સપૂર્ણ ધર્મી સાડુઓજ કહેવાય છતાં જીજ્ઞાસુ અધર્મી નહિ, કારણ કે-ચોડો ચોડો ધર્મ આચરનાર પણ ભાકોના અધર્મથી ભય પામતોજ હોય છે તેમજ માત્ર ધર્મનેજ કલ્યાણકર માની જોતા આચરણની સાવનાવાળો પણ અધર્મથી કપતો હોય ॥ એટલે એક એકથી ઉતરતા

પ્રશ્ન૦ ‘તો પછી દેશવિરતિ ધર્મ ને સમ્યક્ત્વ ધર્મ કોને માટે ?

ઉત્તર૦ જેઓ સર્વવિરતિ ન સ્વીકારી શકતા હોય તેઓ દેશવિરતિ અને અને તેટલીજ વ્યાઘાત વિનાના સમ્યક્દષ્ટિ જને, છતાં ત્રણેમાં પાપની

શિરતા ને સયમની રૂચિ દોષજ માત્ર ફરક એ લો કે-એકે પોતાની ભાવનાને સંપૂર્ણ અમલમા મૂકી, બીજાએ અસક્તિના યોગે થોડો અમલ કર્યો અને ત્રીજો સાવ નિર્ગલનાના કારણે અમલરહિત છે. દુકમા સસારની બીરૂપા વિના મોક્ષરૂચિ જ મેનહિ, મોક્ષરૂચિ જ મ્યા વિના સયમની ઇચ્છા થાય નહિ અને સયમની ઇચ્છા થવા છતાં પણ કર્માવરણથી દળાએલી સક્તિના પ્રમાણમા અમલ થાય અર્થાત્-સર્વ જીવો દીક્ષાજ લઈ શકે નહિ, માટે તેઓ મયાસક્તિ અમલ કરી શકે તદ્યે ગૃહસ્થ ધર્મ છે છતાં એમા ભાવના ને ધ્યેય તો સયમનુ જ

*

આ વિષયમા ખૂબ પૂજ્ય પ્રમાણો ટાકી શકાય તેમ છે, પરન્તુ તે કાઈ અહીં બની શકે તેમ નથી માત્ર આપણી ઉપગની માન્યતા ગાંધીપ્રમાણથી મિદ્ધ છે, એમ જણાવવા માટે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્ચગ્ગ મહારાજના ગળદોજ ટાકીએ તેઓશ્રી ફરમાવે છે કે—

‘જે આત્મામા સર્વવિરતિ પ્રત્યે પ્રેમ નથી, તેનામા દેશવિરતિના પરિણામ પણ અવના નથી.’

—અને વાત પણ માગી છે કે-અશે અશે પણ ઠગ-એલા ત્યાગમા જે દેશવિરતિ આત્મકલ્યાણ માનતો હોય, તેને મર્યાદા ત્યાગ પ્રત્યે અભાવ હોઈજ ન શકે અને બાકીની અવિરતિ છતાં એ પોતાના જીવનને કેમેય સર્વથા નિષ્પાપન માની રાકે ॥ એ બધો વિચાર કરતા મહેજે મમ-જાશે કે-જગતના પરમ ઉપકારક મહાપ્રભુએ તેજ આત્મા એને માટે ગૃહસ્થધર્મની સ્થાપના કરી છે, કે જે આત્મા-ઓમા સસારનો ભય અને મોક્ષની રૂચિ પેદા થયા છતાં તેનેજ અનુરૂપ વર્તન કરી શકતા નથી, પરન્તુ થોડો-

કરે છે આથીજ માધુઓને માટે પાત્ર મહામતમાથી એક પણ ઓછું લે તે નજ ચાલે એમ કહ્યું, કારણ કે-સાધુજી વન કેવલ નિરવધજી બનવું જોઈએ અને ગૃહસ્થોને માટે કોઈ પૂરા બાર, કોઈ અગીઆર, કોઈ દશ, કોઈ નવ, અને યાવત-એક પણ અણમન લે જેવી જેની શક્તિ એટલે એમા હેતુ માત્ર એટલેજ છે કે-એમ ધીરે ધીરે પણ એમને આ વિરતિના માગે લઈ આવવા આથીજ પૂર્વાચાર્યોએ ગૃહસ્થધર્મને અગે પણ ગ્રીષ્મવટભર્યું વિરેચન કરીને આત્મબોધ આપ્યો છે અને વર્તમાનમા ગીતાર્થ ગુરૂવરો આપે છે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા પણ મમયે સમયે એ ઉપદેશ આપેજ છે છતાં એ વિરેના પ્રશ્નના ઉત્તરમા જોવાતા તેઓ શ્રીમદે ફરમાવ્યું છે કે —

“ પૂર્વાચાર્યો અને તેમના શ્રેયોને પૂરેપૂરે માન આપીએ છીએ અને શ્રાવકધર્મ શ્રાવકોને એકવાર નહિ પણ અનેકવાર વખતે વખત બતાવીએ છીએ અને સમજાવીએ છીએ શ્રાવકપણ સમ્યક્ત્વ માગોતુસારીપણ સામાયિક પ્રતિક્રમણ, પૂજા, ગુરૂવંદન પર્વતીરિંચીએ પૈશ્વધ, દાન, શીલ તપ ભાવ, એ વિગેરે શ્રાવકની કર્મણીઓ અનેકવાર ઉપદેશોએ છીએ અને અમે ત્યારે પણ જે બતાવવા અમે ધવાશક્ય રીતે તૈયાર છીએ. તેથી શ્રાવક ધર્મ નહિ બતાવવાનો આરોપ એક દાણ પણ અમારા ઉપર દહી શકતો નથી ”

આ ઉપરાન્ત જો ટીકા કરનારાઓ ‘ઉઘાડી આપે’ને ‘નિર્મલ હૃદયે’ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માના વ્યાખ્યાનો વાંચે, તો તેઓ સમજી શકે કે-તેઓ મહોટે ભાગે માનવતા કેળવવાનો ઉપદેશ આપે છે તેઓશ્રી વારવાર જેનોમા છુસેલી બહીઓ વિષે સચોટ ઉપદેશો છે દુર્વ્યસનોના ત્યાગ માટે

પુનઃ પુનઃ સૂચન કરે છે જીવનની જરૂરીયાતોને ઘટાડવી-
મોજ-ચોખ કમી કરવા-લક્ષ્મીવાન બનવાની લાલસા
છોડવી-સતોષ કેળવવો-શીલવાન બનવું-તપશ્ચર્યા કરવી-વિગેરે
વિગેરે બાબતો સમજાવે છે પરંતુ સાથે તેના અન્તિમ ધ્યેયને
પણ દર્શાવે છે ધ્યેય તો સમ્યક્ ચારિત્રના પાલન દ્વારા
સંપૂર્ણ કર્મનિર્જરા કરી મોક્ષ મેળવવાનું [વધુમા તેઓ
શ્રીમદ્ બ્રહ્મ કહે છે કે-‘આજે જ્ઞાની પુરૂષોએ કેવલ મોક્ષાર્થે
બનીનેજ કરવા માટે ઉપદેશોલી ક્રિયાઓના હેતુ વિસરાયા છે ‘અને
એનેજ પરિણામે એ ક્રિયાઓ દ્વારા જે હેતુને સિદ્ધ કરવો છે
તે હેતુને જટિલથી સિદ્ધ કરી આપનારી દીક્ષા મ્હામે ઉન્માદ
જાગ્યો છે એટલે ધર્મદ્રોહીઓ જ્યારે ડોઢજ ગીતે કાવતા
નથી, ત્યારે આવા અસત્ય આરોપો મૂક્યા ઠરે છે બાકી તે
ધર્મદેશનાજ જ્ઞાની કહેવાય, કે જે ધર્મદેશનામા ભવનિર્મલું
પોષણ ન હોય અને પુણ્યલપ્તેમનું પોષણ હોય ? ?

દીક્ષાને સોધી કઠી છે ?

વાસ્તવિક ધર્મોપદેશની મ્હામે ચેડા કરનારાઓ કહે
છે કે-‘પૂ. પ્રવચનના મહાત્માએ દીક્ષા-દીક્ષા કહી એને
બળદ પાતુ બનાવી દીધી છે’ આ આક્ષેપ ડેટલી અધમ
વૃત્તિમાથી જન્મ્યો છે, તે કહેવાની શી જરૂર છે ? વાસ્ત-
વમા તો એ કે-જ્યારે ધર્મદ્રોહીઓએ દીક્ષાની ક્રિયા,
દીક્ષિતો, અરે-દીક્ષાના શબ્દનેય નાણુદ ઠરવાની વાતો કરવા
માડી, ત્યારે એ દીક્ષાની મહત્તાને જગત્મા આ પૂ. પ્રવચ-
નકાર મહાત્માએ વિસ્તારી છે જે જૈનદર્શન સમ્યક્ દર્શન-

વિશિષ્ટ સમ્યક્ જ્ઞાનયુક્ત મમ્યક્ ચારિત્રનેજ માત્ર મોક્ષમાર્ગ કહે, તે જૈનશાસનના ધર્મોપદેશમા તે ચારિત્રની લાવના, તે ચારિત્રની બનતી આરાધના ને તે ચારિત્રનું મુયોગ્ય પાલન, એ શિવાયની વાત હોયજ કેમ ? જમાનાને નામે જૈનોને પાપમા જોડવા કે તેમને માટે કારખાના જોડવાનું ઉપદેશવું, એ જૈનશાસને જેમને માટે મિથ્યાહિની ઉપમા ને શામનના વિરાધકની ઉપમા નક્કી કરી છે, તેમનેજ હોય બાકી જોઓ એક સમ્યક્ ચારિત્રનેજ મુક્તિના સાધન રૂપ શ્રદ્ધા પૂર્વક માનતા હોય, તેઓ મમ્યક્ ચારિત્રથી રહિત પાપજનક કોઈપણ કાર્યનો ઉપદેશજ કેમ આપી રાકે ? અને તેવો ઉપદેશ જે માધુતાના લેખાશમા ભેમી ધર્મને નામે કે, એ શાસનનો કદર વિરોધી છે ! શામનના પૂરના શત્રુઓ કરતા ય વધુ હાલક છે ॥ એટલે કોઈ પણ જોન કે જોનનો સહ વામી, દીક્ષા શબ્દથી અજાણ નજ હોય ધ્યેયસિદ્ધિના એકના એક મૂખ્ય સાધનથી અજાણ હોય તે ધ્યેયને સાધેજ શી રીતિએ ? દીક્ષા શબ્દને નામે હામી ઉભી કરનારા અને એને વગોવનારા તેમજ તે તરફ ઘૂણાભાવ ઉત્પન્ન કરનારાઓ તો તે છે, કે જોઓએ અજ્ઞાનથી અન્ધ બનીને દીક્ષા વિષે ચક્રવા તફવા જોલવા માડયું છે જેમણે પાપી લાવસાઓને આધીન બની જગફલરના કલ્યાણને કરનાર માર્ગને આજે દંભી પ્રચાર કાર્ય દ્વારા ‘હાઉ’ રૂપ બનાવી દીધો છે તેઓ જ દીક્ષા માટે ચતી નિન્દા અને અયોગ્ય દીકાના જવાબદાર છે બાકી દીક્ષા શબ્દ ઘડી ઘડી લાવવામા કદાચહ નહિ, પરન્તુ કેવલ કલ્યાણ લાવનાજ છે, તે મમજવતા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા એક સ્થલે ફરમાવે છે કે —

“અહીં પાલીતાણામાં આપણા બ્યાબ્યાનોગમે, મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા અને તેની સાર્થકતાના સાધનો શિવાય બીજી કંઈ કહેવાયુ નથી એ કહેવામાં દીક્ષાના ભાવવાળી વાતો આવવાની અને આવવી જોઈએ, કારણ કે—જેના અંગે જ્ઞાનીઓએ મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા કહી છે, એને કહ્યા શિવાય છટકો છે? કોઈ ખૂલે કે—‘મનુષ્યજન્મ દુર્લભ સારી? તો તમે શું કહો? દેવગતિ અને મનુષ્યગતિ એ બે સારી ગતિ ગણાય છે અને દેવગતિ તો અમૂક દષ્ટિએ મનુષ્યગતિ કરતા ઘણી ઉચી છે. જલ્દિસિદ્ધિ ભરેલી છે અચિંત્ય શક્તિ અને વિપુલ જ્ઞાનથી સંહિત છે + + કેટલાયે શ્રી તીર્થંકરદેવો પામે જઈ શકે છે જે વિશિષ્ટ રચણા જ્ઞાનીઓ બતાવે તે જાતે જઈને જોઈ આવે છતાં એને નહિ વખાણતા મનુષ્યગતિ કેમ વખાણી? એનો હેતુ હાલો! એના વચ્ચેના દીક્ષાને સ્થાન શું કે નહિ? એની પ્રશંસા કરવી માફી વાળી મનુષ્યગતિની દશ દશતોથી દુર્લભતા શા માટે દર્શાવી? જે હેતુએ એ વર્ણવી તે હેતુને ખૂબી જવાય, તો કોઈ પણ વર્ણવી શકે એમ છે? વિરતિધર્મને બાળને મૂકી દઈએ, તો મનુષ્યગતિને અધિક વર્ણવવાનું કારણ શું રહે છે? કોઈજ નહિ. ખાથી એ વસ્તુને વચ્ચેમાં લાભ્યા શિવાય છટકોજ નથી.

*

શ્રી હરવૈકાલિક સૂત્રના પહેલા અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં, ચૌદ પૂર્વ ધર સૂત્રકારમહર્ષિ શ્રી સમ્યક્વસુરિજી મહારાજ કરમાવે છે કે—‘અહિંસા મયમ અને તપશ્ચ ધર્મ’ જે આત્માના દૃઢ્યમાં વળે, તેને દેવતાઓ પણ નમ્ર છે. દેવો સુખી જીવનવાળા x છતાં ધર્મને આમ નમ્રા શિવાય તેઓને છટકો નથી નમન કોને કરવું અને શા માટે કરવું? જૈનશાસ્ત્રના નમન કરવું, હાથ જોડવા કે મસ્તક નમાવી દેવો એ સંભવતા માટે નથી. અગર જો નમીએ તેનાથી છે? જાગવા માટે નથી. અગર જે વસ્તુ છે તે નહિ લેવા માટે નથી નમસ્કારમાં ત્રણ વસ્તુ છે નમસ્કાર, હૃદયનાર અને નમસ્કાર કરનાર! હવે જો નમસ્કાર કરીએ એટલે કે—જે વ્યક્તિ નમ સ્કારને યોગ્ય છે, તેની અને આપણી વચ્ચે પુલ બનાવવા માટે નમસ્કાર કરવાનો કે દિવાલ બનાવવા માટે નમસ્કાર કરવાનો? જેના ચરણોમાં માથું મૂકવાનું, તેના જેવા બનવાના પ્રયત્નો હોવા જોઈએ કે તેનાથી કાયમ ખાતે દૂર રહેવાના? કેવળ સંભવતા ખાતર જૈનશાસ્ત્રના નમસ્કાર યોગ્યતાજ નથી.

દૃષ્ટમા ફળ રાખીને સામાને સાર મનાવવા ખાતર કે છટકો નથી એમ ન હજીયે પણ કરવાના નથી દેવતાઓ પણ નમસ્કાર કરે છે એનું કારણ એ વસ્તુ પામવા માટે જે દેવગતિ એ ચિરનિની પ્રાપ્તિમા અવરોધ રૂપ છે, તેથી શ્રી જિનેશ્વરદેવોની આજ્ઞાને સ્થરી રીતે આરાધો છકીએ એ વિધતિ ક્યારે મળે ? એ માટે મનુષ્યગતિની માન્યતા કરે છે એ વસ્તુના થાગે મનુષ્યભવ દુર્લભ વસ્તુઓ તેને પ્રાપ્તવા માગીએ, તો આજ્ઞાપાલક કહેવા ઈએ કે વિરાધક ? તાકાત ન હોય તો અનવજ્ઞાનીઓની સપત્તી આજ્ઞાનું પાલન ન કરી ચકાચ એ ચક્ર છે એમની બધી આજ્ઞાઓનું પાલન કરવાની શક્તિ મેળવવા માટે ન માલમ હજી કેટલાયે બંધો કરવા પડશે, પણ એ આજ્ઞાની વિરાધનાથી બચવું એ આપણો ધર્મ ખરો કે નહિ ? એ ધર્મ પાળવો હોય તો હીજાને મહત્ત્વ આપ્યા શિવાય છટકો છે ? પ્રભુમાનની આજ્ઞાને વળગીને, જગત્તે મુખને માર્ગ બનાવનારથી હીમાને વેગળી મૂકી ચકાચ એમ છે ? હીમાના ભેદ પછી ગમે તેટલા પાટો સર્વથી, દેરાધો કે ઉવટ ભાવધો પણ માલ બધો બનાવવો એકએ જોવો માલક જોનારો જોડવું જેવાય તેટલું છે ! પણ બધી સામગ્રી આજ સમુખ રહેવી એકએ જોનારને તાર ન થવો એકએ કિતુ થતકા વધારો એકએ બધી વસ્તુ આગળ રાખવામા આવે તેને કામદ્વ કહી ચક્રતો નથી મનુષ્ય જ મની દુર્લભતા કે સંકળતા માટે—કરવા લાયક કરવા માટે એ વસ્તુને પ્રધાનતા આપ્યા શિવાય રહેતો નથી એ વસ્તુને પ્રાધાન્ય જ આપણે કાંઈ નવું આપવું પડતું નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવો કહી મયા છે કે—એના વિના અમારા પણ છટકો કે રૂપાય નથી અને અનુભવું કે—રાત્રીથી શિવાય સસારથી તરવા માટે એક પણ અધાર માર્ગ નથી એથી પોતે અનુભવેનો જાનથી સેવેડો અને જગત્તે પ્રાણીઓ માટે જરૂરી છે, એ માટે જગત્તે દિલને માટે કથી

•

ગિબ્યમોહ ને નામભાગ ?

આથી અજ્ઞાનતાભરી દલીલોમા પણ જ્યારે તેઓને નિરૂત્તર બની જવું પડે છે, ત્યારે તેઓ અનેકવિધ જુઠાણા

ફેલાવે છે કેટલાકો કહે છે કે-‘પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને ૧૦૮ ચેલા મુડીને ગણધર થવું છે માટે માગાપની વ્યવિના છોકરાને ભગાડે છે ને ભરમાવીને દીક્ષા આપી દીક્ષાને હલ્લી પાડે છે ’ આમ જોલનારમા જૈનશાસનનું જ્ઞાન છે એમ પ્રત્યક્ષ નહિ શ્રી તીર્થકરદેવ જેમને સ્થાપે તેજ ગણધર કહેવાય છે અને તેની યોગ્યતાનું માપ ૧૦૮, ૧૦૦૮, ૧૦૦૦૮, ૧૦૦૦૦૮ કે અસખ્ય શિષ્યો ઉપરથી નથીજ નીકળતું જૈનશાસનનાં શિષ્યવૃદ્ધિથી કોઈ પદ મળતુંજ નથી પરંતુ આમ દેવદત્ત તેઓનો બુરો આશય શિષ્યમોહ ને માનલાલસા નેજા કરતું દુશુભૈની પણ સિદ્ધ કરવાનોજ છે બાકી પૂ જ્ઞાન મહાત્માશ્રીએ તો અનેકવાર એ ભાવાર્થનું કું છે કે-

‘એકથી એક કોડ અમલ કે અસખ્ય શિષ્ય એ ને જુદું મળી ભય એમ ન માનતા શિષ્યો વધારવાથીજ કોઈ દેવદત્ત અને શિષ્યમોહ તો એવી ભય કર વસ્તુ છે કે વિરોધના દર્શનથી છતાં જુબી જવાપ અને કઈ શિષ્યો વિનાના તો મરે એ માનલાલસામા કૂમી ભય છે, તે ખચિતજ પેટના મરુતું જાગરુ થતી કરે ॥ માન એ બહુ ભય કર ફર્જુ છે, જાગરુ અને સુખાદ્યા ખાવી એ નેટકું રહેતું છે, તેટલુંજ મરુતું જાગરુ મુરકલી ભર્યું છે રોડો મોટરવાળા ભાગ પૂરું જાગરુ કે તેથીજ કાઠ કમ્પાણુ થઈ જાય નથી, પાનુ કે મરુતું નેટકું કરાયતાજ ગુણાનુરાગ ને ધર્મક્રિયાઓ આપે છે, તેજ આત્મા આત્મકલ્યાણ ॥’

વધુમા તેઓશ્રી તો ત્યજી દે છે-

“દુશુભૈનું પરિણામ સૈને શરમ ન અડે : અમે કે તમે એ દેહિ પલુ દીક્ષા અપાય તે એના

વી

હના

જીવન

પોને

ટો

શબ્દ પર તુ શિષ્યમોહથી નહિ તેમજ જદુ શિષ્યો થાય તેમા કુલાવાદ ન હોય એ શિષ્યમોહમા પડે, શિષ્યશિક્ષી કુલાય અને મોટાઈની લાલસામા પડે તે સ્વયં પૂબીજ નબને ?

આમ સ્પષ્ટપણે પૂ પ્રવચનના મહાત્મા ત્યારે કહે છે, ત્યારે ધર્મદ્રોહીઓ કહે છે કે-‘દ્વાસલાવી-ક્રમાવી-નમાડી દીક્ષા આપે છે ’ આ વાત પણ તદ્દન જુઠ્ઠી છે આ સમયમા તેઓશ્રીએ ચેલેન્જ કરી છે કે—

‘અત્યારે અપાતી દીક્ષાઓ કે જે મીતાર્થ મુનિવરો દ્વારા અપાય છે, તેને જો શાસ્ત્રી વિશ્વ સાબીત કરવામા આવે, તો અમે એ પ્રવૃત્તિ બંધ કરવા તૈયાર છીએ

ધર્મદ્રોહીઓ આ ચેલેન્જ ન સ્વીકારી શક્યા, કારણ કે-તેઓ એ વાત તો બરાબરજ બોલે છે કે-સર્વ પદાર્થોનું પ્રરૂપણ કરવા છતાં નિર્નૂત્તિમાર્ગનું પ્રતિપાદન ને ઉન્માર્ગનું ઉન્મૂલન, એટલે કે-કેવલ નિરવધતાનેજ પોષતું જૈનશાસ્ત્ર દીક્ષાની દલીલોથીજ ભરપૂર છે અને આજે અપાતી દીક્ષાઓ માટે શાસ્ત્રીય પૂરાવા છેજ એટલે તેઓ સીધો રસ્તો ન લેતા અધમતાભરી રીતિયો અખત્યાર કરેજ બાક છે આ પણ તેવુંજ એક જુઠાણું છે અને તેમા વિચારહીનતા ને અવાન્તવિકતાજ ભરી છે

‘ગિય્યમોહ’ સમઘી ધર્મદ્રોહીઓની અધમ કંપનાના સળધમા, પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા એની પાછળ રહેલી ‘હાર્દિક હલકટતા’ની ઉપેક્ષા કરીને, માત્ર વસ્તુસ્વરૂપને જ સમજવતા ફરમાવે છે કે—

‘સર્વવિરતિનો બોધ એ જો એવા વધારવાનો મોહ બલાનો હોય, તો આજીવન એ મોહની છાંછા છે મારા ઉપદેશથી જો સર્વવિરતિના

રસીયા કોઈ બનના હોય તો તેથી અમને કોઈ પણ નવરુ લાગત નથી સાતુ વધારવાની ઇચ્છા તો અમે બલોબલ માગીએ છીએ, પણ એની માથે બીજી ઇચ્છા (એટલે કે પોતાના માન-પાનની કે કોર્ટિલોહુપતાની ઇચ્છા) આવે, તેમા અમારો નારા પહેલો છે અને જે જન્મતમા અમારા કપડેશના થાગે સાતુજ વધતા હોય, તો મુક્તિ ન થાય ત્યાં મુખી બલોબલની અમારી એ માગણી છે

આમા પૂ પ્રવચનકાર ખામ ઠહે છે કે- 'જો શિષ્ય-મોહ અમારામા હોય તો એ અમાગીજ ઘાત કરે.' અને વાત પણ સાચીજ છે કે- 'સારી પણ ક્રિયાનો આશય ફરી જાય, તો એ તારક ક્રિયા પણ દૂળાડનારીજ નિવડે ' આ મુખધમા અમનવતા તેઓશ્રી એક મથલે ફરમાવે છે કે—

“ અશુદ્ધ ચેયથી સારી ક્રિયા પણ નારા લાવે છે જન્મવાની શાંતિ, ધ્યાન અને સ્થીરતા કેવી ? એને વખાણાય ? નહિ જ કારણ કે-જે ધ્યાન, શાંતિ અને સ્થીરતા કોઈને હુ ખ ન થાય તે માટે હવી, તેજ જીવોના ધ્યાન માટે કશાં એટલે હલદી થઈ ગઈ એજ પ્રમાણે શ્રી વીતરાજ દેવ નિર્ગ્રંથ ગુરુઓ અને તે તારકોએ પ્રવેશા ધર્મની સેવા જે રાજ અને પરિગ્રહ માટે, એટલે કે-સ સારની ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ વધારવા માટે કરવામા આવે, તો એ શ્રી વીતરાજ દેવ, નિર્ગ્રંથ ગુરુઓ, કે એ તારકોએ કહેલા ધર્મની સેવા નથી, પરંતુ સ સારની-પાપની સેવા છે અને તેને તો આ પ્રભુસાસનમા ત્યાગ્ય ગણેલ છે

આમ જે મહાત્મા સ્વયમેવ જ ખૂલ્લી ગીતે 'શિષ્ય-મોહ'મા 'આત્મનાશ' દર્શાવે છે, તેઓશ્રી શા માટે શિષ્ય-મોહ રાખે ? એક તરફ 'આત્મકલ્યાણુ અર્થે' દુન્યવી સુખો તન્ત્યા, અર્હિસા-મત્ય-અસ્તેય-બ્રહ્મચર્ય-અપરિગ્રહના મહાવ્રત લીધા, દુનિયાના રસિડને ડેહી જેવુ લાગે તેવું જીવન સ્વીકાર્યું-જીવનમા સ્વાભાવિક ગીતે થતી અનેક ઇચ્છાઓને નિયંત્રિત કરી અને ધર્મદ્રોહીઓએ તેઓ મ્હામે અનેક તર્કો

હિંસા કરવા છતાં-બહિરમા ગતીય નિન્દા કરવા છતાં, જૈનત
રોમા તદ્દન બનાવટી વિકૃત સ્વરૂપે ચીતરવા છતાં, એવી
દુનિયાની ક્ષણિક કીર્તિમા લોભાયા વિના જે મહાત્માએ શ્રી
જિનશામનની સેવામાજ શ્રેય માન્યુ છે, તે શું આવા દુર્ગુ
ણને આધીન બની જઇ આટલા ત્યાગ ઉપર પાણી ફેરવે ?
એમ મોહનેજ વધારવો હોય તો આવી ભયંકર માનહાનિ
કેમ સહી શકે ? ? પરંતુ નહિ, જેને એ માનની પડી જ
નથી અને જેઓ એમજ માને છે કે-‘દુનિયા માન આપે કે
અપમાને તેની સાથે મુદ્દિને કાઢજ સબધ નથી’-તે મહાત્મા
શિષ્યમોહમા ફેને એ કટપનામા ઢેલસી હૃદયહીનતા છે ?
કેટલી અધમ માનસની છાયા છે ? ?

અને જ્યારે ‘શિષ્યલોભ’નો આક્ષેપ આમ ટળી જાય
છે, ત્યારે ‘નસાડી-ભગાડીને દીક્ષા આપે છે,’ એ
આરોપ પણ મહેજે ઉડી જાય છે વર્તમાન સંસ્તનતના
કાયદા મુજબ કોઇ પણ સગીરને નસાડી-ભગાડી શકાય તેમ
નથી, તેમજ જૈન શાસ્ત્રકારોએ પણ સોળ વર્ષની અદરનાને
માટે માળાપ કિંવા વાલીની રજાને મહત્ત્વનીજ નહિ, પરંતુ
અનિવાર્ય ગણી છે ભગવાન્ હેમચંદ્રસૂરિજીને દીક્ષા અપાવવા
માટે ગુરૂએ અને ગુરુદેવની પ્રેરણાથી શ્રીસથે તેમના પિતાને
સમજાવ્યા હતા અને સમતિ મેળવી હતી આજે પણ એમજ
થાય છે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ સોળ વર્ષની ઉંમર
પહેલાં અનેકોને દીક્ષા આપેલી છે, પરંતુ તે બધીજ વાલી-
ઓની સમતિ પૂર્વકજ ! જે એમ ન હોય તો સગીરપણાથી મુદ્દિત
મેળવેલાને માટેજ ભયંકર ઉધમાતો મચાવનારાઓ અને ઉશ્કે

રણી કરી કેસ ઉભા કરાવનારાઓ જરાય ડરે જરા કે ? માત્ર પૂ
પ્રવચનકાર મહાત્મા પાસેજ નહિ, પરંતુ ખીજા ઘણા આચાર્ય-
શિક્ષકની પાસે સોળ વર્ષની ઉંમર પહેલા પ્રવર્જિત થએલા
છે, અને તે બધાજ વડીલની અનુજ્ઞાપૂર્વકજ ! તેમ જ જ્યારે
શાસ્ત્ર પણ ત્યાં સુધી મમતિ વિના દીક્ષા આપવાથી 'આજ્ઞા-
ભંગનો દોષ' અને 'શિષ્યચોરી' ફરમાવે છે, ત્યારે એક
શાસ્ત્રાજ્ઞાનેજ અવલખી રહેવામાં હુન્નવી પ્રતિષ્ઠાનો ભોગ આપ-
નાર અને મોક્ષ મેળવવાની ભાવનાવાળા, તેવી 'આજ્ઞાવિરા-
ધના' કરેજ કેમ ? એટલે સોળ વર્ષ પહેલાં તો બેઉ દૃષ્ટિએ
આજના ને રાજ્યના કાયદાની દૃષ્ટિએ નસાડાયજ નહિ અને
છતાં કોઈ તેમ કરે, તો એક તરફ 'જિનાજ્ઞાનો વિરાધક'
કરી પૂ શ્રીસઘની શિક્ષાને પાત્ર થાય અને ખીજી તરફ
'મનુષ્યહરણ'ના કાયદાનો ભગ થતો હોવાથી રાજ્યની
શિક્ષાને પાત્ર થાય

*

હવે સોળ વર્ષની ઉપરનાની વાત વિચારીએ એ ઉંમરે
મનુષ્યની સ્વાભાવિક બુદ્ધિ ખીલી હોય છે અને જો તેને
નસાડવો હોય, તો એનામાં સસારનો વિરાગ ને સ્વયમનો રાગ
ઉત્પન્ન કરવોજ ભેદજ છતાં કહેવાય છે કે- 'લલચાવીને
ફેસાવે છે.' પરંતુ સ્વયમમાં લલચાવવાનું શું ? પૈસો રખાય
નહિ, સીતેવન થાય નહિ, યથેચ્છ હુગય-ફરાય નહિ, મન
ગમતોજ ખોરાક મળે નહિ, ઉઘાડે માથે ને ઉઘાડે પગે વિહાર
કરતા ટાઢ-તડકો-ન્યૂખ-તરસ વિગેરે સહન કરવું પડે, ખોતા
માટે કરેલા દોષિત અન્નપાણી લેવાય નહિ, નાટક-સીનેમાં
જોવાય નહિ, પાન વિગેરે ખવાય નહિ, કપડાં-પણી ખીવ

હાન્યા વિનાજ મર્યાદા ભળવવા ઓઢવાના, હજામત કરાવવાની નહિ ને તેને બદલે છ છ મહિને કેશયુચનનુ કષ્ટ સહેવાનું, સ્નાન કરવાનું નહિ, વ્યસનની બધી, અવ્યાસ ને ધર્મક્રિયામા દત્તચિત્ત રહેવાનું, એમ અનેકરીતે ઇન્દ્રિયો અને મનને કાબુમા લેવાની પ્રવૃત્તિ જ્યા કરવાની હોય, ત્યા ‘મમાન્નો વિરાગ ને મયમનો રાગ’-એ શિવાય બીજાકોઈજ દુન્યવી લાવમા લલચાવી શકે તેમ છે? લલચાવે તેવી વસ્તુ તો હજી સસારમા છે, કે જ્યા સ્વેચ્છાથી આહાર ને વિહાર કરી ચકાય છે, છતા માનો કે-લલચાવે છે, તો શુ સોળ વર્ષની ઉંમર પછી એનામા ‘મમજગાક્રિા’ નથી હોતી? અરે, રાજ્યનો કાયદો પણ સોળ સુધીજ ‘મનુષ્યહરણુ’નો આરોપ મૂકે છે અને પછી સામાએ ગમે તેમ ફામલાઓ હોય તો પણ તેને ‘મનુષ્ય હરણુ’નો આરોપ લાગુ થઈ શકતો નથી પરન્તુ જેઓ માત્ર દુરાશયથી પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા અને પૂ ગીતાર્થ શુદ્ધવરોનેજ હલકા પાડવા ઇચ્છતા હોય, તેઓઆ બધુ વિચારેજ શા માટે?

ભાગે છે કે ભગાડે છે?

હવે દુનિયામા મુંઝાએવા આત્માઓમા સ્વપરના કથ્યા થીને માટે ‘સસારનો વિરાગ અને મયમનો રાગ’ ઉત્પન્ન કરવો, એ તો પ્ર ચેક સાધુનો અને સાધુતાના પૂજારીનો પરમ ધર્મ છે આ ધર્મનું સેવન કરતા લઘુકર્મી આત્માને સયમની લાવના થાય છે અને તે સયમ ગ્રહણ કરવા ઉતુક્ત થાય છે સોળ વર્ષની ઉપરની વયનો આત્મા આમ તૈયાર થાય, ત્યારે એના મ્નેહિ-સ્વજન સ્નેહે મોહાધીન બની ‘આનાકાની’ કરે છતાય એ નજ માને તો તેને માટે સસારમા પડયા

રહેવાનું શાસ્ત્રકારોએ સૂચવ્યું નથી ‘શ્રી અષ્ટકણ’માં ન્યા
‘માતાપીતાની ભક્તિ’ને ‘દીક્ષા’નો વિષય ચાલે છે, ત્યા
તે શ્લોકોની દીકામાં શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજા અને
શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજાએ રજા ન આપે તો કપટ
કરીનેય રજા મેળવવા મથવું અને તેમ છતાંય રજા ન મળે
તો પણ દીક્ષા લેવી, એમ જણાવ્યું છે એ અધિકારમાં
દીક્ષા લઈને સ્વપર-કસ્યાણને સાધવાની ઇચ્છાવાળા મુમુક્ષુ
આત્માને માટે ફરમાવ્યું છે કે —

“ અથ નાનુજાનીત, તદા અણુવહે ચેત્ર અવર્હિં જુત્તેસિયા,
અન્પાયુરહમિત્યાદિકા માયા કુર્યાદિત્યર્થઃ, ઇમુપાયપ્રવૃત્તમપિ યદા
ન મુક્તલયત તદા તૌ ત્યજેત્, ન ચ તૌ ત્યજતસ્તથિત્તસતાપેઽપિ તસ્ય
લોપો, વિશુદ્ધમાવત્વાત્, યદાહ —

“ સન્વહા અપદિવજ્જમાણે ચણ્જા
અદ્દાણે ગિલાણ ઓસધત્થચાગનાણ ”

યથા ડવ્વનિ ગ્લાનીમૂતયો પિત્તોરોપ ગચ્છર્થ ગચ્છત્તસ્તત્યાગોઽત્યા-
ગ એવ ભાવતઃ, એવ તયોઃ સ્વત્યાન્યેપા ચોપકારાય પ્રવ્રજત ઇતિ
જ્ઞાનમાવના, અતણ્ણ—

“ સોયણમકન્દણ વિલવણ ચ, જ દુક્કિલ્લો તઓ કુણડ ।

સેવહ જ ચ અરુજ્જ, તેણ વિણા તસ્સ સો દોસો ॥ ”

—પચવસ્તુ ગાથા ૮૦

ઇત્યાદિકમાક્ષિયૈવ પરિહૃતમ્—

“ અન્નુવગમેણ મણિય, ન ચ વિદિચાગો વિ તસ્સ હેત્તિ ।

સોગાહમ્મિ વિ તેસિં મરણેવ્વ વિમુદ્ધ ચિત્તસ્સ ॥ ”

—પચવસ્તુ ગાથા ૯૦

અર્થ—કદાચ તે માતાપિતા આજ્ઞા ન આપે તો મનમાં માયા (કપટ) રહીને કહેતા માયાવાળો થાય એટલે હવે માતૃ આયુષ્ય અરૂપ છે ઇત્યાદિક માયા કરે એવી રીતે માયા ઉપાસ કરતા પણ જો રત્ન ન આપે તો તે માતા પિતાને છાડી દે શાસ્ત્રકાર કહે ॥ કે- દીક્ષા લેનારનો શાપ શુદ્ધ દેવાથી તે દીક્ષા લેનાર માતાપિતાને છોડે ને તેથી તેઓને ચિત્તસત્યાય થાય તો પણ દીક્ષા લેનારને દોર નથી ' એ માટે કહે છે કે—માતાપિતા સર્વથા ન માને તો જગલમાં માફા થએલ માતાપિતાના ઔષધાદિ માટે જગમાં તેમને છાડી જવા તે ભાવથી છાડયા કહેવાય નહીં, એવી રીતે માતાપિતાના, પિતાના અને અન્ય લગ્ન છવેના ઉપકારને માટે દીક્ષા લેનાર પણ માતાપિતાને છાડી દે તે ભાવથી છાડવું નથી એટલાજ મઠિ-શીશ, આકલન કે વિલાપ કરે અથવા તે કહું બહુ ખી થઈને એ કઈ કરે કે તે દીક્ષા લેનાર વિના એ કઈ અકાર્ય સેવે, તેને દોષ દીક્ષા લેનારને લાગવો એમ ને—એવો પૂર્વ પણ કરીને ઉત્તર પણ મા પથવસ્તુકારે જણાવ્યું કે—અનુપમમ માતૃથી તે વાત અરૂપ પીડા આદિથી પરિહાર કરતા કહી છે, પણ વિધિએ કૃતો માતાપિતાદિને ત્યાજ દીક્ષા લેનારના દોષ માટે નથી જેવી રીતે નિર્મળ ભાવે મરનારની પાછલ સોઠા થાય તો પણ મરનારને કંઈ પણ દોષ નથી, તેવી રીતે અહીં પણ અણુક !

આ સબધમાં આદિતીર્થકર શ્રી મધુસદેવસ્વામિએ દીક્ષા લીધી, ત્યારે મોહાધીન બનેલા મરદેવા માતા રૂઢન કરતા કરતા આખું શુભાવી બેઠા છે શ્રી નેમનાથસ્વામિએ મ્દસુરનગરને નાકેથી લાવદયામય બનીને રથ પાછો વાળ્યો, ત્યારે તેઓના માતા-પિતાએ ઘણી ઘણી કાકલુદીલરી વિશિષ્ટ કરી અને તેઓની ધર્મપત્ની રાજમતી મૂર્છાવશ થઈ, છતાં તેઓએ મક્કમન રહી—સસારની અસારતા દર્શાવી દીક્ષા લીધી છે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ દીક્ષા લીધી ત્યારે તેઓની પ્રિયા ખીણ ખીણ રાતી હતી અને ચરમ તીર્થકર શ્રી મહાવીર પંચમાત્માના માતાપિતાના જીવિતવ્ય સુધી દીક્ષા નહિ

લેવાના અભિગ્રહને શાસ્ત્રકારોએ ‘મોહનીય કર્મ’નું કારણ દર્શાવ્યું છે અને જ્યારે તેઓએ પણ દીક્ષા લીધી, ત્યારે તેઓ શ્રીના વડીલ બન્ધુ નદીવર્ધને કરેલો દયાર્દ્રતાનક વિલાપ, —એ બધું વિચારાય તો માતાપીતાની ભક્તિને નામે દીક્ષાનો નિપેદ્ય કરવા દ્વારા પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માને વગોવના રાઓની ‘કુચુકિત’ એક ક્ષણવાર પણ ટકી શકે તેમ નથી

માતાપીતાની ભક્તિના સખધમા તો પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્મા વાન્વાર ઉપદેશ આપે છે અને સમજાવે છે કે —

“ શાસ્ત્રકારોએ માતાપીતાના ઉપકારને દુઃપ્રતિકાર્ય કહેલ છે જે સવાન સસારમા રહેવા છાયા એમની ભક્તિ-સેવા-આત્માધીનતા કરે નહિ, તે કુસવાન છે પરન્તુ આજે તો યોગ્ય મર્દાદાઓનું ઉદ્ભવન કરી રહેલા ચાર સેવનારાઓ માતાપીતાની અવગણના કરતા કે પત્નીની ખાતર તેમનો ત્યાગ કરતા અવગણતા નથી માતાપીતાના ઉપકારનો બદલો શાસ્ત્રકાર કહે છે કે એમને ધર્મ પમાડવાથીજ વાળી શકાય માતાપીતાનો પરમ ભક્ત તો તે જ, કે જે સ્વયં સદ્ધર્મ પામે અને તેમને પમાડે આજ એક ઉત્તમ ભાવનાથી સુમુખ આત્મા જો તેઓ કોઈ જ રીતિએ સમતિ ન આપે તો પણ પ્રવચનમાં અદ્ભુત કરે અને તેથી આરાયવિશુદ્ધિને અંગે એની પાડવ થતા આક-દાદિને માટે તે દોષધાત્ર કરતોજ નથી, એટલુંજ નહિ પણ—

“ સો ચાણ અચાણ અચાણ ચેવ ચાણ ”

—આ વાચ્યથી સમજાવે છે કે—તેઓ મોહાધીન બનીને નીકા માટે સમતિ નજ આપે તો પણ દીક્ષા લેનારો માળાપના દિનને કરનારો છે અને તે વખતે માળાપની દરકારમાં સસારમા પડી રહેનાર માતાપીતાનું અદ્વિત કરનાર જ બાકી જેઓ આજે દીક્ષા રહ્યાંજ માતાપીતાની ભક્તિની વાતો કરે છે અને બીજી વરફ કામા ધ કે અજ્ઞાના ધ બનીને પોતેજ માતા પીતાનો ત્યાગ કરે છે, તેઓની વાતને ધર્માર્થીઓ સાબળવીજ નહિ એજ દિવાવહ છે અને જેઓ સર્વવિરતિ ધર્મને અગ્રીકાર ન કરી શકતા દોષ, તેઓએ માતાપીતાની સેવા કરવા સાથે તેમનો બોલો પોતે ઉઠાવી

લઈને પણ તેઓને ધર્મકરણીમા રેડવા ભેદજી અને એવાજ સત્તાને
‘સુમેતાન’ કહેવાય છે

આ બધું વિચારતા રચક થાય છે કે ‘સાધુઓ નીક્ષા માટે કોઈનેય
બગાડતા નથી પરંતુ જ્યારે માતાપીતા રત્ન ન આપતા માર્ગ રૂધિ અને
ધર્મદ્રોહીઓ બળાત્કાર કરે ત્યારે આત્મક’યાણુને ઇચ્છતા આત્માને જ
તેઓથી દૂર આસ્થા જણ પડે છે

કલેરા કરાવે છે ?

વારવાર પ્રસંગે પ્રસંગે આવો સફળોદ્ધ આપનાર મહાત્મા
‘માતાપીતાની ભક્તિ કરવાની ના પાડે છે’—એમ
ઠહેલું, એ કેવલ દેષમયતા વિના બીજું શું છે ? આમા તો
માતાપીતાની સાચી ભક્તિની પ્રેરણા જ લરી છે હવે જ્યારે
એ ફલીલમા પણ તેઓ ક્ષાપતા નથી, ત્યારે તેઓ કહે છે કે—
‘આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા શ્રીસધમા કલેશ કરાવે છે’
‘શ્રીસધની અવગણના ?’—એ વિષે વિચારતા આપણે ભેદ
ગયા છીએ કે—જેઓ પોતાનામા સવત્વની અશતોપિ યોગ્યતા
ઢેળવી શક્યા નથી ને ઢેળવવા ઇચ્છતા નથી, છતાં શ્રીસધને
નામે સત્તા ચલાવવાની ને રપમા પ્રભુસમ પૂજવાની જેમની
દુર્લાભમા છે, તેઓ વારવાર ધર્મપ્રવૃત્તિ ઉપર આક્રમણ ઠરે
છે આવા પ્રસંગે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા પૂ શ્રીસધના કર્ત
વ્યનું ભાન કરાવે છે અને એના યોગે ધર્માત્માઓ પોતાના
ધર્મને સંરક્ષવા માટે પેતાઓની ‘આપખૂદ’ ને ‘આત્મનાશક’
મત્તાને આધીન ન થાય ત્યારે રહેજે ત્યાં જો વિભાગ પડી
જ જાય પણ એથી કાંઈ સત્યનો ઉપદેશ બધું ડરાય ? નહિ
જ બાકી ધર્મદ્રોહીઓ તો પ્રભુના વરદોડામા, ગુરૂવરના સામ-

યામા ને ધર્મ-આખ્યાનમા પણ ગુડાચાહી બતાવવા ચૂક્યા નથીજ ને ? છતાં આજે યોગી ને ઉપરથા શિરજેરી કરાય છે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા તો કુમાવે છે કે —

“ અમે જૈન સાનુ થયા તે પણ આગમના પ્રતાપે અને તમે શાવક કહેવાઓ તે પણ આગમના પ્રતાપે આગમના અભાવે નહોય સાનુપણ્ય કે ન હોય શાવકપણ્ય ! માટે જે જે વિષયો ચર્ચાસ્પદ છે, તે તે વિષયોના નિર્ણય આગમના પ્રમાણે દ્વારા જે આવે તે સ્વીકારવાનું સૌ મર્ષ કબુતે તો જૈન સમાજમા બ્યાપી રહેતી આ અરાશ્નિ રહેજમા દૂર થાય અને સાન્નિ થતાં સૌ કોઈ જે ધર્મમાર્ગે પ્રગતિ કરવા માટેજ પ્રયત્નશીલ બને, તો પોતાના આત્માનું પણ કલ્યાણ સાધી શકે અને ઈતર જનતને પણ આ પ્રભુમાર્ગે દેરી શકે બાકી જેઓ આગમનેજ પ્રમાણભૂત માનવાને તૈયાર ન હોય, તેઓનું શાવકપણ્ય ખીજી કોઈજ રીતિએ સિદ્ધ થવું નથી અને તેવાઓના નામથી ઈતર જનત ઈતરાઈ પ્રભુધમ સબધી ગેરસમજમા દોરવાય નહિ તે માટે ઘટતા પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે માટે તો માનવુ કે-તેઓ જે સર્વજ્ઞ પ્રભુએ કહેલ આગમને પ્રમાણભૂત માને તો વચર મમાવાને સમાધાન થઈ જાય તેમ છે, કારણકે-આ નતી તો પૂ આગમ ગ્રંથોને પચામી સહિત પ્રમાણભૂત માનવાની પ્રતિજ્ઞા છે એમાજ આપણે તો સાનુપણ્ય અને શાવકપણ્ય માનીએ છીએ ”

આમ-‘કલેશ ડરાવે છે’-એ આરોપ પણ ટકી શકતો નથી જ્વેશ તો તે ડગવે છે, કે જેઓ જિનાશાઓને ઉથ લાવવા ઇચ્છે છે બાકી જે ધર્મવિરોધીઓએ પૂ આગમોની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ પગલા ન લઈ હોત, તો આજે જૈનસમાજ આવા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને પામીને નન્દનવન મનોજ બન્યો હોતને ?

લોકવિરૂદ્ધ ?

જ્યારે આમ ડોર્ષ પણ રીતિએ તેઓ પોતાની માન્યતાને સિદ્ધ કરવામા સફળ નિવડી શકતા નથી, ત્યારે તેઓ

એમ કહે છે કે-“પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા લોકવિરૂદ્ધ દીક્ષાઓ આપે છે ! અને તેમ ન થવું જોઈએ !” તદ્યે ‘જયવીરરાય’ સૂત્રમા આવતા ‘લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ’નું પ્રમાણ રજુ કરે છે લોકથી વિરૂદ્ધ જે કાર્યો એટલે મુર જનોથી નિન્દિત કાર્યોનો ત્યાગ કરવાનું આ સૂત્રમા દર્શાવાયું છે આ અન્યમા પાચમા વ્યાખ્યાનથી એ- ‘જયવીરરાય સૂત્ર’ ઉપર વિવેચના કરવામા આવી છે રો- પ્રભુ પાસે એ સૂત્રદ્વારા થતી માગળીઓ સમન્નવાઈ છે અને આ પ્રથમના ૨૪૧મા પાનાથી ‘લોગવિરૂદ્ધચ્ચાઓ’ સૂત્રની કલિકાલ-સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહાગણએ રચેલી ટીકાનો આધાર લઈને ‘લોકવિરૂદ્ધ’ અને ‘લોકવિરોધ’ એ બે વસ્તુ વચ્ચે રહેલા ભેદનો મુન્દર મ્હેટ કર્યો છે કોઈ પણ અવસર, ભૂત-ભાવિ કે વર્તમાન કાલમા એવો નથી આવ્યો, નથી આવવાનો કે નથી અત્યારે, કે જ્યારે સર્વ જનો એક જ મતના હોય ધર્મ ને અધર્મ, મન્ય ને અમન્ય, નીતિ ને અનીતિ, મદાચાર ને દુરાચાર, મોહ ને નિર્મોહ, એ બે ગહેવાનાજ અને તેટલા જ ખાતર અમદ્ વસ્તુની ઉપામનામા ભાનભૂયેલા મદ્ વસ્તુનો વિરોધ કરતા જ રહેવાના અને તેથી જો સદ્ વસ્તુનો ત્યાગ કરાય, તો પરિણામ એજ આવે કે-સદ્ વસ્તુનો લોપ થાય પરન્તુ સદ્ વસ્તુના ઉપામકો તેને તજે- નહિ એટલે જે જે લોકવિરૂદ્ધ તેનો ત્યાગ ખરો જ અને તેથી તો એની ટીકામા લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરી બાકી જ્યાં જ્યાં લોકવિરોધ, તેનો તેનો ત્યાગ નજ કગાય વગી સમજવું જોઈએ કે-એ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ પણ પ્રભુમાર્ગની આરાધના થઈ શકે અને તે દ્વારાએ

મુક્તિ પામી શકાય તેટલાજ માટે છે' જ્યારે અત્યારે ધર્મ દ્રોહીઓ એજ શબ્દોને નામે પોતાની પ્રભુમાર્ગની વિનાશક પ્રવૃત્તિઓને પોષવા મથે છે અનન્તજ્ઞાનીઓએ ઉપદેશોલા માર્ગનો નાશ કરવામા પણ, એજ અનન્તજ્ઞાનીઓએ ડેવલ આત્મજ્ઞ્યાણ માટેજ ઉપદેશેલ આજ્ઞાને હાર્મોળો બનાવે છે ઉપરાન્ત એ પણ વિચારણીયજ છે કે-જ્યારે એક તગ્દ તેઓ શાસ્ત્રોને 'વિકારી' અને શાસ્ત્રકારોને 'સ્વાર્થી-ધન્દ્રજ્ઞ-લીયા' વિગેરે શબ્દોથી સજોષે છે, ત્યારે આ સૂત્રની આજ વસ્તુનો ઉપયોગ કેમ કરાય છે? વળી જો તેઓ લોગવિ-રૂદ્ધવ્યાઓ'મા માનતા હોય, તો તેજ સૂત્રમા દર્શાવેલ 'ભવનિવેદ'-'માર્ગાનુમાગિતા'-'ધૃષ્ટફલ(મોક્ષ)નીસિદ્ધિ'-'ગુરુજન પૂત'-'પગર્થકગણુ'-'શુભ ગુરુનો યોગ' તેમના વચનની ભવ ગ્રહે ત્યા મુઘી અખડ સેવા' તેમજ 'ભવે ભવે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના ચરણની સેવા' વિગેરેને કેમ માનતા નથી? જોઓ મસારથી વિરાગ મેળવવાની અને સમ્યગ્ દર્શન-જ્ઞાન-આસ્તિરૂપ મોક્ષમાર્ગે ચાલવાની માગણી કરે, તે વૈરાગ્યનો વૈરી હોય? તે વીતરાગ પ્રભુના વચનનો દુરુપયોગ કરી 'દીક્ષા'નો વિરોધ કરે? નહિજ એટલે અજ્ઞાન લોકના વિરોધને લેશ પણ મચક ધર્મી આત્માઓ આપીજ શકે નહિ અને તેથીજ તેઓ શ્રીમદ્, લોકવિરોધનો મામનો ફરીને પણ પોતાના આત્મબળથી મન્માર્ગનો પ્રચાર કરી રહ્યા છે એટલે ધર્મવિરોધીઓ તગ્દથી થતો આ આક્ષેપ પણ નિષ્ફલ નિવડે છે પૂર્વના પણ અનૈક મહર્ષિઓએ ભયજ્ઞ લોકવિરોધ વચ્ચે જરાય નમતુ મૂક્યા

વિના શાસનનેવા કરી છે અને વીસમી સદીના પરમ પ્રભાવક શ્રીમદ્ વિજયનાનન્દસૂરીશ્વરજી મહારાજજીએ પણ એજ રીતિએ શાસનસેવા બજાવી છે

ધર્મનાશકોની દશા—

આ રીતિએ અનેકાનેક દોષારોપણ છતાં તેઓ કોઈજ રીતિએ ફાવી શક્યા નથી, ત્યારે તેઓએ શાસનહીલનાનો ‘હાઉ’ ઉભો કરવાની ધમાલ મચાવી છે કોઈ સ્થળે કોઈ ભાગ્યવાન આત્મા પ્રમજિત થનાર હોય, કે તરત ધર્મ-વિરોધીઓ ત્યાં પહોંચી જાય અને તદ્દન ગમ્પા ચલાવી ત્યાંની જનતાને ઉશ્કેરે, રાજ્યના અમલદારોને ઉંધું સમજાવી મનાઈ હુકમ ઠંઠાવે, તેના કુટુંબની બાંહેધરી કરી દીક્ષા લેનાર સગીર ન હોય તોય સગીર કહેવડાવી કેસ ઉભો કરે, વિહાર માથી પૂ મુનિવરો ઉપર આક્રમણ કરીને દીક્ષિતને ઉપડાવે, તેમજ બને તેટલી ધાધલ મચાવે અને જ્યારે એકેયમા ન ફાવે ત્યારે છાપાના કાલમોમા દીક્ષિત થનાર પુણ્યાત્મા અને દીક્ષા આપનારને વગોવવાને માટે નહિ બનેલી અને અછતી બાબતો લખી, પોતેજ તેના ઉપર ટીકા કરે અને શાસન હીલનાના રોદ્ધણ રોવાની દાલિકતા સેવે આથી સુરાજનો એથી ઉધે માર્ગે દોરવાઈ જઈને દીક્ષાવિરોધ કરી બળાત્કારે પણ દીક્ષિત થનારને પતિત કરી લયકર મહાપાપમા ન ડૂબે, તે માટે શાસ્ત્રકારોએ આ વિષયમા કરેલો ખુલામો રજુ કરવો સ્થાને ગણાયે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ શ્રી દેશવિરતિ ધર્મરાધક સમાજના અમદાવાદમા મળેલા પાચમા અધિવેશનમા બીજા દિવસની કાર્યવાહી સુજળ, કેટલાકોએ પૂછેલા પ્રશ્નોના ખુલાસા કર્યા હતા તેમા પહેલો પ્રશ્ન એ હતો કે —

‘ દીક્ષા લેનારને એક પણ દિવસ તેની મરણ વિના ખરાણે રોકવામા આવે અને તે પરિણામ ચૂકી બચ, તો તેને બલાત્કારથી રોકનાર નૈનરાત્રો મુખ્ય એવા પ્રકારનાં કર્મોનો બધ કરે ? ’

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર, પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ તે પ્રસંગે વિસ્તારપૂર્વક સંબંધિત દલીલો દ્વારા આપીને સમ બાંધ્યું હતું કે-કોઈ પણ દીક્ષિતને-દીક્ષા લેવાને તૈયાર થયેલાને પતિત કરનાર મહા મોહનીય કર્મ બાધે પોતાના એ કથનને સિદ્ધ કરતા તેઓ શ્રીમદે જે આગમપ્રમાણ્ય દર્શાવ્યું હતું તે આ રહ્યું —

“ શ્રી ગણધરદેવ એટલે ભગવાન શાંતિનેશ્વરદેવતા હસ્તગીક્ષિત દ્વાદશાગ્રીના સ્વયં-લેખા, શાસન ॥ પરમ આધારભૂત એવા મહાવર્ષ તેને હણી નાખનાર જે જનિર્મુક્ત બાને, તે જાતિના મહા મોહનીય કર્મને સચમ સેવા તૈયાર થયેલાને બળાત્કારે પતિત કરનાર બાધે આ બાજતને બતાવતી ચોથા અગસૂત્ર શાંતિ સમવાયાગ સૂત્રના મૂળગાથા આ રહી—

“ ઉવદ્વિય પડિધિરય, સજય સુતવસ્તિય ।

લુક્ષ્મ ધમ્માઓ મસેદ, મદામોહ પકુવ્વહ ॥૨૧॥૧૮॥”

*

‘ જે આત્મા સચમ લેવા ઉપસ્થિત થયે છે એમવા સધળા સ સા રના બધન છોડી સચમી બ થો છે, તે સચત, સુતપસ્વી આત્માને બળાત્કારથી ધર્મમાર્ગથી ભ્રષ્ટ કરે, તે મહામોહનીય કર્મ બાધે —એમ ચોથા શ્રી સમવાયાગ સૂત્રમા ભગવાનના હસ્તદીક્ષિત પાયમા ગણધરદેવ શ્રી મુખર્માસ્વામિજી મહારાજ કહે છે

*

હવે એન ગાથાની દીકામા ગાથાના ભાવને સ્પષ્ટ કરતા દીકાકારમહર્ષિ સાફ સાફ લખે છે કે—

“ઉપસ્થિત પ્રગ્ન્યાયા-પ્રવિવ્રજિપુમિત્યર્થ, ‘ પ્રતિવિરતં’ સાવચયોગેભ્યો નિવૃત્ત પ્રગ્નજિતમેવેત્યર્થ ‘સયત’ સાધુ ‘મુત-પસ્વિન’ તપાસિ કૃતવન્ત શોમન વા તપાથિત-આશ્રિત ક્વચિત્ ‘જે મિન્સુ જગજીવન’ તિપાઠ’ તત્ર જગન્તિ-જંગમાનિ અર્હિસકત્વેન જીવયતીતિ જગજીવનસ્ત વિગ્રિધૈ પ્રકારૈરુપમ્મ્યામ્મ્ય વલાદિત્યર્થ, ઘમાસ્-શ્રુતચારિત્રલક્ષણાદ્ પ્રશયતિ ય’ જ મહામોહ પ્રવ્રોતીતિ અષ્ટદશ ॥ ૧૮ ॥”

*

સઘમ લેવાની ઇચ્છાવાળા આત્માની અને નેટલા નેટલા પાપબ્યા પારો તેનાથી નિવૃત્તિ પામેલા સઘમી મુતપરેવી આત્મા નેલે ઉત્તમ પ્રકારના તપને છબનમા આશ્રિત કર્યો છે જગત્ના નેટલા છબો તેને છવિતદાન આપનારા અને વિવિધ પ્રકારના ઉપાયો કરીને, આહુ-અવશુ સમજાવીને બચ કરે ભતિના આક્રમણ કરી બળાત્કારે મુતચારિત્રરૂપી ધર્મ બેનાથી ને આત્મા બેનો પાળ કરે, એ આત્મા મહામોહનીય કર્મથી રોતાના આત્માને હિંસ બનાવે છે

આ ગીતિએ એક દીક્ષા લેવાને તૈયાર થએલા આત્માને બળાત્કારે પતિત કરનાર બ્યક્તિને, શ્રી ‘ગણુધર ભગવાનનુ ખૂન’ કરવાથી ને દોષ લાગે તે દોષ લાગે આવો દોષ લાગે છે, એમ બાણ્યા પડી પણ ઠ્યો કલ્યાણકાક્ષી આત્મા દીક્ષા લેવાની ભાવનાવાળાને દીક્ષા લેતો અટકાવવાના ‘મહા મોહનીય કર્મ’ ના જનક કાર્યને દરે ? એટલે આ વાચનારને આગ્રહ પૂર્વક નિવેદન છે કે-તેઓએ આજ મુધીમા અબાણુપણે એવા પાપકૃત્યમા ભાગ લીધો હોય, તો પણ તેનો ‘પશ્ચાત્તાપ’ કરી, ગીતાર્થ ગુરૂ પાસે એનું પ્રાયશ્ચિત્ત લઈને ભવિષ્યમા તવા આત્મઘાતક કૃત્યથી પોતાના

આત્માને બચાવી લેવો' બાકી જેઓ દીક્ષાવિરોધને અગે પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીની પણ અવહેલના કરી રહ્યા છે, તેઓએ તો જ્યાં 'અમત્યસેવન'ને 'કુર્માવરણ'નો ભયજ ઠાડ્યો છે, ત્યાં તેમને આવા કર્મનો ડગ્ગ કયા લાગવાનો છે ? પરંતુ એના વિપાક વળતે એમની જે કર્ણભાવ હાલત થવી છે, એની કલ્પના પણ પ્રકમ્પ ઉપજાવે છે તેવાઓ એમના પાપ કૃત્યોમા ફાવી જઈને ધર્મધ્વસ કરી શકે, તે પૂર્વે ધર્મીઓએ તો એનો દરેક રીતિએ પ્રતિકાર કરવો જ જોઈએ અને સાથે જ તેવા પરલોક અને પાપકર્મથી નીડર બનેલાઓની ભાવ દયા પણ ચિન્તવવી જોઈએ

રાજકીય ચળવળનો વિરોધ ?

પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી સ્ક્રામે જગાવવામા આવેલા અનેકાનેક ઉધમાતોમા એક એ પણ છે કે-તેઓશ્રી રાજકીય ચળવળના વિરોધી છે' આ વાત પણ પહેલાની વાતો જેટલીજ અગાનતાભરી અને તેટલીજ અમત્ય છે જૈન સાધુઓના આચારજ એવા છે કે-તેમને રાજકીય ચળવળ સાથે કાંઈ સબંધ ન હોય તેઓનું જીવન ધર્માચાર-મય હોય છે, તેઓનો ઉપદેશ ધર્મ મંજીલીજ હોય છે અને તેઓ માત્ર ધર્મતત્ત્વના પ્રચારમા જ જગતનું કલ્યાણ માની જગત્મા વિચરે છે અને તેથીજ જ્યાં જ્યાં ધર્મને નામે ધર્મધાનની પ્રવૃત્તિઓ મડાતી હોય, ત્યાં અજ્ઞાન વિશ્વ મુઝાઈને ઉન્માર્ગે ન દોડવાઈ જાય તે પૂરતોજ તેઓ એ વિષયનો સત્ય મ્હોટ કરે છે' અને તેથી તેને રાજકીય 'ચળવળનો વિરોધ કહેવા કરતા, અધર્મનો વિરોધજ કહેવો જોઈએ

હિન્દમાં ચાલેલી છે-લી કાયદાલગની ચળવળ પ્રમળે જે રીતે દેશહિતના કાર્યમાં કલ્યાણ માનનારાઓ તરફથી પતિને પત્નિ ઘોડવાનું, પુત્રને માતાપીતાની આજ્ઞાની અવગણના કરીને પણ જોડાવાનું, સ્નેહિ-સખધીને તજવાનું ને મોત માટે તૈયાર રહેવાનું સૂચવાયું હતું, તે સખધી પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માઓએ વિવેચન કરીને એ રીતિએ અપાતી અને લેવાતી સ્વપર ઈચ્છાણને કરનારી દીક્ષાનું પણ પ્રતિપાદન કર્યું હતું આ શિવાય તેઓ શ્રીમદ્ કાઈજ તે મળધી વધા ન હતા, પરંતુ મુખ્યમાં સ્થપાએલા ધર્મદ્રોહી જૈન યુવક સથે જેમ ઘણીવાર જુઠાણાઓ દ્વારા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માની મહામે જૈન કુલાગારને છાજતા લખાણો લખ્યા હતા, તેજ રીતિએ ચાલુ ગજકીય ચળવળની ઓથ શોધીને, તદ્દન જુઠાણાલરી બાબત પ્રસરાવી હતી કે-પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા યત્રવાદને પોપે છે, સ્વદેશીને નિન્દે છે, તકલી ફેરવવામાં મીલના મથા કરતાય વધારે પાપ કહે છે અને ગાંધીજીને મીઠાચોર કહી મીઠાના કાયદાના લગની પ્રવૃત્તિને નિન્દે છે આવા ભાવાર્થનું લખાણ એની દૈનિક શૈલિ મુજબ તદ્દન ગલીય ભાષામાં મૂકવામાં આવ્યું હતું અને પોતાની ભાગ વગવાળા પત્રોમાં પણ એનું પ્રકાશન કરાવાયું હતું આથી જૈન કે જૈનેતર જગત્ એ પ્રપચનું લોગ ન બને તેટલાજ ખાતર, તા ૨૬-૩-૩૦ ને દિને પોતાનું દૈનિક પ્રવચન પૂર્ણ કરતા પૂર્વે જે ખુલાસો પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ કર્યો હતો, તે પોતાની સમ્પાદકીય નોંધ સાથે ‘જૈન પ્રવચન’ના સમ્પાદકે પ્રગટ કર્યો હતો તે આ રહ્યો —

‘જાણકાર’ના તખલ્લુમથી ‘જૈન યુવક સઘ પત્રિકા’એ
ફેલાવેલી તદ્દન ખનાવટી અફવા !

મુનિપ્રવરશ્રી વિરોધીઓના આંતર સ્વરૂપનું ઉદ્ઘાટન કરે છે

મુખપ્રમાં સ્થપાયેલા જૈન યુવક સંઘની ધર્મનાશક પ્રવૃત્તિથી
કોઇ અભયયુ નથી તેણે પૂજ્ય મુનિ મહારાજને નિદ્વાની નવ
તિઓ કરવામાં આજ સુધી કશી જ કશીના નથી ગમી પોતાના
પગમ ગુરુવોની છત્રછાયા નીચે અહીં લાનગામમાં વિરાજતા મુનિ
પ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી મહારાજ, કે જેઓ ઉન્માર્ગોનું ઉન્મૂલન
કરનારી અને મોક્ષમાર્ગનું પ્રતિપાદન કરનારી દેશના નિરતર આપી
રહ્યા છે, તેઓને હવકા પાડવા માટે અને તેઓની દેશના અટકાવવા
માટે અનેકાનેક પ્રયત્ન કરવા છતાં નિષ્ફલ નીવડવાથી ‘હાથો જુગારી
ખમણું રમે’-એ કહેવત અનુસારે એક ડેસ્કો દાવ ખેનવામાં આવ્યો
છે, અને તે દ્વારા ઇરછ્યુ છે કે-મુનિપ્રવર શ્રીમદ્ રામવિજયજી
મહારાજ કોઇપણ રીતિએ હલકા પડે અને આપણે આપણું ધાર્મિક કરી
શકીએ ’ પણ તેઓની તે ધારણા આકાશકુસુમ મેળનવા જેવો છે આ
છેલા દાવમાં તેઓએ બચકર જીતનું સેનન કરવા માથે મૂર્ખતાનું પણ
નિયિન પ્રદર્શન કર્યું છે તે દર્શાવવા માટે ક્ષુધવાર તા ૨૬-૪-૩૦
ના દિનસે વ્યાખ્યાન સમાપ્ત થવા અગાઉ, મુનિપ્રવરશ્રીએ જે ખુલાસો
કર્યો છે તે જનતાની જાણ માટે નીચે રજુ કરવામાં આવે છે —

૫. મુનિપ્રવરશ્રીનો ખુલાસો

‘ નિરતર વ્યાખ્યાનમાં આવતા તમે જાણો છો કે-વર્તમાન રાજદ્વારી
દોલચાલના સળધમાં, તે હીલચાલમાં પ્રકટ થયેલી આપણને હિતકારી એક

કરતા નથી માત્ર એરત્નચીનુંજ મટન કરીએ છીએ આથી તે વિરોધીઓ સમજ્યા કે-‘અહીં તો સમ્યગ્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર શિવા ધની ચોથી વાતજ ધની નથી’ એને જ એ લોકોએ નવો દાવ ફેક્યો અને આ (મુબાઇ જન યુવક સમ પત્રિકા) પત્રિકામાં ‘જલ્દીના તખ્તસુસથી જલ્દેર કર્યું કે-‘રામચિત્રવલ્લ કહે છે કે-’ આ લડતમાં ગાંધીને પૈસાની કે ખાણસની મદદ કરવી તે પાપ છે, કારણ ગાંધી મીઠાની ચારી કરવા જાય છે તેથી સાચા શ્રાવણનો ચારીમાં કદાપિ કોઈ પ્રકારનો સાથ હોયજ નહિ તેમજ ‘‘ખાની ન પહેરવાની બાબ આપી રહ્યા છે-‘વિગેરે’ આ પ્રમાણેની જલ્દી કરીને તેઓએ પોતાની જલ્દને બરાબર ઓળખાવી છે સત્યાગ્રહની દીક્ષાલેખના નાયક પોતે જ તત્કાલ ચોખાનમાં ખુલ્લું કહીને જાય છે, પોતાને કેમ પકડતા નથી એવી દારી પીઠી પીઠીને જાય છે એ સી જાય સાથે ન પકડે તે એ સી હજાર સાથે કેમ પકડશે ?—એમ કહીને આવી ખુલ્લી રીતે જતારને કોઈ પણ ચોર કહે ખરો? ખરેખર, આ પત્રિકાના કાઠનારાઓએ બુદ્ધિનો રહેજ પલ ઉપયોગ કર્યા વિનાજ આ લખાણ પ્રગટ કર્યું છે ઈર્ષ્યાથી આવી રીતે પામર આત્માઓ બનાવવી વાતો વસી કરે છે આ બધું કહેવાની આપણને જરૂર નહોતી, પણ આ લોકોએ આપણને ફરજિયાત બોલવાનો પ્રસંગ આપ્યો છે જે વખતે જે પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય, તેના ઓઠા તબે વિશ્લેષ જગાડવાની એઓની કૃષ્ણ મનોવૃત્તિ રૂપક થાય છે જૈન યુવક સંઘના સેક્રેટરીઓ સોનીસીટર, પ્રાફેસર અને અન્ય દીક્ષીઓને પ્રારણ કરનારા છે એના સભ્યોમાં પણ એલ એમ એન્ડ એસ, કે એમ બી બી એસ વિગેરે ગ્રામીણો છે પરંતુ કુર્બાના જાતે ત્યારે વિદ્યાનો કુરપયોગ કરવાનુંજ મન થાય છે, તેનું આ રૂપક ઉદાહરણ છે કુર્બાવાને આધીન ધર્મેષો બોદુ બોલના કે લખતા જરાયે અચક્ષતો નથી, પરંતુ હું કહું છું કે-આથી એમની પ્રતિષ્ઠા ઘટે છે અને દીક્ષીઓ લાગે છે જેમના મગલે ચાલવાનો તેઓ દેખાવ કરે છે એમણે તો કહ્યું છે કે-‘આ લડત રૂઝ થયા પછી બહુનાર વિનારી’ કોલેજીયલ, વકીલ અને વપારી જે રકુલ, કોનેજ, કોર્ટ કે કુશન ન હોય તો તે દેશના દ્રોહી છે હવે વિચાર કરો તો માલૂમ પડશે કે-દેશના વાસ્તવિક દ્રોહી કોણ છે ? એઓ આજે વાનો કરે છે, તેઓને તપાસો તો વસ્તુતઃ જાણ જણાઈ આવશે દેશની હિલ-ચાલના નાયકો આવાઓને નારી પેઠે ઓળખે છે દેશનાયકો જે કોલેજોને

પોષવાની પોકારી પોકારીને ના કહે છે, તે મનેએને આ લોકોજ પુષ્ટ કરી રહ્યા છે હિંસા કરીને પણ કાઢતરી લાઈને ચલાવી રહ્યા છે એ શું બોલું સરમબર્ણુ છે ? જે સમયે રાજકીય પ્રવૃત્તિમાં પણ અહિંસક રહેવાની વૃદ્ધિપણાઓ યાચ છે તે સમયે વિદ્યાભ્યાસમાં પણ હિંસાનું સમર્થન કર નારા આ લોકોજ ॥ કોર્ટમાં ગયા વિના એક દિવસ પણ રહી શકતા નથી, રાજ્યના ખાતાઓને જે નિભાવે છે કારખાનાઓ બોલાવે છે અને બળી દેશભક્તિના પાઓ પણ એઓજ કરે છે ! દેશદ્વિતીયી વિપરીત વર્તન કર નારા આ ગરીબરો ॥ કે જૈન સાધુઓ છે-તે જનતૃપ્તી અત્યુચ્ય નથી તેમના માના કેટલાયે વધીલાન છોડી ? કેટલા ધર છોડી નયા ? કેટલા જેલમાં જવા તૈયાર થયા ? હું તો કહું છું કે દેશની સુરેહ થાય ત્યારે દેશનોછી તરિકેના પ્રથમ આ ને લાયક આવાઓજ કરશે આપણે તો કદી સહીએ તેમ છીએ કે- અમે ધર્મક્રિયાઓમાં રકત હતા દર પદર દિવસે દેશની દેશના થકોની, પુરજનોની અને જનદુહરની સાતિ માટે સાતિર્ભવતુંના પાકથી સાતિ ઈચ્છતા હતા ફુનિયાલરની સાતિ માટે અમારી પ્રાર્થના આદુજ હતી એટલે દેશ તથા ફુનિયા માટે આપણી પ્રવૃત્તિ તો લપકરક છે ચત્ર, મીલ, કારખાના-એ જાને જૈનસાસનમાં પાપ માનેલ છે જૈનધર્મની દૃષ્ટિએ પદર કર્માદાન (હિંસક બ્યાપાર)ના આપણે સખ વિરોધી છીએ વર્ત માનમાં આરલ-સમાર બને વધારતાર જે સિસલુ ફુનિયામાં અપાર્થ રહ્યું છે, તેની તો જૈન સાધુઓ ના પાકતાજ આબ્યા છે આને દેશના નામે વાતો કરનારા એ સિસલુ છોડી શકતા નથી એવું શું કારણ છે ?

શું તમને એમ નથી લાગતું કે-આવાતો કરનારાઓને કાઈ પણ અમલ નથી કરવો અને માત્ર ધર્મ પ્રત્યેજ વૈર કેળવવું છે ? મદારો તમને સલાહ છે કે એવાઓને કપાટે ચક્રી ધર્મને નશૂલથી ધર્મ બૂલ્યા તો બહુ બરબાદ ! ધર્મ બૂલીને દેશની કે કસાની આજાની કાઈ કરી શકવું નથી કરી શકવું નથી અને કરી શકશે પણ નહિ. દેવ-ગુરુ-રમને આપ્યા મૂકના તો બરબાદ થયો અને ગાડામાં અપરો. પરમ તારક શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનું પાલન થાય એવી બધીજ પ્રવૃત્તિ કરે અને એ આજ્ઞાનો ઘાવ થાય એવી પ્રવૃત્તિ બોને છોડી દો ! એ પરમ તારકની આજ્ઞાના સેવનમાંજ સ્વનું, પરનું અને સમસ્ત વિશ્વનું કલ્યાણ સમાયેલું છે !

ગાંધીજી વિરૂદ્ધ પ્રચારકાર્ય ?

ઉપરના પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ ઠંડેલા ખુલાસામાં અનેક બાબતો તેઓ શ્રામદે આપ કરી છે ધર્મદ્રોહીઓ એવી એવી અનેકવાર ‘જુઠાણાની જાળો’ બીછાવવામાં પણ આખરે ખુલ્લા પડી જાય છે તેઓ રાજકીય ચળવળનો બીજી રીતિએ પણ લાલ ઉઠાવે છે-ઉઠાવવા તરફડીયા મારે છે અને પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રી-‘ગાંધીજીની નિન્દા કરે છે’-એવું અમત્ય પ્રચારે છે કોઈ પણ રાજકીય નેતાએ પોતાની તે વ્યક્તિતાનો લાલ લઈને ડોઢજ ધર્મને અગે અજ્ઞાનપણે ટીકા નજ કરવી જોઈએ છતાં ગાંધીજી તેથી અલિપ્ત રહ્યા નથી અને તેમણે અનેક વાર ધાર્મિક ચર્ચાઓમાં ભાગ લઈને તેમજ પોતાની માન્યતાના સમર્થનમાં ધર્મમિદ્ધાન્તો વિષે ઉન્માર્ગગામી ચર્ચા ઠીને, ધર્મપુરુષોને તેનું ખડન ઠરી જનતા સમક્ષ સત્ય સ્વરૂપ જણા કરવાના ડારણો આપ્યા છે એમણે કરેલી અહિંસાની વ્યાખ્યા જૈનધર્મની અહિંસાને બધા જેમવી નથી અને તેથી જ કુતરા ઉપરના ગોળીબાર પ્રમગે, વાહરડાની કરવામાં આવેલી ઘાતના પ્રમગે, વાલગઓને મત્યા ગ્રહ આશ્રમના શાક ખચાવવા માટે મારવાના પ્રમગે, તેમ જ બીજા ઘણા પ્રમગોએ તેઓએ જૈનનર્મની અહિંસાને નિષ્ક્રાંતુ સડોની ગેગમજા ઉલી કરી હતી આવા પ્રમગે ધર્મધ્વમને નહિ ઈન્જતા પૂ પન્યામપ્રવરથી જેવા મહાત્માઓ એ વિષયમાં ચોખ્ખ ખુલાસા કરે, એ કામ ગાંધીજીની નિન્દા નથી અને જો એને જ નિન્દા કહેવાય, તો પરિણામે ગાંધીજી ખૂદ પણ નિન્દા કરનાર હરે તેમ છે પરંતુ કોઈનાય અધાર્મિક

વિચારના પ્રચારથી ભદ્રજનો બે ઉન્માર્ગે દોષવાઈ જાય તેમ હોય, તો ઉપકારી મહાપુરુષ અવશ્યમેવ તેનો પ્રતિકાર કરેજ બાકી જેઓ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને ‘ગાધિજીની નિન્દા’ને નામેજ વગોવના ઇચ્છે છે, તેઓ કેડા પણ પ્રસંગે તેઓ શ્રીમદે ઉચ્ચારેલા ચળદો રજુ કરી શક્યા નથી અને છતાં વગર પ્રમાણોટાકયે ‘લાગ્યું તો તીર નહિ તો ટીકડો’ એ ન્યાયે તેમની અધમ પ્રકૃતિ મુજબ તદ્દન જુકા જ્વાલર્ણુ પ્રચારકાર્ય કયે જાય છે એટલે અત્રે સાફ માફ કહી દેવું જરૂરી છે કે-પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને એ રાજકીય ચળવળની કે ગાધિજીની નિન્દા કરવાની કાઈજ જરૂર નથી તેઓ કરેજ નહિ એઓશ્રીના પ્રત્યેક પ્રયત્નનું ધ્યેય એક માત્ર ધર્મપ્રચારજ હોય અને છે

કેળવણીનો વિરોધ ?

આ ઉપરાન્ત પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને વગોવના રાઓ, એઓશ્રીને ‘કેળવણીના વિરોધી’ તરીકે ચીતરવાની પાછળ પણ પોતાની શક્તિનો દુર્ન્યય કરવાને ચૂકતા નથી જે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા અનન્ત જ્ઞાનીઓની આજ્ઞાઓ સમજીને જીવનમાં ઉતારવામાં જ આત્મકલ્યાણ સમજતા હોય અને જેઓ ‘અભ્યગ્ન જ્ઞાન’ને મોક્ષપ્રાપ્તિમાં અનિવાર્ય દર્શાવતા હોય, તેઓશ્રીના ઉપર ‘કેળવણીના વિરોધી’ એવો કરવામાં આવતો આગેપ કયાથી સત્યાશંવાળો પણ હોય ? જેઓ શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓએ કહેલા—

“પદમ નાણ તયો દયા”

“પહેલું જ્ઞાન ને પછી ક્રિયા, નહિ કેડા જ્ઞાન સમાન રે ”

“ જ્ઞાન - ક્રિયામ્યા મોક્ષ । ”

“ જ્ઞાની જે કર્મનો ક્ષય ક્ષણ માત્રમા કરે, તે કર્મનો ક્ષય કરવાને અજ્ઞાની પૂર્વ કોઈ વર્ષ લગી મથે તોય ક્ષય ન થાય ”

“ સમ્યગ્ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ । ”

જેવા સુવાક્યોના પ્રતિપાદનમા અનેકાનેક પ્રવચનો આપીને જગતને સદ્જ્ઞાન મેળવવાની પુન પુન પ્રેરણા કરતા હોય, તે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માને કેળવણીના વિરોધી જણાવવા, એમા શિવાય અજ્ઞાન બીજુ કાંઈજ નથી પરંતુ આજે તો એ ધર્મદ્રોહીઓ પોતાની દરેક પ્રવૃત્તિને ધર્મપ્રવૃત્તિ તરીકેજ પોષવા ઇચ્છે છે અને બદ્ધ જનતાના ધર્મપ્રેમનો લાલ લઈ પોતાની દુર્લાભમાને પોષવા મથે છે તેઓ અર્થ અને કામની રસિકતાને વધાનનારી કેળવણીને પણ ‘અમ્યગ્ જ્ઞાન’નું ઉપનામ આપવા માગે છે અને એ ગીતે લયકગ ઝેરને અમૃતના ઉપનામે બપાવવા ચાહે છે પૌદ્ગલિક પદ્ધતીના મમત્વને કેળવતી કેળવણીને ડોઈજ ‘અમ્યગ્ જ્ઞાન’ ઠહી શકે નહિ, કારણકે-જ્ઞાની પુરુષોએ ‘જ્ઞાનસ્ય ફલ વિરતિ’ ‘જ્ઞાનનુ ક્ષણ વિરતિ હોઈ શકે’ તેમજ “ સા વિદ્યા યા વિમુક્ત્યે ”-‘ તેજ વિદ્યા કહેવાય કે જે મુક્તિને મારે થાય’ આવા કથનો દ્વારા ‘અમ્યગ્ જ્ઞાન’ કોને કહેવાય તે દર્શાવ્યું છે આથીજ વિરતિને નહિ પેદા કરનાર જ્ઞાનને અજ્ઞાન તરીકે વર્ણવ્યું છે બાકી સમ્યગ્ જ્ઞાન અને મિથ્યાજ્ઞાનની પરીક્ષા એજ ગીતિએ થાય કે-જે જ્ઞાન પ્રાપ્તિથી વિરતિની ભાવના પેદા થાય તે સમ્યગ્ જ્ઞાન અને જે જ્ઞાનપ્રાપ્તિથી સામાજિક વાસનાઓ જન્મે તે મિથ્યાજ્ઞાન મિથ્યાજ્ઞાનના યોગે મનુષ્યની માનવતા

હરાય છે, ત્યારે સમ્યગ્જ્ઞાનના યોગે જોની પ્રભુતા વિકસે છે પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીને ‘જળ’ના, ‘વિદ્યા’ના કે ‘વિજ્ઞાન’ના વિરોધી તરીકે ચીતરનારાઓને તેઓશ્રીના જ શબ્દો સમર્પવા હીક છે આ રહ્યા તે

‘ અમે જળના, વિદ્યાના કે વિજ્ઞાનના વિરોધી નથી પણ વિદ્યાના વિનાશના ઉત્તરિના કે જળના નામે મનુષ્યને મનુષ્ય મટાડી રાક્ષસ બનાવતા હોય, તો એના અમે કદર વિરોધી છીએ ને વિદ્યા, ને વિજ્ઞાન અને ને જળ પ્રભુતા માર્ગથી આત્માને પરાદુશ્પન્ન બનાવે તે વિદ્યાને, વિજ્ઞાનને કે જળને વખાણવા અમે દુરગીબ તૈયાર નથી ને વિજ્ઞાન ને વિદ્યા અને ને જળ પાપભીરૂ બનાવવાને બદલે પાપમા રક્ત બનાવે આરભ-સમા-રભમા થઈ જતી કે પારીને રોડી નાખે વીતરાગના વચન ઉપરની બધાને નક-બદ કરી નાખે અને આત્માને ત્યાગમાર્ગ તરફ વળેના અટકાવી સ સા રના રામમા મહાશતો બનાવે એ વિદ્યા વિજ્ઞાન કે જલ જરૂરી કે દિનકર છે એમ તો અમારાથી કહીજ નહિ કહેવાય. ને વિદ્યા અને વિજ્ઞાન સત્ય સાબળવા નેટલા સદનરીય પણ ન બનાવી શકે અને માત્ર પોતાના જ કટિપત વિચારોના પૂલરી બનાવી સત્યની સામે-કચાણના માર્ગની સામે જળવા ખોર બનાવે એને વિદ્યા કે વિજ્ઞાન તરીકે કેમજ ઓળખી શકાય? બાકી તમે નિર્બંજ થાઓ-દીલાદય થાઓ એટલે કોઈ ઉચ્છે ખરે? તમે વિદ્યા ન લાલુતા મૂર્ખા રહો એમ અમે હચીએ એમ? તમને કુ ખી ભેવાનો અમારો ઈતારો હોય? તમને કુ ખી ભેવા ઉચ્છનાર ભગવાન મહાવીરના સાસનમા રહેવાને લામક નથી તમને સુખી, વિદ્યાવાન કળાવાન ભેવા હચીએ પણ સ્ત્રી રીતે? પ્રભુના માર્ગમા રહીને, પણ અધોમ્ય માર્ગે નહિ ’

પરમ નાસનપ્રભાવક-

આ રીતિએ ધર્મદ્રોહીઓ દ્વારા પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા શ્રી ઉપર કરાતા આયોષો કેટલા અસત્યપૂર્ણ, કેટલા ધર્મદ્રેવ બધા અને કેટલા દુર્બુદ્ધિથી ભરેલા છે, તે આપણે નિચારી ગયા આ બધા ઉપરથી એક તાત્વણી અવશ્યમેવ નીકળે છે

કે-“ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા એક ‘ મહાન્ શાસન પ્રભાવક ’ છે ” શાસનપ્રભાવક તે જ થઈ ગઈ છે કે-જે પોતાને મળેલી સામગ્રીનો ઉપયોગ કેવલ શાસનપ્રચારણાર્થે જ કરે છે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માશ્રીએ તો પોતાનું માફક જીવન શાસનને ચરણે અમર્ષી દઈને, પોતાની ઇચ્છા-તનો લોગ આપીને, પોતાની પ્રભાભરી વ્યાખ્યાનશક્તિને, જનતામા જૈનશાસનની પવિત્ર માન્યતાઓના પ્રચારાર્થે ઉપયોગ કરીને અને ધર્મવિરોધીઓના અનેકવિધ વિપ્લવોને ‘ શામનસ્તેવા’માજ મૂકી એ મહાત્માએ હસતે મુખે વધાવી લઈને, ‘ સહનશીલતા ’ ને ‘ મદ્દમતા ’ પૂર્વક આદરેલ પુણ્યગર્વની પૂર્ણાહુતિ માટે જે ‘ જહૈમત ’ ઉઠાવી છે અને ઉઠાવ્યેજ જાય છે, એ જોતા એ આજની સદીના પરમ શાસનપ્રભાવક છે, એમ કહ્યા વિના ચાલે તેમ નથી જૈન જગત્મા એઓશ્રીએ જે જીવન્ત વૃત્તિ કેળવી છે, તે જેવી-તેવી નથી આપણે તેઓશ્રીને માલજતા હોઈએ ત્યારે આપણને લાગે કે-એમના રોમે રોમમા શાસનમેવાની ભાવના ઠામીને ભરેલી છે એઓશ્રીની દિનચયા પણ ખરેખર આશ્ચર્ય કારી છે સ્વવારના ચારથી રાતના અગીઆર મુઘી ધર્મ ક્રિયાઓનું સેવન, વ્યાખ્યાદાન, શબ્દાનિવાગણ, પઠન-પાઠન વિગેરે કાર્યો, તેઓ પ્રમાદ રહિત યત્ની કર્યેજ જાય છે નથી કટાણો અનુભવતા કે નથી એમને થાક લાગતો આવા એક પુણ્ય પુરૂષના પરિચય માટે તો જેટલું લખાય તેટલું થોડુંજ ગણાય અને એઓશ્રીની પીછાન આપવા માટે જો ધારીએ તો ત્રયોના ત્રયો પણ ભરી શકાય વન્દન એ શાસનપ્રભાવક મહાત્માને ।

મહાન્ સાહિત્યકાર-

આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્મા જેમ એક ‘પરમ ધાર્મિક પુરુષ’ તરીકે અમર બન્યા છે, તેજ ગીતે તેઓશ્રી ભાવિજાતમા એક ‘મહાન્ સાહિત્યકાર’ તરીકે પણ પ્રજામાનસમા જીવતા રહેવા છે એઓશ્રીના પ્રવચનોના દર અઠવાડીએ માત્ર ત્રણજ દરમા પ્રસિદ્ધ થાય છે, જ્યારે દર અઠવાડીએ તેઓશ્રીના પ્રવચનોનું પ્રમાણ દશથી પદર દરમા બેટલુ થાય છે વધુમા એઓશ્રી દ્વારા થતુ સાહિત્યનું સર્જન એ જેમ સુવિશિષ્ટ છે, તેમ ચેતનતા ભર્યું પણ છે આજનું લૌકિક સાહિત્ય જ્યારે જગતની અર્થ-કામની નાશક તૃષ્ણાને વધારી રહ્યું છે, આજનું સામાજિક સાહિત્ય જ્યારે ધર્મ રહામે વિહ્વલવૃત્તિ ડેળવી રહ્યું છે, આજનું રાજકીય સાહિત્ય જ્યારે બળવાખોર માનસનું ઘડતર કરી રહ્યું છે, ત્યારે આ સાહિત્ય ડેવલ ધર્મવૃત્તિ-સાત્ત્વિક વૃત્તિજ ડેળવી રહ્યું છે એક પણ દુર્ગુણના આગમનનો ભય નહિ અને કેલલ સફળજ ડેળવાવાની સલાવના અને જેમ આ સાહિત્ય વર્તમાનમા લોકની દુર્ભાવનાને લેદનાર નિવડયું છે, તેમજ ભવિષ્યને માટે પણ તે પ્રજાના માનસમા સફલાવનાના અકુરા પેઠા ઠરવામા મૂખ્ય ભાગે રહેશે, એમ કોઈ પણ કહો શકે તેમ છે એટલે ભવિષ્યની પ્રજા પણ આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માની ઋણિજ રહેશે અને એઓશ્રીની મહાન્ સાહિત્યકાર તરીકેની ગણના ઇતિહાસને પાને સુવર્ણાક્ષરે મોઢાશે અમર તાના ઉપામદો એમની શિષ્ટ પ્રવૃત્તિ દ્વારા કયી રીતિએ વિના ઇન્દ્રિયોએ પણ અમર બને છે, એ સમજવા માટે આ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માનું જીવન કદાચ આદર્શરૂપ લેખાય

અન્યપરિચય-

જૈન શાસ્ત્રકારોએ કાળની ગણનામા ‘અવસર્પિણી’ કાળ અને ‘ઉત્સર્પિણી’ કાળ, એમ બે મહાન્ યુગ દર્શાવેલા છે અવસર્પિણીના છ આરા અને ઉત્સર્પિણીના છ આરા અવસર્પિણીના આરાઓ વખતે શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શમા દિવસે દિવસે હ્રાસ થતો જાય અને ઉત્સર્પિણીમા વૃદ્ધિ થતી જાય દરેક ઉત્સર્પિણી ને અવસર્પિણીમા ચોવીશ ચોવીશ શ્રી તીર્થંકરદેવો થાય છે, કે જેઓ દુષ્કર ચારિત્ર સ્વીકારી, કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિદ્વારા ત્રિકાલકર્શી બની, સર્વ વસ્તુઓના સર્વ પર્યાયોને બાળીને જગતના હિતને માટે ધર્મશાસનની-જૈનશાસનની સ્થાપના કરી, નિર્વૃત્તિમાર્ગનું પ્રતિપાદન કરે છે, સર્વ પદાર્થોની પ્રકૃષ્ણા કરે છે અને મિથ્યા-માર્ગનું ઉન્મૂલન કરે છે ચાલુ અવસર્પિણીના પાચમા આરામા પરમ તીર્થંકરદેવ શ્રીમન્ મહાવીરવિભુએ સ્થાપેલું ‘શ્રી વીરશાસન’ આજે પ્રવર્તી રહ્યું છે શ્રી તીર્થંકરદેવના પદ્મશિષ્યો ‘શ્રી ગણધર’ લગવાન કહેવાય છે અને તેઓ પ્રવ્રજિત થયા બાદ પ્રભુને પૂછે છે કે—

“ ભગવન્ ! કિં તત્ત્વ ? ”—‘ પ્રભો ! તત્ત્વ શુ ? ’

—ત્યારે પ્રભુ એ પ્રશ્નના ઉત્તરમા ફરમાવે છે કે —

“ ઉપદ્રેહ વા ”—‘ ઉત્પન્ન થાય છે ’

—આથી ગણધર લગવાન પુનઃપિ એનો એ પ્રશ્ન પૂછે છે, ત્યારે પ્રભુ ફરમાવે છે કે —

“ વિગમેદ વા ”—‘ નાશ પામે છે ’

—આ પછી ગણધરદેવ ત્રીજી વાર જોજ પ્રશ્ન કરે છે, ત્યારે પ્રભુ ફરમાવે છે કે —

“ ધ્રુવેદ વા ”—‘ સ્થિર રહે છે. ’

આટલી ત્રિપદી ઉપરથી શ્રી ગણધર ભગવાન દ્વાદશા ગીની રચના કરે છે એ દ્વાદશાગી પૈકીનું પહેલાંમા પહેલું અગસૂત્ર તે ‘શ્રી આચારાગ’ છે આના મૂળ કહેનાર બ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ તેની રચના કરનાર પ્રભુના પાત્રમા ગણધર શ્રી મુધર્માસ્વામિજી નિયુક્તિની રચના કરનાર દ્રુતકેવલી ભગવાન શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિજી અને તેની ‘શ્રી ગદ્યહસ્તિ’એ રચેલા ‘ગમ્ત્રપરિજ્ઞાવિવગણુ’ ઉપરથી ટીકા રચનાર શ્રી ગીલાકસુરિજી મહાત્મા છે આ બ્રથમા ચરણુચરણાનુયોગનું વિવેચન છે આ બ્રવના અ વવળન દ્વારા પૂ પ્રવચનકાર મહર્ષિએ આ બ્રથમા પ્રકાશિત થતા વ્યાખ્યાનો આખ્યા છે શરૂમા ટીકાકાર મહર્ષિએ મગ લાચરણુ રૂપે ઠરેલી તીર્થની સ્તુતિના વિવેચન દ્વારા તીર્થ કોને કહેવાય, તે કેલુ છે અને તેને નેવનાર કયી રીતિએ મેવે, એ પૂ પ્રવચનકાર મહાત્માએ સમજાવેલ છે આ પછી શાસ્ત્રોના રહસ્યને જાનિથી સમજાય તે માટે તેઓશ્રીએ વચ્ચેજ શ્રી જયવીરરાય સૂત્ર ઉપાડયું છે અને તેમા રોજ માધુ અને શ્રાવક દ્વારા પ્રભુ પાને કરાવી માગણીઓનો રહસ્યમય ઉક્ત દર્શાવ્યો છે આ પછી મગલાચરણુ બાદ ટીકાકારમહર્ષિએ કરેલ અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજનનું ઝથન પણ ડેટલી બોધકતાભર્યું છે એ દર્શાવ્યું છે અને એમ આ ગ્રન્થ સમાપ્ત થાય છે વચ્ચે વચ્ચે તેઓશ્રીએ વર્તમાન

વાતાવરણને અર્પિતને પણ વિવેચન કચેલ છે તેમજ કેટલાક આદર્શ છવનચરિત્રના પ્રસંગો રજૂ કરેલ છે આ બધાની મહત્તા તો વાચક વાચવાવીજ સમજી શકે

અનામત ગે-

આ વ્યાખ્યાનો તેઓ શ્રીમદે પોતાના પરમ ગુરુદેવ તથા પૂ. ગુરુદેવ માથે મુખર્ધ-લાલણાગમા વિ સ ૧૯૮૫ ના કરેલ ચાતુર્માસ દરમ્યાન અપાયા છે મુખર્ધમા આ પૂ. પ્રવચનકાર મહાત્માના વ્યાખ્યાનોએ નવચેતના પ્રગટાવી હતી અને ધર્મદ્રોહીઓના ઉન્માદભર્યા અવિરત પ્રયત્નો છતાં, પ્રવૃત્તિમય મુખર્ધ નગરીમા રોજ એ હજારથી વધુ સખ્યામા શ્રોતાગણ આ પ્રવચનો પ્રસંગે હાજરી આપતો બાકી તે વખતના મુખર્ધના વાતાવરણની આખી તો “ જૈન પ્રવચન, ભાગ પહેલો ” નામના ગ્રન્થમા ટરાવાએલ હોઇને અને જનતા એથી પરિચિત હોઇને, તે મળધી વિશેષ ઉલ્લેખ અત્રે તેટલો મહત્વનો નથી ‘ શ્રી આચાર્યગ-ધૃતાધ્યયન ’ના આ માત્ર ૨૨ વ્યાખ્યાનોજ છે, જ્યારે એની પૂરી સખ્યા તો લગભગ પાચનો જેટલી હોવાનું મલવે છે

અન્તિમ—

ગ્રન્થ અને ગ્રન્થકારનો પરિચય જો કે સામાન્ય દૃષ્ટિએ ખૂબ લાભો થઈ જવા પામ્યો છે, પન્તુ આમા તો માત્ર વસ્તુનિર્દેશજ છે અને તે આનંદજનક હોતો શક્ય છે કે- પાઠકો અને જિજ્ઞાસુઓ માટે આ વધુ રસપ્રદ નિવડશે બાકી વાચકગેખર શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજા દ્વરમાવે છે કે-

વ્યા	ખ્યા	ના	તુ	ક	મ.
વ્યાખ્યાન	પહેલું				૩
વ્યાખ્યાન	બીજું				૨૦
વ્યાખ્યાન	ત્રીજું				૩૬
વ્યાખ્યાન	ચોથું				૫૪
વ્યાખ્યાન	પાંચમું				૭૩
વ્યાખ્યાન	છઠ્ઠું				૮૮
વ્યાખ્યાન	સાતમું				૧૦૬
વ્યાખ્યાન	આઠમું				૧૨૭
વ્યાખ્યાન	નવમું				૧૪૪
વ્યાખ્યાન	દસમું				૧૬૪
વ્યાખ્યાન	અગ્રીઆરમું				૧૮૪
વ્યાખ્યાન	બારમું				૨૦૫
વ્યાખ્યાન	તેરમું				૨૨૪
વ્યાખ્યાન	ચૌદમું				૨૫૧
વ્યાખ્યાન	પંદરમું				૨૭૭
વ્યાખ્યાન	સોલસમું				૨૯૪
વ્યાખ્યાન	સત્તરમું				૩૦૦
વ્યાખ્યાન	અઠારમું				૩૨૧
વ્યાખ્યાન	ઓગણીશમું				૩૪૮
વ્યાખ્યાન	વીશમું				૩૬૫
વ્યાખ્યાન	એકવીશમું				૩૮૯
વ્યાખ્યાન	બાવીશમું				૪૦૬
૫	સ	મા	સ	૫	

આ પુસ્તકના પ્રકાશનમા આર્થિક સહાય કરનાર

ભામનગરનિવાસી ધર્માનુરાગી ઉદાર આત્મા શ્રીયુત
ગેક શાન્તિદાસ ખેતશીભાઈ.

શ્રી આચારાગ – ધૂતાધ્યયન

ભાગ ૧ લો.

વ્યાખ્યાન—

[૧]

ભગવાન્ શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવના શામનમા ઠાઠશાગી પેદીનું પહેલામા પહેલું અગમૂત્ર, એ આ શ્રી આચારાગ છે શ્રી આચારાગ સૂત્ર, એ ચરણકરણાનુયોગનું પ્રધાન અગ છે એ પગ્મ પવિત્ર અને પ્રધાનતમ અગમૂત્રનું છદ્મ અધ્યયન— જે ‘ધૂત’ નામનું છે, તે વાચવાની અહીં ઈચ્છા છે આ વર્તમાન શ્રી આચારાગ સૂત્રના મૂળના ઝહેનાર, શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ છે તેના ગચનાર, ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવના પાચમા ગણધરદેવ શ્રી ૩ મ્વામિજી છે તેની નિર્ચુદ્ધિના રચયિતા, દ્યુતકેવલી શ્રી ભદ્રબાહુમ્વામિજી મહારાજ છે અને ટીકાકાર, મહા શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ છે

શરૂઆત કરતા મગલાચરણમા ટીકાકારમહર્ષિ,
 સૌથી પ્રથમ શ્રી તીર્થની સ્તુતિ કરે છે જે તીર્થના યોગે
 પોતે આ બધું પામ્યા, તેનો મહિમા ગાય છે તીર્થનું સ્વરૂપ,
 શાસ્ત્રનિરૂપણનો હેતુ, તેમજ પહેલામા, બીજામા, ત્રીજામા,
 ચોથામા અને પાચમામા,—એ પાચ અધ્યયનોમા શું શું છે
 તેની ટુકી રૂપરેખા દોરી, પછી આપણે છઠ્ઠા અધ્યયનમા
 આગળ ચાલીશુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના ગાસનમા આચાર વિના
 મુક્તિ નથી જ્ઞાન પણ આચાર હોય તો ફળે વિરતિ વિનાના
 જ્ઞાનને શાસ્ત્રકારે બહુ ભયકર ઉપમા આપી છે, એ પણ પ્રસંગે
 કહીશુ જે જ્ઞાનની (પૂજા બણાવીને) તમે હમણા પ્રશસા
 કરી, જે જ્ઞાનની ઉત્સાહપૂર્વક પૂજા બણાવી, જે જ્ઞાનનો
 ઉચ્ચ સ્વરે તમે મહિમા ગાયો, તે જ્ઞાન કયું ? જે જ્ઞાન આત્માને
 વિરતિ તરફ દોરે તે સમ્યગ્જ્ઞાન બાકી જે જ્ઞાન વસ્તુ
 સ્વરૂપનો વિવેક ઠરાવ્યા વિના દુનિયાના રગરાગમા
 અથડાવી મારે, તે જ્ઞાનને શાસ્ત્રકાર સમ્યગ્જ્ઞાન તરીકે
 ઓળખાવતા નથી જે જ્ઞાનનું આટલું બધું બહુમાન કરીએ,
 તેનામા એટલું તો કૌવત જરૂર હોવું જોઈએ કે—તે
 આપણા જીવનમા પલટો કરે, સત્ય—અસત્ય સમજાવે, અને
 દુરાનંદનું હૃદયમા સ્થાન ન રહેવા દે શ્રી જિનેશ્વરદેવના
 ગાસનમા કોઈ વસ્તુ ખીચાખીચ ક્યેં ન પમાય શ્રી
 જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા સમજવામા કેવલ ગઝદાહી ન બનવું
 જોઈએ દરેક વાતોનો અથથી ઇતિ મુધી વિચાર કરી, પૂર્વા
 પર બાધ ન આવે તેમ વર્તવું જોઈએ શ્રી આચારાગ
 વાચનાર સૂચગડાગને ન ભૂલે સૂચગડાગ વાચનાર, આચા-

રાગને ન ભૂલે આચારાગ વાચતી વખતે ભગવતીજીને ન વિસરે અને ભગવતીજી વાચતી વખતે આચારાગની ખબર ન રાખે,—એ પણ ન ચાલે, તારણ કે—એક જ હેતુથી સર્વની રચના છે તે સર્વમા પરસ્પર વિરોધની ગથ પણ નથી ‘આખી દ્વાદશાગીનો સાર, આચાર છે’—એમ નિર્યુક્તિકાર-મહર્ષિ ફરમાવે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનું મગલ પણ અપૂર્વ હોય આજ તો આપણે મગલાચરણ કરવાનું છે ‘કોઈ પણ કૃત્યાણુર્થિ આત્માને અતરાય ન થાય—કોઈનું પણ કૃત્યાણુ ન રોકાય’ માટે મગલ વિહિત છે ઉપકારી મહાત્માઓના ઉપકારની આ બલિહારી ! અહીં કહેવું જોઈએ કે—જેમ બ્યવહારમા પણ ઘર વેચીને વરો કરવાનો નિષેધ છે, તેમ અહીં પણ આત્માનો નાશ કરી—આત્માનો શુણુ શુભાવી, પારકા પર ઉપકાર કરવા નીકળનારા, તે વસ્તુત ઉપકારી નથી દેવ-શુર-ધર્મ અને વડીલની ભક્તિની વિધિ છે પણ તે શા માટે ? વસ્તુ પામવા માટે ! કયા દેવની સેવા કરવાની ? સુદેવની ! શુર કયા જોઈએ ? સુશુર ! ધર્મ કયો સેવવાનો ? સુધર્મ ! વડીલ કયા સેવાય ? જેનામા વડીલપણું હોય તે ! જે શુરમા શુરતા ન હોય તે શુર ન જોઈએ, જે ધર્મમા ધર્મત્વ ન હોય તે ધર્મ ન જોઈએ, અને જેનામા વડીલપણું ન હોય તે વડીલ પણ ન જોઈએ કેવો સરસ ન્યાય ! એવો ન્યાય શ્રી જિનેશ્વર-દેવના શાસનમા ન હોય, તો બીજે ક્યા હોય ? દુગત્રહ તો આ શાસનમા પાલવે જ નહિ દેવાધિદેવની મૃત્તિ કરના કલિકાળસર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચ

મહારાજ ફરમાવે છે કે—અમારે કેવલ નામ સાથેજ સંબધ નથી

“ વ્રક્ષા વા નિષ્ણુર્વા, દરો જિનો વા નમસ્તસ્મૈ । ”

‘ નામથી પ્રજ્ઞા હો, વિષ્ણુ હો, હર હો અથવા જિન હો,—સર્વને અમારા નમસ્કાર છે !’—આ ઉત્તરાર્જુને પકડી લાગાલાગ ન કરતા પૂર્વાર્જુને પણ સાથે લેને કારણ કે—પૂર્વાર્જુમા જ એ વસ્તુનો સત્ય રહસ્યસ્ફોટ છે પ્રશ્ન એ છે કે—‘ કોના નામ સાથે વાધો નથી ?’ ઉત્તરના તે મહર્ષિ ફરમાવે છે કે —

“ મવર્તીજાદુરજનના—રાગાવા ક્ષયમુપાગતા યસ્ય । ”

‘ મસાર રૂપ ખીજના અકુરો પેઠા કરનાર રાગાદિ દોષો જેના ક્ષય પામી ગયા હોય !’—અર્થાત્ લગવાન્ શ્રી હેમચદ્રમૂરીશ્વરજી મહારાજ એમ ફરમાવે છે કે—સસારવૃદ્ધિ કરનાર રાગાદિ જેના નષ્ટ થઇ ગયા હોય,—તે નામથી ગમે તે હો,—તેને અમારા નમસ્કાર છે અમારે તો અરિહત હોવા જોઇએ ! આથી એ પણ મમજી જ લેવું જોઇએ કે—‘ ધર્મગુરુ, પિતા, માતા, બધું, વડીલ, વાલી, હિતેષી, એ બધા ‘શ્રુ’ જોઇએ આ બધા આત્માના હિતની પહેલી ચિંતા કરનારા જોઇએ ! આ બધું અવસરે અવસરે અવય મેવ આવશે

મગલાચરણ —

ટીકાકારમહર્ષિ સૌથી પહેલા મગલ ઠરે છે મગલાચરણ મા તીર્થની સ્તુતિ ઠરે છે અને તે સ્તુતિમા “ જયતિ

× × × × તીર્થમ્ ” આ પ્રમાણે કહી તીર્થની જયન-
શીલતા વર્ણવે છે તે વર્ણવતા તે જયનશીલ તીર્થની જે
જે વિગિદતાઓ છે, તેને વર્ણવતા લખે છે કે —

“ જયતિ સમસ્તવસ્તુપર્યાયવિચારાપાસ્તતીર્થિક,
ત્રિહિતૈકેકતીર્થનયવાદસમૂહવશાત્પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

વદુર્વિષમક્તિસિદ્ધસિદ્ધાન્તવિધૂનિતમલ્મલમસ,
તીર્થમનાદિનિષનગતમનુપમમાદિનત્ત જિનૈશ્ચૈ ॥૧॥ ”

*

આ સ્લોકમા ટીકાકાર મહર્ષિએ તીર્થની જયનશીલતા
બતાવવા છ વિશેષણો આપ્યા છે આ વિશેષણો તીર્થની
મધ્યમી મહત્તાને મમજવા માટે સાધનરૂપ છે આ વિશે
ષણો, આપણે પશ્ચાત્તુપૂર્વી ક્રમથી વર્ણવીશું ઉપકારી મહા
ત્માએ, તીર્થનું તાર્ત્વિક સ્વરૂપ આટલામા સમજાવી દીધું
છે તીર્થનું આ સ્વરૂપ જો અતરમા અકાંઈ જાય, તો
આજનો એક પણ પ્રશ્ન ટકી શકે તેમ નથી બધો ઘોંઘાટ
આપોઆપ શમી જાય શિષ્ટ પુરુષોનો આચાર છે કે — પહેલું
મગલ હરણુ, કે જેથી પરિણામની શુદ્ધિ થાય અને પરિ
ણામની શુદ્ધિ થાય તો કર્મનો ક્ષય થાય તથા એ દ્વારા
આત્મશુણો પ્રગટે, કે જેથી ઇષ્ટ મિદ્ધિને મુખપૂર્વક સાધી
શકાય વાચનાર પ્રમાણે થઈ, વળતે મગલ કરવાનું ભૂલી
જાય, તે માટે ટીકાકારમહર્ષિ ગ્રંથની આદિમા જ તમારા
ને અમારા લલા માટે મગલ કરે છે આપણે કઈ કુતમ્મ
નથી કે—એમના ઉપકારને ન જોળખી શકીએ ! એમના

મગલને તો જેટલું હૃદયગત ખીલવીએ, તેટલું કલ્યાણ છે પૂર્વાનુપૂર્વી, પશ્ચાનુપૂર્વી અને અનાનુપૂર્વીથી વસ્તુનું વર્ણન કરી શકાય છે અનાનુપૂર્વીથી વર્ણવવામા તાકાત અન્ય જોઇએ કારણ કે—પરસ્પર સ્વચ્છ હેતુઓને ઉલટપાલટ કરવા પડે, તેમા સામર્થ્ય ઘણું જોઇએ અને સાબળનારને પણ મુશ્કેલી પડે પૂર્વાનુપૂર્વી તથા પશ્ચાનુપૂર્વી સરલ છે પૂર્વાનુ પૂર્વીમા હેતુ ક્રમસર ગોઠવાયેલા હોય છે, અગર ગોઠવી શકાય છે પશ્ચાનુપૂર્વીમા પણ એમ હોઇ શકે છે કોઈ સ્થળે પૂર્વાનુપૂર્વી સરળ પડે, તો કોઈ સ્થળે પશ્ચાનુપૂર્વી સરળ પડે આ સ્થળે આપણે પશ્ચાનુપૂર્વીથી અર્થ કરીએ છીએ

“ જિનેશ્વરે આદિનત તીર્થં જયતિ ”

‘શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલું તીર્થ જયવતુ વર્તે છે ’ શ્રી જિનેશ્વરદેવો તીર્થને સાથી નમે છે ? આજ મુખી આપણે જે વાત ચર્ચી છે, તેજ અહીંઆ સમજી લેવાની છે તીર્થના યોગેજ તીર્થકર થાય છે શ્રી તીર્થકરદેવના આત્માને પણ તીર્થની આરાધના વિના ચાલતું નથી તેથી આપણે માટે પણ “ આણાપ ધમ્મો । ” તીર્થકર થયા વિના શ્રી તીર્થકરો જેવી રીતે જીવ્યા, તેવીજ રીતે જીવવાની માન્યતાના આગ્રહમા ધર્મ નહિ શ્રી જિનેશ્વરદેવના આત્માઓને પણ “ આણાપ ધમ્મો ”—આજ્ઞાએ ધર્મ, કબૂલ કરવો પડ્યો હતો શ્રી તીર્થકરદેવના ભવોની ગણના પણ સમ્યક્ત્વ પછી થાય છે સમ્યક્ત્વ કહો કે “ આણાપ ધમ્મો ” જહો, એ એકનું એકજ છે ભેદ નથી જે તીર્થના યોગે એ તીર્થ કર બન્યા, તેને નમવું એ શ્રી તીર્થકરદેવોનો કલ્પ ॥ કોઈ

પૂછે કે—‘એ તો કૃતકૃત્ય થયા, પછી નમે શુ ઝામ?’—‘તીર્થનું બહુમાન સ્થાપવા તથા તે દેવાધિદેવનો તેવો કલ્પ છે માટે.’ કલ્પમા મોટે ભાગે પ્રશ્ન હોવા ન જોઈએ જ્ઞાનીએ જ્યાં કલ્પનો સ્વીકાર કર્યો, ત્યાં પ્રશ્ન ન હોય જ્ઞાની કહે છે કે—આગમસિદ્ધ વસ્તુમા યુક્તિ કરવી, તો તે આગમને અનુસરતી! શ્રી તીર્થંકરદેવે તીર્થંકર-નામકર્મની નીકાચના તો તીર્થંકર થવા પૂર્વેના ત્રીજે ભવે કરી પણ તીર્થની સ્થાપના ક્યારે કરી? કેવલજ્ઞાન વધા બાદ! ‘કેવલજ્ઞાન પછી તો ઉદામીન ભાવ રહે છે, ઈચ્છા નામે રહેતી નથી, ભલાની કે ભૂડાની ઈચ્છા નહિ, તો પછી તીર્થ સ્થાપ્યું શાથી?’—‘તીર્થંકર નામકર્મના યોગે!’ તીર્થંકર નામકર્મની ભાવનાના યોગે એ આત્મા એટલો બધો ઉપકારપરાયણ બની જાય છે કે—કેવલજ્ઞાન થયા પછી એ ઝરો સ્વયમેવ વહે છે એ કરુણાસાગરમા ઉત્તમ જગત્ ઝીલે છે અને અનેક પુણ્યવાન આત્માઓ સસારસાગર તરે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવોને કેવલજ્ઞાન થયા બાદ ભલે ઈચ્છા ન હોય, તોયે ઉપકાર થવાનોજ માટે એ ઉપકારી તો કહેવાયજ કોઈ કહે કે—‘ઉપકારની ભાવના નથી, તો ઉપકારી શાથી?’—‘ઉપકારની ભાવના ખાતર તો ઘોર તપશ્ચર્યા તપી, ઘોર ઉપસર્ગ શાંતિપૂર્વક સહી આત્માની ઉત્તમ પ્રકારની યોગ્યતા કેળવી અને દુનિયામા કોઈ આત્માને ન મળે તેવા અતિશયો મેળવ્યા’ સર્વના સર્વ સહયો એકી સાથે એકજ ક્ષણે છેદાય,—એ વુ તો જેમની સર્વભાષાનુગામિની વાણીમા સામર્થ્ય છે! આ ગાઠાત સામાન્ય કેવલિમા નથી હોતી જ્ઞાન-દર્શન સમાન,

પણ આ બધા અતિશયો તો શ્રી તીર્થંકરદેવોનેજ િ બીજા સર્વના લાલની ભાવના ઠક્ક થાય, ત્યારે તો તીર્થંકર-નામ-કર્મ નીકાચાય “મવિ જીવ કંઈ શામનરસી”-એ ભાવનાના યોગે તીર્થંકર-નામકર્મની નીકાચના થાય છે દેવલ જ્ઞાન પડીની પ્રવૃત્તિ તીર્થંકર-નામકર્મને આધીન છે અને એથી એવી પ્રવૃત્તિ થાયજ જેટલા જેટલા સયમ પામે, દેશવિરતિ પામે, સમ્યક્ત્વ પામે, ધર્મ પામે,-તે બધાના પ્રાપ્ત એ ઉપકારી ! માટે તો સ્તવાય છે કે -

નમોદયુગ X X X ભમયદયાળ, ચક્ષુદયાળ, મગ્ગદયાળ,
સરણદયાળ, યોદ્ધદયાળ, ધમ્મદયાળ, ધમ્મદેસિયાળ, ધમ્મનાયગાળ,
ધમ્મસારહીણ ”

‘અભય, અમૃ, માર્ગ, શરણ, યોધિ અને ધર્મના આ પનારા તથા ધર્મના દેશક, નાયક અને મારગીને નમસ્કાર હો !’ આ રીતિએ અનુપમ અનુપમ વસ્તુઓના દાતારના ઉપકારમા શબ્દ કરે, તે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યોજ નથી જેટલાક કહે છે કે-‘તીર્થંકર, સવ અથવા તીર્થ કેમ સ્થાપે ?’ શામ કહે છે કે-‘શ્રી તીર્થંકરનામકર્મના યોગે સ્થાપે’ અને જે તીર્થંકરનામકર્મ જગતને તારવા માટે છે, તેને એવી ઉચામા ઉચી સ્ટીમર કેમ ન બનાવે ? તીર્થમા સ્થાપના ચાન્ની કરી સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાની ‘તીર્થમા બેની સ્થાપના ન કરતા ચારની કેમ ડરી ?’-એનો ઉત્તર એજ કે-‘આ ચારે રહેવાના હતા માટે રાખવા હતા માટે નહિ ! સાધુપદ બધા ન પામી શકે, માટેજ પાછલના બે રાખ્યા હતા ’

નિર્ઞન્ધ ધર્મ

(પ્રશ્ન—તો તો બધો નિર્ઞન્ધ ધર્મ થઈ જાય ')

અલબત્ત, એમા પૂછવું શું ? નિર્ઞન્ધધર્મ જ છે તમારામા પણ બેટલી નિર્ઞન્ધતા અગર તેની બેટલી રૂચિ, તેટલો જ ધર્મ ! સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ પણ અનાદિની પ્રથિનો ભેદ ઠ્યા પડીજ થાય છે ત્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનના રહ-સ્થને પરખો એવી એક ચાવી લ્યો, કે જેથી બધા તાગા ઉપડે ત્રી જિનેશ્વરદેવની સમગ્ર દ્વાદશાગીને બહોલા, સાક્ષાત્ ત્રી જિનેશ્વરદેવની પોતાની હયાતિમા પણ થોડા ! પ્રભુના ચૌદ હાતર મુનિયોમા ચૌદપૂર્વિ ડેટલા ? બીજા ચૌદપૂર્વિ પણ ગણધરદેવોની તુલનામા ન આવે આટલું છતા પણ— ‘ દ્વાદશાગી આશ્રવને હેય કહે અને સવરને ઉપાદેય ઠહે ’ —એ ચાવી તો મર્વેએ બાણવીજ બેઠેએ અને તે સ્વય અથવા તો ગીતાર્થ શુદ્ધિદેવોની નિત્રાથી બાણે “ માગ ત્રી જિનેશ્વરદેવ, ત્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞામા વિચરતા પૂજ્ય મુનિવરો અને ત્રી જિનેશ્વરદેવનું સર્વનય-મમ્મત તથા પ્રમાણ-પ્રતિષ્ઠિત આગમ, આશ્રવને હેયજ કહે અને સવગને ઉપાદેયજ ઠહે ” —આ વાત મમ્યગૃહ્થિ આત્મા નિશકપણે માને ‘ મારા જિનેશ્વરદેવ, નિર્ઞન્ધ મુનિયો અને આગમ, સમારને અમારજ કહે, સારરૂપ તો કહેજ નહિ મારા જિ-નેશ્વરદેવ સસારમા ગહેવાનું કહેજ નહિ મારા તે દેવાધિ દેવ એવી આજ્ઞા કરેજ નહિ, કે જેથી મારો સસાર વધે . મારા તે તારણહાર ન બતાવે તેવી ભક્તિ, ન બતાવે તવો વિનય, ન બતાવે તેવી મર્યાદા કે ન બતાવે

તેવી સેવા, કે જેના યોગે મારો સસાર વધે એટલે કે-
હું મસારમા રખાડુ !”-આટલી ખાતરી તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના
શાસનમા જન્મેલા એકેએક બચ્ચાને થવીજ જોઈએ આ વાત
જે તમે તમારા મન સાથે બરાબર વિચારશો, તો તઠો
બધા શમી જશે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા જન્મેલા
એને નિર્ઘન્યતા પ્રત્યે, ત્યાગ પ્રત્યે, વૈરાગ્ય પ્રત્યે, સયમ
પ્રત્યે, આટલી અરૂચ કેમ જણાય છે ? તમારાથી મસાર
છૂટે નહિ, એ જૂની વાત છે છૂટવું બહુ કઠિન છે, મુશ્કેલ
છે, છોડી ન શકો પણ ‘છોડવું જોઈએ’-એમ માનવામાય
વાધો શો આવે છે ? પ્રભુનું શાસન પામીને શું કરવું જોઈએ ?
શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યા એની વિશિષ્ટતા શી ?
કયી કાર્યવાહીથી જગત્ તમને જૈન તરીકે ઓળખે ? સમગ્ર
આગમનું જ્ઞાન થવું, એ ઘણુંજ કઠીન છે સમગ્ર શ્રુતના જ્ઞાતા
બનવાની વાત તો દૂર રહો, પણ જે મહાત્માને ‘મારુપ’-‘મા
નુપ’ માત્ર આટલું યાદ રાખવામાય મુશ્કેલી પડતી હતી, તે
પણ કેવલજ્ઞાન પામ્યા એ આ જૈનશાસન છે એ કેવલજ્ઞાન
શાથી પામ્યા ? એથી જ કે-‘આ જ તારક છે, એ જે કહે તેજ
પ્રમાણ, અમારો આધાર તે શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચનોજ !’ આવો
નિશ્ચય હતો શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનેજ એક આધાર
માનવો તેમા જરાય અધશ્રદ્ધા નથી અટવીમા એક દેખતાની
પૂંકે, એક પછી એકનું કપડું પડી હબ્બરો આધળા
ચાલે તો ઘેર પહોંચે વાત એટલી કે-‘જેના આધારે ચાલે
છે, તે પુરૂષ દેખતો-આળોવાળો જોઈએ કોઈ કહે-‘ મૂ
ખીઓ ! કયા બાઓ છો ? ’ તો પેલા કહે-‘ આ દેખતો લઈ

જાય ત્યાં !’ આપણા શ્રી જિનેશ્વરદેવ કેવા ? સપૂર્ણ જ્ઞાની. પ્રભુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગે ચાલનારને અધઃશ્રદ્ધાલુ કહે, તે ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવની આશાતના કરે છે અમારા શ્રી જિનેશ્વરદેવે સસાર ખોટો કહ્યો અને જણાવ્યું કે-તે છોડ્યા શિવાય મુક્તિ નથી એજ શ્રી જિનેશ્વરદેવ જણાવે છે કે-હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વ્યસિચાર, વિગેરે વિગેરે પાપ કરશો તો દુર્ગતિ પામી રીખાશો પાપથી નક્કે જશો, પુણ્યથી સ્વર્ગ અને પરિણામે યોગ્ય મામત્રી પામી, તેની આરાધના દ્વારા મોક્ષે જશો આ બધું શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલું માન નારને અધઃશ્રદ્ધાલુ કહેનાર, ખરેખર પોતાના તારકનું અપ માન કરનાર કે તેવાની સાથે વાત પણ શી કરવી ? જે ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ સુધી પહોંચતા આચકો ન ખાય, તે તમારા-અમારા માટે શું ન કહે ? તમારા મ્હોંડે કોઈ કહે, તો કહેવું કે-‘ભાઈ ! તમે તો બહુ પુણ્યવાન ! એટલે તમારા વિના ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ જેવા માટે પણ ચદ્દા તદ્દા ઢોણ કહે ? જ્ઞાની માટે-એમના વચન માટે, આપ જેટલું ન બોલો એટલું બોલો !’ આવાની સામે મુક્તિ કરવી, તે પણ નકામી સરકારે કાયદા પણ મનુષ્ય માટે કર્યા ઢોર માટે નહિ ઢોર તો ગમે તેમ ચાલે, ગમે તેમ ખાય-પીયે, ગમે ત્યાં વિષ્ટા-પેશાબ કરે, કાવે તેને શીંગડું મારે, પૂછડું મારે, એને માટે કોઈ સરકારને કહે કે-‘કાયદો કરો !’ તો સરકાર પણ ‘ના’ કહે અને ઉપરથી કહે -‘એ તો ઢોર એના માટે કાયદા શા ?’ એમજ કોઈ આદમી પ્રભુની આજ્ઞાની દરકાર કર્યા વિના કહે કે-‘અમે તો અમારી મરણ મૂળજી’

વાના-અમને ક્ષવશે તેમ જોવવાના-અમારે જિનાજ્ઞા કે આગમની પરવા નથી !'-ત્યા શાસ્ત્ર શુ કરે ? જેને મનુષ્ય-પણાની પરવા નથી, મનુષ્યપણાના શુભને સમજવો નથી, ત્યા વાત શી ? અનત પુણ્યરાશિ એકત્રિત થાય, ત્યારે મુક્તિને યોગ્ય જીવન અમૂક ટાઈમે મળે એ જીવન, લોગ સુખમા-મોજમજાહમા-વિષયવિલાસમા-દુનિયાની ટહેરમા-રગરાગમા શુભાવી દેવુ એ માણસાઈ છે ? કર્યું મનુષ્ય પણું દુર્લભ ? ખાવાપીવામા-મોજમજાહમા-રગરાગમા પસાર થાય તે ? નહિ જ મનુષ્યપણાની દુર્લભતા તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનની પ્રાસિમા અને સેવામા છે શ્રી જૈનદર્શનને પામેલો, અન્ય પૌદ્ગલિક વસ્તુઆ ખીલવવાનો વિચાર ન કરતા, જૈનપણું ખીલવવાની ચિંતા કરે વિષય-ઉપાય-મોજમજાહ અને સમાર પ્રત્યે અરૂચિ, એજ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનની રૂચિ ! સઘળી અશાંતિની જડ સસારની રૂચિમા છે એ જડને તે પોષવી, ખીલવવી કે ઠરમાવી દેવી ? જાના યોગે જગતને મુઝવણ થઈ રહી છે ? લાલસાના યોગે કે ક્રોધ ખીલના યોગે ? આ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના ધર્મને પામેલા શ્રીમતો તેમજ સામાન્ય મિતિવાળાઓ પણ પૂર્વે આનદથી જીવના પૈસા આવે તો કહેતા કે-“પુણ્યનો પ્રકાર ” જાય તો કહેતા કે-“ પાપનો ઉદય ” જે નીતિકારે બધીએ વસ્તુ સ્વીકારી, તેને પણ આખરે કહેવું પડ્યું કે-“ જામે તેવા સયોગોમા પણ ન્યાયથી ન જાસે તે ‘ઘોરા ’ આ શાસનને પામેલાઓ, સાદાળી આવે કે જાય ત્યા મધ્યમ્થ રહે, પણ

મલકાય કે મુઝાય નહિ ! ઉલ્લુ કહે કે—‘ જધો પુણ્નલનો યોગ છે શુભ પુણ્નલ બાધ્યાના યોગે શુભોદય, અશુભ પુણ્નલ બાધ્યાના યોગે અશુભોદય એમા હું રાત્રી જાઉં તો માર્યો જાઉં ’ અદરના શુભ પુણ્નલ બહારના શુભ પુણ્નલને ખીંચે અદરના અશુભ પુણ્નલ બહારના અશુભ પુણ્નલને ખીંચે બહારના અદર જાય ને ધમાલ કરે આ પ્રસંગે આત્મા તટસ્થ ન રહે—સાવધ ન થઈ જાય, તો શુ થાય ? મમજી આત્મા તો એ જોયને કંઈ ન કહે, પણ વિચારે કે—‘ આ ધોધ છે એમા ન રાત્રી, ન કુદ અને એમાથી બચુ તોજ કર્મ ભાગે ’ પૌદ્ગલિક પદાર્થોને ઉદ્દેશીને—‘ આ લઉં, અહીંથી લઉં, તહીંથી લઉં’—એ ભાવના કોની ? વસ્તુતઃ શાસનથી બહારનાની વગર ઝાઢ્યે એ બહારજ છે ને ? જેને ત્યાગ-વૈરાગ્યની કેશિ નથી, એ તો બહારજ છે તીર્થના મહિમાની અહીં વાત ચાલે છે બરાબર સમજો ‘ જે આત્માને શ્રી જિનેશ્વરદેવજી શાસન જતી જાય, તે કેવો થાય ? તેની માન્યતા કયી હોય ? તે ખોલે શુ ? ચાલે કેમ ? કહે શુ ? ’—એ બરાબર વિચારો ! જે તીર્થને યોગે પોતે તીર્થપતિ બન્યા, તેને શ્રી જિનેશ્વરદેવો પણ નમસ્કાર કરે છે

પહેલુ દાન માર્ગાનુસારીપણાનું કે સર્વવિરતિનું ?

તીર્થની સ્થાપનામા ચાર કહ્યા સાધુ, માધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા પાછલના જે શા માટે ? રાખવા હતા માટે નહિ ! ચારેજોઈએ તે માટે નહિ ! પણ બધાએ જેમા આવી શકે તેમ ન હતા માટે ! રેલવેમા ફર્સ્ટ ક્લાસ અને સેકન્ડ

કલાસના ડબ્બા થોડા હોય ૩ અને થર્ડ કલાસના ડબ્બા વધારે હોય છે ફર્સ્ટ-સેકડનું ભાડુ પણ ઘણું હોય છે થર્ડ કલાસના ડબ્બા રાખવા માટે નથી રાખ્યા, પણ રાખવા પડ્યા માટે રાખ્યા છે બધા જો પહેલા અને બીજા કલાસના ડબ્બામા જ બેસનારા હોત, તો કપની ત્રીજો કલાસ ન રાખત પણ બધા તેવા નથી હોતા, તેથી તેવાઓ માટે થર્ડ કલાસના ડબ્બા રાખવા પડે છે તેમ બગવાને પણ સાધુધર્મની સાથે ગૃહસ્થધર્મનું નિરૂપણ કર્યું તે શા માટે ? એટલાજ માટે કે-‘સઘળા સાધુધર્મનો સ્વીકાર કરી શકે તેમ નથી અને જેઓ સાધુધર્મમા ન આવી શકે, તેમને માટે ગૃહસ્થધર્મ છે -આ ગોખો અને બણો ! જૈનશાસનનું તત્ત્વજ્ઞાન અહીં છે ‘અમે પણ હોવા જોઈએ’ એમ ન માનતા જ્ઞાની પરમ કંઠજીવાલા હતા આથી કોઈ પણ આત્મા ધર્મથી વચિત ન રહી જાય, તે માટે “આ નહિ તો આ”-“આ નહિ તો આ” એમ બતાવ્યું પણ મૂખ્યતા તો સાધુધર્મનીજ ! મર્વ કર્મના ક્ષય વિના મુક્તિ નથી આરભ-સમારભ છોડ્યા વિના છૂટકો નથી પણ બધાથી એ એકદમ ન બને તે માટે,-‘જેનાથી જે બને તે કરીને પણ માર્ગમા આવો !’-એ જ્ઞાનીની ઉપકારદષ્ટિ !

સર્વવિરતિ એટલે શું ?

માર્ગાનુસારીપણું, સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ, સૂત્રકરણ, અર્ચકરણ, તદુભયકરણ અને પશ્ચાદ્ વિનિયોગ કરણ આમા સર્વવિરતિ મધ્યસ્થાને છે તેથી પછીનો ક્રમ

તો પૂર્વાનુપૂર્વીએ જરાબર છે સૂત્રનો અભ્યાસ, અર્થનો અભ્યાસ, ઉભયનો અભ્યાસ અને પછી અર્થિને દાન,—આ તો જરાબર પણ એની પહેલાના ક્રમમા પશ્ચાત્તુપૂર્વી જોઈએ, કારણકે—સૂત્રકરણ આદિમા તો બધું નિરવધ છે,—ત્યા સાવ ઘટા નથી જ્યારે અહિં માવઘટા ભેડી છે માટે પહેલી સર્વવિરતિ દેવી, એની તાકાતના અભાવે દેશવિરતિ, એના સામર્થ્યના અભાવે સમ્યક્ત્વ, અને એની પણ શક્તિ ન હોય તો માર્ગાનુસારીપણું જો આમ ન કરે તો પ્રાયશ્ચિત્ત આવે ‘માર્ગાનુસારીના ક્રમથી પણ પામે’— આ વાતનો ઈન્કાર નથી પણ દેનાર પહેલું શું છે?,—એજ મહત્ત્વનો પ્રશ્ન છે કોઈ આત્માને શરૂઆતમા ધર્મની નિજાસા થાય, ત્યારે એ ઉત્તમ કોટિનો હોવા છતાં એ વખતે ધર્મ જતાવનાર જેવો શરૂ મળે તેણે તે પામે! ધર્મનિજાસા ક્યારેક થાય કાયમ નહિ એ પેદા થઈ એટલે પછી તો જેવો દાતાર! એની પાસે ઉમદામા ઉમદા ચીજ મૂકી દેવી જોઈએ લલે એ ન લે, તો પણ એને એ તો જરૂર થાય કે —‘કરવાનું તો આજ!’ લલે પછી ઓછું કરે, પણ ઓછામાજ કટ્યાણ માની લે તો માર્યો જાય સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપજ ‘સુ’ મા છે કેવ પણ ‘સુ’ શરૂ પણ ‘સુ’ ધર્મ પણ ‘સુ’ જાપ પણ ‘સુ’—‘કુ’ કંઈ ન જોઈએ મા, જાપ, વક્તા, શ્રોતા, બધું ‘સુ’ જોઈએ ‘કુ’ આવે તો ગોટાળો એટલાજ માટે કહ્યું કે—દેવ, શરૂ, ધર્મની પરીક્ષા કરી શિર ઝૂકાવજો, ઝૂકાવ્યા પછી મરતા સુધી ઉંચું ન કરશો, અને શક્તિ સુજળ નક્કી ન કરો ત્યાં સુધી, જ્યાં ત્યાં ઝૂકાવનાએ નહિ તે મિત્ર, તે

સખધી, તે માતા, તે પિતા, તે વાલી, અને તેજ વડીલ સાચા, કે જે પ્રભુની આજ્ઞામા હોય ! પ્રભુના માર્ગે જે જોડે તે દુશ્મન પણ શિરતાજ અને જે પ્રભુમાર્ગથી ખસેડે તે સ્નેહીને પણ પોનાના માથા ઉપર હોય તોય ખસેડી દેવાનો શ્રી તીર્થંકરદેવે શ્રાવક-શ્રાવિકાની સ્થાપના, જધા સાધુસાધ્વી યની ન શકે માટે કરી જોઈએ તે માટે નહિ ! દુનિયામા પણ તમે માદાને કહો છો કે-‘આ ન ખવાય તો આ ખા’-એમજ આ અનત દયાલુ પણ, દુનિયાનો દરેક પ્રાણી ધર્મથી વચિત ન રહે એજ છ-‘‘ આ નહિ તો આ,-પણ ધર્મમાર્ગે આવ ! ’’ મૂખ્યતા તો આનીજ-અર્વવિરાતનીજ ખરી વસ્તુ નિહરતાથી, નિર્લિકતાથી કહેવી જોઈએ સાલજનારાને નશો ચઢે છે, પણ ખૂમારી ચાર દિવસ સલજાવાય ત્યા સુધી રહે પાચમે દિવસે ન સલજાવીયે એટલે ઉતરી જાય એ સાચી ખૂમારી ન કહેવાય ખૂમારી તો જીહ્વીભર રહેવી જોઈએ આ જથે તો ગમે ત્યા જાઓ, પણ પરાક્ષવ નહિ પામો શાસનનો સેવક તો ‘શાસનની પ્રભાવના’ કરનારો જોઈએ તે ‘પોતાની પ્રભાવના’મા પડે તો ચૂકી જાય પ્રભુના શાસનમા આવ્યા પછી સયોગવશાત્ સસારમા રહેવું પડે, એ જીવી વાત છે પણ ‘મારૂં’ ને ‘હું’નું વાયુ થઈ ગયું, તો હૃદયમાથી જૈનશાસન ચાલ્યું જાય સસારમા રહેવા માત્રથી જૈન શાસન ન ચાલ્યું જાય, પણ જે તેમા રાચીમાચીને, તેમાજ સુખ માની લેવામા આવે તો ચાલ્યું પણ જાય લવાલિનદી આત્માઓ, આવા શાસનપ્રેમી આત્માઓને ગાડા વિગેરે કહે, એથી મુંઝવાનું નથી તેઓ ગાડા કહે એમાજ એમની

સવાસિનદિતા જણાઈ આવે છે દુનિયાથી નોખા થવું અને દુનિયામા ડાહ્યા કહેવરાવવું, એ કેમ બને ? જાકી તેઓ જ્યાં છે, ત્યાં રહેવા છતાં પોતાપણુ બરાબર સાચવવું ઘણું કહે છે કે-મૂખ્યપણે ઓઘો બતાવવો, એ કેમ પાડવે ? છતાં તમે જૂઓ છો કે-પાડવે છે કારણ, આ ઓઘામા ઝીણામા ઝીણા જતુને બચાવવાનો શુભ છે ભેશક, એને સાચવતા આવડવું જોઈએ બધા સાધુ-સાધ્વી ન બની શકે માટે શ્રાવક-શ્રાવિકા, અને એટલા માટેજ ગૃહસ્થધર્મનું નિરૂપણ થયેલું છે આ તો હજી મગલ ચાલે છે

મંગલનો એક અર્થ—

મંગલના શાસ્ત્રોમા ઘણા અર્થો છે તેમા આ પણ એક અર્થ છે કે —‘મા ગાલ્યન્તિ મયાદિતિ મંગલમ્ ।’ અર્થાત્—‘મને પોતાને સમારથી ગાળે, એટલે કે-આત્માને સસારથી તારે તે મંગલ’ મોક્ષમુખથી વચિત રાખી સમાગ્મા દસાવી રાખનાર, જે શાસ્ત્ર હોય તો તે પણ અપમંગલ છે અને તે શાસ્ત્રના વ્યાખ્યાતા પણ અપમંગલ છે, તેમજ તેને સાલજનારાઓ પણ અપમંગલ રૂપ બને છે સસાર બહાર નીકળવા માટે મંગલ છે જેમ આપત્તિ દૂર કરવા માટે દુનિયામા મંગલ સેવાય છે, તેમ આત્માની અનતી ઋદ્ધિને પ્રગટ કરવા માટે આ મંગલ છે હવે એ મંગલ વિષે વિશેષ ક્રમશઃ જોઈશું—

તીર્થ જયવતુ છે

શ્રી આચારાગ સૂત્રના ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકમૂરિશ્ચ મહારાજ મગલાચરણ કરતા, તીર્થની પ્રશંસા કરે છે તીર્થની પ્રશંસા કરતા જણાવે છે કે—તીર્થ સહાને માટે જયવતુ છે અમૂક ક્ષેત્રોની અપેક્ષાએ સહાને માટે અને અમૂક ક્ષેત્રોની અપેક્ષાએ અમૂક કાલ માટે પણ જ્યારે જ્યારે વર્તમાન હોય, ત્યારે ત્યારે જયવતુજ હોય છે જેના યોગે સસારમાગરમા રૂણતા આત્માઓ તરે, તેનું નામ તીર્થ એ તીર્થની પ્રશંસા માટે આ મહર્ષિ છ વિશેષણો આપે છે, જેને આપણે પશ્ચાત્તુર્વિ ક્રમથી વર્ણવીએ છીએ આતીર્થનું વર્ણન પણ જો અખડ પછે સમજાઈ જાય—જે સ્વરૂપે છે તે સ્વરૂપે હૃદયમા ઉતરી જાય, તોપણ આત્માનો સસાર પરિમિત થઈ જાય તીર્થનું સેવન, પાલન અને એની આજ્ઞાનો અમલ તો બહુ કઠીન છે, પણ એક વાર એનું સ્વરૂપ જોવું છે તેવું સમજાઈ જાય, —ખરાખર હૃદયમા ઠસી જાય, તો પણ કામ થઈ જાય જે તીર્થને શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે, એમ કમીના હોય ? નજ હોય સાથે એ પણ ધ્યાનમા રાખજો કે—શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે કોને ? અને જે તીર્થને તીર્થપતિ નમે, તે તીર્થ કેવું હોય ? તીર્થકરને, હવે એ તીર્થ દ્વારા પોતાને કાઈ સાધ વાનું નથી તીર્થકર થયા પછીતીર્થની જે સ્થાપના, એ તો જગત્ માટે છે પોતા માટેનહિ જે તીર્થદ્વારા પોતે તીર્થકર

પદવી મેળવી, તે તીર્થને તેઓ નમે છે ‘ આજાપ ધમ્મો -આજ્ઞામા ધર્મ ’ એ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પણ સ્વીકાર્યું, માન્યું અને આરાધ્યું ત્યારેજ એ તીર્થપતિ બન્યા આપણે આજ સુધી એજ વર્ણન કરી ગયા કે-ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ કયા કયા અનુષ્ઠાનોના યોગે તીર્થકર બન્યા ? એમના જેવા થઈશું ત્યારે તેઓએ કર્યું તેવું કરીશું પણ બન્યા સુધી તેવા ન થઈએ, ત્યાં સુધી જે ક્રિયા-સાવના અને પ્રવૃત્તિના યોગે એ તાર્થપતિ બન્યા, તે સાવના-ક્રિયા અને પ્રવૃત્તિ આપણે ખાસ સેવવાની છે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા રહેનારે એ માનવુ જોઈએ કે-શ્રી જિનેશ્વરદેવે કર્યું તેજ નહિ, પણ કહ્યું તે આપણા માટે ધર્મરૂપ છે નાના મ્હાંટે મોટી વાતો કરાય નહિ ડેટલી બધી યોગ્યતા કેળવી અને કેવી કેવી આરાધના કરી, ત્યારે તીર્થકર બન્યા ? એ યોગ્યતા એ બળ કેળવ્યા પહેલા સમાન ક્રિયાની વાતો કરે તે પાછા પડે. આપણે નાટે તો શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યું તે ધર્મ અને તેમ કરીએ તો તેમના જેવા થવામા પણ હરકત આવે તેમ નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવો દ્વારા શરૂઆતથી નમાયકુ, માટે એ તીર્થ ‘ અનુપમમ્, ઉપમાતીત-ઉપમારહિત ’-જેની સરખામણીમા બીજી કોઈ પણ વસ્તુ મળી શકે તેમ નથી તેવું (લાલન-લોકોત્તર) લોકથી શ્રેષ્ઠ, લોકથી પ્રધાન લોકવ્યવહાર અને તીર્થવ્યવહાર એક નહિ થાય અનુપમ, એટલે જેની ઉપમા નહિ લોકોત્તર કહ્યું ત્યાં લોક સાથે સરખું શી રીતે થાય ? લોકની સરખામણીમા કેમ આવે ? લોક માગે-હજી-કહે જૂઠું, અને આ કહે જૂઠું (લાલન-‘અતઃ પથ અતિકઠીન ’)

એમ કહેવાથી તે અચેવ્ય જેવું ગણાય એવો ભાસ કરાવવાની
 ચેષ્ટા ન કરો, કારણકે—તે જેટલું કઠીન છે, તેટલું જ મનોહર
 છે એકવાર સમજાયા બાદ તો તે ઘણું સુંદર, મનોહર અને
 સહેલું છે વેપારીને વેપારમાં તકલીફ ઓછી છે ? ઘણી જ
 પણ વેપારના લાભને સમજે એટલે બધી તકલીફ કયા જાય
 છે ? હડી જાય છે ગાથી ? લાભ માન્યો અને સમજ્યો કે—હ
 કલાક મહેનત કરે, તો ગરમાગરમ રસોઇ મળે, ખૂરશી
 ટેબલ મળે, સૌ શેઠસાહેબ કહી સલામો કરે ! આ બધો
 પ્રતાપ કોનો ? વેપારનો આ પ્રમાણે માન્યા પછી જેમ તકલીફ
 તકલીફ રૂપે નથી લાગતી, તેમ અહીં બ્યારે—‘ સેવાથી અનંત
 સુખ મળી જાય ’—એમ સમજાઈ જાય, પછી તકલીફ રહે
 કયાથી ? પણ શ્રદ્ધા બેસવી જોઈએ વસ્તુને તેવા સ્વરૂપે
 ઓજાવવી જોઈએ એ વસ્તુ એવી છે કે—મોટામાં મોટો
 માણસ અને નાનામાં નાનું બાલક પણ એને સેવી શકે -
 છ બંડનો માલિક ચક્રવર્તિ અને લાકડાની બારીઓ વેચી
 પેટ ભરનારો કઠીયારો,—એ જેય સેવી શકે પણ એ બધામાં
 યોગ્યતા જોઈએ યોગ્યતા કેટલી ? ચક્રવર્તિ ચક્રવર્તિપણું મૂકી દે
 અને ભીખારી ભીખારીપણું મૂકી દે એટલી ! (લાલન-ધર્મ
 ચક્રીપણાની ઇચ્છા તો ખરીને ?) અવગત, મૂકીએ છીએ
 તેના કરતા એક અને સાધક વસ્તુની ભાવના તો ખરી જ
 ચક્રવર્તિ, ચક્રવર્તિપણાની ભાવના અને ભીખારી, ભીખારી-
 પણાની ભાવના મૂકી દે, એટલે સમજો કે—જૈનશાસન
 હાથમાં આપું ખરો સુખી તે, કે જે આ તીર્થને પામે
 ન એને ભીખારીમાં દુખ કે ન મરતાયે દુખ આપતકાલે

પણ એને દુષ્ટ નહિ, કારણકે-દુષ્ટ આવે ત્યાં પણ મુખની કટપના કરી લે વાત એ છે કે-આપત્તિને એ અશુભકર્મનો ઉદય માને છે અને એ આવેલા અશુભના ઉદયને શાંતિપૂર્વક સહવાસ માટે આત્માનું શ્રેય સમજે છે એટલે એ દ્વિષે તો આત્મા આપત્તિમાય સપત્તિ માને છે વધુમાં પૌદ્ગલિક સપત્તિને, એ ભયરૂપ અને હાનિરૂપ સમજે છે એમાં હીનતા ન થઈ જાય, એટલુંજ નહિ પણ જલદી કેમ છૂટે, એજ તેના મનોરથો હોય છે આ શાસન આવે, એટલે એને ખહારની શ્રીમદાઈ, ઠંડુરાઈ, સાદાળી ખટકે છે, મુશાવનારી લાગે છે આ બધું અત્યાગે વિસ્તારથી કહેવાનો વખત નથી જો કે-એવું પણ કહેનારાની જગ્યા છે કે-બધાને ભીખારી બનાવના બેઠા છે પણ તેઓએ સમજવું જોઈએ કે-ભીખારીપણું, એ ચીજ જૂની છે અને દુનિયાની ચીજની ઈચ્છાનો અભાવ, એ જૂની ચીજ છે દુનિયાદારીની કામના તણ, કેવલ સ્વપરના કસ્ટાણની માધનામાજ હીન થનાર આત્માને ભીખારી કહેનારાઓજ પોતે ખરેખરા ભીખારી છે જોન સાધુ એટલે તો દુનિયાના ગિરતાજ ગામમાં ઘર નહિ, મીમમાં ખેતર નહિ, અને જોને એ વિગેરે કોઈ વસ્તુની સ્પૃહા પણ નહિ ! માટેજ તે શાસનની સેવા સારી રીતે કરી શકે તીર્થનો પ્રભાવજ જૂદો છે, પણ હૃદયમાં-હૈયામાં એ સ્થિત થવું જોઈએ આ તીર્થ કેવું ? 'અનુપમ' પણ શબ્દની સામ્યતાને લઈને બીજાં બોધની પણ આની સાથે સરખામણી કરવાની મહેનત કરતાં ના આત્મા, સ્વર્ગ, નક, -એ તો જોનદર્શન પણ માને છે અને ઘટર દર્શનો પણ માને છે.

પણ એ બેયની માન્યતામાં આલ-જમીન બેટલુ અંતર છે
આજ કારણે કલિકાલમર્વણ લગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
મહારાજ ક્રરમાવે છે કે —

“ ત્વષ્ટાસનસ્ય સામ્યં યે, મન્યન્તે ગાસનાન્તરૈ ।

વિપેળ તુલ્ય પીયૂષ, તેષાં હન્ત હતાત્મનામ્ ॥૧॥ ”

*

‘શાસનાન્તરની સાથે, તારા શાસનને જે આત્માઓ
સમાન માને છે, તેઓ હુણાઈ ગયા છે, કેમકે-વિષની સાથે
અમૃતની સરખામણી કરે છે’

‘અનુપમ’-અનુપમનો હેતુ શો ? અનુપમ કેમ ?
લોકની માન્યતાથી તદ્દન વિપરીતપણું નહિ આવે, તો
અનુપમતા શી ? અહીં લોકની પૌદ્ગલિક ઇચ્છાઓને
પોષણ નથી અહીં લોકના તેવા તુચ્છ મનોરથને
સ્થાન નથી અહીં લોકવાસનાથી જૂદાને સ્થાન છે આર્ત
અને રૌદ્રથી છોડાવી, ધર્મ-શુકલમાં જોડનાર આ શાસન છે
આ લોકના પૌદ્ગલિક મુખ્યોની અભિલાષા, એ આર્ત
છે અને તેના રક્ષણની ભાવના, એ રૌદ્ર છે બેયનો
અભાવ એટલે આર્ત-રૌદ્રનો અભાવ, ત્યારપછી ધર્મધ્યાન, તે
પછી શુકલધ્યાન, પછી કેવળજ્ઞાન અને પછી મુક્તિ,—આ
શાસનનો કાયદો ! આર્તરૌદ્રને ન છોડવું હોય, તેને આ
શાસન સાથે મેળ ન ખાય. (લાલનંદ આર્ત-રૌદ્ર બધ
થાય એટલે નારકી-તિર્યચ બધ થાય) પણ નરકતિર્યચ-
ગતિનો વાસ્તવિક ભય તો લાગવો જોઈએ ? તેના સ્વરૂપમાં
પણ જેને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા ન હોય તેનું શું ?

આસ્તિક કોણ ?

પરમ ઉપકારી શ્રી સર્વજદેવોએ વર્ણવેલા તિર્યચ અને નરકગતિના સ્વરૂપમા અને તે ગતિયો પમાડનાર કારણોમા માગી શ્રદ્ધા જાત્રી જાય, તો નાસ્તિકતાના બધા વાયરા આપોઆપ હટી જાય ‘આત્મા, પુણ્ય, પાપ વિગેરે વિગેરે છે’-એમ જોલવા માત્રથીજ ને સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ જવાતું હોય, તો તો બધા એવા થઈ જાય, પણ તેમ નથી પુણ્ય, પાપ, સ્વર્ગ, નરકનો સાચો ખ્યાલ થઈ જાય, તો તો આત્મા ડગલે અને ખગલે પાપથી કપતો રહે દુર્ગતિનું કારણ પાપ છે,-એમ માન્યા પછી તે પાપમા આનંદ માને કે મનાવેજ કેમ ? પાપના કારણોને ઉપાદેય તરીકે મનાવનાર કહાય, આત્મા આદિને માનવાની શેખાઈ કરતો હોય તો પણ, તે માત્ર નામનોજ આગ્તિક છે પરન્તુ વાસ્તવિક રીતે તે આસ્તિક નથી આત્મા, પરલોક, પુણ્ય, પાપ વિગેરે વિગેરે નથી, એમ જે કહી દે તેને તો પહોંચાય ! તેનાથી જગતને પણ બચાવી લેવાય ! બચવાની ભાવનાવાળા બની શકે ! પણ ‘છે-છે’-કહી ડોકું હલાવે અને કાર્યવાહી જૂઠી કરે, તેને કોઈ રીતિએ પહોંચાય અરૂ ? એવાની તો પ્રતાદિક ક્રિયા,-એ પણ શુદ્ધ ક્રિયા નથી, પરન્તુ દાબિક ક્રિયા છે એવા દાબિક પ્રત્યક્ષરિયો માટે તો ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર સાહે છે કે —

“ દમ્ભેન વતમાસ્થાય, યો વાચ્છતિ પર મદમ્ ।

લોહનાય સમારુદ્ધ, સોઽન્ધે પારં મિયાસતિ ॥૧॥ ”

‘ જે આત્મા દશપૂર્વક મતનો સ્વીકાર કરીને પરમ પદની વાછા રાખે છે, એ ખરેખર લોહાની નાવ ઉપર ચઢીને સાગરના કાંઠે જવાની ઇચ્છા કરે છે ’

વિચારો કે-લોહાની નારમા બેસનારો સમુદ્રના પારને પહોંચે ? (લાલનંદ સાગરને તળીએ જાય !) ન જવું હોય તો પણ પેલું લોહુજ એને તળીએ લઈ જાય જેનું હૃદય આસ્તિક નથી, જેને હૈયે પાપનો ભય નથી, જે આરભ-સમારભની વાતથી કપતો નથી, જે એનાથી આઘો રહેતો નથી, જગતને એનાથી બચાવવા જે પ્રયત્ન કરતો નથી, જે સ્વપરના આત્માને આરભ-સમારભના માર્ગોથી રોકતો નથી, તેમજ ઉવટો પુષ્ટિ આપે છે તેને, કહો ભાગ્યવાન !, આસ્તિક કોણુ કહે ? કદાચ ઈર્ષ્યોગે પોતે છટી ન શકતો હોય, પણ તે કહે તો એમજ કે -‘હું પામર, કે જેથી છટી શકતો નથી ’ પણ ઉલટો જે એમ કહે કે -‘આરભ-સનારમ ! વના તે ચાલે !’-તો તે આસ્તિક ક્યાનો ? ભલે પછી મોટા ખોઈ આસ્તિકતાના ચીતરાવે, પણ એનાથી વળે શું ? જરા આત્માને તો પૂછો ! શાસ્ત્ર કહે છે કે-ધર્મ જેમ દેવસાક્ષીએ, શુદ્ધસાક્ષીએ, તેમ આત્મ-સાક્ષીએ પણ કરવાનો છે રાજ આત્માને પૂછો કે-હૃદયમા કઈ પણ આબ્યું કે બધુજ બહાર ? સમ્યક્ત્વની તમને માત્રા તો આપી, પણ એની ખાત્રી માટે રાજ આત્માને પૂછો કે-નારો અભ્યાસ સસાર તરફ વધુ ઢળે છે કે જ્ઞાનીએ કહેલા તરફ ! જે જ્ઞાનીના કથન તરફ ઢળતો હોય, તો તો માનવું કે-કઈક પામ્યો અને સસાર તરફ ઢળતો હોય તો આત્માને કહેવું કે-હજી ઠગ લાગે

છે શ્રી જિનેશ્વરદેવને ચાહ્યા વિગેરે કરીને કૃલાદિક મૂકનારને, તેઓ પારસલથી સુક્તિનગરમા મોકલી આપે એમ માનવાનું નથી આ તો વીતરાગ ! ન ભક્તિથી તોવાયમાન થાય કે ન નિંદાથી રોવાયમાન થાય ! ભક્તિ કરનાર પોતાની મેળે તરે અને નિંદા કરનાર આપોઆપ ડુબે. સૌ સૌના કૃત્યોનું જ ફળ પામે આપણી પૂજા કે ભક્તિ લાયક ૩૫ નજ હોય આપણા દેવ અને ગુરુ કાઈ લાયક ન લે ! સાધુ વદનાને પણ મહાવિધન માને આથી તમારે ન કરવી, એમ નહિ હો ! જ્યારે જ્યારે ગૃહસ્થ વદના કરે, ત્યારે ત્યારે સાધુ વિચારે કે—આ વદના મૂકે નહિ પણ આ સયમને છે જેને જગત્ વડે તેને મારે ક્યી રીતે સેવવું જોઈએ, એ વિચારે તો તો એ આત્મા સન્માર્ગમા ટક્યો રહે અને મુઝાય નહિ. પણ જો તે પોતામાજ બધું માની લે, તો ગબડતા વાર પણ લાગે નહિ

ચઢે એ આશ્ચર્ય કે પડે એ ?

સત્કાર અને સન્માન સહન કરવા બહુ ઠીન છે સત્કાર અને સન્માને તો દેઈના સમ્યક્ત્વ છીનવી લીધા ! કહી રહ્યા તો નામ માત્ર ! વાહવાહની ભાવનાથી ઠેઠના સમ્યક્ત્વ ચાલ્યા ગયા ત્યા ટકવું એમાજ કમોટી બધાય ત્યાગવું પરિણામ ત્યા આવી ઉભું રહે, પણ ગભરાશો મા ! ચઢતા ચઢતા પડી પણ જવાય પડી ન જવાય માટે આવધ રહેવું કોઈ પડી ગયા માટે તે વસ્તુ ખોટી નથી ચઢે એ આશ્ચર્ય, ચઢીને ચીધો પહોંચે એ આશ્ચર્ય, પણ પડે એમા નવાઈ શી ? ચીકણી જમીનમા તો ન લપસે એજ આશ્ચર્ય.

લપસે તેમા આશ્ચર્ય શું ? માર્ગ ચૂકાય તેમા નવીનતા નથી પડનારને સાલજાને માર્ગ પર ગુસ્સો ન કરો કોઈ તમને કહે - 'કિલાણી પડી ગયા' તો તમે કહેને - 'ચઢયા ત્યારેને !' પણ પામર ! તુ ને હું તો ચઢયા પણ નથી' તમારાથી બને તો પડનારને આશ્વાસન દો મમજવો કે - 'મહાનુભાવ ! આટલું બધું પામીને આ દશા ?' જે કહે કે - 'કિલાણી પડ્યો !' તેને તમે ઠહો ઠે - 'એ તો ચઢ્યો તો હતો, પણ તૂ ડોણ ?' આ બધી લાવના ક્યારે આવે ? હૃદયમા જ્યારે સાચી વસ્તુ જોઈએ તે રૂપે પરિણામ પામે તો !

✽

અનુપમ—તીર્થ અનુપમ શાથી ? જિનેશ્વરે આદિનત જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમાયેલુ ગાથી ? જે જે જોઈએ તે તે બધું જ એનાથી મળે છે માટેને ? મોક્ષ પણ આનાથીજ મળે અને દુનિયાના સ્વર્ગાદિક સુખો પણ આના યોગેજ મળે ઉપરાન્ત દુનિયાની સુખ, ॥ પત્તિ અને શાંતિ પણ આ તીર્થને આભારી છે પરન્તુ દુનિયાની કાર્યવાહી માટે એની સેવા કરવાની નથી ચિંતામણિ આટો માગનારને આટોય આપે, પણ માગનારથી મગાય શું ? તમારે બધાને શું જોઈએ છે ? (સમાભાથી—મોક્ષ) જરાબર જવાબ છે, પણ વિચારીને દેજો મોક્ષના અર્થને સસાર છોડવાની વાતથી દુખ ન થવું જોઈએ, સસાર છોડનાર પ્રત્યે હૃદયની ભક્તિ જાગરીજ જોઈએ, અને મુમુક્ષુ આત્મા પ્રત્યે દયા ચિંતવનારા તરફ દયા આવવી જોઈએ વીસમી સદીના જમાનામા યથેચ્છ મહાત્મી રહેલાઓ, ખરેખર મોક્ષના અર્થની દૃષ્ટિએ તો દયાપાત્ર જ દેખાવા જોઈએ આસક્તિ આદિના યોગે ભલે ઝડપથી ત્યાગનો

સ્વીકાર ન કરી શકાય, પણ ત્યાગની વૃત્તિમા તો વાધો નજ આવવો જોઈએ શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ અને શ્રી શ્રેણિક મહારાજ ભલે ત્યાગમાર્ગનો સ્વીકાર ન કરી શક્યા, પણ તેઓની વૃત્તિ તે માર્ગ પ્રત્યે કેવી હતી ? શ્રી શ્રેણિક મહારાજ કે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને તો અવિરતિનો ઉદય છે, એમ પ્રભુ જેવાએ કહ્યું હતું પણ આજના કેટલાકો, કે જેઓ વિરતિને પામવાના શક્ય પ્રયત્નો પણ નથી કરતા, તેઓ પોતાને અવિરતિના ઉદયવાળા છીએ, એમ કયી રીતિએ કહેવગવી ગટે છે ? આપણો મુદ્દો એ છે કે-અવિરતિના ઉદયવાળાઓ ભલે ત્યાગ ન કરી શકે, પણ તેઓનું વલણ કયું હોય ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનના જન્મેલો, જૈન નામ ધરાવનારો કદાચ ત્યાગી ન બની શકે, પરંતુ કોઈ ત્યાગી થાય ત્યારે તો તેની રોમરાજી વિકસ્વર થાય કે નહિ ? ત્યાગ એને રોમ રોમ રમ્યો હોય • ત્યાગની સામે અને ત્યાગીની સામે એના હાથ ભેગા થાય વીતરાજનો ભક્ત વૈરાગ્યનો વૈરી બને ? વૈરાગ્યનો સગી ન હોય, એ ચાલે પણ વૈરી બને એ નિલાવાય ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા રહેલો દાતાર ન હોય તે નભે, પણ એ કૃપણતાને વખાણે એ ડેમ નભે ? કૃપણ, અશીલવાન અને અતપવી નભે, પણ એ પ્રત્યે ભાવના કયી ? 'ક્યારે દાન દઉં ? ક્યારે શીલ પાળું ? ક્યારે તપ કરું ?' બધાએ સર્વવિરતિ લઈ ન શકે, એટલા માટે તો પ્રભુને ઇતર ધર્મો કહેવા પડે છે સર્વથા નિર્ગુણતા આખ્યા વિના-મન, વચન, અને કાયાના યોગેને રૂઢ્યા વિના-શૈલેશીકરણ કર્યા વિના મુક્તિ નથી, પણ કોઈ કહે કે-કહે શુભકાલે

રહેલા મહાત્માઓએ પણ ચૌદમા ગુણસ્થાનકે રહેલા પરમ-
ર્ષિઓની માફક હાલતુ જ નહિ, એ બને ? એ તો ચૌદમા
ગુણસ્થાનકે બને. છતાં પણ છઠ્ઠા ગુણસ્થાનકે રહેલા એવા તે
મહર્ષિયો પણ ઇચ્છે તો એજ ભાવનાએજ કે-સર્વથા અહિ-
સક બનું, મન-વચન-કાયાને સર્વથા રૂઢું કારણકે-એ સર્વથા
કાળુમા ન આવે ત્યાં સુધી સુદૃઢ નથી

શુદ્ધમાસિનો ક્રમ કયો ?

(સભામાથીં ભાર્ગાનુસારી, મમ્યગદ્ધિ, દેશવિરતિ,
સર્વવિરતિ, સૂત્રકરણ, અર્થકરણ તદ્દભયકરણ, વિનિયોગકરણ,
આ ક્રમ બરાબર ?)

આ ક્રમે પણ પમાય અને વગર ક્રમે પણ પમાય
ઉભય રીતિએ પમાય એમા કશી જ હરકત નથી પણ આમ
જ પમાય એવું તો નથીજ ભાર્ગાનુસારીનો પહેલો ગુણ-
‘ન્યાયસપન્ન વિભવ’ એમા નીતિ તો ખરી જ ને ? હવે
દેશવિરતિ આવકના પાંચ અણ્ણમત પૈકીના બીજા અણ્ણમતમા
મોટા અસત્યનો ત્યાગ છે અને ત્રીજામા મોટી ચોરીનો ત્યાગ
છે મોટું અસત્ય અને મોટી ચોરીનો ત્યાગ બાકીનો નહિ
શાધી ? થઈ જાય છે એથી ! એ નીતિ કે અનીતિ ? એ
મત લેનારમા ભાર્ગાનુસારીપણું છે ખરૂં કે નહિ ? હવે કોઈ
એમ કહે કે-અનીતિનો અશ હોય ત્યાં સુધી દેશવિરતિ
આવે જ નહિ, તો એ ચાલે ? આ ક્રમનો હેતુ એ છે કે-
દુનિયામા અનેક પ્રકારના જીવોછે એક પ્રકારના જ નથી
પદર લિંગે સિદ્ધિ કહી એમા અન્યલિંગે પણ કહી અન્ય
લિંગે કેવલ યાય, પણ ક્યારે ? વસ્તુ પમાય ત્યારે ! વસ્તુ

પામ્યા પછી-કેવળ થયા પછી, આયુષ્ય બાકી હોય તો કયા લિંગે રહે ? સ્વલિંગે કે અન્યલિંગે ? અન્યલિંગમાં કેવલ થવાનો વસ્તુના યોગે સંભવ છે માટે કોઈ કહે કે-એ લિંગ પણ પ્રમાણ, તો ચાલે ? શાસ્ત્ર સૌથી ઉચી વિધિ ખડેલી કહે તીર્થંકર થઈને મુક્તિ જવું એ ઉત્તમ, પણ એવા કેટલા ? બહુ થોડા જ્યારે શુભ વર્ણવવા જેસે ત્યારે ઉચ્ચામાં ઉચી કોટિના-છેલ્લામાં છેલ્લા વર્ણવે, કે જેને પામનારા થોડા જ હોય. શ્રી આનંદ અને શ્રી હામદેવ જેવા આવકો કેટલા ? તથા શ્રી ગૌતમ સગવાનું જેવા સાધુઓ કેટલા ? વર્ણનમાં તો કમીના નજર આવે, પણ વર્ણન કરનારે બધા બેદો ધ્યાનમાં રાખવા લેઈએ શ્રી ઉદાયન મત્રી છેલ્લી અવસ્થામાં યુદ્ધમાં ગયા છે : શ્રી સિદ્ધગિરિની યાત્રા તથા ઉદ્ધારની અલિલાષા છે નિયમ છે, અલિથક છે કે-ઉદ્ધાર ન થાય ત્યાંમુધી એકા-સર્ણ કરવું એમજ કરે છે યુદ્ધમાં જીત્યા તો ખરા, પરંતુ શરીરપરના પ્રહારોથી પોછા વળતા એમના જીવનની છેલ્લી ઘડી આવી વેદના મહુન થતી નથી અટવીમાં છે એમના મનમાં બે વાત ખટકે છે શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર ન કર્યો તથા આ અતિમ સમયે નિર્ધામણ કરાવનાર ઝોઈ નથી આજમાથી આસુ આવ્યા પાસેના મત્રીયોએ એમને પૂછ્યું - 'મત્રીશ્વર ! કયા કારણે આપને આ પ્રસંગે આસુ આવે છે ? આપે કરવાનું બહુ કર્યું છે તેમજ અન્યાય, અનીતિ કરી નથી તો આસુનું પ્રયોજન ?'

ઉદાયન૦ મ્હને બે દુ ખ છે એક તો શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર ન કર્યો-ન થયો અને આ વખતે નિર્ધામક કોઈ નથી.'

મત્રીયો કહે છે કે—‘મત્રીશ્વર ! આપના દીકરાઓ આપના વચનાનુસાર શ્રી સિદ્ધગિરિનો ઉદ્ધાર જરૂર કરશે, પણ આ અટવીમા નિર્યામક મુનિ ક્યાથી લાવવા ? છતાં અમે તપાસ કરીએ છીએ ’

મત્રીયો સમયસૂચક હતા વિચાર્યું કે—‘ મત્રીશ્વરના જીવનની છેલ્લી ઘડી છે મુનિદર્શન વિના—નિર્યામણા વિના, મત્રીશ્વરનું હૃદય સ્થિર નહિ થાય ’

*

એક અવકાશ એટલે સીધો સરલ વક્ર, કે જે જેટલું શીખડીએ તેટલું બરાબર બોલે તેવા હતા તેને સામતોએ કહ્યું—“તું મુનિના કપડા પહેરી લે અને નીચે જોઇને ઈર્ષાસંમિતિ પાળતો, હાથમા મુહુપત્તિ રાખીને મત્રીશ્વર પાસે આવ અને મત્રીશ્વર તને વદન કરે એટલે ‘ ધર્મલાભ ’ કહેને. પછી સમજાવને—‘ મત્રીશ્વર ! સમાધિમા રહો, જન્મે તે મરે તમે પુણ્યવાન છો દુનિયામા કોઇ કોઇનું છે નહિ આત્મા એકલો છે પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરો !’ અને મત્રીશ્વર ધમ્મચખ્યાણુ માગે ત્યારે—‘ અભિચ્છુ ધમ્મચખ્યાણુ, અન્નકથ-ણુભોગેણુ, સહસ્સાગારેણુ, મહત્તરાગારેણુ, સંવસમાહિવત્તિઆગારેણુ વોસિરે’—કહેને” મતલબ કે—મત્રીયોએ એ વકાને તમામ જરૂરી જરૂરી પાઠ ભણાવી દીધા આ વખતે મુનિના કપડા પહેરવા છતાં, મુલકના હૃદયમા કાંઈ પરિણામશુદ્ધિ નથો—માત્ર એકજ ઇરાદો કે, હું હુકમનો તાબેદાર—એ કહે તેમ મારે કરવાનું અને જે મહારા નિમિત્તે મત્રીશ્વરને શાંતિ થતી હોય તો મ્હને વાધો પણ શો ?

મંત્રીશ્વર પાસે તેઓ આવીને કહે છે કે - 'મંત્રીશ્વર ! અહો ભાગ્ય, ભાગ્યયોગ ફળ્યો, મહાત્મા મળ્યા !' મંત્રીશ્વર ઉદાયન ખૂશ થાય છે અને વિચારે છે કે - 'પુણ્ય જાગતુ છે, કારણ કે - અટવીમા પણ મુનિ મળ્યા' મંત્રીશ્વર ઉદાયન તે મુનિને ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની માફક વહે છે અને યથાયોગ્ય નિર્ધારિત કરી મંત્રીશ્વર સમાધિથી સ્વર્ગસ્થ થાય છે હવે મુનિવેષ ધરનાર પેલો વઠ પણ વિચારે છે કે - 'જે વેષને, આખી દુનિયાને માન્ય એવા શ્રી ઉદાયન મંત્રીશ્વર જેવા નમે, અને જે વેષને નમવામા એ મહામાત્ય પોતાની મદ્દગતિ માને, એ વેષ નહિ છોડુ-નહિ મૂકુ યાવજ્જીવ મરણુ.' એ વઠ પણ જીવગી પર્યંત સયમનુ પાલન કરી સ્વર્ગે ગયા કહો, કથી યોગ્યતા હતી ? આત્માની યોગ્યતા આવી ગઈ નવકાર આવડતો હતો ? ઈર્ષ્યામિમિતિ કે ઈરિયા વહિ જાણતા હતા ? કશુએ નહિ એકજ વાત કે - 'જેને મંત્રીશ્વર જેવા નમે, તે વસ્તુ જરૂર કીમતી એટલે એ ન મૂકાય' દ્રવ્ય વિના જ્ઞાન હોય ?

મેશક, જાવ વિના દ્રવ્યની સફલતા નહિ, પણ દ્રવ્ય વિના પ્રાય જાવ પણ નહિ જ્ઞાની કહે છે કે - મનશુદ્ધિ વિના ક્રિયા (દ્રવ્ય) અનુષ્ઠાન ફળતા નથી એ વાત સાચી, પણ દ્રવ્યશુદ્ધિ વિના-આદ્ય આલબન વિના, જાવશુદ્ધિ પણ પ્રાય અશક્ય છે અનતી ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીએ મરૂદેવા માતા જેવું દૃષ્ટાત જને શ્રીમતી મરૂદેવા માતાએ પ્રથમ કશાજ ધર્મ કર્યો નથી, પણ ત્યાંએ એ જન્યુ શાથી ? ઉચામા ઉચા આલબનથી ! જોકે-મન જહુ ચચલ છે છતા

પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે-ભવે એ મન ઠેકાણે ન હોય, પરંતુ ઉચ્ચ આલબનો એને ઠેકાણે લાવશે જ્ઞાનીઓ બહારના ઉપકરણો બહુ શુદ્ધ રાખવાનું કહે છે એનો હેતુ પણ એજ છે મહિરની આટલી બધી શોભા રાખવામા પણ એ જ હેતુ પ્રધાન છે કે જેથી ત્યા આત્મા તન્મય બને દેવતાઓ શ્રી તીર્થંકરદેવનું સમવસરણ કેવું મુદ્દર રચે છે ? દેશના તો સાબળે ત્યારે-પામે ત્યારે, પણ સમવસરણ એવું રચે કે-કોશો સુધી દૂર રહેનારાને પણ એમ થાય કે-જરૂર, જેવા તો જલુ જેવા જાય તે બેસી પણ જાય પછી તો પ્રભુના અતિશય નામ કરવાના છે અતિશયો પાસે આવે એને ઠામના ! પણ પાસે આવે ત્યારેને ! પાસે લાવવાનું કામ બાહ્ય સામગ્રી બહુ કરે કે અતિશયોના યોગે અનેક આત્માઓ આવે અને આવે એને દર્શન કરતા જ લાવ બળે પરમ તારક શ્રી તીર્થંકરદેવની પાસે આવ્યા પછી ભાગ્યે જ પામ્યા વિના જાય પાખડીયો, બલ થો કે દુર્લભો વિગેરે વિગેરે શિવાયના, ઘઠક ને ઘઠક પામીને જ જાય સામાન્ય કેવલિને કેવલજ્ઞાન બરે, પણ શ્રી તીર્થંકરદેવની વાત જુદી કેવલજ્ઞાન બેયને સમાન . પણ શ્રી તીર્થંકરદેવની બધી સામગ્રી જ જુદી ઓઠામા ઓછા એક કોડ દેવતા તો તે તારકની સેવામા રહે જ પ્રભુ પાસે ગમે તેવા કષાયોવાલો આવે તે પણ પ્રાય શાત થઈ જાય આ પ્રભુનો અતિશય ! અતિપૈરવાળા પ્રાણીયો પણ ત્યા મિત્ર બને પ્રભુવાણીનો મધુર ધ્વનિ એ છંદાવ કે વાણી એકરૂપી પણ પરિણામે સર્વરૂપી વાણીનો પણ કેવો અગાધ મહિમા ! એક બાતની ભાષા બોલે, પણ સૌ પોતપોતાની ભાષામા સમજે આ બધું કોને ? શ્રી તીર્થ

કરદેવને ! સસારસાગરમા ભટકનારા પ્રાણીઓ માટે તો ખાદ્ય આલબન ઘણું મહત્વનું હોય છે અહીં-આ સ્થાનમા આવીને અધર્મી ડેટલા થાય અને ક્રમાધ્યાને જઈ ધર્મી ડેટલા થાય ? જેટલા અહીં આવી સ્વધર્મી થાય, તેટલા તહીં જઈ ધર્મી થાય ? ધર્મપ્રાપ્તિનું મ્યાન કયું ? આ સારી જગ્યામા ખોટું અને ખોટી જગ્યામા સારું હોયજ નહિ, -કવચિત્ ટોષ કારણવશાત્ હોય તો તેની ગણના પણ નહિ !

મજ્જાની અધિકતા ક્યા હોય ?

(મલામાથી પ્રશ્ન-આટલું છતાં ભગવાનના શ્રાવક દોઢ લાખ અને ગોશાળાના ૧૧ લાખ એનું કારણ ?)

અનાદિકાલની વાસના છવોની સાથે છે આજે નાટકમા ઘણું ભેળા થાય, પણ તત્ત્વજ્ઞાનની વાતોમા કેટલા થાય ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-અનાદિની દુષ્ટ વાસના એ કારણ છે ગોશાળાનો મત કયો ? 'યદ્ ભાવિ તદ્ ભવતિ । જે થવાનું છે તે થાય છે' ગમે તે ખાણુ-પીણુ, ભાલણુ-ચાલણુ, એમા વાધો નહિ આ કોને ન ગમે ? એમ કહેવામા આવે કે-ઉપવાસ કરો, પણ ભૂખ લાગે તો ખાઈ લેવાય એ ઉપવાસ કોણુ ન કરે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના રાસનના ઉપવાસ કરનાર થોડા અને ફલાહારના ઉપવાસ કરનારા ઘણા એનું કારણ ? લાલસા ગોશાળો છવોને ગમતું તે આપતો અને ભગવાન તો ગમતું તે મૂકવાનું કહેતા તમે એમ કહો કે-પૂજા, મામાયિક થાય તોયે ભલે, ન થાય તોયે ભલે વ્યાખ્યાન મલગાય તોયે ભલે, ન સભાગાય તોયે ભલે તોયે નેન ગણાયો, તો જધા નેન કહેવડાવવા

આવે પણ તમે કહો કે-જેન કહેવરાવવા થૂન તો કરવી પડે, એટલે જટ કહે કે-ઉભા રહો, વિચાર કરૂ જ્યા દુનિયાની ઝીંજે છોડવાનું જ કહેવાય, ત્યા ઓછી સખ્યા હોય પ્રભુની દેશનાનો અતિશય એવો કે-દેશનાના સમયે તો સાલ બનારા નાચતા, પાખડી પણ હોવતા, પણ પાખડીયો ખ્હાર જાય કે તરત ઉઠુ જ કરતા ટોણ વધારણ હોય તો તો આજે વધારાય મુક્તિના રસીયા બનાવનારાજ ખરા ઉપદેશક છે,-સસારના રસીયા બનાવનાર ખરા ઉપદેશક નથી ! માત્રો તે આપીને લાખખોને લેગા કરનાર, તે તો ભાટ કે ભવૈયા કે ન ગમતું હોય ત્યા પણ ખીંચાઈને આવે, એ પ્રભુની વાણીનો પ્રભાવ છે જેને સસાર જ જોઈતો હોય, તેણે આ શાસનમાથી રાજનામું આપવું જોઈએ ભલે મુક્તિ ગમે ત્યારે મળે લાખખો ભવે-અરે અનત ભવે ! પ્રબળ પ્રયત્ન કરશું ત્યારે મુક્તિ જાણ, આજ ને આજ મળવાની નથી, પણ ક્યેય શું ? પ્રભુના શાસનમા ગહેવાનો દાવો ઢરવો અને સમારને સારો માનવો અને મનાવવો તથા રસપૂર્વક સસારમા રહેવું, એ ભયકર દાલિકતા છે (સભામાથી પ્રશ્ન૦ કોડ દેવતા છતાં ગોશાળો ઉપસર્ગ કેમ કરી ગયો ?) જો કે પ્રભુ માટે તો એ બનાવ આશ્ચર્યરૂપ બન્યો છે, છતાંય કર્મના સ્વરૂપની ગમ પડી જાય, તો આ પ્રશ્ન રહે નહિ સુખૂમ ચકવર્તિનું ચર્મરત્ન પકડનાર ચોસઠ હજાર દેવતાને, જ્યારે સુખૂમનું આવી બન્યું ત્યારે, એક સાથે વિચાર થયો કે-હું એકલો મૂકી દઉં તેમા શું વાધો ? આ બધાને સાથે વિચાર ગાથી આવ્યો ? સુખૂમના કર્મયોગે ! તીવ્ર કર્મનો ઉદય આવે, ત્યારે માથે રહેનારાઓની જુદિમા વિબ્રમ થાય ભગ-

વાન પાસે જ્યારે ગોશાળો આવ્યો, ત્યારે જો કે ભગવાને ખૂદે બોલવાની ના કહી હતી, છતાં સુનક્ષત્ર અને સર્વાનુભૂતિથી—એ જો મુનિઓથી ન રહેવાયું શું એમા એમણે ભૂલ કરી? એ આજ્ઞાભંગ? શાસ્ત્ર કહે છે કે—‘નહિ, એમા આજ્ઞા-ભંગનનો ઇરાદો નથી, પ્રભુની ભક્તિ છે’ અને એવી બુદ્ધિ થઈ એનું કારણ પણ ભવિતવ્યતાજ એવી છે, અને એ રીતે એમનું મૃત્યુ સરળાયું છે જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ જે વસ્તુ નિયત છે, ત્યાં પ્રશ્ન ન હોય! કોઈ પૂછે કે—ભગવાન ખૂદ કોઈનું બુદ્ધિ નહોતા ઇચ્છતા, છતાં ગોશાલો ઉપસર્ગ કરવા કેમ આવ્યો? ભાઈ! દુર્જનનું એ કામ છે કે—સજ્જનો સામે કાઠવ ઉઠાડવો સજ્જનોને ચેન કેન પ્રકારેણ સતાપવા, એ દુર્જનોનું કામ છે સાદુ-ખોદુ જૂએ તો એ દુર્જન ગાનો? દુર્જનનું કામ એ કે—ન વિચારે, ન માને. એ તો લાખ ફેંદે, વાગે એટલા ખરા અશુભ ઈર્મના ઉદય વખતે છવો સારાને સારા તરીકે સમજી શકતા નથી

ધર્મજ્વલ વખતે મુનિ શું કરે?

તીર્થની અનુપમતા સમજવા માટે હજી ચાર વિશેષણો છે તેમાથી તમારી-અમારી ફરજો સમન્તશે કેવી સમતા, શાંતિ, ક્ષમા રખાય અને ગાસનરક્ષા માટે શા શા પ્રયત્નો થાય,—એ બધું આ સ્વોદમાથી નીકળવાનું છે એ આપણે કમસર જોઈશું કલિકાલસર્વજ્ઞ, ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ફરમાવે છે કે,—

“ ધર્મજ્વલે ત્રિયાલોપે, સ્વાસિદ્ધાન્તાર્થવિપ્લવે ।

અપૃષ્ટેનાપિ શક્તેન, વક્તવ્ય તન્નિષેધિતુમ્ ॥૧૧॥ ”

‘ધર્મના નાશ સમયે, ઉત્તમ ક્રિયાનો લોપ થયો હોય કે થતો હોય તે વખતે અને સ્વસિદ્ધાંત એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવે પ્રકાશિત સિદ્ધાંતના અર્થનો વિપ્લવ થતો હોય ત્યારે, તેને રોકવા માટે નહિ પૂછાયેલા એવા પણ સમર્થ આત્માએ અવશ્ય ખોલવું જોઈએ’

*

એવા સમયે જનાવટી અને નાશક શાન્તિના જાપો ન જપાય ખોટી શાંતિ અને સમતાના પાઠ લખવાથી વસ્તુને શુભાવી દેશો એ પાઠ લખાવનારા કોઈ હોય તો તે મુશ્કેલ નથી ! મન્માર્ગનો લોપ થતો હોય, ત્યારે શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ જેવા પણ કહે છે કે—સામર્થ્યવાન આત્મા પૂછાયા વગર પણ નિષેધ કરે ‘કરશે તે ભરશે’—તો તમે શું કરશો ? આવા પ્રસંગે ધરના ખૂણે બેસવા કરતા ખપી જવું સાફ છે જ્ઞાની કહે છે કે—સત્યનો રાગી ઉત્તમ ક્રિયાઓના લોપ વખતે મૂંઝો ન રહે જો દત્તી શક્તિએ મૂંઝો રહે, તો પરિણામે આસ્તિકતા ચાલી જાય અને નાસ્તિકતા આવે તમારું સાનર્થ્ય ન હોય તો—‘કોઈ ખોલે, કોઈ સમર્થ જાગે, કોઈ હિન્માર્ગીઓને રોકે’—એમ ભાવવું જોઈએ અને કોઈ જાગે ત્યારે પૂછા થવું જોઈએ ‘એવો કોઈ જાગે તો માફ’—એમ હૃદયમાં વારવાર થયા કરવું જોઈએ સાચો સન્માર્ગપ્રેમ ત્યાં છે શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના ગુરૂવર્થ આચાર્ય દેવ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ પોતાની અમૂક અશક્તિનો પશ્ચાત્તાપ કરી,—‘ક્યારે કોઈ પ્રભાવક જાગે ?’—એવા મનોરથ કરતા હતા જેને જેને શાસનની અનુપમતા સમજાય, તેને તેને એવા મનોરથો થાય તારણહાર શાસનની અનુપમતા સમજવા માટે વધુ હવે પછી—

સાધક પોતા, માટે સાધન પણ પોતા ?

દી કાઢાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરીશ્વરજી મહારાજી મગલાચરણમા શ્રી તીર્થની પ્રણામા કરે છે પ્રશંસા કરતા ફરમાવે છે કે—‘તીર્થ જયતિ—તીર્થ હુમેશ જયવતુ વર્તે છે’ તીર્થ તે કહેવાય છે, જે જેના યોગે આત્માઓ આ સમારસાગર તરી જાય એ તીર્થ પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી આદિમા નમસ્કાર કરાયેલું । શાથી ?—એ તીર્થના યોગે એ પણ તીર્થપતિ બન્યા એથી અને એટલા માટે જ એ અનુપમ છે જગતમા ખીજી કોઈ પણ એને બધબેમતી ઉપમા નથી અનુપમ શાથી ? ‘અનાદિનિચનગતમ્’ અનાદિ અને અનત છે માટે । જેની આદિ નથી અને જેનો અત નથી, એલુ આતીર્થ છે શ્રી તીર્થકરદેવો પણ જેલુ હોય તેલુ જ કહે છે શ્રી ગણધરદેવો પણ તેજ કહે છે ખીજી કાઈ નલુ કહેતા નથી હુનિયામા જે વસ્તુ નથી, તે વસ્તુ શ્રી તીર્થકરદેવો કહેતા નથી અને શ્રી ગણધરદેવો એને રચતા પણ નથી માટે જ આ તીર્થ અનાદિ અને અનત છે વ્યાનમા રાખને જે—તીર્થમા કદી પરિવર્તન થતુ નથી એ શાશ્વત છે એમા કશો ફેરફાર નહિ જો એ ફરી જાય તો સારી હુનિયા ફરી જાય હું કહી ગયો છું કે—સાધક દીલા હોય તો સાધના કરતા વાર લાગે એક ભવે ન કરે તો ઘણા ભવે સાધના કરે સાધક જો બહુ પોલો હોય તો સાધના વિના રહી જાય, પણ જો સાધન પોલુ થઈ જાય તો તો સાધના જ

રહી બાંધ માટે સાધન તો અબકિત જ જોઈએ તીર્થ, એ સાધન ॥ આપણે બધા સાધક છીએ આપણે પોતા હોઈએ એટલા માટે-આપણા પોતાણની પુષ્ટિ માટે, સાધનને પોતુ કરીએ તો શુ થાય ? આજે એજ મોટી તકગર છે ‘અમે પોતા છીએ માટે મજબૂતપણે એ તીર્થને સેવી શકતા નથી’ -એ બંધાવ ચાલે પણ ‘જેવા અમે પોતા છીએ તેવા સાધન પણ પોતા થાઓ’ -એમ કહેવું કે ઇચ્છવું તે તો ન જ ચાલે. આજના સ્વચ્છંદાચારિયો કહે છે કે -‘આ જમાનામા આ સાધન કામ ન લાગે’-તો તેવાઓ માટે તો શાસ્ત્ર કહે છે કે -‘એવા જમાનાવાદીયોને શ્રી જૈનલામનમા સ્થાન પણ નથી’ પોતાની અશક્તિનો આરોપ આમા (સાધનમા) કરવા માગે-સાધનનેજ શિથિલ કરવા મથે તેવા, શાસનમા હોય તોયે શુ અને ન હોય તોયે શુ ? કદાચ એવાઓ તો બીજાને પણ નુકશાન કરે કટ્યાણાર્મી આત્માએ તો ઉઠટી એવી પ્રાર્થના કરવી જોઈએ કે -‘તારી આ ક્ષુદ્ર સેવાના યોગે એવું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થાઓ, કે જેથી હું ઇચ્છિત સેવા કરી શકું’ પણ તેને બદલે એમ કહેવાય કે -‘અમે કમતાકાત છીએ માટે સાધન વધુ ઢીલા બનાવો’-તે ચાલે ? માનો કે-ઉંચો માળ હોય, નીસરણી મોટી હોય અને પગથીયા ચઢવાની તાકાત ન હોય, તો ચઢવાની તાકાત મેળવાય, કે ન ચઢી શકો માટે નીસરણીના નાશનો પ્રયત્ન કરાય ? તેમ તેઓને પણ સુર જનોએ કહેવું પડે કે-‘તમે જો કમલાગી હો અને ન ચઢી શકો તો કંઈ નહિ, પણ જેઓ ચઢી શકે છે તેઓના સાધનોનો નાશ કરવાનો પ્રયત્ન તો નજર કરતા ‘અનાદિનિઘનગત’-વસ્તુ તરફ આગળી ન ચોંધાય

જેને શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમે ત્યા ચેડા કરો, એ ન ચાલે
 “પુરુષવિશ્વાસે ષત્તત્તવિશ્વાસ”-એતો નહીં છેને ? પશ્ચાત્તુ-
 પૂર્વી ક્રમ આ માટે લીધો છે યાદ રાખો કે-શ્રી જિને-
 શ્વરદેવ જેને નમે, જિનેશ્વરદેવો માટે પણ જેને નમવાનો
 કૃપાનિયત થયો, ત્યા તમાગી અને અમારી એ સત્તા નથી
 કે-આડી આખે જોઈએ એવા ન થાય તો ફર રહી હાથ
 જોડો, પગે લાગો, સેવા કરનારને વફા કરો, પણ એક પણ
 અક્ષર આની સામે અનુચિત બોલવો, તે પોતાની જાત
 માટે બહુ ભયકર છે એવો પણ કાળ હતો કે-આની સામે
 આખ કાઢનારને જમીન ઉપર ઉભા રહેવું એવભારે પડતું,
 આની સામે અક્ષર બોલનારને લે-મેલ થતી, ને ધર્મીની
 સામે વિરોધીને પગડુ માડતા ડપ થતો ! આજે એ પણ
 જમાનો છે કે-આની સામે આખો કાઢનાર અને યદ્વાતદ્વા
 બોલનાર, છયોકે મરણમા આવે તેમ ફરી થકે છે એવો પણ
 જમાનો ક’ની હોય, પણ તેવાઓએ નથીજ ભૂલવા જેવું કે-આ બધું
 માત્ર વર્તમાનમા જ !-બાકી તમારા જેવા યથેચ્છવાદિયોનું
 સવિનય તો ભૂડું જ નિર્માણ થઈ ચૂક્યું છે ધર્મીયોનું ધર્મી હૃદય
 શિથિલ થાય ત્યાજે ત્યારે આમ થાય નહિ તો શાસનની
 સામે આખ કાઢનાર, ધર્મીની સમક્ષ કદી જ સફલ મનોરથ
 નથી થઈ શકતા

સહિષ્ણતા કે કાયરતા ?

ધર્મી સ્ત્રીપુરુષોએ તો સમજવું જોઈએ છે કે -‘આ તીર્થ તો
 દુનિયાનું તારક એનો નાશ કરવા પ્રયાસ કરે-એના માટે
 યદ્વાતદ્વા બોલે, એ સફળ ન થાય એ અસહિષ્ણતા નથી

વિશ્વતારક તીર્થના અર્પણવાદને ન સહાય, એને અસહિષ્ણુતાના દુર્ગુણ કહેનારા બીયારા છે, પામર છે એમને ગુણની ખબર જ નથી—ગુણને સમજી શકતા નથી ગુણ અને ગુણાભાસને સમ્યગદૃષ્ટિ બરાબર સમજે અનુમોદના તથા પ્રશસના સ્વરૂપને સમ્યગદૃષ્ટિ બરાબર બાણે' ગુણ અને ગુણાભાસનો ખીચડો એ ન ઠરે, અનુમોદનાના યોગને પ્રશસાપાત્ર યોગ ઠહે—ત્યા પ્રશસા કરે તો, સમ્યક્ત્વ હોય એનો ધરાદાપૂર્વક નાશ કરવાનો પ્રયત્ન કરવા બરાબર છે ત્યા સમ્યક્ત્વ ટકી શકે નહિ ત્યા તો જે વસ્તુ જેટલી કીમતી, તે મુજબ કેમ પ્રમાણે મોકવાય ઝવેરી પાસે ફેટલીય બતના મોતી આવે, ઝવેરી થવ પ્રમાણે નોખા કર, પણ બધું લેખમલેખ ન કરે સમ્યગદૃષ્ટિ પણ હરઠ ગુણને તેના તના યોગ્ય સ્થાનમા મૂકે એ વિવેક કરે કે—આ ગુણ હૈયામા જ રાખવા જેવો છે અને આ ગુણ જગતમા ફેલાવવા જેવો છે જેનામા આ વિવેક નથી અને જેને એ વિવેકની પરવા પણ નથી, તેનામા વાસ્તવિક સમ્યગદૃષ્ટિપણું પણ નથી અપૂર્વકરણના યોગે અનાદિ અચિનો લેદ થયો અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ, એટલે સર્વાવરતિની ભાવના આવી ભાવના આવી પણ પરિણામ ન પણ થાય. દુનિયામા ભાવના અને પરિણામ સામાન્ય દૃષ્ટિએ લગભગ સરખા દેખાય છે, પણ તેમા ઘણું અંતર છે 'ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ' એ ત્રણના લેદ સમજો આપણે પ્રવૃત્તિના પૂજારી અને પરિણામ તથા ભાવનાના પ્રશસક ભાવના અને પરિણામની પણ પૂજા ન હોય એમ નહિ પણ જેવી પૂજા પ્રવૃત્તિની

હોય, તેવી પૂજા ભાવના કે પરિણામની ન હોય સમ્યક્દૃષ્ટિમાં સર્વવિરતિની ભાવના હોય, પણ પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ ન પણ હોય પ્રવૃત્તિમાં ન આવે તો વ્યવહાર નય કહે છે કે-વદન યોગ્ય નથી નિશ્ચય નયની વાત તો વળી એનાથોય આત કઠીન છે નિશ્ચય નયનું તો સમ્યક્ત્વ જ સાતમે ગુણધ્યાનકે હોય છે એક મહુર્પિએ સાતે નયનો પરસ્પર વાદ કરાવી, સમાધાન માટે ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવ પાસે મોક્ષ્યો છે ભગવાને સમાધાન કર્યું છે કે-એ ગધાએ પોતપોતાની દૃષ્ટિએ વ્યાજળી છે, પણ જો ગધાએ આગ્રહમાં જ પડી ગયા, તો તમારામાં સુનયપણું રહેવાનું જ નથી પરસ્પરની અપેક્ષાને માન્ય રાખવામાં આવે, તોજ નયમાં સુનયપણું રહે છે-અન્યથા તેજ નયો દુર્નય યા નયાભાસની ગણનામાં આવે છે

ભાવના, પરિણામ, ને પ્રવૃત્તિ

ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ-એ ત્રણમાં મોટું અગર છે વ્યવહાર નય પ્રવૃત્તિને મૂખ્ય માને છે પ્રવૃત્તિની ઉપેક્ષા કરીને કેવલ પરિણામ તથા ભાવના હોય ત્યાં 'પરિણામ અને ભાવના તો છે ને'-એમ માની પૂજવા મહી પડ્યા, તો તો દુનિયાના દલીયો પણ કહુશે કે-અમારામાં પરિણામ અને ભાવના છે એટલે દલીયો પૂજવાના એટલા માટે કહી ગયો છું કે-વિષયનો વિરાગ, કપાયનો ત્યાગ અને ગુણનો અનુરાગ તથા એ ત્રણેની ક્રિયામાં અગ્રમ તાવસ્થા જે ધર્મમાં હોય અથવા જે ક્રિયાથી આવે, તે મોક્ષ-સુખનો ઉપાય છે વિષયનો વિરાગ, કપાયનો ત્યાગ અને

શુણ્વો અનુરાગ,—એટલું કહીને અટક્યા નહિ. પણ એ ત્રણેની ક્રિયામા અપ્રમત્ત હોય તો,—એમ જ્ઞાનીયોએ કહ્યું છે એમ ન હોય તો ઘણાય કહે છે—‘હું વિષયનો વિરાગો, કથાયનો ત્યાગી, તથા શુણ્વોનો અનુરાગી’ પણ માનવો શી રીતે ? જેનામા વિષયનો વિરાગ પ્રગટે, તેનામા વિષયવિરાગની ક્રિયા ન હોય ? તે વિષયોમા રાચીમાચીને કેમ પ્રવર્તે ? કથાયોની મદતા થાય ત્યાં ક્ષમા આદિ શુણ્વો ન દેખાય ? શુણ્વોનો અનુરાગ જાગે, ત્યાં મહા અસહનો વિવેક ન રહે ? બધા કહે છે—સસાર ખારો છે, પણ પોવ ક્યારે પકડાય ? જ્યારે તેને છોડવાનું અગર તેનાથી કરતા કરતા રહેવાનું કહેવાય ત્યારે ? ખરાબ માની ત્યાથી ખમવાની વાત આવે, નિલેપ બનવાની—વિરક્ત બનવાની વાત આવે, ત્યાંજ મુશ્કેલી ઉભી થાય છે ક્રિયા, એ એવી ચીજ છે કે—ત્યાં બલભલાની કસોટી થાય છે ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિને એકાકાર ન કરે વિધાનો પ્રવૃત્તિને દેશીને છે વિધાનો પ્રવૃત્તિના ઘોતક છે આત્મા પ્રવૃત્તિમાન બને, તે માટે વિધાન છે જે ભૂમિકાએ જેટલી યોગ્યતા હોય, તેટલી જ ક્રિયા કરે અને તેટલી જ જાહેરાત આપવી જોઈએ મુનિ આચારે સર્વવિરતિ છે, અને સમ્યગ્દષ્ટિ આવક હૃદયથી સર્વવિરતિને ઇચ્છનારો છે પણ તેથી એનામા સર્વવિરતિ આવી ગઈ છે એમ નહિ,—કિન્તુ એની ભાવના સર્વવિરતિ તરફ ઢળેલી છે જો એમ ન હોય તો એ શ્રાવક નથી અને સમ્યગ્દષ્ટિ નથી માર્ગાનુસારિ આત્માને પણ સસાર પ્રત્યે બહુમાન ન હોય (લાલનંદ વિચારે તો સાધુ થયોને ?) માધુ થવાની ભાવનાવાળો—પણ એને માધુ કહેવાય નહિ એને ભાવ જાગે, એને

મનોરથ થાય કે-ક્યારે ધૂડુ, ક્યારે આ પામુ બ્યારે બ્યારે ધૂટો થાય-પ્રમાદમૂકત થાય ત્યારે એજ ચિંતા કરે સમ્યગ્-દષ્ટિને જો કોઈ માધુ કહે, તો એતો એમજ કહે કે-
'ભાઈ! મારામા સાધુપણું કયા છે? બ્યારે તે આવશે ત્યારે જ હું મારા આત્માને પૂર્ણ ભાગ્યશાલિ માનીશ' પણ તે એમ ન જોડે કે-‘હુ હૃદયથી મુનિ છું, માટે મને પણ મુનિ તરીકે વદના કરવામા હરકત નહિ’

વિરતિને વદન—

શ્રી કૃષ્ણમહારાજમા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ હતું એમણે ભગવાન શ્રી નેમિનાથ સ્વામિના અદાર હબર મુનિને વાઘા છે બધામા ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ હતું? નહિ પણ એ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિ, એક પણ મુનિને-નાનામા નાના પણ મુનિને-વદન કર્યા વિના રહ્યા? નહિજ કારણ કે-સમક્રિત જુદું છે અને વિરતિ જુદી છે, એમ તેઓ સારી રીતિએ સમજતા ક્ષાયોપશમિક સમક્રિતવાળાને, હુ ક્ષાયિક સમક્રિતવાળો માટે ન વાહુ, એમ તો નહિને? ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ એટલે જવાનો ભય નથી મિથ્યાત્વના પુદ્ગલોના આવાગમનનો ભય નથી આત્માને મુજબણ થવાનો સભવ નથી ભયનું કારણ નષ્ટ થયેલ છે ક્ષયોપશમ સમક્રિતવાળાને તે ભય છે, તે કારણે આત્માને મુજબણ થવાનોય સભવ છે અને તે ગુણ ચાલ્યા જવાનો ભય પણ છેજ, તેમજ ઘણાને વખતો વખત ચાલ્યું પણ ભય છે પણ ચારિત્ર્યમોહનીયના ક્ષયોપશમનો જે ગુણ મુનિમા છે, તે પણ ક્ષાયિક સમ્યગ્દષ્ટિમા કયા છે? અહીં તો, જો શ્રી જિનેશ્વરદેવનો માર્ગ, પ્રવૃત્તિ

વિગેરે બધું સમજે તો ચાલે પણ મનગમતી વાતો કરના
 રને અહીં ધ્યાન નથી અને એવાની શરમ રાખવાનું કામ
 પણ ઉપકારી પુરોનું નથી ઉપકારી પુરૂષો પોતાની જાત
 ઉપર આવતા ખોટા આરોપોનો બચાવ કરવાની લાવનાજ
 નથી રાખતા તેઓએ તો પોતાનું જીવન શ્રી જિનેશ્વર
 દેવની આજ્ઞાને-આગમને મોપેલું છે, એટલે તે હરશેજ
 પોતાના આત્મામ એજ જોયા કરે કે-ભૂલેચૂકે પણ પોતાથી
 આજ્ઞાવિરૂદ્ધ વર્તિ ન જવાય તેવો સમય આવે તે પહેલા
 તેઓ પોતાના પ્રાણોનો પણ પરિત્યાગ કરતા ન અચકાય
 પણ શાસ્ત્રાનુસારિ પ્રવૃત્તિ કરતા જ્ઞાત્યસારીય દુનિયા સામે
 હોય, તે છતા પણ તેનું એક રોમ પણ ફરકવું ન જોઈએ.
 અસ્તુ ક્ષાયિક સમકિત જવાનો ભય નથી, ક્ષયોપશમ
 સમકિતવાળાને એ ભય છે આથી ક્ષાયિક સમકિતવાળો
 એમ માને કે-મારું સમકિત ઉંચું છે, માટે ક્ષાયિક સમકિત
 જેનામા ન હોય એવા સરમધરને ન વાહુ-તો ? પણ
 ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વને ધરનાર પુણ્યાત્મા એમ માનેજ નહિ
 એ તો હૃદયના બહુમાનપૂર્વક સયમધરના ચરણોમા જુકે
 વાસુદેવના સમયમા સારીયે દુનિયામા શારીરિક બલમા
 એમના જેટલું બલ,-શ્રી તીર્થંકરદેવ આદિ શિવાય-અન્ય
 કોઈનામા ન હોય શ્રી કૃષ્ણમહારાજ ભગવાન શ્રી નેમીનાથ
 સ્વામિના નાનામા નાના સાધુને પણ વદન કરતા અને
 વચારતા કે-હું પામર અને બહાદુર તે જે શ્રી કૃષ્ણમહારાજ
 લાખખો સુલટો વચ્ચે અડગપણે નિર્ભયતાથી ઉભા રહી
 શકતા, એ કહેતા કે-લાખખો સુલટો વચ્ચે જુઝવું તે બહાદુરી

કરતા, સસારના વિષયોની સામે નિર્વિકાર રહેવું, તે સાચી બહાદુરી છે ન તો શક્ય એ તજવામા બહાદુરી છે મારૂ બળ પૌદ્ગલિક એમનું બળ આત્માને એકાત લાલદાયી અને માટે એ ત્યાગી, વદનીય, પૂજનીય અને સેવનીય છે શ્રી કૃષ્ણમહારાજના હૃદયની આ ભાવના એ મહાન્ ભાવનાના યોગે તો તે પુણ્યવાનમા સર્વવિરતિ રોમેરોમમા વ્યાપી રહી છે અનુત્તરવિમાનવાસી દેવોના કથાયો ડેટલા ક્ષીણ ? એટલા બધા મદ ઠે-જાનીએ એમને વીતગગપ્રાય કદા ત્યા જાય પણ કોણ ? જેમનું આયુષ્ય સાત લવનુ બાકી હોય તે ! જે સાત લવ વધુ આયુષ્ય હોત, તો તો કેવળ થાત માટે તો એ દેવોને ‘લવસત્તમીયા’ કદા આવાને પણ શુભકાણુ કર્યું ? એયુ અહીં એમના કરતા ઢેક શુભા કથાયો હોય, અહિં એવી વીતરાગતા ન હોય, છતા પાત્રમુ-છકુ શુભકાણુ પણ હોય થાથી ? વિરતિ માટે !

તીર્થને નમવાનો હેતુ !

(લાલન૦ તીર્થને નમવાનો હેતુ શો ?)

તીર્થે છોડાવ્યા માટે અનતા શ્રી તીર્થકન્દેવોએ એનું એજ કહ્યું અને એજ તીર્થની સ્થાપના કરી તોયે છટયા કેટલા ? થોડા, ઘણાજ થોડા એક નિગોદનો અનતમો ભાગ જ્યારે જ્યારે જિનેશ્વરદેવને આ પ્રશ્ન પૂછાય, ત્યારે ત્યારે આ એકજ ઉત્તર કે-એક નિગોદનો અનતમો ભાગ મુક્તિએ ગયો બીજે ઉત્તર નહિ મોક્ષમાર્ગને ઝહેનારા અનતા થઈ ગયા, તોયે હજી સમાર છવતો ને જાગતો રહ્યો, માટે

ગભરાવું નહિ. શાસ્ત્ર પાપનો નિવેધ કરે, એથી કાંઈ પાપના રસિયાઓ ઓછાજ પાપ કર્યો બધ કરવાના છે? પણ શાસ્ત્ર તો પાપનો નિવેધ જ કરવાનું પાપને પાપજ કહેવાનું અઢારે પાપસ્થાનકો દુનિયામાંથી બધ થાય, એ કહી બન્યું નથી-બનતું નથી અને બનશે પણ નહિ પણ તેથી શાસ્ત્ર કાંઈ પાપનો નિવેધ ન કરે? પાપથી થતી દુર્ગતિ ન બતાવે? સહવાસીયોને શાસ્ત્ર તથા મુનિઓ તો એજ કહે કે-પાપથી દુર્દશા થવાની શાસ્ત્ર તથા મુનિઓ શું સામા આત્માને વિષયમાં જોડવાની દયા ચિંતવે? (લાલનંદ એતો ઝેર) ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ કહે છે કે-ધર્મ બહુ સૂક્ષ્મ દષ્ટિએ વિચારવાનો છે 'વિષયની સામગ્રી ચાલી જાય છે'-આમ કહી લોકોને તેમાં જોડવા એ દયા છે? નહિજ લક્ષમણા સાધ્વીએ ચટકયુગલની મૈથુનકીડા જોઈને વિચાર્યું કે -'કેવું સુખ! અવેદી જિનને વેદના દુખની શી ખબર?' આ વિચાર આવતાની સાથેજ વિચારમાં પરિવર્તન થયું 'હું ભૂલી જિન અવેદી ખરા, પણ વેદના સ્વરૂપથી કંઈ ઓછાજ અજ્ઞાત છે? વેદનો એમને ઉદય નહિ, પણ કાંઈ વેદનું સ્વરૂપ નથી જાણતા? આ પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું જોઈએ' જ્ઞાની પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત લીધું, ત્યાં પણ એમ પૂછ્યું કે -'કોઈ આવો વિચાર કરે તો શું પ્રાયશ્ચિત્ત?' પોતાનું શલ્ય કાઢવું નહિ ઘોર તપશ્ચર્યા કરી શલ્યના કારણે સસાર વધાર્યો અને પ્રાયશ્ચિત્તથી શુદ્ધિ ન થઈ. (પ્રશ્ન૦ જ્ઞાની તો શલ્ય જાણેને?) જરાજર બધું જ્ઞાની જાણે અને કોને શું કહેવું, શું આપવું, શું થવાનું છે, કોણ

તરશે-હજારે શાથી? આ બધું બાહ્યું માટે એમની દૃષ્ટિમાં હોય તેમજે વર્તે ત્યા પ્રશ્નજ ન હોય અસ્તુ આત્મો વિચાર શ્રીમતી લક્ષ્મણા સાધ્વીએ કર્યા તો આ દશા આટલાય વિચારનો જૈનશાસનમાં નિષેધ છે સાધ્વીએ પ્રાચશ્ચિત્ત માટે તપ કર્યું તોયે શુદ્ધિ ન થઈ પોતે પ્રભુને પોતાનું સ્વરૂપ ન કહ્યું પોતાનું હૃદય પણ પોતાને ડાબે દોષિત બહાર કહે કે-હું શુદ્ધ છું પણ હૃદય તો તેનું પણ ડાબેજ પાપ કરો નહિ કરો તો આમ છૂપાવો નહિ નહિ તો મરતા મુધી એ પાપ ડાબે-સદ્ગતિને બદલે દુર્ગતિએ લઈ જશે બહાર સારો કરેવાતો પણ મહિનો પાપી તરી જાય, એ ક'યનો અહીં નથી. દુનિયાની છેવટની હદે પહોંચે, એતો પાપને પણ પુણ્ય માને એના તો નિન્તારની બારીજ રહેતી નથી તે તો પાપને વ્યાજબી કહે, વધુમાં એમ પણ કહે કે-‘પાપ કરીએ તોજ રહેવાય, પાપ વિના ચાલેજ નહિ, અને જો પાપ કરવાની શાસ્ત્ર ના કહે તો એ શાસ્ત્ર ન જોઈએ’ આવાનો નિન્તાર કયી રીતિએ થાય? આજના જમાનાની તકરાર તો આ છે ને ?

બાવસમ્માનની પ્રભાવ—

બાલકને જે માર્ગે લઈ જઈએ તે માર્ગે લઈ જવાય. બાલકને શાહુકાર કે ચોર બનાવવા, તે વાલીના હાથમાં છે પુણ્યવાન હોય તો ચોરનો દીકરો પણ શાહુકાર થાય ને પાપોદયે શાહુકારનો દીકરો પણ ચોર થાય પણ એ અપવાદ, બાહી મોટા લાગે માબાપ લઈ જાય ત્યા બાલક જાય જ-

જન્મના સંસ્કાર પડે તે મરતા સુધી ભાગ્યે ભૂસાય તોય કર્મના ઉદયે ફરે, કે પલટો થાય તે વાત જૂદી એતો આઠ વર્ષના બાળકને પણ થાય. પચાસ વર્ષનાને પણ થાય એસી વર્ષના બુદ્ધાને પણ થાય. આલીસ કે ત્રીસ વર્ષના જુવાનને પણ થાય એનો પ્રતિબંધ ન હોઈ શકે ભીલના છોકરા જન્મથી જીવોને મારતા શીજે છે શ્રાવકના છોકરા જન્મથી દીકરીને મારવાથીએ ઠપે આ કોણે શીખવાડ્યું? શ્રાવકના દીકરાને, કોઈ પણ પ્રાણીના પ્રાણ લેવાનું, કોઈ પણ પ્રાણીને કાપવાનું કે દુઃખી કરવાનું મન થાય? શ્રાવકના દીકરાને તો ત્યાં ઉલટીજ થાય ભૂલથી પગે ચગદાઈ જાય અને દેખાય તો ચક્કર આવે જૈનકુળના આ જન્મના સંસ્કાર એ સંસ્કાર ભૂમાઈ જાય ત્યારે તો માનો કે-પરિણામે શ્રાવક તરીકે ઓળખાતા પણ કસાઈ પેદા થવાના છે ન માનતા કે-સ્વચ્છપણે સેવાયેલી પ્રવૃત્તિ આત્માને કઠોર બનાવ્યા પિના રહે! આજ તો પશ્ચિમમાં પણ ઘોરાટ ઝેકે, મનુષ્યને મનુષ્ય રહેવા દેવા હોય તો હાલતા ચાલતા પ્રાણીઓ ઉપર તકલીફના પ્રયોગો ન થવા જોઈએ એ થાય તો મનુષ્યનું હૈયું મની હેવાનનું હૈયું થાય છે આ રીજ કહું છું કે-ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિના રૂપકને મમજો ભાવના એ પરિણામની પૂર્વાવસ્થા છે ભાવના ઉત્તમ કોટિની થાય ત્યારે પરિણામના અકુરો ફૂટે અને એનાયોગે પ્રવૃત્તિ થાય અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ અતિચાર અને અનાચાર.

ઝાંઝાત લીધું કે-આ ચીજ ન ખાવી હવે એ ખાવાની ઇચ્છા થાય એ અતિક્રમ માત્ર ઇચ્છા, એ અતિક્રમ.

જ્યાં સુધી ખાવા ઉઠે નહિ ત્યાં સુધી અતિક્રમ અને ખાવાને માટે ઉઠે એટલે વ્યતિક્રમ ખાવાની ઝીજ હાથમાં લે નહિ, ત્યાં સુધી વ્યતિક્રમ અને હાથમાં લે એટલે અતિચાર જ્યાં સુધી મુખમાં જાય નહિ, ખાય નહિ ત્યાં સુધી અતિચાર જાય અને ખાય એટલે અનાચાર અનાચાર થયો એટલે વ્રતભંગ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ તથા અતિચારમાં વ્રતભંગ નહિ જો કે એમાં મન આબ્યુ તોએ શાસ્ત્ર કહે છે કે-વ્રતભંગ નહિ વ્રતભંગ તો અનાચારે થાય આવીજ રીતે ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ મામાન્ય ઇચ્છા, તે ભાવના ઉત્કટ ઇચ્છા, તે પરિણામ પરિણામ થાય તો પ્રાય પ્રવૃત્તિ થયા વિના રહે નહિ મચ્છગક્રુષ્ટિને અર્વાવગતિની ભાવનાજ કહી ભાવનાના યોગે મીઠા પ્રવૃત્તિના રૂપકને પડી ન હો ભાવનાવાળો, પ્રવૃત્તિવાળો જેટલી આજ્ઞા કયા પાળે છે ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-પ્રવૃત્તિવાળાને જે આજ્ઞા કહી તે ભાવનાવાળાને ઠરાય, તો તે તેનો અમલ ન કરી શકે પરિણામમાં પણ, પ્રવૃત્તિ વિના એજ દશા પ્રવૃત્તિ પછી તો લગામ છે-અકુશ છે મુનિનરો માટે મુનિપણાનો વેષ, એ અકુશની ગરજ મારે છે નિર્લજ્જ, નક્કટ અને જાતહીન નિવડે તેની વાત જવા દો, પણ જાતવાનને તો અકુશજ છે હાથીના પગલામાં બધા પગલા મમાય છાદ્મીના સામાયિકની વાતમાં જે ઘડીનું સામાયિક તો આવીજ જાય જે ઘડીનું સામાયિક પણ માયુ ક્યારે ? છાદ્મીના સામાયિકની ભાવના હોય તો ! સામાયિક કરનાર એજ ઇચ્છે કે-ક્યારે તે સુદિન આવે કે, આવજીવિત આ મમાયિક કરે પુણીયા શ્રાવકના સામાયિક ડિમની યાથી ? આત્મા તન્મય જનનો માટે ! સામા-

ચિઠ લેતી વખતે કથી ભાવના અને પાળતી વખતે કથી ભાવના ? સવત્મરી પ્રતિકમણ પૂરૂ થાય કે તરત પાળવાની ડેવી ત્હેર ! વહેલો તે પહેલો હા-આ-શ પત્યું આ કયાથી નીકળે છે ? કોનો પ્રતાપ ? જે ભાવના જીવનમા ઓનપ્રોન થવી જોઈએ, તે થઈ નથી માટેને ? વિધિને વિચારો સામાયિક લેની વખતે તો આદેશ માગતા ‘સામાયિક મુહુપત્તિ પડીયેહું’-એમ કહેવાય છે અને પારતી વખતે માત્ર ‘મુહુપત્તિ પડીયેહું’ એમ કહેવાય છે તેનું કારણ વિચારો તો ઘણું સમજાઈ જાય પારવાના શબ્દોથી આત્માને આનંદ ન થાય હૃદયમા તો એમજ થવું જોઈએ કે-આ સામાયિકમાજ પરમ આનંદ છે જીવગી સુધી સામાયિકમા રહેવાય તો કેવું સારું ? પણ શુ કરું કે-હુનિયાના આરમસમારમમા કમાયેલો છું માટે રહેવાતું નથી હવે જ્યારે તે આદેશ માગે કે -‘જ્ઞાણવારણ સદિસદ્દ મગવન ! સામાયિક પાર ?’-ઉત્તરમા શુરૂ ‘પાર’ એમ કહે ? નહિ, ત્યારે ‘નહિજ’ એમ કહે ? એમેય નહિ શુરૂ તો એમજ કહે કે -‘પુણવિ વાયવ્ય’ અર્થાત્ ફરી પણ કરવા યોગ્ય છે પણ ‘કર’ એમ ન કહે કાગણ શુરૂ જાણે છે કે-એ ઉડવાનો છે આજ્ઞા કરેતોય ભાગે આજ્ઞા પળાવનારે આજ્ઞા પાળનારને એ સ્થિતિમા ન મૂકવા જેમ ખીડી પીતા છોકરાને જોઈ મોલો સાચવવા ઇચ્છનાર જાપ આખ ખીચી લે ભે જોવાઈ જાય તો છોકરો પછી નક્કેટ થઈ જાય મોમો તુમી જાય શ્રી જિનેશ્વરદેવના મુનિયો, ઉપદેશ કરે પણ આદેશ નહિ ! ‘કરવા જેવું છે -આ પ્રમાણેની આજ્ઞાનું પાલન થાય જ્ઞાન તાકાત હોય તો આવક ફરીને પણ સામાયિક કરે

તાકાત ન હોય તો ‘યથાશક્તિ’ કહી, ‘ફરીને કરવા
 જેવું છે’-એ વચનનો સ્વીકાર કરે કે-યથાશક્તિ કરીશ ‘ફરીને
 કર’-એ આદેશ કરે તો ફરીને કરનારા બધા આજ્ઞાપાલક
 હાવવા કયાથી ? માટે વસ્તુ પર પ્રેમજીવતો-જાગતો રહે એ
 માટે ઉપદેશ કરે, પણ આદેશ ન કરે પણ બીજા આદેશમાં
 ‘ઈશ્વાકારેણ સદિસહ ભગવન્’ સામાયિક પાર્શ્વ’-આથી શુદ્ધ
 મહારાજ પણ સમજે કે-હવે આ પાળવાનોજ એટલે શુદ્ધ
 કહે કે - ‘આચારો ન મુક્તયો’-આચાર મૂકવા યોગ્ય
 નથી આ કથનનો આવક ‘તદ્વત્તિ’ કહીને સ્વીકાર કરે પણ
 ‘સામાયિક વચનુત્તો’ બોલે આ પાલવાના સૂત્રમાં પણ કેવી
 ઉમદા વસ્તુ ભરી છે ? પારતા પણ એજ વાતને એ વિચારે
 છે કે-સામાયિક વ્રતમાં મુક્ત એવો આત્મા, જ્યાં સુધી
 મન નિયમસહિત હોય ત્યાં સુધી જેટલી વાર સામાયિક
 કરે, તેટલી વાર અશુભ કર્મનો નાશ કરે, અને સામાયિક
 કરતી વખતે આવક સાધુના જેવો થાય છે આ કારણથી
 ઘણીવાર સામાયિક કરવું જોઈએ પણ મન, વચન અને
 કાયાના, તથા અવિધિના દોષની ક્ષમા માગી ઉઠે પારતા
 પારતા પણ સામાયિકની આ વિચારણા સામાયિક લેતા જે
 ભાવ, તેજ પારતા થાય કે-સામાયિક વારંવાર કરવું જોઈએ
 આવું અનુપમ તીર્થ તે અનાદિ અનંત છે દીકાકાર મહર્ષિ
 એ તીર્થની જયનશીલતાને ક્યો ક્યો રીતિએ વર્ણવે છે, તે
 વધુ હવે પછી,—

તીર્થ જયવતુ શાલી ?

ટી કાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસરિત્થ મહારાજ તીર્થની પ્રશ્નમા કરતા ફરમાને છે કે—તીર્થ જયવતુ છે શાથી ? શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલુ એવું છે અને એથીજ તે અનુપમ છે દુનિયામા આ તીર્થની કોઈ જોડી નથી, કારણ કે—તે “અનાદિનિધમગત”-અનાદિ અને અનન છે કોઈ પણ કાળે આ વિશ્વમા તે તીર્થનો અભાવ નથી હોતો કારણ કે—ભગતશ્વેત્રમા અમૂક કાળે તે તીર્થનો અભાવ હોય છે, પણ શ્રી મહાવિદેહશ્વેત્રમા તો તે તીર્થનો કદીજ અભાવ નથી હોતો વળી—

‘बहुविधमहि—सिद्धसिद्धात्त—विघ्नितमलमलीमस’

*

‘અનેક પ્રકારની અપેક્ષાઓથી સિદ્ધ એવા સિદ્ધાતો દ્વારા પાપરૂપ મલોને નાશ કરનાર’-આ તીર્થ છે અર્થાત્-આ તીર્થમા એવા સિદ્ધ સિદ્ધાતો વર્તે છે, કે જે સિદ્ધાતોમા આત્મા ઉપર લાગેલા એવા કર્મરૂપ મલોને દૂર કરવાનું સામર્થ્ય છે અને તેથીજ તે તીર્થ—

“विहितैर्नैकतीर्थनयवादसमूहवशात्प्रतिष्ठितम्”

*

‘વિહિત કરાયેલા એક એક તીર્થના નયવાદના સમૂહના વશથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલ છે’ આથીજ વિશ્વના એક પણ સુદર વિચારને આ તીર્થમા સ્થાન નથી એમ નથી અર્થાત્-

વિશ્વમા ફેલાયેલા સઘળા સુદર વિચારોની ઉત્પત્તિ ભૂમિ,
એ આ તીર્થ છે અને એજ કારણે—

“સમસ્ત-વસ્તુ-પર્યાય-નિચારાપાસ્તતીર્થિક”

*

‘મમન્મ વસ્તુઓના મમન્મ પર્યાયોના વિચારથી સર્વ
તીર્થિકોને અપામ્ત કરનાર આ તીર્થ છે’ આ તીર્થની નમસ્ક
વિશ્વનો એક પણ અસુદર વિચાર પોતાનું અગ્નિ-તન ટકાવી
શકે તેમ નથી આવી આવી અનેક વિશેષતાઓથી વિશિષ્ટ
બનેલું તીર્થ સદા સ્થાયિ હોય, એમા આશ્ચર્ય શું છે? આવા
તીર્થની અનુપમતામા શકા પણ કયા વિવેકી અને વિચક્ષ-
ણને હોય? શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલા તીર્થમા
આની નિગિષ્ટતાઓ ન હોય, તો અન્યત્ર હોય પણ કયા? આવા
તીર્થની જયનશીવતામાજ કયાણાર્થિ આત્માઓનો
વિજય છે માટેજ દીકાકાગમહર્ષિ દરમાવે છે કે-આ તીર્થ
મહાને માટે જયવતુ છે પરમ ઉપજારી શ્રી જિનવિજય મહારાજ
પણ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના સ્તવનમા કહે છે કે —
“જૈનાગમ વક્તા ને થોતા, આદ્વાદ શુચિ બોધજી,
કલિકાલે પણ પ્રભુ તુજ ગાસત, વર્તે છે અવિરોધજી”

*

આપણે કેટલા લાગ્યશાળી કે-આવા તીર્થને પામી
શક્યા! આવા તીર્થને પામી તેની આરાધનામા કયાશ કરીએ,
આપણી સનાતનસિક્તા એમને એમ બળબ્યેજ રાખીએ, તો
આપણા જેવા કમનમીજ કોણ? લાગ્યયોગે આવા તીર્થની
પ્રાપ્તિ થઈ, અને પછી પણ જો આરાધનામા-એની સેવામા-

આજ્ઞાપાલનમા-એક એક સિદ્ધાતોના સમયનમા, આપણી શક્તિ તથા જીવિનો વ્યય ન કરીએ, તો આપણા જેવા કમનસીબ દુનિયામા બીજા કોઈ પણ નહિ આના સિદ્ધાતોના પાલન માટે મહાપુરુષોએ શું શું કર્યું છે, તે બાજો છો ? આવા સિદ્ધાતો બતાવવા માટે શ્રી તીર્થકરદેવોએ પણ તક લીધે વેકવામા જરા પણ ઠમીના રાખી નથી સયમ લીધું ત્યારથી, દેવજ્ઞાન થયું નહિ ત્યાં સુધી છદ્મસ્થકાલમા એક દિવસ પણ જમીનપર બેઠા નહિ ! આ બધું આ માટે ? તીર્થની સ્થાપના માટે ! તીર્થના સ્થાપક તીર્થપતિયો તેઓ શા માટે તીર્થ સ્થાપે ? જગતના પ્રાણીઓ આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિરૂપ આ સસારમાથી દૂટા થાય તે માટે ! સસાર વધારવા કે સમાર ખીલવવા કે સમારની મોજમગહ વધારવા માટે તીર્થસ્થાપના નથી જ્યાં સસાર છે-ત્યાં શાંતિ, સુખ કે આનંદ નથી અજ્ઞાન આત્માને સુખ, આનંદ ને શાંતિ દેખાતી હોય, તો તે પણ ઝાઝવાના નીર જેની છે એ સુખ, શાંતિ ને આનંદ, પરિણામે અનેકગુણી અશાંતિ, તકલીફ અને દુખને લઈ આવનાર છે આજ સસારમા સુખ નથી એમ કહે છે, તેનો આગય આ છે નથી જ એમ નહિ, છે, પણ એ પરિણામે દુખને લાવનાર છે માટે નથી જ, -એમ કહેવું સારું ને ! એક દિવસ નામના અને બીજાજ દિવસથી છ ગી સુધી લીજ માગવી પડતી હોય, તો તેવી નામનાને કોણ પસંદ કરે ? આજે ચેકની વાહવા થતી હોય અને કાલે રાખ ઉડી જતી હોય, તો એ વાહવાને કોઈ માને ? લક્ષ્મીનો એવો વ્યય કોઈ કરે ખરો, કે જેથી બીજા દિવસથીજ લીજ

માગવી પડે ? ચાર દિવસ-આઠ દિવસ-પંદર દિવસ, એક મહિનો-છ મહિના-વગસ-ત્રે વરસ-પાચ, પચાસ, મો, હજાર વરસ-લાખ, કોડકે અબજ વર્ષ, -અરે પૂર્વો મુધી અને દેવાના જીવનમા પશ્યોપમો અને સાગરોપમો મુધી લલે એ જાણુ હોય, પણ પછી શુ ? પરિણામ શુ ? જ્ઞાનીયો કહે છે કે-દેવાઓનું મુખ અનુપમ છે પૌદ્ગલિક ઉમદા મુખ-મામત્રીની કમી નથી પણ જ્યારે અવનનો સમય આવે, ત્યારે છ માસ પહેલા પુષ્પમાલા કરમાય અને એ જાણે કે-હવે આયુષ્ય પૂરૂ થવા આવ્યું ! ત્યારે એ છ મહિના એટલી વેડના ભોગવે ઢે-પેલા સાગરોપમોના મુખ પણ ભૂલાઈ જાય અને છ મહિના શી રીતે પસાર કરે તે તો તે જાણે જ્ઞાની કહે છે ઢે-સાગી ચીજ પણ ને જવાવાગી હોય, તો ખડેતર છે ઢે-ન મળે જીવગીના ભીખારીને ભીખ માગવામા-ભીખારી પણ ભોગવવામા વાધો નહિ. શ્રીમત જન્યા પછી, હજારોના હાથમા આખ્યા પછી, હાથ ધરવાની દીનતા સહેવી, એ જાણુ ભયકર છે માટે જ્ઞાની જ્ઞે છે કે-સસારમા મુખ છે તો નહિ, પણ માનો ઢે હોય તો પણ તે કારમું છે માટે એમા લીન ન થાઓ આ લોકમા ન મૂઝાતા પરલોકની સારી રીતે ચિંતા કરો શેઠ, શાહૂકાર અને લોકોના પૂજ્ય પણ ગણાતા, ને આ લોકમા તણાઈ ગયા, તો ભયકર પરિણામની આગાહી તૈયાર છે આ રમેહરણુ-ઓઘો અમે પરલોક માટે લોધો છે તમને જતાવવાનો તે પણ એટલા માટેજ તિલક કરનારા પણ ધર્માક્રમ કરે તે પરલોક માટેજ ! અને પરલોકમા હુ ખી ન થાઓ એટલા માટેજ આજમી મહેનત છે તમારી પરલોકની

જેટલી ચિંતા અમને છે, તેટલી ૨^૧ લોકની ચિંતા નથી તમારી આ લોકની ચિંતા કરવાનો અમને શ્રી જિનેશ્વર-દેવોએ નિષેધ કર્યો છે જે આત્માને પરલોકનો ખ્યાલ આવે છે, જે સમજે છે કે-બધી સામગ્રી મૂકી જવું છે, જે જાણે છે-માને ૨^૨ કે, પરલોક જેવી ચીજ છે, એ આત્માને તો આ લોકના સુખ સુખ તરીકે લામતાજ નથી એને તો એ સુખમા મુજવણ થાય છે માટે અહીં કહી રહ્યા છે કે-આ તીર્થ પ્રભાવસપત્ત છે, ઘણું મજેતું છે, જેવો મહિમા ગાયો તેવું છે, જેના મહિમાનો પાર નથી, એ જે તીર્થની આગળ એક પણ અયોગ્ય વિચાર ટકી શકતો નથી, અને કોઈ સુદર વિચાર એમા સમાતો નથી એવું નથી, અયોગ્ય વિચારને અહીં સ્થાન નથી, આ તીર્થની દુનિયામા જોડી નથી, એને સ્થાપનારા પણ એને નમે છે કહો, કેવું અને કેટલું મહિમાવતું એ તીર્થ ? એ આપણને મળ્યું તીર્થ હૈયે વસ્યું છે ?

યોગ તો થયો, હવે ક્ષેમની વાત । વ્યવહારથી મળ્યું કહીએ, બાકી જો આ તીર્થ રોમેરોમ પરિણમી જાય તો કામ થઈ જાય જેટલા જેટલા અશે આપણામા શિથિલતા કે પામરતા દેખાય, તેટલા તેટલા અશે આના પરિણામનો અલાવ આ તીર્થ પામીને પણ, આ લોકગા પડી જઈ જો પરલોકને ભૂલી જવાય, તો એના જેવી કમનમીળી બીજી એકેય નથી જેટલી આજે આ લોકની ચિંતા થાય છે, તેટલી જો પરલોકની ચિંતા થાય, તો માગો છો તે બધું મળી જાય આ લોખના પૌંદ્રગલિક સ્વયંમો ગણા સુધી વળગેલા

છે-આત્મા એમા એટલો બધો લીન બની ગયો છે કે, એને પરલોકયાદ નથી આવતો પરલોકનો ખ્યાલ પણ રહેતો નથી પરલોકમા શુ થશે તેનું જ્ઞાન પણ નથી રહેતું એનાજ યોગે આ બધી ભયંકર વિટબણાઓ થઈ રહી છે તીર્થના જે વખતે વખાણ કરીએ, ત્યારે છાતી ઉપર હાથ મૂકી પૂછવું જોઈએ અને કહેવું જોઈએ કે - 'ભાઈ' તીર્થ પામ્યો છું ? જો તુ તીર્થને પામ્યો હોય, તો તને દુનિયાનો આટલો રગ હોય જ નહિ ' કુમારપાળ મહારાજે સોતેર વર્ષની વયે શ્રી ચિદ્વિગિરિજીનો સઘ કાઢ્યા પરમશ્રાવક એ, એ વયે બન્યા ગ્રામ પગીસ વર્ષની વયે એકવાર ચિદ્વરાજની મલામા, શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજનો એકવાર યોગ થયો હતો એ વખતે કુમારપાળ ઉપર એટલી છાપ પડી હતી કે-આ કોઈ મહાત્મા છે એ વખતે સૂરીશ્વરજીએ કુમારપાળને એક ગુણ સમર્પણ કર્યો હતો અને તે પગનારી-સહોદરપણાનો ! ચોપન વર્ષે રાજગાદી મળી, પછી ધીમે ધીમે વસ્તુ પામ્યા, એમનું સમકિત ચળાવવા ઘણીયે ધાધલ મચાવવામા આવી પાટણની પ્રજાની તે વખતે એ સ્થિતિ હતી કે-એક દિવસ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી તરફ, તો એક દિવસ સામા પક્ષ તરફ ! હીંડોળાની જેમ લોકો ડોલતા કોઈ કાળે બધા લોક અમાન હોય એવું નથી ક્રૂર સિદ્ધના આત્મામા એમ છે-પણ તેવા થવા માટે તો આ બધું મૂકી દેવું પડશે વાધા માત્ર ત્યાં છે પાટણના લોક તે વખતે એક દિવસ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીની જ્ય બોલાવતા, તો એક દિવસ સામા પક્ષની જ્ય બોલાવતા. શ્રી કુમારપાળ જેવા પણ મુજાઈ જતા કે-'શ્વ કિં આ શુ ?'

પણ એક વાસના એમના હૃદયમાં એટલી મજબૂત ઠસેલી હતી કે - “જે શ્રી જિનેશ્વરદેવે ઝંઘુ તે સાચુ બીજુ નહિજ” આ વાતના સુયોગે કદી એ મુઝાતા, તો પણ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીએમને સ્થિર બનાવતા શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી તો માનતા હતા કે-આ સર્વ નાટક છે, રમત છે ભોળાને ભમાવવાની નીતિ છે શુ કરીએ ? સામો પક્ષ કરે તો કયા વિના છૂટકો નથી શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી આ બધુ સમજાવતા મહારાજા કુમારપાળ આ રીતે દિવસે દિવસે મક્કમ બનતા ગયા ગાદી મળ્યા પછી કેટલોક વખત તો શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજીને મળ્યા વિનાનોજ ગયો અને મળ્યા પછી પણ આ રીતે કેટલોક સમય ગયો ખીત્તેર વર્ષની વયે શ્રી કુમારપાળ પરમ શ્રાવક બન્યા શાસ્ત્ર કહે છે કે-પરમ શ્રાવક શી રીતે બન્યા ? તોકહેરીને તણ તો ! જે આત્મા લોકહેરીમાં પડી જાય, તો શાસનની પ્રાપ્તિ અને એનું પાલન અશક્ય થાય કે આવા મુદ્દર મહિમાવત તીર્થ માટે આપણે આપણી જાતને પણ તેવી બનાવવી પડે સારા સ્થાનમાં જવું હોય તો વ્યવહાર ઠહે છે કે-હીઝીક થવું પડે શ્રીમંતે ત્યા, ઝોંડ્રીમરને ત્યા, રાજમલામાં જવું હોય તો છાજતી રીતે જવું જોઈએ કેમ સલામ બરવી, કેમ ઉભા રહેવું, કેમ બેસવું, આ બધું જાણવું પડે, વાતચીત કરવામાં સામાનો પ્રકૃતિસ્વભાવ જાણવાની કાળજી રાખવી પડે, રખે છેડાઈ ન જાય-રખે માન આપતા અપમાન ન લાગે ! ત્યાં આ બધા વિચાર કરો છો આપી દેવાનો કાંઈ નથી તોયે આ બધા વિચાર કરો છો અને તીર્થમાં આવવા માટે કાંઈ વિચાર નહિ ? તમારા

પૂર્વજોને વાચો, સાબજો, જરાબર યોગ્ય રીતએ વિચારો તો માવૂમ પડશે કે-જૈનશાસનમા આવવા ઇચ્છનારા, જૈનશાસનને પામેલા તથા જૈનશાસનને સેવવાની ઇચ્છાવાળાની વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ કેવા હોય? કુમારપાળ મહારાજ કઇ જન્મના જૈન નહોતા શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીના મહુવામથી શ્રી કુમારપાળનો આત્મા રમાઇ ગયો પણ પૂર્વે તો એ માસાહારી હતા, ક્ષત્રિય હતા, એમનામા જૈન ચરકાર હતાજ નહિ એવા પણ ધર્મ થયા પછી એક દિવસ ઘેબર ખાવા બેઠા ખાતા ખાતા કાઇક પૂર્વની સ્મૃતિ થવાથી ઝટ છોડી દીધુ ઘેબર ભક્ષ્ય છે, ખાવા યોગ્ય છે, અભક્ષ્ય નથી, છતા ખાતા ખાતા કાઇક પૂર્વસ્મૃતિ થવાથી ઝટ આધુ મૂક્યું

શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી પામે જઈને પૂછ્યું કે-‘મહારાજ! ઘેબર ભક્ષ્ય કે અભક્ષ્ય?’

સૂરીશ્વરજી કહે છે કે-‘કુમારપાળ! તારે માટે અભક્ષ્ય.’

કુમારપાળ ‘ખવાઇ ગયુ, પ્રાયશ્ચિત્ત આપો’

ભક્ષ્ય ચીજ, ખાવા યોગ્ય ચીજ, છતા મૂરીશ્વરજીએ એમને માટે અભક્ષ્ય કહી અને એવી ઉમદા ચીજને શ્રી કુમારપાળ મૂછી દેવા પણ તૈયાર થયા શ્રી જિનેશ્વરદેવના કહેલા સિદ્ધાંતના પાલનમા વાધો આવે એવી તો કોઈ ચીજ ન જોઇએ સર્વસ્વ જાઓ, પણ આજ્ઞાપાલન ન જાઓ કહેવાય છે કે-શ્રી કુમારપાળ મહારાજને ગણધરગોત્ર બાધ્યું શ્રેણિક મહારાજ પહેલા તીર્થપતિ અને કુમારપાળ મહારાજ તેમના ગણધર થવાના આ ગણધર ગોત્ર કયી ગીતે બાધ્યુ, એ નહિ વિચારો? દેવ, ગુરુ અને આગમ પર કેટલી બધી

આસ્થા ? કટકેશ્વરી દેવીએ રાત્રે આવીને શ્રી કુમારપાળને ઠહુ-
 નહિ છેડુ, મારી નાખુ, પરપરાથી ચાલો આવતો ભોગ
 કેમ ન આવે ? આખુ રાજ્ય, પ્રજા, મત્રીમંડળ, બધા નારાજ
 હતા શ્રી કુમારપાળે એ સ્થિતિમા પણ એ દેવીને સમજાવી
 કે-‘શ્રી જિનેશ્વર જેવા દેવ અને શ્રી હેમચંદ્ર સરખા શુર તથા
 તેમના કૃપાધર્મને પામેલો હું, તારી આ માગણીને તાણે
 નહિ થાઉં જો તું કુગદેવીનો હક્ક કરતી હોય, તો હું કહું
 છું કે-મારા ધર્મમા તું સહાયક થા એમ ન બનતું હોય
 ને એથી ઉવટી લાવના થતી હોય, તો તારે જે કાઈ કરવું
 હોય તે મર્વ ડરવાની છૂટ છે, પણ હું શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા
 આધી મૂકીને એક કદમ પણ નહિ ભરું’ આપતે કહીએ કે-
 તીર્થ પામ્યા, તીર્થ પર અમને રાગ બરાબર, પણ એ રાગ ક્યા
 ખૂલામા, ઠી જગાએ છે, તે નહિ બનાવો ? નહિ વિચારો ?
 બે-પાચ લાખ રૂપીયાની ખોટ બચ, બાતને દુખ થાય,
 ત્યા તમે બધું કરો પણ પ્રભુમાર્ગની વાત આવે, પ્રભુ
 માર્ગ વિરૂદ્ધ થઈ રહ્યું હોય, ત્યા ફરજ બાજવવાની વાત આવે
 ત્યારે હશે-હશે થાય, તો સમજવું કે-તીર્થ હજી અહીં (હૈયે)
 નથી આવ્યું માત્ર મ્હોટે કહેવાય છે-હૈયે નથી ધરનો એક
 કરો પડી બચ, એક માણસ ચાલ્યું બચ, બાર મહિનામા
 બે પાચ હજારની ખોટ આવે, તેવે વખતે ઘણાને રોતા જોયા
 છે વારંવાર આખમાથી આસુ નિકળે અને કહે કે-મહેનત
 કર્યા છતાં ચા થું ગયું પણ ધર્મ ખાતર રોનો હોય તેવો
 આદમી જો ન મળે, તો શું કહેવાય ? પણ શામનને માટે
 આસુ સારનારા જગત્મા જીવે છે નથી જીવતા, એમ ન

માનતા જ્યાં સુધી શામન છે, ત્યાં સુધી પ્રભુના શાસન માટે પણ આસુ સારનારા અખડપણે જીવતા રહેવાના છે ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે કહ્યું કે કે-પાપમા આરાના અત સુધી શાસન જવાનું નથી, પણ મુહો એ છે કે-એમ માનીને તમારે અને અમારે બેમી રહેવાનું નથી પ્રભુમાર્ગની રક્ષા ખાતર જે કાંઈ કરવું ઘટે, તે અમારે અને તમારે પણ કરી શકવું જોઈએ

પ્રભાવક કોણ ?

મહારાજ શ્રી કુમારપાળે દેવીને સ્પષ્ટરૂપે ધ્વનિત કયું કે-કરવું હોય તે કર, પણ મારા હૃદયની માન્યતા ફેરવવાની તાકાત તારામા નથી વસ્તુ પામેવા એ આત્માઓને આ લોક ડરતા પરલોકની દરગાઝ કેટલી બધી હતી ? તમે બધા પરલોક, પુણ્ય, પાપ, પુણ્ય-પાપના કૃણ તરીકે સ્વર્ગ, નર્ક માનો છો, માટે તમારી માથે પરલોકના ઉદ્દેશથી વાત કરે છું ત્રણ ખડના સ્વામી શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ જેવાને શ્રી નેમિનાથસ્વામિએ કહી નીધું કે-તેં કાર્યવાહી એવી ભૂડી કરી છે કે, તારા માટે એ કાર્યવાહીના યોગે એક વાર તો નરકે ગયા નિવાસ છૂટકો નથી શ્રેષ્ઠિક મહારાજે એક એવું પાપ કર્યું કે તે વખતે કિલ્લે અધ્યવસાયમા જ નરકનું આયુષ્ય બાંધ્યું, ત્યારબાદ પછી ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ મેળવ્યું, ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના ભક્ત ગન્યા, અરિ હતપદની એવી અનુપમ આરાધના કરી, કે જેના યોગે તીર્થંકર-નામકર્મ નિકામ્યું તો પણ નર્કે ગયા પિના તો નજ આંચુ એક વખતે શીકાઈ ગયા હતા ગર્ભવતી હરણીને

પાંતે બાણ માર્યું ગર્ભિણી હરણીનું પેટ ચીરાયુ, ગર્ભ બહાર નીકળ્યો અને જન્મે તરફડી તરફડી મૂઆ આ વખતે શ્રેણિક મહારાજા કહે છે કે-મારૂં બાણ કેવું અમોઘ છે ! હું કેટલો પરાક્રમી અને કવાકુશળ ! એજ બાણે બે જીવોનો નાશ કરી શક્યો કેવો બહાદૂર ! શાસ્ત્ર કહે છે, એ ભાવ નાના યોગે નિકાચિત નર્કાયુ બાધ્યુ અને પછી તીર્થંકર નામકર્મ નીકામ્યા છતાયે નરકે જવું પડ્યું ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે કહ્યું કે-તારે નર્કે ગયા વિના છૂટકો નથી પાપ અને પાછી પાપની પ્રશ્નમા ? એનું પરિણામ શું ? જ્ઞાની કહે છે કે-પરલોક માનતા હો તો પાપ ન કરો, થઈ જાય તો પણ તેના પ્રશ્નક તો નજ બનો પાપ ક્યે જવા, પાપના વખાણ ક્યે જવા અને પરલોકને માનનારો આસ્તિક છુ, એમ કહેવું એ બને ? કોઈ માણસ પોતાને બાદશાહ કહેવરાવે તો કોઈ ના નથી પાડતું,-પણ દુનિયા તો ત્યારેજ માને, કે જ્યારે તેનામા બાદશાહી જૂએ પાપ કરનારા પાપ કરે, ઉપરથી પાછા વખાણ કરે, અને પર લોકને માનવાનું કહે, એ મેજ કેમ મળે ? પરલોકને માન નારા રાજથી પાપ કરે ? માણાતિપાત, મૃધાપાદ, ચોરી, સ્ત્રીમગ અને પરિગ્રહ વિગેરે રાજથી કરે, કરાવે અને અનુ મોદે ? આ સાડું ઈર્ષ્ય, એમ બહાર જઈ જોતે ? અરે દેયામા પણ એમ થાય ? આ માટે પહેલાં બહુ કહેવાયું કે કુટુંબમા ઉત્તમ વિચારની હારમાળા ચાલવી જોઈએ જે તમારાથી ન થાય તો બહારનો એક આદર્શ સ્મરણ કરાવવા રાખો કુટુંબમા એવો આદર્શ રાખો, કે જે મરતા મમાધિ સ્મર્યે !

એમ નહિ કરો તો તો દક્ષીવાન મરશે ત્યારે તેના કુટુંબીયો તો વીતમા પડી જશે, અને જગીશ મરશે તો ગરીબના કુટુંબીયો રોશે મરનારની તો જૂરી હાલત જ થવાની શ્રીમત મરે ત્યારે બધા લેગા થઇ શુ ડરે? વીલ કરાવે, ત્રીલ કરે, વ્યા મૂક્યું એ પૂટે-ગાછે, માગીતે, સનાકાય તે સતાડે, ચૂના તળે ઘાટે ગરીબ મટે ત્યારે 'હવે શુ થશે' - એમ કહી પાછાના રોગા માટે મરનારની હાલત તો ધૂરી જ તમારી અને માગી દષ્ટિમા લેઈ બાદુ ટે દષ્ટિ જૂની હોય ત્યા સુત્રી ધાત્રે પચિણામ જી આવે નહિ ગમે તે લોગે દષ્ટિ એઈ થવીજ જોઈએ વવા માડી છે અને થઈ પણ છે, પણ ગરાગરા અખડપણે વવી જોઈએ અને તેમ થાય એ ઈશુ છુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના ગાસનને પામનારા બધાને પરલોડ, પુણ્ય, પાપ, મદ્ગતિ, દુર્ગતિ માન્ય હોય, ત્યા દષ્ટિમા લેઈ કેમ હોય? મદ્ગમા, નશામા, મોટાઈમા, હું અને મારાપણામા ઘણું શુમાવ્યું પોતાની પ્રભાવના ઇચ્છનારો જૈનગામનનો સેવક નથી 'હું' અને 'અમે' - એ ન જૂલાય ત્યા મુધી પ્રભુના શાસનની સાચી અને વાસ્તવિક પ્રભાવના થઈ શકતી નથી શાસનમા આઠ જાતના પ્રભાવક કહ્યા છે તે, - 'શામનપ્રભાવક' - પણ 'જાત પ્રભાવક' નહિ પોતાની ગતિનો ઉપયોગ તે શાસન માટે કરત, માત્ર જાત માટે નહિ તમે શાસન માટે કરવા માગો છો કે જાત માટે? શાસન માટે કરો છો કે જાત માટે? જાત તો એક દિવસે સજગી જવાની છે લગાવડુ હોય તો અત્તર લગાવો, મદવી હોય તો મોને મદો, રસનામા પડીને અસહ્ય ખાઈ ખાઈ ભલે કુલાઈ જાઓ, પણ એ જાતની એઈ દિવસે રાખજ થવાની છે, એ ન જૂલો

(સભામાંથી૦ બાગી આવીએ છીએ ને ?)

અરે, ભાઈ ! એ તો બીજાની કે તમારી ? હો તો જ્ઞાતી
 હો તો મમજદાર બાળનારા પણ જોપની આખી ન રહે તેમ
 વામડેથી ફોડી બાળવાના છાતીપર બધ બાધે કે-રખે હોડી
 ઘેર ન આવે આગળ હા-લીલાજાને કહે કે-નારે પાણુ ન
 બાળવુ બધુ ઢબસરજ કામ છાતીના બધ છોડતી વખતે
 પણ છાતી પર વજન મૂકી નહીં આ જાતની તો દગા વવાની
 કે છતા એના માટે પ્રયત્ન કર્યે જાઓ અને ધર્મની દરકાર
 ન કરો, તો પરલોક હુકમના ક્યા ખૂણે વમે છે તે તો કહો ?
 કહું છું તે કડવુ લાગતું હશે ભવે કડવુ લાગે, તમે પરલોક
 માનો, પરલોકની વાતોમા હાથ હા ભણો, અને જરાય
 અમક્ષમા ન જણાય, એ કેમ આવે ? તમને એનો ભય નથી
 લાગતો ? આવા નિર્ભય ? જ્ઞાનીએ નિર્ભય બનવાનું કહ્યું છે
 તે આવી જાતના નહિ ! નિર્ભય એવા બનો, કે જેમાંથી
 નિર્ભયનાના આત્મગુણો પ્રગટે આજની કહેવાની નિર્ભયનાએ
 નધરોગ બનાવ્યા છે પાપના ભીડ મટાડી દીધા છે પાપથી
 ભયવાન બનવાનું કે નિર્ભય ? ધર્મનો અધિકારી કોણ ?
 પાપમા રાચનાર કે પાપથી ભીડ ? આ પાટ પરથી પાપની
 પુષ્ટિ થાય તેવી એક પણ વાત કહેવાની હોયજ નહિ
 દુનિયાની એક પણ કાર્યવાહીને પુષ્ટિ મળે તેવુ આ પાટ ઉપર
 જેસનાર નઈરહે એક દિવસમા નવ નવ વાર 'કરેમિમેતે !'
 જોવનાર મુનિવરો પાપની પુષ્ટિ થાય, આરણ-સમારણ વધે અને
 જગતની અર્થ-કામની લાલસા મજબૂત થાય તેવી વાત કહે
 જ શાના ? ખરેખર, શ્રી જૈનશાસનમા પ્રભાવક તેજ થઈ

શકે છે, કે જેઓ પ્રભુની આજ્ઞા મુજબ અગીઝર ઠરેલી પ્રતિજ્ઞાઓને વળગી રહેવામાં કોઈની પણ શરમથી ન અગ્રય • મન્માર્ગની રક્ષા માટે પોતાના માનાપમાનની દરકાર ન રાખે અને પ્રભુના શામનની સેવામાં જ પોતાનું સર્વસ્વ સમજે

ગલામ કોણ ?

જે દીક્ષાને અનત શ્રી તીર્થંકરદેવોએ અને શ્રી ગણધર-દેવોએ સેવી, જેની સેવાના યોગે જનન આત્માઓ મુક્તિ પદના લોકતા થયા અને એ પરમ ઉપકારી પુરુષોએ પણ એજ દુરમાર્ગ્ય કે-દીક્ષા વિના આત્માને ઇષ્ટ એવા એકાંતિક અને આત્યંતિક સુખની પ્રાપ્તિ જ નથી તે દીક્ષા જો આ આત્માને ન જાયે તો એ કેવી જમનસીળી ગણાય ?, એ વિચારો આત્માના ઉદ્ધારની બાળતમા બેઠકાર ન બનો શુ જે ઘડીની સામાયિક દરનાર આત્માને ઉદ્ધગીના સામાયિકની લાવના ન હોય એ બને ? જૈનગામન દુનિયાનો પગલોક સુપાગવા સરજાયલુ છે આ લોકને નિયમિત ઢરવા, પગલોકને સુધારવા-વિશુદ્ધ ઢરવા જ, આ શાસનની સ્થાપના છે પણ અનીતિ, પ્રપચ, જૂઠું, પાપ, વિવચવામના, આરભ, સમારભ વિગેરે વધારવા, ખીલવવા કે અનુમોદવા માટે આ શ્રી જૈનગામનની સ્થાપના નથી શામન સ્થાપનાગ પણ પહેલા દલ્હુ તેમ સ્થાપવા માટે, સયમ લીધા પડી કેવડાન ન થયું તમા મુખી, જમીન પર બેઠા નહિ ઉભા ને ઉભા મુવાની તો વાત જ નહિ જૂમિ ઉપર તો બેઠા જ નહિ કદી બેઠા તો વીરામને, ઉત્કટામને કે તેવા જ કોઈ આસને શ્રી ત્રાપલદેવસ્વામિની છન્નસ્થાવસ્થાના હબાર વર્ષમાં આવી

ગયેની જૂદી જૂદી નિદ્રાને લેખી ડંગે, તો એક અહોરાત્રિની !
 લગવાનું શ્રી મહાવીરદેવની છગ્રસ્થાવસ્થાના સાડાબાર વર્ષમા
 નિદ્રા અતરમૂર્તની ! તપશ્ચર્યા,—મહિનાના, બે માસના, ચાર
 માસના, છ માસના ઉપવાસ વિગેરે અને પારણે પણ એક ૪
 વાર જ્યાં ગયા ત્યાં હાથમા દાતાર નાખે તે લઈ લે, વાપરે ને
 ત્યાંથી જ બધું તે પાછી તપશ્ચર્યા શરૂ થાય લગવાનું
 શ્રી મહાવીરદેવને એ માહાબાર વર્ષમા પારણાના દિવસ
 નાણુસે ઓગણીસામ ૪ વર્ષ પૂરે પણ નહિ છત્રીસ કલાકનો
 ઉપવાસ ઢરનારો આવડે, પારણા વળતે પાંચ કલાક મોડું થાય તો
 તેના મુખમાંથી કયા નાખડ નીકળે ? ‘સારૂ થયું કે—પા
 કલાકની તપશ્ચર્યા વડી’—આ લાવના બેઠાએ તપશ્ચર્યા તો
 ‘રલોડ નાટે જેટલી ઉપકારી છે, તેટલી આ લોક માટે
 પણ છે પણ આ લોકના ઉપકાર માટે મારે તમને તપસ્વી
 ન હોવનાવવા, માટે બોલતો નથી આ લોક માટે તો તમે
 બધું ઢરવા તૈયાર હો વૈદની, ડોક્ટરની, ઘરની, બજારની, કેવી
 ગુનામીમા રહેલું પડે છે તં તમે સમજો છો ક્ષત ધર્મની—
 શાસની ગુલામી નથી ગમતી તમે કોના શેઠ છો એ તો કહો !
 ખોળાના—કુપડીના શેઠ છો ? શેઠ હો તો તમને શાસ્ત્રને
 નમતા શરમ આવે ? તમે ત્યાં ગુલામ છો, માટે જ આની
 ગુલામીમા શરમ આવે છે હું ખાત્રીથી કહું છું કે—તમે દુનિયા-
 દારીની ગુલામી સ્વીકારો છો, ત્યાં મૂકો છો, માત્ર ત્રણ
 લોકના ધણીની ગુલામી નથી ગમતી ! ખરેખર, શ્રી જિને
 શ્વરદેવની, એટલે કે—પરમ વીતરાગદેવની આજ્ઞા, સેવા અને
 શ્રી વીતરાગે ઉપદેશેલો ત્યાગમાર્ગ જેના હૃદયમા જન્મ્યો

નથી, તેના જેવો આ જગતમા ખીન્ને કોઈ શુભામ નથી
 અરે, તમે જેની શુભામી કરો છો, એને તમે કહો છો કે-
 હું તારો, પણ પેલા ના કહે છે કહે છે કે-અમે તમારા નહિ
 કદી ગોઈ કહે કે-અમારા તોએ શાને માટે શુભામી જો છો
 એ તો બોલો ? સ્વાર્થ માટે હું તો ખીનઅનુભવી અને
 નમે ઇલા અનુભવી, પણ ગાના ? અમારૂં જ વર્દમાન કે
 ખીનના ? અરે કહોને કે-કસેલા અનુભવી આવા હોય ?
 અનુભવના અર્થની તો ખબર નથી વિષ પ્રાપ્તનો તાશ
 કરે, એ શાથી જાણ્યું ? ખાઈ જોઈને જાણ્યું કે જાણવાના
 કહેવાથી જાણ્યું ? તેજ રીતે સર્વ જિં જિજ્ઞાસુ પુરુષોના અનુભવે
 અહીં પણ તાત્કાલિક વસ્તુ તત્ત્વ તાત્કાલિક ના અપતરા
 ન હોય-તાત્કાલિકના અપતરા જરનારા તો વીરના ગા
 મનના સ્વરૂપથી અસાત છે ત્રણ લોકના નાવની શુભામી
 નથી ગમતી અને ક્ષણિક વસ્તુની શુભામી કેમ ગમે છે ?
 ખતરમા કે ધરમા શેં છો ? શરીરના તમે જો છો ? જો
 શરીરના શેં હોય, લક્ષ્મીના માલિક હોત તો આવા હોત ?
 ત્યાં જો તમારી શી સ્થિતિ છે તે વિચારો દક્ષા ધર્મ-
 માજ તમે અકલ્પ આ જાણુ વિચારો તો તો તરતજ આ
 ધર્મધ્વજ સામે નજર જાય આ વિચારો તો શ્રી જિનેશ્વર-
 દેવની આજ્ઞાને શિર ઝૂક્યા વિના ન રહે ખરી વાત છે
 કે-પચમકાળ, હુંડાવગર્ભિણી, અને કૃષ્ણપક્ષીયા બવ,-એને
 ધર્મધ્વજ જતાવવો, ત્યાં ગ્રેમ જરાવવો, અને એ આપવો એ ઘણું
 નાના સુના જેવ નથી ! તા કાષ્ઠ મસ્તક નમે ? નાટકની
 પરીયો આગળ મસ્તક નમે, સીનેમામા આવતા ચોરટાઓ કે

ઉઠાઉઠીરો સામે આખ ફાડી ફાડી બેવાય, મ્હુના ગરમા ગરમ ધુન્ડા ગળે ઉતરે, કંકત શાસ્ત્ર તરફ આખ કરડી રહે । ખરેખર, ટેવી લયકર હૃદય છે ? પરમોપદારી શ્રી મુનિમુ-
 દરમૂરીશ્વરજી મહારાજ તો કહે છે કે—પચમકાળના જીવો
 જેવા ચોથા કાળમા નહોતા દુનિયાદારી માટે જીવી રહેલા
 પ્રાણીયોની જે ઉદારતા, સમા, શાંતિ, ઉદ્યમ, પ્રયત્ન, મહેનત,
 શુદ્ધામી વિગેરે દુનિયા માટે છે, તે જો શ્રી જિનેશ્વરદેવના
 શામનમા આવી જાય, તો તો આજે ઝામ સમ જાય દુનિ
 યાદારીના માણસોને ગમ ખાતા ટેવ સરસ આવડે છે ।
 માથે પાઘડી લલે, પણ તમારાથી મોટો કોઈ આવે અને
 કહે કે—‘જેસો !’—તો તરતજ નીચી મુડીયે નમી જાય ને
 અહિં સાધુ કર્મ કહે તો તરતજ બોલી ઉઠે કે—‘સાધુ
 અમને કહે ? અમે કોણ ? જેન્ટલમેન’ પણ અહિં ઘણો
 પાખાઈનું રાજ્ય નથી કર્મસત્તા લયકર છે માનો કે ન માનો,
 સદહો કે ન સદહો, પણ જે દિવમે જો સત્તા ઉદયમા આવશે,
 —તે દિવમે જોના સકળમા પડાયા પછી ઇચ્છાર ચસી શકાશે
 નહિ મલગાન છે કે, પચમવ્યોર્જ—હિંદુસ્તાનના માલિક પણ
 કર્મસત્તાથી રીંખાય છે બહુ માદા છે ડાકટરો નાડ પકડી
 તપાસ્યા કરે છે કર્મમત્તા કોને છોડે છે ? કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે
 કે—દુનિયાના મહાનમા મહાન સમ્રાટને પણ કર્મની સત્તા છોડતી
 નથી બાકી આપણે કે જેમને સમસ્ત વિશ્વનુંજ કટ્યાણ
 ચાહવાનું હોય, તે તો એમજ ઇચ્છે કે—દર્દીની હાલત
 જિદિ મુધરો આખરે જ્યાં આયુષ્ય આવી રહેશે, ત્યારે
 કોઈનું કાંઈ આવે એમ છે ? ઉધે રસ્તે ચાલનાગને કહેવાય છે

હે-મરીને ક્યા કાકાને ઘેર જવાના ? કોઈ આડતીયો બા
ડતીયો હે ? ‘આધુને ગાજો દેતા, અને પ્રભુના શામન સામે-
સિદ્ધાતો મામે છડેચોડ ક્રીટકાર ડરતા’-જેઓને શરમ નવી
આવતી, તેઓને સમન્તવે કે-પરિણામે મરી જશો અને
પાપના ઉદયે પીટાગો, પીડાગો, સડી જશો, અને રોમ રોમ
કીડા પડશે શ્રી વીગવિજય મહારાજ પણ શું કહે છે ? સામજો—

“ તીરથની આશાતના નવ કરીએ —

આશાતના કરતા થતા ધનલાણી
હારે ભૂખ્યા ન મળે અન્ન-પાણી
હારે કાયા વળી રોગે ભગણી
હારે આ ભવમા એમ—

—તીરથની આશાતના નવ કરીએ ”

એ જાણુ વાચો એ લખનાર તમારા હિતસ્વી હતા
દુનિયાની સત્તા પૂરેપૂરી જ્ઞાની ન હોવાથી તેની ગિદ્દામાથી
હુંગીયારીના યોગે થા જનાવટી પૂરાવા વિજેઝના યોગે કદાચ
બચી જશો, પણ ઈર્ષમત્તા તો ક્ષણેક્ષણના મનના વેગને
પણ બાણી મત્તામા દબાવ્યે ત્રીજી મી પીટે કાનપટ્ટી પડી
ઢસડી જશે લાકા, મામા ને કુઆ ઢે ગાડી, વાડી ને લાડી
નહિ બચાવે પાઘડીના રંગમા ન રંગાઓ, રાતા પીળામા ન
મુઝાઓ દુનિયાની વાયડી વાતોમા વાયડા ન જનો અણુમ-
મનુના પ્રલાપને આધીન ન થઈ જાઓ અનતજ્ઞાનીના વચન
પર વધુ વિશ્વાસુ જનો એ મહાત્માઓ તો તમારા અને
અગારા ભવિષ્યના ભવા માટે-આત્માના ભવા માટે રાજ-કલ્હિ
તણ, ત્યાગ સ્વીકારીને આ જાણુ લખી ગયા મહુ મહેનત

કરી લખી ગયા તરવાનો રસ્તો એ મહાત્માઓ આપી ગયા અને ત્યાં કહેલું કે-શાસ્ત્રને આધાર મૂકો એમ ? કયા શબ્દોમા કહ્યું તો તમને અસર થાય, કે જેથી પરિણામે તમે પાપથી બચો ? જરા વધુ કઠકા ગળદો કહ્યું, તો કહે છે કે-મહારાજ ઘણું ઠંડું છે પણ ભાઈ ! આ તો બચાવના રસ્તા છે શાસ્ત્રમા આવે છે કે-માર્ય ખાતર પતિએ પત્નીને મારી અને પત્નિએ પતિને માર્યો, બાપે દીકરાને માર્યો અને દીરાએ બાપને માર્યો એવી સલાવના હોવા છતાં પણ તે નિશ્વાસ મૂકવામા વાધો નહિ અને આ પનત-નાનીઓની આજ્ઞામા નિશ્વાસ મૂકવામા તમારું લૂટાઈ શું બચે છે ? એ તો કહો ! જે તીર્થને પામ્યા છો તે તીર્થ-હિમા, મૃધા, ચોરી, વ્યભિચાર, હોશ, ક્રોધ, માન, માયા, પ્રપચ, ઈર્ષ્યા, ઠંડક, કજયા, નિગેરે બધા પાપવી બચાવનાર છે દુઃખ પાપથી બચાવનાર છે ભૂકું દરનારનુંએ ભૂકું કરવાની મલાહ આપનાર છે માપુ લેના આવનારનુંએ હિત ચિન્તવવાની મલાહ આપનાર છે અણુ અણુપમ તીર્થ પામ્યા તો છો હવે ન આવાય તો એ ॥ જેવી ઠમનમીળી બીજ કોઈ નથી, એ નમ્મી માનતે !

વ્યાખ્યાન—

[૫]

તીર્થારાધનાની તાકાત કેળવો !

તીર્થારાધના મહર્ષિ શ્રી શીલાકમ્પરિણ મહારાજ, તીર્થ ॥
મહિના ઝહી આવ્યા એમા એમ કરમાવી ગયા કે-
તીર્થ જયતિ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે શાથી ? એનામા એ
પણ અયોગ્ય વિચારને ધ્યાન નથી અને એક પણ સુયોગ્ય
વિચારનો એના નિરસાર નથી એ તીર્થના મિદ્ધાન્તો એવા તો
મિદ્ધ થએલા છે, કે જેની સેવાથી મેવલના મધળા પાપક્રમ
મલો દૂર થઈ શકે એમ કે એટલા જ માટે એ સાચત
રહેવાને સરળચેલુ છે જેની ઉપમામા દોષ ભેદી નથી અને
એટલાજ માટે મધળા શ્રી જિનેશ્વરોથી શક્યાતમા એ નમસ્કાર
કરાયેલુ કે જે તીર્થને ગાક્ષાત્ જિનેશ્વરો નમે છે, તે તીર્થની
આપણને પ્રાપ્તિ થાય તો એ તીર્થની મેવા માટે આપણે
જેટલુ શક્ય હોય તેટલુ કરવુ જોઈએ શાએ જેમ શક્તિ
ગોપનનાનો નિપેધ કયા છે, તેમ શક્તિના અતિરંભનો પણ
નિપેધ કયા છે જેમ શક્તિ છૂપાવવી નહિ, તેમ શક્તિથી
માનવ પણ જવુ નહિ શક્તિ છૂપાવીએ તો શુન્ડેગાર
ળનીએ, અમલ ન ટરીએ તો વચિત ગહીએ, અને શક્તિથી
આગળ વધી જઈએ તો ઢરી શકતા હોઈએ તે પણ
શુમાવી બેગીએ માટે આવુ અતિગય મુગીળને મળી શકે
તેવુ તીર્થ પાગ્યા પત્રી, એની આરાધનામા શુદ્ધીનો જેટલો
મમય વ્યતીત થાય તેલો દરનો જોઈએ એક વાતની
મૂચના કરવાની છે, અને તે એ કે-દિવમે દિવસે બહા-

રતું વાનાવરણ જગડતું જાય છે—લાવનામા પરિવર્તન થતું જાય છે જરા પણ ગાતિ શુભાવી, આકરા થવું કે હુદ્દ યની લાવનામા ઉત્પત્તિ કરવી, એ બધું જોળામમા છે લેશ પણ બો યા વિના એ ગાત રહી શકતો, શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલો મીનશુભ ડેળવી શક્યો, શાસનને રોમરોમ પરિણ માવી શક્યો, તોજ તમે તમારૂં પોતાનું કં યાણુ ઠરી શક્યો તથા સામાનું જલ્યાણુ પણ કરી શક્યો નહિ તો રવ અને પરતું જગડવાનો સમય આવી લાગશે ગમે તે સ્વયોગોમા જરા પણ ઉકળાટ લાગ્યા વિના, શતિથી જે કાંઈ આ જ્ઞાનીએ નસાર તરવા માટે આપણને બતાવ્યું છે તેને સાલગી, જીવનમા જેટલા પ્રમાણમા ઉતારી શકાય તેટલા પ્રમાણમા ઉતારવા, શક્તિ મૂજબ પ્રયત્ન કરવો એટલી જ અત્યાગે આનંદયક્તા છે આ તીર્થમા રહેનારે એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નહિ દેવું દિવસોથી એ વાત હું કહી રહ્યો છું મધ્યગૃહસ્થિ આત્મા તે છે, કે જે અપરાધીનું પણ ભૂડું ન થિતવે આ લાવનાને રોમરોમ પરિણમાવવી જોઈશે કારણ કે—શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનને પામ્યા પછી, એની આરાધનામા એટલા બધા વિધો છે કે—એ વિધોની સામે જે આત્મા અડગ રહે—એ વિધોને જીતે, તેજ આત્મા આ તીર્થને આરાધી શકે જેનામા આ દૈવત ન હોય, તે તીર્થને હાગી પણ જાય આ જીદગીમા હારી જઈ તીર્થ શુભાવી દેવાય, તો અનતા કાલે મળેવ માનવજીદગી વ્યર્થપ્રાય બની જાય આપણો ધરાદો એ છે કે—અનતકાલે મળેલ માનવ જીદગી નિષ્ફળ ન જાય આપણા માથીયો, આપણા

પરિચયમાં આવનારાઓ, સહવાસમાં આવનારાઓ, ને આપણા પર વિશ્વાસ રાખનારાઓની પણ માનવ છદ્મી નકામી ન ચાલી જાય, એજ ઇગદો છે એ ઇરાદાની સફલતા માટે આપણામાં જેટલી તાકાત હોય, તે મૂજબ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાત્રનને આરાધ્યે જવાનું છે હવે ટીકાકાર મહર્ષિ આ આચારસાસના કહેનાર પરમર્ષિનો નામનિર્દેશ કરવા માથે, તે કહેવાનો હેતુ અને પોતાની આજ્ઞાધીનતા આદિ દર્શાવવા કરમાવે છે કે —

“ આચારશાસ્ત્ર મુનિનિશ્ચિત યથા,
જગદ વીરો જગત્તે હિતાય ચ ।
તથૈવ કિન્ચિદ્દત્ત સ ઇવ મે,
પુનાતુ ધીમાન્ વિનયાર્પિતા ગિર ॥૧॥ ”

*

‘ જે ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે મુનિનિશ્ચિત આચાર-શાસ્ત્રને જગતના હિત માટે જે રીતિએ કરમાવ્યું, તેજ રીતિએ કંઈક કહેતા એના મારી વિનયાર્પિત વાણીને તેજ ધીમાન્ ભગવાન્ પવિત્ર કરો ’

’

આથી ટીકાકાર મહર્ષિ પોતાની જેટલી આજ્ઞાધીનતા બતાવે છે, એ શોચો ખરેખર, આવી જાતની આજ્ઞાધીનતા વિના કલ્યાણ થવુંજ નથી શ્રી જિનશાસનના જ્ઞાતા અને રમિક આત્માઓએ આજ્ઞાધીનતાને તો મૂર્ત સ્વરૂપજ મમ ર્થું છે અને એમાજ તે મહર્ષિયાની ભવલીકતા

અને સુક્રિતની કામનાનું અનુપમ દર્શન થાય છે
 ‘યથેચ્છ્યારિયો માટે આ શાસન નથી’—એ આમાથી
 દેવનિત થાય છે. ‘પોતાની મહત્તામા માનનારા’ પણ
 આ શાસનના મારને નથી પામી શકતા, એ પણ
 આમાથી ફક્ત થાય છે. ટીકાકારમહર્ષિના એ કથન
 દ્વારા સમજી ગયાય તેમ છે કે—આ શ્રી આચારાગશાસ્ત્રના
 કહેનાર ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવ છે એમા કહેલા આચાર
 પ્રતિગય નિશ્ચિત છે જેનાથી જગતનું લાડુ થાય એવા એ
 પ્રાચાર છે જગતનું ભૂડુ થાય, જગતનું કોઈ પણ પ્રાણી
 દુઃખી થાય, જગતના કોઈ પણ આત્માને ઠલેગ થાય, જગ
 તના પ્રાણીયો આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિના દુઃખમા દસે, તે
 માટે આ શાસન નથી પણ મધ્યાનું લાડુ થાય, કલ્યાણ
 થાય, સાફ થાય, આ લોક અને પરલોકમા સુદર થાય,
 અહિં કે તહિં કોઈ દુઃખી ન થાય ને સદાને માટે અનન્ય
 શાંતિના ભોક્તા થાય, માટે આ આચારશાસ્ત્રનું વિધાન છે
 એ ભાવનાવાળાએ આ આચારોને અમલમા મૂકવા માટે,
 અનાદિકાલથી વળગેલી કુવાસનાઓને છોડવી જ જોઈએ
 જે વસ્તુ ક’યાણુ માટે ઠી, તે વસ્તુ જો આપણને ખટકે,
 એના પાલન માટે આપણે આત્મા શૂરવીર ન બને, તો
 અમલ રાખવું ઘટે કે—એ દોષ, આ શાસનના કહેનાર ભગ
 વાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો કે શ્રી ગણધરદેવનો કે ટીકાકાર
 મહર્ષિ શ્રીગાઠસૂરિજીનો નથી, પણ એ દોષ આપણી જાનનો
 કે હરેક આત્માએ પોતાના આત્માનો, આત્માની શક્તિનો,
 આત્માની નિર્ભજતાનો, આત્મામા રહેલા દોષોનો બહુજ

ગસીરપણે વિચાર કરવાની જરૂર છે અને તોજ આચારાગ શાસ્ત્ર કહે નહિ તો આ આચાર એટલા બધો કઠીન, એટલો મુશ્કેલીથી બની શકે એવો, જીવનમા ઉતારવો એટલો તો અગવડભર્યો છે કે-પૂરતી મહત્તમતા કેળવવા વિના, આત્માને મનજાત બનાવ્યા વિના, આ આચાર-આ કથન-આ શ્રી વીરની વાણી હૃદયમા ઉતરે તેમ નવી આપણને બધાને એ વાણી હૃદયમા કેટલા પ્રમાણમા ઉતરી છે? એ શ્રી વીરની વાણીના સેવન માટે-રોમરોમમા વાણીના પશ્ચિમન માટે-એનું બને તેટલું સરક્ષણ કરવા માટે, આપણામા કેટલા પ્રમાણમા તૈયારી આવી છે, તેનો રોજ વિચાર કરવો જોઈશે આ શ્રી જિનવાણીની આરાધનાથી અનતા આત્મા મુક્તિએ ગયા છે, મજબાબધ આત્માઓ મુક્તિએ જાય છે, અને અનતા આત્માઓ મુક્તિએ જશે જે રીતે આરાધના કરીને તે આત્માઓ મુક્તિમા ગયા, જાય છે અને જશે, તે રીત બતાવવા પણ, મમજવા પણ, સમજાવવા પણ, લાણે આ મમય યોગ્ય ન હોય એવી જાતિના દેખાવ વર્તમાનમા યદિ રહ્યા છે જે લગવાનું શ્રી મહાવીરદેવે કહેલું અને તે તારણહારના માર્ગે ચાલતા મુનિપુજવોએ યથાશક્તિ આચરેલું, તે સાલ જલુ, વિચારુ, અને બતાવવું, એમા પણ મોટી મુશ્કેલીઓ પડી કરવામા આવે છે જે ઝીજ, જે આત્માને જીવનમા ઉતારતા મુશ્કેલ ન પડી, જે વસ્તુ જે આત્માઓએ આનંદપૂર્વક હૃદયમા ઉતારી, જે વસ્તુને જે આત્માઓએ અમલમા મૂકી, જે વડે સ્વપર કટ્યાણ સાધી જગતમા દયાતમૂત બન્યા, તે ઝીજને વાચ્યો, તે ઝીજને જીવનમા ઉતારનાર મહા-

પુરુષોના જીવનને સાલજીવુ, એમાય સુરકેલી ઉભી થાય એ
 આશ્ચર્યજનક નથી લાગતુ ? આજ્ઞાનો અમલ કરવા નહિ
 ઈચ્છના કેટલાક કહે છે કે - ' શ્રી તીર્થકરદેવોએ ક્યું તેજ ઠરવુ '
 પણ એ કાયદો નથી તે મહાપુરુષે ક્યું તેજ આપણે ન કરી
 શકીએ જે રીતે તીર્થપતિના આત્માએ પણ પૂર્વલવોમા તીર્થ
 માર્ગ આરાધ્યો, તે રીતે નહિ આરાધી ગકાય તો મુક્તિ મળશે,
 એવુ તમારૂં અને મારૂં અતર માણી પૂરે છે ? ના, અતર તો
 હો છે કે-જે રીતે તીર્થપતિના આત્માએ આરાધ્યું તે રીતે
 આરાધીયે તોજ મુક્તિ થાય આથીજ હોવુ પડે કે કે-શ્રી
 નિનેશ્વરદેવની આજ્ઞારૂપ આદર્શને બરાબર સન્મુખ રાખો ।
 ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે પ્રરૂપેલા સિદ્ધાંતોને આવા મૂઢી
 ચથેરૂપણે વર્તવુ અને માધુ કે શ્રાવક તરીકે ઓગળાવવાની
 ઈચ્છા રાખવી, એ વ્યર્થ છે સત્જનન સમાજ સમક્ષ તે
 ઈચ્છા દાલિકતારૂપેજ ઓગળાય છે, એમા કશોજ શક
 નથી એ આજ્ઞારૂપ સિદ્ધાંતના આદર્શને આઘો મૂકીએ, તો
 આપણામાથી આપણાપણુ નાશ પામે છે । આદર્શ મામે
 રાખી ઉપાસના કરવાની તો હજી તાકાત નથી આપણે આ
 આરાધના માટેની તાકાતની વાત કરીયે છીયે, બીજી તાકાત
 માટે તો વાત જ કરવા માગતા નથી એવી તાકાત અનેકે
 મેળવી, છબડની સાદાળી અનેકે મેળવી, સમ્રાટપણુ મેળવ્યું
 અને ખાલી હાથે ચાલ્યા ગયા માટે એ તાકાતની જરૂરત
 નથી તે તાકાત જોઈએ છે, કે જેના યોગે આ શાસ્ત્રને
 અખડપણે મેવી શકીએ સેવા લવે આપણાથી થોડી થાય,
 લવે સઘળી આજ્ઞા જીવનમા ન ઉતારી શકીએ, પણ સઘળા

આજ્ઞાના આદર્શ તો સામે કાયમ ખાતે રહેવા જ જોઈએ એ આદર્શ બધી રીતે માચવવા તૈયાર રહેવું જોઈએ તૈયારી ન હોય તો કંથે રહે જવું, તે અત્યાદે મોટો ભયંકર અને વિડટ પક્ષ છે હું એલોજ આ વિચાર કર તે થાય નહિ આ આગમમા તે તાકાત છે કે-ચોવીસે ઢલા, અંદે મારીયે છગી ગાતિમા રાખે પણ વિનિયોગ,-તમને પણ આના સ્વાદના ણિદુઓ દેવા એના અંગે-ના વિચાર ચાલે છે તમે તમારી ડરણીનો-ફરજનો વિચાર ન કરો, તા મામો આદમી એલો વિચારે તેનું પરિણામ શું ? આ વિચાર કરવા બધું ભૂલી જવું પડશે આ શાસ્ત્રનેજ હૃદયમા મ્થાપવું પડશે હૃદયમા સો વસ્તુ ખીજ અને એક આ, તો એ ન દેડે સો વસ્તુનો હુમલો આ એકપર ! એમા એક દબાય એમા નવાઈ ગી ' બધી વસ્તુ કરતા આ ગોમતી છે, એ તમારા છગરમા ખરાખર ગોતરાઈ જવું જોઈએ ! તોજ માર્ગ સહેલો થાય માત્ર 'હાજી-હાજી' કરો તો માર્ગ નહેનો ન થાય 'હાજી' તેનું નામ દે, આ વાત રંગેરંગે પરિણાન પામવી જોઈએ-છવનમા નિયત થવી જોઈએ 'છવતાએ આનું શરણું અને મરતાએ આનું શરણું'—એમ હૃદયપૂર્વક મનાવું જોઈએ

‘જય વીરરાય’ સૂત્રના અદ્ભુત રહસ્યો—

દરોજ ‘જય વીરરાય’મા પ્રભુ પામે શાની પ્રાર્થના કરો છો ? આ “જય વીરરાય” જે આવક રોજ બોલે છે, તે દરેકના હૃદયમા એ પ્રાર્થનાસૂત્રનું રહસ્ય ઠંસી જાય અને દરેક જો એ પ્રાર્થનાસૂત્રના મર્મને સમજી જાય, તો આ શાસ્ત્ર

સમજતા—મમજીવના આટલી ઘણી મટેન પડેજ નહિ પણ એ સૂત્રદ્વારા કરવામા આવતી પ્રાર્થના નથી સમજતી, વીતરાગ નથી ઓગળાતા એ મમજીવ નથી—એ ઓગળાયા નથી જેની આટની આટલી સેવા કરો તેનું સ્વરૂપ નવી ઓગળાયું ઓગળવાની ભાવના પણ તેવી નથી જાગી એટલે આટલી ઘણી નિર્જીવતાએ ઘડ કર્યું છે એ નિર્જીવતાએ છાતીપર મોટી શિક્ષા ગોઠવી છે, કે જે શિવા ઉઠાવવાની અત્યારે તાકાત રહી નવી એક ‘જય ઘોષરાય’ દ્વારા કરવામા આવતી પ્રાર્થના, જે ધરાગર વિચારાય તો શુ બાકી છે? ‘જય ઘોષરાય અગરુર’—‘હે જગદ્ગુરુ વીતરાગ! તું જય પામ!’ જે વીતરાગને જગત્ના શુદ્ધ માનીએ, તે પુરુષ પુરુષની આજ્ઞા શિવાય બીજે કેમ જમ્યે? તે તાંની આજ્ઞા વિના જીવાના જીવનમા આનંદ કેમ રહે? એની આજ્ઞાના એક એક શબ્દે તમારા બાજબ દોરાવા જોઈએ જે વખતે ‘જય ઘોષરાય’ બોવાય, ત્યારે જે એ ધરાગર વિચારાય—મનન પૂર્વક હૃદયમ વિચારાય, હાથ ઉંચા ગળી સામી દૃષ્ટિથી બોલાય, તો ધરેધર આખમાથી આંસુ ટપકે હે વીતરાગ! તુ જયવતો રહે તુ જયવતો છે, ત્યાં મુધી જ હું જીવતો છું જે દિવસથી તારો જય ગયો, ત્યારથી મારો ક્ષય એમનો જય જવાનો નથી એમનો ક્ષય નથી એતો પહેાળી ગયા, પણ એના શામનની—એની આજ્ઞાની જયવતી સ્થિતિ ધરાગર જીવતી રાખવાની ફરજ આપણી છે જે આપણે જીવવું હોય તો આપણી એ અનિવાર્ય ફરજ છેજ જે દિવસથી એની જય ઘણ થઈ, તે દિવસથી આપણે જીવતા

એવી ઔપધિની જરૂર છે, કે જેથી ઝેરી હવા અમગ ન ઠરે તમને એ ઝેરી અસર વાય એનો અમને પણ આઘાત થાય તમને થતી ઝેરી અસરનું દુખ અમને જરૂર થાય છે એ દુખનો બોલે મોટો ખડો વાય છે અમારી પાસે આવ નારાને મુખી કરવાની ફરજનો બોલે અમારા પર મોટો છે એમ ન માનતા કે—તમારે આધારે વીતરાગદેવ અને નિર્ઐય શુદ્ધ તથા તેમનો કહેલો ધર્મ છૂટે છે વીતરાગ એમની વીત રાગતાના પ્રતાપે જગત્મા જયવતા વર્તે છે નિર્ઐયો એમની નિર્ઐયતાના પ્રતાપે જગત્મા જયવતા વર્તે છે આગમ એની નિર્દોષતાના પ્રતાપે જગત્મા જયવતુ વર્તે છે ધર્મે જગતનું સદ્ગુ કરવાના ભાવથી ભરેલો કોઈ જયવતો વર્તે છે કોઈ તમારા-મારાથી જયવત વર્તતો નથી તમે અને હું તો એની સેના કરીએ તો વિજય છે, નહિ તો નહિ એના યોગે આપણે છીએ આપણા યોગે એનવી આ વાત વિચારગો, અસ્થિમજ્જા બનાવશો, તો દરેક જગ્યાએ ત્યા જરો ત્યા સામાને વસ્તુ કમાવી નકશો મામાને પણ જરૂર એમ થાય કે—આનામા કાર્યક છે જરૂર, મૂળ ઉદ્ધ છે આની સાનના ઝગહળે છે આમાને આવું દેખાય તમારી વાણી, વર્તાવ, પ્રવૃત્તિ જરૂર શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયીને છાજ તીજ દેખાવી ભેષ્યો શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી એટલે કે—એનાર તરીકે, નિર્ઐયના ઉપામક તરીકે, તમારે જગત્મા જરૂર દેખાવું ભેષ્યો તમને આજે દળાઈ જાયેલા ભેઉં છુ તમે તમારા ધ્યાન પર ચિત્ત નથી તમારૂં હૃદય ચિત્ત રહેતું નથી તમે એવા સ્થિત થતો કે—સામો શૂદ્ર અને

કહે કે -ના, ના, આમા જાઇક છે 'હિ ભગવન્ ! તારો જય હો !' -એમ રોજ કહો છો અને પછી એની પાસે જે માગણી કરો છો, તે જધા માટે આ મહેનત છે સરજન પાસે જે વાત સ્મૃત કરી, એની પાસે જે લખાવી લાવો, તેજ કમ્પાઉન્ડર આપે-સરજનને જહેલુજ અપાય છે બાપ, મા, બધુ, સર્વ-વ એ વીતરાગ !-તે ગિવાયનું બધુજ ભૂલી જતુ જોઈએ એક એક પૂર્વપુરુષને યાદ કરને દ્વેષાણુ તરી ગયા, દ્વેષાણુ તરી ગયા, પણ એમ ને એમ તરી ગયા ? તમે ઘણું સાલજ્યું, સલજાવનારે પણ ઘણું ઘણું સમજાવ્યું હવે તો સાલજેલાનો અમલ થવો જોઈએ જી વિચાર કરો, જો આ ચીજ હૃદયમા આવી જાય તો ધાર્યા ઠામ પમાળ થાય જે તમે માગો છો, તેજ જ્ઞાનીએ આગમમા લખ્યું છે તમારી માગણીયો બહુ છે ડૉક્ટર પાસે જાઓ તો નાઠ જતાવો, આખુ શરીર ખતાવો, ભૂગણ મૂકે તો મૂકના હો, ઘરોર પર ટકોરા મારે તો મારવા હો, ઉંઘા દેરવે તો દેરવાઓ, પેટમા હાથ ઘાસે તો ઘાલવા હો, આખો ફાડે તો ફાડવા હો, છલ બહાર કઢાવે તો કાઢો, મોટો જો ટો જેમ કહે તેમ કરો અને પછી તમે કહો કે -' ડૉક્ટર સારેજ ! મને મટે એમ કરો ' અને એ લખી આપે તે કમ્પાઉન્ડરને આપવું પડે જાટલો નાનો કે નોટો, જે હોય તે આપે એમા કમ્પાઉન્ડરનો શુન્દો નહિ કેસ જઠાવી ચીઠી લાવ્યા તે મુજબ અપાય અહીં પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવની આના મૂજબ અપાતુ ન લાગે તો ઉડીને આ-યા જતુ એક સેઝડ પણ થોલવું નહિ ખોટું અપાતું

હોય છતાં પણ સલા શોભાવવા, મહત્તા ખાતર કે લડુ લગાડવા ખાતર જેમણે, એ બુદ્ધિમત્તા નથી હવે તમે શુ માગ્યું છે, તે જૂઓ -

“મગનિચ્છેઓ, મગ્ગાણુસરિઆ, હટ્ઠફલસિદ્ધી ॥

લોગાવિરદ્ધાઓ, ગુરુજણપૂઆ, પરત્યકરણ ચ ।

સુહગુરુજોગો, તત્ત્વચણસેવણા, આમગમસ્થળા ॥”

*

‘૧ લવનિવેદ, ૨ માર્ગાણુસારિતા, ૩ હટ્ઠફલસિદ્ધિ, ૪ લોગાવિરદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ, ૫ ગુરુજનની પૂજા, ૬ પરાર્થકરણ, ૭ શુભશુકનો યોગ,—અને ૮ આ સસાર પર્યંત તે શુભ ગુરુના વચનની અખડ સેવા ’

તમે ઓછું માગ્યું છે ? કેટલા મોટા જાનનો માગ્યો છે ? સૌથી પ્રથમ તમે શુ માગ્યું ? લવનો નિવેદ ! કહો, આ આગમ દ્વારા એજ અપાય છે કે બીજું ? જહો, એ લવનિવેદ કયી રીતે અપાય ? આ વસ્તુને ખૂબ વિચારો માગણી કંવામા જે ‘લવનિવેદ’ માગ્યો છે, તેમા કાઈ ખોલ તો નથી ને ? સમ જપૂર્વક માગો છો કે એમ ને એમજ ? સમજપૂર્વક માગી આવ્યાં હો તો એમનીજ આજ્ઞા મૂજબ—એજ લવનિવેદ કરાવવાના પ્રયત્ન થાય, એમા ગલરામણુ ઝી ? એ લવનિવેદ હૃદયમા ઠમી જાય તો વાત આગળ ચાલેને ! અમ્તુ

તીર્થ ચિંતામણી તુલ્ય છે

૨૧ કાગાર મહર્ષિ શ્રી શીવાકસૂરિજી તીર્થનો પ્રભાવ કહી ગયા એમ કહી ગયા કે—તીર્થ હમેશ માટે જયવતુ વર્તે છે એની સામે ગમે તેટલા વિપ્લવ જાગે, હુલાઓ થાય, ચાલ્ય તેવા પ્રયત્નો થાય, પરંતુ એ તીર્થ જે સ્વરૂપમ છે તે સ્વરૂપમા રહેવાનું છે કારણ કે—એમા સદ્વસ્તુના પર્યાયોનો એવી રીતિનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે કે—તેમા એક પણ દુષ્ટ વિચારને ધ્યાનજ મળ્યું નથી દુનિયામા વિહિત કરાયેલા એક એક વિચારને આ તીર્થમા પૂરેપૂરું સ્થાન છે જેમ અયાગ્ય વિચારને અહીં સ્થાન નથી, તેમ એક પણ સુયોગ્ય વિચારનો અભાવ પણ નથી એક એક મિહાતોને એવી રીતે મિહ કર્યા છે કે—તેને સેવનારમા કર્મનો મલ રહેવા પામેજ નહિ માટેજ તીર્થ શાશ્વતું છે એની મામે કોઈના વિનાશના પ્રયત્નો ચાલી શકે તેમ નથી શાશ્વતું છે માટેજ અનુપમ છે અને માટેજ સઘળા શ્રીજિનેશ્વરોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલું છે આવા તીર્થની પ્રાપ્તિ થવી, એ જેવું તેવું સદ્ભાગ્ય નથી તીર્થ પામ્યા પછી પણ એમા મક્કમ ટકવું, એ ખરૂં સદ્ભાગ્ય છે સદ્ભાગ્યના યોગે આવું તીર્થ મળ્યા પછી જો એ તીર્થની આરાધના ન થાય, જોઈતી રીતે પરિણામ ન પામે, તો એના જેવી બીજી એક પણ કમનમીબી નથી જેને ચિંતામણી મળે, તેને લીખ માગવાનું કાયમ રહે ? જો કાયમ રહે તો કહેવું જોઈએ કે—તે આદમી

છતા ન જીવતા જેવા જ છીએ તમે તો રોજ કહી રહ્યા છો કે-હે જગદ્ગુરુ વીતરાગ ! જયવતા હો ! આ કથનમા ભાવના તો એજ ને કે-તારા જય વિના અમારો જય કોઈ કાળે થવાનો નથી ત્રીસ અકર્મભૂમિમા, છપ્પત્ત અતરદ્રીપમા, મનુષ્યોની કાયા મોટી, બલ ઘણું, આયુષ્ય લાંબુ, કપાયો થોડા, તોય તેમની મુક્તિ નથી થતી અને અહીં શરીર નાનું, આયુષ્ય નાનું, ને કપાયો ઘણા તોય મુક્તિ થઈ શકે છે ત્યાં અસિ, મસિ, કૃષિ નથી તોય મુક્તિ નહિ, અહીં એ ત્રણે છતાં ત્રિદિપદે જઈ શકાય આનું કાગળ શુ ? માત્ર વીતરાગ જ્યાં જયવતા વર્તે છે, ત્યાં મુક્તિ અને મુક્તિનો માર્ગ જ્યાં તે નથી ત્યાં મુક્તિ પણ નથી, અને મુક્તિનો માર્ગ પણ નથી ! ત્રીસ અકર્મભૂમિમા અને છપ્પત્ત અતરદ્રીપમા મનુષ્યો મોટી કાયાવાળા, ઘણા બળવાળા, અસખ્યાત વર્ષોના આયુષ્યવાળા, કપાયો મહા, જ્યાં અસિ, મસિ, કૃષિનો વ્યાપાર નથી, ત્યાંથી બહુ બહુ જાય તો દેવલોક જાય જ્યારે આ કર્મભૂમિમા અસિ, મસિ ને કૃષિના વ્યાપાર છે, કપાયો ધોધમાર ચાલુ છે, ત્યાંથી અમૂક કાળે ઠેક સિદ્ધિપદે પણ જઈ શકાય છે અને આને પણ મુક્તિમાર્ગને આરાધવાની સામગ્રી મળી શકે છે, એનું કારણ શુ ? એજ કે-જગદ્ગુરુ વીતરાગ જયવતા વર્તે છે માટે ભાગ્યવાનો ! જાત કરતા પણ વીતરાગના જયને પહેલો ઇચ્છીએ એના જય આગળ, આ જાતની દિમત કાઈ ન ગણીને દૃઢ્યના ભાવને સમજી શકો છો ને ? બળરમાથી કાપડ લેવું હોય તો તેની પરીક્ષાશક્તિ તમારામા છે, ગાક તાબુ છે કે વાસી છે

વિ ની પરીક્ષા કરતા આવડે છે દુનિયાદારીના પદાર્થો ખરીદવાની આવડત છે એ પરીક્ષક બુદ્ધિ અને આવડત અહીં કામમા આની જાય તો કામ થઈ જાય એક દિવસ હુડતાજ પડે અને ગામમા શાક-દૂધ આદિ ખાદ્ય પદાર્થો ન મળે તો તમે શુ કહો? અમારાથી જીવાય નહિ ! તો પછી આના વિના-આ શાક વિના-આ આરા વિના કેમ જીવાય ? નહિજ જીવાય ! જીવવું હોય તો ખરી ચીજ તો આ છે પેલી બધી ચીજો-જેમા તમારી પરીક્ષાશક્તિ વિગેરે છે, તે કાંઈ જીવાડનારી નથી બહુ તો ખોખુ રહે ત્યાં સુધી ખોખાને પોષનારી છે ઢોણ જાણે-ખોખાને પણ પોષશે કે નહિ ? એની ખાત્રી શી ? જીવવા માટે તો એક આજ ચીજ છે આ વાત હૈયામા અકિત થઈ જાય, તો ‘જય વીયરાય’ સૂનમા કરવામા આવતી પ્રાર્થના સાર્થક થાય એ ‘જય વીયરાય’મા તમે તો બહુ ઠણુ શ્રી વીતરાગ પાસેની તમારી માગણીનો પાર નથી રહેતો જય કહીને અટક્યા નથી ખીજ પદમા તમે તમારી જાવના વ્યક્ત કરો છો -

“ હોઝ મમ તુહ પમાનઓ મયર । ”

*
‘હિ ભગવન્ ! મને તારા પ્રભાવથી હો !’

*
ભગવાનના પ્રભાવથી શુ માગો છો તે કહેશો ? હવે તમે જે શ્રેષ્ઠિ બધ માગણી કરો છો તે ગણાવુ ? એ ગણાવવાની વાર છે એની તો આજે બધી ચચાત છે આ બધું કોની આગળ ખોલો છો ? શ્રી જિનેશ્વરદેવની આગળ ! શ્રી જિનેશ્વરદેવ એ કાંઈ સામાન્ય વ્યક્તિ નથી શુ શ્રી જિનેશ્વરદેવ તમારા

હેવાને ન જાણે ? આ નાનીસુની વ્યક્તિ છે ? આનાથી દુનિયામા બીજી કયી મોટી વ્યક્તિ છે ? તમારો રાજા તો એ ! મનુષ્ય દેહનો ગળા ભલે બીજો હોય, પણ આત્માનો રાજા તો આજ ! આ ખોળા પર ભલે બીજી રાજસત્તા હોય, પણ આત્મા પર મત્તા કોની ? એ શ્રી વીતરાગદેવની ! જે દિવસે એની સત્તાનો અકુશ નીકળી ગયો, પછી રહ્યું શું ? જય વીયરાય ડેવી ઉમદા વસ્તુ છે ! એડ એડ શબ્દના મર્મ મમળાય, એ પદોની કિંમત હૃદયમા અડાય અને એ અનનજ્ઞાનીએ ગોઠવેલા શબ્દોનો મહિમા હૃદયમા ઉતરે, તથા એક એક શબ્દમા રહેલા અનતા ભાવને સદ્દેહી ગઢો તો કામ થઇ જાય જેને આ ગમતુ હોય તેને માટે આ વાત છે જેને ‘જય વીયરાય’ ન ગમતા હોય, જેને આ પ્રાર્થનાજ ન ગમતી હોય, તેને માટે આ વાત નથી જેની આગળ પ્રાર્થના થાય છે, તે મર્મનું સર્વથા યોગશ્ચેમ કરનાર છે સ્વસ્વ એ તારડની પાસે છે.

વર્મશુર શા માટે ?

નારદ, વસુ અને પર્વત, — એ ત્રણેના શુર ઉપાધ્યાયે જ્યારે ચારણમુનિના મુખમાથી એમ માલખ્યું કે — આ ત્રણ શિષ્યોમાથી બે નરકગામી છે, ત્યારે એ ઉપાધ્યાય ખિન્ન થયા હતા ‘જેઓનો હું પાઠક, જેઓ મારા વિદ્યાર્થી, જેઓને હું ભણાવુ, તેઓ નરકે જાય ?’ — આ વિચારે એ ખિન્ન થયા અને પરિણામે એમને નિર્વેદ થયો વસુ એ રાજપુત્ર હતો, પર્વત એ ખૂદ પોતાનો પુત્ર હતો અને નારદ એ કપિપુત્ર-સિદ્ધપુત્ર હતા ચારણમુનિના શબ્દો સાંભળી,

ઉપાધ્યાય મુઝાયા મુનિયો ખોટું કહે નહિ ‘જેને હું લાણીલુ તે નરકે જાય?’—આ વિચારે હૃદય દ્રવિત થઈ ગયું— શિષ્યોની પરીક્ષા કરી અને યોગ્યની પીઠ ચાળી : અને એના પરિણામે સસાર વર્ણ ત્યાગ સ્વીકાર્યો આ ઉપરથી વિચારો કે—તમારે માટે અમને શુ લાગવું જોઈએ ? તમે સસારમા, વિષય—કષાયમા, દુનિયાના રગરાગમા લીન થાઓ તેથી અમને આનંદ થાય ? તમારી સફળતિની, તમારી મુક્તિની અમને લાવના હોય તમે સસારમા રવડી મરો, એવી અમારી લાવના ન હોય હવે તમારે ખૂંલા એકરાર કરવા પડશે ! તમારે જાહેર કરવું પડશે કે—ધર્મશુદ્ધિઓની જરૂર તમને શા માટે છે ? અમૂક માટે ધર્મશુદ્ધિની જરૂર છે, એમ ખૂંલુ જણાવવું પડશે ધર્મશુદ્ધિ કોના થવાય ? સસારના રગરાગમા લીન થવા માગે એના ? વિચાર કરજો, માતા-પિતા, સ્નેહી વિગેરેને પૂત્રી નક્કી કરજો કે—ધર્મશુદ્ધિ શા માટે જોઈએ ? (લાલનંદ લવનિર્વૃત્તિ માટે) જહી હો તેથી મનોષ ન થાય નિશ્ચયપૂર્વક કહો બીજી વાતોનો તો તમે નિશ્ચય કરીજ ચૂક્યા છો ઘર શાને માટે ? રહેવા માટે ! દુકાન ? બાર માસના રોટલા માટે ! નોકરી ? મુખેવી જમવા માટે ! મુડી ? પ્રમગ નિવારવા માટે—ગૃહસ્થાઈની પૌંઝીશન સાચવવા માટે, ને સ્નેહી વિગેરેને કે પોતાને આપ ત્તિમા મહાય કરનાર થાય તે માટે ! તેમ ‘ધર્મશુદ્ધિ શા માટે ?’ એનો એકરાર—એનો નિશ્ચય કરો ઉતાવળ ન કરો મનન કરો—ચિંતવન કરો જહી રહ્યો છું કે—દિવસે દિવસે મિથ્યાત્વનો વાયુ, વિષય—કષાયનો વાયુ, દુનિયાના રગરાગનો વાયુ વધતો જાય છે—હવા ઝેરી બનતી જાય છે, માટે તમને

જીવતી ને જાગતી રહે અને મરી જવાય તો મૂઆએ
 જીવતા પછી જો બીજી ભાવના ધર કરી ગઈ તો જીવતાય
 મુએલા જેવાજ હીએ ગઈ કાલે 'જય વીયરાય' સળધી
 કહ્યું હતું તમે ત્યા જે પ્રાર્થના કરો છો—જે લખાવી
 આવો છો, તેજ અપાય છે અમે તમારા નથી, એમના
 હીએ આ જીવનની બધી આબાદી, શાંતિ, એ બધું એનામા
 રહીએ તો ! એમની આશામા ન રહીએ તો આબાદી દૂર થાય
 તમે કહો ગમે તેમ, પણ અમે ઓછા માનીએ એવા હીએ ?
 અમારે જીવવું છે ! જીવવું છે એટલે શ્યામની દરકાર છે એમ
 નહિ જે શ્રી જિનેશ્વરદેવને માને તેને ડશાની દરકાર હોતી
 નથી એને અગાતિ ઢે મુજવણ હોતીજ નથી એને તો સ્વપરનો
 વિવેક હોય, ઉભયના હિતની ભાવના હોય રૂએ એણે માનવું,
 ન રૂએ એને મનાવવા આગ્રહ નથી અસાધ્ય દરદીએને
 લલલલા ડોંટરો ઢે ધન્યવતરી વૈદ્યો પણ સારા નથી કરી
 શકતા જ્ઞાનીયો કહે છે કે—અસાધ્ય દરદીના દરદ મટાડવાની
 પચાયતમા પડતાજ નહિ માટે જેને રૂએ તેને કહું છું ન રૂએ
 તેને કઈ કહેવાપણું હોતું નથી વ્યવહારમા પણ માખાપ
 એકવાર, બેવાર, પાચવાર કે પચીસવાર પુત્રને સમન્તવે અને
 ન સમજે તો કહી દે કે—ભાઈ ! તું તારૂં કોડી લે તેવીજ રીતે
 જ્ઞાનીયો કહે છે કે—'અમાધ્ય વ્યાધિનો ઉપાય નથી' કાલે
 "જય વીયરાય" મા ગી પ્રાર્થના કરી ગયા ? જય વીયરાયમા
 જે ત્યા બોલો છો તે સાચું કે ણનાવટી ? હૃદયથી કે બહા-
 રથી છે ? કમવાની ક્રિયા કે આત્મસાક્ષીની ? અહિં છહું
 ધનન અધ્યયન વાચવાનું છે પહેલા ભૂમિકાશુદ્ધિની જરૂર

ઠે જય વીયરાય ખોલતી વખતે એ ત્રણ લોકના નાથને ઓળખવા જોઈએ ધ્યાન પર આવવું જોઈએ કે—એની સેવા જેટલી લાલ કરનારી છે એટલીજ એની આશાતના હાનિ કરનારી છે માત્રા હૃદયથી થયેલી સેવા લાલ કરનારી છે તના હલ કેળવાય તો ભયકર હાલત બને છે મહિરમા દુનિયાદારીની વાતચીત ન થાય હાસી, મસ્કરી અને જીજ્ઞાસા વિગેરે એ પવિત્ર સ્થાનમાં ન થાય

જે માગો છો તેજ મળે છે કે ખીલુ ?

‘જય વીયરાય’ વીતરાગ પાસે ખોલનારની કયી દશા હોય ? જે ખોલો છો—જે માર્યના કરો છો, જે રોગ કાઢવા માટે જે ઔષધ નિર્માણ કરાયેલ છે, તેજ ઔષધ અપાય છે કે ખીલુ ? અમે કમ્પાઉન્ડર એના-તમારા નહિ જેને જયે તે અહીં આપે, ન જયે તેને આવવા આગ્રહ કે આમત્રણ નથી મલા શોભાવવાટે લાલુ મનાવવા આવવાની જરૂર નથી નાહક સમય બગાડવાનું કામ શુ ? માગીએ છીએ તે મળે તેમ છે અને ખીલુ મળે તેમ નથી, એ ખાત્રી હોય તો આવવું તે ન મળે તો હુ બ થવું જોઈએ ઝવેરીઓ હીરા લેવા જાય કે પથરા ? હીરા ન મળે તો પથરા લઈને આવે ? નહિજ પોતાની મહેનત નિષ્ફળ ગઈ એમ માને તેમ અહીં નુ ન મળે તો નિષ્કલતા માનો ? અહિં તમે શુ કામ આવો ?, એ નહિ વિચારો તો તમે કગાગો અમારુ કાઈ જવાનું નથી તમે આમને માનો છો એવું અમને લાગે છે, આમનો આશ્રય માગો છો એવું અમે માનીએ છીએ, એને લાગે તમે ન પામો તેનું હુ બ થાય છે અને દયાનો ઝરો છટે છે

તમારા ઉંઘા વર્તાવથી દીલગીરી થાય છે એના યોગે કાઈક કડના શબ્દ કહેવાની ફરજ પડે છે અને એ ફરજ વ્યાજબી છે, એવું હજી સુધી તો જરાબજ લાગે છે તમે અમારા પર આધાર રાખો અને જો અમે તમને સમતાથી મારી શીખામણ ન આપીએ ને જરૂર પડે તો કરડા પણ ન થઈએ તો અમે શુંડેગાર બનીએ હૃદયમા સાચું લાગે તો હા કહેજો, પણ હા કહો તો ચેતનવતી હા કહેજો શાંતિ, સમતા અને ક્ષમા રાખના જેવી ન જોઈએ સાચી શાંતિ જોઈએ જે શાંતિ, મમતા અને ક્ષમા પોતાનું અને પારકાનું હિત ન દે, અહિત કરે, તે શા ઠામની ? જે માખાપ છોકરાને સદાચારી ન બનાવે, તે માખાપ છે કે છોકરાના દ્રોહી છે ? દીકરાને સુવાડી મૂઢે, ચલાવે નહિ, બેસાડી રાખે, મુર્છાગ્રસ્ત અને સુખી થા, એમ કહે એ માખાપ ? માખાપ તો તે, કે જે જેમ દિવસ જાય તેમ અકુશ વધાર્ય જાય ટેકે બેસાડવું સાચું લાગે, પણ અમૂઢ વખત સુધી ! તે સમય પછી બાળક ટેકે બેસવાનો આશ્રય કરે તો મારે, રોનડાવે કહે કે-મને ટેકે બેસાડવું ગમે છે, બેસનારને પણ ગમે છે, પણ બેસાડી રાખીએ તો શું થાય ? માખાપ તો તે, કે જે કેકે બેસાડવાના સમયેજ ટેકે બેસાડે જરા પણ ટેકે બેસાડવાની લાયકાત ગમ્ય કે ઉતારી મૂકે આગળી આપે, મૂકી દે, બોચા કરે કે-રખે પડે ! એનો ધરાદો એ કે-બાળક ચાલતો બને જો એ મૂજબ ન ચલાવાય તો એવી ટેવ પડે કે-બાળક, બાળક રહી જાય ! અમૂઢ વય સુધી બાળકને રમત ગમત કરવા દો, તે પણ મગ્ન મૂજબ તો નહિ જ ! અપુ હાથમા લે તો ખુચી દોને ? રૂએ તોગે

લઈ લ્યોને ? (સખામાથી ૦ અનુભવસિદ્ધ છે) એ બધો અનુભવ અહીં લાગુ કરો તો બધો પાર આવે ગમે તે મયો ગોમા-ગમે તે પરિસ્થિતિમા, અમે શ્રી મહાવીરદેવનો માર્ગ છપાવવા માગના નથી જીવીએ ત્યા મુધી, શ્યામની ધમણ ચાલતી હોય ત્યા મુધી, આપણે આ પ્રધોષ કરવાના છે ને અહીં મુઝાયો તે ગણડયો શરીર જાય તેની સી હાનિ ? નવું મળે આ જાય તો ? સર્વસ્વ જાય. કટેશ્વરી દેવીએ શ્રી કુમારપાળ મહારાજને ત્રિશૂળ માર્થુ અને શરીરમા કોઢ રોગ થયો શરીર બળવા માડયું કુમારપાળને એમ થયું કે-શરીરની ચિતા નથી પણ કોઢ રહી જાય ને મને કોઢીઆ તરીકે જગત્ જૂએ, તો દુનિયામા જૈનશાસનની નિદા થાય લોકો કહે-“ દયો, ધર્મ પામ્યા, કળ કાદયુ ! ” માટે ઉદાયનમત્રીને કહે છે કે-અત્યારે ને અત્યારે ચિતા બડકાગી મને મગ ગાવો દો ! ઉદાયન મત્રી કહે છે કે-“રાજન્ ! જીવતા હશે તો ઘણો ધર્મ થશે જીવવા ખાતર દેવીનું માનો અને બલિ દાન આપો ’ કુમારપાળ કહે છે કે-“શરીરની રક્ષા નાટે હિ સા કર તો કાલે દયાનો પ્રગાર કરીત એની શી ખાત્રી ? લોકો પણ કહેશે કે-આપના શરીર ખાતર તો હિ સા કરવા તૈયા થયા હતા અને પારકે ઘેર તાના કહાપણ કરવા આવો છો ? શરીર તો કરી પણ મળશે, પણ શ્રી મહાવીર જેવા દેવ, શ્રી હેમચંદ્ર સરખા ગુરૂ, અને દયાધર્મ કરી કરી મળે નહિ ધર્મની સેવામા શરીર જાય તેનો વાધો નહિ ’ ઉદાયન પણ ખૂશ થઈ ગયો કે-ધર્મી તે તો આવા હોજે દુનિયાના અનુભવો અહીં લાગુ કરો બાળકને ચાલતો કરવા કેટલું

કમનમીળ છે, પણ ચિંતામણી પ્રભાવહીન નથી જેમ જેને ચિંતામણી મળે તે આદમી લાન્યવાન હોય તો લીખ માગતો ન રહે, તેમ આ તીર્થ પામે તે પણ જે આને પચાવી ભણે તો સસારમા રખડતો ન રહે તીર્થ મળે અને નસાર ખમેજ નહિ, એ ક્યી રીતે જને? આ તીર્થનો જે જાતિનો મહિમા છે, તે જરાજર હૃદયમા કોતરાર્થ જવો જોઇએ આહી તીર્થની પ્રશસ્તા કચેથી વળે નહિ માર્ગ મળે તેને સાચવવાની જોખમદારી જહુ મોટી છે જેને એ મળી જાય તે તેની જે રક્ષા કરતો નથી, તો મળેલ વસ્તુની ડિમત એ મમજી શક્યો નથી એમજ કહેવાય તીર્થ એ યોગ-ક્ષેમ કરે છે જે વસ્તુ મળી નથી, તેની પ્રાપ્તિ કરાવવી તે યોગ પ્રાપ્ત થએલી વસ્તુનું સરક્ષણ કરવું તે ક્ષેમ સારામા સારી થીજ મળી, ઉંચામા ઉંચી વસ્તુ હાથ લાગી એ મોટામા મોટું સફલાચ્ય મળેલાને માચવનામા અને સેવવામાજ ખરી કસોટી છે જેને તીર્થ મળે એને ઘરની, ખારની, કુટુંબની, પરિવારની, દુનિયાની અને તેની માહાખીની અપેક્ષા રહેતી નથી જધાથી એ આત્મા પર હોય છે સર્વથી પોતાને એ પર તરીકે જૂએ છે દુનિયાથી પોતાને ન્યાસો સમજે છે. દુનિયાથી ન્યારા થનામા પોતાનું શ્રેય જૂએ છે તેમ ન્યારા થવાય, એની કાર્યવાહી કરે છે મળેલુ અખડપણે કેમ જળવાઈ રહે, તેની તેને હમેશ ચિંતા હોય તે આ જાણુ હોય તો તો તીર્થ મળ્યું તે સફળ થાય કોઈ કહે-‘સપૂર્ણ આરાધવાની તાકાત આવે, શરૂઆતથીજ તેવી તાકાત હોય, તુટી શરૂઆતથીજ ન વાય, તોજ આરાધવું ’ તો એ જાને? શાસ્ત્ર કહે છે કે-લાવના જરૂર એની હોય કે, સપૂર્ણ તાકાત

ક્યારે આવે અને શરૂઆતથી જરાપણ ત્રુટી ન થાય એવી યોગ્યતા ડ્યારે આવે ! પણ કોમ્ર કાળે એવું બન્યું નથી કે-શરૂઆતથીજ સંપૂર્ણ આરાધના થાય અને ત્રુટી ન આવે લણના જનારો પહેલેથીજ એમ માને કે-એકવાર સાલણ વાથી યાદ આવે તોજ લણવું, તો તે લણી શકે ? પચીસવાર કહે તોયે યાદ ન રહે, સો વાર ઘુટે તોયે ભૂલે, નક્કી ઠરે લાભાએ શૂદે, તો પણ કહે કે-ભૂલાય, ચૂકાય, પણ ઉદ્યમ ઠરીએ તો એકઠા-હુંશીયાર થવાય ચાલવા પણ એમ ને એમ ગીજ્યા હતા ? ટીચાઇને, અથડાઇને, પછડાઇને શીખ્યા હતા જન્મ્યા કે તરત તો નહિને ? બાળકના પગ જમીન પર ગોંઠવામાએ ઘણી મુશ્કેલી પડે એ ચાલવાની વાત તો વેગળી છે, પણ જમીનપર પગ ઠરાવવામા, અરે ગોંઠવામા કેટલી મુશ્કેલી ? ચાલતા શીખતાએ પછાડો ખાવી પડે, ડાચુ, નાક, ઢીચણુ, છુદાઈ જાય આ બધું બન્યું તો આજે કેવા થાલી ગકો છો ! પડવાની કે વાગવાની બીઠે ચાલ્યાજ ન હોત, હિતૈષીયોએ તમને ચલાવવાની તૈયારીજ ન કરી હોત, તમારી દયા ખાધી હોત, તો તમે ભવત કે મરી જાત ? હિતૈષીયો સમજે છે કે-લવે પડે, લવે વાગી જાય, લલે રડી પડે, પણ મારે એને એક વાર જમીનપર પગ ગોંઠીને ચાલતો તો કરવો છે ચાલતા શીખવતા પણ આગળી આપે અને વગી ખેંચી લે વળી આગળી આપે અને ખેંચી લે (મહાન બધાને અનુભવ છે) એ અનુભવ અહીં તમે ભૂલી જાઓ છો, માટે યાદ કરાવું છું હવે કોઈ કહે કે-‘આગળી છોડી દીધી તે બાળકને પટકવા, રોવરાવવા ’ -તો તે ન્યાય કે અન્યાય ? શરીરની સુખશાંતિ માટે જે જે

સાધનોનો ઉપયોગ કરો છો, હિતૈષીયોની ક્રિયાના જે અર્થ કરો છો, તે અર્થ અહીં કરો તો જીવે વિપરીત ભાવના પણ નહિ થાય પૂરો વિચાર કરી, સમજી, વસ્તુને નિયંત્ર કરો, મક્કમ બનાવો કે-તેમા પરિવર્તન ન થાય હિત માટેના પ્રયત્નોને વ્યવહારમા યોગ્ય માનો છો માતા, પિતા, કુટુંબીયો, વડીલો, બન્ધરના હિતૈષીયો જે સલાહ આપે, શીખામણ માટે ઠટ્ટ શબ્દો પણ કહે, આગમુ છો એમ જહે, ઝાનપટ્ટી પણ ખડકે, ધોલ પણ મારે, અપમાન પણ કરે, તમે નાલાયક છો એમ પણ જહે, આ બધામા તમે તરત માનો છો અને અહીં આવો ત્યા બધી ભાવના પલટાય ગાવી ? શરીર પર પ્રેમ છે તે આત્મા પર પ્રેમ નથી માટે જહેવુ ભેદજે કે-હજી આત્માને સંપૂર્ણ ઝોળખ્યો નથી

તમારું શું ?—શરીર કે આત્મા ?

શરીરની સેવા લગભગ ચોવીસે કલાક કરો છો આ સેવામા એક બે કલાક જાહે, તેમાજે શરીરની સેવા પહેલી આ ઠેવી કશા ? આ બધી વસ્તુ તમારા હૈયામા પ્રવેશ પામે તે માટે આ વાત છે શરીરમાજ સર્વસ્વ માન્યું, શરીરની સારવારમાધીજ પરવારો નહિ, ત્યા શું થાય ? તમે બધાને ખતરાવો, પીવરાવો, સાચવો, કુટુંબીયોનું લજુ કરો, તે તમાગ પોતાના શરીરની રક્ષા માટે ! એમાધી પરવારો ત્યારે અહીં આવોને ! શરીરખરના મમત્વને તમે જસેહી નથી શકના, ત્યા સુધી આત્મા પ્રતિના મમત્વને કયી રીતે જગાડી શકાય ? સેવા કરવાની છે આત્માની અને ચાલે છે શરીરની મુઝવણ અહીં છે અહીંજ મતલેદ થાય કે શરીર પોતાનું કે

આત્મા પોતાનો ? , એમાએ હકા—એ કયી રીતે બને ? તમારા
 એ શરીરપરના મમત્વપર કાપ ન મૂકીયે, ત્યાં સુધી ભગવાન્
 શ્રી મહાવીરદેવની આજ્ઞા હયામા કયી રીતે ઘુસે એ બતાવો !
 જો આદમી હરીરને પારકું સમજે, તે એની સેવામા ચોવીએ
 કલાક સમયે ? આ તો કહે છે કે—ભગવાન્ શ્રી મહાવીર
 દેવનો ધર્મ સભળાવો તે એ કંઈ મુઠ્ઠીમા પકડી મ્હોમા
 ઘવાય એવો છે ? આગમમાથી મુઠ્ઠી ભરી ખીન્સામા નખાય
 એમ છે ? મુઠ્ઠી અનાજ—મનાજ છે ? રસબસ છે કે પવાય ?
 ધર્મ સભળાય કયી રીતે અને ક્યારે ? ભગવાન્ શ્રી મહાવીર
 દેવનો ધર્મ કંઈ આમાન્ય નથી ત્યાં સમારરસિકો સ્થિર ન
 થઈ શકે ભાગાભાગજ થાય દોડાદોડી અને અથડાઅથડી
 પથ થાય સમજ્યા ! હમણુ ભૂની જાવ હમીને બગાડયુ એમ
 હસાય નહિ ગભીર બનો વિચાર કરો હસીયે ક્યારે ?
 આપણુ અકળથ હોય ત્યારે ! ઘેર લક્ષ્મીત્સવ હોય, મડપ
 બધાયો હોય, અને એક બાજુ લાલ લાગે તે વખતે આસુ
 આવે કે હસાય ? રોજો નહિ, મુઝાજોય નહિ, ને હસજો
 પણ નહિ ગભીર બનો ! રોવાનું પામરોને આપણે રોવાનું
 નહિ આપણે તો બહુ કરણુ પડશે મોક્ષમાર્ગ આરાધવો એ
 કાંઈ નાના છોકરાના જેવ નથી આગધન કરતા કરતા ખપી
 જઈએ તો દુઃખ કે આનંદ ? આનંદ હોવો જોઈએ ખપવાના
 તો છીએજ ને ! ઘર—કુટુંબ—મારૂં કરતા મરો એ ઠીક કે
 ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવનો માર્ગ, એની આજ્ઞા, એને પોતાનું
 કરતા મરો એ ઠીક ? સમાધિમરણ કોને ? આનું ચિતવન
 કરતા કરતા મરે તેને ! આના તરફની સફલાવના

કરવું પડે છે ? અત્યારે લલે બાળકને લૂકુ લાગે, પણ પરિણામે ક્રમે ક્રમે એ બાલક જાતે ખાતો-ખીતો-ખોલતો થઈ જશે, એટલે દુનિયા પણ કહે કે-માળાપ સારા કે બાલકને આના બનાવ્યો પણ માળાપ બે બાલકને એટી બનાવે તો ? હવે કહો કે-‘નૈનધર્મશુર તમને કેવા બનાવવા મળે તો ધર્મ-શુર ઠહેવાય ?’ જય વીયરાયમા તમે જે માગી આવો છો, તે પામી શકો તેવા બનાવે તો ને !’

શુર સગા જોઈએ કે એરમાન ?

‘જય વીયરાય !’ ત્વ જય ! શુ જામ ? તમે જયવતા રહો એ માટે એની જયમા આપણી જય છે માટેને ? આપણે કંઈ ગાડા-ખાડા છીએ કે જેની તેની જય ખોલીએ ? એની જયમા આપણી જય ન હોય તો -ય ખોલત ? એ કેવા છે ? વીતરાગ તમારા આત્માને પૂછો કે-એ કોણ છે ? તુ કેમ આવ્યો છે ? અને શા માટે હાથે-પગે તિલક કરે છે ? રોજગાર ધધો મૂંઝી શ્રી વીતગજ પાસે આવવાનું શુ કારણ ? ‘એ કોણ છે અને તુ એમની પાસે કેમ આવ્યો ?’—એ વિચાર કરવામા આવે તો ચક્કર પલટાઈ જાય એ એવી બ્યક્તિ છે કે જેણે મર્વસ્વ મૂક્યું, ઘોર ઉપસર્ગ-પરિવહ સહ્યા, ભયકર તકલીફ વેડી આત્માના કર્મભલને દૂર કર્યા, અનતુ જ્ઞાન પેદા કર્યું, આખા જગતને જોયું ને આપણા લલા માટે હંતું તેટલું બતાવ્યું ! માટે એને ઓળખનાર આત્માની દશા કર્યા વિના રહેજ નહિ “ ઇચ્છામિ ખમાસમણ ”નો દેનાર આજ્ઞા વિરૂદ્ધ ચાલતા બાપનો પણ ન રહે સૂત્રના બે એક એક શબ્દપર વિચાર કરવામા આવે, શ્રી જિનેશ્વરદેવના

ગામનના એક એક સૂત્રનું રહસ્ય સમજીને તેના એક એક પદનો
 ભાષ કરવામાં આવે, તો આત્મા જરૂર મિલિ પામ્યા વિના
 રહે નહિ માત્ર હૃદયપૂર્વક વધુ જોઈએ ન થતું હોયતો ગભ
 રાથો નહિ, પ્રયત્ન કરજો, પણ જે કાંઈ કરતા હો તે મૂકી ન
 દેતા ત્યાં જવું ન છોડના નહિ તો છોતેવાયે નહિ રહો
 જતા આવતા છો તો આટલાયે ધ્વનિઝાનમાં પડે છે આને
 કડવા લાગે છે તે જાણે મીઠા લાગશે વેલણુ ઘાલીને પણ
 પાયેલી દવા કામ તો કરે હૃદયના આનંદથી પૂરેપૂરી
 પીવાય તો જલદી અમર કરે, રોઈ રોઈને અરધી-પડધી
 પીવાય તો ચાર દિવસ મોડી અમર કરે, પણ અમર તો
 થાય બાલકની છાતી પર પગ મૂકી, મ્હોંડુ ફાડી વેલણુથી
 દવા પાવામાં બાળકની લાતો, ગાળો, શ્રાપ ને તિરસ્કાર
 ખાવાની ડેટલી તાઝાત ડેળવવી પડે છે, એ વાત માતાને
 પૂછો માતાનો ઈરાદો તો એજ ઢે-લીકરો જીવતો રહે
 એવી રીતે બળજબરીથી માતાના હાથે દવા પવાયેલા
 બાળકો આજે નિરોગી અને બળનાન થઈને રહે છે જે માતા
 એવી પ્રીતર ન કરે તે માતા નહિ તે માતા જીવવાતી હોય
 તો તે ઓરમાન માતા, પણ સગી માતા નહિ અમે મગા
 શુદ્ધ દે ઓરમાન શુદ્ધ ? અમે તમને પારકા નથી માનતા
 તમે જાણ દો, હોહા કરો, ધાધવ કરો, તોયે અમે તો જે
 દેવાનું છે તે દર્શનુજ “મારા”ને સારા બનાવવા એ સહેલું
 નથી, પણ મારાને સારા બનાવવાના પ્રયત્ન તો કરૂં ને ?
 મારા એટલે એમના (વીતરાગના) ! જે એમના નહિ તે
 મારા નહિ એમના ન હોય તેમને મારા કરવા માગતો

નથી ! એમના મટી મારા થવું હોય તો મહેરબાની કરી આવ્યા બેઠો એમના થવું હોય તો આવજો એમણે બધું છોડી દીધું હતું ને સમારથી ચાલી નીકળ્યા હતા તમારે પણ એવા બનવું હોય તો આવજો જે ઔષધ માગી આવ્યા તે લેવું હોય તો આવજો એના મટીને આવો તો એક પણ પણ મેળ નહિ મળે જો તમે હૃદયમા એને આહતા હો-એ જે પટે ગયા તે ત્રિદિપદ મેળવવાની ભાવના હોય, તો તો તમારી ગાળો, તિરસ્કાર, ધાધલો સહીને પણ તમને હું આ કહેવાનો, કહેવાનો, તે કહેવાનો જ !

(સભામાં સપૂત ગાળો કે ?)

હમણા સપૂત-કપૂતની વ્યાખ્યા બાબત ગાળો હાલ તો ગાડા-ધેંવા બધાને આપણા માની વાત કરો લાત મારનાર બાળકને પણ મા મોડમા સુવાડે સુતરે તોય બાળકને ખોળામા એમાડી બવડાવે અરે, લાણુમા મૂતરના છાટા પડ્યા હોય તોય મા ગુસ્સે ન વાય મૂતરશે માટે તળાઈમા ન સુવાડે એમ ? તળાઈમાજ સુવાડે, પણ લોચ ન સુવાડે માતા સમજે છે કે-બાળકમાથી બાળક-પણું ગયા પછી કહેવાપણું નહિ રહે માળાપની પણ ફરજ છે કે-કપૂતને અપૂતની જેના બનાવવા મહેનત કરવી અભવિ જેવા લાગે ત્યારે વાત જૂની, પણ અનત જ્ઞાની કહે છે કે-તમે હૃદયના જ્ઞાતા નથી વાન વાનમા સુઝાતા નહિ, કંઈલા ભાવના છુટતી રાખજો અને અપદારી ઉપર પણ

ઉપકાર કરવાના પ્રયત્ન કર્યે જવા ગમે તેમ જોલે ને વર્તે, પણ ગભરાવું નહિ ફરજ બન્યા વિના રહેવું નહિ ગમે તે સયોગમા આ કડવુંભય ધોધ અખડપણે ચાલુ રાખવો છે મરકીથી બચાય, પ્લેગની લયકર હવાથી બચાય, પણ ધર્મથી વિરૂદ્ધ જતી હવાથી બચવું કઠીન છે એ હવા સ્પર્શી ન જાય, એની કાળજી રાખવાની ખામ જરૂર છે ગમે તેવાને પણ પોતાના બનાવવાની ભાવના છે પોતાનાને સારા બનાવવાનું કામ માફ પણ છે એ બનાવના ગાળ, શ્રાપ, લાત, તિરસ્કાર, વિગેરે ખમવાની ધીરજ જોઇએ વાત એટલી કે-સગપણનો સળધ જોઇએ દુનિયામા કદેવત છે કે-બાલ્યકાળમા સગી મા મરશો મા ઓરમાન માના પનારે કોઈ પડ્યો મા ઓરમાન માના પનારે પડેલા છો તે પણ મરવાની આજસે કોઈ ઓરમાન મા સારી પણ હોય, પણ તે અપવાદ ઓરમાન માની નિશાએ પડેલા ગોકરાના મ્હોં પર નર નહિ એને કોઈ પૂછે કે-કેમ છે ? કહે કે-જેમ છે તેમ છે મા ગઈ તે કઈ વેથાની લવાય ! તમે પણ સગી માને વશ પડજો ઓરમાન માને વશ ન પડજો સગી મા તમારા મ્હોં કે આસુ તરફ નહિ જૂએ, પણ લવા તરફ જોશે બાળકનું લાલુ કરતા બાળકે ઉછળે બી, પણ મા સમજે-હોય, બાળક છે સમજદાર થશે, હાલતો-ચાલતો થશે, જોલતો થશે, ઠીકઠાક થશે, એટલે આપોઆપ પગે માયુ મૂકતો આવશે અને તે વખતે નેટલું કહીશું તેટલું સાલજશે

હજી તો શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવના અનુયાયીને શ્રી ત્રિનેશ્વર-
દેવની ઓળખ કરાવવાનું ચાહે છે આ એવું સ્થાન
નથી કે-પેલા ને નીકળ્યા પેઠેલાનો બહાર નીકળતા
પગ ન ચાહે પેમતા જોસણધ આવે પણ નીકળતા
પગ ન ઉપડે નીકળતા તો આત્મા અહીં હોય ને
ખોખુ ત્યાં જાય પણ આત્માને જે ઘેર મૂકીને ખોખાને
અહિં લાવે તેનું શુ થાય ? ઢેટલું પરિવર્તન ! એવી દશા
ફેરવશોને ? એ ફેરવવા માટે જરૂરી પ્રયત્ન કરવા જોઈએને ?
'જય વીયરાય' મા પછી ખીજ પાદમા તમે શુ કહ્યું ? તમારો
અને અમારો સળધ નિકટનો છે માખાપ તમારી ખાવા-
પીવાની અને વેપાર વિગેરેની ચિંતા કરે, ત્યાં અમે
તમારા માટે શુ ઠરીએ તે કહાં

સાચા હિતૈષિઓ કોણ ?

“ હોઝ મમ તુહ પમાવઓ મયવ । ”

અને ત્યાર પછી ઢેટલું બધું માગ્યું ! આ કહ્યા પછી
બહાર આવળા ચાલો તો તમારી કિંમત નાશ પામે છે
'હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી હો !' શુ હો ? માગણીનો
ધોધ ચાલ્યો ! પણ માગતા પહેલાં હૈયાને પૂછ્યું કે-‘સાચુ
માગે કે કે કળવિદ્યા કરે છે ?’ વીતરાજે તો કહ્યું-આવો
અને આજ્ઞા પાળો તો ત્રિદિપદ મળે ન પાળો તો સસારમા
રહી જાઓ અને આજ્ઞાને ઠોકરે મારો તો રખડી જાઓ પાળે
તે તરી જાય, ન પાળે તે રહી જાય અને ઠોકરે મારે તેનું
શુ થાય, એ જાણો છો ? અનતકાળ સસારમા રખડવું પડે

અને ધર્મની પ્રાપ્તિ દુર્લભ થાય ન પળે તો કાંઈ નહિ, પણ આજ્ઞાને કોકરે મરાય ? દાતાર નહિ જનો તે શાસનમા નભશે, પણ બુટવી લેનારા જનો તે નહિ ચાલે ! શ્રી જિનેશ્વરદેવની પૂજા ન કરે તે કહે કે-લાચાર, નથી ઠરી શકતો, પણ એમ કહે કે - ' ઠરી કરી હવે, પૂજામા શુ પડ્યુ ? ' તો કયી હદ ? તમારાથી વડીલોની-માલીકની સેવા ન થાય તો થાય ત્યારે કરજો, પુણ્યોદય જાગે ત્યારે ઠરજો, આવતે લવે કરજો, લવાતરે કરજો, પણ તેની સામે યથેચ્છ પ્રલાપ ન કરતા મહેમાન ઘેર આવે એને ન બોલાવો તે લલે, પાટલા પર બેસાડી ઘીની વાડી ઉંધી ઢોળી ન જમાડો તે લલે, પણ અપમાન તો ન કરતા મહેમાન સમજશે કે-એની ભાવના અગર સ્થિતિ નથી, પણ અપમાન કરો તો એ એનાથી ન સહાય મહેમાનને આવતો રાખવો હોય તો બેસો તો કહેવું પડે ધક્કો મારો તો ઘરે ફરી પગ મૂકે ? સેવા ન થાય તો લવાતરે પણ કરવાની ભાવના છે ને ? કે આવાજ રહેવું છે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવનુ શામન શુ કહે છે ? દુનિયાની જેટલી ચીજો છે તે તમારી નથી તમે વળગી રહો તોયે એ તમારી સાથે આવવાની નથી તેની પૂકે પાયમાલ થઈ જાઓ તોયે આપત્તિ વળતે તમને એ શાંતિ આપનારી નથી જે ચીજ શાંતિ આપનારી છે ત્યા નમતા થાઓ સેવાય તો સેવો-ન સેવાય તો હાથ જોડો, પણ વિરૂદ્ધ જનતા નહિ આ વાત છેલ્લી હદે શ્રી જિનશાસને કહી આટલું એ નહિ કરો તો લવાતરમા ખડું લયકર હાલત થવાની તમે જાઓ છો કે-દુ ખી ઘણા છે કોઈને

ખાવાપીવાનું મળતું નથી, ઢોઈની એવી દગા છે કે-મામે
 જોવું મળતું નથી, અને તમે બધા ધરાબર કુટુંબપરિવાર
 વાળા છો તમે આવા બન્યા તેનું ઝરણું કહો ! પૂર્વે કંઈ
 છે માટે ને ? જેના યોગે આ મળ્યું છે, એ મળેલામા લીન
 થાઓ-એવા લીન થાઆ કે મૂળને ભૂલી જાઓ, તો તો હીકગે
 બાપને ભૂલી જાય એવી વાત થઈ નામ કેમ આપુ લખાવો
 છો ? બાપ મરે તોય નામામા બાપનું નામ લખાવો છો ને ?
 આ બાપને ન ભૂલો અને સાચા બાપને ભૂલી જાઓ, એ ક્યાનો
 ન્યાય ? તમારી ભૂલો બતાવવાને મને ઝરણું કે દુનિયામા
 બધા તમને ત્રાડે ઢંઢેનારા છે દુનિયા એવી કે કે-ગાડાને
 પણ ડાહ્યા કહે મનમા સમજે કે-અમારા બાપનું શું જાય
 છે ? એનું બગડવાનું છે તમને તમાગી ભૂલ વીણી બતાવના
 કોઈ નથી મને વિચાર થાય છે કે-એવી ભૂલોમા પડ્યા રહ્યા
 અને પેલાઓના કુલાબ્યા કુલાઈ રહ્યા, તો આખરે પોત
 કુટરાની છે અને પીડા પામવી પડશે એ વખત ન આવે
 માટે શોધી શોધીને હું ભૂલ બતાવું હું ભૂલ ન બતાવું
 અને તમને દાનવીર, શૂરવીર, ધર્મવીર, કહ્યા કરે એમા
 તમારું ક-ચાણું છે ? કહ્યા વિના તમને ભૂલની બખર પડે શી
 રીતે ? બજારમા પણ સાચા હિતેષીયો કાણુ ? અણીને
 વખતે આવીને કહે કે-બહુ ચઢ્યા છો પણ બજાર જોઈને-
 કામ કરજો, તેજમા ભરાઈ ગયા છો પણ બજાર મદી તરફ
 જાય કે, ડાહ્યાઓને પૂછીને કામ કરજો નહિ તો નળીયા
 વેચવા પડશે અને આખરે લાખની તે ડાખની થવાની ? જેને
 લાગતી હોય તેજ આ બધું કહે ને ? અમે શું કહીએ ? લાલ

પીળામા, દુનિયાના રગરાગમા ન રસતા દહાડા ભરાઈ
 રહ્યા છે તૈયારીઓ થઈ રહી છે લોત પડશે, વીજળી
 પડશે, ઉઝાપાત થશે, જ્વાલામુખી ફાટશે, ખપી જશે,
 પત્તો નહિ લાગે કયા જશે તેનું ઠેકાણું નથી ! તમે ખાઓ-
 પીઓ, જગલા-ખગીયામા રહો, મોટરો ફેરવો, નાટકથેટક
 જુઓ, એમા અમને હું ખ થવાનું કાઈ કારણ ? અમને એ
 થાય છે કે-આમા ને આમા ફેરી ગયા તો ભયકર દુર્દશા
 થશે આ બધું ઘેર વિચારવા કર્તુ છું મનન કરજો એમ
 લાગે કે-એ બધું ભયકર છે, આત્માને મલીન કરનાર છે
 તો છોડજો તમે રગરાગ ભૂવો નહિ અને તમને ગોઈ
 છોડવાનું બતાવે પણ નહિ તો થાય શુ ? ધર્મશુરની હઠ
 શાસ્ત્રે માળાપ કરતા ઉઘી કહી છે માળાપ ગમે તેવા
 તોયે મોહવશ અને સ્વાર્થનશ શુર તો નિર્મોહી એજ
 સાચી ભૂલો બતાવશે જુઠું બોલીને આવશે તો ઠહાચ માળાપ
 હાથ ફેરવશે, પણ ધર્મશુર નહિ ફેરવે અનીનિ કે અન્યા-
 યથી પાચસે કમાઈને આવે તો માળાપ એનો સ્વીકાર કરી
 કહાચ હુશીયાર કહેશે, શુર નહિ કહે બાયડી પરણો તો માળાપ
 ખૂશ થાય, શુર ન થાય પાટલે એમી માલપાણી જમો
 તો માળાપ ખૂશ જ થાય, પણ શુર તો કહે-ભોળા ! ઇદ્રિયોમા
 ન ફેરવો રસમા લીન ન થા ઇદ્રિયોના રસમા લીન
 થયો તો બધું ગયું પૂર્વની કમાઈનું ફળ ચાલ્યું કે પછી
 ભયકર દશા આવે છે રગરાગ, વિષયક્રમાય અને ઇદ્રિયો પર
 જેમ બને તેમ વધારે અકુશ મૂક, કે જેથી ભવિષ્યમા રૂઢ
 બને તમે ગમે તેમ કહો, પણ જ્યાં સુધી મારી પાસે

આવવાના, ત્યાસુધી આવનારને આ વસ્તુ કદાચ વિના હું
ગહેનાર નથી ઈશદ્વાપૂર્વક લેવા આવનારને હું ન થતાવું તો
શુન્દેગાર ખરીને!

સૂરજ્યેન અને કપાઉન્ડર

તમે શુ માગી આપ્યા? લ-વ-નિ-વે-ઓ મમારમા
આત્મા એટલો લીન બન્યો છે કે-છટકતો નથી હે ભગ-
વન્! તારા પ્રભાવે મ્હને ભવ પ્રત્યે નિર્વેદ થાઓ! તમે
જેમા રહ્યા છો, તે પ્રત્યે નિર્વેદને? તમે જે મમારમા રહ્યા
છો, તે સસાર ખરાબ છે કે નહિ? ખરાબ છે છતાં રહ્યા
છો એમને? રહેવાની ઈચ્છા નથી માટેજ એવી પ્રાર્થના કરીને
અહીં આવો છો ને? તમે જેને ખરાબ કહો, તેને હું સારો
કહું તો ઓવો લાજે કે નહિ? આ સમાર તજવાની ભાવના
લાખ્યા વિના છૂટકો નથી ભવાતરે પણ ભાવવાની તો છેજ
નથી ક્યતું તેને માટે પણ આ કથન લાભદાયી છે દુર્ગતિમા
પણ નિમિત્ત પામીને કદાચ યાદ કરી શકશે કે-સાધુ તો
ઘણુંએ કહેતા હતા કે-‘સમાર છોડો’-પણ ન છોડ્યો
શાસ્ત્ર કહે છે કે-ત્વયભૂરમણ સમુદ્રના મત્સ્યો ત્યાં રહેલા
ખીજા શ્રી જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિના આકારના મત્સ્યોને જોઈ
સમ્યક્ત્વ પામે છે એ સમુદ્રમા દરેક આકારના મત્સ્યો
હોય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવની મૂર્તિના આકારના મત્સ્યો જોઈ
ખ્યાલ કરતા જાતિસ્મરણના યોગે એમ થાય કે-આવા
દેવ પામીને પણ હારી ગયા ત્યાં સમ્યક્ત્વ પામી દેવાદિ-
ગતિએ જાય તમે ઉચ્ચા-નીચા, વાકા-ચુકા, આડા-અવળા
થાઓ, જાળડો, પણ હું મારૂં આ આપવાનો હું કમ્પાઉન્ડર

શ્રી જિનેશ્વરદેવડપ સરજ્જનનો માફ કામ એમની લખેની
 દવા આપવાનું તમે પહેલીજ દવા 'લ-વ-નિ-વ્વે-ઓ'
 લખારી લાવ્યા લવ ખરાબ છે તે ધ્યાન ખીંચ્યું એ
 સરજ્જનને કહ્યું કે-આ દવા હો અને હાથેજ પાઓ કેટલાક
 દરની એવા છે કે-ઘેર જઈ દવા દોગી દે દુનિયાના કમ્પા
 ઉન્હો તો પગારદાર, -એ એલી મહેનત ન કરે અમે પગા
 રદાર નથી અમારે તો વાટવું, ઘાગવું, પાવું, ગધુય અહીં
 ઉલટી કરો તો હાથ ધરીએ, પણ ઉવટી અહીં ઠરજો ડેટ
 લાકને ઉવટી થાય ને કેટલાક આગળા ઘાલીને ઉવટી કરે
 અહા ઉવટી કરશો તો જટ દવા મળશે અહીં 'લવનિવ્વેઓ'
 માટે આ-આ છો નિર્દેશ, એટલે સમારને ઢારાગા સમજવો તે
 ઢારાગાર એટલે કેદખાનું ! તમે સમારને કેદખાનું મમજો છો ?
 મુદત નહિ પાછી હોય માટે પડ્યા રહ્યા હશે ? મારા જેવો
 તમારી સીપારસ કરી મુદત કપાવે તો તમે તૈયાર છો ? તમે
 એવું કહો કે-તમારા વચન ખાતર તૈયાર છીએ તોયે ળસ
 કેટલાક કેદી પણ એવા રીઠા હોય છે કે-જહાર કાઢે તોયે ના
 જહે એને તો કેદમાજ મમ આવે તમે એવા તો રીઠા
 નથી માગો છો જરાબર પણ અવસ્થા રીઠા જેવી જની
 ગઈ છે ળસવું વસમું લાગે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ આગળ
 જઈએ આપણને હીનકોટિના માનીએ કહીએ કે-એ તારક
 અને હું ડુબેલો, એ શુદ્ધ અને હુ મલીન, એ કર્મરહિત અને
 હું કર્મથી આવરિત, એની હયાતિમા મારી હયાતિ અને એના
 અલાવમા મારો નાશ હે વીતરાગ ! આ સ્વરૂપે પણ નિરતર
 તુ જયવતો રહે ભગવન ! તારા પ્રતાપે મને સસારનો

નિવેદ હો સસારને કારાગાર સમજી નીકળવાને તાકાતવાન
 બનું, એ મારી દશા કર 'લ-વ-નિ-વે-ઓ' આ દશા
 આભ્યા વિના આગળનો એક પણ ગુણ વાન્તવિડ રીતિએ આવે
 તેમ નથી મૂળ પાયોજોધએ- પાયા વિનાના મહેલ ટકે ? પાયા
 વિનાનો મહેલ, - પેસનારને, રહેનારને અને એની ધાયામા
 ઉભા રહેનારને પણ લયકર છે એ લોભ ન કરતા ઢે-એ
 રૂપાળો, ગીલો, સુદૃઢ દેખાતો, દેવવિમાન જેવો ડે એવા
 મહેલમા પણ - પાયાવગરનો હોય તો કોઈ એમવાનું જો
 તો કહેજો કે-ના લાઈ ! નહિ બેસુ યારે ગળડે એની
 શી ખાત્રી ? મારે શુ કહેવાનું છે ? ધર્મપ્રાસાદનો પાયો
 'લવનિવેઓ' જોધએને ? લવ કારાગાર ન લાગે તેને આ
 ન જ્યે ઔષધ પાનારને જેને લવ મીઠો લાગતો હોય
 તેનો ઉધમાત તો સહન કરવો પડે હું કહી ગયો છું કે-
 તમાગી પાસે કોઈ શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગ વિરુદ્ધ ખોલે તો
 સમજાવજો, ના માને તો નવઢાર દેજો આપણાથી એમનું ઘૂઠ
 ન ચિંતવાય અને એમના લેગા ફળાય પણ નહિ !
 જમીન એવી છે ઢે-ભૂલે તે લપને ઝાઢનારે સાવચેત રહેવું
 જોધએ સામાનું ઠાકુ પકડવું ને પગ ન ખમવા દેવો એ
 પડે તોયે અઝઠ રહી ઉભો કરવો સૂઈ જાય તોયે ખમ્યા
 વિના ઉભો કરવો ઉચકીને લઈ જવો લાતો ખાવી પણ
 ગળડવું નહિ સામાનું કટ્યાણું કરવું, એ નાના છોકરાની
 રમત નથી ઝુંઝાયા વિના શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગમા
 અઠગ રહી, માર્ગને પ્રચારવા, ખીલવવા, એના વધુ આરાધક
 અને રક્ષક બનવા-બનાવવા, કાર્યવાહી કરવાની જેમ અમારી

ફરજ, તેમ તમારી પણ છે આપણો નાતો સગો છે, -
 ઓરમાન નથી અમે સગા ગુરૂ ને તમે સગા શ્રાવક આપણા
 બેયના તારક શ્રી જિનેશ્વરદેવ જેમ દૂધમા ઘી તેમ આ
 તમામા સિદ્ધિપદ છે માખણ કાઢવાની ગોગીમા રવૈયો ક્યારે
 ફરે ? દૂધતુ દહીં ઠેણુ લીનુ થાય ત્યારે ! રવૈયા ખીચનારા
 કેવા હોય ? મજબૂત, પસીને ઝેમેઝેળ થાય તોય ખીચેજ
 જાય એવા હોય ખીચતા એવો ઘોઘાટ થાય કે-ઉંઘતા જાગે
 ખીચવાની વાત તો ફર ઝે હજી તો ગોગીમા દૂધ નાખ
 વાની વાત છે, ત્યા તાં પચાત છે, પોપક દૂધની સાથે નાશક
 દૂધ પણ હોય ઝે ગોગીમા તો પોપક દૂધજ નખાય એ
 દૂધને ઓળખવા માટે ચત્રો ઝાઢવા પડશે અમ્તુ આગળ
 શુ શુ આવે છે, તે હવે પછી—

શાસન ૨૧૦૦૦ વર્ષ રહેવાનું છે, પણ તે શી રીતે ?

૨૧ કાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજીએ મગલાચરણ કરતા, તીર્થની પ્રશસા કરીને એમ જતાંયું કે—આ તીર્થ મહાને માટે જયવતુ છે અને અમૂક ક્ષેત્રમા જ્યાં સુધી એ રહેવાનું છે ત્યાં સુધી જયવતુ જ રહેવાનું છે કારણ કે—એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુયોગ્ય વિચારનો બહિષ્કાર પણ નથી તેના સિદ્ધાંતો અનેક રીતિઓ એવા સિદ્ધ થએલા છે કે—તેને સેવનારો જરૂર સસારથી મુક્ત થાય જ માટે જ તે તીર્થ આ વિશ્વમા શાશ્વત કાળ સુધી રહેવાનું છે દુનિયામા એની સરખામણીમા ઠી રી શકે એવું કોઈ તીર્થ નથી અને માટે સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોએ શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાવેલું છે એ તીર્થ પામેલાઓએ પોતાની બાતના ભલા માટે, આત્માના કલ્યાણની ખાતર, એને અખડિતપણે સેવવા—આચવવા માટે, જેટલી શક્તિ હોય તેટલી વેડપી નાખવી જોઈએ આ તીર્થમા પોતાના ભલાપણાની ક્રિયામા સામાનું ભલું પણ એકાંતે સમાયેલું છે, એમા કશો શંક છેજ નહિ એક એક વ્રતનો વિચાર કરો આપણે અહિં સકં જનીએ તે એટલાજ માટે કે—કોઈપણ પ્રાણીને ઇજા ન થાય આપણે મૃધાવાદનો ત્યાગ એટલા માટે જ કરીએ કે—કોઈને પીડા ન થાય કોઈ ચીજ અનુમતિ વિના ન લેવી, કારણ કે—લઈએ તો સામાને દુઃખ થાય અપ્રદામા તો અનેક જીવોનો

સહાર બેઠેલો છે, માટે એનો ત્યાગ ન કરીએ તો એ સહારના ભાગીદાર થઈએ પરિવ્રહના યોગે અનેક આત્માને તકલીફમાં મૂકના પડે છે તે ન મૂકવા પડે, માટે પરિવ્રહનો ત્યાગ જે જે ક્રિયાઓ પોતાના ક'યાણુ માટે યોજાયેલી છે, તે બધી ક્રિયાઓમાં પોતા સાથે પારકાનું ભલું નિયત છે મામાને પાપથી રોકવાના પ્રયત્નમાં પણ ભાવના એ કે-એ દુર્ગતિએ ન જાય જૈનશાસનમાં એવી કયી ક્રિયા છે, કે જેમાં પોતાના ભલા માથે પારકું ભલું ન હોય ? પરન્તુ વાત એ છે કે-નસ્તુ વસ્તુ તરીકે જાયવી લેઈએ

~

સદ્આત્મા ટીકાકાર મહર્ષિ તીર્થનો મહિમા ગાતા બતાવી ગયા કે-એક પણ સુવિચાર માટે બહિષ્કાર નથી અને એક પણ અયોગ્ય વિચારને ધ્યાન પણ નથી જેવો વસ્તુની સુદરતા જાળવની હોય, તેણે કચરો ન પડે તેની ઝાળજી રાખવી જોઈએ ચિત્રકાર ચિત્ર દોર્યા કરે, પણ તેના પર ધૂળ પડે તો ચિત્ર રદ થાય, માટે બારી બંધ કરે તેમાં વાધો છે ? એની ભાવના ચિત્ર મલીન ન થાય એ છે એક પણ અયોગ્ય વિચારને શાસન ન નિભાવે, તે શાસનની સુદરતા માટે જરૂરનું ખરૂં ? કોઈ કહે કે-જીવનાર હશે તો જીવશે આયુષ્ય નહિ હોય તો જીવનાર નથી એમ માની અશિથી બચાવ ન કરે, અગ્નિની ચિતામાં પડે, અગ્નિની જ્વાળા આવે તોયે ખસે નહિ, અગ્નિ જુઓવવાના ઉપાયો ન કરે, તો એ યોગ્ય છે ? ઘરમાં રહેલી મીઠતને પાણીથી તણાતી, અગ્નિથી બળતી, કે ચોરથી ચોરાતી બચાવો કે નહિ ? વિશ્વા

સઘાત કરી કોઈ લઈ ન જાય તેની કાળજી ગળો કે નહિ ? સાચવવાના પ્રયત્ન કર્યા પછી જાય તો કહો કે-પ્રયત્ન ડર્યો પણ ગયું, તેનો ઉપાય નહિ પ્રયત્ન ન કરો ને જાય તો દુનિયા તમને હાથા કહે કે મૂર્ખા ? શ્રી મહાવીરદેવે ઠંધુ કે-શામન એઠવીસ હજાર વર્ષ ચાલવાનું એ નક્કી પણ માથે એ પણ કહ્યું કે-સાચવનાર યુગપ્રધાન પણ ૨૦૦૪ થવાના એ થશે જ માટે એ રહેશે જ પેઢીને ચલાવનારા હશે તો પેઢી રહેશે ને ? ચંચળી ચાલનારી ચીજોની ચાવી તો દેવવી પડેને ? કોઈ કહે કે-ગામન ટકવાનું છે, માટે મહેનત ઢરવાની જરૂર નથી તે કયા સુધી માથો છે તે વિચારો અનતજ્ઞાનીઓએ ને જોયું છે તે જનવાનું તો છે જ એમા પરિવર્તન કોઈ ઢરી ગઢે તેમ નથી પરંતુ અત્પજ્ઞાની આત્માઓની ફરજ છે કે-એની રક્ષા માટે ઘટતો પ્રયત્ન ઢવો જોઈએ જેઓ શુ જરૂર છે એમ ઢહે છે, એ સૂચવે છે કે-તેઓને હજી વસ્તુની મહત્તા ઢસી નથી ને વસ્તુ માટે પૂરો પ્રેમ હોય, તે વસ્તુ માટે અમ્મલાવના જાગતી નથી શ્રી કુમારપાલ મહારાજને મરણાત કષ્ટમા પણ એ લાવના ન થઈ કે-કયા આ ધર્મ સ્ત્રીકાયો કે જેથી દુર્દશા ધર્મ ! ને વસ્તુ પ્રત્યે સફલાવ હોય-પ્રેમ હોય-મમત્વ હોય, એ વસ્તુની રક્ષા માટે ચાહા તેવા સકટો આવે તો પણ આત્મા નારાજ નથી જનતા ગૃહસ્થાવાસમા તમને ઓઝી મુશ્કેલીયા આવે છે ? કોઈ દિવસ ઢટાળ્યા ? પ્રેમ છે માઢ છે, એમ નક્કી કર્યું છે ઘર ચલાવવામા કમ જોળમદાગી નથી જૂદા જૂદા સાથે ઢેમ જોવવુ, ચાવવુ, આ જાધુ તમારે

શીખવું પડે છે પણ ત્યાં ડટાળો આવે છે? મૂઝી દઉં, એમ ભાવના થાય છે? 'ઇદ મદીય-આ મારૂ'-એ અકાઇ ગયેલી વાત છે કદાચ મૂકવું પડે તો હૈયામા ઘણી પીડા થાય ગરીરમા મહત્તર ફેરફાર થાય તો-ચિંતા થાય કે-ગરીર ખગડયું, સુધારવા પ્રયત્ન એટલમ કરવો જોઇએ એટલું મારાપણું ત્યાંસુધી તમને શાસન પ્રત્યે ન આવે, ત્યાંસુધી તમે આત્માને પૂર્ણપણે ઓળખ્યો એ માનવાને જૈનશાસન ના પાડે છે ધર્મ કહેવરાવવું ગમે છે, કોઇ અધર્મ કહે એ ગમતું નથી, પણ ધર્મી બનવાનો પ્રયત્ન થતો નથી! કોઇ તમને જુઠ્ઠા કહે તે ખમાય નહિ, ત્યારે તમે માયા જ છો? એમ પણ નથી સાચા છો નહિ ને જુઠ્ઠા કહે તે ખમાતું નથી, એ કેમ ચાલે? સાચા બનવા કેટલો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ? ધર્મ કહેવરાવવું સહેલું છે, એથી ધર્મી બનવું એ કઇંશુણું કઠીન છે પૂર્વ પુરૂષોએ અનેક આપત્તિયો સહીને પણ આ આગમને માયબુંદ તે કથી ભાવનાએ? એ બધા પુષ્પની શરના ઉપર સુઇ રહેતા હતા એમ? એમને આવેલા મમથ આપણા ઉપર આવના હોત તો આજે શુ થાત? આપણી ઢેટલી નિર્જાતા છે તે જુઓ બળનો ઉપયોગ ઉત્તમમા ઉત્તમ વસ્તુના સદરણ માટે થવો જોઇએ! બલવાન કે ધીર બને તે શાને માટે? કોઈનું ભૂડું કરવા, બગાડના કે ખરાબ કરવા? નહિ શામનમા નેટલા બળીયા બન્યા તે બધાએ બીજાનું ભલું જ કર્યું અહીં બલ તથા ભાવના જુદી જાતિના જોઇએ છે નેટલા પ્રમાણમા હૃદયમા વસ્તુ ઉતારી શકાય, તેટલા પ્રમાણમા ભાવના બાગૃત થાય ભગવાને પણ કહ્યું, ગણધરોએ

પણ કહ્યું, અને આચાર્યોએ પણ કહ્યું કે-શામન જયવતુ છે પણ એને જયવતુ રાખવા આપણે આપણી શક્તિ ખરચવી પડશેને ? આપણે જ જયવતુ રાખી શકીએ છીએ, એવું અતિમાન લાવવાની જરૂર નથી પણ આપણે કાળજી તો રાખવી પડશેને ? આ મહાત્માઓએ લખેલું વાચ્યો તો ખબર પડે કે-કેટલો શ્રમ સેવ્યો છે, સાચા-ખોટાના વિવેક માટે કેટલી મહેનત લીધી છે ! સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વ, વિરતિ અને અવિરતિ, પ્રમાદ અને અપ્રમાદ, સત્ય અને અસત્ય-આ બધાનું પૃથક્કરણ કરવા કેટલી મહેનત કરી ! પણ એ બધું ન કરતા, ફાવશે તે કરશે એમ માન્યું હોય તો ? તમે દુનિયાના પ્રવીણ બનવા માટે જેટલો અભ્યાસ કર્યો છે, તેટલોય તીર્થના રક્ષક બનવા માટે કરવો પડશેને ? આજ સુધી તો કયો દેખાતો નથી આ મહાપુરુષોને ઘરાબર ઓળખ્યા નથી અને તેઓની કાર્યવાહી જાણવાની દરકાર પણ કરતા નથી

શ્રી 'કુમારપાળ ચરિત્ર'-નો એક પ્રસંગ

કોઈ કહે કે-ધર્મની વાતમા બોલવાની શી જરૂર ?-એમ બોલનારની મતિ ઠેકાણે નથી, એમ મને લાગે છે જાતની રક્ષા કરો, જે વસ્તુ મૂકી જવાની તે વસ્તુ પાછળ ગાઠા-ઘેલા થઈને ફરો, જવાની વસ્તુ જાય તે વખતે આખમાથી પાણી નીકળે, શોક ન થયે, હૃદયમા દુઃખ થાય, હુમો લરાય, શોકના ચિહ્નો ધારણ કરે, ખાણ પીણ ન લાવે, આ બધું થાય, અને ધર્મ માટે કાંઈ નહિ ! ત્યાં મારાપણું છે અને અહિં મારાપણું નથી, તો કદ્યાણ કયી રીતે થાય ? જો મોક્ષસુખ બેઠવું હોય અને આપત્તિમાથી છૂટવું હોય તો આ

શાસન-આ તીર્થપર મારાપણું પેના કર્યા વિના છૂટકો નથી
 ભોગ નહિ આપવાથી એક રાત્રિએ ત્રિશુળ ઝાટાવી
 દેવી કહે છે - 'માન' ત્યારે કુમારપાળ કહે છે - 'તું
 કુલદેવી છો માટે માતા છો માતાની ફરજ છે કે-
 બાળકને ધર્મરક્ષામા મહાય કરે માતા ગ્રાણીના ધાતને ન
 છૂટે આ કબૂલ રાણતી હોય તો ભલે, છતા હઠ પર આવી
 હોય અને તારૂં ધાર્યું કરવું હોય તો તારી એક પણ હિંમત વાતને
 હું માનતો નથી સૂઝે તે કર-' કુમારપાળને રાજ્ય પ્રિય
 હતું, અઢાર દેગની માલોઠી મૂકી દેવા તૈયાર ન હતા, છતા
 પણ આ પ્રનગે એ ન આગ્યું કે-હયા આ ધર્મ સ્વીકાર્યો ?
 આવું થાય તો કહો કે-હયામા ધર્મ ઉતર્યો જ નથી
 દેવીએ કોપાયમાન થઇ ત્રિશુળ માર્યું, કોઢ થયો,
 શરીરમા બળતરા થવા માડી, છતા કુમારપાળને એકજ ચિંતા
 થવા માડી કે-આથી ધર્મની ગ્તાનિ થશે ' પણ ' મને
 શું થશે ' એની ચિંતા ન થઈ આથી તેમણે વિચાર્યું કે-
 'જાગી મરૂં જેથી લોક જૂઠાં નહિ અને ધર્મને ઠલક લાગે
 નહિ' ગુરૂદેવ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સમર્થ હતા
 બચાવ કર્યો બચાવ થતા, રક્ષણ થતું, પણ મૂઠો કુમાર
 પાલની મનોભાવનાનો છે કોઈ કહે કે-ગનનાર વસ્તુ
 જનશે, નાહકની માયાકૂટ શી ? એવા નિશ્ચયપાદી હો તો
 ખાવાનું શું કામ ? શરીરને ટકવું હોય તો ટકશે નાહકના
 લોચા વાળવા અને કાઢવા એ શું કામ ? ત્યા તો ઈરાબર
 વર્તવાનું ? અને અહીંજ થવાનું હશે તે થશે ! ખંડ મમત્વ
 ક્યા ? જેને માંડ માનો એ ચોવીશ કેલાક ચાંદ પણ ન

આવે, તેના માટે વિચાર પણ ન થાય, મનમા ઠઈ થાય નહિ, તો એ માફ શાનું ? જ્યાં માફ માન્યું છે તે માટે તો મરી પડે છે, લોહીનું પાણી કરો છે, તકલીફ વેઠો છે, શરીરની દરકાર પણ કરતા નથી જોટલું જ આને (આ તીર્થને) માફ માનો ! તમારું આ નથી તો ડોનું છે ? શ્રી મહાવીરદેવનું ગામન આપણું નહિ કે ખરું ? અમારે તો એ જાતિની મારાપણાની સફલાવના પેઠા કરવી છે કે-એના યોગે જોટલી હોય તેટલી બધીએ અયોગ્ય વામનાઓ આપોઆપ ચાલી જાય આ તીર્થ પર મારાપણું જાગશે તે ઘડીએ, સામાનું ભલું દ્રવ્યની જે વાવના અને સાચી દયા આવશે, તે કોઈ અપૂર્વજ આવશે ત્યારે તો તીર્થ રોમેરોમ પરિભ્રમશે અને આધુ મૂઢી કાંઈ નહિ કરી શકાય અને જો એમ કર્યું તો છે તેને પણ ગુમાવી દેવો પહેલાં ભવનિર્નંદ શા માટે ?

‘જયથીયરાય’ દ્વારા કરેલી માગણીમા પ્રથમ માગ્યું શું ?
“ મવનિવ્યેઓ ”

—આ શબ્દ ખોલતા સસારમા આસક્ત થયેલા આત્મા ઓને શું થવું જોઈએ ? ખરેખર, આખમાથી આસુ આવવા જોઈએ કે હૃદય ભરાઈ આવવું જોઈએ, અને આ ભયકર પીડારૂપ સમારથી કપારી છૂટવી જોઈએ દરદથી રીખાતો દરદી ડોક્ટર પાસે શું જોણે તે તો તમે જાણો છો ને ? જાણવા છતાં પણ જેને આત્માની ચિંતા જ નહોતી તેનું શું ? દયા આવે છે તેથી જોણ્યા વિના રહેવાનું નથી તમે એમ ને એમ ચાલ્યા કરો અને અમે જો કંટાળાકારી સલાહ ન

જાવતી શું ? એ વિગેરે કદિ વિચાર્યું ખરૂં ? એમા તમે પ્રભુ પાસે ઠયો જાતની પ્રાર્થના કરો છો એનો કદિ ખ્યાલ થયો ? એ સૂત્રામાં સારી રીતિએ પ્રાર્થના કરી માગી આગ્યા છો તે તો આપણું પડશે એમા નહિ ચાલે સમારની વાસના ઢીલીઢબ કરવી હોય, ત્યા કાચાપોચા શબ્દોનું કામ નથી દેવાદાર પાસે લેણું લેવા વેપારી જાય, ત્યા પહેલા તો શેઠસાહેબ, સાધુસાહેબ, મહેરબાન, વિગેરે કહે, દાઢીમા હાથ ઘાલે, ખનતું ખધું કરે, પણ જ્યારે જાણે કે-આ કાર્થ મીધુ માને તેમ નથી, ત્યારે વેપારી શું કરે ? તે ઘડી વેપારી એક એક શબ્દ એવો કાઢે કે જાણે તીર ભોંકાય ! પેલો સમજે કે-શેઠનો પીત્તો ઉકળ્યો, હવે આપણુ પડશે ત્યા તો લોભની ભાવના-એટલે ખરાબ ભાવના પણ આવે, પરંતુ અહીં તો કેવળ ઉપકારની જ ભાવના-સામાના ઉત્તમ પ્રકારના હિતની જ ભાવના છે, માટે જે જે શબ્દો નીકળે તે ભલે કઠવા પણ હોય, છતાં તેમા હિતના કુઆરા જ હોય ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી વિગેરે પુણ્ય પુણ્યાએ પણ મમયે સત્ય કહેતા અણભર સકોચ નથી રાખ્યો જેવાને તેવા તરીકે ખરાબર ઓળખાવ્યા છે એ પ્રસંગે તો વિકટ સ્થિતિ હતી આજે મયમમા કઈ તેવી તકલીફ નથી એ વખતની દૃષ્ટિએ આજની સ્થિતિ સયમ માટે અનુકૂળ છે એમને હતી તે સ્થિતિ હોત તો આપણે ધર્મ રહેત કે કેમ ? તે પણ શક્ય સ્પષ્ટ છે એમના કામ એજ કરે આ ભવ નિર્વેદ વિગેરે શબ્દો એમને જે રીતે હૈયે વસ્યા હતા, તે રીતે આપણને વસવા જોઈએ ‘ભવનિર્વેદો’-એ તમે માયા દીલે

આપીએ, તો ધારેલી સિદ્ધિ કેમ થાય ? તમે પહેલું માગ્યું શું ? લવનો નિવેદ ! રોજ એમની પાસે શું માગો છો ? એજ મહેં ઘણી વખત કહ્યું છે કે-જેવા હો તેવા બહાર આવો નહિ આવો તોય ભગવાન તો ઓળખે છે અહીં દબ ન ચાલે. આ જગ્યા જૂદી છે તીર્થસ્થાને બધાયેલ કર્મ વજ લેપ સમાન છે કપટપ્રપચ અહીં ન ચલાવાય ‘મયનિઘ્વેઓ’ -મોલતી વખતે એ ભાવના ન હાય તો આ સર્વજ છેતરાશે નહિ આ તો સર્વજ છે હરેકના વિચાર જાણે છે બોળાને ભમાવવા જતા હાં તો ઠીક, પણ શ્રી સર્વજદેવ આગળ ? તમે આટલા બધા દિગ્મૂઢ, વિચારશૂન્ય કેમ બન્યા છો ? વિચારમય બનો વિચારની ધૂન ચોવીસે કલાક છનતી જાગતી રાખા તમને હિતૈષી લગે તેને પૂછો કે-અમારું સુખ અને કલ્યાણ કયા ? આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ ન જોઈતી હોય તો કયા જલુ ? અને કયી ઠાર્યવાહી કરવી જોઈએ ? વિચારવાની તાકાત વિના, સત્યને સમજવાની તાકાત વિના, સત્યને મત્યના આકારમા મૂકવાની તાકાત વિના, કયા સુધી એમી રહેશો ? તમે જે ચીજ માગી આવ્યા તે તો બતાવીએ ને ? અમે તો એ દેવના સેવક છીએ કાંઈ તમારા ઓછા જ છીએ ! અમે તો જે એમણે બતાવી હોય તે દવા નાખીએ અમે તો કપાઉન્ડર કોઈ કહે કે-‘કડવી દવા ન નાખશો’-તો અમારાથી ફેરફાર થાય ? અમે ફેરફાર કરીએ અને નવાનુની બને તો શું થાય ? અમે કહીએ કે-દરદી રોયો હતો માટે આપી, તો કામ આવે ? ‘જય વીયરાય’ એ તો પ્રાર્થનાસૂત્ર છે ચૈત્યવદન તો ઘણાએ કરો છો, પણ જ કિંચિત્ ?, નમુચ્ચુલુ શું ?, બિ

જાવતી શું ?, એ વિગેરે કદિ વિચાર્યું ખરૂં ? એમા તમે પ્રભુ પાસે ઠયી જાતની પ્રાર્થના કરો છો એનો કદિ ખ્યાલ કર્યો ? એ સૂત્રામાં સારી રીતિએ પ્રાર્થના કરી માગી આગ્યા છો તે તો આપણું પડશે એમા નહિ ચાલે સસારની વાસના દીલીદળ કરવી હોય, ત્યા કાચાપોચા શબ્દોનું કામ નથી દેવાદાર પાસે લેણું લેવા વેપારી જાય, ત્યા પહેલા તો શેઠસાહેબ, ભાઈસાહેબ, મહેરબાન, વિગેરે કહે, દાદીમા હાથ ધાલે, બનતું બધું કરે, પણ જ્યારે જાણે કે-આ કાઈ સીધુ માને તેમ નથી, ત્યારે વેપારી શું કરે ? તે ઘડી વેપારી એક એક શબ્દ એવો કાઢે કે જાણે તીવ્ર ભોંકાય ! પેલો સમજે ઠે-શેઠનો પીત્તો ઉકળ્યો, હવે આપણુ પડશે ત્યા તો લોભની ભાવના-એટલે ખરાબ ભાવના પણ આવે, પરંતુ અહીં તો કેવળ ઉપકારની જ ભાવના-સામાના ઉત્તમ પ્રકારના હિતની જ ભાવના છે, માટે જે જે શબ્દો નીકળે તે ભલે કડવા પણ હોય, છતાં તેમા હિતના કુઆરા જ હોય ભગવાન શ્રી હરિભદ્રમૂર્તીશ્વરજી વિગેરે પુણ્ય પુરુષાએ પણ મમથે સત્ય કહેતા અણુભર સકોચ નથી રાખ્યો જેવાને તેવા તરીકે ખરાબર ઓળખાવ્યા છે એ પ્રસંગે તો વિકટ સ્થિતિ હતી આજે સયમમા કઈ તેવી તકલીફ નથી એ વખતની કષ્ટિએ આજની સ્થિતિ સયમ માટે અનુકૂળ છે એમને હતી તે સ્થિતિ હોત તો આપણે ધર્મ રહેત કે કેમ ?, તે પણ શકા અપદ છે એમના કામ એજ કરે આ ભવ નિર્વેદ વિગેરે શબ્દો એમને જે રીતે હૈયે વસ્યા હતા, તે રીતે આપણને વસવા જોઈએ ‘ભવનિર્વેદો’-એ તમે માયાદીલે

માગો છો કે એના સેવક કહેવરાવવા પૂરતું માગો છો ?
 ‘ભવનિબ્ધેઓ’નો અર્થ શો ?—આટલું સમજો તો રસ્તો સાફ,
 થઈ જાય હું તો રોજ એજ કરું છું અને સ્થળે સ્થળે
 હરેક અર્થે આત્માને એ જ કહેવાની ઈચ્છા છે તમારી
 પહેલી માગણી પણ એ છે અમને આજ્ઞા પણ પહેલી એ
 જ એટલે કે—સસારની અસારતા અને હું અમયતા સમજ
 વવાની છે, ઠારણ કે—ભવનિબ્ધેઓ વગર આગળનું આવી
 શકતું નથી અમને આજ્ઞા એ છે—કે જે આવે તેને પહેલો
 ભવનિવેદ જગાડવો ! પ્રાર્થના સમય જાઓ ભવ કેવો ?
 અનાદિથી આત્મા સાથે જોડાયલો અજ્ઞાની આત્માઓને પ્રેમ
 પણ એનો અને પરિચય પણ એનો જ ! સલાહકાર પણ સ્વા-
 રના રસીઆ અને જોડીદાર પણ તવા ! તમે સસારમા ભરાભર
 રહી શકો એની સલાજ લેનારા પણ ઘણા ! આ સ્થિતિમા
 ભવનિવેદ કરવો તેના માટે સયોગ વિપરીત છે કે અનુકૂળ ?
 પ્રતિકૂળ છે ને ? જે સાથીઓ તમારા વગર મળેથી ચલાવી લે
 તે તમને સાફ લગાડવા કહે છે કે—તમારા વિના નહિ ચાલે
 અને તમે બધા ભોગા એવા કે—માની લો છો એ તમારા
 વગર એક દિવસ પણ બૂખ્યા રહે એવા નથી, છતાં એ
 કહે કે—તમારા વગર ન ચાલે, તો તે પણ તમે માની જાઓ
 આજે શાસનનું શું થઈ રહ્યું છે, તેનો કાઈ વિચાર આવે છે ?
 શ્રી રુદ્રકસૂરિ અને તેમના ૫૦૦ શિષ્યો—

આટલી ક્ષુપડીની ચિંતા અને જગતનું શ્રેય કરનાર
 શાસનની ચિંતા જ નહિ ? જાતની ચિંતા કરો એટલી તો
 શાસનની કરો ! ધર્મપ્રેમ કેવો જોઈએ ? દુનયાની વસ્તુ માટે

ખુવાર થઇ રહ્યા છો અને ધર્મમા વાધા આવે છે ?
ખરેખર, કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
મહારાજ એડ પુણ્યપુણ્યની લાવના લખતા ફરમાવે છે કે —

‘ તુલ્યે ચતુર્ણાં પૌમર્થ્યે, પાપયોર્યક્રમયોઃ ।

આત્મા પ્રવર્તતે હન્ત । ન પુનર્ધર્મમોક્ષયો ॥૧૧॥ ’

*

‘ ચારે પુરુષાર્થોમા પુરુષાર્થપણુ તુલ્ય હોવા છતાં ખેદની
વાત છે કે—આત્મા પાપરૂપ અર્થ અને કામ પુરુષાર્થની
સાધના માટે પ્રવર્તે છે, પણ ધર્મ અને મોક્ષરૂપ પુરુષાર્થની
મિદ્ધિ માટે પ્રવૃત્તિ નથી કરતો ’

*

અને ખરેખર એ વાત સાક્ષાત્ અનુભવાય છે
શ્રી યશોવિજયજી મહારાજશ્રીએ શ્રી સીમધર સ્વામીજીને
વિનંતિ દ્વારા અહીંના દર્દ કહ્યા અને કહી દીધું કે—
મારે તો હે નાથ ! તારા શિવાય બીજો કોઈ આધાર નથી
અહિં તો આ હાલત છે ન રહેવાયું એટલે ત્યાં કહ્યું લાવ-
દયાના અકુરો ફૂટે છે, ત્યારે ધોધ દાખ્યો રહેતો નથી બહાર
નીકળે જ નથી નીકળતો એટલી ખામી છે તાત્ત્વિક દયા
મગટે ત્યાં બીજી દયાનુ રૂપક જુદુ થાય એ દયા જુદી
જાતિની છે શ્રી બંધુભટ્ટી જેવા સોળ વર્ષની ઉંમરે ચઢતી
જુવાનીએ છ વિગય તજે અને એ જોઈ શુર પ્રસન્ન થાય,
એ કયી દયા ? એમ ન થયું કે—આ વયમા છ વિગયનો ત્યાગ
હાય ? પણ વાસ્તવિક પ્રેમ હોય ત્યાં જ આ દયા આવે શ્રી
સ્કંદકસૂરિવરના પાંચસો શિષ્યો ઘાણીમા પીલાયા ચારસે

નવાણું પીલાઈ ગયા એ આત્માઓને સ્કંદસૂરિએ એવી કોટિના બનાવ્યા હતા કે—આવા ઉપસર્ગોમા પણ અડગ રહે ઉપસર્ગ પણ જેવો તેવો નહિ પીલવાના ચત્રમા પીસાવાનું ત્યાએ તૈયાર એક પણ ના નથી કહેતો શાસ્ત્ર કહે છે કે—માસખમણને પારણે માસખમણ કરે, પણ શુદ્ધઆજ્ઞાબળક હોય તો તે અનત સસારી થાય પાચસો પૈકીના એક પણ ‘ના’ નથી કહેતા ચત્રમા પીલાય છે પીલાણુ, એ કંઈ નાની સૂની વાત છે ? પીલાય, લોહીના કુવારા કુટે હાડકા ત્રૂટે, નસો ત્રૂટે સ્કંદકસૂરીશ્વરજી પણ નિર્યામણા કરાવે અને પીલાનારા પણ શુદ્ધ સામે આખ તથા કાન રાખી હૃદયપૂર્વક કખૂલ કરે કે—કૃપાલો ! આપ કહો છો તે બરાબર છે એવી રીતે ચારસો નવાણું નેચ નિર્યામણા કરાવી, ક્ષપક શ્રેણિએ ચઢાવી, કેવળજ્ઞાન પમાડી, મુક્તિએ મોકલ્યા

(સલામ આમ પીવવાનું કારણ ?)

કારણ જાણુ છો એમ ને ? શ્રી સ્કંદકસૂરીશ્વરજી જ્યારે કુમારાવસ્થામા હતા ત્યારે તેમના પિતા જિતશત્રુ રાજાની પરિષદમા બેઠા હતા જિતશત્રુ રાજાના જમાઈ કે જે કુલકાર કટકનગરના નરેશ હતા, તેમનો પાલક મત્રી પણ આ પરિષદમા બેઠો હતો વિવિધ ચર્ચાઓમાથી ધર્મચર્ચા નીકળતા એ પાલક મત્રીએ જ્યારે નાસ્તિકતાનું પ્રતિપાદન કર્યું, ત્યારે ધર્મબુદ્ધિ એવા શ્રી સ્કંદકુમારથી તે સહી શકાયું નહિ અને તેથી એજ પરિષદમા નાસ્તિકતા ને આ સ્તિકતાનું વર્ણન કરી પાલક મત્રીની બધીજ નાસ્તિક વાણીનું તેમણે ખડન કર્યું દલીલ ને મુક્તિમા નહિ કાવતા પાલક મત્રી

તે ઘડીએ તો મૌન થઈ ગયો, પણ એના હૈયામા ડખ રહ્યો
 આ વાતને કેટલોક સમય પસાર થયા બાદ શ્રી સ્કંદક કુમારે
 વીસમા તીર્થપતિ શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીની પામે પાત્રસો
 રાજકુમાર સાથે દીક્ષા અગ્નીકાર કરી સિદ્ધાન્તાભ્યાસથી
 તેઓશ્રી ગીતાર્થ બન્યા અને એઠ વાર તેઓએ પોતાના સમારી
 બનેલીને બોધ પમાડવા માટે કુલકાર કટકનગર જવાની
 પ્રભુ પામે આજ્ઞા માગી પ્રભુએ ફરમાવ્યું કે-‘ત્યા જવાથી
 તારા શિવાયના બધાજ આરાધક ભાવને પામશે’ શ્રી સ્કં-
 ધકસૂરીશ્વરજીએ વિચાર્યું કે-‘ભલે, મારે નિમિત્તે ૫૦૦ તો
 આરાધક થશે !’ અને આજ્ઞા લઈ વિહાર કર્યો જ્યા કુલ
 કાર કટકનગર નજદિક આવ્યા, ત્યા પાલક મત્રીને ખગર
 પડી પોતાના નાસ્તિક મતનું ખડન કરી સલામા માનભળ
 કરેલું એ વાતનો એને ખ્યાલ આવ્યો ને ખૂબ રોષ થઈયો
 પોતે રાજાને સમજાવ્યો કે-‘આ આપનો સાળો એ સાધુ
 નથી પણ એ વેષમા ૫૦૦ મુલટોને છપાવીને અહીં તમારૂં
 રાજ્ય છીનવી લેવા આવ્યો છે’ અને જે ક્ષેત્રમા શ્રી સ્કંદ-
 કસૂરીશ્વરજી મહારાજ બીરાજ્યા હતા, ત્યા નજદિકમા છપી
 રીતે શસ્ત્રો દટાવી પડી રાજા સમક્ષ કાઢી બતાવ્યા બી-
 ચારો અજ્ઞાન રાજા આ કાવત્રાખોર મત્રીની જાળમા ફસાયો
 અને એણે આ ૫૦૧ મુનિવગેને જીવતા ને જાગતા ઘાણીમા
 પીલવાના હુકમમા સમતિ આપી દીધી દુર્જનો શુ નથી
 કરતા ? સત્યનું મંડન થાય અને અસત્યનું ખડન થાય તેય
 એમનાથી જીરવાતું નથી ! શ્રી સ્કંદકુમારેતો લોકો અધર્મ
 ન પામી જાય અને નાસ્તિકતામા ફસાઈ ન જાય માટે જ

ખડન ઠરું હતું ને ? ખૂદ ભગવાન શ્રી મુનિમુવત સ્વામિએ પણ એમા ભૂલ થઈ એમ કહ્યું નથી જગતને અકલ્યાણ કર માર્ગે જતું બચાવવા માટે શક્તિશાળી આત્માએ પ્રયત્ન કરવોજ જોઈએ એમ કરવામા દુર્જનોથી ગભરાયે ન થાયે માટે તો કહ્યું છું કે—દુર્ગતિએ જનારા આત્માઓને સાચા અને પુણ્યશાલિ આત્માઓ સાથે જાણે વૈર જ ન હોય, એવો અનુભવ તેઓ અત્યારમુધી કરાવતા આવ્યા છે, માટે આજે તેણે દેખાય તેમા કાંઈ નવાઈ નથી

(સભાં બધાને સાથે આવું વેઠવું પડ્યું ?)

વેઠવું પણ પડે સામુદાયિક કર્મ હોય તો એમ પણ થાય માટે તો શાસ્ત્રકાર કહે છે કે—પાપથી બચો પપ્પના ઉદય સમકાળે પણ આવે શ્રી સ્કદકસૂરીશ્વરજીએ ચારસે નવાણુંને કેવળજ્ઞાન પ્રમાડ્યું, પાપસોમા એક બાલ મુનિ હતા ચારસે નવાણુંને નિર્યામણા કરાવનાર પુણ્યપુરુષને આ બાળ મુનિપર મોહ થયો, એનું દુ ખ એ જોઈ ન શક્યા અને તેથી સ્કદકસૂરિ પહેલા પોતાને પીલવાનું કહે છે જ્ઞાની કહે છે કે—આવા સમર્થ જ્ઞાની મોહના ઉદયના યોગે ભૂલ્યા ચારસે નવાણુંની નિર્યામણા વખતે એમને પોતાની હાજરીની જરૂર લાગી અને પાપસોમા બાલમુનિ વખતે જરૂર નહિ લાગી, એ મોહ હતો પણ દયા નહિ ! પાલક તો શ્રી સ્કદકસૂરિજીને વધુ પીડા થાય એ જોવા ઇચ્છતો હતો, એટલે એણે માન્યું નહિ ગુરૂએ બાલમુનિ સામું જોયું બાલમુનિ પણ સમજાવે છે જૈનશાસનની દયા જૂદી છે બાલમુનિ પણ પીલાઈ

કેવળજ્ઞાન પામી સુક્ષિતજ્ઞે ગયા પાંચસેને કેવળજ્ઞાનપ્રમાડી સુક્ષિત અપાવનાર કેટલા સમર્થ જ્ઞાની અને જોમનો વિરાગ કેવો ઉત્કટ હશે ! કોઈ કહે પીલાતા કેમ જોઈ શકાય ? પણ જ્ઞાનીયો શરીર પીલાય તેને બહુ વજન નથી આપતા, આત્મા ન પીલાવો જોઈએ આત્માની ભાવનાઓ ન ફરી જાય એને માટે જ પ્રબળ થવો જોઈએ અહીં 'ભવનિન્વેઓ'મા પણ ભાવદયાની ચિંતા છે, દ્રવ્યદયાની નથી 'ભવનિન્વેઓ' નહિ થાય ત્યાંસુધી ભવરૂપ ઘાણીમા પીલાવાથી છટવાના નથી આત્માના દયાળુ જનો કે તરત જીજ્ઞાની વાસ્તવિક દયા આવશે શામનસેવા કબ્બાની શા માટે ? આત્માની દયા માટે ! તારક આ છે એ તો ખાતરી છે ને ? આજ્ઞા પર પ્રીતિ ધરા તો આત્માની દયા થાય પાંચસેને કેટલો આજ્ઞાપ્રેમ ! એ માનતા કે-શુરની આજ્ઞામાજ કવ્યાણુ નડતુ પણ હિતકારી હોય તેજ અપાય

અનતજ્ઞાનીને શુ એ ખબર નહોતી કે—તમે બધા દુનિય ના ભાગમા લીન થયેલા છો માટે છોડવું કઠીન પડશે ? જોમનામા દયા નહોતી ? છતા કેમ છોડવાનું કહ્યું ? જાણતા હતા કે-ક'યાણુ છોડવામા જ છે વેદ જાણે છે કે-ઉકાળો પીતા દરદીને હું જ થાય છે પાનાર માળાપ પણ એજાણે છે કે-છોકરાથી સી રીતે પીવાયે ? ગધ પણ લેવાતી નથી એવો ઉકાળો સી રીતે પીવાય ? છતા મ્હોદુ પહોળુ કરી, વેલણુ ઘાલીને પણ પાય છેને ! જમ્યાને સુવાડીને માતા, બાળકનું મ્હો પહોળુ કરી વેલણુથી દવા પાતી વખતે બાળકની ગાળો, લાતો, તિરસ્કાર વિગેરેને ગણતી નથી દેવી

તાકાત કેળવી છે ! જેની મા જીવતી હોય તે બધા માને પૂછજો મા કહેશે કે-એ લાતો ન ખાધી હોત તો આજે તું આ સ્થિતિમા ન હોત ! માને તો એ લાતમા આનંદ આવે, મા તો હુસે કે-દવા દીકરાને ગળે ઉતરી લાતને ન ગળે સસારના જીવો ઉપર ઉપકાર કરનાર પણ ગાળો તથા તિરસ્કાર ખમવાની તાકાત કેળવે એ એવી ગાળો વિગેરેની દરકાર ન કરે જેને અમારા માનીએ, તેને સુધારવા પૂરતો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ કે નહિ ? છોકરાની લાતો વિગેરે ખાવાની તાકાત કેમ કેળવી તેમા જાણે માના ઉપકારની અવધિ નથી મૂતરે તોય છોકરાને ખોળામા લે લાણુમા મૂતરના છાટા પડે તોય ગુસ્સો ન કરે એ સમજે

■ કે-મૂતરવાની બુદ્ધિએ મૂતર્યું નથી, પણ મૂતરાઈ ગયું છે માને ગ્લાનિ ન થાય અણુસમજીને પણ માતાએ એવા બનાવ્યા કે-જૂઓ તમે બધા કેવા ડાઘા થઈને બેઠા છો ! આ માતાનો પ્રતાપ માતાએ તો આવા બનાવ્યા અમારે કેવા બનાવવા, એ પ્રશ્ન બાકી રહે છે તે વખતે તો પગ નાના હતા તે લાત નાની મારતા હવે મોટા થયા એટલે તેવાઓની લાતો પણ બર્યકર પણ તે લાતો ખાઈને પણ જેવા બનાવવા હોય તેવા બનાવવા જોઈએ કે નહિ ? કેવા બનાવવા ?-એનો ઉત્તર ‘મધનિશ્વઓ’ આ શબ્દ આપે છે જવની ભયકરતા બતાવવામા આવે તે વખતે જેને જવ મીડો લાગે તે કૂદે, ઉઝળે, પણ તેથી એ બતાવનારને ગજારાચે પાલવે ? ડરી ઓછુજ જવાય ! અમારે તમને કેવા બનાવવા એ નક્કી કરેા માએ તો ખાતા-પીતા, ઉઠતા-બેસતા, બોલતા-ચાલતા શોખ

વ્યુ, અમારે તમને શું શીખવવું ?-એ તમે કહેશોને ?
તમને શું શીખવીએ તો અમે અમારૂં સ્થાન હીપાવી શકીએ ?
(સભા ૦ સાધુ બીજી આપે તા ?)

અરે ભાઈ ! તમે નક્કી થાઓ તો સાધુ બીજી આપીજ ન
શકે આપે તો પણ પકડી પાડો ! દવા લેવા વૈદને ત્યા જાઓ,
પણ ન મટે તો બીજે વૈદ કરોને ? પથારીમા સુરાડી રાખે
તો એ વૈદ કામનો નહિ ને ? વેપારી ગમે તેવો ઉઠાઉગીર
હોય, પણ શ્રાહકને માલૂમ પડે કે-એ ઉઠાઉગીર છે,
તો પેલો કહે પાત્ર તો આ કહે બાર આના દોઢ રૂપીયે
લેવું હોય તોય બાર આના કહે એને ત્યાથી લેવું હોય તો પણ
ઉઠવાનો ડોળ કરે, ઉઠે પણ પેલો હાથ પકડે પેલા વેપારી
ઠેકાણે આવે ત્યારે જ પૈસા કાઢે શ્રાહક ભોઠ થાય તો વેપારી
બેના બાર પણ લે તમે નક્કી કરો કે-‘કેવા બનવું કે
જેથી કોઈ ઠગી શકે નહિ’ ‘હૈયુ બાળવા કરતા હાથ બાળવા
સારા’-એ કહેવત છે નો, ર શાક વાસી લાવે અને કહે કે-
આખું તેવું લાવ્યો તો શું કહો ? તમે કેવા બનવા માગો છો ?
બને તમારે ધર્મશુદ્ધ શા માટે જોઈએ ?-એ નક્કી કરો તમે જે
માગો છો-ભગવાન પાસે જે એકરાર કરો છો, તે બનાવટ છે કે
સાચું તે નક્કી કરજો સામળનાર એ પ્રભુ સર્વજ છે ત્યા કપટ
ન કરતા દુનિયાની સત્તા શબ્દભાગમા આવી જાય, પણ એ
દેવ ન આવે સત્યના અર્થે બનવું હોય તો ભોળવવાની
વાત ભૂલી જાઓ અહીં પણ જૂઠું જોડે, તે બહાર શું ન
કરે ? જે જોડો તે સાચું બોનજો હિસાથી કે જૂઠથી નથી
જીતવું અઢારે પાપસ્થાનકથી છૂટા થયો, ત્યારે એમના

ભેગા થવા ભેગા થશો એમની આસા મુજબ વર્તશો તો મુક્તિ મળશે આસા મુજબ મુક્તિ જવું છે એમા તો શકા નથી એ માટે તમારી પહેલી માગણી પણ 'લવનિન્વેઓ'ની છે ! અને અમને પહેલી આસા પણ લવનિન્વેઓની છે, માટે એજ અમે આપીએ છીએ અમારાથી એજ આપી શકાય એ વિનાનું બીજું આપવું એ વિરાધના !

વ્યાખ્યાન—

[૮]

ધર્મકુશળ બનવા માટે કર્મકુશળ બનવાની જરૂર ખરી !

દીકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી, નહારાજ, શ્રીઆચારાગ સૂત્રનો આદિમા મગળાચરણ કરતા ફરમાવી ગયા કે— શાસન જયવતુ વર્તે છે તીર્થ છે ત્યાં સુધી હમેશ જયવતુ છે એનો કદિ પરાજય થયો નથી, થતો નથી અને થવાનો પણ નથી એકે એક યોગ્ય વિચારને ત્યાં સ્થાન છે અને એકે એક અયોગ્ય વિચારનો એમાંથી બહિષ્કાર છે ખરાબ વિચાર એમાં એક પણ નથી અને કોઈ પણ સારો વિચાર એમાં નથી એમ પણ નથી તેના સિદ્ધાંતો અનેક રીતિએ એવા સિદ્ધ થયા છે કે—એને સેવનારો જરૂર સસારથી મુક્ત થાય જ એટલા માટે જ એ તીર્થ સદાકાલ રહેવા માટે સર્વજીવેશ્વરે છે એની જગત્મા ભેડી પણ નથી અને માટે જ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોએ શરૂઆતમાં એને નમસ્કાર કરેલ છે તીર્થકર્મો પણ એને નમે છે કારણ કે—એ અનૂપમ છે, શાશ્વત છે અને એના સિદ્ધાંતો સેવનારના કર્મરૂપ મલને દૂર કરે તેવા છે તેમાં એકે એક યોગ્ય વિચારને સ્થાન છે, એક પણ યોગ્ય વિચાર ત્યાં નથી તેમ નથી એક પણ અયોગ્ય વિચારને ત્યાં સ્થાન નથી, માટે જ એ તીર્થ હમેશ જયવતુ છે માટે જ વખતોવખતે કહેવામાં આવે છે કે—તીર્થ પામ્યા બાદ સાચવવાની, એનું રક્ષણ કરવાની જોખમદારી ઘણી મોટી છે એ પામ્યા બાદ આત્માના આખા જીવનનો પલટો થવો ભેડીએ આ તીર્થના સેવકની ફરજ છે કે—એક પણ અયોગ્ય

વિચારને ટકવા ન દેવો અને એક પણ યોગ્ય વિચારના સ્વીકારમા આનાકાની ન કરવી તીર્થ સદૈવ જયવત છે એમા તો શકા નથી લાલે જયવત છે, છતા તીર્થનો સેવક એની રક્ષા માટે પ્રયત્ન ન કરે? જો પ્રયત્ન ન કરે તો શાસન છવતે છતે પણ તીર્થનો સેવક તો રક્ષક ન જા કહેવાય આ તીર્થના સેવકની ફરજ કયી? એક પણ અયોગ્ય વિચારને પોતામા ન આવવા દે અને એક પણ સુયોગ્ય વિચારને જવા ન દે એના સિદ્ધાતાના સેવનમા આત્માને ઢીલો પડવા ન દે કે એમા અભિચરતા આવે એવો વિચાર થવા ન દે શ્રી તીર્થકરદેવો કેવળજ્ઞાન પામ્યા બાદ પણ તીર્થને નમે છે, એવા તીર્થને જે પામે તે પરમ પુણ્યવાન આપણે પામ્યા માટે આપણે પણ પરમ પુણ્યવાન પરમ પુણ્યવાન કહેવરાવ્યા પછી જોખમદારી ઘણી મોટી છે અધિકાર મેળવ્યા પછી અધિકાર સાચવવાની જોખમદારી ઓછી નથી તીર્થ પામ્યા એમ કહીએ અને સાચવવાની જોખમદારી સમજીએ નહિ, તો તીર્થ પામ્યાતે ઢામનું શુ? ચિંતામણિ મળ્યા પછી કીખ માગવા જાય, તો લોડો એને મૂખો જ કહેને? આ તીર્થ પામ્યા બાદ-આ તીર્થનો મહિમા હૃદયમા ઉતર્યા બાદ, આત્મા એકે એક અયોગ્ય વિચારથી હમેશા કપતો રહે. જ્યારે અયોગ્ય વિચારને સ્થાન આપવાની લાવના થઇ, કે તીર્થ હારી જવાય એક પણ સુંદર વિચારને હૃદયમા સ્થાન આપવા પ્રયત્ન ન થાય, સિદ્ધાંતોથી ખસવાની લાવના આવે અને તેના શાશ્વત્પણમા શકા થાય, તો એતીર્થ હારી જવાય શ્રી તીર્થકરદેવોથી સેવાયવા અને જગત્મા જેની જોડી નહિ

એવા તીર્થને પામેલા આત્માને એ તીર્થના શાશ્વતપણામા શકા હોય જ નહિ તેના સિદ્ધાંતોમા શકાની લાવના પણ ન હોય એવા આત્માને એક પણ સુદર વિચારના સ્વીકારમા આનાકાની ન હોય અને એક પણ અયોગ્ય વિચાર લાવવાની મૂર્ખાઈ ન હોય આ તીર્થ પામેલા માટે આટલી બધી જોખમદારી છે અસ્તુ

*

શ્રી આચારાગ શાસ્ત્ર, લગવાન શ્રી મહાવીરદેવે સારાય જગતના હિત માટે કહેલ છે આપણે એ સૂત્રનું 'ધૂન' નામનું છઠ્ઠું અધ્યયન વાચવું છે, તો તે પહેલા ઘટતી તૈયારી કરવી જોઈએ ધૂનન થાય ત્યાં તો મજબૂત આદમી ટકે તમારા હાથે અનાદિ કાગથી જે વિષય-કથાયાદિના પાયા મજબૂત કર્યા છે, તેને તમારા હાથે જ ખાદાવવાના છે તમારૂં ખાધેલું તમારે ખોદવાનું છે ત્યાં મારાપણું રહી જાય તો તે ન બને

(સંભાળો કમ્મે સૂરા કમ્મે સૂરાનો અર્થ શો ?)

આ વાત ડહેવાઈ ગઈ છે ગઈ કાલે પણ કહેવાઈ છે એનો આશય એ જ છે કે-જે આત્મા કર્મમા શૂરવીર હોય તેને, કદાચ સુશુરનો યોગ મળે અને ધર્મ પામી જાય, તો જરૂર એ આત્મા ધર્મમા પણ કમાલ કરે પણ ધર્મશૂર બનવા ઇચ્છનારે કર્મશૂર બનવું જ જોઈએ, એ કાયદો શ્રી જિન શાસનમા નથી એક આત્મા અયોગ્ય ક્રિયામા એટલો બધો ઉન્મત્ત બની ગયો છે કે જેની મીમા નહિ એને કોઈ મહર્ષિ મળી જાય, અને તેમના વચનો તેનામા પરિણામ પામી જાય, તો એ આદમી પોતાના જે બળનો ઉપયોગ દુનિયાના

નાશમા કરી રહ્યો હતો, તે દુનિયાને તારવામા કરી શકે બળ કામમા તો આવવાનું જ મન-વચન-કાયાના યોગના વેગને, ચૌદમે ગુણુદાણુ પહોંચ્યા શિવાય, સપૂર્ણપણુ રોકી શકાય તેમ નથી નદીના વેગબધ વહ્યા આવતા પૂરને કોઈ રોકવા પ્રયત્ન કરે તો તણાઈ જાય પાણીના પૂરમા એ તાકાત છે કે-મોટા પહાડના પહાડને પણ ભેદીને જગ્યા કરે નદીના પૂરને રોકવાનો પ્રયત્ન ન કરતા, જે એની દિશા દેરવી પાથ-સાત કે ઢશ નીકો કરી એના વેગને બધે જવા દે, તો નાશ કરનાર પૂરનેય સ્વાધીન બનાવી દે, એમા કરી જ શકા નથી અહીં પણ તે હદ આવ્યા શિવાય મન, વચન, ને કાયાના બલને રોકાય નહિ, પણ આશ્રવમાર્ગમાની સવરમાર્ગમા લવાય મુગુર્યોગે એ થાય, પણ એ કાયદો તો નથી જ કે-સવરમાર્ગે આવતા પહેલા આશ્રવમાર્ગ કેળવવો જોઈએ વ્યવહારમા જે બુદ્ધિમાન છે તે અહીં આવે તો મૂર્ખા બને, એમ તો નથીને ? જે બુદ્ધિનો ઉપયોગ ત્યા કરે છે તે અહીં કરે બુદ્ધિ હંધે માર્ગે જતી હતી તે સીધે માર્ગે જાય, તો કામ થઈ જાય અહીં બુદ્ધિ કેળવનારે ત્યા કેળવીને આવવું, એ કાયદો નથી

માગણીનું ૨-૧૩૫ સુમળે

‘જય વીરસય’ સાધુ તથા શ્રાવક રોજ જોલે છે કોઈ સાતવાર જોલે તો કોઈ ત્રણવાર, તો કોઈ એકવાર સાતવાર નહિ, ત્રણવાર નહિ, પણ એકવાર તો જોલો છોને ? કેની પાસે જોવો છો ? પ્રભુની પાસે મૂર્તિ એ શું ચીજ છે ? “ જિન પડિમા જિન સારિખી ” એટલે મૂર્તિને શ્રી

ત્રિનેશ્વરદેવ માનીને મેલીએ છીએ જેઓ એમ ન માને તેને બાળૂ પર મૂકો અહીંની ક્રિયા વજનદાર હોવી જોઈએ કે પોલી ? મૂર્તિને શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવરૂપ માનો છો, માટે ક્રિયા દીલી-પોથી ન કરો દુનિયાનો વ્યવહાર નભાવવા વચનની જે કીમત છે, તે અહીં સમજો વચનની કીમત ત્યા કરતા અહીં કેંઈ ગુણી અધિક આવવી જોઈએ વ્યવહારમાં વચનથી ફરી જાઓ તો તમને કોઈ ધીર નહિ અને બહુ તો તમારો આ લોક સીધો ચાલે નહિ પણ અહીં બોલીને ફગે જાઓ તો અનેક બવ બગડી જાય શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવની આગળ જેટલું બોલાય છે, તે બાલતા રોમરાજી વિકમ્બર થવી જોઈએ બધા વિચારની છાયા આત્મા પર પડવી જોઈએ એક એક શબ્દ હૃદયને લેદીને નીકળવો જોઈએ ફોનોઆફની ચૂડી માફક નહિ, પણ બરાબર અતરને અપર્શીને બહાર આવવો જોઈએ પ્રભુની આગળ બીજું બોલો છો તે હાલ બાળૂ રાખો-પણ જય વીરરાયમાં તમે જે માગણી કરો છો, તે એટલી બધી મોટી છે કે જેનો સુમાર નથી એમાં છે તે ઔષધ એકવાર ખાઈ દ્યો તો કામ થઈ જાય

(સભા ૦ જે વસ્તુની માગણી કરીએ છીએ, તે મેળવવા પ્રયત્ન ન કરીએ તો વિરાધકપણું ખરું ?)

આનું સમાધાન તો કરૂ છું, પણ એ સમાધાનથી શિથિલતા ન આવે તેની કાળજી રાખવાની સૂચના કરૂ છું પ્રયત્ન ન કરવા માત્રથી વિરાધકપણું ન આવે હર્લાવ આવે તો વિરાધકપણું આવે કમતાકાતના યોગે કે હૃદયની વિશુદ્ધિના અભાવે, પ્રયત્ન ન કરાય એમાં વિરાધકપણું

આવે તો તો જીવન થઈ જાય પણ એ પંજુ ખરૂં કે-પ્રયત્નમાં બેઠરકારી કરીએ તો એ છેદુ ને છેદુ જાય અને જેમ છેદુ જાય તેમ આપત્તિ આવે, માટે બેઠરકારી પણ ન હોવી જોઈએ

(સલામ માગણી તો મોટી છે, અને તાકાત ન હોય તો ?)

શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનો કાયદો છે કે-જે યીજ શ્રી ગણધરભગવાન માગે તે બાળક પણ માગે મેળવે જાણે શક્તિના પ્રમાણે, પણ માગણી તો એકજ ! માગણીમાં ભેદ નહિ અમલમાં જાણે ભેદ હોય પ્રભુના શાસનમાં મર્વ વિરતિ, દેશવિરતિ અને સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા પણ રહી શકે છે એકનો મર્વ ત્યાગ છે, બીજાનો થોડો ત્યાગ છે, અને ત્રીજાનો ત્યાગ નથી-માત્ર આગની ભાવના જ છે પણ બધાયનું ધ્યેય એકજ છે ત્રણેની માગણી એકજ અમલની વાતમાં આ પ્રશ્ન સંભવિત અહીં તો માન્યતાની વાત છે જેટલા દરદી આવે તેમાં, કોઈનું દરદ ચાર મહીને મટે એવું હોય, કોઈનું છ મહીને મટે તેવું હોય ને કોઈનું અઠવાડીયે મટે તેવું હોય એ બધા મનમાં મમજતા હોય, પણ બધા ડૉક્ટરને કહે શું ? જટ મટાડો જાણે ક્ષય હોય, પેટમાં ભયકર દર્દ હોય, નહિ જેવો તાવ હોય, પણ એ બધાય કહે કે-જટ મટાડો કોઈએ એમ કહ્યું કે-મોડુ મટાડો ? મનમાં મગજે કે-દરદ મોડુ છે, ચોંદ દહાડે મટે એવું છે, તોય કહે કે-ચાર દહાડે મટાડો ડૉક્ટર કહે કે-હિતાવળ ન કરો, આ બીજાનું દરદ ચાર દહાડે મટે તેવું છે, પણ તમારા દરદને

વખત લાગશે તોય દરદી કહે કે - 'એની પાસે પાચ લેવા હો તો મારી પાસેથી પચાસની ફી લો, પણ મને બે દહાકે મટાડો.' સહે મટે ગમે ત્યારે, પણ બધા દરદીઓની માગણી કયી? માગણીનું વાસ્તવિક રૂપ નથી સમજાતું. વ્યવહારમાં જુઓ કે-એક માણસ પેદી પર જઈ કલાક બેઠી આવે ત્યાં પચાસ હજાર કમાય અને બીજા છ કલાક બેસે તોયે માત્ર રોટલા મળે, તો પણ એની ઇચ્છા કયી? એજ કે-મારે પણ મોટર લેઇએ મળે કે નહિ તે વાત જુદી પ્રાર્થનાના ને પ્રાપ્તિના ભેદ સમજો. ચોથા આરાના જીવો મુક્તિની ઇચ્છા કરે અને પાચમા આરાના જીવો શાની ઇચ્છા કરે?

સલાહ મુક્તિની.)

કારણ? મુક્તિ અહીંથી અત્યારે મળે તેમ નથી. ઓપા આરામાયે કોષ્ટ જીવને જૂદા જાનીયે કર્યું હોય કે-મુક્તિ માટે પાચપચાસ લાગી વાર છે, છતાંય તે માગે તો મુક્તિજનને? મગાય તો એજ દેવનાતિ માગે તો તો આપત્તિ વધી જાય માગવાની તો મુક્તિજન બીજા ગમે તે મળે તોય માગણી તો એજ પ્રાર્થના તો જીંવી જ હોય પ્રાર્થનામાં ભેદ તો પરિણામે ભેદ થવાના અને પ્રાપ્તિ ફરી જવાની.

બાપના ખરાબી એજ-

લાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ, આ ત્રણ ભિન્ન વસ્તુઓ છે, એ કહેવાઈ ગયું છે ચૌદમે શુભસ્થાનકે પહોંચવા બેઠી પ્રવૃત્તિની વાકાત બીલકુલ નથી ચૌદમે શુભઠાણે પહોંચીએ

તેવી દશાના તેવા પરિણામ પણ નથી થતા સવારે રાધ પ્રતિક્રમણ કરનારાઓ શુ વિચારે છે ? ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે છ મહીનાનો તપ કર્યો એ તપ છે ઉચ્ચો, પણ થાય તેમ નથી તાકાત નથી પરિણામ પણ નથી ભાવના જરૂર છે ઉતરતે ઉતરતે જ્યાં સુધી તાકાત નથી ત્યાં સુધી આમ કહે છ મહીનાનો તપ કરવાની વાતમાય ભાવના તો જરૂર કે-હું પણ એ તપ કરૂં એવો વખત ક્યારે આવે પણ તાકાત નથી અને પરિણામ પણ તેવા થતા નથી પરિણામ શક્તિને પણ આધીન છે પરિણામ પ્રકાશમા આવે તે પ્રવૃત્તિ સંસાર છોડવાની વાતમા ભાવના છે કે-છાડુ, પણ એવા પરિણામ થતા નથી જે જ્ઞાનથાય તો વ્યસની સમજે છે કે-વ્યસન ખરાબ છે, ભયકર છે, વ્યસનની સામગ્રી ન મળતા બેહાલ થાઉ છું, રોજ થાય છે કે છોડુ તો સારૂ, પણ છોડુ એવા પરિણામ થતા નથી છૂટી જાય તો સારૂ એ ભાવના છે ખાંટાને ખોટા તરીકે નહિ મામનારા જે ભણેલા કહેવાતા હોય, તો પણ તે ભણેલા નથી, કારણ કે-તેમનું જ્ઞાન તે જ્ઞાન નથી પણ અજ્ઞાન છે ‘મૂઠાય તો સારૂ’-એ ભાવના અને ‘મૂકું’-એ પરિણામ ! પરિણામ થયા બાદ કાર્ય. પરિણામ આવ્યા પણ જાય માટે યાત્રા કહે છે કે-શુભ પરિણામ આવે કે જટ કાર્ય કરો શુભ પરિણામ હર્લભ છે, માટે જટ અમલ કરો પાપના પરિણામમા વિચાર કર્યા વિના કદમ પણ ન ભરો અને શુભ પરિણામના અમલમા વિલગ ન કરો ચોથા શુભાણે પણ ભાવના તો ઉચ્ચી ભગવાને સઘમા ગૃહસ્થ અને સાધુનો યોગ સાથે કેમ રાખ્યો ? રીતિનીતિ તો ન્યારી

છે તમારૂં એક ગામ-અમારૂં કોઈ ગામ નહિ તમારે ઘર છે-અમારે તે નથી તમારે માથે પાઘડી અને અમારે તે નહિ તમારામા અને અમારામા ભેદ તો ખરોને ? છતાં શાસતના ચાર અંગમા તમે પણ ખરાને ? કારણ ?-ધ્યેય, પ્રાર્થના, ભાવના એકજ છે માટે ! અમે મોક્ષ ઇચ્છીએ છીએ અને તમે બીજી ઇચ્છો છો ? અમે અહિંસક ભાવને ઇચ્છીએ છીએ અને તમે હિંમકભાવ ઇચ્છો છો ? અમે સત્યવાદ ઇચ્છીએ છીએ અને તમે અસત્યવાદ ઇચ્છો છો ? અમે અચોર્યભાવમા રમીએ છીએ અને તમે ચોરી કરવા ઇચ્છો છો ? અમે બીસગનો ત્યાગ ઇચ્છીએ છીએ અને તમે શુ તેનો સસર્ગ ઇચ્છો છો ? અમે નિર્ગ્રંથપણમા માનીએ છીએ અને તમે પરિગ્રંથપણુ ઇચ્છો છો ? નહિજ અહીં અત્યારે માત્ર ઇચ્છાનીજ વાત ચાલે છે બધનને ઢીલા કરવા માટે ધૂનન કરવાનું છે માટે ભાવનામા-વિચારમા ખૂબ મજબૂત બનો ! મોહના મહેલના પાયાને મૂળમાથી હલાવવાના છે મોહમા ક્રમી જે કાર્યવાહી કરો છો તે કાપવાની છે માટે આપણે પ્રાર્થનાનો વિચાર કરી રહ્યા છીએ જેની સલાહ લેવી હોય તેની સલાહ લો, જ્યાં વિશ્વાસ હોય ત્યાં પૂછો, અને સમજો કે-“સુખ કુવ વર્તેતે ?” સુખ ક્યા વર્તે છે ? અમને પણ તમે તોજ માનો કે-જ્યાં સુધી અમે ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના હોઈએ એ ગેરટી છે અમનેજ માનવા તમે બધાયલા નથી આજ્ઞાથી વિરૂદ્ધ બનેલી વ્યક્તિ પ્રત્યેના રાગને શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા મિથ્યાત્વ કહેલ છે વ્યક્તિમા રહેલી સદ્વસ્તુનો રાગ હોઈ શકે જ્યાં એ

વસ્તુ ન દેખાય ત્યા રાગની જરૂર નથી, પરંતુ ત્યા તો ત્યાગજ હોય ધ્યેય એક ન હોય તો તમારો અને અમારો યોગ બને ?

જૈનશાસનની મેત્રી ભાવના શું છે ?

જય વીરરાય જગગુરુ ! તારી જયમા અમારી જય, માટે હે જગગુરુ વીતરાગ ! તું જયવત રહે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવથી તું જ્યાં સુધી જયવતો, ત્યાં સુધી અમારી જય તમારા કરતા ઉંચા શરીરવાળા, ત્રણ ગાઉના શરીરવાળા, અસખ્યાત વર્ષાના આયુષ્યવાળા, ત્રણ પદ્યોપમના આયુષ્યવાળા મનુષ્યો પણ અકર્મભૂમિમા છે છતાં તેઓની ત્યાથી સીધી મુક્તિ થતી નથી એનું કારણ ત્યાં વીતરાગ અને વીતરાગનું શાસન નથી માટે ! જેની જયમા આપણી જય રહેલી હોય તેની જ આપણે જય બોલાવીએ દેવની, ગુરૂની, ધર્મની અને બહુ તો શાસનદેવની જય બોલાવીએ પણ બીજાની નહિ જય વીરરાય બોલતા ખરે હૃદયમા દુઃખો ભરાવો જોઈએ પણ તે ક્યારે ભરાય ? વસ્તુ સમજાય તો ! ચલચિત્ત થઈ જાય છે તેનું કારણ ? ચિન્તન કરતા નથી એજ બાકી શ્રાવકની કરણી પણ જ્ઞાની પુરુષોએ એવી ગોઠવી છે—એમા એટલો બધો સમય નિયત કર્યો છે કે—જે તેમ કરવામા આવે તો આત્મા સંસારના કોઈ પણ પદાર્થ તરફ દબે નહિ પણ કરણી લગભગ મૂકી દેવાઈ છે ત્રિકાળ જિનપૂજનમા એક કાળ આરાધો, તેમા પણ અધુરું ! પૂજના ઉપકરણો પણ એવા અનુપમ હોવા જોઈએ કે જે જોઈ ઇતર પણ જોવા યશે પાશ્વમના લોકો આખું ઉપર શું જોવા આવે છે ? કોતરણી

પણ એ જોતા જોતા કોને માટે આ કોતરણી કરાઈ, એ એમના હૃદયમાં વાસ કરી જાય છે ભાવશુદ્ધિ માટે દ્રવ્ય શુદ્ધિની બહુ જરૂર છે દિવસે દિવસે મિથિતા વધે તેમ ઉપકરણો ઉત્તમ ઉત્તમ રાખવા જોઈએ વિચારો કે-અહીં જે મનાવૃત્તિ રહે છે, તે બળરમાં કેમ નથી રહેતી? સ્થાન ક્ષત્ત્વે તેથી! અહીં દ્રવ્યશુદ્ધિ છે કોઈને ન થાય તે વાત જૂની જ્યાં દ્રવ્યશુદ્ધિ ઉંચા પ્રકારની, ત્યાં ભાવના પણ ઉંચા પ્રકારની થાય મહારાજા કુમારપાલ મધ્યાહ્નકાલની પૂજા હર રોજ 'ત્રિભુવનપાલ વિહાર' નામના મંદિરમાં ઠરતા ચતુરંગી સેના માથે જતા શ્રીમાનો તેમની લેખા બળતા એમને પણ એમ થાય કે-મહારાજા કુમારપાલ જેવા આટલો આટલો સમય કાઢે, તો આપણે ટેન ન કાઢીએ? મહારાજા કુમારપાલ કાંઠમાંકપૂર્વક અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરતા શાસ્ત્રમાં વિધિ છે કે-શ્રીમત કાંઠમાંકથી ઉપાશ્રયે સામાયિક કરવા આવે ઋદ્ધિમાન્ ઋદ્ધિ લઈને આવે સાદ્યળી માથે આવે અને જોનારાને થાય કે-શેઠ પણ સામાયિકનો વખત કાઢી સામાયિક કરવા જાય છે ખતાવવા માટે કાર્થ આ નથી, પણ એ ક્રિયાથી ઇંતર આત્માને ભાવના જાગૃત થાય કે-આટલી પ્રવૃત્તિમાં પણ આ શેઠ સામાયિક જૂલતા નથી અગ્રશસ્ત્ર ગર્વ ન આવી જાય તેની કાળજી રાખવી જોઈએ પારકુ બલુ કરતા પોતાનું ઉંધુ ન વળે, એ જહુ સાચવવાનું છે ઉપદેશકે પણ કટ્યાણની કામનાથી ઉપદેશ દેવો કોઈને તે ન રૂચે એથી નારાજ નહિ થવું ઉપદેશ એ અનુશ્રુ શિવાયની બીજી બુદ્ધિથી દેવાનો નથી ખ્યાલિ, પૂજા, પ્રસિદ્ધિ માટે ઉપદેશ દે તો તે મૂળ

ઉપર લીપણુજેણુ છે શ્રી જૈનશામનમા મૈત્રીભાવનાનું સ્વરૂપ
લખતા કહે છે કે —

“ પરહિતચિંતા મૈત્રી । ”

‘પારકાના હિતની ચિંતા એ મૈત્રી ભાવના છે ’

અમે તમને ઉપદેશ આપીએ કે—આ ન ખાણુ, તે ન
પીણુ, તે શાથી ? અમે ન ખાઈએ અને તમે કેમ ખાઓ
તેથી ? એ ઈર્ષ્યાથી નહિ, પણ કેવળ તમારા હિતનેજ માટે !
ભાષાસમિતિનો ભગ સેમા ?

શાસ્ત્રશ્રવણુ દુર્લભ છે તેર કાઠીયા ત્યાએ સતાવે છે
ઘેરથી વ્યાખ્યાનનું શ્રવણુ કરવા આવે માનીનેજ આવે
કે—મનુષ્ય જન્મ મળ્યો છે દેવપૂજા, શુદ્ધવન્દન,
વ્યાખ્યાનશ્રવણુ, એ બધું થાય તેટલું ઉત્તમ છે પણ પેલો
મોહ ત્યાએ પોતાના મુલતો મોકલે મોહ વિચારે કે—
ભાઈબધ ભાવનાએ ચઢયા છે પ્રયત્ન એવા કરો કે—ત્યાથી
છટકે આજસ વિગેરે કાઠીયાને તો દૂર કર્યા, પણ છેવટે
વ્યાખ્યાનમા પેલો માન કાઠાયો આવીને ઉભો રહે કહેતા
કહેતા મુનિ કહે કે—‘તમે આવા.’ તરત પેલો માન કાઠીયો
ભાઈબધને ઉશ્કેરે તરત બાલે કે—સાધુનો આ આચાર
આપણને આવો કહેનાર એ કોણ ? આણુ સાથી બોલાય ?
માનથી ! ધક્કાજીએ શાલિભદ્રને કાયર કહ્યા હતા શાલિભદ્રે
એમ ન વિચાર્યું કે—મને કાયર કેમ કહ્યો ? વિચાર્યું કે—‘કાયર જ
માટે કાયર કહ્યો અને તે પણ મારી કાયરતા દૂર કરવા માટે

મને કાયર કરવા માટે નહિ, પણ મારામા શૂરવીરતા આવે માટે મને કાયર કહો એમા વાધા શો ?' અહીં શું ? મહારાજ કહે છે એ બધું ખરૂં, -પચ કહે તે માળાપ, પચ પન્નેશ્વર, પણ મારી ખીલી તો નજ ખસે ! મહારાજ કહે તે ખરૂં પણ-પણ શું એ બોલાને ? પણનો પાચમણીયો રાખો એ ન પાલવે હું કહું છું કે-મીઠા કરતા કઠવું સામળવાના વધુ રમીયા બનો ! તમારી ખામી કહેનાર મળે ત્યારે તમારા ઉદ્ધારની તૈયારી થઈ એમ માનો ! તમને સારા તો સૌ કહેશે જેને તમારી ગરજ હોય તે કદી તમને ખોટા કહે ? તમને કોઈ ખોડ ન બતાવે તો કયી તાકાત છે કે-ખોડ જૂઓ ? કોઈ દિવસ ખોડનો વિચાર કરો છો ? નિયમ કરો કે ખોડ ભેવી ખોડ ભેવીએ નહિ ને સામળવીએ નહિ, તો કદ્યાણુ શી રીતે થાય ? ગામ જવું હોય તો બધું પૂછો ગાડી કયા ટાઇમે ઉપડશે, કયા પાટે આવશે, ટીકીટ કયા મળે છે, પૈસા કેટલા-એ બધું નક્કી કરો અને અહીં કંઈ નહિ ? ગાડી પાચ ને પાચે ઉપડતી હોય તોયે ત્યાં ટાઇમ વહેલા જઈને બેસો ગાડી ટાઇમસરજ ઉપડે કદાચ મીનીટ મોડી થાય વહેલી તો ઉપડે જ નહિ એવો મહેનો કાયદો છે તોયે વહેલા જઈ બેસો ત્યાં સામાન્ય પટાવાળો કહે કે-કેમ અહીં ઉભા છો ? તો તરત કહે કે-સાર્થશાળ ! આઘા ઉભા રહીએ ? સમજે છે કે-દડ થાય અહીં ને સાધુ કહે કે-આ ભૂલ છે, ઠીક નથી, તો ન ખમાય સાધુ અમને ખોટા કહે ? એમની બાધાસમિતિ કયા ગઈ ? બાવ્યશાળી ! બાધાસમિતિનો અર્થ સમજે ઉન્માર્ગે જતી જનતાને જે શબ્દોથી રોકાય તે શબ્દો બોલાય એજ

લાપાસમિતિ પણ ઉન્માર્ગે જતા રોકવા નહિ અને મીઠું ખોલવું, એ તો લાપાસમિતિનો ભગ છે છોકરો સાપને પકડવા જાય ત્યારે મા કેવી જમ મારે ? કારમી જૂમ મારે કે-છોકરૂં લડકી જાય, પાકાય પણ હાથ મરડાય તો મરડાવા દે, પણ બાલકને બચાવે એ તો સમજે છોને ? બચાવવાની ક્રિયાથી આપણું આત્મું જાય કે રહે ?

પ્રશ્ન શ્રી વીરનું દક્ષિત વિચારો !

અમારી દયા તમે ન ખાઓ તમારા શ્રેયની ચિંતા કરી તમે આગળ ધપો જમે તેવા પ્રસંગે પણ ગભરાઓ નહિ ભય કોનો અને કોને ? હિંસા ઠરવી નથી, જુદું ખોલવું નથી, ચોરી કરવી નથી, સ્ત્રીસગ કરવો નથી, અને પરિશ્રદ્ધ રાખવો નથી, તો પછી ભય શાનો ? ભય તો તેને, કે જેને હિંસા કરવી હોય, કોઈને મારવા હોય, ઉધુ-ચતુ ખોલવું હોય, ગણા ગેપ કરવા હોય, કોઈના ઘરમા ધુસવું હોય કે માફ-તાફ કરવું હોય ! જેને કોઈનું ભૂકું કરવું નથી, એટલું જ નહિ પણ માન ભલું જ કરવું છે, તેને ભય શો ? ભલું કરતા છતા પણ કદાચ આપત્તિ આવી પડે, તો માનવું કે-જરૂર પૂર્વે કાર્મ ન કરવાનું કર્યું હશે અને તેથી બધાયેલ કર્મ ઉદયમા આન્યું હશે તો તેથી ગભરાવાનું શું ? તે કર્મ અન્યું એટલો લાભ જ છે સુધર્મા ઈંદ્રે ભગવાન શ્રી મહા વીરદેવને વિનતિપૂર્વક કહ્યું હતું કે-છદ્મસ્થકાલમા આપને ભયકર ઉપસર્ગો થવાના છે, તો અનુમતિ આપો તો આપની સાથે રહું ભગવાને કહ્યું કે-ઈંદ્ર ! એ કદી બન્યું નથી, બનતું નથી ને બનવાનું પણ નથી કે-તીર્થકરો કોઈના બળથી દેવળ-

જ્ઞાન ઉપાળે વાત પણ ખરી છે કે-તેઓ તો પોતાના બળથીજ મૂઝે શ્રી તીર્થંકરદેવો તો મઘળા અશુભ કર્મના ઉદયને પ્રસન્નતાથી ભાગવી લેવાને સંજ્ઞ હોય છે એમ ન હોય તો ગોવાળીયો એમને ઉપદ્રવ કરી જઈ શકે ? નહિજ, તેમ ન બને

*

જેની આખની ભૂકુટી વાકી થતા ઇંદ્રોના સિંહાસનો કપે, અને સઘળા ભુવનો ઉચલપાચલ કરવાની જેમનામા તાજાન છે, એમને ગોવાળીયો ઉપદ્રવ કરી જાય ? ગોવાળીયો કાનમા ખીલા ઠોકી જાય ? તિર્યંચો કુતુહલ કરી જાય ? જેમની આખના પોપચા ઉંચા થાય, તો સામે ઉભા રહેવાની ઇંદ્રોની પણ તાકાત નથી,—એ પણ ધૂજે જગતના નાશ અને રક્ષણ બેયનું બલ એમનામા છે, પણ એ આત્મા એટલો પવિત્ર અને કર્ણુભય બન્યા છે કે-કોઈને હેરાન કરેજ નહિ એ તો એમ કહે છે કે-પૂર્વે જે કાર્યવાહી કરી છે, તે બધીનો બદલો ચૂકવવાનો છે બધું બળ કેવળજ્ઞાન મેળવવામા ખર ચવાનું છે, નહિ તો કેવળજ્ઞાન કયા રસ્તામા છે ? સાડા બાર વર્ષમા ભગવાનને કેટલા ઉપસર્ગો ! પણ એ તો નિશ્ચય હતો કે-બળ કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરવામા વાપરવાનું છે ડોઇને ત્રાસ કરવામા નહિ ! બધાનું બહુ કરવામા બળ વાપરવાનું કે-કોઈના શૂડામા નહિ ! જે તમે બીજાનું ભૂડું ઇચ્છ્યું તો પહેલા તમારૂં જ ભૂડું ચવાનું કદાચ દુનિયામા જીત્યા તોયે આત્મદષ્ટિએ હારેલા જ છો હૃદયમા કોઈના ભૂડાની ભાવના પણ ન કરો સર્વ સુખી થાઓ એજ ઇચ્છો દુશ્મનો પણ

સુખી થાઓ એમ ઇચ્છો આ વાત જાત માટે છે ! બાકી સત્ય અને કલ્યાણકારી વસ્તુની રક્ષા માટે તો કરવા યોગ્ય સર્વ કરવાનું આપણી સમતા ગાઠાની સમતા જેવી નથી જેનગાસનની સમતા, શાંતિ અને ક્ષમામાઝે ઠહાપણુ છે

માળાપની ફરજ

છોકરાના ગુન્હાનેજે માળાપ હસી કાઢે, તો શાસ્ત્ર, દુનિયા તથા નીતિકારો કહે છે કે-એ માળાપ છોકરાના હિતૈષી નથી છોકરો ચોરી કરીને આવે અને હાથ ફેરવે, એ માળાપ છોકરાના હિતૈષી નથી સાચા માળાપ તો કહે કે-જ્યાથી લાવ્યો ત્યા મૂકી આવ, જેની ચીજ હોય તેને પાછી આપી આવ, માફી માગી આવ, અને કહી આવ કે-“મેં બૂલથી ચોરી કરી, પણ હવે નહિ કરૂં એમ કહે તોજ ઘરમા પેમ ! બસ, આટલુ થાય તો છોકરાની છાદગી સુધરી જાય માળાપ રૂપી-આની રૂપીઆભાર ચીજ ખવરાવે, પણ છોકરો હઠ લે કે-આપો તો ન આપે, રોવા દે બાળકને એમ થવુ જોઇએ કે-માળાપ મારી ખોટી હઠને નહિ જ પાંચે પ્રેમ હોય, પણ મોહ ન હોવો જોઇએ બે કે આજનો તો પ્રેમ પણ મોહના ઘરનો છે પ્રશસાપાત્ર નથી માફ બાળક મોક્ષમાર્ગે જાય અને પાપ માર્ગેથી અટકે, એવું કયા અને કેટલા માળાપ ઇચ્છે છ ? તમારો પ્રેમ કેવો છે તે જાણુ છુ જેર ! પણ ત્યાએ અનીતિ, જૂઠું, પ્રપચ તમારા બાળકને શીખવાડે, અગર તમારૂ બાળક તે તરફ જાય તો દરકાર ન કરો, તો કયી કાંટિના માળાપ કહેવાઓ ? આર્ય દેશ, આર્ય કુળ, આર્ય જાતિ, અને પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવનું શાસન મળ્યું છે, એ કયી રીતે સફલ

થઈ શકે, તે બધું વિચારો અને તેને અનુસરતી કાર્યવાહી કરો
અમ્મતુ આ જીવનમા એ નક્કી કરો કે-શ્રી વીતરાગ અને
વીતરાગના માર્ગની જયમા જ જય એ પ્રભુના માર્ગની રક્ષા
કરતા કાયા ખપી જાય તો પત્તુ વાધો નથી !

(અક્ષાં તાકાત હોય તો હુંકારો દેવાયને !)

તમારી સરલતા માટે ખૂશ થાઉં છું કમતાકાત માટે
પશ્ચાત્તાપ કરો પશ્ચાત્તાપની અગ્નિમા શિથિલતા બળીને
આખ થઈ જશે અને શૂરવીરતા આપોઆપ પેદા થશે

શુભ વિચારનો અમલ શીઘ્ર થવો જોઈએ.

ટી ઠાકાર મહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મગલાચરણમા તીર્થની પ્રશંસા કરતા કહી ગયા કે—તીર્થ હમેશ જયવતુ વર્તે છે કારણ કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સફલિતચારનો અહિંકાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતે સિદ્ધ થયા છે કે—જેની સેવાથી નિયમા આત્મા નિર્મલ થયા વિના રહે નહિ માટેજ એ શાશ્વત છે અને તેથીજ એની ખીજ કોઈ ઉપમા નથી એ અનૂપમ છે અને એજ હેતુને લઈને સઘળા શ્રી તીર્થપતિઓથી તે નમસ્કાર કગાયેલું છે આવું તીર્થ પામ્યા, એ કાર્ષ જેવું તેવું સફલાભ્ય નથી એ પામ્યા ખાદ એનું પાલન કેમ અધિક પ્રકારે થઈ શકે, એ ચિંતા ન થાય તો ન પામેલા કરતા પામેલા વધુ ઠમનશીળ ગણાય જ્ઞાનીએ કંડેલી બધી વાતોનો વિચાર આત્મા સાથે એકાંતે કરવાનો રહ્યો ફરેક ઉપદેશની વાતને જો આત્મા પોતાની માથે ઘટાવે, તો જરૂર અમલ થાય ક્રિયાઓ ઉપયોગહીન ન હોવી જોઈએ, પણ જીવતી-જાગતી હોવી જોઈએ ચળદો બાંવાય ત્યારે ઇંદ્રિયો આડી અવળી હોય, મોઢાડું કયા હોય અને વચન કયા જતા હોય, —આ સ્થિતિમાં વસ્તુ ન પમાય જે પ્રાર્થનાસૂત્ર હમેશા બોલે, તેમાની વાતો તમને યાદ ન હોય ? તમે એ વાતોને વિચારો નહિ, મનન કરો નહિ અને કોઈ યાદ કરાવે તો ઉલટો ગુસ્સો થાય તો શું થાય ? મૂર્તિને શ્રી જિનેશ્વરદેવ

કંપીને, હુમેશાં એ શ્રી વિનેશ્વરદેવ સમક્ષ જોતીએ, પ્રાર્થના કરીએ અને પ્રાર્થેલી વસ્તુનું સ્મરણ પણ ન હોય, એટલુંજ નહિ પણ જ્ઞાત્ય કોઈ એનું સ્મરણ કરાવે તોયે કટાણો આવે—હૈયે કાઈ કાઈ થવા માટે, એનું કારણ શું ? વીતરાણ પ્રભુની મૂર્તિ સન્મુખ મુખ અને નેત્રો સ્થપાય અને શબ્દે શબ્દ હૃદયસ્થ કરી આજ્ઞા વિચારાય, તો એ પ્રમાણે કરનાર આદમી મદિરમાથી બહાર નીકળે ત્યારે કેવો હોય ? એના વિચાર કેવા હોય ? લલ્લે પરિણામ અથવા પ્રવૃત્તિ ન હોય, પણ ભાવના તો જોઈએને ? પ્રવૃત્તિએ ન હોય, પરિણામે ન હોય અને ભાવનાએ ન હોય ત્યારે હોય શું ? પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ ન હોય તે નિભાવાય, પણ ભાવના ન હોય એ કેમ નિભાવાય ? ભાવના થાય ત્યારે આત્મા એકાકાર થઈ જાય ઉત્તમ ભાવનાવાળાથી પાપક્રિયા થઈ પણ જાય, પરંતુ ત્યાં એ રાગેમાયે નહિ એ ક્રિયાની એ પ્રથસા તો ઠરેજ નહિ ચોવીસે કલાક હૃદયમા તો ડખ્યાજ કરે ગૃહસ્થ અને સાધુની સ્થિતિ જુદીજ છે, પણ જે યોગ છે તે ભાવનાને આભારી છે પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ તો એક નહિ, પણ ભાવનાએ એક ન હોય તો મેળ મળે શી ગીતે ? બે અલગ ચીજને જોડનાર કોઈ ચીજ જોઈએ કે નહિ ? કાગળ પર ટીકીટ ચોડવી હોય તોયે શુદ્ધ જોઈએ છેને ? તમને અને અમને જોડનાર ભાવના ! તે ન હોય તો તમારે ને અમારે મેળ મળે ? ભેગા રહેવાય ? તમારે ને અમારે કાંઈ નાતજાતનો કે લેવડદેવડનો સબધ છે ? ભાવનાના યોગે આપણો સયોગ જોડવાયો છે એ ભાવના ખસી જાય તો

કોઈ પણ જોગે આપણાનેનો યોગ ન પાલવે પ્રાર્થનાસૂત્રમા એવી ગોઠવણી છે કે-ત્યા પ્રાર્થના કરી આવેલો અહીં એકનાન થયા વિના રહેજ નહિ. ધર્મ હૃદયમા વસ્યા પછી-ધર્મ હૃદયમા ઉતર્યા પછી, બીજી ભાવનાઓ તો સ્વયં નાશ પામે વાધો એ છે કે-વસ્તુનો ભાવ જે પ્રમાણમા હૃદયમા ઉતરવો જોઈએ તે ઉતરતો નથી. કહેનારા કહે ખરા કે-‘ધર્મ એજ શરણ, ધર્મ એજ આધાર, ધર્મ વિના જગત્મા બીજો આધાર નથી’-પણ આ બધું પ્રાય હોઈ રહે છે, પણ હૈયે નથી ઉતરતું. એનીજ આ બધી વિટબણા છે. ધર્મ વિના કોઈ સામગ્રી મળે નહિ, મળે તો ટકે નહિ, કદાચ ટકે તો તે સુખ આપતી નથી, માટે-‘જીવતાએ શરણ તો ધર્મજ અને મરતાએ શરણ તો ધર્મજ’-એ મમજાય, એ ખરાખર હૃદયમા ઓમી જાય, તો ધર્મ શિવાય બીજો જે પ્રેમ બધાયો છે, તે બધો પ્રેમ ધર્મ તરફ દોળે અને એમ બને તો આત્માની ઉચ્ચ દશા પ્રાપ્ત થાય શુદ્ધ પરિણામ થવા એ મુશ્કેલ અને થાય તો ટકવા મુશ્કેલ, માટેજ શુદ્ધ પરિણામ થાય તો તરત તે પરિણામને અનુસરતી પ્રવૃત્તિ કરી દેવી. બહિરાત્મા તથા અતરાત્માના સ્વરૂપને સમજ્યા વિના, પરમાત્મા શી રીતિએ બની શકાય? બહિરાત્મ અવસ્થા મૂઠવી નથી, અતરાત્માવસ્થા પ્રાપ્ત ઠરવી નથી અને સીધું પરમાત્મા બનવું છે તે કેમ બનાય? પરમાત્મા બનવા માટે તો બહિરાત્મદશા મૂકી, અતરાત્મદશા પ્રગટ કરવી પડશે. આત્માના ગુણોનો વિચારજ કરવામા ન આવે ત્યાં થાય શું? આત્માના ગુણો કાંઈ બહારથી નથી લાવવાના, પણ

છે તેને પ્રગટ કરવાના છે એ પ્રગટ કરવાને બધા શુભ આલબનો સેવવાના છે અતરાયભૂત વસ્તુઓથી આધાર રહેવાનું છે ઉત્તમ આત્માઓને ઉત્તમ પરિણામ આવે તે પણ કવચિત્ અને તે પણ ચચળ માટે ઉત્તમ પરિણામ આવે ત્યાં ઉત્તમ પ્રવૃત્તિ કરવામાં વિલબ કરવો, એ આત્મ કલ્યાણકાક્ષી આત્માને માટે ઉચિત નથી

શાસ્ત્રમાં આવકોને સાધુના માખાપ કહ્યા છે

વસ્તુને વસ્તુગતે જાણીએ અને સમજીએ, તો ભાવના જીવતી-જાગતી કેમ ન રહેવી જોઈએ ? પ્રાર્થનાસૂત્ર (જય વીયરાય) બોલતી વખતે આત્મા એકતાન બનવો જોઈએ શ્રી જિનેશ્વરદેવ સમક્ષ બોલીએ છીએ, -ત્યાં બોલીને ફરાય નહિ એટલું સમજવું જોઈએ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલતી વખતે આટલી સાવચેતી હોય તો આત્મા કેવો અને ટેટલો સુંદર બની શકે એ વિચારો મહાપુત્રોને પ્રાણાત ઉપસર્ગોમાં પણ દુર્ભાવના નહોતી આવતી તેનું કારણ શું, એ વિચાર્યું છે ? આ પ્રાર્થનાના ભાવથી તે મહર્ષિદેવો ઓતપ્રોત થયા હતા રાજના મારાઓ જ્યારે શ્રી ખઘક મુનિવરની ખાલ (આમડી) ઉતારવા આવ્યા, ત્યારે તે મુનિવર આનંદ પામ્યા અને શુ વિચાર્યું તે જૂઓ —

“ મુનિવર મનમાંથી આણુધા, પરિપક્વ આવ્યો જાણી રે
કર્મ ખપાવા અવસર એહવો, ફરી નહિ આવે પ્રાણીરે અહો ૧
એ તો વલીય સખાઈ મળીયો, ભાઈ થકી ભલેરોરે
પ્રાણી કાંઈરપણ પરિહરજે, જેમ ન થાયે ભવફેરોરે અહો ૨”

વિચારો, આ કેવી સુદર વિચારણા છે? કથી જાતિની ભાવના છે? ઉપસર્ગ કરનારને પણ ઉપકારી માનવા, એ જેવી તેની ધીરતા નથી! વધુમા એ મહર્ષિ દુરમાવે છે કે —

“શાયસેવકને યુનિવર એમ કહે, કઠિન દુરસ મુજ કાચારે બાધા રખે તુમ હાથે થાયે કહો તિમ રહીયે ભાચારે અહો ૧”

*

આ જાતિની ધીરતા ક્યારે આવે? ચેતન અને જડનો વિવેક થાય ત્યારે! આ જાતિની ધીરતામા જેટલું બળ છે, તેટલું જગતની અન્ય કોઈ વસ્તુમા નથી જગતમા સાચો બળવાન જ તે છે કે-જે આવા પ્રકારની ધીરતાને કેળવે નક્કી કરવું પડશે કે-ધર્મ શા માટે કરવાનો? શરીરથી છૂટવા માટે કે શરીરની સાથે વળગી રહેવા માટે? સસારની સાદ્યબી, એ ધર્મનું ધ્યેય છે કે સસારથી મુક્તિ એ ધર્મનું ધ્યેય છે? ખરેખર, ખરી વાત તો એજ છે કે-આ બધા મહાત્માઓ પ્રાર્થનામાના ભાવથી ઓનપ્રોત હતા. મુદ્દો પ્રાર્થનાની એકતાનતાનો છે રોજ ‘જયવીરરાય’ બોલો ને માગ વીની હારમાળા ગોઠવો, પદ્મ વસ્ત્ર તરફ મૈત્ર ન હોય કે સફાવના ન હોય તો એ નહો? માગણી તો ડાહ્યા વાણી-યાની જેમ કરો છો એ શબ્દો શ્રી ગણધર ભગવાને ગુથેલા છે! કેવી શાંતિથી, વિનયપૂર્વક અજ્ઞાતિ કરીને માગો છો! ત્યાંથી માગીને પછી અહીં (ગુરૂ પાસે) આવો છો તે શા માટે? એના અમલ માટે! અમલ ન થાય તો પશ્ચાત્તાપનો અગ્નિ ચાલુ રહેવો જોઈએ જે આત્મા પાપને પાપ તરીકે માને નહિ, પાપથી મૂળે નહિ, પાપ કયે બલ અને જેને પાપનો ભય નહિ,

તે આત્મા મુક્ત કયી રીતે થાય ? વ્યવહારમા તમે જે કામ કરો છો, તેની તમને ચિંતા નથી હોતી ? તમે આવા બુદ્ધિશાળી, લાખોનો વહિવટ 'કરનારા, છતાં મને એ થાય છે કે-એ તમારી બુદ્ધિનો ઉપયોગ અહીં કેમ કરતા નથી ? ત્યાં ઇચ્છા છે-અહીં ઇચ્છા નથી એમ છે ? 'ઈચ્છા નથી' એમ કહેવું એ ભાઈ પડે છે ઇચ્છા છે એમ કહેવામાય પચાત લાગે કે ત્યારે છે શું ? પણ તો જે સમયે જે કામ નિયત થયા હોય તે ટાઇમસર થયે જાય અને અહીં તો એમ કહેવાય કે — 'બને તેટલું કરીએ, થાય તેટલું કરીએ' અને ત્યાં તો- 'આ કરવું જ જોઈએ, આ કર્યા વિના તો ચાલેજ નહિ, છૂટકો જ નહિ, વ્યવહારમા રહીએ ને કર્યા વિના ચાલે ? ન કરીએ તો પોઝીશન ન રહે, શાખ રહે નહિ, આખરૂં ગ્હે નહિ' — આ બંધુ ત્યાં, પણ અહીં તો- 'બને તેટલું કરીએ, થાય તેટલું કરીએ' — એજ ને ? પેલું બધું સાથે આવવાનું હશે કેમ ? સજ્જાયમા તો બોલો છો કે-પુણ્યને પાપજ સાથે આવવાનું કેમ ખરૂં ને ? જે વસ્તુ તમને આપવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે છે, જે વસ્તુ તરફ તમને આકર્ષિત કરવામાં આવે છે, જે વસ્તુ તરફ તમારૂં ધ્યાન ખેંચવામા આવે છે, તેમા ફેરફાર હોય તો બોલો ! શાસ્ત્રમા શ્રાવકોને સાધુના માળાપ કહ્યાં છે શ્રાવકને માળાપ જેવા પણ કહ્યાં છે અને સાપ જેવા પણ કહ્યાં છે તમેજે માળાપ બનો તો અમારૂં કામ થઈ જાય માળાપ 'બંધેશો ? પણ જેઓને પોતામા છોકરાના માળાપ થતા નથી આવડતું, તે સાધુઓના રી રીતે થશે ? મહામતર્ધારીના માળાપ થવું એ રહેલું છે ? શ્રાવકો માળાપ જેવા થાય તો તો સાધુઓની બધી ચિંતા ટળી

જાય સાધુઓના સયમની ચિંતા તમને પેઠા થાય-સાધુઓનું સયમ કેમ વધે, કેમ ટકે, કેમ શુદ્ધ થાય, કેમ ફેલાય, એની ચિંતા શ્રાવકો જ કરે તો બાકી શી રહે ? વ્યવહારમાં દીકરો સારો કેમ થાય, લાખના કોડ કેમ કરે, મોટરો કેમ ફેરવે, -એ બધી ચિંતા માળાપને થાય છે ને ? એમજ સાધુઓના સયમ કેમ પગાય, કેમ વધે, કેમ જગતમાં તે સયમનો ફેલાવો થાય, -એ ચિંતા શ્રાવકો કરે એમાં અમને આનંદ કે હું ખ ? માગણી કરે છું કે-તમે તેવા માળાપ બનો તમે માળાપપણું મૂકી દીધું એની આ પચાત છે તમને આ વસ્તુ તમારી પોતાની લાગવી જોઈએ શ્રી જિનેશ્વરદેવનો સયમ એટલે આખા જગતને માટે શાંતિનો પયગામ ! મુખનો ધોરી માર્ગ !! હું ખની જેમાં સલાવનાય નહિ !!! આ નાનીસુની વાત છે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવનું સયમ જેના હાથમાં આવે તે અહિંસક બને, સત્યવાદી બને, કોઈની ચીજ ઉઠાવવાની ભાવનાથી મુક્ત બને, એનામાંથી વ્યલિચાર-દુરાચાર-અનાચાર નીકળી જાય, પૈસાટકા-સસારના રગરાગની મમતા છૂટી જાય, એની ઉચ્ચતા શમતી જાય, અછકડતા ધીમી પડતી જાય, જાળ કપાતી જાય, લોભ નાશ પામતો જાય, પ્રપચ-ઇર્ષ્યા વિગેરે ટકવા ન પામે અને કોઈની પર આજી મૂકતા આત્મા કારમી રીતે કપે આત્મા પરનો સમ્યક્ પ્રકારનો કાણુ એટલે સયમ ! ઇદ્રિયો કાણુમાં આવે તે સયમ ! વાસના અને ઇદ્રિયો ઉપર કાણુ મૂકનારો આત્મા જગતને ત્રાસરૂપ હોય ? વાસના અને ઇદ્રિયો પર કાપ મૂકો ને ચાસન સાથે ઓતપ્રોત થાઓ, તો ડગલે ડગલે જિનશાસનના ફૂવારા છોટે વ્યાખ્યાન-

શ્રવણ પણ એટલાજ માટે કે-આત્મા નાનામા નાના જતુની પણ હિંસા કરતો જયી જાય અવ્યાબાધ પદ જેને જોઈતું હોય, તે પોતે દુનિયા માટે અવ્યાબાધ બને ! પોતે અવ્યાબાધ બને તે અવ્યાબાધ પદ મેળવે જ્યાં વ્યાબાધા (પીડા) નથી તે સ્થાન-અવ્યાબાધ પદ એ જેને જોઈએ તેણે કેવા બનવું જોઈએ ? એનાથી કોઈ પણ પ્રાણીને વ્યાબાધા (પીડા) ન થાય ! એવા બને તે ત્યાં જાય આમા અશાંતિ હોય ? જગતના જીવાં ઇન્દ્રિયોની આધીનતામા એટલા મજબૂત બન્યા છે ને એ આધીનતાને એટલી ડેળવી છે કે-છોકના ગભરામણ થાય છે એ સખધ તોડાવવો હોય તો ધડાકો થાય જેનું બધન મજબૂત તેનો કડાકો મજબૂત કડાકો મજબૂત તેમ ઘોઘાટ મજબૂત કડાકો લયકર થાય તો તણખા પણ ઝરે ખાજૂમા ઘાસ હોય તો સળગે પણ ખાજૂમા દાડે ઠે ઘાસલેટના ડબા હોય તો શું થાય ? અનાદિના બધનો તોડ વાનો પ્રયત્ન ચાલે છે બધનમા પડેલાને ચિંતા થઈ પડી છે કે-બધન તૂટે એ ઠીક નહિ ત્યાં મમતા લાગી છે એનાજ બધા ઉત્પાત છે

સવનિર્વેદ આવે શી રીતે ?

આપણે જયવીયરાયની 'માગણીમા આવો માગણીનું મૂળ કયું ? 'જય વીયરાય ! જગગુરુ' હોડ મમ તુદ પમાવજો મયવ !' પછી શું ? સર્વાનંદેઓ પહેલું જ એ ખરેખર, શ્રી વીતરાગની પાસે માયા હૃદયથી 'સવનિર્વેદો' માગણી રૂપે ક્યારે ખોલાય ? પહેલી આજ માગણી કયો આત્મા કરી શકે ? સવ એટલે શું ? 'સવ એટલે સસાર આધિ,

વ્યાધિ અને ઉપાધિનો પિંડ તે સસાર આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિનું પોટલુ તે સસાર આધિ એટલે માનસિક પીડા વ્યાધિ એટલે શારીરિક પીડા ઉપાધિ એટલે એ જોયની માતા ! આ ગમે ? આધિ-વ્યાધિ ન જોઈતી હોય તો ઉપાધિ છોડવી પડે ઉપાધિ છોડાય નહિ તો આધિ અને વ્યાધિ છૂટે નહિ અને ત્યાં સુધી મસાર પણ છૂટે નહિ આનાથી ઠટાળ્યા હો તો ‘સર્વનિવેશો’ સાચા હૃદયથી મગાય ધરે, ખજારમા, સ્થળે-સ્થળે એક એક આદમી એવો રાખો કે-નખતો વળત તમાગ કાનમા આવ્યા બચૂગલ ફૂટે ખાતા, પીતા, સૂતા, ઉઠતા, બેસતા, હરતા, ફરતા, ગમ્મત કરતા, બધે કાનમા આ બચૂગવો ફૂક્યા કરે અમે તો સાધુ અમારી પાસે તમે કવાક-મે કલાક આવો એમા એ તમારી હાથ ધડીઆળ તરફ રહેજે ત્યાં હાથ રહે અતે તમે કોણ ? જવાનો નિર્ણય કરીને આવેલા આદમી રહેવાનો નિર્ણય કરીને ચોડાકજ આવો છો ! તમારી હાથ ધડીઆળ તરફ હોય રસ આવે અને ધડીઆળ તરફ હાથ ન જાયતે વાત જૂઠી, પણ હાથ ગઈ અને કાટાને જરા આગળ ગયા હીકા કે-તમને એમ થાય કે હવે બધ થાય તો હીકા કેહીમા અનાજ ભરવુ હોય, તો મ્હોંડુ મીધુ હોય તો ભરાય વાકે મ્હોંડે ભરાય ? તમારૂં મ્હોંડુ ધડીઆળ તરફ હું ઘાલુ-ક્યા ? આ વાત વિચારવા જેવી છે ધરમા, કુટુંબમા, મિત્રોમા, ચોમેર આ સન્કાર ઘૂસવા જોઈએ કોઈ તમને પૂછે કે-‘શરીરે કેમ છે ?’ તો કહેજો કે-‘જોની ભાઈ ! શરીરે હીકા ન હોત તો નીકળતા શાના ? પૂછવાનું તે પૂછતો નથી, અને બીજુ પૂછે છે’ પણ તમારા આજના વ્યવહારો એવા

ખોટા થયા છે કે-એ વ્યવહારે ભીંત બૂલાવી દીધી દીકરો બહારથી ઘેર આવે કે માળાપ પૂછે-‘કેમ લાઇ ! શું ઠગી આવ્યા ? કયી રીતે ડમાઈ આવ્યા ? નમે વકગે ઘણો કયો છે, કમાણી કરી છે તે જણ્યું, પણ કયી ગીતે તે તો કહો’ આપણ હાલ હોય તો કહી દે-‘અનીતિથી કરેલી કમાણી તો મારી નાખનારી છે એવી ડમાણીના યોગે પાટલે બેસી મિષ્ટાન્ન ખાવા કરતા જમીનપર બેસી સુકકા રોટલા ખાવા મજેના છે અમારા દીકરા થવું હોય તો હાથ બેંદીને કહીએ છીએ કે-પાપ ન કરો, અન્યાય-અનીતિ ન કરો, જૂઠું પ્રપચાદિ ન કરો’ આની ગીતે આ બધું મા દીકરીને કહે, બાપ દીકરાને કહે, લાઇ લાઇને કહે, દીકરો માળાપને કહે, પત્નિ પતિને કહે, એમ પરસ્પર એક બીજાને કહે તો પરિણામ કેટલું સુદૃઢ આવે ? તમે ઘણા ઘણા સાધુઓના પરિચયમા આન્યા છો તમને જાતનો પણ અનુભવ છે તમારી જાતનો અનુભવ પણ કહે છે કે-આ બધા બધન છે ! ત્યાં મને એ વિચાર થાય છે કે-સાધુઓના પરિચયના ફળને, અરે તમારી જાતના અનુભવને પણ ઠોકરે મારી તમે તદ્દન આવા જાન-બૂલા જેવા કેમ બન્યા છો ? કેમ તેવા બનવા માડ્યું છે તે સમ જાતુ નથી શા માટે આવું બધું કહેનારા તમારા ઘરમા માણસો ન હોય ? એવા સસ્કાર કેળવો યુગબાહુ તરવારના ઘોથી મૂર્ચ્છિત થયા, ત્યારે મદનરેખા ન મળા હોત તો શું થાત ?

યુગબાહુ ને મદનરેખા-

ખોટા ભાઈ વિષયવાસનાને આધીન થયેલા નાના લાઇની પત્નિ પર કુદૃષ્ટિ કરી નાના લાઇને મારવાની યેર-

વીમા પડેલા સતીના શીયલને લુટવાના ધરાદાવાળા થયેલા અને એ મહાસતી મદનરેખા પણ સરથુવાનીએ ચઢતી, દુનિયા જેને વિષયનો સયોગ કાળ કહે છે તે અવસ્થાવાળી, રાજકુળમા ઉછરેલી, પેટમા ગર્ભ છે, આ સયોગોમા મોટા-ભાઈએ નાનાભાઈને મારવાના ધરાદાયી તરવાર મારી મદનરેખા પોતાની જીદગીને જોખમમા જૂએ છે જાણે છે કે-પતિના મરણ બાદ શીલ લુટવાનો જળાત્કાર કરશે કહે, પતિની આ અવસ્થામા મદનરેખાને શું થાય ? પણ એ શ્રાવિકા હતી શ્રી જિનેશ્વરદેવનો ધર્મ એને જાણેલો હતો-સસારના સ્વરૂપને એ સમજતી હતી : સતીપણની એને કિંમત હતી પતિની પતિ પ્રત્યેની ફરજ એ જાણતી હતી પતિ ઘાયલ હતો યુગબાહુ અત્યારે ક્યાયને આધીન થયેલ હતો આખો લાલ હતી નક્કી મોગ ભાઈને મારી નાખુ, એ એની ભાવના હતી એવા વળતે જીજી પતિ હોય તો શું કહે ? 'મારું શું થશે ?' તો તે વળતે પણ શું થાય ? 'આ તમારો ભાઈ જોયો ?'—એમ કહે તો ગુસ્સો બેવડો થાય એ રોદ પરિણામે મરીને ક્યા જાય ? મદનરેખા આ બધું જાણે છે એ કહે છે કે—'ક્ષત્રીય છો ! ક્ષત્રીયનો ધર્મ છે કે મરેલાને મારે નહિ જેના પર તમે ગુસ્સો કરો છો, તે તો તેની પાપજીવિત—એની પાપકાર્યવાહીથી મરેલો જ છે મરેલા પર ગુસ્સો હોય ? સાચા ક્ષત્રીય હો તો ક્ષમા આપો કહો કે—તારું પણ કદ્યાણુ થાઓ અત્યાર સુધી જીદગીમા કરેલા એકે એક પાપની આલોચના કરો સમય દુકો છે કાળ આવી લાગ્યો છે ભાઈને મારવાના કે રાજ્યના આ

હાઅવળા વિચારો તમને દુર્ગતિમા લઇ જશે પાપ કરનાર તો મરેલો પડ્યો ■ એને સમા આપો વીરતા હોય તો એનું પણ લલુ ઇન્છો ભાઈ પ્રત્યેના અત્યાર સુધી થયેલા દુષ્ટ વિચારોને કાઢી મૂકો પ્રમાણિકપણે ભાઈનું લલુ ઇન્છો એની પણ માફી માગો અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ અને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા ધર્મનું ચરણ ત્યો અને ચારે આહારનો ત્યાગ કરો ' યુગબાહુ પલટાયો એકદમ પલટાયો હાથ જોડે છે હૃદયથી નમે છે વિચારે છે કે-આવી પત્ની ન મળી હોત તો મારી દગા શું થાત? આ મહામતી મહન-રેખાએ, લયકર રૌદ્રધ્યાનમા ચઢેલા પતિને એવો ખનાવી મૂક્યો કે-એ મરીને પાચમા દેવલોકે ગયો

પરલોકની તપાસ રાખનારા ઉભા કરો !

તમારે ત્યા છે કોઈ એવી સ્ત્રિયો? એક અહીં છેડો વાળે અને એક તહીં છેડો વાળે આખમા પાણી લાવીને કહે કે-‘મારૂં શું થશે?’ પેલો પથારીમા પડેલો પણ એમને એમ ન કહે કે-‘જીવતા સુધી મજૂરી કરી તમને પાળ્યા-પોળ્યા હવે તો જ પવા દો!’ વધુમા મરવા પડેલો-પથારીમા પડેલો, જે કોઈ ન રૂએ તો એમ વિચારે કે-‘મારા માટે કોઈને લાગતુ નથી’ એટલે પેલાઓને ન લાગતુ હોય તોયે લગાડવાનો ઢાંગ કરવા પડે પાછળ રોનાર-ફૂટનાર છે, એમ રોતા જુએ તો મરનારને પણ શાંતિ વળે! આ કેવી દુર્દશા છે એ વિચારો! મરનારે કહી દેવું જોઈએ કે-‘જીવ્યા ત્યા સુધી મજૂરી કરી, હવે દુનિયાની વાતો છોડી દો. એવુ સલજાવો કે-મને કંઈ શુભ લાવના જાગે’

હું તમને લલામણ કરું છું કે-કુટુંબમાં આવા માણસો યોગે સ્ત્રિયોને, બાળકોને આવા બનાવો, એમનામાં આવા સંસ્કાર રહેશે એવી ભાવના પ્રેરો કે-જે જીવનાએ મમાધિ આપે અને મરતાએ સમાધિ આપે દુનિયામાં આપત્કાળ પણ આપે લાખોની મોલકતના સ્વામીને હું ખદ અવસ્થા લોગ વવાનો સમય પણ આપે એ વખતે પણ આ સંસ્કાર હોય તો બધા કહે કે-‘હોય, પાપનો ઉદય છે સમભાવે વેદવો જોઈએ આવા ઉદ્ગાર કાઢનાર મેળવો સારી સ્થિતિમાં ચિંતવે અને કહે કે-‘આ બધું કંઈ કામનું નથી ’ ખરાબ વખતે સમજાવે કે-‘પાપનો ઉદય છે’ સાદ્યબી વખતે સમજાવે કે-‘મુઝાવું નહિ ’ જીવના વારવાર મંમજાવે કે-‘આરાધવાનું આરાધો !’ મરતા મમજાવે કે-‘મુઝાઓ મા ’ આવું કહેનાર જોઈએ એ ક્યારે બને ? ‘ભવનિબ્ધેઓ’ નક્કી થાય તોને ! ભવ તમને નથી ગમનો ? ભવ અને તમે, ત્યાં ન ગમે એ બને ? ભવ ન ગમે, તમને ? જે દિવસે ભવ નહિ ગમે, તે દિવસે દેવ-ગુરુ પ્રત્યે સાચી ભક્તિના કુવારા કુટરે ભવની બહાર નીકળવાની ભાવના જાગશે, ત્યારે તો મનુષ્યલોકમાં રહેવા છતાં દેવતા કહેવાશે દરદી સમજી જાય કે-વેદ પ્રમાણિક છે અને એની દવા જરૂર વ્યાધિ કાઢનારી છે, તો પછી ગમે તેવા કડગ ઉકાળા પોતાના હાથે પી જાય, ગટમટાવી જાય ઝોઈ કહે કે-‘કડવી છે’ તોય કહે કે-‘જેવી છે તેવી પણ રોગ કાઢનારી છે, માટે પીધા વિના ચાલે નહિ’ તમને પણ ‘ભવનિબ્ધેઓ’ નક્કી થશે ત્યારે આ વાત કડવી નહિ લાગે હૃદયમાં જે બીજું ભૂત ભરાયું છે, તે કાઢવ પ્રયત્ન કરવાનો એ વાસના જાય તો ધાર્યું કામ થાય કુટુંબને, સ્નેહીને એવા બનાવો કે-

તમારા પર ચોકી રાખે, અકુશ રાખે જગલી ઘોડા પર લગામ, ધાન્યા વિના સ્વારી થાય ? જે સ્વારી કરે તો એ ઘોડો સ્વપરનાશક છે સ્વારીને લાયક ઘોડો કયારે બને ? મેહોઢામા ચોકકુ ધુમે ત્યારે ! અકુશ આવ્યો તમારે પણ અકુશ નેમંએ બબરમા જૂકુ ખોલો, અનીતિ ઠરો કે તુરત તમારી સ્ત્રી તમને ઠપકો આપે સ્ત્રીને એવી કેળવો અરે, સ્ત્રીને એવી બનાવો કે-તમે કોઈને ઠગીને આવતા હો, તો ઘરમા જતા જ તમારો પગ કપે તમને એમ થાય કે-જો સ્ત્રીએ આ વાત જાણી હશે, તો જરૂર તે ઉચિત શબ્દોમા ઠહ્યા વિના રહેનાર નથી ધર્મિની વાણી, જ્ઞાપના, વિચારો, એવા હોય કે-પાડોશીપર પણ એ સસ્કારો પડે પાડોશના આ તમાઓ પણ ધર્મ પામે શ્રી શાલિભદ્રના રગારીના ભવની વ્રાત વિચારો ખીરને માટે શાલિભદ્ર રૂએ છે શાલિભદ્રની માતા રૂએ છે એનું હુ બ પાડોશીઓને થાય છે એ કહે છે કે-‘અમારા સહવામમા તું રૂએ એ ડેમ બને ?’ આ તો આ લોકના હુ બની જ્ઞાત છે આપણે તો પરલોકના હુ બનો વિચાર કરવો છે આ લોકનું તો સમજ્યા કુટુબમા એ સ્થિતિ ઉભી કરો કે-જો તમારા પરલોકની તપાસ રાખે પુગમા કાટો વાગ્યો હોય તે કાઢવા કેટલું થાય ? સોય જાલે, ન નીકળે તો હજામને બોલાવે અને કઢાવે, કાટો નીકળ્યા પછી દાળીને લોહી કાઢી તાખે અને પાક ત્રિગેરે ન થાય તે માટે પથ્થરથી કુટે, ગરમ જોળના ચપકા દે, ત્રિગેરે તમે ડામરની સડકો પર જટ પહેરી ફરનારા, એટલે તમને મટાની આ બધી વાતની જાણ ન પૂણ હોય, પણ ગામડાવાળા જાણે પૂછી જોજો શરીરમા પેહેલો કાટો રહી જાય તો શરીર

સડવે પગ પાકે, શરીર સડે, ડીડા પડે, વેદના ભોગવી મરી જવું પડે આ સાડા ત્રણ મણના શરીરમા એક કાગે આટલું બધું કરે, ત્યારે આ આત્માને હિસા, જૂઠું, ચોરી, વ્યભિચાર, વિગેરે કાટાઓ કાઢ નહિ કરે ? શું ન કરે ? આ ભયંકર કાટાઓની ચિંતા જ નહિ ? જરા તાવ આવે કે-વેદ અને ડોક્ટરની દોડાદોડ માખાપ ફૂદાફૂદ કરી મૂકે આ લાગો, તે લાવો, સારામા સારો ડોક્ટર લાવો બીજી વાત નહિ અને દીકરો જો અસત્ય આદિ દોષોથી દોષિત થઈને આવે તો શું ? સમ્યગદ્રષ્ટિ બનવું છે, નિર્મલચિત્તતા અનુયાયી બનવું છે, અને શ્રી વીતરાગના પૂજારી બનવું છે, પણ એકેય વસ્તુને સમ્યક્ પ્રકારે વિચારવો નથી, અને બધું ચાલતું હોય તેમ ચાલવા દેવું છે, એ ઠી રીતે બને એ કહો ! આત્માને હાનિ કરનારા ભયંકર વ્યસનો તરફ આટલા બધા બેઠરડાર કેમ છે ? છોકરા દુર્વ્યસની મને તો માખાપ ન રોકે ? ભલે, આ લોકમા છોકરા ખુરશી પર બેસે, પણ પછી ? પરલોકમા મરીને કયા જશે તેની ચિંતા નહિ કરવાની કેમ ? છોકરાઓએ બાપને કહેવું જોઈએ કે-‘ધણું કર્યું, હવે તો આત્મસાધન કરો !’ માખાપ પણ છોકરાને ઠેકે કે-‘અમે તો ક્રિયા, પાપમગ્ન બન્યા, પણ અમારો અનુભવ એ સૂચવે છે કે-એ અનુભવના અખતરા ન હોય’ જે અટવીમા પોતે બૂલા પડ્યા, ત્યાજ જમ્યાને ધકેલવા, એ કેટલો ભયંકર ભુલમ છે ? કેટલો ભયંકર ખરાબી છે ? ?

અશાંતિ અને દુઃખનું કારણ શું છે ?

દોષથી બચવું છે અને શાંતિ-સુખ-આનંદ જોઈએ છે, તે શી રીતે મળશે ? આપણે શાંતિ જોઈએ તો શાંતિનું

પાલન કરવું પડેને ! પારકાને હુ ખી કરવાની ભાવનાથી સુખી થવાય ? કોઈનું મ્હોંડું કાણુ કરવા ઇચ્છનારે હાથમા કાઢવ લીધો, એટલે સામાનું મ્હોંડું તો કાણુ થશે ત્યારે થશે, પણ તે પહેલા પોતાનું તો મન અને હાથ બન્નેય કાળા કરવા પડ્યા, એમા તો જરાપણ ગકા નથી જ સામો હુશીયાર હોય તો ઠેક સુધી સામે જૂએ અને એ વળતે મ્હોંડું ફેરવી નાખે તો બચી પણ જાય ! તો એવો બેવકૂફ કોણુ હોય કે-સામાનું મ્હોં કાણુ કરવા, કાણુ થવાનું નક્કા નથી છતા, પોતાના હૈયાને તથા હાથને કાળા કરે ? કોઈનું પણ કાણુ કરવાની ભાવના હૈયામા ન આવવી જોઈએ સામાનું કાણુ તો ભાગ્યને આધીન, સામો જૂલે તો થાય, પણ પહેલા પોતાનું તો કાણુ થઈ જ જાય સામાનું કાણુ કરવાનો વિચાર આવે કે તરત પોતાનું તો બગડે જાની પુરૂષોએ બહુ બહુ શીખામણો લીધી છે કોઈ તરફથી ખરાબ શબ્દ આવે તો શુસ્સે ન થાઓ જો એ કહે છે તે સાચુ હોય તો તમે સુધારો કરો અને ખોટુ હોય તો એની કીંમત ન આઠો મનુષ્યપણાની ભાવના નાશ પામી જાય ત્યા જૈનત્વ આવે ક્યાથી ? અને જૈનત્વ વિના ધૂનન થાય શી રીતે ? ધૂનન થાય ત્યારે તો બધુ હાલે સ્થિર જમ્યામાએ ન ટકી શકાય, તા ધરતીકપ થાય ત્યા શું થાય ? મજેના શાત સ્થળમા પણ મજબૂત ન રહી શકાય, તો પાયાના મૂળીયા હાલે ત્યા શુ થાય ? ત્રણ લોકના નાથની પાસે જે જાતિની માગણી કરો છો, તેમા એકતાન બનો એ ભાવના અને એ સમ્કાર, ધરમા અને કુટુંબમા ફેલાય તો પાપનો આપોઆપ નાશ

થાય આલે જ એ પાપ ચાલી જાય જાધા એમજ
 કહે કે-‘ છદ્દગી નાની છે માટે પાપની જરૂર નથી
 થોડું મારશે તો થોડું ખાઈશું, લુપ્ત મારશે તો લુપ્ત
 ખાઈશું, પણ પાપ નથી કરવું !’ સ્નેહી, માખાપ, શેઠ, નોકર,
 બધા આમ કહે તો આત્મા-કોઈ કોઈ અપવાદરૂપ આત્માઓ
 બાદ કરતા-અવસ્થા સુધરે જન્મતા સી પણ એજ કહે કે-
 ‘ શા માટે પાપ કરો છો ? અનીતિ ન કરો, પ્રપચ ન કરો,
 કાળા-ધોળા ન કરો, એવી રીતે મારે સાચી તથા અલકાર ન
 જોઈયે, પાપમા, પ્રપચમા પડી છદ્દગી ન જગાડો, પણ જેટલું
 મળે તેટલામા સતોષ માની પ્રભુના માર્ગની આરાધના કરી
 આત્મકથ્યાણુ સાધો !’ વિજય શેઠ અને વિજયા શેઠાણી એ
 દપતીયુગલ કેવું પુણ્યવાન ! પુણ્યાતુબધી પુણ્ય હોય તો
 એવો સુયોગ મળેને ! વિજયશેઠને કૃષ્ણ પક્ષમા શીયવ પાળવું
 એવો નિયમ હતો ભવિતવ્યતાના યોગે પત્નિ પણ એવીજ
 મગી કે-જેને શુકલ પક્ષમા શીયવ પાળવું, એવો નિયમ
 હતો એ બેનો ભ્રયોગ થયો એ બેના લગ્ન થયા વિજયા
 જ્યારે તૈયાર થઈ, પતિ પાસે ગઈ, ત્યારે વિજય શેઠ કહે
 છે કે-‘ મારે કૃષ્ણ પક્ષમા શીયવ પાળવું ’- એવો નિયમ
 છે અને તેના ત્રણ દિવસ બાકી છે માટે મહારા નિયમમા
 સહાયક થા’ વિજયા શેઠાણી વિચારે છે કે-‘એમને ત્રણ
 દિવસ બાકી છે, અને પછી મારે પદર દિવસ બાકી છે’
 પોતે ખિન્ન થાય છે વિજય શેઠ ખિન્નતાનું કારણ પૂછે છે
 કારણ જાણ્યા બાદ ખૂશી થાય છે બેય પવિત્ર આત્મા છે
 બેય પોતાને ધન્ય માની કહે છે-જાવતું સોનું અને મુગધ

મળ્યું જોઈતું હતું ને વેદે કહ્યું. ભાવના હતી તે કળી આમા હાનિ શી ? અમારે જોયને સર્વદા સર્વથા પ્રહ્લ્લચર્ય હો જોયના વિચાર કયા ? વિષય ખરાબ છે, -એમ જોય માનના હતા માટે તો નિયમ લીધો હતો અને એવોજ સુયોગ મળ્યો એટલે માન્યું કે- 'વિષયથી બચ્યા' પછીથી એ જોડએ ત્યા જ નિર્ણય કર્યો કે- 'અખડ પ્રહ્લ્લચારી રહેવું અને એ વાતની ખબર માતાપિતાને ન આપવી હતા એમને ખબર પડે કે-ધરખાર છોડી નીકળી જવું !' જોયના આવી રીતના કરેડ વાતમા પુણ્ય વિચારો હોય એ ધરસંસાર ડેવો ચાલે ! રામાયણમા આરે જે કે- ગાદી હોને આપવી, એનો રાજા હશરથને વિચાર થઈ પડ્યો હતો કોઈ ગાદી લે નહિ આજે ગાદી માટે શું થાય ? અરે, ગાદીની વાત જવા હોને ! પાશેર દુધ ઓછુવત્તુ થાય તોય મારામારી ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના ત્યાગમાર્ગની છાયા નીચે જે પુણ્યાત્માઓ હવે, તે સ્થાનમા કલેશ હોયજ નહિ શ્રી શાલિલદ્રણની માતા, બ્યારે પેલો વેપારી મોજ રત્નકળલ લાબ્યો, ત્યારે કહે છે કે-મારે વહુ બનીસ છે તરત બત્રીસ દુકડા કરી અકેક દુકડો આપી દે છે પોતાનું શું ? મોટું કોણ ? સાસુ કે વહુ ? સારી ચીજ પહેલું કોણ વાપરે ? સાસુ કે વહુ ? પણ કહેવાય છે કે-આજની સાસુ તો ધીંદ્રધ પણ તોળામા રાખે છોકરો પોતાનો, સ્ત્રી પોતાનાજ છોકરાની અને એનાથી ધીંદ્રધ તાળામાં ? પેલી વહુ પણ વિચારે કે-લાગ આવવા દો, હાથમા આવે ત્યારે પીવાય નહિ તો ઢોંગી તો નાણુજ હાનિ થોડી કલ્લઓ ઘણો, આ બધું સાચી ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનનો ત્યાગ

અને પ્રભુભાગને અનુસરતી ઉદારતા, પ્રેમ, વાત્સલ્ય, વિગેરે નાશ પામ્યું તેથી ! તમે કહો છો-શાંતિ લાવો. કયાથી લવાય ? જરા પણ ઉદારતા ન આવે, જરા પણ ત્યાગ ન રહે, તો શાંતિ આવે કયાથી ? અશાંતિના કારણોથી શાંતિ મળે ? સામુ એમ કહે કે-‘દીકરાની વધુ પહેલી’-નો ઝટ પેલી પણ પગે પડે કે-‘ના ! માણ તમે પહેલા, હું મટી.’ આવડત નેમ્મએ માણસાઇ નેમ્મએ પણ આ તો બધી સાવનાજ નૂદી શ્રી શાંતિસદ્ગુણની માતા બત્રીમની આપ્તી બધી ચિંતા કરતી હતી, તો બત્રીસે પણ એની મર્યાદામાં ટેટલી રહેતી ! કેવલ આસુજ નહિ, પણ માતા તરીકે માનવી અને પૂજતી જ્યારે શ્રી શાંતિજી દે દીક્ષાની રજા માગી અને માતાએ હા કહી, ત્યારે બત્રીસમાથી કોઈની વાકાત નહિ કે વચ્ચે જોડે સમજે કે-માતા ને કહે-કરે તે બ્યાજબીજ હોય થોડી ઉદારતા કેળવાય, થોડો સફાવ રાખવામાં આવે, તો અપવાદ તરીકે કોઈ આત્મા એવો અયોગ્ય હોય તેની વાત નૂદી, બાકી પરિણામ ધણુંજ સુંદર આવે શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગથી છેટા થવાય, ત્યાગને-ઉદારતાને વેગળી કરવામાં આવે, એટલે ઉપાત શિવાય બીજું શું થાય ?

લોકવિદ્વત્યાગની પીઠિકા

માટેજ ‘ભવનિવેઓ’ની વાત કરીએ છીએ ‘હે પ્રભો ! અમે તારા સેવકપણાને યોગ્ય હોઈએ, તો ત્હારા પ્રભાવે અમને ભવ મત્યે નિવેદ થાઓ !’-આ માગણી જરાજરાહૃદયમાં ઉતરી જાય, કસે, તો બધો પચાત મટી. જાય સસારનો નિવેદ થાય એટલે જગલાઓ કારાગાર જેવા લાગે, અલકારો

ભારભૂત લાગે અને ભોગ (રોગ) જેવા લાગે સામાયિક લેતા આનંદ આવે, પારતા આસુ આવે વ્યાખ્યાન સાબળતા પ્રેમ થાય, ઉઠતા મુંઝવણ થાય-પગ ન ચાલે આ મહાત્માઓએ તમારા માટે કેટલી મહેનત કરી છે ? ખરાબ થવાય તો ખરાબ કામ થાય અને તેમ થાય તો હર્ગતિમા જલુ પડે ! આ બધા માટે લાખખો સ્ત્રોતો-ઢગલાબધ અથો હિપકારી મહાત્માઓ લખી ગયા અને એ દ્વારા સમજાવે છે કે-આ માર્ગ ન જતા આ વાત તમને કોઈ કહે-સમજાવે, તેમા આમળો કેમ ચડે ? આમળો એટલે સમજો છો ? દોરી બળે પણ વળ ન મૂકે ! એ દશામા ન જવાય એમાજ કલ્યાણ છે બુદ્ધિનો સદુપયોગ કરો શ્રી જિનેશ્વરદેવના સાચા અનુયાયી બનો શાંતિ ભોઈતી હોય તો શાંતિના આપનાર બનો કોઈના ભૂડાની ભાવના ન રાખો પારકાના ભલાની ભાવના રાખો કોઈના ભલા માટે કોઈ યોગ્યને કાનપટ્ટી પકડીને પણ સમજાવવો પડે તેમા ગલરાઓ મા બહાલામા બહાલા દીકરાને એના ભલા માટે ધોલ મારવી પડે, તો માબાપ કોઈને પૂછે નહિ એવી ધોલ લગાવી દે કે-બાલકને પણ થાય કે આ માબાપ સામે, આપણી અયોગ્ય કાર્યવાહી ચાલી શકે તેમ નથી આંટલુ થાય તો નૈનશાસનનો સાચો આનંદ આજ લુટી શકો

નિષ્કપટ આત્મસમર્પણ

દીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ મગલાચરણ કરતા તીર્થની પ્રશસામા ફરમાવી ગયા કે—‘આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે’ શાથી ? એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ યોગ્ય વિચારનો અભાવ નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક પ્રકારે એવી રીતિએ સિદ્ધ થએલા છે કે—તેના સેનનથી આત્મા જરૂર નિર્મલ થઇને મુક્તિપદને પામે જ માટે જ એ ગામ્ધત્ રહેવા સરળાયેલું છે અને એજ કારણે જગત્મા એની જોડી નથી અને એથી જ સર્વ તીર્થપતિયો વડે નમસ્કાર કરાયેલું છે’ આવા તીર્થને પામ્યા બાદ, જે જાતિનો આચાર એમા વર્ણવાયો છે, એને જીવનમા ઉતારવો જોઇએ તે વિના કદી પણ કલ્યાણ થઇ શકે તેમ નથી, માટે ખીજા લોકમા દીકાકારમહર્ષિ ફરમાવે છે કે—‘મુવિનિશ્ચિત શ્રી આચારસૂત્રને ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે જગત્ના કલ્યાણ માટે કહ્યું છે’ આ શાસ્ત્રનું છટું અધ્યયન વાચવાનું છે પહેલી એની પીઠિકા થઇ રહી છે પછી પહેલા અધ્યયનથી પાચમા સુધી શું શું આવે છે, તે સામાન્ય સામાન્ય જોઈ લીધા પછી, છટું શરૂ થશે ધૂનન કરવાની યોગ્યતા લાવવા માટે અહીં પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય)ની વિચારણા ચાલે છે ધૂનન મૂળમાથી કરવાનું છે અનાદિકાળથી સસારના જે મૂળીઆ મજબૂત થયેલા છે, તેને મૂળમાથી હલાવવાના છે એ ધૂનન કરવું હોય તો એ ફરજ છે કે—

કરનારે તેમજ કરાવનારે એક ધ્યેય પર મક્કમ થવું જોઈએ હમેશા શ્રી વીતરાગદેવ પાસે તમારી અને અમારી પ્રાર્થના ક્યી છે ? આપણે શું ઇચ્છીએ છીએ ? શું માગીએ છીએ ? એ માગણીને અનુસરતી ભાવના થઈ જાય, તો ધૂનનથી જે કાર્યવાહી કરવા માગીએ છીએ, તે બહુ સહેલી અને સુકર થઈ જાય કઠીનતા ન રહે અનાદિની વાસના પર કાંપ મૂકવો, એને વર્જવી, એ નાનુંસનું કામ છે ? ધૂનન તો કાર્ય છે પ્રવૃત્તિ છે પ્રવૃત્તિ પહેલા ભાવના તો શુદ્ધ બનાવવી જ જોઈએ ભાવના, પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ, — એ ત્રણેના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે પ્રાર્થના, એ ભાવનારૂપ છે પ્રાર્થના આત્મા સાથે એકાકાર થવી જોઈએ તોજ આત્મા શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગમાં ટકે, નહિ તો ખમી જાય અચળ થવાના સાધનો એટલા બધા છે કે—ટકી રાકાય નહિ વિધિપૂર્વક ત્રિકાળપૂજન, વિગેરે વિગેરે શ્રાવકપણાની ઠરણી કરે તો માત્ર વાર ચૈત્યવદન થાય હાલ એ વાતને બાળૂ રાખો પણ એકવાર તો ચૈત્યવદન થાય છે અને તેમાં પ્રાર્થના બોલાય છે ને ! એકવાર બોલવામાં પણ બોલનારનો આત્મા તો એકતાન થવો જોઈએને ? પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીય ૧૫) તો આખા ચૈત્યવદન બાદ છેલ્લું આવે છે પહેલા ઇરિયાવહિ, ચૈત્યવદન, જકિચિ, નમુચ્ચુષુ, જાવતિ, ખમાસમણ, જાવત-કે-વિ-સાહુ, પછી સ્તવન જેમાં પ્રભુના ગુણગાન ને પોતાના દોષ પ્રકાશે, ત્યાર બાદ આ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલે આ બધામાં જે વસ્તુઓ યોજાઈ છે, તે બધી એવી તો અનુપમ છે કે—જે એ ભાવનાપૂર્વક બોલાય તો પ્રાર્થનાસૂત્ર વખતે એ

આત્માની દશા એકાકાર બની જાય પણ એ સમયે ભક્તિના પૂર બેઠવા જોઈએ. લોકોક્તિ છે કે—ચંદ્રના દર્શનથી માગરમા ક'લોલ આવે તેમજ શ્રી જિમચંદ્રના દર્શનથી હૃદયમા ભક્તિસાગરના ઉગાળા આવવા જોઈએ એ શ્રી જિનેશ્વર દેવની ઓળખાણ માટે નમુચ્ચુણ (ચક્રસ્તવ)મા એક એક વિશેષણ છે, તે વિચારાય તો આત્મા સમર્પાઈ જાય શકે સ્તવમા પ્રભુની ઓળખાણ આપવામા, સ્વરૂપ દર્શાવવામા હેતુ વિગેરે બતાવવામા કમીના રાખી નથી આ બધું કર્યા પછી પ્રાર્થનાસૂત્ર આવે છે એમાની માગણી સમજો તો આત્મા બહુ દબ બની જાય અને દબતા આવે તો ગબડી ન જવાય ધૂનન પચે આ બધો સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા આ પ્રાર્થનાસૂત્ર પર જેટલો ધ્યાન તેટલો વિચાર કરવો જરૂરી છે 'હે ભગવન્' તારા જયમા અમારો જય છે' એટલે કે— તારા અભાવમા અમારી દુર્દશા છે તું ન નજો તો અમારી હાલત કહોડી ! કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ તો શ્રી વીતરાગસ્તોત્રમા ત્યાં મુખી કહે છે કે —

“યત્રાલ્પેનાપિ કાલેન, ત્વદમક્ટે ફલમાપ્યતે ।

કલિકાલ સ ઈકોઽસ્તુ, કૃત કૃતયુગાદિમિ ॥૧૥”

*

‘હે વીતરાગ ! જે કાલમા થોડા પણ સમયમા તારી ભક્તિનું ફલ મેળવી શકાય છે, તે એક કલિકાલ હો અમારે કૃતયુગાદિથી સર્થું’

*

આ પ્રમાણે માનનાર આત્મા પ્રાપ્તિમા દેવો એકાકાર ધ્યાન એ વિચારો શ્રી જ્ઞાનવંદનજીએ કહ્યું કે —

“ ચિત્ત પ્રસન્નેરે પૂજનફલ કહ્યું રે,
 પૂજા અખંડિત એહ
 કપટરહિત થઈ આતમઅરપણોરે,
 આનંદધન પદ રેહ ॥૧૧॥”-

*

કપટરહિતપણે આત્મા અર્પાય ત્યા ખરી ભક્તિ છે
 જ્યા કપટ અને પ્રપચ હોય ત્યા સમર્પણજ ન હોય સમ-
 ર્પણ થશે ત્યારે સાચી ભક્તિ થશે ! એ નક્કી થવું જોઈએ
 કે-‘મારૂં સઘળું સુખ, શાંતિ, આળાદી વિગેરે પ્રભુની આજ્ઞાના
 પાલનમા જ સમાયેલ છે’

ભવનિર્વેદ પ્રથમ કેમ ?

‘હોડ મમ તુહ પમાવજો, મયય ! મયનિ-વેજો !’-

*

‘હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને હોં તારો પ્રભાવ
 મારામા પડી શકતો હોય, તારો પ્રભાવ ઝીલવાની મારામા
 લાયકાત આવી હોય, જો હું લાયક બન્યાં હોઉં, તો હે ભગવન્ !
 તારા પ્રભાવથી મને ભવનો નિર્વેદ થાઓ !’

*

પ્રભાવ તો પ્રભુમા ઘણોએ છે, પણ સામાની એ લાયકાત
 તો જોઈએ ને ! દાતાર તો ઘણુંએ દે, પણ હાથ કાળા હોય તો ?
 શ્રી જિનેશ્વરદેવે તો એટલું બધું દીધું છે અને મૂર્તિરૂપે એટલું
 અધુરું છે કે-એવો દાતાર જગતમા બીજો છે કેણ ? એ
 તો એજ દે લેનારથોગ્ય જોઈએ લેનારમાંલેવાની તાકાત

જોઈએ લઈને પણ પચાવવાની શક્તિ જોઈએ એ ન હોય તો ત્યાં દાતારનો શો દોષ? પહેલીજ માગણી ‘ભવનિવૃત્તે’— ભવનો નિવૃત્ત! પહેલી માગણી મનજાત થાય તો આગળનું બધું આવે, પણ પહેલી માગણીમાજ પોલ હોય તો? ‘હે ભગવન્! આ ભવમા (મસારમા) આત્મા એટલો બધો રક્ત બની ગયો કે કે-એનું વર્ણન થઈ શકે તેમ નથી લાખી-ચોડી વાતો ભલે કરતો હોઈ, પણ હે ભગવન્! મારો આત્મા ભવમા એવો લીન છે કે-એક પણ વાત વાસ્તવિક-પણે હૃદયમા ઉતરતી નથી’ ભવની આસક્તિમા પડેલો આત્મા નિર્વિષ્ણુ ન થાય ત્યાં સુધી, એ મોક્ષ માટે પ્રયત્ન કરી નથી શકતો એ વિના આગળની બધી વાતો હૃદયમા ઉતરી શકતી નથી. આ આત્માજ સસારરૂપ છે અને એજ મોક્ષરૂપ પણ છે કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરી ચરણ મહારાજ કરમાવે છે કે —

“અયમાત્મૈવ સંસાર કપાયેદ્રિયનિર્જિત ।

તમેવ તદ્વિજેતાર, મોક્ષમાહુર્મનીપિણ ॥ ૧ ॥”

*

‘આ આત્મા પોતેજ સસાર છે અને પોતેજ મોક્ષ છે પડિત પુરૂષો કહે છે કે-કપાયો અને ઇદ્રિયોથી છુતાઈ ગયેલો આત્મા સસારરૂપ છે અને કપાય તથા ઇદ્રિયો ઉપર છુત મેળવનારો આત્મા મોક્ષ રૂપ છે’

*

વાત પણ ખરી છે કે-જ્યાં સુધી આ આત્માને સસારપર નિવૃત્ત થયો નથી, ત્યાં સુધી મોક્ષની ક્રિયામા—

મોક્ષના અનુદાનમાં એને આનંદ કયી રીતે આવે ? કેંદ્ર લોકો કહે છે કે-‘મદિર અને ઉપાશ્રયની ક્રિયામાં અમને આનંદ નથી આવતા’ પણ આનંદ આવે કયાથી ? સસાર પ્રત્યે નિવેદભાવ હોય તો અહીં આનંદ આવેને ? શરીર સુખ હોય, મહોદાના મોજ છટતી હોય, માથુ દુ ખાતું હોય, કળતર થતી હોય અને પથારીયે પટકાયેલ હોય, તે લગ્નોત્સવ જૂએ રી રીતે ? વરઘોડાના વાજા વાગે તે સાક્ષણે તોયે અકળાય અને ખોલો જાય કે-‘મને જ પવા હો તમે તમારે કરતા હો તે કરો, પણ મને પડી રહેવા હો’ તેમ સસાર પ્રત્યે નિવેદભાવ આવ્યા વિના, અહીં પણ એમજ કહે કે-‘સાધુ તો કહે અને જ્ઞાની જી ગયા એ ગધી વાત ખરી, પણ આપણાથી થાય ?’ આટલાજ કારણ માટે પહેલી માગણી એ છે કે-‘હિ લગવન્ ! તારો પ્રભાવ હોય તારો પ્રભાવ હું ઝીલી શકતો હોઉં, તારો પ્રભાવ મારા આત્માને અર્ગી ગકતો હોય, મારામાં એ યોગ્યતા હોય, તો હે લગવન્ ! તારા પ્રભાવની રૂઝએ હું માથુ છુ કે-મને લવનો નિવેદ હો !’ આ સૂત્રના કહેનારે અને રચનારે ધ્યાન કરી જોયું કે-‘જ્યાં સુધી આ વસ્તુ આવે નહિ, ત્યાં સુધી મોક્ષનું સાચું અર્થિપણું જાગે નહિ’ કલિકાલસર્વજ્ઞ લગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ ‘ત્રી જયવીયરાય’ નામના પ્રાર્થનાસૂત્રનું વિવરણ કરતા લખે છે કે —

“ મવતુ જાયતા XXX મમ XXX તવ પ્રભાવત , તવ સામ-
ર્થ્યેન, મગવન્ ! XXX મવનિવેદ સસારનિવેદ । ન હિ મવાદ

નિર્વિણ્ણો મોક્ષાય યત્તે, અનિર્વિણ્ણસ્ય તત્પ્રતિવ ધા મોક્ષે યત્નોડયત્ન
 એવ નિર્જીવક્રિયાતુલ્યત્વાત । ”

*

‘ હે ભગવન્ ! મને તારા પ્રભાવથી-તારા સામર્થ્યથી
 સમાર પ્રત્યે નિર્વેદ થાયો. જરણ કે-સસારથી નિર્વેદને નહિ
 પામેલો મોક્ષ માટે યત્ન કરતો નથી. સસારથી નિર્વેદ નહિ
 પામેલા આત્માને સસારનો પ્રતિબંધ હોવાથી, તેનો મોક્ષમા
 ને યત્ન છે તે નિર્ણય ક્રિયાતુલ્ય હોવાથી વસ્તુતઃ અય
 ત્નજ છે ’

*

સમજાય છે ? ‘ સસાર ઉપર નિર્વેદ ન
 આવે ત્યાં સુધી મોક્ષ માટે સાચો પ્રયત્ન જ નથી
 થતો. સસારનો રાગ એ બંધકર રોગ છે અને એ
 રાગની પ્રશસા અને પુષ્ટિ કરનારા ત્યાગીઓ, એ
 વસ્તુતઃ ત્યાગીયો જ નથી ’—આ વાત સમજવામાં
 હવે કશી પણ હરકત આવે તેમ છે ? ‘ ત્યાગીના
 વેશમાં રહીને ધર્મના ઝડાને, એમની પાસે ધર્મ
 લેવા આવનારને, આરભસમારભના શિક્ષણદ્વારા
 આત્મનાશક ઉન્માર્ગે ચઢાવનારા, એ વસ્તુતઃ
 ત્યાગી નથી ’—આ વાત તમને આ પ્રાર્થનાસૂત્ર
 સમજાવે છે ’ જેમ જેમ વિચારશો, તેમ તેમ
 તમને આ પ્રાર્થનાસૂત્રમાંથી ઘણું ઘણું મળશે.

મિથ્યાદષ્ટિ અવગ્રાહના અપુનર્નિવૃત્તિ માર્ગાનુસારિપણના વર્ણનમા પણ, જે વસ્તુ આવે છે કે-તે આત્મા પણ ભમક સસાર પ્રત્યે ગદુમાનવાળો ન હોય! સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા તો સમાર પ્રત્યે રૂચિવાળો નજ હોય, પણ સમ્યક્ત્વને નહિ પામેલા માર્ગાનુસારી આત્માને પણ એમ થયા કરે કે - 'જરૂર સસાર ભયકર છે વિકટ છે ડગલે ને પગલે ભય કરતા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે અને સત્ય ધર્મની પ્રાપ્તિ ક્યારે થાય?' મિથ્યાત્વમા બેઠેલો આત્મા પણ ઉત્તમ વિચારોમાં વધતો વધતો, એટલો બધો મધ્યમ્ય બને કે-'શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ તો અંધ છે શાસ્ત્રમા આપણી ચાચ ખૂંચે તેમ નથી માટે શિષ્ટ પુરૂષો કહે એજ પ્રમાણ હોય।' આ ભાવનાવાળો-આ વિચારવાળો, પછી એમ ન કહે કે-'મને આમ લાગે છે અને મને તેમ લાગે છે' જે તો એમજ કહે કે-'મારી મતિ ક્યા ને આ ગહન શાસ્ત્ર ક્યા?' મતિ અંધ ■ માટે શાસ્ત્ર સમજવું કઠીન છે તેથી શિષ્ટ પુરૂષો કહે તેને પ્રમાણ રાખે છે મતિ અંધ હોવાને લઈને શાસ્ત્રની ગહનતા ન સમજી શકાવાથી, મતિને આધી મૂઠી શિષ્ટ પુરૂષોનું કહેલું પ્રમાણકરે અર્થાત્ તે માને કે-'શાસ્ત્રની કહેલું બુદ્ધિમા ઉતરતું નથી, માટે બુદ્ધિ મુજબ જોડવું કામ નહિ લાગે, પણ શિષ્ટ મહાજનો કહે તે બુદ્ધિમા ઉતારવા પ્રયત્ન કરવો પડશે'

વર્મ, એ સામાન્ય બુદ્ધિથી પર હોય કે કેમ ?

જે વસ્તુ અનતજ્ઞાનીયોએ કહી, તે સામાન્ય બુદ્ધિથી

સર્વ પ્રકારે આજ્ઞા હોય ? શ્રીતીર્થકરદેવો પણ કેવળજ્ઞાન થવા પૂર્વે ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરના નથી કેવળજ્ઞાન પેદા ઠરી, વિનતી શક્તિ મેળવી, ત્રણે જગતના અને ત્રણે કાવના સઘળા પદાર્થો-સઘળા પર્યાયોની સાથે-એકી સમયે જોયા અને જાણ્યા પછી, ધર્મતીર્થની સ્થાપના ઠરી હવે આ ધર્મ, સામાન્ય બુદ્ધિથી સર્વ પ્રકારે આજ્ઞા હોય તે જાને ? ધર્મ, એ સામાન્ય બુદ્ધિથી પર વસ્તુ છે તેમા મમાઈ જાય તેવો નથી શ્રી ઇંદ્ર-ભૂતિજી, ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ પાસે સમવસરજીમા આવ્યા જ્યાથી નીકળ્યા ત્ય થી તો પરિપૂર્ણ અભિમાનના યોગે નીકળ્યા હતા એમના પાત્રસે શિષ્યો ઉત્તમ બીડદાવળી બોલતા હતા અને એ સામગીને શ્રી ઇંદ્રભૂતિજી પોતામા જે ન હતુ તે માનીને આત્યા આવતા હતા સમવસરજીમા જોઈવા ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવને જોયા કે તરત પલટો થયો ઇંદ્રભૂતિ મુંઝાયા મનમા થયું કે-‘હું ધારૂ છુ તેવી આ વ્યક્તિ નથી’ અનેક પ્રકારના વિચારોને આતે તેઓએ નિર્ણય કર્યું કે-અન્ય કોઈ નથી, પણ સકલદોષરહિત અને સર્વશુભસપક્ષ એવા છેલા તીર્થપતિ છે’ આ રીતિએ તે મહાપુરૂષે નિર્ધાર કરી લીધો જસ, ‘અરિહત છે’-એવી ખાત્રી થઇ અને પરિણામે શિષ્યત્વ સ્વીકાર્યું તેમજ સ્વીકાર્યું તે એવું સ્વીકાર્યું કે-તે પછી કદી પણ સામે મસ્તક ઉંચુ નથી કર્યું સર્વસ્વ એ તારકના ચરણે જ ધરી દીધુ અને એજ પોતાનો એક આદર્શ જનાવ્યો કે-“તમેવ સઘ નિસ્સવ જ જિજ્ઞેહિ પવેદ્ય”- ‘તે જ સાચુ અને શક્તિ વિનાનું કે જે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પ્રવેદ્યુ’ તે પુણ્ય પુરૂષોએ પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ શ્રી તીર્થકરદેવના કથનને ઝીલવામા અને શ્રવણમા કર્યો કે પ્રજુના કથન

દ્વારા વસ્તુને વસ્તુરૂપે સમજી, તે સમજેલી વસ્તુને જ શ્રીસદ્ધ માટે દ્વાદશાગીમા શુધી છે આ વસ્તુને વર્ણવતા શ્રુતકેવલી ભગવાન્ શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામિજી કહે છે કે —

“તવ-નિયમ નાણરુક્ષ, આસ્ત્રો કેતલી અમિયનાળી ।

તો મુયદ નાણવુદ્ધિ, મવિયજળવિવોહણદ્વાપ ॥ ૧ ॥

*

ત વુદ્ધિમયેણ પદેણ, ગણહરા ગિણિહૃત નિરવસેસ ।

તિત્યયરમાસિયાહ, ગયતિ તઓ પવયણદ્વા ॥ ૨ ॥”

*

‘તપ, નિયમ અને જ્ઞાનરૂપ વૃક્ષ ઉપર આરૂઢ થઈને અભિતજ્ઞાની શ્રી કેવલજ્ઞાની ભગવાન્, ભવ્ય જીવોના બોધ માટે જ્ઞાનરૂપ પુષ્પોની વૃદ્ધિને કરે છે તેને સપૂર્ણ બુદ્ધિમય પદ્મદ્વારા મહાશ્વ કરીને, શ્રી મહાધરદેવ તે શ્રી તીર્થકરદેવના કથનરૂપ પુષ્પોને પ્રવચન માટે શુદ્ધે છે’

•

આ રીતિએ પ્રભુના કથનમાળ સ્વશ્રેય માનતા તે મહર્ષિ, શ્રી વિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા સમક્ષ પોતાની બુદ્ધિને ચતુર્કિચિત્ત સમજે છે તે પરમર્ષિની બુદ્ધિ એવી અજબ હોય છે કે-જેના બળે “ઉપન્નેદ વા, વિગમેદ વા ધ્રુવેદ વા-” આ ત્રિપદી માત્રથીજ એક અતર્મુહૂર્તમાજ આખી દ્વાદશાગીની રચના કરી શકે છે । તે છતા પ્રભુની આના સામે તે બુદ્ધિનો ઉપયોગ થતો નથી એક વખત ખિન્ન થયેલા શ્રી ભગવાન્ ગૌતમસ્વામિજીને પ્રભુ પૂછે છે કે —

•

“ કિં સુરાણા વચસ્તથ્ય જિનાનામ્—

*

‘ શું દેવનાઓનું વચન સત્ય છે જિનેનું ? ’

ઉત્તરમા શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજ કહે છે—

“ જિનાનામ્ ”—‘શ્રી જિનેશ્વરદેવોનું—’

*

આ મિથિતિ આપણા શિરતાજ ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની શાસનપતિ શ્રી જિનેશ્વરદેવ નમસ્ક હતી. સર્વજ્ઞ માન્યા પછી સામે થવાની કે કુત્સિત કુતર્કો કરી પોતાનું બુદ્ધિબલ બતાવવાની ધૃષ્ટતા, કલ્યાણકામી આત્માઓની હોર્મજ નથી શકતી દેવલજ્ઞાન જેવા અમિત અને અનત જ્ઞાનદ્વારા જણાતી સવગી વસ્તુઓ, શ્રી દેવલજ્ઞાની ભગવાનોથી પણ અર્ધ પ્રકારે વચનગોચર નથી કરાવી શકાતી, એ વાત ખાસ સમજવા જેવી કે પ્રત્યક્ષ અનુભવથી સમજી શકાતી વસ્તુ, વચનદ્વારા કયી રીતિએ સમજાવી શકાય ? તમનેજ કોઈ પૂછે કે—‘સાકર દેવી ?’ તો તમે કહો કે—‘મીઠી’ સામોફરી પૂછે કે—‘કેવી મીઠી ?’ તો તમે કહો કે—‘ગોળ જેવી’ પૂછનાર પૂછે કે—‘એથી શું સમજાય ?’ ખરાખર સમજાવોની કે—સાકર દેવી.’ તો કહેવુંજ પડે કે—‘ભાઈ ! શું સમજાવે ? મહોદામા મૂકી જો એવે સમજાશે કે સાકર આવી મીઠી છે ’ અને ચાખ્યા પછી અન્ય પૂછનારની સમક્ષ એની પલ્લુ એજ દશા અને એજ ઉત્તર ! આથી તો શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ કહે છે કે—

૧૮

“ વેધકતા વેધક સહે, બીજા બેઠા વા ખાય. ”

*

બુદ્ધિનાદનું સ્થાન કેમ ?

ધર્મ, એ સામાન્યબુદ્ધિથી પર વસ્તુ છે આથી એમ નથી માની લેવાનું કે-સામાન્ય બુદ્ધિવાળો ધર્મ માટે લાયક નથી પણ એટલુંજ સમજવાનું છે કે-વિશિષ્ટ જ્ઞાનીઓની કે તેવા જ્ઞાનીપુરુષોના કથનની નિશ્ચા વિના સમજી શકાય તેમ નથી સુધર્મ એ છદ્મસ્થ બુદ્ધિથી દ્રવ્યી શકાય તેવી વસ્તુ નથી ધર્મને આરાધવાની ભાવનાવાગાએ નિશ્ચા તો કબુલવી જ જોઈએ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા વિહાર બે પ્રકારના હતા છે એક જ્ઞાનીનો અને એક જ્ઞાનીની નિશ્ચાનો પહેલો વિહાર ગીતાર્થનો, -જ્ઞાનીનો પ્રભુના માર્ગને જાણનાર તે ગીતાર્થ-સમર્થ જ્ઞાની બીજો જ્ઞાની ન હોય પણ જ્ઞાનીની નિશ્ચા દ્રવ્યે તેનો સામાન્ય બુદ્ધિ હોય તોપણ, નિશ્ચા બુદ્ધિની નિશ્ચાએ ચાલતો થકો આત્મા ધર્મ પામી શકે છે 'માગી બુદ્ધિ મુજબજ ધર્મ નિયત થવો જોઈએ' -એમ નહિ જો બુદ્ધિમા ઉગે એજ ધર્મ, તો તો કહેવાય છે કે- 'મુળે મુળે મનિમિત્રા' મુળે મુળે સિન મતિ હોય છે આઠમી એટલી મતિ અરે કહોને, આઠમીના કલાક, ક્ષણ, એટલી મતિ કાણે કાણે વિચારનું પરિવર્તન જો એમ પરિવર્તન થાય, તો તો પત્રી 'આજ ધર્મ' -એમ નિશ્ચય પૂર્વક નહિ કહી શકાય કારણ કે-જે આત્માને, જે સમયે, જે બુદ્ધિ થાય, તેને, તે ધર્મ કહે અને જો તેમ થાય તો તો મિથ્યા દર્શનોમા જે ભ્રાતિનો અનર્થ થયો છે, તેવો અનર્થ અહીં ખૂબ ઉભો થાય, આથી તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે-સામાન્ય બુદ્ધિ દ્વેષે તે ધર્મ હોઈ શકતો નથી વિશિષ્ટ બુદ્ધિની નિશ્ચાના

સ્વીકારથી, સામાન્ય બુદ્ધિવાળામા પણ ધર્મ ઉતારી શકે છે જે મુનિપણ્ણ જ્ઞાની મુનિવરોમા હતુ, તેજ મુનિ પણ્ણ માસતુપ મુનિમા પણ હતું, કે જેમને-‘ મા રપ મા તુપ’ એટલા અક્ષરો પણ ગોખતા આવડતા નહોતા જે શુરુ એમને સમજાવનાર હતા તે પાછળ રહી ગયા અને માસતુપ મુનિને કેવળજ્ઞાન થયું જે ધર્મ શુરુ પામ્યા તેજ એ પામ્યા હતા સાથી ? નિશ્ચાથી એ કહેતા કે-“ આ કહે તે મને પ્રમાણ ” સામાન્ય બુદ્ધિમા નિશ્ચાના યોગે તે ધર્મ પ્રતિબિંબિત થાય છે સામાન્ય બુદ્ધિવાળો આત્મા, પોતાની જ બુદ્ધિ મુજબ ધર્મ ક’પવા માગે, તો એ દૃષ્ટિએ તે ધર્મનો પર બને, પણ વિશિષ્ટ બુદ્ધિની નિશ્ચા સ્વીકારે તો હૃદયમા તે ધર્મ ઉતારી શકે સર્વજ્ઞદેવના ધર્મમા બુદ્ધિનો ઉપયોગ શાહક તરીકે થાય, નહિ કે-ચિકિત્સક તરીકે ! ધર્મમા મરણ મુજબના ફેરફાર કરવા માટે બુદ્ધિવાદનો વાપડો ઉપયોગ કરવો, એ તો એક જાતનું ભયકર મિથ્યાત્વ છે વસ્તુની સાધકતા કે બાધકતાના વિચાર માટે બુદ્ધિવાદનો ઉપયોગ ખૂશીથી થઈ શકે એ માટે શ્રી જૈનશામનમા એક રતિભર પણ નિવેધ નથી પણ એ બુદ્ધિવાદ સ્વસ્થદેવણામાથી જન્મેવો ન હોવો જોઈએ બાધક વસ્તુના ત્યાગ માટે અને સાધક વસ્તુના સ્વીકાર માટે, બુદ્ધિવાદનો જેટલો ઉપયોગ કરવો હોય તેટલો કરવાની, શ્રી જિન-શાસનમા છૂટ છે વ્યવહાર મા પણ બુદ્ધિનો ઉપયોગ શાહક બનવા માટે થાય, પણ વેપારીને થકવવા માટે, ઠટાણો આપવા કે એનો વેપાર ન ચાલે એ સ્થિતિ કરવા માટે ન થાય ! એવા વર્તન માટે

કટાણીને વેપારીને કહેવું પડે કે-‘જા ભાઈ, તારી અહીં જરૂર નથી’ કેટલાય આહુક એવા પણ હોય છે કે-લેવું ન હોય પણ માયુ ફોડાવવા આવે ‘આ કાઢ, તે કાઢ’-એમ ઢગલો કરાવે અને પછી ખોટી રીતે-‘આનો ભાવ ઠીક નથી, આ ભાલ ઠીક નથી, આમા આ વાધો ને આમા આ વાધો’-એમ કહી ચાલતા થાય આમ ન થવું જોઈએ આવા આહુક કામના નહિ તેમ અહીં પણ સમજી લેવું જોઈએ.

(પ્રશ્ન૦ પારકી બુદ્ધિએ ચાલે તે સ્વતત્ર કે પરતત્ર ?)

જેની બુદ્ધિએ ચાલીએ એ અજ્ઞાન હોય તો તો ત્યા પરતત્રતા પણ જો એ સર્વજ્ઞ હોય તો ત્યા સ્વતત્રતા એ તો સાચા સ્વતત્ર થવાનો માર્ગ છે બજારમાં નાનો વેપારી-શરૂઆતનો વેપારી, મોટા કુશળ વેપારીની સલાહ મુજબ ખૂશીથી ચાલે. એમ ચાલવામા એ લાભનો અર્થ પોનાને પરતત્ર ન માને એ તો ઉલટુ એમ સમજે છે કે-આની સલાહે ચાલવાથીજ હું આગળ ઉપર સ્વતત્ર વેપારી બની શકીશ વિદ્યાર્થી શિક્ષકની આજ્ઞા માનવામા પરતત્રતા માને અને એમ માનીને આજ્ઞા ન માને, તો એ મરતા મુખી મૂર્ખોને મૂર્ખોજ રહેને ? શિક્ષક જે કાંઈ કહે છે તે સ્વતત્ર બનાવવા માટે. કાનપટ્ટી પડે, ધોલ મારે, સોટી મારે, તે ભવિષ્યમા કોઈની પણ સહાય વિના પોતાનું ઝામ રીતસર કરી શકાય તેવી સ્થિતિમા લાવવા માટે ! કમ્પો કે એકડો છુટાવવા માટે શિક્ષક આજ કાઢે, મારે, તેમ છતા વિદ્યાર્થી ન માને તો હિતૈષી શિક્ષક વિદ્યાર્થીના માતપિતાને પણ

જણાવે છે કે-‘તમારા બાળકને સુધારવા માટે તમારે પણ ધણા પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે’ આ બધું શા માટે ? એટલાજ માટે કે-વિદ્યાર્થીના બલની શિક્ષકના હૃદયમાં લાગણી છે એ પરતત્રતા સ્વતત્રતા માટે છે એજ સ્વતત્રતા છે એમજ કહોને અનતજ્ઞાનીએ આજ્ઞા મુજબ વર્તવાનું વિધાન કર્યું, તેનો હેતુ એજ કે-‘આ બીચારા કદી પણ પરતત્ર ન રહે અને સદાને માટે સ્વતત્ર બને’

મુક્તિનું કારણ કયું લીંગ ?

ગૃહીલિંગે કેવળજ્ઞાન પામી એક સમયે ચાર જણા મુક્તિ જાય અને અન્યલિંગે દશ જાય, એનું કારણ શું ? અન્યલિંગી અન્યલિંગમાં હોવા છતાં પણ ત્યાગનો અનુભવી છે પેલો ત્યાગથી આધો છે ચાદ રાખા છે-અન્યલિંગમાં રહેલાનો ત્યાગ પ્રશસાપાત્ર નથી અશક્ત આદમી લાકડી લઈ ધીમે ધીમે ચાલે, તે કલાક-એ કલાકે એક માઇલ ચાલે અને પહેલવાન એક કલાકના પત્તર માઇલ ચાલે. હવે પેલો અશક્ત ચાલનારો સીધે માર્ગે જતો હોય અને પેલો દોડનારો પહેલવાન ઉધે માર્ગે જતો હોય, છતાં પણ પહેલવાનને સામે કોઈ શુદ્ધ માર્ગદર્શક મળી જાય અને તેને સીધે માર્ગે ચઢાવી દે, તો પેલો અશક્ત પુકે રહી જાય અને પહેલવાન આગળ ચાલ્યો જાય કારણ કે-પહેલવાને જવાની તાકાત તો કેળવી છે માત્ર રસ્તાનું જ્ઞાન નથી બેશક, ઉધે માર્ગે ખરચાતી તાકાત સારી નથી એ તાકાત આત્માને હાનિ કરનારી છે પણ એને કોઈ સફળરૂ મળી જાય ને સીધે રસ્તે દોરે, તો એ એવો દોડ કે-વહેલો

પહોંચી જાય કારણ કે-તેની તૈયારી છે આ અશક્ત પાસે તૈયારી નથી ગૃહીલિંગમા રહેલો મહોંડે કહે કે-‘બધું મૂકવાનું છે પણ શું કરીએ ? વ્યવસ્થા થાય એટલે મૂકી દઈએ ’ પેલો તો મૂકીને આવેલો છે-માત્ર અન્યલિંગમા છે એને તો સીધા માર્ગની જરૂર છે આણે તો હજી મૂક્યું પણ ક્યા છે ? આ તો કહે કે-‘બધું ખડું પણ ’ સસારની જાળ એવી છે મુતરનું ગુચવાયેલું કોકડું ઉકેલે નહિ કાતર જ મૂકવી પડે તીવ્ર દુષ્ટિવાળો પણ ઉકેલી ન શકે એક તાતો કાટે ત્યા બે બરાબ એક ગાઠ ઢીલી કરવા જાય કે બે મજબૂત થાય ઉકેલાય પણ નહિ અને કાતર મૂકતાય જીવ ચાલે નહિ, એ કોકડું ઉકેલે શી રીતે ? ઘણાય રામ-મહારામ અને શેઠ-શાહુકારો જ્યારે નીકળ્યા ત્યારે તત્ક્ષણ નીકળ્યા છે જ્ઞાનીને પણ કોઈ કહે કે-‘જઈને આર્તુ છું’-તો જ્ઞાની પણ કહેતા કે-“મા પશ્ચિચ કુળદ્વ”-ભાવનાએ તો ચઢ્યા છે એમ જ્ઞાની પણ જાણે છે, પણ ઠીકે કે-‘પ્રતિજ્ઞા ન કરતા’ જ્ઞાનીને સ્થિતિની ખબર છે જ્ઞાની કહે છે કે-વ્યવસ્થા એ જાળ છે એને ઉકેલવાની માયાકૂટમા રોકાઓ નહિ સાવનને સાવન તરીકે પીછાનો-—

સસારની વિષમ જાળને ભેદવા માટે એમ જ કહેવાય કે-એને કાપવાનું કરો તમે બધા બુદ્ધિના ભડાર ઉકેલવાનું કહો છો ! જ્ઞાની પણ ઉકેલવાની ના કહે છે, કાપવાનું કહે છે સસારની ખૂબી ન્યારી છે જેમ સમય જાય ને સયોગ વધે, તેમ આત્માની સસારની જાળ વિસ્તરે અને પછી એ જાળ વળી ધર્મનું રૂપ લેતી જાય પેલો એમ

માને કે-‘આ કર્યું, આ પતાવ્યું’ને નીકળ્યો’-પણ એ પતાવા જાય ને પહોંચી યત્ન જાય પછી પેલો પતાવટને પણ ‘ધર્મ’ માને જાણ એ ધર્મનું રૂપ છે પત્રી તો ‘Duty’-ફરજ ! એ ફરજમાથી પરવારે ત્યારે આવે ને ? માટે ગાસેકારે પહેલી ભાવના ‘ભવનિબેઓ’ રાખી

(પ્રશ્ન૦ સ્વલિંગે એક સમયે કેટલા ?)

એકનો આઠ અન્યલિંગે સિદ્ધ થાય એમા અન્યલિંગની મહત્તા નથી અને ગૃહીલિંગે સિદ્ધ થાય એમા ગૃહીલિંગની મહત્તા નથી પણ સ્વલિંગે સિદ્ધ થાય એમા સ્વલિંગની મહત્તા છે ગૃહીલિંગ કે અન્યલિંગમા રહેવાને કેવળજ્ઞાન થાય, પણ આયુષ્ય બાકી હોય તો તે સ્વલિંગમા જ આવી જાય મહત્તા સ્વલિંગની છે ગૃહીલિંગ કે અન્યલિંગ સાધક નથી અને કારણ પણ નથી ત્યાં રહ્યા કોઈ સાધી જાય એ વાત જાણી છે સ્વલિંગમા સિદ્ધ થાય ત્યાં સ્વલિંગ એ કારણ છે ચડકોશીઓ સર્પ ભગવાનને ઠરડીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યો, માટે જાતિસ્મરણનું કારણ ભગવાનને ઠરડવું એ છે ? એ તો અકસ્માત થયો જેમને ઠરડયો એમનામા કૌવલ હતું ને રૂધિર લાલને બદલે ઘોળું નીકળ્યું, માટે એ જાતિસ્મરણ પામ્યો એ ન હોત તો ન પામત કારણને કારણ માનવા કારણ ન હોય તેને કારણ તરીકે ન આવેળવા શાસ્ત્રમા ગૃહીલિંગ તથા અન્યલિંગને મોક્ષના કારણ નથી ‘કદા વસ્તુસ્વરૂપને જોટલા પ્રમાણમા સમજવું જોઈએ, તેટલા પ્રમાણમા સમજવાની જરૂર છે ન સમજાય તો આખી વસ્તુ ભારી જાય.

(પ્રશ્ન ૦ વસ્તુ પ્રાપ્ત થયા પછી લિંગનો આગ્રહ શા માટે ?)

જવેરી પથરના ઢગલામાથી પણ હીરો લઈ શકે, પણ જે જવેરી ન હોય તેણે તો હીરા માટે જવેરીને ઘેર જુલુ પડે એની તાકાત નથી કે-પથરામાથી હીરો શાધી લાવે એ તો હીરાના નામે પથરા લાવે એ તાકાત તો જવેરીની આખમા છે જવેરીને ત્યાં એ એકલો ન જાય દલાલને સાથે લઈ જાય દલાલને કહેશે કે-‘દલાલી ખાજે પણ માલ સારો અને ચોકખો અપાવ’ એક આદમી હીરાની કિંમત પાચ હજાર આડે અને બીજો પચીસ હજાર આડે હાનિ કે લાભ નાનોસૂનો નહિ એક નગમા શ્રીમાન્ પણ બની જાય અને પરીક્ષામા ભૂલે તો પાઘડી પણ ફરી જાય ઇલાયચી કુમાર નટકી પર મોહી વાસડે ચઢી કેવળજ્ઞાન પામ્યા તમારે નાટકકી ઉપર મોહ પામી વાસડે ચઢવું છે ? કેવળજ્ઞાન નહિ પણ કેવળજ્ઞાન પણ નહિ રહે હાડકાએ બાળી જશે કોઈ પૂછે કે-એ નટી ઉપર મોહ્યા અને નાચતાં નાચતાં કેવળ થયું, પણ હું કહું છું કે-તેમની પૂર્વની આરાધના તો જુઓ ! ભરત મહારાજ આરીસાભુવનમા કેવળજ્ઞાન પામ્યા એ વાત ઠરે, પણ તે પુણ્યપુરુષની પૂર્વની આરાધના અને આ ભવના ધર્મપ્રેમને તથા ઉત્તમ વર્તનને યાદ કરવામા ન આવે એ કેમ ચાલે ? વિપરીત સ્થાને અને વિપરીત ઢારણે જે કાઈ કામ થયા, તે પ્રાય પૂર્વની આરાધનાના યોગે ! માટે જે સાધન હોય તેને જ સાધન તરીકે ઓળખો ! રામાયણમા આવશે કે-યુદ્ધભૂમિમા ઘણાએ ગયમ પામ્યા તેથી યુદ્ધ-

ભૂમિ એ કંઈ સયમનું કારણ છે ? કારણ તો હોય તેજ કહેવાય કારણને અને અકારણને ઓળખો જેની આજ્ઞાએ ચાલવાથી ભવિષ્યમા પરતત્રતા વધતી હોય ત્યા પરતત્રતા, પણ જેની આજ્ઞાથી ભવિષ્યમા સ્વતઃ—સહાના સ્વતઃ જનાતું હોય, ત્યા વર્તમાનમા પરતત્રતા હોય એ પણ સ્વતઃત્રતાજ છે સર્વજ્ઞની નિશ્ચાએ ચાલનારા અધ્યક્ષ હા હોય નથી, પણ જાગતી જ્યોત છે આજલ કોણ છે ? કેવળજ્ઞાની ! ગમે તેવી અધારી રાત હોય, પણ હાથમા ફાનસ હોય તો ? બેશક, ફાનસ પણ આધળાના હાથમા ન હોવું જોઈએ. જો આધળાના હાથમા ફાનસ હોય તો આગળી પકડનાર જોઈએ શાસ્ત્ર કહે ॥ કે-અજ્ઞાની માટે જ્ઞાનીની નિશ્ચા જોઈએ. આધળાના હાથમાનું ફાનસ તો ઉલટું એને વાગે, માટે આગળી પકડી દોરનારો જોઈએ તેમ અજ્ઞાની માટે જ્ઞાનીની નિશ્ચા તો જોઈએજ જે સ્વતઃત્રતા માર્ગો છો, તેને વિચારો યોગ્ય લાગે તેને પૂછો ચોવીસે ઠલાક વિચારતા શીખો જીવન નાનું છે કરવાનું ઘણું છે આ જીવન નિષ્ફળ શુભાચ્યું તો એના જેવી બીજી એકે દુર્દશા નથી પરલોક માનો, પુણ્યપાપ માનો અને એની ચિંતા નહિ ? થઈ યયા પછી વિચારણા નહિ એ કેમ ચાલે ? જોલવાનું અને ચાલવાનું એક જ સરખું સુદર જનાવવા માટે પ્રયત્નો તો ચાલુ ને ચાલુ કરવા જોઈએ ધર્મી તરીકે તમે વસ્તુ સત્ય હોવા છતા નાહક મુજબણુ ઠી ન કરો સાધુના આચાર, વિચાર અને પ્રવૃત્તિનો અભ્યાસ કરવો ઘટે અભ્યાસ ન હોય તો સાલબ્યા પછી નિર્ણય કરો ‘જીવનિબ્ધેઓ’ પછી ‘માર્ગાનુ-

સારિતા !'—'માર્ગાનુસારિતા' વિના 'સવનિર્વેદ' ટકે ? 'માર્ગાનુ
સારિતા' પણ શા માટે ? ઇદ્વિગ્નસિદ્ધિ ઇદ્વ ક્લની સિદ્ધિ માટે ।
ઇદ્વ ક્લ કયું ? મોક્ષથી અવિરોધી ક્લ તે મોક્ષ સાત રાજલોક
ઉંચે છે ત્યા ક્યારે જવાય ? બધાએ બધન વિખેરી નાખો
ત્યારે ! કહોને, ધૂનન થાય ત્યારે ! ધૂનન શાનું ? સ્વજનધૂનન,
કર્મધૂનન, ગારવત્રિગ્ધૂનન, શરીર ને ઉપકરણની મૂર્છાનું
ધૂનન, અને સત્કાર-સન્માનધૂનન ! આ બધા ધૂનન કરે તો
કેવળજ્ઞાન પામીને એક સમયમા મોક્ષે જાય આવા સ્વતત્ર
થવા માટે શ્રી સર્વજ્ઞદેવની આજ્ઞા માનવી, એ પરતત્રતા
કહેવાય ? સ્વતત્રતાના અર્થને મનને પછી—“લોગચિદ્દ-
દ્વાઓ !” શાસ્ત્રમા જે વાત બોલાય તેને સમ્યક્પણે વિચારવી
જોઈએ સામાન્ય લોકની વિદ્વદ્ધતાથી ધર્મને ત્યાગ કરીએ,
તો તો બધાને સસારમા ફરજયાત રહેવું પડે કોઈથી
મુક્તિમા જઈ શકાય નહિ જે લોકને સવ મીઠો લાગે
અને જે વિષયાસક્તિ માટે સર્વ કાઈ કરવા તૈયાર હોય, તેની
દૃષ્ટિએ વિદ્વદ્ધ લાગતી ચીજનો છતી શક્તિએ ત્યાગ, એ
ધર્મ નહિ—પણ એ તો શ્રી જિનેશ્વરભગવાનની આજ્ઞાનું
ખડન છે

માર્ગાનુસારિતાની જરૂર શા માટે ?

ટી કાકારમહર્ષિ શ્રીશીવાકસૂરિજી મહારાજાએ મગલાચરણ કરતા તીર્થની પ્રશંસા કરી અને એમ કહી ગયા કે—‘આ તીર્થ જયવત્સુ વર્તે છે, કારણ કે—એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એમા એક પણ સદ્વિચારનો બહિષ્કાર પણ નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થયેલા છે કે—એની સેવા કરનારો જરૂર નિર્મલ થઈ, સુદ્ધિપદ પામ્યા વિના રહેજ નહિ માટે જ એ સદાકાળ શાશ્વત્ રહેવા સરળયેજ છે તથા એથી જ એને બીજી કોઈ પણ ઉપમા મળી શકે એમ નથી અને તેથી જ એ સર્વ તીર્થકરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેજ છે’ આજુ કહ્યા બાદ ટીકાદારમહર્ષિ બીજા શ્લોકમા કહે છે કે—‘આ આચારશાસ્ત્ર ભગવાન્ શ્રી વીર જગતના હિત માટે કહ્યું’ કોઈના પણ નુકશાન માટે નહિ પણ પ્રાણીનાત્રનું જલુ થાય એ માટે, આ શાસ્ત્રની રચના શ્રી ગણધરદેવે કરી એમા છટું અધ્યયન થત નામનું છે એમા ધૂનન કરવાની વાત છે અનાદિકાવથી લાગેલી સઘળી વસ્તુનું ધૂનન સમ્યક્ પ્રકારે થઈ ગકે, તે માટે પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયવીયરાય)ની વાત ચાલુ છે આ વસ્તુઓ ધૂનન કરવા યોગ્ય છે, એ ઠસ્યા પહેલા ધૂનનની ક્રિયા થાય તો મુજબજ થાય જે વસ્તુને પોતાની માની છે તે ચાલી જાય તો જરૂર હુ ખ થાય પરવસ્તુમા સ્વત્વનો આરોપ છે તે ન ખસે ત્યા સુધી ધૂનનમા આનંદ ન આવે :

‘વસ્તુ છે પર, પણ માની છે સ્વ’-એથી જ એ દુર્દશા થઈ છે કે-‘પર વસ્તુની આબાદીમા ને નાશમા આ આત્મા પોતાની આબાદી અને નાશ માની બેઠો છે’ ફરજ છે કે-કોઈ પણ રીતે સૌથી પહેલા પરમાથી પોતાપણની બુદ્ધિ કઢાવી નાખવી જોઈએ માટે હમેશ પ્રાર્થનાસૂત્ર બોલાય છે અને એમા પહેલી માગણી-“ભવનિવ્વેઓ”ની છે એ આવ્યા પછી તો પાછળની વસ્તુઓ કઢીનના વિના સહેલાઈથી આવે તેવી છે નિર્વેદનો અર્થ જ એ કે-‘જેના જેના પર રાગ હોય તે બધા બધન છે અને તેનાથી બચારે છૂટું!’ એ બધનો જ્યારે ખત્તી જશે ત્યારે તો ટેલસાન થશે પણ ખત્તી જાય એ ભાવના આવે તોયે કામ થઈ જાય મોહનીય ગચ્છ એટલે બધા બધન ગયેલા જ છે મોહનીય ન જાય ત્યાં મુધી બધાયે ફાફા એ કાઢવા માટે આ બધી મહેનત નિર્વેદ પછી સવેગનું પ્રગટીકણ્ય પ્રધાનતા ભલે સવેગની અને સવેગ કરતાય ઉપશમની હોય, પણ એ પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ! શ્રી પાર્થનાસૂત્રમા પહેલું-‘ભવનિવ્વેઓ’ પછી ‘માર્ગાનુસારિતા’ અને તે પછી ‘ઇષ્ટ ફળની સિદ્ધિ’ વિગેરે ખરાબથી વિમુખ થવું નહિ, માર્ગાનુસારી બનવું નહિ અને ઇષ્ટ ફળની સિદ્ધિની માગણી ઠરવી, તે શી રીતે ફળે? ‘ઘરનું કામ મૂકીને ચેઠનું કામ પહેલું કરવું પડે’,-એ ભાવના ન હોય તોનોકરીમા ડોણ રાખે? ભાવના થયા બાદ પણ રીતિસર કામ ન કરે તો પગાર કોણ આપે? રોજ આવી પ્રાર્થના ઠરાય, છતાં એનો વિચાર જ નહિ, ચાલતું હોય એમ ચાલવા દેવું, તો “ઇષ્ટફલસિદ્ધિ” થાય શી રીતે?

આમ ને આમ ? રોજ એનાએ વીતરાગ એનાએ તમે -
અને એનુંએ પ્રાર્થનાસૂત્ર તેમજ એનીએ યાચના છતાં પરિ-
ણામ કંઈ નહિ ! આનું કારણ શું ?

(દ્વાલનં ગોખાઈ ગયું)

ગોખાઈ ગયું, ઉતરી નથી ગયું જ્ઞાની જે કંઈ મૂત્રોની
વાતો ગભીરપણે કહે છે, તેમા આકલવિકલ કેમ થાઓ
છો ? જ્ઞાની કહે છે કે-બધુ મૂકો, લેવાની વાત જ નહિ,
બસ બધુ મૂકો એ કથનમા અરેરાટ્ટી કેમ થાય છે ? એમ
થવું જોઈએ કે-અમે મૂકી નથી શકતા, માટે પ્રેરક તો
આવાજ જોઈએ ‘આવા પ્રેરક હોય તોજ કંઠ્યાણુ થાય’
—આવી ભાવના આવે તો પ્રેરક અત્યે બહુમાન અને મહાભાવ
થાય અને તેમ થાય તો પ્રેરક કહે એ વસ્તુના અમલ
માટે ઉત્સુકતા થાય ઉત્સુકતા થયા પછી અમલ થતા વાર
ન લાગે પરિણામ અને પ્રવૃત્તિ કયારે ? ભાવના મજબૂત
થાય ત્યારે ને ! ભાવનાની મજબૂતી માટે આ પ્રયાત્ન છે
‘ભવનિર્વેદ’ થયા પછી પણ ‘માર્ગાનુસારિ’ ન થવાય, તો ‘ભવ-
નિર્વેદ’ પણ ખસી જાય માટે ‘માર્ગાનુસારિતા’ની જરૂર જો
‘માર્ગાનુસારિતા’ ન આવે તો ભવનો રાગ આવી જાય ને
તે કંઈ ગુણો વધી પણ જાય

બાહ્યલિંગની મહત્તા—

ભાવની પ્રધાનતાનું પ્રતિપાદન કરતું શ્રી જૈન-શાસન,
દ્રવ્યશુદ્ધિની પ્રધાનતા જરા પણ ઝોછી નથી આકતું ઉત્તમ
આલબનો, એ ભાવશુદ્ધિના મૂખ્ય કારણો છે ચિત્તશુદ્ધિ
માટે વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિની આવશ્યકતા કંઈ ઝોછી

નથી ચિત્તશુદ્ધિ વગર વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિ વાસ્તવિક રીતિએ કળશે નહિ એ વાત ખરી, પણ વચનશુદ્ધિ તથા કાયશુદ્ધિ વિના એ ચિત્તશુદ્ધિ-મન શુદ્ધિ પણ પ્રાપ્ત થતી નથી સિંહ જેવું ચિકારી જાનવર, જે આવે તેના પર ત્રાપ મારે તેવું, મનુષ્યની ગધ પણ મહન ન કરે તેવું, પણ પાજરામા પૂરાઈ જાય પછી કેવું બને છે ? પ્રાણુઘાતક જાનવર દ્વારા કલાના જાણુકારો આજીવિત ચલાવે છે પ્રાણુ પોષે છે એની સાથે ગેલ કરી, ખેલ કરી, નિર્વાહ ચલાવે છે શાથી ? આવડતથી ગમે તેવું ફર, લયકર, ખરાબ દેવમા ઉછરેલું, છતાં એકવાર કોઈ પણ ઉપાયે પાજરામા પૂરાય તો બધું ફરી જાય એને પૂરવા માટે દેવદારનાં પાટીઆનું પાનું ન ચાલે વજનું ભેંઈએ લોહના સળીઆ પણ પાતળા નહિ, પણ મજબૂત-ન વળે, ન તૂટે એવા ભેંઈએ પાજરામા ઘુસ્યો એટલે પદર આની ખલ તો ગયું શરૂઆતમા બારણું બધ થાય ત્યારે તેનો આકાર અને દેખાવ જોયો હોય તો દેખનાર જાણુ કે-શુએ કરી નાખ્યો ? પણ કરે શુ ? એના માટે તો એ પાજરા રૂપી કીલ્લો બધાઈ ગયો પાચ-સાત હાથ જમીનમા ફાવે તેટલા આટા માર્યા કરે આટા મારતા મારતા શુસ્સો એની એળે શમે. એની લાલાશ, એની ઉચ્ચતા, એની ધમાચકડીના પરિણામે, પોતે જાતે એમા એવો પછડાય કે-ઉઠવાની પણ તાકાત ન રહે આદમી દેખીને ધુસ્કતો, આખ લાલ કરતો, તે હવે આદમી સામે દીન આળે જૂએ હુશીઆર કારીગર એને ઠહે કે-કુતરાની જેમ કેમ પડ્યો છે ? ફેર લાલાશ આવે,

ફેર ધૂમે અને ફેર પછડાય ફેર કારીગર તિરસ્કાર કરે,
 ગોદા મારે, સગીઆ મારે, પણ પેલો કરે શું ? જાગી સુધી
 આવે અને પછડાય પરિણામ એ આવે કે-આગળી ઉંચી
 ન કરે હીનપણે આદમી સામે જોયા ઠરે ખાવાનું કેટલું
 આપે ? મરી ન જાય એટલા પૂરતું એની પામે ઝામ લેવા
 પૂરતું એને એવો બનાવે કે-જરૂર પડ્યે આદમી ડહે
 કે -“બહાર આવ” તો તરત બહાર આવે એને ગેવ
 ઠરવાનું કહે તો છોકરા સાથે ગેલ કરે પોતે નીચે પડ્યો
 રહે, છોકરો પોતા ઉપર ચઢી જાય અને પોતે એક
 નાના બાળકથી પણ હાર્યો એમ દેખાડે સિંહ એક બચ્ચાથી
 હારે ? પાજરામાથી બહાર કાઢે ત્યારથી જ એ કેળે તેની
 રીતે સામે ભરેલી પીસ્તોલ ધરી રાખે મિંહ પણ સમજે
 કે-વાકો નાત્યો તો પીસ્તોલ તૈયાર છે એના યોગે એ હિંસક
 જનાવર પણ બહાર અને અદર આવવાની અને જવાની તથા
 ખેલ કરવાની અને ગેલ કરવાની આજ્ઞા ઉઠાવે શાથી ? પાજરા
 મા પૂરાયો એથી ! એની ઇચ્છાઓ ઉપર કાપ મૂકાયો એથી ! !

(લાલનંદન આનું નામ દ્રવ્ય)

મન સિંહ કરતા પણ બૂરે કાયાનું પાજર
 વજૂ જેવું બનાવી, એમા મનને પૂરો પછી ભલે ઉચુ-નીચુ
 થાય પણ કરે શું ? કાયા ન માને, તો મન શું કરે ? મન
 કહે કે-‘આ ખાવું છે’-પણ હાથ લઈને મ્હોંમા મૂકે તોને !
 મન એમ કહે કે-‘મારું’-પણ મારે કોણ ? મનને તિરસ્કાર
 કરવાનું મન થાય, પણ છલ હાવે તોને ! મનને ઘણું ઘણું

જોવાનું મન થાય, 'પણ આખનું પોપચુ હાલે તોને ! મનને વશ કરવા માટે, એકવાર તો વચન તથા કાયા પર પૂરતો 'અકુશ રાખવો પડશે' યદ્યપિ શાસ્ત્રકારે-‘મનશુદ્ધિ વિના ક્રિયાની ‘અકળતા નથી’-આ પ્રમાણે ‘કહીને ભાવનાશુદ્ધિને ઉઠી કોટિમા મૂકી, પણ નાથે સાથે એ પણ કહી દીધું કે-‘વચનશુદ્ધિ અને કાર્યશુદ્ધિ વિના મનશુદ્ધિ પણ સુશક્ય નથી બનતી, માટે એની પણ પ્રધાનતા છે’ ગૃહસ્થ લૌગમા ભાવનાશુદ્ધિ યર્ષ, સ્વપક્ષેષુ આવી, દેવળજ્ઞાન થયું, કર્મ કર્મીના ન હતી, છતાં શ્રી ભરતમહારાજને સુધર્મા ઇંદ્ર કહે છે કે -‘ભગવન્ ! આ લૌગ અગીકાર કરો !’-શાથી ? દ્રવ્યની મહત્તા જીવની અને જાગતી રાખવા માટે ! દ્રવ્યના યોગ વિના પામનાર તો કોઈક કોઈકના દષ્ટાનને લઈને દ્રવ્યની ગૌણતા થાય, તો તો દુનિયાનો તરવાનો માર્ગ લુપ્ત થઈ જાય મુનિનો વેપ છે જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ એનામા મુનિપણું નથી છતાં એ મુનિને જોનાર ‘ધર્માત્મા, કે જેને મુનિપણું નથી એમ ખબર નથી, ત્યાં મુધી એ વેપને વહન ન કરે તો સમ્યક્ત્વને દોષ લાગે હવે વિચારો કે-જ્ઞાનીએ દ્રવ્યની, બાહ્ય સાધનની કેટલી બધી ‘મહત્તા આપી છે !

ઓઘો, અને તિલક-એ અકુશ છે

આ ઓઘો, એ કેવો મજેનો અકુશ છે નાના જેવા અકુશથી પણ, હાથી જેવા મોટા જાનવરને ચલાવો તેમ ચાલે અને બેસાડો તેમ બેસે અકુશ મોટો હોવો જોઈએ ‘એમ ન કહ્યો અકુશ એ ચીજ એવી છે કે-પેલાને તાબામા

રાજે એમજ ઓઘો એ પણ જાતવાનને માટે મજેનો,
 સારામા સારો અકુશ છે એવું મજેનું સાધન છે કે-ગમે
 તેવા દુષ્ટ પરિણામને અટકાવે જાતવાન, કુળવાન, લવલીડ
 માટે તો ઓઘો એ પરમ અકુશ છે એકાત કલ્યાણકર છે
 જેને માથે જાત નથી, કુળ નથી, જેને લવનો ડર નથી,
 તે તો આ લઘને રસ્તા વચ્ચે નાચે તો પણ કોણ રોકે ?
 આ ચીજ ઉત્તમ આત્મા માટે એવો અકુશ ॥ કે-ડગલે
 ને પગલે વિચાર કરાવે કે-આમજ ખોલાય, આમજ ચલાય,
 આમજ ઉઠાય, આમજ બેસાય, આમજ ખવાય અને
 આમજ પીવાય-વિગેરે ! એ આ ઓઘો કહે છે એમાથી
 એ ધ્વનિ નીકળે છે ધ્વનિ એટલે શબ્દો નથી નીકળતા,
 પણ એ બધું યાદ કરાવે છે તમારી પાસે ચરવલો તો બે
 ઘડી, ચાર ઘડી કે છ ઘડી અથવા તો વધુમા વધુ અમૂક
 નિયત કાલ સુધી હોય, પણ કપાલમા તિલક તો પ્રાય કાયમ
 હોય ને ! તિલકની કિંમત હોય તે ઘરેક પાપથી કપે
 એને એમ યાય કે-‘ હું જૈન, શ્રી જિનેશ્વરદેવની
 આજ્ઞાનો પાલક શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને શિરે
 ચઢાવનારો ! ’ એ માણસ બજારમા, ઘરમા, ધધેધાપે કેમ
 વર્તે ? કેમ બોલે ? ? એની કાળજી કેવી તીવ્ર હોય ? ? ? તિલક
 તો મોટો અકુશ ॥ તિલક કરનારો જૂઠું બોલે ત્યારે સામો
 કહે કે-‘આવડું મોટું તિલક કરી જૂઠું બોલો છો ?’ પેલો પણ
 ખોટું ન લગાડે એ તો એમ માને કે-‘તિલકના યોગે વગર
 પૈસાના ચોકીદાર મળે છે ’ તિલક કરનારને વગર તિલક
 વાળો એમ કહે કે-‘કપાળે તિલક કરો છો, મોટું ધર્મી પણાતું

ચિહ્ન કરો છો અને અધર્મ આચરો છો ?' પેલો માને કે-
 'હું પુણ્યવાન ! તિલકના યોગે રક્ષક મળ્યા' પેલાઓ કહે કે-
 'અમે તો કશું કરતા નથી પૂત નથી કરતા, સાધુ પાસે
 નથી જતા, દહેરે ઉપાશ્રયે નથી જતા, તે ગમે તેમ કરીએ,
 પણ તમે બળે કલાક દહેરે જનારા, સાધુના પાસા સેવનારા,
 વ્યાખ્યાન સાંભળનારા, તે આવુ કરો ?' એ બધા આમ ગમે
 તે ભાવનાએ બોલે, બલે નિંદા માટે બોલે, પણ ધર્મી તો
 માને કે- 'આ અમારા રક્ષક છે' એવા વખતે આ ચિહ્નનો,
 ક્રિયા, બાહ્ય આલબન, આત્માને બચાવવા મજબૂત સાધન
 રૂપ નિવડે છે ભાવના અને પરિણામ કવચિત્ આવે આવે
 તો ટકતા નથી પણ ક્રિયાની જરૂર ખરી કે નહિ ? તેલ-
 મરચા વેચનાર આખો દિવસ મહેનત કરે તો સાળે આઠ
 આના કમાય, પણ ઝવેરીને ત્યા રોજ વખતોવખત આઠક
 આવે તેમ નથી એક બે આવે તો પણ બેડો પાર પણ
 એ ઝવેરી એમ કહે કે- 'આઠક આવે ત્યારે જ દુકાન ખોલું'
 -તો ચાલે ? દુકાન રોજ ખોલે તો પણ બે-પાચ-દશ આવે
 અને આવે ત્યારે કામ થાય, પણ દુકાન ખૂલી હોય તો
 આવે ને ! દુકાન બધજ હોય તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે- 'પરિણામ
 કવચિત્ આવે પણ ક્રિયા રોજ જોઈએ ત્યારે ધરાધર
 પરિણામ આવશે ત્યારે અંતરમુહૂર્તમા કેવળજ્ઞાન થશે આ
 બધી તૈયારી અંતરમુહૂર્ત માટેની છે એ અંતરમુહૂર્ત આવશે
 ત્યારે આત્મા કર્મની સામેના સગ્રામમા સ્થીર બની, વીણી
 વીણીને એકે એક કર્મને દૂર કરશે પણ એ અંતરમુહૂર્ત
 લાવવા કાઈક તો કરવું, પડશે ને ? એ અંતરમુહૂર્ત માટે જ
 આ રજોહરણ અને તિલક ઝવેરીને ત્યા આવનારા બે, પાચ

કે દશ આહક જમે ત્યારે આવે, પણ દુકાન ખોલવાની ક્રિયા તો રોજ કરવી પડેને ? એમ એ અતરમુહૂર્ત લાવવું હોય તો આ ક્રિયામા મગ્ન રહેવું જોઈએ ને ? આ તો કહે છે કે- ‘દહેરે જઈએ છીએ પણ લાવના નથી આવતી આજ ગયા પણ લાવના ન આવી !’ પણ લાવના કાઈ રસ્તામા પડી છે કે-એમ ને એમ આવી જાય ? લાવના ન આવે ત્યાં સુધી શ્રી જિનેશ્વરદેવની પાસે જઈ પોતાની સ્થિતિ વર્ણવો અને સફલાવનાની યાચના કરો સસારતારક નિર્મથ ગુરૂદેવો પાસે જાઓ અને કહો કે-‘લાવના કેમ આવતી નથી ? અમારામા લાવના લાવો !’ સાધુઓ હિતબુદ્ધિએ જે કાઈ દોષો બતાવે અથવા દોષાને આવવાની સંભાવના કદાપી બચાવવાને માટે જે યોગ્યરૂપે કહે તે એકવાર એમ લાગે કે-ટોણા ભારે છે, તો પા. હું તો કહું છું કે-એ જે ટોણા ભારે તે પણ ખાઓ, તો લાવનાને આવ્યા વિના છૂટકો કના છે ? પ્રયત્ન તો અખડ જોઈશે લાવના અને પરિણામ જોઈતા હોય, તો આલબન-સાધન-તરવાના માર્ગોને હૃદયની ઇચ્છાથી અખડ-પણે સેવો સેવ્યા વિના છૂટકો થવાનો નથી આ વિના મન શુદ્ધિ થાય ? આકાશ ને પાતાલમા બ્રમણ કરનાર મન અકુશ વિના ઠેકાણે આવે ?

આનબનશુદ્ધિની આનરવજ્રા—

વ્યાખ્યાનમા શબ્દો ‘નીકળ્યે જતા હોય, પણ તમારું મન સ્થિર ન હોય તો શું થાય ? પ્રાર્થના માટે પણ કંઈ છે કે- ‘જંધી ઇંદ્રિયો એકતાન જોઈએ ’ નેત્રો પ્રભુની મુખમુદ્રા પર દીન હોય પ્રભુ જે દિશામા હોય તે શિવાયની બધું દિશાનું નિરીક્ષણ વર્જ્ય હોય પણ તમારી આજ ટકે શાની ?

સાચી 'નિમીહી' થાય, 'નિસીહીપૂર્વક' અવાય, તો તો બહારની
ચીજો આત્માને સ્પર્શે પણ નહિ. પૂજન માટે ઘેરથી પ્રયાણ
કર્યું કે-જમો તેવો પ્રસંગ આવે તોયે એ ક્રિયાને નિપટાવ્યા
શિવાય, બીજી કોઈ ક્રિયા કરવાનો પ્રયત્ન ન કરવો. જોઈએ
પૂજા કરવા નીજો કે માખાપ, ભાઈ, સ્નેહી બધા સમણ
જ હે કે-હવે સામારિક કામ માટે બોલાવાય નહિ બોલા-
વીએ તો પણ એ સાભળશે નહિ' દુનિયાના સઘળા પાપોનો
અભાવ કરવાનું સામર્થ્ય આ વેષમા પણ છે આની ભાવ
નાવાળાને દુનિયાના સઘળા પાપ તરફ તિરસ્કાર સ્વયમેવ
જાગે એને કહેવાની જરૂર પડે નહિ એ સમજે એ ભાવ
નાવાળો સમજે કે-જ્યાં બધા પાપ મૂકવાની-તજવાની વાત
આવે છે, તો થોડા પાપથી-બને એટલા પાપથી મુક્ત તો
થવું જ જોઈએ' આ ભાવના તો કુદરતી આવે લાવવી ન
પડે ભાવના તથા મન શુદ્ધિની જરૂર તો બહુ છે, પણ એના
કરતા જેનાથી એ મન શુદ્ધિ થાય, ભાવના થાય, એની પહેલી
જરૂર છે, આત્મા રોજ ક્રિયા કરે અને પરિણામ ન લાગે,
તો અદરવી આત્માને અનાજ થવો જોઈએ કે-પરિણામ કેમ
નથી દેખાતું ?-તો તરત એ આત્મા એ ક્રિયામા વધુ ને વધુ
જોડાતો જાય તન્મય બનતો જાય પ્રસન્નચદ્દ રાજર્ષિ મનથી
પડ્યા, પણ એ પડેલાને બચાવ્યા કોણે ? ચઢાવ્યા કોણે ?
બહારના સાધને ! મુનિને માટે મુનિપણું પામ્યા પછી પણ
શાએ આજ્ઞા કરી કે-મુનિયે સ્ત્રી, પશુ, પક્ષ વર્ણજ સ્થા
નમા રહેવું' શાથી ? મત અગીકાર કર્યા, સર્વથા પ્રજ્ઞાચારી
જન્યા, હવે એ આજ્ઞાની જરૂર શી ? જરૂર છે-મુનિપણીની
રક્ષા માટે ! જો આશ્રમન શુદ્ધ ન હોય-આશ્રમન બગડે, તો

મુનિપણું જતા વાર ન લાગે એ તો મીણુનો જોગો અગ્નિનો વાપ ન લાગે ત્યાં સુધી કઠીન રહે એને નરમ ન બનાવવો હોય તો અગ્નિથી આઘો ને આઘો રાખો મુનિએ મુનિ-પણું સાચવવું હોય તો અયોગ્ય આલબનથી આઘા ને આઘા રહેવું માટે ભૂમિકાને યોગ્ય ઉત્તમ આલબનરૂપ ક્રિયાઓ કઢી પણ તજવી ન જોઈએ શ્રી રત્નચેખરસૂરીશ્વરજી મહા રાજ કૃપાએ છે કે —

“ પ્રમાણાવશ્યકૃત્યાગાનિશ્ચલ ધ્યાનમાગ્રયેત્ ।

યોડસૌ નૈવાગમ જૈન વેત્તિ મિથ્યાત્વમોહિત ॥ ૧ ॥

*

તત્માદાવશ્યકૈ કુર્યાત્, પ્રાપ્તદોષનિવૃત્તનમ્ ।

યાવન્નામોત્તિ સદ્ધ્યાન—મપ્રમત્તગુણાશ્રિતમ્ ॥ ૨ ॥ ”

*

‘ જે પ્રમાણી આત્મા આવશ્યક ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરી નિશ્ચલ ધ્યાનનો આગ્રય કરે છે, તે મિથ્યાત્વથી મોહિત થયેલો શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવના આગમને જાણતો નથી ’

*

‘ માટે જ્યાં સુધી સાતમા શુદ્ધસ્થાનને આશ્રીને રહેલા સદ્ધ્યાનની પ્રાપ્તિ ન થાય, ત્યાં સુધી મોક્ષના અર્થે આત્માએ, આવશ્યકો દ્વારા પ્રાપ્ત દોષોનો નાશ કરવો જોઈએ ’

*

વાત પણ ખરી છે કે—આલબનની શુદ્ધિ વિના શુદ્ધ માર્ગે આવેલો એવો આત્મા કયી રીતિએ શુદ્ધ માર્ગમા ટકી શકે ?

બહારના આલમનની જરૂરી શુદ્ધિ ગઈ, તો ભાવનાનો નાશ થાય એમા શુ આશ્ચર્ય ? શુદ્ધ આલમન વિના ભાવના એક દિવસ રહે, બે દિવસ રહે, પણ કયા સુધી રહેવાની ? કુલથી અહિંસક મૈનનો દીડરો, કસાઈના લત્તામાથી નીકળે તો પહેલીવાર ઉલટી થાય, બીજી વાર ચક્કર આવે, ત્રીજી વાર કમઠમાટી થાય, ચોથી વાર આખા મીંચાય, પણ પછી આગળ શુ થાય ? ‘હશે, રોજનું થયું’ કયા ગયું પેલું બધું ? આલમને આત્માને કયો કોટિમા મૂક્યો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે- ‘એક વાર પાપ કર્યું તો પરપરા ચાલી એક પાપ સો પાપને કરાવે’ ચીકણી જમીન પર પગ ખસ્યો કે આખુ શરીર ખસે ‘પગ ખસ્યો તેમા શરીરને શુ ?’-એમ ન ઠહેતા બધો આધાર પગ ઉપર છે પગ ખસે માટે પગને જ વાગે એમ નહિ, પણ પગે છુદાય, હાથે છુદાય, શરીરે છુદાય ને હાડકા આળાયે લાગી જાય મારૂ આલમન ગયું કે આત્માને ગળડતા વાર કેટલી ? આલમનશુદ્ધિની બહુ આવશ્યકતા છે ત્રિકાલ જિનપૂજન, ઉત્તમ ટક આવશ્યક, નિરતર વ્યાખ્યાનશ્રવણ, સામાયિક, પૌષધ, દાન, શીલ, તપ, ભાવ, અનુષ્ઠાનાદિ સર્વ, આટલા બધા પ્રમાણમા એક પછી એક યોગયા, એનું કારણજ એ કે-આત્મા શુદ્ધ આલમનમા રમતો રહે તો મન જાય ઠ્યા ? શ્રાવક માટે ભાવના કેવી ઉચી ! અમૂક સમય શિવાયનો આખો દિવસ ધર્મક્રિયામા ગાળનારો શ્રાવક, થોડો સમય ન ચાલ્યે વ્યવહારિક પ્રવૃત્તિ કરે એની ભાવના કેવી રહે ? વ્યવહારિક પ્રવૃત્તિમા-‘લાયાર છુ, આના વિના ચાલે તેમ નથી, ક્યારે છૂટાય ?’-આ વિચા-

રમા રમતો આત્મા શુદ્ધ રહી શકે એમા આશ્ચર્ય શું છે ? આજની પ્રવૃત્તિ તો એકદમ અતિશય ત્રાસજનક છે ધર્મ-ભાવના ન ટકતી હોય તેનું કારણ આજની પ્રવૃત્તિ છે ઉંઘતાએ ટેલીફોન કાને ધરવો પડે ઘડીભરની સ્થિરતા નહિ હૃદયમા તો બળતરા હોય ટેલીફોનથી બહારની બળ-તરા ! આજના ઘેપારીનું, આજની દુનિયાના આદમીનું જીવન એટલું બધું કલુષિત બની ગયું છે કે-એને વાત વરવાની કુરસદ નથી ! ગમે તેવા સ્નેહીને પણ એ કહી દે કે - ' જા, ભાઈ જા, મને કુરસદ નથી, કટાણો ન આપ, ચાલ્યો જા ' આવો આદમી ન ધરનો, ન બહારનો-ન કુટુંબનો, ન દેહરા ઉપાશ્રયનો-ન સમાજનો કે ન ધર્મનો-કથાનો નહિ ! શ્રાવ-કનો વેપાર નિરાળા હોય બહુજ લુખ્યા હોવા એકએ એ વાત સુઝવણ કરાવે તેવી છે, પણ હોય એ કદા વિના ચાલે ? શ્રાવક એ સનોપી ચર્મ જાય, તો તેના ભાલસ્થવ ઉપર નૂરના ઓવારા લડે એવો તેજસ્વી બને કે-મામો નમી પડે આજે તો શ્રીમાનો પર તેજ વ્યા છે ? ધમાલ ને ધમાલ ! પાચ માગનાર અને દશ લેનાર ! ! તમારા હુ બનો અત નથી ! ! ! સુખ શામા છે, કયા છે, તે ખરેખર તમને સમજાતું નથી ! ! ! દિવસે દિવસે તમારું જીવન સુધરે છે કે બગડે છે ? તમે એટા, ડાહ્યા, સમજદાર થયા કહો તો ખરા કે-તમારી પ્રવૃત્તિ કયો વધી અને કયો ઘટી ? શ્રી હીરસૂરિ મહારાજના વળતમા પાલણપુરના વર્ણનમા એમ આવે છે કે-રોજ મદિરમા એક મૂડો ઓળા ચતા મૂડો એટલે પચાસ, મણ ત્યાના શેડીઆઓ પાવખીમા ભેસીને

વ્યાખ્યાને આવતા' ધર્મની જાહોજલાલી આનું નામ ! જાહો-
જલાલી વખતે ધર્મની આ સાવના, આ વૃત્તિ, આ કાર્ય-
વાહી હતી શ્રાવણો ક્રિયાશુક્ત હતા ધર્મ માટે-‘કુરસદ નથી’
—એમ કહેવાય ? આ તો ઓમાસામાએ વેપાર ! તમારે માટે
નિવૃત્તિનો સમય કયો તે તો ‘કહો’ તમે જે કલાક પણ
લેજા થાઓ, તે પણ લેજા કરનારમા તાકાત હોય તો !
અહીં તમને ઉઘવા રૂંધે તાં કાલે ભાગી જાઓ સ્થિતિએ
જોઈએ કે—જે કલાક તાં તમારી જાતે આવો : એ જે કલાક
વિના તમને ચેન ન પડે ગમે તેમ, ભલે સમજ ન પડે,
પણ સૂત્રના મત્રાક્ષરોથી આત્માને પવિત્ર કરવાની સાવનાએ
આવો ત્યારે કામ થાય ! આ જે કલાકની કિંમત સમજો
બાવીસ કલાકની પ્રવૃત્તિમા અટકાયત કરનાર આ જે કલાક
છે બાવીસે કલાકમા આત્માને જ્યાં જ્યાં પડતો હોય, ત્યાં
પડકાર કરનાર આ જે કલાકનું શ્રત્તણ છે ધર્મશ્રવણના જે
કલાક બહુ જરૂરી છે એ જે કલાક વિના જીવન હુખ્યુ
સમજો જે કલાકમા તરબોળ બનો તો જે કલાક બાવીસ
કલાકના પાપને રોકનાર બને જે કલાક જરૂરના લાભે તો પણ
કામ થાય ! બાહ્ય આલબનની અતિ જરૂર છે ભગવાન ઋષ-
ભદ્રેવની મૂર્તિ તો અહીં પણ છે અને શ્રી સિદ્ધગિરિથી ઉપર
પણ છે પણ એ સ્થાન કેવું ? એ આલબન કેવું ? એ
જગ્ય.એ ચઢવા માટે કે—ગમે તેવા ત્રિચારનો આદમી જો
તેનામા તથાપ્રકારની લવ્યતા હોય, તો તે પણ ત્યાં તો
જરૂર ડોલે ત્યાં વાતાવરણ, પરમાણુ, હવા, સ્પર્શના બધું
ઉંચી કોટિનું છે સ્ત્રીતેર-વર્ષે કુમારપાળ મહાગજ પરમ

શ્રાવક બન્યા સિદ્ધગિરિનો સઘ કાઢ્યો થી હેમચદ્રસૂરિજી
 સાથે હતા બેયની ઉંમર સીત્તેર વર્ષની હતી લગભગ સરખી.
 છ માસનો ફરક હશે બેયનું આયુષ્ય ચોરાશી વર્ષનું હેમ-
 ચદ્રસૂરિજી તો વિદ્યાર કરતા જ હતા, કારણ કે—હાનપણથી
 મયમી હતા જ્યારે સઘ નીકળ્યો ત્યારે થી હેમચદ્રસૂરીશ્વર
 જીએ કુમારપાલને કહ્યું—‘રાજન! તુ ઠેક સુધી ચાલી શકશે?’
 શ્રી કુમારપાળે કહ્યું કે—‘લગવન! હું બહુ ભટક્યો છું, ઘણું
 સહન કર્યું છે, પણ એ બધું રાજ્યાર્યે, સસારાર્યે હોઈ નિર-
 ર્યક ગયું આજે શ્રી જિનેશ્વરદેવ, આપ મરીખા શુર અને
 આવો ઉત્તમ ધર્મ મળ્યો છે અને શ્રી સિદ્ધગિરિજીની યાત્રાએ
 જતા ચાલુ નહિ તો મારા જેવો કમનસીબ કોણ? હું આપની
 સાથે ચાલીને યાત્રા કરીશ!’ કુમારપાળે પચીસ વર્ષની ઉંમર-
 થી માડીને લગભગ રાજ્ય ન મેળું ત્યાં સુધી, મિદ્ધરા-
 જના મારાઓના લયથી નાસભાગ કરી છે કેવી નાસભાગ?
 જબરી! આ આભ્યા, આ આભ્યા, એમ ને એમ નાસભાગમાં
 એ બધી ઉંમર ગઈ છે ખાવાનું, પીવાનું, બેસવાનું કંઈજ
 ઠેકાણ નહિ! આ બધું ચાલ ડરી કરી કુમારપાલ મહારાજ
 કહે છે—‘આજ તો ચાલવું એ ધર્મર્ય અને મોક્ષાર્ય છે
 આપ જેવા શુર મળ્યા છે પછી શું? આપની સાથે ચાલીનેજ
 યાત્રા કરીશ’ સીત્તેર વર્ષની વયે કુમારપાળ મહારાજને ૨૨
 પાળતા યાત્રા કરી રસ્તામાં આવતા ઝાડને પણ પુષ્પમાળા
 ચઢાવતા કહેતા કે—‘શ્રી સિદ્ધગિરિજીની યાત્રાએ જતા, યાત્રી
 ઠને દાયા-વિશ્વાતિ આપનાર ઝાડો પણ યાત્રામાં સહાયક
 છે માટે પૂજનીય છે’ અરે જમીનને પણ નમતા એવા મહા-

પુરૂષો પણ જાણ આલગનને કેટલા મજબૂત બનાવતા? એવા કુમારપાળ યથેચ્છપણે ઝાડ તોડે, પત્તા તોડે, વનસ્પતિપર પગ મૂકે? જે જગ્યાએથી પરમ પવિત્ર શ્રી સિદ્ધગિરિજી દૃષ્ટિએ આવ્યો, તે જગ્યાએ પડાવ કરી અદ્વાઈ મહોત્સવ કર્યો ધન્ય છે આ જગ્યાને કે-અહીંથી અમને શ્રી સિદ્ધગિરિજીના દર્શન થયા અરે, લગવાન જ્યા જ્યા લિક્ષાએ ગયા છે, ત્યા ત્યા લકતોએ થુલો બધાવી છે મહારાજ કુમારપાલ પણ પરમ લક્ષ્મી છે આ શુ? આલબન આજે પણ યુદ્ધભૂમિમા કોઈ સામાન્ય આદમી જાય તોયે એને શુરવીરતાના છાટા આવે છે, તો પવિત્ર ભૂમિમા પાવન થયા વિના કેમ રહે? જ્ઞાનીએ કહેલ જાણ આલબનની અવગણના કરનારા, આત્માની અવગણના કરનારા છે

(મશ્ન૦ ભાવ વિનાની ક્રિયા શાસ્ત્રે તુચ્છ કહી છે ને?)

બરાબર છે એ તો કહ્યું કે-‘ભાવ વિનાની ક્રિયા વાસ્તવિક રીતે નિષ્ફળ કહેવાય’ પણ એકલા ભાવમાત્રને જપનાર ને આલબનની અપેક્ષા નહિ કરનારનો ભાવ ટકશે કે કેમ?

(મશ્ન૦ અજ્ઞાનમૂલક ક્રિયા નિષ્ફળને!)

જ્ઞાનીની નિશ્રા વગરની અજ્ઞાનમૂલક ક્રિયા વસ્તુતઃ નિષ્ફળ! શાસ્ત્ર કહે છે કે-એક તો જ્ઞાની, સ્વયંજ્ઞાની મુક્તિમા જાય અને જ્ઞાની ન હોય તે પણ જ્ઞાનીની નિશ્રાએ વર્તે તો મુક્તિમા જાય મારવાડની ભૂમિમા ફરવું વિકટ છે, પણ પેલો લીલ્લ માર્ગે જતાવે તે મુજબ આલનાર બધા ઘરે પહોંચે સ્વયંજ્ઞાની નથી અને જ્ઞાનીની નિશ્રા પણ નથી, એની ક્રિયા અજ્ઞાન મૂલક! કોઈ માણસ લલે નવકારનો અર્થ ન જાણે, પણ

એમ માને કે-‘ભગવાને કહ્યું છે અને શુદ્ધ કહે છે-નવકારનો ગણનારો પાવન થાય, માટે એ અનૂપમ છે ’ આણુ હૃદયમા સ્થાપી ગણવા માટે કે કર્મ ખસવા માટે ! ‘નમો અરિહતાણુ-’ શબ્દમા જે ભાવ લાવવો જોઈતો હતો, તે પ્રેલાએ શ્રદ્ધા-માથી કાઢ્યો ! એને એ શ્રદ્ધા છે કે-‘ભગવાન, શુદ્ધ, નિર્ગ્રંથો, ત્યાગીયો બધા કહે છે કે-‘નવકાર જેવું મગલ ! એકે નથી ’ ‘સંસ્કારથી મને જે તારે તે મગલ ’ એ અર્થ સમજીને જે ભાવના લાવવી જોઈતી હતી, તે મહાપુરૂષના વચનપરની શ્રદ્ધાથી આ લાવે છે અરે ! સર્પૂર્ણ જ્ઞાનન યાય ત્યા મુખી જ્ઞાનીને પણ શ્રદ્ધા વિના ચાલતું નથી અમૂઢ બાતિનું જ્ઞાન થયા વિના, આત્માપરના મવરૂપ હોયો દેખાના નથી કેવલજ્ઞાન વિના આત્મા પણ દેખાતો નથી ઘણા કહે છે કે-‘ભાવ વિનાની ક્રિયા નકામી કહી ’ પણ તેઓ ભૂલી જાય છે કે-તે તે ક્રિયામા ભાવનાશુદ્ધિનું ધ્યાન ખીંચવા માટે ! અને તેથીજ સાથે સાથે જ કહ્યું કે-‘દ્રવ્ય વિના ભાવ પણ નથી !’ ભાવનું કારણ દ્રવ્ય નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ,-એ ચાર નિરોપાની વિચારણામા કહ્યું કે-ભાવનું કારણ દ્રવ્ય પહેલું કારણ કે કાર્ય ? શાસ્ત્રના એક જગ્યાના વાક્યને કહી ન પકડાય કારણ વિના કાર્ય બને ?

“ કારણજેગે કારણ નીપજેછ,
ક્ષમાવિજય જિનઆગમ રીતરે ”

અરે, દુનિયાની પણ એ રીત છે માટી વિના ઘડો થાય ? ઘડો જોઈએ તે માટી લાવેને ! ઘડો બન્યા પહેલાં પણ માટી હોય, ધનવી વખતે પણ માટી હોય અને બન્યો

એટલે પણ માટી તો ખરીજને ? ઘડો માટીમય કે માટી બહાર ? ઘડો માટીમય ન બને તો ઘડાડપે રહે કયાથી ? કારણ વિના કાર્યોત્પત્તિ ન હોય હવે એ માટી પણ ઘટરૂપ થાય ક્યારે ? ત્યારે એના અંગે જરૂરી મહેનત થાય ત્યારે ને ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-‘દ્રવ્ય આવણન ન સ્વીકારે એની ભાવના પણ વાઝણી હોય છે’ ‘છરણ શેઠે ભાવનાથી કામ કાઢ્યું’ -એમ કહી દે છે, પણ છરણશેઠે શું કર્યું તે જાણવાની ઠરકાર નથી. ભગવાન ચાર મહિનાની પ્રતિમામા હતા છરણશેઠે તે ઉદ્યાનમા જતા વહન કરતા ભગવાનના એકેએક અંગના ગુણગાન કરતા અને આવતી વખતે વિનંતિ કરતા કે- ‘ભગવન્ ! આપ લિક્ષા માટે નીકળો તમારે આ રકને પાવન કરજો’ ભગવાન્ ખોલે પણ નહિ, સામુ પણ ન જૂએ, આખડું પોપચુ પણ ઉચુ ન કરે, છતાં છરણશેઠે રોજ જાય અને ફરીન કરે અંગેઅંગના ગુણગાય હાય આવા, પગ આવા, મુખ આવા, વિગેરે અગોના પણ ગુણગાન કરીને પછી પ્રાર્થના કરે કે-‘પ્રભો ! લિક્ષા લેવા નીકળો ત્યારે આ રકને પાવન કરજો’ આ બધું દ્રવ્ય ખરૂં કે નહિ ? કહે છે કે- ‘અભિનવ શ્રેષ્ઠિએ દાન દીધુ પણ ભાળના નહોતી તો ન ફળ્યું અને છરણશેઠે દાન ન દીધુ પણ ભાવનાથી કામ કર્યું’ આટલુંજ પકડી રાખે પણ એને જવાબ આપનાર તો કહી શકે છે કે-‘ભાઈ ! છરણશેઠની હકીકત બરાબર વાચ તો ખરો ! ચાર ચાર મહિના સુધીની એ દાગડ કિયાને કેમ ભૂલી જાય છે ?’ છરણશેઠની ભાવના કેવલ વાઝણી હતી કે ફળવતી ? એમની ભાવનામાં દ્રવ્યના કુવારા કેટલા હતા ?-

એ જૂએ નહિ અને આવનને ધક્કો મારે ! શું ખાલી
 ભાવનાથી જ કામ થાય ? ભાવના જાગે કેદિ ? ભાવના
 કરે કે-‘મુનિને દર્દ’ ને મુનિ આવે એટલે બારણા બધ
 કરે તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-‘જે ભાવના ભાવનાશિની તેજ
 ભાવના ભવ વધારનારી પણ બને છે એમ કહીએ કે-‘અમારા
 ભાવ મારા છે -ને પછી ગમેતેમ વર્તિએ એનો મેળ મળે શી
 રીતે ? ત્વાગના અર્થિ ને રાગના સેવક એ બને ? વીનરાગના
 ભક્ત અને વૈરાગ્યના વૈરી એમ બને ? એમ કહે કે-‘શ્રી
 જિનેશ્વરદેવ, નિર્ઘ્રિય શુર અને એમણે કહ્યું તે ધર્મ એ
 ખરા, પણ મારો સસાર પહેલો !’ આ નાટક નહિ તો શું ?
 એમ માનનારને સસારજ રહેને ? અભિનવશેઠે દાન દીધું
 પણ પામ્યો નહિ સોનેયા પડ્યા એજ પામ્યો કારણ કે-
 એની ભાવના ન હતી અને છરણશેઠની ભાવના એવી હતી
 કે-દાન ન દીધું તોયે જો દુહુલી જરા મોડી વાગી હોત તો
 કેવળજ્ઞાન પામત ! આ વાતથી ભાવના સાબીત થાય આ
 રીતે છે એ વાત સાચી, પણ ભાવનાને આગળ કરનાર ભાવના
 પ્રગટી ક્યાથી એ ન વિચારે એ કેમ ચાલે ? શ્રી છરણશેઠ
 પ્રભુ જે દિવસે શિક્ષા નીકળ્યા તે દિવસે પણ પોતે આગણામા
 રાહ જોઈ ઉભા છે ભગવાન તો નરીહ છે ‘રોજ
 આવે ૬ માટે એને ત્યા જાઉં,’-એ વિચાર એમને નથી
 ભગવાન નીકળ્યા યોગ્ય લાગ્યું ત્યા ગયા જેને ત્યા ગયા
 તે ભાગ્યશાળી એવો કે-અડદાદિનું દાન દેવરાબ્યું છરણશેઠ
 તો ભાવના ભાવે છે કે-‘ભગવાન ક્યારે આવે ?’ અહીં
 સોનેયાની વૃષ્ટિ થઈ દેવદુહુલી વાગી “અહો દાન અહો

દાન 'ની ઉદ્ધોષણા વિગેરે પચ દીવ્ય પ્રગટ થયા - ત્યારે
 છરણશેઠે જાણ્યું કે-‘ભગવાને દાન લીધું’ શેઠે તો એ વિચાર્યું
 કે-‘હું કેવો હીણભાગ્ય કે પ્રભુ મારે ત્યા ન પધાર્યા’ શાસ્ત્ર
 કહે છે કે-‘એની ભાવના એવી ઉચી હતી કે દુહલી થોડી
 મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન થાત !’ દુહલીથી છરણશેઠની
 ભાવના તૂટી ગઈ ત્યાં એ વિચાર કરે છે કે -‘મારે અતરાય
 હશે કે, ભગવાન ન આવ્યા.’ આ ભાવનાને ક્રિયા વગરની
 કહેવાય ? એમની ભાવનાના નામે ક્રિયાની અવગણના
 કરનારા, એમની વાતને પૂરી સમજતા પણ નથી ! શાસ્ત્ર કહે
 છે-‘સમ્યક્ત્વ વિનાની ક્રિયા છાર ઉપર લીપણ જેવી’ સમ્યક્ત્વ
 ક્યારે થાય ? દેવ, ગુરુ અને ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે માને તો.
 શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિજી કહે છે કે-‘ક્રિયા, નિયમ, પ્રતિજ્ઞા,
 એ પડતા આત્માને ટેકવનાર છે’ એના અમલ વિના ભાવના
 ફલીભૂત ન થાય બાહ્ય આલખનશુદ્ધિની અતિ આવશ્યકતા
 છે એ ભાવનું કારણ છે પ્રધાન દ્રવ્ય તેજ કે જે ભાવ
 ઉત્પન્ન કરે ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરે તેની
 સિદ્ધિ થઈ નથી, થતી નથી અને થશે પણ નહિ
 હવે ચાલો પ્રાર્થનાસૂત્રમા આગળ—

પ્રાર્થનાસૂત્રમા સૌથી પ્રથમ માગણી ‘ભવનિવેદ’ ની
 છે કારણ કે-ભવનો નિવેદ થયા વિના મોક્ષ માટે વાસ્તવિક
 યત્ન થતોજ નથી કલિકાલસર્વજ્ઞભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
 મહારાજ સ્પષ્ટપણે કહે છે કે-‘ભવથી નિવેદ નહિ પામેલા
 આત્માનો મોક્ષ માટે જે યત્ન છે, તે અયત્નજ છે’-એ આપણે
 કાલ જોઈ ગયા છીએ હવે એ ‘ભવનિવેદ’ ટકાવી રાખવા

એ જૂએ નહિ અને આલબનને ધક્કો મારે ! શું ખાલી
 ભાવનાથી જ કામ થાય ? ભાવના જાગે કેદિ ? ભાવના
 કરે કે-‘મુનિને હઉં’ ને મુનિ આવે એટલે બારણા બધ
 કરે તો ? શાસ્ત્ર કહે છે કે-‘જે ભાવના ભાવનાશિની તેજ
 ભાવના ભન વધારનારી પણ બને છે એમ કહીએ કે-‘અમારા
 ભાવ મારા છે -ને પછી ગમેતેમ વર્તીએ એનો મેળ મળે શી
 રીતે ? ત્નાગના અર્થિ ને રાગના સેવક એ બને ? વીનરાગના
 ભક્ત અને વૈરાગ્યના વૈરી એમ બને ? એમ કહે કે-‘શ્રી
 જિનેશ્વરદેવ, નિર્ઘય ગુરુ અને એમણે કહ્યું તે ધર્મ એ
 ખરા, પણ મારો સસાર પહેલો !’ આ નાટક નહિ તો શું ?
 એમ માનનારને સસારજ રહેને ? અભિનવશેઠે દાન દીધું
 પણ પામ્યો નહિ સોનૈયા પછા એજ પામ્યો કારણ કે-
 એની ભાવના ન હતી અને જીરણુશેઠની ભાવના એવી હતી
 કે-દાન ન દીધું તોયે જો દુકુલી જરા મોડી વાગી હોત તો
 કેવળજ્ઞાન પામત ! આ વાતથી ભાવના સાબીત થાય આ
 રીતે છે એ વાત સાચી, પણ ભાવનાને આગળ કરનાર ભાવના
 પ્રગટી ક્યાથી એ ન વિચારે એ કેમ ચાલે ? શ્રી જીરણુશેઠ
 પ્રભુ જે દિવસે સિદ્ધા નીકળ્યા તે દિવસે પણ પોતે આગણામા
 રાહ જોઈ ઉભા હે ભગવાન તો ! નરીહ છે ‘રોજ
 આવે છે માટે એને ત્યા જાઉં,’-એ વિચાર એમને નથી
 ભગવાન નીકળ્યા યોગ્ય લાગ્યું ત્યા ગયા જેને ત્યા ગયા
 તે ભાગ્યશાળી એવો કે-અકદાદિનું દાન દેવરાળ્યું જીરણુશેઠ
 તો ભાવના ભાવે છે કે-‘ભગવાન ક્યારે આવે ?’ અહીં
 સોનૈયાની વૃદ્ધિ થઈ દેવદુકુલી વાગી “અહો દાન અહો

દાન 'ની ઉદ્ધોષણા વિંગેરે પચ દીવ્ય પ્રગટ થયા ત્યારે
 છરણુશેઠે જાણ્યું કે-‘ભગવાને દાન લીધું’ શેઠે તો એ વિચાર્યું
 કે-‘હું કેવો હીણભાગ્ય કે પ્રભુ મારે ત્યા ન પધાર્યા’ શાસ્ત્ર
 કહે છે કે-‘એની ભાવના એવી ઉચી હતી કે, દુદુલી થોડી
 મોડી વાગી હોત તો કેવળજ્ઞાન થાત !’ દુદુલીથી છરણુશેઠની
 ભાવના તૂટી ગઈ ત્યાં એ વિચાર કરે છે કે -‘મારે અતરાય
 હશે કે, ભગવાન ન આવ્યા.’ આ ભાવનાને ક્રિયા વગરની
 કહેવાય ? એમની ભાવનાના નામે ક્રિયાની અવગણના
 કરનારા, એમની વાતને પૂરી સમજતા પણ નથી ! શાસ્ત્ર કહે
 છે-‘સમ્યક્ત્વ વિનાની ક્રિયા છાર ઉપર લીપણુ જેવી’ સમ્યક્ત્વ
 કયારે થાય ? દેવ, ગુરુ અને ધર્મને સમ્યક્ પ્રકારે માને તો.
 શ્રીમાન્ હરિભદ્રસૂરિજી કહે છે કે-‘ક્રિયા, નિયમ, પ્રતિજ્ઞા,
 એ પઠતા આત્માને ટેકવનાર છે’ એના અમલ વિના ભાવના
 ફલીભૂત ન થાય બાદ્ય આલનનશુદ્ધિની અતિ આવશ્યકતા
 છે એ ભાવનું કારણ છે પ્રધાન દ્રવ્ય તેજ કે જે ભાવ
 ઉત્પન્ન કરે ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર દ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરે તેની
 મિદ્ધિ ધર્મ નથી, યતી નથી અને યથે પણ નહિ
 હવે ચાલો પ્રાર્થનાસૂત્રમા આગળ—

પ્રાર્થનાસૂત્રમા સૌથી પ્રથમ માગણી ‘ભવનિર્વેદ’ ની
 છે જારણુ કે-ભવનો નિર્વેદ થયા વિના મોક્ષ માટે વાસ્તવિક
 યત્ન થતોજ નથી કલિકાલસર્વેશ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી
 મહારાજ સ્પષ્ટપણે કહે છે કે-‘ભવથી નિર્વેદ નહિ પામેલા
 આત્માનો મોક્ષ માટે જે યત્ન છે, તે અયત્નજ છે’-એ આપણે
 કાલ જોઈ ગયા છીએ હવે એ ‘ભવનિર્વેદ’ ટકાવી રાખવા

માટે ‘ માર્ગાનુસારિતા ’ અતિ જરૂરી છે ‘ માર્ગાનુસારિતા ’ના
 ૧૫૫૨૭મા શ્રી હેમચંદ્રસૂત્રીશ્વરજી મહારાજ કરમાવે છે કે —

‘ માર્ગાનુસારિતા અસદ્ગ્રહવિજયેન તત્વાનુસારિતા ’

*

‘ અસદ્ગૃહના વિજયદ્વારા તત્ત્વને અનુસરવું, એજ ખરી
 તત્વાનુસારિતા છે ’

*

અસદ્ગૃહની હયાતિમા સાચી તત્વાનુસારિતા
 આવતી જ નથી તત્વાનુસારિતા, એ ભવનિવેદને પુષ્ટ
 બનાવનારી વસ્તુ છે જેમ જેમ તત્વાનુસારિતા વધતી જાય,
 તેમ તેમ ભવનિવેદ પણ પુષ્ટ બનતો જાય છે ‘ તત્વાનુસારિતા ’
 પછી ‘ ઇદૃક્ષલસિદ્ધિ ’ની માગણી, કે જેથી ઉપાદેયને
 અગીકાર કરવાની પ્રવૃત્તિ નિર્વિઘ્નપણે થઈ શકે
 ઉપાદેયને નિર્વિઘ્નપણે અગીકાર કરવા માટે—‘ લોક-
 વિરૂદ્ધ ’—ઠાર્યોનો અવશ્ય ત્યાગ થવો જોઈએ આ
 રીતે ‘ ભવનો નિવેદ ’—‘ માર્ગાનુસારિતા ’—‘ ઇદૃક્ષલસિદ્ધિ ’ અને
 ‘ લોકવિરૂદ્ધ ઠાર્યોનો ત્યાગ ’—એ ઇચ્છનાર આત્માને ઉત્તમ
 ઠાર્યવાહી સાથે કદી પણ વિરોધ હોય ? રોજ પ્રભુની સમક્ષ
 અન્નપૂજા કરતા સાથીઓ કરી ચાર ગતિનો છેદ, સમ્યગ્દર્શન,
 સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રની પ્રાપ્તિ અને તે દ્વારા
 મોક્ષની માગણી કરનારા આત્માઓને, પ્રભુપ્રણિત અનુષ્ઠાનો
 તરફ વિરોધ હોય એ બનેજ કેમ ?

"શઠ પ્રતિ શાઠ્યમ્" એ ધર્મ નથી

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહાસાબ, મગલાચરણ કરતા એમ કહી ગયા કે—‘તીર્થ જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને ધ્યાન નથી તેમજ એક પણ સુદર વિચારનો ણહિષ્કાર નથી એના ચિદ્વાતો અનેક રીતિએ એવી રીતે સિદ્ધ થયા છે કે—એની સેવાથી, સેવા કરનારો જરૂર કર્મમલથી રહિત થઈ મુક્તિ જાયજા માટે એ શાશ્વત્કાલ રહેવા સરજાયેલું છે, માટેજ દુનિયામા તેની જોડી નથી અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરોથી ગડઆતમા નમસ્કાજ કરાયેલું કે ‘આવા તીર્થની પ્રાપ્તિ થઈ એ અહોભાગ્ય, પણ જો એનો વાસ્તવિડ અમલ જીવનમા ન થાય તો કાર્યસિદ્ધિ થઈ શકે નહિ ‘આચારને અમલમા ઉતારવા માટે જો સાધ્ય નિશ્ચિત થઈ જાય, તો આચારને જીવનમા ઉતારવાની રહેલાઈ બહુ થાય’—એ વસ્તુ સમજવા માટે પ્રથમ આપણે પ્રાર્થનાસૂત્ર અંગિકાર કર્યું છે તમે અને અમે, હરેક શ્રી જિનમૂર્તિ પાસે દરરોજ પ્રાર્થનાસૂત્ર દ્વારા, એકજ વસ્તુની યાચના કરીએ છીએ એ યાચનામા ભેદ નથી તમારી અને અમારી પ્રવૃત્તિમા ભેદ ભેદ હોય, પણ ધ્યેય તો એકજ છે માટે જન્મેની પ્રાર્થના શાઅકારે એકજ કહી છે એ પ્રાર્થનામા આપણે જે માગી રહ્યા છીએ તેનું નિરીક્ષણ કરીએ છીએ વીતરાગ પાસે આપણે શું માગીએ છીએ ? ‘હે વીતરાગા! હે ભગવન! તું જયવતો રહે ’ કારણ કે—

તારી જ્યમા અમારી જ્ય છે એમની જ્યમા આપણી જ્ય ન હોય તો જ્ય બોલાવીએ નહિ એમની જ્યમાજ આપણા આત્માની છત છે, આપણા આત્માનો ઉદય છે ‘હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી હો ‘શું હા ?’—એની વિચારણા થાશે છે એ વિચારણામા જેટલી કઠતા થઈ જાય તેટલો ઉદય નિકટ છે એમ યાય તોજ શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા આચારો હૃદયમા ચોટે, જીવનમા ઉતારવાની ભાવના થાય, અને આચારમય બનવા માટે સઘળી શક્તિ ખરચાય જે માટે પ્રાર્થના થાય છે તે વસ્તુ નહીં ઠરો પ્રાર્થના કેવલ શાળિક ન થવી જોઈએ આટલી લાખી માગણી કરનારની દશા કેટલી ઉમદા જોઈએ ? એક એક શબ્દમા જાનીએ કહેવા-જોશુ બધું કહ્યું યાચનામા પ્રથમજ ‘ભવનિર્વેદ’—પછી એને સફલ કરવા ‘માર્ગાનુસારિતા’—એના રૂઢ તરીકે ‘ધર્મકલ સિદ્ધિ’ અને પછી ‘લોકવિરૂદ્ધચ્ચાઓ’ એટલે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ એક નીતિવાક્ય છે કે —“યદ્યપિ શુદ્ધ લોકવિરૂદ્ધ નાદરણીય નાચરણીય ।”—‘જો કે શુદ્ધ હોય તથાપિ લોકવિરૂદ્ધ હોય તો તે આદરણીય અને આચરણીય નથી’ આ નીતિ-વાક્ય છે નીતિમા ધર્મની ભજના છે ધર્મમા નીતિ નિયમા હોય છે ધર્મ નીતિને બાધિત કરી શકે, પણ નીતિ શાસ્ત્રને બાધિત કરી શકે નહિ. ‘શઠ પ્રતિ શાઠ્યમ્ ।’—આ નીતિવાક્ય છે નીતિ કહે છે કે—‘શઠ પ્રત્યે શાઠ્ય વર્તન કરવું’ ધર્મશાસ્ત્ર એમ વર્તવા ‘ના’ કહે છે ‘એ ધર્મી’નું કામ નથી’—એમ સ્પષ્ટ કહે છે એટલે ધર્મ ■ ત્યા નીતિ તો આપેલી જ છે નીતિવાક્યનો ધર્મશાસ્ત્રને બાધ ન થાય

ત્યા સુધી સ્વીકાર થાય જે શુદ્ધના સેવનમા સ્વપરનું કલ્યાણ સમાર્થ હોય અને નહિ સેવવામા સ્વપરનું અ-કલ્યાણ સમાર્થ હોય-તે શુદ્ધને, સામાન્ય લોકની વિરૂદ્ધતા જોઈ મૂકી દઈએ, તો જગતનું અને આપણું કલ્યાણ કયી રીતિએ થાય ? જે શુદ્ધના સેવનમા સ્વપરનું કલ્યાણ નિયત થયું છે અને જેના ત્યાગમા સ્વપરનું અહિત નહીં થયું છે, તે શુદ્ધના સેવનનો ત્યાગ શી રીતે થાય ? શુદ્ધ નામનું ન જોઈએ • કહેવા માત્રનું શુદ્ધ ન જોઈએ

(લાલન૦ મતભેદ થાય તો ?)

મતભેદ માટે બુદ્ધિવાદના પ્રસંગે ઠીક કહેવાયું છે સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા પોતાના બુદ્ધિભેદને વળન નથી આપતો એ સમજે કે-‘આપણે તો છદ્મસ્થ છીએ બુદ્ધિ નાની એમા ભેદ થવો નહીં ભેદ થાયજ જે આપણે આપણા બુદ્ધિના ભેદને વળગી રહીએ, તો શાસ્ત્ર મત્ય માર્ત્ય બાય’ બુદ્ધિનો ઉપયોગ શાસ્ત્રને સમજવા, હૃદયમ્થ કળા અને જગતમા ફેલાવવા માટે છે વિતરણાદ કરવો એ તો બુદ્ધિનો દુરુપયોગ છે

ધ્યાનનો અધિગતી કોણ ?

(લાલન૦ નિશ્ચયદષ્ટિ આવ્યા વિના બાહ્ય ક્રિયા શું કામની ?)

બાહ્ય ક્રિયાઓ કરતા એકાતમા ધ્યાન ડરવું શું જોડું ? નિશ્ચય નયનું અવલબન માત્ર ધર્મક્રિયા કરવાની વાતમાજ ? સારી જીવગી સુધી દુનિયાના પાપ વ્યવ-

હારોમા રમ્યો-પમ્યો રહે અને ધર્મક્રિયા વખતે નિશ્ચયની
વાત કરવી, એ તો અથીલતા છે બાકી નિશ્ચયદ્રષ્ટિ હૃદયમા
ધરવાની તો છે મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી
મહારાજ તો ધ્યાનાનુ-ધ્યાન કરનારનું સ્વરૂપ વર્ણવતા કરમાવે
છે કે —

" અમુચ્ચન્ પ્રાણનાશેડપિ સયમૈકધુરીણતામ્ ।

પરમપ્યાત્મવત્ પદ્યન્, સ્વસ્વરૂપાપરિચ્યુત ॥ ૧ ॥

*

ઉપતાપમસપ્રાપ્ત, શીતવાતાતપાદિભિ ।

પિપાસુરમરીકારિ-યોગામૃતરસાયનમ્ ॥ ૨ ॥

*

રાગાદિભિરનાક્રાન્ત, ક્રોધાદિભિરદૂષિતમ્ ।

આત્મારામ મન યુર્વન્નિર્લેપ સર્વકર્મસુ ॥ ૩ ॥

*

વિરત કામમોગેન્મ્, સ્વશરીરેડપિ નિ સ્પૃહ ।

સવેગહૃદનિર્મલ, સર્વત્ર સમતા શ્રયન્ ॥ ૪ ॥

*

નેત્રે વા દરિદ્રે વા, તુલ્યકન્યાણકામનઃ ।

અમાત્રકરુણાપાત્ર, ભવસૌસ્થ્યપરાદ્ગુલ ॥ ૫ ॥

*

સુમેરુરિવ નિષ્કમ્પ, શશીવાનદદાયક ।

સમીર ઇવ નિઃસન્ન, સુધીર્ઘ્યાતા પ્રશસ્ત્રતે ॥ ૬ ॥"

*

‘બુદ્ધિમાન ધ્યાતા તે કહેવાય છે કે-જે પ્રાણોના નાશમા પણ સયમની એક ધરીણુતાને મૂકનાર ન હોય બીજા આત્માઓને પણ પોતાના આત્માની માફક જોનાર હોય • પોતાના સ્વરૂપથી અપરિચ્છિત, એટલે કે-પોતાના સ્વરૂપમા સ્થિત હોય ટાઢ, પવન અને તરકા આદિથી ખેદને પામનાર ન હોય અજરામર ઝનાવનાર યોગ રૂપ અમૃત રસાયનનો પીપાસુ હોય મનને ગગાદિકથી અના-કાત-નહિ દબાયેલુ, ક્રોધાદિકથી અદ્વિપિત અને આત્મ લાવમા રમણ કરતું કરતો સર્વ ઝાયોમા નિર્લેપ હોય કામ ભોગોથી વિરક્ત હોય પોતાના શરીર ઉપર પણ મૃદુતા વિનાનો હોય સવેગરૂપ હૃદયમા નિર્મલ થયેલ હોય અને સર્વત્ર મમતાનો આશ્રય કરનાર હોય ! નરેન્દ્ર કે દરિદ્રને વિષે તુલ્ય કલ્યાણની કામના કરનારો હોય અર્થાત્-રાત્ર કે રૂક, ઉભયનું સમાનપણે કલ્યાણને ઈચ્છનાર હોય મર્વ છવો પ્રત્યેની ંરૂણાનું પાત્ર હોય સસારના મુખોથી પરાજ-મુખ હોય ઉપસર્ગો કે પરિવહોમા સુમેરૂની માફક નિઃપ્ર-કપ હોય અદ્રમાની માફક આનંદનો આપનાર અને પવનની માફક સગ વિનાનો હોય !’ આવો બુદ્ધિશાળી ધ્યાતાજ પ્રથસાનું પાત્ર બને છે

*

આત્માને ન છેતરો !

આ તો સયમનું ઠેકાણું નહિ, સવેગનું નામનિશાન નહિ, સસારમુખોની અભિલાષાઓનો પાર નહિ અને ઈદ્રિયોની આધીનતા તો એવી કે-ન લક્ષ્યાલક્ષ્યના વિવેક,

ન તીથિઅતીથિનો વિચાર, કે નહિ રાતદિવસનું ભાન ! શરીરની આસક્તિ તો એટલી બધી કે-અમૂક વિના ન ચાલે અને અમૂક વિના ન ચાલે !! શાન્તિ અને સમતા એવી કે-દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું અપમાન કહે કયેને મહન થાય અને જાત ઉપર આવે તો એક પણ આયેપ સહન ન થાય !! આવો આત્મા પોનાના શુદ્ધસ્થાનકને ઉચિત એવી ક્રિયાઓની અવગણના કરી, એકાત્મા બેગી, ધ્યાન કરવાની વાત કરે,-એ કેવલ આડગર કિંવા અજ્ઞાન ગિવાય બીજી શું જ નથી આજ કારણે શ્રી રત્નચેળગસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ, આવશ્યકને નહિ આચરતા પ્રમાદીને મિથ્યાત્વમોહિત તરીકે ઓળખાવેલ છે અપ્રમત્તાવસ્થા કે નહિ, આહાર વિના કે શયન વિના ચાલતું નથી, બહારના બધા આલબનની જરૂર છે અને માત્ર આવશ્યક આવે ત્યા-‘એના વગર ચાલે’-એમ કહેવું એ ટકે કેમ ? ચરીર ટકાવવા બધા સાધન જોઈએ અને આત્માને ટકાવવા સાધન ન જોઈએ ? આત્મ નામ મતલેહ નથી પણ મતિનો વિપર્યાય છે આ શુદ્ધિલેહથી તો પરિણામે આત્મા મત્યથી ખમી જાય ગાડીમા જનારાઓએ બધું જાણવું તો જોઈએને કે-આ ગાડી કયા પાટે આવે, કયા જાય, કયા બદલાય ! એ જાણવાની દરકાર ન કરતા-‘હું તો આજ ગાડીમા બેસીશ’-એવી જીહ્વા કરે, તો ટીકીના પૈસા નડામા જાય ને અથડાઈ મરે આત્મા જે જે ભૂમિકાએ હોય તે તે ભૂમિકાની ક્રિયા લેતે નહિ હા, એ લાવના રાખે કે-‘ક્યારે એવો વખત આવે કે બાહ્ય આલબન વિના પણ ટકી શકું’ પરિણામની શુદ્ધિ માટે યત્ન કરે એ ઠીક છે, પણ પરિણામની શુદ્ધિમા હેતુ-

મૂત ક્રિયાઓનું વર્જન કરે એ કેમ નહીં ? જે આદમી હજારો આદમી સમક્ષ ભૂલ કરતા નથી કપતો, ત આદમી એકાંતે ભૂલ નહિ કરે એની શી ખાત્રી ? આટલા બધા મનુષ્યો સમક્ષ પણ પોતાની મરજી મુજબ આળ ફેગવનાર આદમી એકલો હોય ત્યાં શું ન કરે ? શાસ્ત્રે એટલા માટે તો કહ્યું કે-‘મુનિયોએ શિક્ષા માટે એકલા ન જવું જે આદમી મમદ્રીમા ન કરે, ઉત્તમ સયોગોમા સ્થિર ન રહે, તે આદમી એકાંત સ્થિર રહેવાની વાતો કરે, તે મને તો ઠીક નથી લાગતું જ્ઞાનીએ સમુદાયની કિંમત બહુ આકી છે સમુદાય સમક્ષ શ્રદ્ધા કરેલી વસ્તુ મૂકતા વાર લાગે આત્મા હજે આ જાણે છે, તે જાણે છે, બધા જાણે છે, એ વિચારે, પાપવાસના થાય તો પણ આત્મા પાપક્રિયાથી બચી જાય ! આમા-ધર્મની બાળતમા, દલ-પ્રપચ ઠરનાર, અન્યને ઠગના સાથે પોતાના આત્માનેય ઠગે છે અન્ય તો કદાચ ન પણ ઠગાય, પણ પોતાનો આત્મા તો જરૂરજ ઠગાય માટે દલાદિકથી અલગ રહેવામાજ આત્મશ્રેય રહેલું છે એકવાર તમે કહ્યું હતું કે-‘હું એકાંતમા સ્થિર રહી શકું છું’ માનો કે-ભોળી જનતાએ માન્યું પણ તેથી તમારું શું ? અમે કહીએ કે-‘અમે જગત્પૂજ્ય’ ભોળું જગત્ માને પણ જો પૂજ્યતા ન હોય તો કર્મ કાર્મ મૂકવાનું છે ? આજ-બરથી, ચાલાકીથી, હુંશીયારીથી, એવું વર્તન ઢરાય કે-મુગ્ધ જનતા બધું માને, પોલ ચાલી પડું જાય, પણ તે પછી શું ? જ્ઞાનીના વચનને માનનારો, કર્મના સ્વરૂપને જાણનારો, પરલોકાદિને માનનારો, આવા આડબરને શરણે

કદિ ન થાય આવો આડખર કદી ન સેવે નીતિ તો કહે છે કે-‘આડખરથી પૂજાવાય’-પણ ધર્મ કહે છે-‘આડખર કરશો તો માર્યા જશો’

*

આડખરથી મુક્તિ નથી

(પ્રશ્ન૦ બાહ્યથી શુદ્ધ દેખાતો પણ અશુદ્ધ પ્રરૂપક હોય તો ?)

શાસ્ત્રદારોએ એવાઓને તો “ અવિદ્વક્લ્લાણા ” તરીકે ઓળખાવ્યા છે તેવાઓના કથનને સામળવા કરતા કાનમા ખીવા ઠોકવા સારા, કારણ કે-તે સામળવાથી આત્માનો ધર્મ નાશ પામે છે જેની પ્રરૂપણા ખોટી, ત્યા વસ્તુત ચારિત્રશુદ્ધિ પણ કેમ હોય ? હા, આડખર તો અવશ્ય હોય

(લાલન૦ શ્રદ્ધા તો ગર્હ, રહ્યું શુ ?)

નાટકીયાપણુ જે શુદ્ધ શાસ્ત્રાનુસારી ચારિત્રને અનુસરતો હોય, જેણે ચારિત્રને સમજી પાતે અગિકાર કરેલ હોય, જેને શાસ્ત્રાનુમારી ચારિત્ર ઉપર સફલાવ હોય, જેના યોગ એ ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચ્યા હોય, એના મુખથી સૂત્રવિરૂદ્ધના ઉદ્ગાર નીકળે શાના ? કોઈ કહે કે-‘ફલાણો આદમી તમારા વિરૂદ્ધ બોલે છે, પણ છે તમારા પર પ્રીતિવાળો !’ ભવા આદમી ! પ્રીતિવાળો છે અને વિરૂદ્ધ બોલે છે, -એ મેળ મળે ? જેને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલા માર્ગ પ્રતિ રાગ હોય, જે એ માર્ગનો પાલક હોય, તે માર્ગની વિરૂદ્ધ બોલે ? કોઈ ચીજ ખોતાથી ન પળાય એ વાત જૂદી છે શાસ્ત્ર કહે છે કે-

‘બધાની શક્તિ સરખી ન હોય’-પણ એથી એ સિદ્ધ નથી થતું કે-‘કરણીયને અકરણીય કહેવું ’ તેની ફરજ તો એજ કહેવાની છે કે -“ કરવા યોગ્ય તો આ. ” કોઈ પૂછે કે -‘ તમે કેમ નથી કરતા ? ’ તો કહે કે-“ હું પામર છું ” પણ પોતાને સમજદાર મનાવવા છતાં પણ કંઈ પણ નહિ અને ઉપરથી એમ કહે કે -‘નઠરીએ તો પણ ચાલે’-એ કેમ ચાલે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આડખરની કિંમત કરીએ નથી અહીં નિશ્ચય લાવીને ઉલો રાખે અને ખહાર આરભ-સમારંભ બધું ચાલુ ગણે, એ શું કહેવાય ? આજે તો એવું પણ ચાલી પડ્યું છે કે-‘ જ્ઞાનીએ કહેલી ચીજને અમલમા મૂકવા જેટલો વીર્યોદ્ધામ હોતો નથી અને તેવા છીએ એમ બતાવવાની જાવના જાગી છે ’ આજ કારણે બધી મારામારી છે હું કહું છું કે-‘તમે જેવા હો તેવા ઓળખાઓ વ્યવહારમા પણ એ દેવ પાડો તો એ દેવ અહીં આવશે’ પણ આ વસ્તુ જ્યે તો એ દેવ પડે ને ? તમે વ્યવહારમા મ્નેહી વિગેરેને કહો છો કે-‘તારા વગર ન ચાલે ।’ તે વખતે આત્માને પૂછો કે-‘એ સત્ય છે કે અસત્ય ?’ જો સમજાય તો તરત એને કહો કે-‘તને ખીંચવા બોલુ છું, પણ તારા જેવા કોઈ ન હોય તોપણ ચાલે તેમ છે’ જૂઠું એટલું બધું ચાલ્યું છે કે-‘વસ્તુ પ્રત્યે સફલાવ નથી જાગતો’ સમ્યગદૃષ્ટિ એનું નામ કે-જે ખરાબર સત્યનો ગવેષક હોય. એણિક મહારાજાએ, સમ્યક્ત્વ પામવા પહેલાં જ્યારે અનાથી મુનિને જોયા, ત્યારે એમને એ મુનિની દયા આવી ‘આ વય, આ રૂપ અને આવો સયમ ! નહીં આ બીચારાને

આ વચને યોગ્ય ભોગસામગ્રી નહિ મળી હોય, માટે ખાવો
 બની ગયો હશે ! હું એની પાસે જઈ, એને જોઈતો સામગ્રી
 પૂરી પાડુ !' પોતે મુનિની પાસે જઈ કહે છે કે-“ તમારે
 નાથ ન હોય તો હું નાથ થાઉં, તમને ભોગસુખની બધી
 સામગ્રી પૂરી પાડુ, પણ તમે આ વચમા આ જાતિનું
 કાયકદ ન કરો !” એ વખતે અનાથી મુનિએ સહેજ મ્હો
 મવકાવ્યું પોતે બોલ્યા-“રાજન ! નાથ વિનાનો આદમી
 મારો નાથ શી રીતે બને ?-એ વિચારવા જેવું છે ” રાજ
 શ્રેણિક બટ ચોક્યો શુભ પામવાની યોગ્યતા જૂઓ શ્રેણિકને
 શુ શુ થાય છે ? શ્રેણિકને લાગ્યું કે-“મગધ દેશનો માલીક
 એક આદમીનો નાથ થવા તૈયાર થાય, તેને આવો ઉત્તર
 આપનાર જરૂર હોય કોટિનો-મારાથી કંઈ શુભી હોય
 કોટિનો હોવો જોઈએ ડેટલી એપરવા !' વિષયાધીન, હુનિયાના
 રગરાગમા મ્હાલનારો, હુનિયાના રગરાગનો અર્થી આવો
 ઉત્તર આપી શકે ? એ તો તરત પગ પકડે, પણ આ તો
 મહાત્મા હતા એ તો પોતાના અને પારકા હૃદયને
 તપાસવાની તાઝાતવાગા હતા આજ તો વિષયકષાયમા
 મ્હાલનારો પણ કહે કે-“અમે તો ઘેર બેઠાજ સાધુ છીએ,
 એને કોઈ પૂછે કે-“લાઈ ! સાધુ છે તો ઘેર શુ કામ રહ્યો
 છે ? ” પણ એને એ વિચાર ન આવે કે-‘માતા મેં ઘડ્યા,
 મારી માતા વાઝણી, એના જેવો ન્યાય થાય છે’ માતા
 વાઝણી તો તુ કરાથી ? ઘેર બેઠા સાધુ ? મેં તો મેંજવો
 સાધુપણું આપ્યું તો ઘર રહ્યું શું કામ ? વસ્તુનો વિચાર
 આજરે ભૂલાવી દીધો ॥ શ્રેણિક મહારાજે ત્યા પલટો

ખાધો એમને થયું કે-‘આવા ઉત્તર ઉંચી કોટિના આત્મા શિવાય કોણ આપે ?’ શ્રેણિક રાજાનું મમ્તક મૂક્યું પોતે પૂઠે ઠે કે-‘હું અનાથ કયી રીતે ?’ મુનિ અનાથી પોતાની છવનકથા કહે છે -‘રાજન્ ! ન માનતો કે હું ભટકતો લીખારી છું તારા જેવા મારે બાપ, કુટુંબપરિવાર, મુખ-સાહ્યબી, અને દેવાગના જેવી સ્ત્રી વિગેરે બધું હતું હું પણ માનતો કે-આમા મળત છે આ બધા મારા રક્ષક છે પણ મેં જોયું કે-આપત્તાલમા એમાથી ડોઘથી પણ મારું રક્ષણ ન થયું મને દાહબ્જર થયો ત્યારે મા પણ રોતી આખે દેખતી રહી, બાપે પણ જોયા કર્યું, વૈદ્યો પણ નાડી પકડી બેમી રહ્યા અને દેવાગના જેવી સ્ત્રીઓ પણ ખૂણે ઉભી ઉભી રોતી રહી એ વખતે મને લાગ્યું કે-આ રક્ષક, આ રક્ષક, એ બધું ખોટું છે એ વખતે મેં નક્કી કર્યું કે-આમા રક્ષક કોઈ નથી, રક્ષક ધર્મ છે અભિશ્રદ્ધ કર્યો કે-આ વ્યાધિ શમે કે તરત એ ધર્મને શરૂતો બાઉ વ્યાધિ શમી એટલે એ બધું મૂકાને આવ્યો નાથ વગરનો હતો તે નાથવાન બન્યો ગજન્ ! આટલાજ માટે હું તમને પણ કહું છું કે-તમે અનાથ છો !’ અને એજ વખતે શ્રેણિક પણ ને વાતને કમૂલ કહે છે આ યોગ્યતા ! શ્રેણિક મહારાજા જેવા પણ સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી ત્રિજાગ જિનપૂજન વિના કોઈ દિવસ રહ્યા નથી એક પણ દિવસ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના સમાચાર મેળવ્યા વિના રહ્યા નથી સમાચાર લાવનારને એક પણ વખત ઈનામ આપ્યા વિના રહ્યા નથી સમાચાર મળે કે તરત સિંહામનથી ઉડી, પાચ તાત કદમ ફર જઈ, વદન

કયા વિના રહ્યા નથી રાજગૃહીના ઉદ્ધાનમા ભગવાન્ આજ્ઞાના સમાચાર સાંભળ્યા કે તરત રાજસભા બંધ કરી દેશનામાં ગયા વિના રહ્યા નથી ! એ માનતા કે-રાજમલા તો કાયમ છે, પણ ભગવાન્ કહાચિત્ આવે તો ગયા વિના ગહેવાય ? આખો મીઠીને, પગપર પગ ચઢાવીને, ધ્યાની બનતા એમને નહોતું આવડતું ? અરે મહાનુભાવ ! ગણધરદેવ પણ નિરતર પ્રતિક્રમણ કરે સ્વયં દ્વાદશાંગીના પ્રણેતા, ચાર જ્ઞાન ધારણ કરનાર, છતાંયે આવશ્યક ન મૂકે અને આજના મારા જેવા આવશ્યક મૂકે અને તમારા જેવા ધરમા પેમે તે ચાલે ? એનો અર્થ તો એ કે-તેવા પણ પૂવપુરુષો કરતા આપણો આત્મા ઉંચી કોટિનો માનીએ છીએ ! ? વિચારો તો ખરા કે-આજનું સત્ત્વ કેટલું ? છાપરાનું નાગીયું જાખડે, અરે હાલે તો છાતી ધડકે જરા મચ્છર જેમે તે પણ ન ખમાય અને સાતમા ગુણઠાણના ધ્યાનની વાતો કરે ! જ્ઞાની પુરુષોએ કેવલ ઉપદ્રાગ્ની ખાતર દહેલા અનુકાનો મૂકી ‘સોડહ’-સોડહ’નો જાપ કરનારાઓને પૂછો કે-‘સોડહ’ શું ?, એ તો કહે ! તે હું, પરમાત્મા તે હું, પણ ક્યારે ? માહિ રહેલો ઘયરો કાઢે ત્યારે કે એમ ને એમ ? જે રીતિએ પરમાત્માએ કયરો કાઢ્યો, તે રીતે કયરો કાઢવો પડશે કે નહિ ? માટે યાદ રાખો કે-આડમરથી જરાયે સુક્તિ નથી આડળ મૂકીને કરવા યોગ્ય હોય તે અવશ્ય કરો

*

સનાઈ એજ મહાપાપ

વ્યવહારમા શ્રીમાન્ થવા માટે શું કરવું પડે ? એમ ને એમ થવાય ? પહેલી તો નોકરી પણ કરવી પડે કેવી

નોકરી ? પગાર રૂપીયાના પગાર પૂરતી ? નહિ, શેઠ જતે દિવસે ભાગીદાર બનાવે એવી એવી નોકરી કરનાર પગાર તરફ ન જૂએ શેઠના હૈયામાં પેસે તેવી નોકરી કરે. પગાર પૂરતી નોકરી કરનાર માટે તો શેઠને એટલુંજ થાય કે- 'કામ તો કરે છે, વાધો નથી.' પણ પગાર તરફ ન જોતાં બધું કામ ઉપાડી લેનાર માટે શેઠને જરૂર એમ થાય કે- 'મારી ગેરહાજરીમાં જરૂર આ માણસ કામ ચલાવે તેવો છે' આર છ મહિને શેઠજ કહે કે- 'ભાઈ ! તું નોકર નહિ પણ આજથી તારો બે આની ભાગ' વળી થોડા દિવસ પછી આર આની કંઠે અને અરધો અરધ ભાગ પણ કરે. આખી પેઢીનો બોલે મોખી કે પરિણામ એ આવે કે-શેઠની સામે શેઠ જેવી પેઢી કાઢી શકે તેવો એ બને પણ આમ કરે તોને ? આખો મીચી બેસી રહે અને 'સોડહ'ની જેમ, તે શ્રીમાન્ અને હું !-એણે ધ્યાન કરે તો શ્રીમાન્ થાય ? આજના ધ્યાન કરનારને ખાતી વખતે ગરમાગરમ રસોઈ જોઈએ, તીખા તમતમતા શાક જોઈએ, ત્રણ શેર દૂધ જોઈએ અને એમાં પાશેર ઘી જોઈએ ! એમ કહે કે- 'દૂધમાં ઘી નાખવાથી નસો ફુલ્લી ગ્હે તથા તેથી આસન સાફ કડી શકાય અને આણ બધું કરી ધ્યાની બને.' ભલા, એ ધ્યાની કયાના ? તેણે યોજાવે, દૂધમાં ઘી પીએ અને ધ્યાન કરે એમને ધ્યાની કહે કોણ ? શાસ્ત્રકાગેએ ધ્યાતાનું જે સ્વરૂપ કહ્યું છે, તે તો આપણે જોઈ આવ્યા એ યોગ્યતા વિના જો આવી રીતે તેણે યોજાવીને, ગરમાગરમ રસોઈ જમીને, તથા દૂધ અને ઘી ખાપીને ધ્યાની થવાનું હોય તો કોણ ન

થાય ? સર્વે થાય જે ભૂમિકાએ જે ક્રિયાઓ હોય તે છોડવી
 નેહએ નહિ એ ક્રિયાઓથી ધીમે ધીમે આત્મા ચઢતો જાય છે -
 પાપથી બચે છે શુદ્ધ માર્ગનો ગવેષક બને છે શુદ્ધ માર્ગની
 પ્રીતિવાહો બને ॥ અનુષ્ઠાનોનું આલબન નાનુંસુનું નથી.
 આલબન બરાબર લઈએ તો ઠેક લઈ જાય આ વસ્તુ કેવી
 છે ? નાનીસુની છે ? નવાને વાચતા પણ મુઝવણ થાય તેમ છે .
 અર્થે ઢરતા અકામણ થાય ચાર વાર વચાય તો પણ
 ભૂલાય ! ત્યારે જે મહાપુરુષો આ લખ્યેજ ગયા હશે,
 તેઓને વસ્તુ કેટલી પરિણમી હશે તે વિચારો વિચારી
 વિચારીને લખવા બેસે તો આટલું બધું લખી શકે ? વસ્તુજ
 પરિણમી ગઈ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ
 સ્હાડાત્રણ કોડ સ્લોક રમ્યા આયુધ્ય ચોરાશી વર્ષનું અમૂક
 વર્ષે દીક્ષા લીધી થોડા વર્ષે તો અઘરાસમા પણ ગયા હશે
 ને ! સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળને પ્રતિબોધ કરવામા પણ
 સમય ગાળતા વ્યાખ્યાન રોજ ચાલુ ચર્ચાનો પાર નહિ
 પાચ જાય ને દશ આવે એ ચાલુ આ સયોગોમા સ્હાડા
 ત્રણ કોડ સ્લોક રમ્યા, એમને જ્ઞાન કેવું પરિણામ પામ્યું
 હશે ! એવા પણ ઢહેતા કે-‘જે ભૂમિકાએ છોયે ત્યાની ક્રિયા
 છોડાય નહિ’ ઉભય કાલ એ પણ આવરયક કળતા ક્રિયા
 છોડતા નહિ આત્મક જાણની ક્રિયાની વાત છે દુનિયાદારીની
 ક્રિયાની નહિ એમા તો તમે એકા છો એ ક્રિયામા તો
 એવા એકા કે-દેવને, ગુરૂને અને ધર્મેને પણ ભૂતી જાઓ-
 જાતને, સ્વરૂપને બરાબર ઓળખો અને તેવુંજ કહો કે
 જેથી જગત્ કળાય નહિ, મૂઝાય નહિ સાચો વેપાગી તો

કહી દે કે—‘અમે જે આના ખાવા બેઠા છીએ માટે અમારાથી સાવધ રહેતો !’ કેવલ ધર્મ માટે નીતિ પાળનારા તો બહુ થોડા છે

આત્માની ચિન્તાજ નહિ ?

આખરે જમાવવા માટે, પેઢીની પીઠ મજબૂત કરવા માટે અથવા પેઢી જામે તો ઘરાકની સખ્યા વધે તે માટે નીતિ પળાય,—એને શાસ્ત્રે ધર્મની કોટિમા ન મૂકી પક્ષીને જાળમા ફસાવવા અનાજ નખાય એ દાન કહેવાય ? આ બધું કહું તે કરકુ લાગે, પણ કંઈ કદા વિના છૂટકો છે ? ધર્મ માટે નીતિ પાળનાર વેપારી તો કહી દે કે—‘અમે જૂઠું ખોવવા માગતા નથી, છતાં અમે વેપારી, માટે તારે તો માનવું કે વેપારી બોલી પણ જાય, માટે સાવચેત રહી માલ ખરીદવો’ વળીએ વાર જોવાયું છે કે—ઘણાઓએ પ્રથમ નીતિથી વિશ્વાસ જમાવી પછી ઘણાં કાસગ કાઢ્યું છે ઘણાનો અર્થ બધા ન કરતા સમઘિમા દોષ ધુસે તેને સામાન્ય રૂપે કહેવાય એ દોષ દૂર થાય તો સુદર ‘દોષ નથી’—એમ કહો, એટલેકે—જો તમે દોષરહિત બનેા તો તો ઘણો આનંદ થાય ગુણો ભર્યા હોય તો આનંદ ન થાય ? દોષ બતાવવો એને નિંદા, કલક કે આજ અઢાવવું કહેવાય ? તમારામા રહેલા દોષ અમને ખટકે છે જો દોષ નીડળી જાય તે માટે પ્રયત્ન છે સક્ષમી અને દુનિયાની લાલમા લલલલા આદમીનું જ્ઞાન બૂલાવે છે આઠખરથી વેગળા ગેતેને કુટુંબપરિવારને કહી દેજો કે—‘અમાડી ખાતર પાપ ન કરતા અમને તમારૂં બધું ડરી નાખનારા માનતા હો

તો ન માનતા. અમે જે કાંઈ તમારૂં ભણું કરીએ છીએ તેમાએ સ્વાર્થ છે' એને સારા કપડા અને અવકાર વિગેરે લાવી આપો છો તે એના ભણા માટે? ખૂણે જઈને આત્માને પૂછજો, એટલે અરથી જરાબર જણાઈ મળશે છોકરાને ગરમ દૂધ પીવરાવો છો, ગરમાગરમ રસોઈ ખવરાવો છો, મોજમબદ્દ ઢરાવો છો, તે બધું એના ભણા માટે? તમારા હૃદયમા એનું સારું ભણું વમી જશે ત્યારે બધી ક્રિયા કરી જશે તમે જે કાંઈ કુટુંબની કાર્યવાહી કરો છો, તે ઉપકાર માટે નહિ-પણ સ્વાર્થ માટે! સ્વાર્થ એજ મહા-પાપ સબધીનું ભણું કરવાની બાવના થશે, ત્યારે તો રૂપ-રૂ-દગ-વાતચિત બધું કરી જશે આજે નથી શ્રી પતિના આત્માની ચિંતા કરતી કે નથી પતિ સ્ત્રીના આત્માની ચિંતા કરતો! નથી માળાપ સત્તાનના આત્માની ચિંતા કરતા કે નથી સત્તાન માળાપના આત્માની ચિંતા કરતા! બધાએ પરસ્પર ખોખા (શરીર) પાળે છે દવાઓ પણ ખોખાની યાય છે આત્માની નહિ છોકરાને તાવ આવે તો ધમાધમ યાય, પણ જ્યોત્સુ જોને તો હુશીયાર થયો એમ દહેવાય. અરે, એવા ઉઠા ભણાવે કે-‘આ જમાનામા જ્યોત્સુ ન બોલીએ તો પેટ ન ભરાય’ કલક બધું જમાના ઉપર! ખોખાનો દીકરો જ્યોત્સુ બોલીને આવે અને માળાપ રાજી યાય? એને તો એમ ઘણું જોઈએ કે-‘અમારૂં સત્તાન જ્યોત્સુ બોલે એનું પરિણામ શું આવશે? એની ગતિ બગડી જશે!’ આ બધું અર્થ-કામની વાસનાએ યાય છે પ્રયત્ન કર્યા પછી ન માય ત્યાં કેમોદય દહેવાય.

(લાલન૦ આ મહામા આવે ને ?)

આર સજ્જા કહો કે સોજા કહો, એ બધુ અર્થ—કામની વાસ-
નામા આવી જાય હું કહી ગયો છું કે—‘સસાર એ રોગ મોક્ષ
નિરોગાવસ્થા તથા શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલો ધર્મ એ
ઔષધ અને અર્થ—કામ એ કુપથ્ય !’ કુપથ્ય પરનો પ્રેમ
ન છૂટે, કુપથ્યસેવન ન મટે, ત્યાગુધી ધર્મઔષધનું સેવન
ખરાબર થાય નહિ, સસારરોગ જાય નહિ અને મુક્તિરૂપી
નિરોગાવસ્થા પમાય નહિ શ્રી જિનેશ્વરદેવ ધનવતરી વૈદ્ય
છે એ પરમ ઉપકારીએ મસારી આત્માઓની નાડીપરીક્ષા
કરી રોગ પરખ્યો છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ જેવા તારકના
શાસનને પામવા છતાં પણ, આજના ઘણા માળાપોને એ
ચિંતા છે કે—‘ધર્મની વાતોથી બાળક માધુ થઈ જશે !’ પણ
એ ચિંતા નથી થતી કે—‘ધર્મની પ્રાપ્તિ વિના ઉઠાવગીર થઈ જશે’
ઉઠાવગીર થાય તે સારો કે સાધુ થાય તે સારો ? છાંડરાને
રાજગાદી મળે તો સાફ કે સાધુપણ મળે તો સાફ ?
જેવા છો તેવા પ્રગટ થાઓ તો આત્મા ડબશે અને વૈરાગ્ય
નિકટ આવશે મને તો એ થાય છે કે—શ્રી જિનેશ્વર જેવા દેવ
પામ્યા, આવું મજેનું શાસન પામ્યા, રાજ આવી ઉમદા
પ્રાર્થના કરો છો, પ્રાર્થનામા કેવું કેવુંય માગો છો અને માધુ
રાજ ઉપદેશ દે, છતાંયે કાળાના ધોળા થાય ત્યાં સુધીએ ઈર્ષ
ન થાય ? જે પ્રત્યેક ક્રિયાએ ત્યાગ અને વૈરાગ્યના ઝરા છૂટે,
ત્યાં મરતાં સુધીયે વૈરાગ્ય ન થાય એ બને ? વીતરાગના લક્ષ્ણને
વૈરાગ્યનો સબધ કેમ નહિ ? આ તો જમતા રોટલી, શાક,
અને ચટણી વિ મા શુભતાન પછી વેપારમા પણ પ્રવીણ .

અને બધા વિષયમાં હીન એમાંથી પરવારે ત્યારે આ વિચારેને ! ચાર મહિના માટે પણ પ્રહાર્યનું સેવન કરવાનું મત કેટલાએ લીધું ? વર્ષાઋતુ અને તેથી જીવોત્પત્તિ વધુ, એમાં વેપારરોજગાર કેટલાએ બધ કર્યા ? જારે માસ મજૂરી કરવાજ જન્મ્યા ડો કે શું ? રૂપીઆની ચેલીજ પપાગવા જન્મ્યા ડો ? તમે જન્મ્યા છો શા માટે ? ચાર મહિના પ્રહાર્ય ના પડે ? જૈનના દીકરાને પરસોની પ્રતિજ્ઞા ન હોય ? આમાં તો ઝોગો નથીને ? ઝોધાની વાગમાં તો કહી દો કે-‘નથી લેવાતો’-પણ પરસોનો ત્યાગ ન થાય ? ચાર મહિના પ્રહાર્ય, પરસોનો ત્યાગ, આ તો સામાન્ય છે ને ? દેવપૂજન, સામાયિક, પૌષધ કાંઈએ નહિ ? ત્યારે તમારે કરવાનું શું ? દીક્ષા રહી, પણ આ બધામાં એ ના ? કહી દો કે-‘કાંઈએ કરવું નથી !’ જીવન પર અકુશ નહિ ને પાપ—પુણ્યનો વિચાર નહિ સ્વચ્છંદી વર્તન ને ઉન્માર્ગે ચાલવું એમજને ? આઠ મહિના તો આધાર રહ્યા, પણ એમાં સાના ચાર મહિના તો નિવૃત્તિ-આતિ લોગવો ! વેપાર રોજગાર બધ ઠરી ધર્મમાં જીવન સમર્પો ! ! પૂત, વ્યાખ્યાન વ્રવણ, સામાયિક, પૌષધ, દાન, શીલ, તપ, ભાવનામાં આત્માને ભેડો ! ! ! જલ્લુ ખડના માલીડો પણ એમાં સાના ચાર મહિના નગરીની બહાર નહિ જવાના અભિગ્રહ લેતા જિનમદિર શિવાય જગ્ગરમાં પણ નહિ જવાના નિયમવાલા એ વળતે હતા તમારે કઈ નિયમ છે ? દીક્ષામાં તો કહે કે-‘નથી લેવાતી’-પણ આ વાતોમાં શું કહે ? ‘કરવું જ નથી’ -એમ કહોની ! આવકનો એડેએડ દીકરો, દરરોજ નિમમિત

શક્તિ પ્રમાણે અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરે ઉચિતકાલ પ્રતિક્રમણ
કરે એ તો ગૃહીણથી પણ જાણે ન કરે તોયે એ વખતે
કરે શું ? મામાન્ય રીતે મોટે ભાગે તો સવારે ઉઘે ને
સાંજે આથડે એજને ? જીજ્ઞાસુ વખત માટે તો કોઈ કહે
કે-‘નવરાત્રી નથી’-પણ આ ટાઈમમા શું કહે ? નિગતે
આત વાગે ઉઠે, બહેલા ઉઠે તો બેસી રહે કે ગમ્યા
મારે, પણ આ ન થાય એનું કારણ ? વસ્તુ પરત્વે ગાગ
નથી એજ કારણ ? માટે જ ધૂનનની વાત કરતા પહેલા
આપણે પ્રાર્થના સૂત્રની વાત લીધી

ખુદ્ધિ પર ચાલવાનો આગ્રહ, તે વસ્તુત દુરાગ્રહ છે છદ્ મરુથ માત્ર બૃહને પાત્ર છે તીર્થપતિ પણ કેવળજ્ઞાન થયા પછીજ તીર્થ સ્થાપે કે માટે જેઓ એમના શાસનમા છે તેઓએ તો એમણે કહ્યું તેજ કહેવાનું

(પ્રશ્ન૦ શ્રુતકેવલી પણ છદ્મસ્થ ગણાયને ?)

કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન ન થાય ત્યાં સુધી બધાય છદ્મસ્થ શ્રુતકેવલી દેશના દેવા જેસે ત્યારે સામાને ખ્યાલ ન થાય કે-‘આ કેવળી નથી’-પણ શાસ્ત્ર કહે છે કે-‘એમને પણ અનુપયોગ સુલભ છે’ ઉપયોગ મૂકે તો ખ્યાલ આવે, પણ અનુપયોગ સુલભ કે ચૌદ પૂર્તિમા એ તાકાત હોય છે કે-‘દેશના દેતા દેતા શકા પડે તો આહારક શરીર બનાવી, શ્રી તીર્થદેવ જ્યાં વિચરતા હોય ત્યાં મોકલી, એમની પાસેથી પ્રશ્નનો ખુલાસો મેળવી લાવીને ઉત્તર દે પણ કોઇને ખબર સરખીય ન પડે કે આન થયું ’ ‘બૂલ થાયજ’-એ કાયદો નહિ પણ છદ્મસ્થ છે ત્યાં સુધી જૂનનો સભવ તો ખરો એ બધાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહેલુંજ કહે શ્રી જિનેશ્વરદેવ પોતે તો સર્વજ્ઞ ન થાય ત્યાં સુધી દેશના ન દે પોતે તીર્થ સ્થાપનાર છે, તેથી તે તો સર્વજ્ઞ થાય ત્યાં સુધી પ્રાય મૌનજ રહે અને શાસનમા રહેલાએ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલું કહેવાનું છે પોતાના ઘઠનું કશુંજ કહેવાનું નથી એટલે કેવળજ્ઞાન થયા વિના પણ દેશના દે

(લાલન૦ ‘મુનિનો અર્થ મૌન ધરે તે’-એમ ખરોને ?)

એ મૌન એકેન્દ્રિયનું નહિ પાપક્રિયામા મૌન રહેવું- પાપમાર્ગની પ્રવૃત્તિમા ન જોડવું એ મૌન છે ? અશુભ પ્રવૃત્તિને શકવા માટે તો જોડવું એજ ખરૂં મૌન ! મુગા રહેવું એવું મૌન

તો એકેન્દ્રિય જીવોને કાયમનું છે મૌનનો અર્થ એ કે-પાપકારી વચન ન બોલે સ્વપરઘાતક વચન ન બોલે સ્વપરરક્ષા થાય-સહુ થાય, ત્યાં ન બોલે તે મૌની નથી પણ મૂર્ખ છે મૌન રાખે તે મુનિ એ ખરૂં પણ એ મૌન એકેન્દ્રિયનું નહિ મુનિપણને છાજતું મૌન જેમ મુનિવર શ્રી મેતાર્ય મૌન રહ્યા તેમ! જે સાચુ બોલે તો કૈાચ પક્ષીનો જીવ જાય અને ખોટું બોલે તો સ્વઆત્મા હણાય માટે ત્યાં મૌન વ્યાજબી ધર્મનો ઘાત થતો હોય, આત્મકલ્યાણકારી ક્રિયાનો નાશ થતો હોય અને સિદ્ધાંતનો લોપ થતો હોય, છતાં એ મૌન રાખવું, એ મુનિપણને છાજતું નથી આજ કારણે કલિકાલસર્વેશ્વર ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજએ કૃમાંચું કે-‘ધર્મનો ધ્વસ, ક્રિયાનો લોપ અને ચોતાના સિદ્ધાંતનો નાશ થતો હોય, તો શક્તિમાને વગર પૂછયે પણ અવશ્ય બોલવું જોઈએ’ અને વાન પણ ખરી છે ‘તારવ વસ્તુનો નાશ થતો હોય, તે વળતે છત્રી શક્તિએ મૌન રહેવું, એના જેવો બીજો આત્મઘાત પણ કયો છે?’

શાંતિ શાંતી જળવાય રહે ?

(પ્રશ્ન૦ પણ એ બોલવાથી અશાંતિ થતી હોય તો ?)

ધર્મ અને સત્ય સિદ્ધાંતનો લોપ થયા પછી રહેલી શાંતિ એ શાંતિ છે ? એમાં તો ભયંકર અશાંતિની ચિનાઓ ખડકાયેલી છે જે કાંઈ શાંતિ દેખાય છે, તે આ સિદ્ધાંતની હયાતિના પ્રતાપે છે અરે, ત્યાં સુધી લખ્યું છે કે-‘ચંદ્રસૂર્ય નિયમિત ગતિ કરે છે તેમાં પણ ધર્મનોજ પ્રભાવ છે’ દુર્જનોમા એવી તાકાત કેમ નથી આવતી કે-બધા મનન-

નોને ઠગડી શકે ! આવે કયાથી ? સજ્જનો પાસે જીવતો
 અને જાગતો ધર્મ જોઈ છે ધર્મ હોય ત્યાં સુધી દુર્જનોના
 એ મનોરથો કદીજ ન ફળે, ઠગણ કે-ધર્મનો પ્રભાવ કાઈ
 જોવો-તેવો નથી દુર્જનો તો ઈચ્છે કે-‘જગત્પર સજ્જનો
 જોઈએજ નહિ, અમારૂંજ રાજ્ય જોઈએ’ ઠેમકે-સજ્જનો
 એમને વાતવાતમા આડખીલી રૂપ લાગે છે સજ્જનો જીવે
 તે દુર્જનોને ખટકે, પણ એથી કંઈ દુર્જનના મનોરથ નજ
 ફળે ! અને ન ફળે તેમા પણ ધર્મનોજ પ્રભાવ સજ્જનો
 કંઈ સામનો કરવા જોઈએજ જાય છે ? પણ ધર્મનો પ્રભા
 વજ એવી પેરવી કરે છે કે-પેલાનું સીધું પણ ઉંધું થઈ
 જાય, એની બુદ્ધિમા વિગ્નમ થઈ જાય, એની કાર્યવાહીનું
 ચક્કર ખમી જાય અને એની યોજના ઉલટપાલટ થઈ જાય જે
 સજ્જન સજ્જનતા ન છોડે, તો આખરે દુર્જનના હાથ હેઠા
 પડ્યા વિના ન રહે અપવાદની વાત જવા દો બહુલતયા આ
 વાત છે જે આમ ન હોય તો સજ્જનમા સજ્જનપણું
 રહેજ નહિ સજ્જનને જુદું જોણું નહિ, પ્રપચ કરવો નહિ,
 -એમ બધાએ પ્રતિબદ્ધ પેલાને તો બધીએ ભાગોળ
 મોકળો દુર્જનને આટલી બધી છૂટ, છતાં સજ્જન આપત્તિને
 માને નહિ એને કર્મોદય વિના આપત્તિ આવે નહિ એનું
 કારણ ? એ યોગ્ય સ્થાને છે માટે ! એનામા એ સદ્ગુણ છે કે-
 ‘આપત્તિને સપત્તિ માની શકે છે’ સજ્જન તો એમ માને
 કે-‘આપત્તિ અશુભના ઉદય વિના આવે નહિ અને એ
 આવેલી આપત્તિ-અશુભના ઉદયને લઈને આવેલી આપત્તિ,
 સાવધ બનીએ તો આત્માને વળગેલા ઘણા કચરાને લઈને

ચાલી જાય.' ધર્મીને ધર્મના પ્રતાપે તો આપત્તિ આવેજ નહિ, પણ પૂર્વે કરેલ અધર્મ કયા જાય ? એ કારણે આપત્તિ આવે તો એ માને કે-‘આવી સુયોગ્ય અવસ્થામાં આપત્તિ આવે એ તો અનુપમ અજ્ઞાનાવસ્થામાં આપત્તિ આવત તો શાંતિપૂર્વક સહેવાત નહિ, માટે સારૂ થયું કે-આવી સુયોગ્ય સ્થિતિમાં આપત્તિ આવી.’ આવી માન્યતા હોય ત્યાં હુ ખ શું ? આ લાવનાના યોગે તો ધર્મની ખીલવટ થાય ધર્મ, ધર્મક્રિયા અને સિદ્ધાંતના નાશ પછી જો શાંતિ માનતા હો તો તે જોડું છે તદ્દન અણુસમજ છે સજ્જનના હૃદય તો તપાસો ! ત્યાંની શાંતિ જૂઓ તો ખરા !! જો હૃદયમાં શાંતિ ન હોય તો માનવું કે-‘આવસ્તુ પરિણામીજ નથી’ બહાર તો બધું કરવું પડે ઉગ્રતા પણ લાવવી પડે મામાના લવા માટે મ્હોપર ઉગ્રતાનો દેખાવ કરવો પણ પડે પણ એથી હૃદયને શું ? એજ માટે ઉપદેશાય છે કે-‘પારકાનું લલુ કરવા જતા, પોતાનું ન બગડે એની પૂરી કાળજી રાખવાની છે’ હૃદયમાં તો મલીનતા નજ આવવી જોઈએ

(અશ્ન૦ શાંતિના સ્થાપનારા શાન્તિની સ્થાપનાનો પ્રયત્ન કરતા હોય, પણ એનાથીજ દુર્જનોને અશાંતિ થતી હોય અને એ કારણે એઓ પાછા અશાંતિને ફેલાવતા હોય, તો શાંતિના સ્થાપનારાને પણ અશાંતિના પ્રચારનો દોષ લાગે છે કે નહિ ?)

જો એમ દોષ લાગતો હોય તો તો જુલમ થઈ જાય સુધર્મા ઇંદ્રે લગવાન શ્રી મહાવીરદેવની પ્રશસા કરી કે-‘અત્યારે

ભગતપેરમા એક મહાવીરનોજ આત્મા એવો છે, કે જને અસખ્યાત ઇદ્રો પણ ધ્યાનમાંથી ચલાય-માન કરી શકે એમ નથી એ વીર છે, ધીર છે, મક્કમ છે, સ્થિર છે-‘વિગેરે વિગેરે ભગવાનના ગુણોની પ્રશંસા કરી સગમ તે સહી ન શક્યો એ કહે છે કે-‘એક માનવીની આટલી બધી પ્રશંસા ? મનુષ્યરૂપ ક્રીડાને ચળાવવાની તાકાત દેવાની નહિ એ ખતે ? એ હું ન સામણુ’ એ આવેશના પરિણામે કપાયથી વ્યાસ જનેલા એ સગમે, ભગભગ છ મહિના સુધી ભયકર ઉપસર્ગોથી ભગવાનની કદયના કરી આ છ મહિના ભગવાનને યથેલી તકલીફનું કમ, ઈ. મહારાજને લાગે ખરૂં ? પ્રશંસા કરતી વખતે એમને એ ભાવના પણ હતી ખરી કે-‘આ પ્રશંસાથી સગમ જેવો કોઈ જગે અને ભગવાનને તકલીફ આપે ?’ નહિજ શ્રીગૌતમજીવામી મહારાજ ભગવાનને પૂછે છે કે-‘ભગવન્ ! આવસ્થિત નગરીમાં ગોશાળો પોતાને ‘જિન, જિન’ કહેતો કરે છે-તો શુ આવસ્થિતમાં બે જિન છે ?’ ભગવાન્ જાણતા હતા કે-‘ગોલીશ તે સાલગીને એને ગુસ્સો આવશે, કપાયથી ધમ ધમતો એ અહીં આવશે, ધમાવ કરશે, ભયકર બની તેજે લેશ્યાથી બે મુનિના પ્રાણ પણ લેશે અને મને પણ તેજેલેશ્યા મૂકી ॥ મહિના સુધીની પીડામાં ઉતારશે’ છતાં ભગવાન્ મૌન ન રહ્યા ભગવાને કહ્યું-‘તે જિનનથી એ તો મખલી પુત્ર ગોશાળો છે’ જો મૌન રહે તો સામાન્ય લોક એમ માને કે-‘એમાં પણ કાક છે ખરૂં’ આવી માન્યતાથી તો હજારો લોકો એ ઉન્માર્ગે દગી ભાવે જીન ઉન્માર્ગે ન જાય તે માટે જે સત્ય કહેવાય તે દુર્જનને ન જાય અને તેથી અ-

શાંતિ કરે, તે એના સ્વભાવને આધીન છે શ્રી રક્ષકસૂરી 'ધર
તથા તેમના પાચસે સિધ્ધીને પાપાત્મા પાલકે ઘાણીમા
પીડ્યા, એમા કારણ તો સૂરીશ્વરજીનું મત્ય કથન હતું ?'
વૈનું કારણ એ કે- 'પાલકે એક તખત નામ્નિકતાનું પ્રતિ-
પાદન કર્યું હતું અને સૂરીશ્વરજીએ એથી હબરો જીવો
ઉન્માર્ગે ન યાય માટે એનું ખડન કર્યું હતું ' એજ વૈનું
કારણ અને એજ કારણ માટે એ પાપાત્માએ આવા પાચસે
એક મુનિઓને ઘાણીમા ઘાલી પીડ્યા દુર્જનોની નીચતાની
ઠાઈ અવધિ છે ? દુર્જનો શુ ન કરે ? પાડોશી દાન દે, એને
ત્યા મુનિઓ-મહાત્માઓ આવતા હોય, પણ ગીતો પાસેનો
કૃપણ હોય છતાં મને-કમને મોહાવવા પડે, પણ એ રોજ
મનમા બળ્યા કરે દે- 'આ પાપી અહીં કયાથી આવી વચ્ચે ?'
મનમા ગાળો દીના કરે કર્મ બાધ્યા કરે આ બધાનું કારણ
પેલો દાતાર ખરો કે નહિ ? એને કર્મ લાગે ? આણુ જો
માનો તોતો કોઈ મુક્તિજ ન જઈ શકે શ્રી જિનેશ્વરદેવો
પણ મુક્તિ ન જઈ શકે તે વારકના પશુ વૈગી હતા તે
વારકને જોઈને પણ બગનારા, તિરસ્કાર કરનારા, ગાળો
દેનારા અને એમ કરીને કર્મ બાધનારા હતા તો જો એ
નિમિત્તનું કર્મ શ્રી જિનેશ્વરદેવને લાગતું હોય, તો મુક્તિએ
શી રીતે જાય ? સૂર્ય બધાને આનંદ આપે પણ ધ્રુવડને શું ?
જો એમ કર્મ લાગતું હોય, તો તો વીતરાજની પણ મુક્તિ
ન યાય અને મુક્તિ ગયેલાને પણ પાછા આવવું પડે જેને
પકડેલી વસ્તુ મૂકવી નથી એનો ઉપાય છે ? આણુની
દોરડી જો ! ઘણાએ આનંદ પામે છે ઇતરો પણ આનંદ

પામે જ છનાય કેટલાક એવા પણ પડ્યા છે કે-
એ એકને સળગી મરે છે ! તો જો ધર્મક્રિયા કરતા
એણે પાપ લાગતું હોય, તો ધર્મક્રિયા કરવીજ કંઈ થઈ
જાય એક પણ સારી ક્રિયા બતાવે, કે જેમા ચાહુ પાડ
નારાદુનિયામા ન હોય ! એક પણ ઉત્તમ વ્યક્તિ એવી બતાવે,
કે જેની મશ્કરી અને નિંદા કરી કર્મ બાધનારા દુનિયામા
ન હોય ! ! શાસ્ત્ર તો કહે છે કે-‘જેટલા સવરના સ્થાન, તેટ-
લાજ હીનપુણ્યમાને માટે આશ્રવના સ્થાન અને લાગ્યવાનને
તો જ આશ્રવના સ્થાન, તેજ સવરના સ્થાન’ કર્મક્ષયની
ક્રિયાઓ પણ નિર્ભાગીઓને કર્મબંધ કરાવનારી પણ થાય
જો જોમ કર્મ લાગી જાય, એવી માન્યતા માનીએ તો તો
અપેક્ષાએ ઈશ્વરના ઉત્પાદક તીર્થના સ્થાપક પોતેજ થાય
તીર્થ ન હોત તો બોલવું શું કામ પડત ? પણ વસ્તુત
તેઓ પરમ ઉપકારી છે, કારણકે-જગતને તારવાની કટ્યાણુ
સુદ્ધિથી એ પરમાત્માએ તીર્થ પ્રવર્તાવ્યું છે એ તો હીન
ભાગ્યતા એની, કે જે આવા અનુપમ શાસનને પામીને
અજ્ઞાનવશ સત્ય ન સમજતા, એમા ઝંઘડા પેદા કરે

પૂનાચાર્યોએ કેવી રીતે કામ કર્યું છે ?

(લાલનં તીર્થ સ્થાપ્યા પહેલા સમુદાય ભેગો
હતો ને ?)

એણે કોઈ કાળે ન હોય. બધાના વિચારો અને ક્રિ-
યાઓ જુદી આ તારકોએ તો તીર્થ સ્થાપીને એ કર્યું કે-
‘ધમાયકડી કરનારામાથી થોડાકને ઝોછા કર્યા બધાએ
અગર પાપસ્થાનકે સહિત હતા, એમાથી થોડાકને એથી

રહિત બનાવ્યા કેટલાકને આ અઢારે પાપસ્થાનકો સેવવા
ચોગ્ય નથી એવા વિચારવાળા બનાવ્યા।' આથી અસાનીયો
મિથ્યાત્વ આદિના જોરે ઉધમાત કરે અને એના યોગે કલ્યા
ઉભા થાય

(લાલન૦ પ્રભુના અતિશયો પણ હૃદવાળા છેને?)

અલબત્ત, ભગવાન વિચરતા હોય ત્યારે મવાસો જોજનમા
કોઈને પીડા ન થાય આ અતિશય છે, - પણ પોતે જ્યા
હતા ત્યા રાજગ્રહીમા જ મૃગાયોદાની પીડા કેવી ભયકર
હતી? નિકાચિત કર્મ હતું સૂર્ય સર્વને પ્રકાશ આપે, પણ
જે જાતજ એવી હોય, કે જેને એના ઉગવાથી અધાપો
થાય, ત્યા થાય શું? અપવાદ બધે હોય જો એમ અનિ
શય ચાલતો હોત, તો એકને પણ એ ભગવાન મિથ્યાદૃષ્ટિ
રહેના ન હેત 'સર્વેઽપિ સુચિનો મયતુ !-બધા સુખી થાઓ!'
-આ ભાવનાળા ભગવાન એવા ઉદાર હતા કે-બધાને મોક્ષે
પહોચાડવા પછી પોતે જાત એમના દર્શનથી હળદો આ
દમી ધર્મ પામતા હતા, સમ્યક્ત્વ પામતા હતા એમના
ગમનથી, એમના દેખાવથી, એમની કાર્યવાહીથી, એમના
અતિશયથી, એમના મહિમાથી, સખ્યાબધ આત્માઓ ધર્મ
પામતા હતા એમની વાણી સાંભળીને કેટલાય આત્માઓ
પોતાનું ક-યાણુ કરતા હતા ભગવાન તો પરિપૂર્ણ અતિશય-
સપન્ન આત્મા હતા, પણ પાળડી તો નક્કી કરીનેજ આવે
કે- 'કાઈ છીદ્ર નીકળે છે?' ભગવાનની વાણીમાથી પણ ઠીદ્ર
ગોતવા આવનારા હતા છીદ્ર ગોતવા આવનારા મારૂ તો
સાંભળતો જ નથી મમને ॥ કે- 'સારૂ સાંભળ્યું અને જોવાનું
તો શુદ્ધિ ફરી જાય।' - એટલે એનો નિર્ણય જ એ કે- 'સારૂ

મૂઠી દેવુ અને જોડુ પકડવું!’ એજ એનું ધ્યેય!! તમે તમારી દૃષ્ટિ એવી બનાવો કે—સત્ય આવે ત્યાં જોડુ મહારાપણું ખસી જાય મારા સારા વિદ્વાનો પણ મૂઝાય છે, એનું કારણ એ છે કે—‘મારાપણું જતું નથી’ એ એમ માને છે કે—‘અમે ઘણા વખતથી માનેવ તે મૂકાવ!’ પણ તમે કોણ? અ-પણાનીને ‘સાચુ માનવુ અને જોડુ મૂકવું’—એ ઉત્તમ ભાવના તો હોવી જ જોઈએ આ રીતે વસ્તુને મમતો!

*

મુનિએ કાંઈ બોલવુ જ નહિ, એવો કદાચ ન હોય એટલા માટે તો વચન-ગુપ્તિની સાથે ભાષાસમિતિ પણ રાખવી પડી જોશક, મુનિ પાપકાર્યમા વપરાતી વાણીને રોકે, સાવધ વચન ન બોલી, પણ જો લાભકારી બાપા ન બોલે, તો વાગ્ગુપ્તિ એ વસ્તુ વાગ્-ગુપ્તિ નથી રક્ષક રક્ષા નહિ કરે તો લક્ષક કરશે? હાથી દ્યો કે—‘ધર્મેના સિદ્ધાંતનો વિપ્લવ થાય તે પ્રસંગે મુનિ મૌન રહે અને તમને કુરસદ નહિ!’ ત્યારે આનો પાલક અને રક્ષક કોણ? મુનિ મૌન બળે, ગૃહસ્થ ઘર બળે, તો પછી આને બળે કોણ? માટે તો કહ્યું કે—‘ગમે તેવી સમતાવાળો, ગમે તેવો ગ્રિધર, ગમે તેવો શાત, ગમે તેવો તપસ્વી પણ, આના વખતે-ધર્મધ્વન થતો હોય, કિયાનો લોપ થતો હોય, સિદ્ધાંતના અર્થનો વિપ્લવ (નાશ) થતો હોય, તે વખતે જોયા ન કરે કોઈ ન પણ પૂછે, તો પણ નિષેધ કરે જરૂર એ વખતે એ બોલેજ દત્તી શક્તિએ એન ન કરે તો વિરાધક દશા પામે!’ પૂર્વાચાર્યોએ જો આજે કહેવાય છે તેવી શાંતિ પકડી હોત, તો આજે આ ન હોત એ વખતે તો

જહુ વિષમના હતી આ કાલ તો એટલો સુન્દર છે કે-ન આરાધે તેનું કમલાગ્ય આ કાલમા ભગવાનના સિદ્ધાંતનો પ્રચાર ન કરે તે નિર્જાગી છે ત્રિયતિ-સયોગ મ્હાય એવા માનો, પણ સિદ્ધાંતના પ્રચાર માટે એવા અનુકૂલ છે કે-ન પૂઝો વાત અમૂઠ સમયે તો આ જહાર મૂકવામા પણ તકલીફ હતી એક વળતે રાજ્યની સ્થિતિ કયી હતી ? મ્હોના કાયદાહતા પ્રજાની અને રસ્તાની, જમી સ્થિતિ વિકટ હતી આજે તો સામાની ભાવના ગમે તેવી હોય, પણ કાયદાની કલમનો ટેકો ન હોય, તો એની જમી ભાવના ખૂણમા મળી જાય એ વળતે તો જજાન એ કાયદો હતો પૂર્વે મદિરમા ઘટ વગાડવા ભારે હતા શિખર ચઢાવવુ ભયકર હતું મૂર્તિયો સાચવવી મુશ્કેલ હતી વસ્તુ જોતવી કઢીન હતી સાધુપણ કે માધ્વીપણ પાળવુ, એ પણ ભય કર હતું છતાં એ સ્થિતિમા પણ મહાપુરુષોએ સત્ય વસ્તુને જીવત-વ્યાપિની રાખી છે આપણે માટે તો એવા સુખનો જમાનો છે કે-આત્મારે ન આરાધાય તો કહેવુ જોઇએ કે- 'કમાણી પૂજ મળી ગઈ' નળીયું જળડવાથી ભડકવા જેટલા સરવહીન જનીએ, તો 'કહેવુ જોઇએ કે- 'ધર્મ માટે લાયક જ નથી' એ વળતે તો પૂરી શક્તિવાળો ધર્મી તરીકે જીવી શકતો અને આજે તો થોડી શક્તિવાળો પણ ધારે તો ધર્મી તરીકે જીવી શકે છે

(લાલનં સાધનો અનુકૂલ છે ?)

નહિ, સાધનો અનુકૂળ છે એમ તો નહિ જ ઘણા સાધનો તો ભયકર છે, પણ આરાધનાર ધારે તો સાધનો-નો સદુપયોગ કરી શકે

(લાલન૦ મારો પણ જોજ આશય છે)

સારી વાત પણ આશયને અનુરૂપ જોડતા થાઓ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગને પામ્યા પછી, ભગવાન્ શ્રી હરિ-ભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ તો કહે છે કે-‘કલિકાલમા જન્મેલા અમે, મૂળમા ખામીવાળા અમે, હુંડાવસર્ગિણી કાવનો દોષ પણ અમાગ માયે, જોવા નાથ વિનાના અમને, હે ભગવન્! જો આ વસ્તુ ન મળી હોત, તો અમારુ શું થાન?’ જોની રદા માટે કમીના હોય? જો મહાપુરુષે આ શાસનની સેવા કરવામા કરીજ ઠમીના રાખી નધો આ શામનના ધુરધર સૂગિપુરકરો પણ આગમનો આજ્ઞામાજ પોતાનું અને પરતું આત્મશ્રેય સમજતા આવા જોક સમર્થ જ્ઞાની પણ પોતાની મતિ ઉપર મહાર નહોતા બાધતા અને જગતના ટ્રેર માટે શાસ્ત્રીય મત્યનો જોસબધ પ્રચાર કરતા! જો પ્રચારમા અ શાંતિના પ્રચારની શક્તિ કરવી, જો પોતાની જાત ઉપર શક્તિ કરવા બરાબર છે અને વાત પણ ખરી છે કે-‘જ્યા શુભ વસ્તુ હોય, શુભ કથન હોય, સામાના હૃદયમા ધાવવાની ઉત્તમ ભાવના હોય, જોમાથો અશાંતિ નીકળે કયાથી?’ પાખડી ધર્મ નહોતા પામતા, જોમા દેશનાની ખામી હતી? ભગવાન્ તો અતિશયસપન્ન હતા જોમનો વાણીમા પણ અતિશય હતો કે-‘પોને જોલે જોક ભાવામા, પણ સો સમજે પોતપોતાની ભાષામા તિર્યંચો તિર્યંચની ભાષામા સમજ સૌ સૌની ભાષામા સમજે’ સમકાલે સર્વના સશય છેદે જાતિ વૈશવાળા પ્રાણીયો પણ મિત્રપ્રાય બને બાયથી ધમધમતા આવે, તે પણ ત્યા આવીને શાંત બની જાય! પણ જ્યા સુધી જોક વાર હુદ ભાવના જાય નહિ ત્યાસુધી પેલી

સારી વસ્તુની છાયા તેના ઉપર પડે નહિ મિથ્યાત્વ એ મલ છે, એર છે સારામા જોટાની બુદ્ધિ ને જોટામા સારાની બુદ્ધિ, એ મિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વ એ મોટો મલ છે, દોષ છે આથી એ દોષને દૂર કરવા માટે અને જેનામા તે દોષ ન હોય તેને તે દોષથી બચાવવા માટે, સત્યનું એટલે કે-હિતકર વસ્તુનું પ્રકાશન અવશ્ય કરવું જ જોઈએ. હિતકર વસ્તુ કહેનામા પૂર્વાચાર્યોએ કહી જ મૈન સેંચું નથી જો એણે મૈન તે પરમર્ષિયોએ સેંચું હોત, તો આજે આપણી પાસે આટલું પણ ન હોત. માટે હિતકર વસ્તુના નાશ વળતે તો 'મૈન-મૈન'-એમ કરવું તે પાલવેજ નહિ એ વળતે મૈન, મુનિને તથા મુનિપણના અર્થિને ઘટે નહિ.

માર્ગાનુસારિતા ક્યારે આવે ?

અસદાગ્રહ અથવા દુરાગ્રહ તને એટલે માર્ગાનુસારિતા આવે માર્ગાનુસારી તે કે જેનો મિથ્યાત્વ-મળ નથી ગયો, પણ માર્ગ તરફ સદસાવ છે કહે કે-‘શાસ્ત્ર ગહન છે અને મતિ તો અપ ટે’ માર્ગાનુસારીપણું પણ બહુ કઢીન છે તેનામા બદ્રિકપણું જોઇએ ધર્મશ્રવણ પ્રત્યે પૂર્ણ રૂચિ હોય એવા આત્મામા વિનયાદિ શુભો તો સહજ હોય કારણ કે-અર્થિપણા સાથે તે શુભો પ્રતિબદ્ધ ॥ પૈસા કમાનારામા વિવેક કેટલો છે ? તેનામા નમ્રતા, વિનય, શાંતિ, સમા, સલામ ભરવાની રીત, પગે પડવું, પગની પૂજા ચાટવાની રીત, આ બધું આવી બધું છે એ બધું કોણે શીખવાડયું ? સારો મહેમાન આવે તો એની પુઠે પુઠે કરવું, એ કોણે શીખવાડયું ? સાહેબ પાસે કેવી રીતે જવાય ? કેવી રીતે

ઉભા રહેવાય ?—એ જાણે છે ને ? એ તો ના જાણતા હો તો પણ જાણીજ લેવું પડે, કારણકે—શેરા ખોટો મારે તો બાર વાગી જાય ત્યા પ્રમાણ જશય ન હોય ત્યા તો વગર કંદે દીટ બની જાય માટેજ કહું છું કે—‘ધર્મના અર્થી’ બને તો નમ્રતા, યાતિ, લઘુતા, વિનય, વિવેક, બહુમાન, બધાય ગુણો દોડી દોડીને તમારામા આવશે લેવા નહિ જવા પડે જે ગુણો દુનિયામા કેળવો છો, સાહેબ પામે જે વિનય કરો છો, એ બધું દેવ-શુદ્ધ પાસે કરો તો કામ થઈ જાય પણ આ તો ‘ત્યા આહુ-અવણુ ન જોવાય અને અહીં તો યથેચ્છ રીતે વર્તાય’—આ દશા હોય ત્યા શુ થાય ? આજનો બજેલો ઓપ્રીમમા હોય તો ઓપ્રીસનું છ કલા, ઠામ કરી, સાહેબ પાસે જાય ત્યારે કેવો ધીમે ખગલે જાય ? કારણ કે—ખૂં પહે-રવા અને અવાજ કવો નહિ સાહેબ કામમા હોય, ઉચી આજ ન ઠરે, ત્યા સુધી સામે ઉભો રહે બોલાય પણ નહિ અને સાહેબ જૂએ તો જોઈ જાય માટે આહુ-અવણુ પણ ન જોવાય સહી કરો એમ પણ ન કહેવાય કેવી કેટલી દશા ? ઉભાજ રહેવું પડે એને એમજ થાય કે—‘ક્યારે સાહેબ જૂએ, કાગળ હાથમા લે, સહી કરે અને છૂટુ !’ આ કાઈ સ્વતંત્રતા છે ? જો અર્થ-કામમા પડેવા સ્વતંત્ર રહી શકતા હોત, તો જાનીને આ બતાવવું ન પડત ખરી સુવાખી જ અર્થ-કામની અમક્ષિતમા છે ત્યા સ્વતંત્રતા એ તો—

“ ન મૃતા ન મવિવ્યતિ ”

*

આપણો મુદ્દો તો એજ છે કે—‘અર્થી’પણથી બધું આવે. નાના શ્રીમાનનું, ઘર કાઈ મોટા શ્રીમાન ભરતા નથી, છતાં

નાનો શ્રીમાન્ સહેમા શુ કામ દબાય છે? વખતે કામ પડે માટે મહેરબાની હોય તો સાડે એ માટે ઠપકો આપે તો પણ ગમ ખાઈ ગજી જાય! આ અર્થ-કામની લાલસા કે કઈ ખીણ? ધર્મ પામવા માટે પણ ધર્મના અર્થીપણાનો શુણુ જોઈએ ત્યાજ વાધો છે બરાબર અર્થીપણું આવી જાય પછી વાધો નહિ રહે

(પ્રશ્ન૦ વાધા કયા?)

વાધા બતાવીશ તો ભારે પડશે! પહેલા સીધા મમજો, પછી વાધા બતાવીશ દરજી કપડા પર કાતર મૂકે છે ત્યારે તમે બૂમ નથી મારતા, કારણ કે-ત્યા તમને સાધાની કિંમત છે! તાકો પહેરીને નીકળો તો કોઈ ગમાર જહે અને મીવેલુ પહેરીને નીકળો તો પોંચીશન જળવાય એમ સમજો છો અહીં વાધા એક બે છે? ગણના નથી પહેલા સાધા સમજાય માટેજ પ્રાર્થનાસૂત્ર લીધું છે અહીં બે કલાક જહેવાયેલુ પા કલાક પણ કુટુંબને કહેવાનો અભિગ્રહ કરો, તમે પોતે એનું મનન કરો અને ત્યા જઈને પણ એમને કહો કે—‘આજે આ આચારોનું ઝર્જન થયું એ આચારોને જીવનમાં ઉતારવા જોઈએ જો ન-ઉતારીએ તો મનુષ્યભવ હાડી જઈએ’ બે કલાકમાં જો આવો પા કલાક પણ તમારો બળે, તો જૂઓ કે-કારતક શુદ્ધ પૂનમ સુધીમાં કેટલું પરિવર્તન થાય છે! બે કલાકને બારીમ કલાક ભુમી નાખે છે, પણ એનું મડન પા કલાક કરો તો ચોથે દિવસે ચમત્કાર જણાય તમારા બાલકો પણ કહેશે કે—‘બાપાજી! આ ન થાય, રાતે શું કહેતા હતા? દૂધ-ખાતર! પણ આ ન થાય.’ નોકર

નથી કારણ કે—મોહ અને અજ્ઞાનને આધીન થયેલા આત્માઓ, વાતવાતમા ધર્મકાર્યોને વિરૂદ્ધ તરીકે ઓગળાવે અને એથી જો ધર્મકાર્યોનો ત્યાગ કરી દેવામા આવે, તો તો ધર્મ જેવી ચીજ ઓછા આરામા પણ ન ટકી શકે !

“ ધર્મ જેવી વસ્તુ પણ અજ્ઞાની અને મોહાધીન આત્માઓને અધર્મરૂપ લાગે ”—એમા કશુંજ આશ્ચર્ય નથી આજે દીક્ષા જેવી પરમ તારક વસ્તુ પણ અજ્ઞાન આત્માઓને કારમી થઈ પડી છે એથી ક’નાણુધિ આત્માઓ તેનો પરિત્યાગ કરે એ કેમ બને ? આજે ઢેલતાયા આત્માઓને ઉદ્યાપન આદિ ધાર્મિક મહોત્સવો અકારા લાગી રહ્યા છે અને એથી એમા થતા લક્ષ્મીવ્યયને ધુમાડા તરીકે તેઓ તરફથી ખૂ લે ખૂલ્લી રીતે ઓગળાવાય છે, આથી કદ પ્રભુ વચનના પ્રેમીયો કે જેઓ ઉદ્યાપન આદિ ધાર્મિક મહોત્સવોને પોતાના સમ્યક્ત્વની નિર્ભવતામા અને અન્યને બોધિ-બીજની પ્રાપ્તિમા ઠારણ તરીકે માને છે તથા તેજ કારણે તેમા થતા લક્ષ્મીવ્યયને શાસનપ્રભાવનાના કારણ તરીકે સમજે છે, તેઓ તેની આશંકનાં કરતા કેમ અટકી જાય ? આ કારણે તો પરમ ઉપકારી પરમર્ષિયોએ કેટલાક લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરાવીને, આપણને લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોને સમજવાની સરલતા કરી આપી છે

લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના

લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોની ગણના કરાવતા તે પરમર્ષિયો; કરમાવે છે કે —

“સ વસ્સ ચેવ નિંદા, વિસેસઓ તહ ચ ગુણ સમિદાણ ।
 ઉજુધમ્મકરણહસણ, રોઢા જણ પૂયોણિજ્ઞાણ ॥ ૧ ॥

*

નહુજનવિરુદ્ધસગો, દેસાચારસ્સ લઘણ ચેવ ।
 ઉવ્વણમીઓ અ તહા, દાણાઙ્ગવિયટમન્નેઓ ॥ ૨ ॥

*

સાહુવસણમ્મિ તોસો, સટ્સામન્થમ્મિ અપહિયારો અ । ”

*

‘સર્વજનોની નિંદા’—એ લોકવિરુદ્ધ છે અને તેમા પણ
 શુભસમૃદ્ધ પુરૂષોની નિંદા, એ વિશેષપ્રકારે લોકવિરુદ્ધ છે
 સરલ આત્માઓના ધર્મકાર્યની હાસી, જનપૂજનીય પુરૂષોનું
 અપમાન, બહુજનવિરુદ્ધનો સમર્થ, દેશાચારનું લઘન, ઉલ્ટ
 લોગ, બીજા પાસેથી હાનાદિકનું વિકટનું સાધુપુરૂષોના
 વ્યસનમા લોપ અને છતા મામથ્યે તેનો અપ્રતિહાર—આ
 બધા કાર્યો લોકવિરુદ્ધ કાર્યો ગણાય છે’

*

માવા કાર્યોના સેવનનું ધર્મિ આત્માઓએ અવશ્ય વર્જન
 કરવું જોઈએ સર્વજનની અને તેમા પણ શુભવાન પુરૂષોની
 નિંદા, એ ઘણું જ અધન કાર્ય છે નિંદક આત્મા, એ ઘણું જ ભય
 કર આત્મા છે’ નિંદાની ટેવવાળો આત્મા દેવ, શુદ્ધ કે ધર્મની
 નિંદા કરતા પણ અચકાતો નથી સરલ આત્માના ધર્મકાર્ય
 ની હાસી કરવી, એ પણ જેવું તેવું નિંદનીય કાર્ય નથી,
 કારણ કે—એ હાસીના પરિણામે તે આત્મા ધર્મકાર્યથી પાછો
 પડે છે અને એનો પાપનો ભાગીદાર એ હાસી કરનાર

આત્મા થાય છે હામી દ્વારા કોઈ પણ આત્મા ધર્મથી વિમુખ થાય, એવો પ્રયત્ન ધર્મ આત્માઓ માટે કોઈ પણ પ્રકારે યોગ્ય નથી જનપૂજનીય પુરુષોનું અપમાન કરવાની પ્રવૃત્તિ પણ ધર્મ આત્માઓ માટે શોભાપ્રદ નથી બહુ જનથી વિરુદ્ધનો સસગ, એ પણ હિતકર નથી દેશાચારનું લઘન, એ પણ લોકવિરુદ્ધ છે ઉ બધું લોગ એ પણ લોકવિરુદ્ધ છે ઉ બધું ભોગ એટલે વિષયોની અતિશય આમંજિત, વિષયોની તીવ્ર આધીનતા એ આધીનતાના યોગે સ્વપરનો પણ વિવેક નહીં થઈ જાય છે સ્વમા પણ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન થાય છે એને નથી રહેતું ગરીબિવસતુ જ્ઞાન કે નથી રહેતો પર્વતીયિના જ્ઞાન આ ચોમાસા જેવા ખાસ ધર્મ-ર્મના સમયમા પણ બ્રહ્મચર્ય જેવા ઉત્તમ આચારનું પાલન ન થાય એ શું ? ખરેખર, એ તીવ્ર વિષયલાલસાનું પરિણામ છે લોકવિરુદ્ધ કાર્યથી બચવા ઇચ્છનારાઓ, જે પોતાની વિષયાસક્તિ ઉપર પણ કાપ મૂકે, તોય સ્વ અને પરનું ઘણું ઘણું હિત સાધી શકે ! ‘લોકવિરુદ્ધચ્ચાઓ’-આ સૂત્રાક્ષરનું અવલમન કરનારે, પોતાનું જીવન ઘણુંજ માર્ગાનું-સારિ જનાવણુ પડશે એકે એક યદ્યેચ્છ વર્તન ઉપર અંકુશ મૂકવો પડશે એના નામે એક પણ ધર્મક્રિયાને ગોણું કે શિથિલ જનાવણી વાદ્યાત વાતો કરતા એકદમ અટકી જણુ પડશે પણ આ બધું વિચારણુ છે કોને ? ‘લોકવિરુદ્ધચ્ચાઓ’-આ સૂત્રાક્ષરના લાવને સમજનારથી કોઈની પણ દાનાદિ ધર્મક્રિયાનું વિકટન ડેમ થાય ? તે આત્માને સાધુજનની આપત્તિમા આનંદ કેમ આવે ? ? અને છતે સામર્થ્ય સાધુપુરુષો ઉપર આવી પડતી આપત્તિનો પ્રતિકાર કરવાનું કેમ ચક્રાય ???

આ એકે એક લોકવિરુદ્ધ કાર્યનો ધર્મિએ અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ ‘હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને ભવનો નિવેદ, માર્ગાનુસારિતા અને ઇષ્ટફલસિદ્ધિની સાથે લોકવિરુદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ પણ હો !’ કહો કેવી સુદર પ્રાર્થના છે ? આવી સુદર પ્રાર્થના અહુર્નિશ કરનાર આત્મામાં કેટલી ખવિત્રતા હોની જોઈએ ?—એ વિચારો

શુરજનની પૂજા

પ્રાર્થનાસૂત્રમાં ‘લોકવિરુદ્ધચાઓ’ ની માગણી પડી ‘શુરજનપૂજા’ ની માગણી આવે છે

“શુરજન-પૂજા”

*

શુરજનસ્ય પૂજા । ઉચિતપ્રતિપત્તિર્ગુરુપૂજા । ગુરવશ્ચ યદ્યપિ ધર્માચાર્ય્યાં દ્વયોચ્યતે તથાપીહ માતાપિતાદયોઽપિ ગૃહ્યન્તે ।”

*

‘શુરજનની પૂજા એટલે ઉચિત પ્રતિપત્તિ જો કે શુર તરીકે ધર્માચાર્યોજ કહેવાય છે, પણ આ સ્થળે માતાપિતાદિ ‘શુરજનોનું પણ ત્રહણ થાય છે’

*

મોક્ષનો અર્થ આત્મા, પ્રાર્થનાસૂત્રમાં ઉપરની માગણી સાથે શુરજનની પૂજાની પણ માગણી કરતા ઠહે છે કે-‘હે ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને શુરજનની પૂજા પણ હો !’ માતા, પિતા, કલાચાર્ય આદિ સર્વ શુરજનોની ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરવાની વૃત્તિ, ધર્માર્થ આત્મામાં સ્વાભાવિક રીતે જ જાગૃત થાય છે શુરજનોની ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરવામાં ધર્માત્મા

કદી પણ શિથિલ ન હોય, પણ એ ભૂલવાનું નથી કે-‘પ્રતિપત્તિ-
મા અનુચિતપણું નસાવી લેવાને પણ ધર્મનો અર્થ આત્મા કદીજ
તૈયાર નથી હોતો’ ઉચિત મર્યાદાઓના લઘનમા ગુરૂજનની
ગુરૂના પણ નહ ધર્મ જાય છે આથી એ પણ સમજી શકાય
તેવું છે કે-‘માતાપિતાદિએ પણ પોતામા માતાપિતાદિપણું કેળ-
વવું જોઈએ’ માતાપિતા તે છે કે જેઓ પોતાના સ્વાર્થના ભોગે
પણ પોતાના સત્તાનું આત્મહિત પ્રથમ ચિંતવે સત્તાનના
આત્મહિતને નહ કરનારા માતાપિતા પોતામા રહેવા જોઈતા
માતૃત્વ અને પિતૃત્વ ધર્મનો ઘાત કરે છે, એ ખાસ ધ્યાનમા
રાખવા જેવું છે સાચા કલાચાર્યો પણ તે છે, કે જેઓ પોતાના
વિદ્યાર્થિના આત્મશ્રેયની ચિંતા ખાન રાખે તે વિના સાચુ
કલાચાર્યપણું પણ નથી આવતુ વસુરાજ, પર્વત અને
નારદને માટે આકાશમા જતા ચારણમુનિના મુખથી જ્યારે
‘ક્ષીરકલ્પક’ નામના પાઠકે સાંભળ્યું કે-‘તેમાના જે નરકગામી
અને એક સ્વર્ગગામી છે’-ત્યારે એ પાઠકને પણ એમ થયું
કે-‘હું જેનો પાઠક-હું જેનો લલાવનાર-હું જેનો કલાચાર્ય,
તે નરકે જાય ?’ ખરેખર, આ સસાર અસાર છે માતા,
પિતા, વડિલ, બધું, કલાચાર્ય,-એ બધા આવા વિચારના
જોઈએ જેણે જેણે ગુરૂ જનવું હોય, તેના આ વિચાર જોઈએ
અરે, નોકર પણ ક્ષામી માટે એજ વિચાર પ્રમુખબુદ્ધિ
મત્રી પોતાના રાજા માટે શુ વિચારે છે ? (પગાર ખાધને
રાજ્યની કાર્યવાહી તો) સૌ કરે, પણ પ્રજાના શાસનને પામેલ
મારા જેવો સેવક છતાં મારો સ્વામી ઉન્નમોર્ગ-જામનથી
હર્ગતિએ જાય તો મને કલક યેન’હિન મર્મે પમાડવો જોઈએ’

ચેતની લાવના એ જોઈએ કે-‘મારો નોકર પણ કેમ ધર્મ પામે! દેવ, શુર, ધર્મને કેમ મેવે!’ નોકરની લાવના પણ એ જોઈએ કે-‘મારો માલીક ધર્મરસિક થઈને ધર્મને આરાધે’ નોકરે એવી કાળજી રાખવી જોઈએ આજ તો નોકર કહે છે કે-‘વચ્ચાસ રૂપીઆ લઈશ’ શેઠ કહે છે કે-‘મજુરી કર’ કામ ન હોય તો પણ હેરાન કર્યા કરે ચેતનું બગડે તેમા નોકરના બાપનું ગાંધ ન જાય એ આજની લાવના ધર્મ જવાથી બંધુ ગર્હ ‘દેર-હિપાશ્રયે નહિ જના’, વ્યાખ્યાન નહિ માનજનાર, એવા નોકર મળે તો ચોક્કસ કલાક કામ કરે,’ -એવી ધરજાથી નોકર ગોતરો તો લીખ મગાવશે આગળ તો નોકરની પરીક્ષા થતી હતી પૂછાતું હતું કે-‘તું કોણ છે? કયા દેવને માને છે? તારા દેવ-શુર-ધર્મને બરાબર માને છે ને?’ પેલો કહે કે-‘દેવનેવને નથી માનતો’-તો તરત કહેતા કે-‘ઘેર જા! જે દેવને નથી માનતો તે મને શું માનવાનો?’ એ આદમી કપાલે કાળુ તિલક ક્યારે કરે તે કેમ સમજાય? આવકને ત્યા આવેલા ઈતર નોકરો, આવકના આચારવાળા બની જાય. અહીં તો સાડ દેખાય ત્યા શિર ચૂકે ખોદુ દેખીએ ત્યા અક્કડ રહીએ કોઈ અભિમાની કહે એની દરકાર નહિ સારાના સેવક અને ખોટાને ખસેડવાનું તાકાત ન હોય તો ખોતે એનાથી આધા રહેવું ‘આ તો સાડયે ઠીક ને ખોદુએ ઠીક!’-‘અહીં પણ હું ને તહીં પણ હું’-‘સાડએ માડે ને ખોદુએ માડે!’-‘સ્વાદ્રાદના નામે એવા લોચા ન વળાય સાડ તે માડ ને ખોદુ તે માડે નહિ સાડ ત્યા હું ને ખોદુ ત્યા હું નહિ, એ જોખણ

(લાલન૦ ખોટાની તો ઉપેક્ષા)

ઉપેક્ષા ક્યારે ? ખોટાને સાફ બનાવવાની—સુધારવાની તાકાત ન હોય ત્યારે ! તાકાત હોય તો પ્રયત્ન કરવાનો શક્તિ કારગત ન લાગે ત્યાં ઉપેક્ષા ખરી મૈત્રી સાવનાનો અર્થ એ કે—‘પ્રાણી માત્રનું બલુ કરલુ સનેહી સ્વજનનું જ નહિ, દુશ્મનનું પણ !’ સફળ—સફલાવના દેખાય ત્યાં પ્રમોદ પ્રશંસા નહિ પણ પ્રમોદ પ્રશંસા ક્યારે ? શુભ પરિણામે સારો હોય તો ! શુભ ન હોય ત્યાં કરૂણા

(લાલન૦ પરદુ ખવિનાગિની કરૂણા)

શુભાભાવ તે પણ હું ખે કરૂણા જે જાતની ૧ દ્રવ્ય કરૂણા અને ૨ ભાવ કરૂણા હું ખીના હું ખે દૂર કરવાની ભાવના તે દ્રવ્ય કરૂણા અને ધર્મહીન પ્રત્યે—ઉન્માર્ગે આલ નાર પ્રત્યે—વિષયકપાયના માર્ગે અથવા તો પાપના માર્ગે આલ નાર પ્રત્યે—દયા તે ભાવ કરૂણા એને સુધારવા માટે જે શબ્દ કહેવાય તે કહેવા છતાં—પ્રય ન કરવા છતાં, અસર ન થાય ત્યારે ઉપેક્ષા પણ પ્રથમથીજ નહિ માતાપિતાદિ શુદ્ધજન ખરા, પણ ગમે તેવા તોયે થોડા ઘણા સ્વાર્થમા બેઠેલા બલુ કરે તે પણ મર્યાદામા માળાપ છોકરાનું સાફ હાથે, પણ ત્યાંએ એ ભાવના તો ખરી કે—‘એ પણ અમને પાળતો રહે’—આલુ ભેતા રહીને માળાપ બલુ કરે માળાપ વિગેરે સાફ બતાવે બધુ, પણ તે મર્યાદામા અપવાદ બધે હોય નિ સ્પૃહ માળાપ પણ હોય પણ તે કેટલા ? આગળીને વેઠ આવે એટલા !

(લાલન—જે પાળે તે પિતાને !)

હા ! પણ આત્માને પાળે તે કે માત્ર શરીરને પાળે તે ?
કયા પિતાએ પુત્રના આત્મપાલનની ચિંતા કરી ?

(લાલન—કૃષ્ણ જીવે)

બરાબર ! આખરે કાળલો ક્યો લેવો પડ્યો ?
મારે પણ અહીંજ આવવું પડ્યું આજનું બાળક
પણ સ્વાર્થ સુધીજ—‘બાપાજી—માજી’ કરે બાપાજી
રમણી લાવી આપે, દીકકાઠ થાય, પછી બાપાજી
જરા જોડે તો કહી દે કે—‘બાપાજી ! બહુ થયું, હવે બહુ
ઓવશો તો અલગ રહીજા અત્યાર સુધી મારો સ્વાર્થ તમા-
રામા હતો હવે હું જોઉં છું કે, મારો સ્વાર્થ ત્યાં વધુ છે’
આ સ્થિતિ પણ પ્રાય માબાપજી શીખવે છે નાનપણમા
નીશાળે જાય ત્યારે ગજવામા આવતું આપે ત્યારે જોડે
કે—‘ખાનગીમા ખાજે અને પારકામા લાગ પડાવજે’ આથી
‘મારૂં મારા બાપનું અને તારૂંમારૂં મહીમારૂં’—જો કહેતી
છે પછી જો મોટો થાય ત્યારે બાપાજીને પણ જો એમજ
કહે કે—‘મારામાથી શાનો આપુ ? તમારામા માડ લાગે વળગે,
બાકી હું ન આપુ’ સસ્કાર, કેળવણી, અભ્યાસ, એવા અપાયા
જોનું જો પરિણામ પ્રથમથીજ કહેવામા આવ્યું હોત કે—‘આ
બધું અનિત્ય છે અને—‘એના મમત્વમા પડનારા રીખાય છે’—
વિગેરે સસ્કાર પાડ્યા હોત, તો જો બાળક સીખ માગીને પણ
સેવા કરત. આ તો માને પણ કહી દે કે—‘માજી ! તમે ઘરડા
ચયા, પણ તમને કહી દઉં છું કે—‘તમારે જોને (ખમરીને)
કઈ કહેવું—કરવું નહિ’ મા કહે—‘મૂર્ખા ! જન્મ મેં આપ્યો
સીનામાથી સૂકામા સૂવાડનારી હું તારી ખાતર કેટલીએ

ચીજોનો ત્યાગ મેં ક્યોં ઉઘોં મેં અને આ જાવે ॥ શું ?
 બાળક કહે—‘બહુ થયું, એ હવરી રહવા દો, છાતાંમાના
 બેસી રહો !’ ઓઘાની વાત તો દૂર રહી, પણ સસારને
 પણ સુખી બનાવવો હોય તો પણ, પ્રભુના માર્ગને સમજો
 અને હવનમા ભવનિર્વેદ આદિ ભાવોને ઉતારો !

નિધાની આવશ્યકતા—

૧ કાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાઝ્ઞરિણ મહારાજા, મગવાચરણ
 રના ફરમાવી ગયા કે—આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે કારણ
 કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એકેય
 સુદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપે-
 કાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થયા છે કે—એનું હૃદયપૂર્વક સેવન
 કરનાર આત્મા કર્મભક્ષી શુદ્ધ બની મુક્તિપદને મેળવેજ
 માટેજ એ શાશ્વત્ છે—કોઈ કાલે વસ્તુરૂપે એનો અત થવાનો
 નથી દુનિયામાં એની સામે ટક્કી મકે તેવી કોઈ વસ્તુ નથી,
 માટેજ મધજા શ્રી તીર્થકરદેવોની શરૂઆતમાં નમસ્કાર કરાએલું
 આ તીર્થ છે' ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે આ આચાર શાસ્ત્ર—આ
 આચારો, જગતના કલ્યાણ માટે કહ્યા છે એ આચારો
 જીવનમાં ઉતારવા, એ સહેલું કામ નથી તે માટે એકવાર
 શુદ્ધ જાવના, જાવનાની મજબૂતાઈ અને ધ્યેયની નિશ્ચલતા
 તો થવી જ જોઈએ એટલા માટેજ પ્રાર્થનાસૂત્ર (જયપી
 યરાય)ની વિચારણા ચાલે છે રોજ ને રોજ ખીતરાગદેવ
 પાસે જે વસ્તુની માગણી કરીએ તે વસ્તુ અને તે વસ્તુની
 પ્રાપ્તિની જાવના, એ રોમેરોમ કેમ ન પરિણમવી જોઈએ ?
 જસવું અને હોટ દાકવો એ જે ન જાને એ તો મ્હોમાં
 આવે અને ઉઠી જાય : પણ ઉપભોગમાં ન આવે જોલવું
 કાઈ, હૃદયમાં કાઈ, વર્તવું કાઈ—એ કેમ જાને ? એ સંભવિત
 છે કે—શક્તિના અભાવે વર્તવું ફેર પડે, પણ વિચાર અને

ઉચ્ચારમા કેમ ફેર પડે ? કદી કોઈ મૃષાલાપણુ ઠરે, પણ-
 ‘મૃષા બોલવુ સારૂ’-એમ કહે અને-‘મૃષા બોલવુ જોઈએ’-
 એમ માને એ કેમ આવે ? એક માણસ પાપ કરે, છતાં
 પાપને પાપ કહે તેને પહોંચાય એનામા સુધારો થવાનો
 સમ્ભવ પણ ખરો પણ જે પાપ કરે અને પાપને પાપજ
 ન કહે, એને તો સુધરવાની કોઈ બારી જ નથી પાપ કરે
 તે જૂઠી વસ્તુ છે, પણ એને પાપ માને તો એને સુધારી
 શકાય છે સયોગ મળે તો એમા સુધારો થવાનો સમ્ભવ છે
 પણ પાપ કરે, ખોટું ઠરે, છતાં એને પાપ કે ખોટું માને
 નહિ, કહે નહિ અને બીજાનું સાબળે પણ નહિ એનું શું
 થાય ? તમારા અને અમારા વર્તનમા ભેદ પડે અરે, તમા
 રામાએ પરસ્પર એક બીજાના વર્તનમા ભેદ પડે પણ
 આપણા બધાયના-ભાવના, સાધ્ય અને ધ્યેય તો એકજ એમા
 ભેદ પડે એ ન આવે ભેદ પડે તો તો દિશા જ પલટાઈ
 જાય જે ધ્યેય એક હશે તો વસ્તુ, આજે-ઠાણે-વરસે અરે
 ભવાતરે પણ પમાશે વસ્તુ પ્રત્યે સફલાવ તો જોઈએને !
 જે વસ્તુ રોજ માગો છો, તેનો તો જાપ કરવો જોઈએ
 પ્રભુ પાસે જે ભાલો છો, તે હૃદયથી કે માત્ર મોઢાથી ?
 અહાં હાથ-હાથ કરો એમા કાઈ વળે નહિ પરિણામ
 લાવવું હોય તો તો ધર્મને સવસ્ત્ર સમજવું જોઈએ એ
 નક્કી કરવું પડશે કે-‘આત્માના ઉદ્ધાર માટે, સ્વપરના કત્યાણુ
 માટે, ધર્મ શિવાય બીજો એક પણ આધાર નથી-ઉપાય
 નથી-શરણુ નથી એ સસ્કાર ધરમા, બબ્બરમા બધે ફેલા
 વવા પડશે અને એ સસ્કારમા પોતાના આત્માને સ્થિર

કરવો પડશે એ કલાક સારા અને બાવીશ કલાક પાછા હતા એને એ, -તો પરિણામ શું ? સ્થિતિ એવી ચોતે ઢે-
 ન્યા જત્યો ત્યા એ સરકાર જ દેખો એનાજ લણકાર !
 તો તો વસ્તુ પામવા વળત આવે માટે પ્રથમ પ્રાર્થનાસૂત્ર
 (જયવીરરાય) લીધું તેમા પહેલી માર્ગણી-‘ભવનિવેદ’ની કરી
 એના વિના માર્ગાનુસારિતા આવે નહિ અને માર્ગાનુમાર્ગિ
 બનવા અસફળનો વિનય કરવો પડે અજ્ઞાની તથા અદ્ય
 જ્ઞાની હોવા છતાં, જે પોતાની બુદ્ધિ પર આશ્રય કરે
 તે અસફળ કહો, કદાશ્રય કહો કે દુરાશ્રય કહો, એ બધું
 એકજ ! અજ્ઞાની તથા અત્પજ્ઞાનીએ પોતાની બુદ્ધિ પર
 બહુ વજન ન મૂકવું જોઈએ બુદ્ધિનો ઉપયોગ મત્યને
 સમજવા કરવો પોતાની બુદ્ધિમા આવે એજ ખરૂં, એ
 આશ્રયથી તો સ્વયં મટે અને બીજાને મારી નાખે શાસ્ત્રનો-
 મત્યનો, જેટલો બુદ્ધિથી ઘર્ષ થકે તેટલો સ્વીકાર કરે અને
 ‘ન્યા બુદ્ધિ સ્વીકાર કરવા અમમર્થ બને, ત્યા સત્યત્રેમીએ
 માનવું જોઈએ કે-બુદ્ધિ અદ્ય છે અને શાસ્ત્ર તો ગહન
 છે, -માટે સમજાવું નથી

(લોકજન—ત્યા નિશ્રા આવે નિશ્રાની જરૂર)

અહીંજ વાધો છે નિશ્રાની અવગણના છે અને તે
 પણ ટેવળ ધર્મમાર્ગમાજ ! વ્યવહારમાર્ગમા તો નહિ ! ત્યા
 તો સમજે છે કે-વ્યોગ્ય રીતે ન વર્તાય તો પૂરૂ થવું મુશ્કેલ
 વ્યવહારમાર્ગમા તો બધાની સલાહ લે દોષ દાયદાની બારી-
 કીમા આવી ગયો, તો તરત વકીલ પામે બાપ દહે કે-
 ‘મરી ગયો, સલાહ આપો !’-વકીલ માગે તે પૈસા આપે

શરીર નરમ થાય કે-ઝટ વૈવ કે ડોક્ટર પાસે જાય વ્યા
 પારની આફતમા ઝટ કુશલ વ્યાપારી પાસે દોડી જાય આ
 જાધી નિશા છે ને ? ત્યા નિશામા વાધો નથી વ્યવહારમા
 હજીએ નિશા જીવતી જાગતી છે અને રહેવાની પણ ! પરન્તુ
 એક ધર્મમાર્ગમાજ આજના પોતાની જાતને સ્વતંત્ર ગણાવતા
 લોકોને, જ્ઞાનાપુરુષોની નિશામા રહેવું પાલવતું નથી પણ
 જ્યાં સુધી સ્વયં જ્ઞાતા ન જની શકાય, ત્યાં સુધી નિશા તો
 અગિયાર કરવી જ પડે વ્યવહારમા જાધે નિશા કબુલ રખાય
 છે નિશા વિના નાનાથી મોટા થવાય જ નહિ નિશા હોય
 તોજ નાનાથી મોટા થવાય અને મોટામાંથી માનવતા થવાય
 અને નિશાથી જ સુખપૂર્વક જીવી શકાય અહિંસાની વાતો
 કરે, પણ 'હવે શું ?-જીવનું સ્વરૂપ કેવું ?-જીવની દશા કયી ?-
 જીવની હિંસાથી થાય શું ?' તેમજ 'ભાવ પ્રાણ કયા ?-દ્રવ્ય પ્રાણ
 કયા ? આત્માનો હૃદય અને અસ્ત શું ?-અને ક્યારે થાય ?'-આ
 બધું પૂછો તો કહે કે-'જાણતો નથી '-તો ભાઈ ! અહિંસાની
 વાત જ્ઞાની કરે છે ?' આ સ્થિતિમા અહિંસાની વાત આવે
 કયી રીતે ? સયમની વાત કર પણ પૂછો કે-'સયમ કોને
 કહેવાય ?-અસયમ કેટલા પ્રકારનો ? મને રૂએ તે કર, હું
 ધારૂ તે કર, આમા અસયમ જરો કે નહિ ?'-આ પ્રશ્નો
 પૈકીના એક પણ પ્રશ્નનો સીધો ઉત્તર નહિ આપે સયમની
 વાત કરનારને અસયમ અને અસયમના હેતુઓ જાણવા તો
 જોઈએજ ને ? નાના માર્ગથી ઘેર જનાર, કયા ખાડા, કયા
 ટેકરા, કયા ભય, -એ જાણવું તો જોઈએને ? અહિંમા, સયમ અને
 તપ, એ એવી વસ્તુ છે કે-એમા કદી પોતાનીજ બુદ્ધિ મુજબ
 ચલાય નહિ અહિંમા, સયમ અને તપ રૂપ ધર્મની આરાધના

માટે તો ઉત્તમ જ્ઞાનીપુરુષોની નિશ્ચા અગિયાર કરવી. જ
 જોઈએ મોક્ષમાર્ગની આરાધના માટે જ્ઞાનીપુરુષોની
 નિવાનો સ્વીકાર થાય, તો પરિણામ બધું મીઠું આવે
 અજ્ઞાની કે અપણાની આત્માએ પોતાની બુદ્ધિ પર મદાર
 બાધવો ન જોઈએ જો તે પોતાની જ બુદ્ધિ ઉપર મદાર
 બાધે તો જરૂર પડ્યા વિના રહે નહિ જૈનશાસન કહે છે
 કે-શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યું તે પ્રમાણ માનવું અશક્તિ હોય
 તો ઠરનારને હાથ જોડો, તાકાત આવશે ત્યારે અમે પણ કરીશું,
 એમ કહો 'ભલે અમે થાય એટલું કરીએ, પણ માયુ તો
 તેજ કે-શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહ્યું છે એમા અમારી બુદ્ધિ
 તવા કહાપણ નકામું-' એમ કહો જ્યાં સુધી અસફળ ન
 જાય ત્યાં સુધી' માર્ગાનુસારિતા ન આવે જ્યાં શીખામણ
 સાક્ષણવાની યોગ્યતા જ ન હોય, ત્યાં પરિણામ શું આવે ?
 અહીં કાઈ બુદ્ધિનો ઇન્કાર નથી 'બુદ્ધિ હોવી જ ન જોઈએ,
 બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જ નહિ, બુદ્ધિની ખીલવટ જ ન
 કરવી'-એમ કહેવાનું નથી બુદ્ધિની તો બહુ જ જરૂર છે ભગવાન
 શ્રી હરિભદ્રસૂત્રીશ્વરજી મહારાજ કહે છે કે- 'ધર્મ એ ધર્માર્થ
 આત્માઓએ સક્ષમ બુદ્ધિપૂર્વક વિચારવા યોગ્ય છે ' અને
 છે પણ તેમજ 'સાધ્યની સિદ્ધિ માટે' સાધનનું આલબન હેવું '
 -એમા ટાંકનો જ ઇન્કાર ન હોય. પણ બુદ્ધિ ઉપર મદાર
 બાધી જ્ઞાનીપુરુષોની નિશ્ચાનો અવગણના કરવી, એ 'કાઈ
 પણ રીતિએ હિતકર નથી જૈન શાસ્ત્ર તો કહે છે કે- 'વિચાર
 પણ અધુરાને જ કરવા પડે છે જ્યાં સુધી વિચાર કરવા પડે
 ત્યાં સુધી અધુરા. માટે અધુરાએ જરૂર જ્ઞાની પુરુષોની
 નિશ્ચામા રહેવું જ જોઈએ.'

જીવલોકમા સારભૂત શુ ?

પ્રથમ ભવનો નિવેદ તે પછી અમદ્વિહના વિજયપૂર્વક તત્વાનુસારિતા અને પછી ઈષ્ટ ફલની પિદ્ધિ આ માટે વિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ અને શુદ્ધજનોની ઉચિત પ્રતિપત્તિ આ બધું આપણે વિન્નારથી વિચારી ગયા હવે જગતમા મનાતી ઉત્તમ વસ્તુની માગણી માટે પરમોપદારી પરમર્ષિયો ફરમાવે છે -

“ પરત્યકરણ ચ ”

*

“પરાર્થકરણ-સત્વાર્થકરણ, જીવલોકસાર પૌરુષચિહ્નમેતત્ ।”

*

‘પ્રાણી માત્રનું બહુ ઠરવું, એ આ જીવલોકમા સારભૂત છે અને એ પુરુષાર્થનું ચિન્હ છે’

*

ખરેખર, પરાર્થ એ જીવલોકમા સારભૂત છે પુરુષાર્થ પણ ત્યારેજ હીરો છે ! સ્વાર્થ એ વિશ્વમા ભારભૂત છે, ત્યારે પરમાર્થ એ સારભૂત વસ્તુ છે. શાસ્ત્રકાર મહર્ષિ કલિઠાલસર્વજ્ઞ ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરી-શ્વરજી મહારાજ-‘ ભવનિવેદ, માર્ગાનુસારિતા, ઈષ્ટફલસિદ્ધિ, લોકવિરૂદ્ધત્યાગ, શુદ્ધજનપૂજા અને પરાર્થકરણ ’-ને લૌકિક સૌન્દર્ય તરીકે ઓળખાવે છે ! અને તે પછી તે આત્માને લોકોત્તર ધર્મના અધિકારી તરીકે બતાવે ■ વાત પણ ખરી છે કે-‘ભવનિવેદ આદિ આવ્યા પછીજ શુભ શુદ્ધો યોગ ફળે છે’ માટે જ પ્રાર્થના સૂત્રમા ઉપરની વસ્તુઓને પ્રાર્થ્યા પછી શુભ શુદ્ધો યોગની પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે

અને સાથે-‘શુભ શુક્રના વચનની સેવા, સમાર રહે ત્યા મુધી અખડિત રહે’-એવી પણ પ્રાર્થના કરવામા આવે છે

શુભ શબ્દનું રહસ્ય

ઉપરની વસ્તુઓ પામ્યા પછી તેના ટકાવનો આધાર અને તેની સફળતાનો આધાર-શુભ શુક્રના યોગ ઉપર છે. શુભ શુક્ર ઉપરની વસ્તુઓને ટકાવવાનું અને ફલદ્રુપ કરવાનું સામર્થ્ય ધરાવે છે, એમા જે મત નજ હોય શકે શુભ શુક્ર વિના ભવના નિવેદને અને માર્ગાનુસારિતા આદિ સદ્-શુભોને ખીણુ કોણુ ટકાવી શકે ? કોઈજ નહિ ! આથી શુક્રની બાબતમા ઘણાજ સાવધ રહેવું ઘટે. શુભ શુક્રના યોગમા જરા પણ ભેદ ન થવો જોઈએ એમા ભેદ થાય તો પરિણામ શું ? ચ્દીમર કાળી થાય તો બદર આવે કે તળીયું ? શુક્ર કદાચી બધું આવી જતું હતું, તો શુભ શુક્ર કેમ લખ્યું ? કારણકે-જેટલી સારી ચીજ તેની નકલ નીકળે છે અસલની નકલ હોયજ સાચા મીઠાના પ્રચારની સાથે નિયમા ખોટા મિઠાનો પ્રચાર પણ હોય છેજ સારાપણં ને ખોટાપણું સાથે ને સાથે જ છે માટે ‘સુ’-‘શુભ’-‘શુદ્ધ’ વિગેરે વિગેરે શબ્દો ઉપર ઉપજારી પુરવો ભાર મૂક્યા વિના રહેતા જ નથી બુદ્ધિ પણ ‘સુ’ ને ‘કુ’ બને હોય, પણ આપણે તો ‘સુ’ જોઈએ : તેમ શુક્ર પણ ‘સુ’જ જોઈએ આથી જ ‘સુદગુરુજોગો’ અને ‘તત્ત્વયજ્ઞસેવના’નું વિવરણ કરતા, પરમ ઉપકારી મહર્ષિ કરમાવે છે કે -

“શુભગુરુયોગો-વિશિષ્ટચારિત્રયુક્તાચાર્યસમ્બન્ધ, તથા તદ્વચ-

નસેના—સદગુણવચનસેવના, ન જાતુ ચિદયમહિતમુપદિશતિ, કામવ-
માસસાગ્મલ્પટા—સમ્પૂર્ણા । ”

*

‘શુભ શુદ્ધનો યોગ—એટલે વિશિષ્ટ ચારિત્રયુક્ત આ-
ચાર્યનો સખધ તથા સદ્શુદ્ધના વચનની સેવના, આ સસાર
પર્યંત અખડિત એટલે સપૂર્ણ હો !—કારણકે સદ્શુદ્ધ કદી પણ
અહિતનો ઉપદેશ કરે નહિ’

*

વિશિષ્ટ ચારિત્રે કરીને સહિત શુદ્ધનો યોગ જોઈએ
એવા શુદ્ધનો યોગ થયા બાદ—‘તત્ત્વચણ-સેવના-આ-
મવમલકા !’—‘સદ્શુદ્ધના વચનની સેવના અખડપણે,
આ ભવ પર્યંત એટલે આ જન્મ પર્યંત નહિ, પણ સસારમા
જ્યાં સુધી રહું ત્યાં સુધી પણ ખરી !—’એક વખત શુદ્ધમા
શુભપણાનો નિશ્ચય થઈ જાય, પછી એમના વચનમા શકા
ન થવી જોઈએ શુભપણું ચાલ્યું જાય તો આ માગણી
ન થાય સાચો સીકો ભલે રોજ તીજેરીમા રહે, પણ એમા
ખોટો માવૂમ પડ્યો તો ડાહ્યો માણસ તે, જે જે એને ફેંદી
દે હનર સીકામા પાચ ખોટા આવે તો લોકવશ થઈ
મમજી માણસ રાખે નહિ નવસેં પચાણું ભલે થાય, પણ
ખોટા તો તુરત ફેંદી જ દેવાનો કારણ કે—એ જાણે છે
કે, પકડાયા તો બાર વાગી જાય ખોટા સીકાઓની કિંમત
ઉપજાવવાનો પ્રયત્ન સરખોય તે કરે નહિ કારણ કે—
કોઈ વખત જલકિત થવામા એ કારણભૂત છે એવો હોલ
ડાહ્યા વેપારીને ન હોય ‘શુભ શુદ્ધના વચનની અખડપણે
સેવા આ ભવ પર્યંત’ હો !—’એમા વચનની સેવામા શુભા-

વંવાપણું છે નહિ આત્માનો એકાતે સુધારોજ છે આ પ્રાર્થનામા ઘઈ બાકી છે? આ સુજન થઈ જાય તો- 'ભવનિન્વેઓ'થી માડી, 'તત્ત્વચણુસેવણા આભવ-મખડા'-સુધીની આ બધી માગણી જો ધરાબર ભાવના રૂપે પણ ચિત્ત થઈ જાય, તો પછી આત્મા વરમા, ખાવા પીવામા, મોજશોખમા, ગગરાગમા આનંદ ન પામે માગણી વખતની વિધિ, મર્યાદા, કેની સરસ છે? મર્યાદા, માગણી, સુદ્રા, બધુજ સુદર કોઈ પૂટે ડે- 'માગણી બાદ તમારા વિચારમા પરિવર્તન થયું? ભવની પ્રવૃત્તિ વધી કે ઘટી? પ્રાણાતિપાત, મૃપાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિશ્રદ્ધ-અરે અહારે પાપસ્થાનકની પ્રવૃત્તિ વધતી જાય છે કે ઘટતી જાય છે? પરિશ્રદ્ધ મળતો નથી એ જાણી વાત છે, પણ અતરંગમા વધે છે કે વટે છે? જીવગી સુધો ન મળે પણ ભાવના કયી? મેળવવાની કે છોડવાની?'-આવા પ્રશ્નોનો શો ઉત્તર હોય એ ઠઠિ વિચારો છો? મળવું એ મયોગાધીન છે-પુણ્યોદયા-ધીન છે અને જાય ત્યા પાપોદય છે, પણ મનોવૃત્તિ શી જોઈએ? જાય અને આવે એ પુણ્યલનો યોગ છે એના-થીજ આત્મા સુખી કે દુઃખી એમ કાંઈ જ નથી ઢગલા-બધ હોય તો સુખી અને ન હોય તો દુઃખી, એમ પણ નથી બહુ પરિશ્રદ્ધ હોય તે બહુ સુખી જ હોય, એમ કંઈ શકાય તેમ નથી! મમ્મણું શેઠ પાસે લક્ષ્મીનો પાર નહોતો અને પુણીયો શ્રાવક પાસે સાડા બાર દોકડાંથી અધિક ન હોતી મમ્મણું શેઠ શ્રીમતાઈમા ઉંચી કોટિનો, જ્યારે પુણીયો શ્રાવક નિર્ધનોમા ઉંચી કોટિનો છતા પણ એ પા'તો

શ્રાવક ત્રિકાલ ત્રિનિપૂજન, ગુરુભક્તિ, દાન અને કાયમ ધર્મક્રિયા કરતો સામાયિક અષ્ટપણે કરતો ત્યારે મમ્મણુ શેઠ દિવસે પણ મજુરી, રાત્રે પણ મજુરી અને વર્ષાદની ઝડી-યોમા પાણીમા પડી લાકડા લાવતો તેવ ને યોગા ખાતો ! પરિણામે મમ્મણુ સાતમીએ ગયો અને પુણીયા શ્રાવકની સારામા મારી નામના આજ સુધી ચાલી આવે છે આ વસ્તુ અહર્નિશ વિચારવા જેવી છે અને પ્રાર્થનાસૂત્રદ્વારા કરાતી માગલી જીવનમા ઉતરી જાય, તેવા પ્રયત્નો પણ અવિરતપણે કરવાની ખાસ જરૂર છે કારણ કે-આત્માનું વાસ્તવિક શ્રેય એમાજ મમાય છે

કુબ્યસનોધી થઈ રહેલી ખરાબી—

શાસ્ત્રે મોક્ષ સાધ્ય માન્યું અને ધર્મને તેનું સાધન માન્યું દુનિયાએ કામને માધ્ય માન્યો અને અર્થને તેનું સાધન માન્યું કામની જડ મોળી ન પડે, ત્યાં સુધી થાય શું ? કામ એટલે સ્પર્શેન્દ્રિયનો વિષયજ નહિ પરંતુ પાચે ઇન્દ્રિયોના વિષયની લાલસાએ કામ છે એમાએ રસના ભયકર છે એના યોગે બધીયે ઇન્દ્રિયો જહેડી ઉઠે છે ખાવાનો શોખ, એજ રસનાનો અર્થ કે બીજો ? એ શોખ એવો ભયકર લાગ્યો કે-લક્ષ્યાલક્ષ્યનો પણ વિચાર નહિ કેટલાકને તો દિદિગની પણ ખબર નહિ હોય ! કેટલાક તો હજી પૂછે છે કે- કદમૂળ કયા કયા કહેવાય ?' લક્ષ્યાલક્ષ્યનો વિચાર લગલગ નાશ પામ્યો છે વિચારવાની કુરસદ પણ હોય નહિ ત્યાં શું થાય ? જૈનશાસનની લક્ષ્યાલક્ષ્યની વાત બહુ જૂદી છે આજે તાજી લાવેલી ચીજના પણ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શમા

જો ફેરફાર થાય તો તે અભક્ષ્ય છે જોન શાસ્ત્ર એને અ-
ભક્ષ્યની કોટિમા મૂકે છે જોનકુળમા જન્મેલાની સ્થિતિ એ
જાતિની હોવી જોઇએ કે, બહાર કે ઘેર-કોઈ પણ સ્થળે, અ-
ભક્ષ્ય વસ્તુનું ભક્ષણ ન કરે અને ભક્ષ્ય વસ્તુના ભક્ષણમા
પણ નિયમિત અને આજે હોટેલો કે જ્યાં આ જાતિનો
ભક્ષ્યાભક્ષ્યનો વિચાર નથી, ત્યાં ખાવું એ ભક્ષ્ય કે અભક્ષ્ય ?
પેથી ગરીબની મજબૂતી વધતી જાય છે એમ ? નહિ જ
પણ એક જાતનો આત્મનાશક શોષ વળગ્યો છે વારૂ,
મનુષ્યે ખાવું કેટલી વાર જોઇએ ? કેટલા કલાક ખાવું જોઇએ ?
રાત્રે, દહાડે, સવારે, બપોરે, -બસ ચાલુ જ એમ ? ઉંઘનાના
સમય શિવાય ઘણાનું મોઢું ભાગ્યે જ બંધ રહેતું હોય
રહે એ અપવાદ ઘણા એટલે બધા ન મમજતા જોનું
મોઢું આખો દિવસ ચાલે તે ક્યો કોટિનો ? પૂર્વે પણ મુખવાસ
ખાતા હતા, પણ તે જમે ત્યાં જ અગર દીવાનખાનામા !
પણ ત્યાંની નિષ્ટાવીને જ ઉઠે પછી આખો દિવસ નહિ
મુખવાસ મુખશુદ્ધિ માટે છે, મુખમા ગદવાડ કરવા માટે
નથી ' ખાતા ખાતા બોલવાથી તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બધાય
છે' -એમ શાસ્ત્ર કહે છે હવે મોઢું ચાલુ રાખનારાની દશા
ક્યો ? આ વાત હું કહું એટલે ઝટ કહે કે - આ જમાનામા
ચાલે ?' ભાઈ ! ત્યારે આવી વાત કયા જમાનામા ચાલે ? બોલવું
એ શબ્દ છે શબ્દ એ જ્ઞાનનું કારણ છે માટે અશુદ્ધ મુખે
ન બોલાય પણ મોઢું બંધ રહે તો એ નિયમ પળેને ? આજની
દશા એ છે કે -જ્યાં જાય ત્યાં, મોઢું ખાલી ચર્ચુ કે જે સાધન
મળ્યું તે લઇને મોઢામા નાખ્યું એક-એક

માડી પ્રાય પચાસ-પચાસની સખ્યા મુધીના પાન ખાય ! મને એ થાય છે કે-‘એ ખવાતા શી રીતે હશે? મુઝવણ પણ ન થાય? આ સ્થિતિથી એટલે કે યથેચ્છ ભગણથી બુદ્ધિ બગડી તમે કહેા છો કે-‘રાગ વધ્યા, બુદ્ધિ બગડી’-પણ એમ ન થાય તો થાય શું? આખો મીઠીને જે હોય તે ખાય, એની બુદ્ધિનો સદુપયોગ થાય શી રીતે? જે પેટમા દુધરો ભરવાનું ૪ કામ ચાલુ રાખે, એ વિચારે કયા વખતે? આ બધી ચીજો આત્માને પાગલ બનાવે છે આથી તો વિનયવાસના બળનતર બને છે આળ અને ઠાન વિગેરે એવા બને છે કે-ન લેવાનું જૂએ, ન સાબગવાનું સામળે, ન બોવવાનું બોલે દશો ખ્યાલ જ ન રહે. આ હશામા અખડપટ્ટે સફશુરના વચનની મેવના રહે કયાથી? એ તો અખડા ન રહે પણ ઉ ટી ખંડખડા થઇ બચ આ સ્થિતિ મુધર્યા વિના સુધારો શી રીતે થાય? ‘આહાર તેવાં આહકાર’-આવે એમા આત્મર્ય શું છે? આથી તો અનીતિ પણ વધી પચીસ-પચામના પગારમા પાચ-દશ ચાહના ખાતા, આળો દિવસ પાન, બીડી-હવે તો બીડી નહિ પણ મી 11રેટ-લેઇએ, પછી પૂર થાય શી રીતે? પછી હાથ મારવાનું મન થાય, મટ્ટો પણ કરે ! આવે તો ઠીક-નહિ તો કોને દેવા છે? આ બધું કાણે શીખવ્યું? ચેવી બધી કુટેવોએ અને ખરાબ વ્યસનોએ ! મર્યાદિત જીવન હોય તો આમ બને? જે વાર ભોજન લેવાતું હોય-ચોગ્ય ચીજનું ભોજન જે વાર કરાય, તો જીવનમા ઘણો સુધારો થઇ બચ સદ્દો બહુ ભયકર ચીજ છે, પણ કહેવાય નહિ કેમ? બધા એને આધીન સદ્દા કરનારના

પરિણામ, ભાવના અને ધૂન ડેવી? જરાએ શાંતિ છે? ઓવીસે કલાક તેજ-મદીના વિચાર કેટલા ટકા વધ્યા અને કેટલા ઘટ્યા? વધ કે વટ કેવી? ફેવરની કે અનફેવરની? સ્થિતિ પરાધીન તાર આવે એના પર ભાવ આ ભાવ નાને લઇને આર્તની રાથે રૌદ્ર ધ્યાન આવતા પણ વાર નહિ જોવામાં આવે છે કે-પહર પહર વર્ષના છોકરાઓ સદો કરે છે કહે કે-‘હાવ મૂક્યો છે, પાથ આવે કે દશ જાય’ આવે તો ઉડાવે અને જાય તો માથુ ફેરવે આગરનો ખ્યાલ નહિ કામની સામગ્રી-વિજયની ભાવના વધી ગઈ આ સ્થિતિમાં ભવનિવેદની ભાવના શી રીતે આવે? એ ભાવના ન આવે તો જૈન આત્માને ખરે ખર મૂળવણ થવી જોઈએ અને તેનું રોજ દુ ખ થવું જોઈએ એ દુ ખના શમન માટે શાંતિ અને સતોષપૂર્વક ધર્મ બરા-ખર આરાધવો જોઈએ આજે બીમારોને ડૉક્ટર પણ ગરમ પાણી પાય છે શાંત તો પ્રથમથી જ કહે છે, પણ માનવું છે કોને? એક વાર ખાવું એને વેદક પણ વળાણે કે તમે કેટલીવાર ખાઓ છો? વિષયના અતિસગથી કાય થાય છે, એ તો આજના મુધરેલા ગણાતાઓને પણ કબુલ્યા વિના છૂટકો નથી આ બધા કુબ્યસનોમા જે જે ફસાયા હોય, તેઓએ એકદમ એકી સાથે કાયમને માટે બધ ન કરી શકાય, તો ચાર મહિના માટે અભ્યાસ તરીકે પણ તેનું સેવન બધ કરવું જ જોઈએ એકથી અધિક વખત અને અમુક ગણતરી શિવાયની વસ્તુ નહિ ખાવી અને ઘ્રાણ્યર્થનું પાલન કરવું’-આ રીતના નિયમનું પાલન કરવા સાથે યોગ્ય અક્રુશ

નીચે રહેવામા આવે, તો અયોગ્ય વ્યસનો આપોઆપ ઘટવા માટે એક વારથી ન નભે તો બેથી અધિકવાર નહિ અને તે પણ ચેરજી ! જ્યા-ત્યા નહિ ! શ્રી જૈનશાસન તો કાયદો કેવો મજેનો છે ? સુંસી પચ્ચખખાણુ ઠરે તો, દિવસે જ્યારે જ્યારે વાપરે એટલો સમય કલાક-બે કલાક ખૂટા ખાકીનો મમય ભોજનથી વિરતિ મરતા પહેલા ચારે આહારનો ત્યાગ ઠરનો જોઇએ, પણ આજે તો હાર્ટ ફેઇલના દરદ, તે ક્યારે ચાર આહાર તજે ? સુકમી પચ્ચખખાણુ હોય તેને ઉમા ઉમા કે સુતા સુતા મરાય તો પણ ચિંતા શી ? જીવન એવું બનાવો, અભ્યાસી એવા બનો કે-જેથી મરણની ભીતિજ ન રહે આ તો કહે છે કે-મરણ આવશે ત્યારે જોશું ! તે વખતે શું જોશો ? ચાર છ મહિના સુધી એવું જીવન ઘડો કે-ચાર છ મહિને ખબર પડે કે, ધર્મ એ એક અજબ વસ્તુ છે જીવનપર અને ઇદ્રિયોપર નિયંત્રણ મૂકી દો, પછી જૂઓ કે કેવું સુંદર થાય છે ! નક્કી કરો કે-ખબરમા તો ખવાયજ નહિ અને ઘરમા પણ અસક્ષ્ય તો નહિજ બીજે કદી ખાવાનો પ્રસંગ આવે તો ખાવાને અયોગ્ય એવી ચીજનું લક્ષણ તો નજ કરવું આ થાય તો વિષયવામના, લામની લીમતા આપોઆપ શમી જશે રોગ શમાવવા આજે લાઘણી કરાવવામા આવે છે તમારાથી મહિનાના ઉપવાસ ન થાય અરે,-એક ઉપવાસ પણ ન થાય, તો જે થઈ શકે તેમ છે તે તપ તો કરો ! એકથી અધિક વાર ન ખાવુ એ પણ તપ છે : બેથી અધિકવાર ન ખાવુ એ પણ તપ છે ત્રીજવાર ન ખાવુ, બહારની વસ્તુ નજ

ખાવી, બહાલામા બહાલી વસ્તુનો ત્યાગ કરવો, - આ બધા તપના પ્રકાર છે જેમ અગ્નિમા તપાવનાથી સોનું શુદ્ધ થાય છે, તેમ આત્માને તપરૂપ અગ્નિમા તપાવો, કે જેથી કર્મભજ બગી જશે અને આત્મા શુદ્ધ બનશે કાલ્યા વેદો તો કહે કે- ' ભાઈ ! મારી દના છે તો ઉત્તમ અને તારો રોગ પણ મેં પરખ્યો છે, પણ કુપચ્ચ છોડાશે તો પછી રોગ મટશે ને કુપચ્ચ ન છોડવું હોય તો મહેરબાની કરી મારી દવા કરતો મા ' અહીં પણ આત્મશુદ્ધિ માટે શ્રી જિનેશ્વરદેવનો ધર્મ હૃદયમા ઉતારવો હશે, આત્માને ધર્મમા તન્મય બનાવવો હશે, તો આ બધા વ્યસનો તો છોડવા પડશે અને કઠાચ એકદમ છૂટી શકે તેમ ન હોય, તો તે છોડવા જેવા છે-એમ માની તેને છોડવા માટે પ્રબળ પ્રયત્નો આદરવા પડશે અગ્રોગ્ય ખાનપાનથી આત્મા વિકૃત બને છે અને પરિણામે અગમ્યગમન પણ વધતું જાય છે અને એમાથી જ આજના બવા વિષમ વિચારો પેદા થાય છે, એ આજે સ્પષ્ટપણે દેખાઈ રહ્યું છે અખડ બ્રહ્મચર્યની ઉપામના કરવાની જ એક કામનાવાળા જીન કુલમા, પરનાગી-સહોદરતા તો અવશ્ય હોવીજ નોંધએ, એમા શકા જ રી ? પરસ્ત્રીનું વ્યસન તો જીનકુળમા હોવું જ ન થટે જીનકુળને એ તો મોટું કલક લગાડનાર છે આજે હાથ ઉપર અકુશ નથી નાટક, ચેટક, મીનેમા વિગેરેનો ચડસ જળરો છે એ પણ વિકૃત ભાવનાનું એક મોટું કારણ છે નાટકને કોઈ વૈરાગ્યનું કારણ કહેતું હોય તો તે બ્રમણ છે એમા બહુલ્યતા વિષય-વાનનાને પોષનારી મામત્રી છે ચાર જ્વાલમા કદી ચાર મીનીટ વૈરાગ્યનું લટકુ હોય એની અસર શી ? વીત

ગગ-વીતરાગની મૂર્તિવૈરાગ્ય ન કરે અને નાટકીયો વૈરાગ્ય કરે
 એમ? વૈરાગ્ય લાવવો હોય તો વીતરાગને જૂઓ! એ વીતરાગની
 મૂર્તિને ખરાબર નિહાળો! સાધુઓને, ત્યાગીઓને, સયમને,
 સયમના ઉપકરણોને ધારી-ધારીને જૂઓ! એવી વસ્તુઓ
 દૃષ્ટિ ચન્દ્રુખ રાઓ કે-જે જોવાથી દૃષ્ટિ સુધરે દૃષ્ટિ ન સુધરે
 ત્યા સુધી સુધર વસ્તુ પમાય નહિ ઘણા કાળની ટેવ છે તે
 જો એકદમ ન જાય તો ધીમે ધીમે છોગે કહે ॥ ખાતર પણ
 આ ચાર-છ મહિના કરી તો જૂઓ, પછી ઘણું જ મજેનું
 લાગશે શીલવત આત્માઓની સ્તુતિને તો આવશ્યક ક્રિયામા
 પણ સ્થા ॥ છે સવારના પ્રતિક્રમણમા સતા અને સતીઓના
 નામ લે ॥ ય છે જ્યા પુણ્યાત્માના સ્મરણ જાગતા હોય, ત્યા
 આત્મા જરૂર પાપવામનાથી પાછો હુકે ભરહેમરની સંજગાય
 ખોલો અને વિષયવાસના રહે? એ જોલનાર પરસ્ત્રી પુઠે
 ભટકે? પછી તીથિ, પર્વ, દિન ઠે રાત કાર્ધ પણ ન જૂએ
 એ ક્રમ ખને? જૈનકૃપમા જન્મેલાને એ વસ્તુ ન શોલે!
 જૈન જાતિમા નાનો પણ દોષ હોય તો અમને ખડું ખટકે
 જે જૈનોમા વતસ્પતિના ભક્ષણમા પણ વિવેક હોય, તીથિ
 આદિએ વતસ્પતિનો પણ ત્યાગ હોય, જમૂળાદિને તો
 ખનાય જ નહિ, ત્યા ખરાબ બહી ઘુમતી હોય તો કહેવી જ
 પડે ન કહેવાય તો નીકળે કેમ? ભયકર પરિણામવાળી
 વસ્તુને દૂર કરાવવા ઉચ્ચતાથી પણ કહેવું પડે આનંદપૂર્વક
 કરેલા અલક્ષ્યના ભક્ષણથી અને અપેયના પાનથી સારી
 એટલે ધર્મની ખુદ્દિનો નાશ થાય છે નહિ તો વીતરાગનો
 પૂજારી અર્થકામનો આટવો લોણી હોય? એ કામ અને
 અર્થ પાછળ પાગલ ખને? સુંદર આચાર ગયા એટલે વિચાર

ઉપર પણ ખરાબ અસર થઈ, નહિ તો જ્યાં છોડવાની જ વાત હોય, એવા વીતરાગના ભક્તને અર્થઠામની ભાવના ભયકર રીતે સતાવે ? જે વસ્તુની માગણી કરો છો, એને છૂવનમા ઉતારવા ચાર મહિના તો શુદ્ધ આચાર-વિચાર રાખો ! પ્રદ્વચર્યનું પાલન અને આરભાદિ બધ હોય તો જુઓ, કયી અસર થાય છે ! ગારુ તો ઠહે છે કે-‘ઓમાત્રામા વેપાર, રોજગાર, આરભ, સમારભ, બધ કરી કેવલ ધર્મની સાધનામા લીન રહેવું’

x

x

x

લીમા ગેહનુ દેહાત

મત્રીશ્વર ઉદાયનના પુત્ર વાગૂભટ શ્રી શત્રુજયના ઉદ્ધાર માટે, શ્રી શત્રુજયની તલેટીમા આવાસો સ્થાપીને સૈન્યની સાથે રહ્યા છે. પાટણના મત્રીશ્વર-રાત્ર કુમારપાળના મત્રીશ્વર, શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કરવા જાય-એ વાત કઈ છૂપી રહે ? ગામેગામ સમાચાર પહોંચી ગયા સૈન્યના ઉદ્ધારની વાતને સાંભળીને ધણા શેઠીયાઓ, પોતાની લક્ષ્મીના વ્યયથી પુણ્યમા ભાગ લેવાની ઇચ્છાએ આવી પહોંચ્યા મેત્રીશ્વર ટીપ કરવા નહોતા નીકળ્યા. પાટણના મત્રીશ્વરને ટીપની જરૂર પણ નહોતી. પણ પુણ્યકાર્યમા ફાળો આપવાના ઇરાદે ગામે-ગામના શ્રીમાનો પોતાની મેળે આવી પહોંચ્યા આજની દશા વિચારો ! કેાઈ સામાન્ય માણસ ઉત્તમ કાર્ય માટે ટીપ કરવા આવે તો કયી રીતનું વર્તન થાય છે ? કેાઈ ટીપ લઇને આવે તો ખૂબી થવું જોઈએ. ટોઈ ઠેકાણે ધર્મસ્થાન જાય છે, એની તમને ટીપના જ્હાને ખગર

આવનારને તો વધાવવો જોઈએ. એ આવે એમા તમારી મહત્તા કે હાનિ ? ગી લાવના થાય છે તે આત્માને પૂછો અને શી ઠરની જોઈએ તે નક્કી કરો ! મત્રીશ્વર વાગૂલટ ઉદ્ધાર માટે જાય છે, એ માલગીને અનેક શ્રીમાનો પોતાની લક્ષ્મીના ચઢવ્યયથી-પુણ્યકાર્યમા લાગ લેવાની લિપ્સાથી વગર આમત્રણે આવી પહોચ્યા તેઓથી સેવાતા મત્રીશ્વર પોતાના પટમડપમા સભા ભરીને બેઠા છે આ વખતે ‘ટીમાણીક’ ગામમા વમનાર ‘ભીમ’ નામના કુતપિક, ૪ જેની પાસે માત્ર ૭ દ્રમકની મુડી છે, તેણે કટકમા ધી વેચીને શુદ્ધ વ્યવહારદ્વારા એક રૂપીઆ અને એ દ્રમક પેઠા કર્યો એક રૂપીઆ અને માત્ર દ્રમકની મુડી વાગા તે મહાનુભાવે, એક રૂપીઆના પુષ્પોથી મનના આનંદપૂર્વક શ્રી સપ્તભદ્રેવ લગવાનની પૂજા કરી અને પાછા આવેલા તેણે કટકની અઠર ભમતા પટમડપમા આસન ઉપર બેઠેલા અને કોટીશ્વર વ્યવહારીઓથી સેવાતા મત્રીશ્વર વાગૂલટને જોયા જોવાની અભિલાષાથી અઠર જવાની ઇચ્છા છતાં પણ તેને અઠર કોણ જવા દે ? દ્વારપાલો દ્વારા ફર ધકેલાતા એવા પણ તેણે મત્રીશ્વરને જોયા અને વિચારવા લાગ્યો કે —

“ સહો ! મર્ત્યતયા સૌત્ય-મસ્ય મેડપિ ગુણૈ પુન ।

દ્વયોરપ્યતર રત્નો-પલ્યોરિવ હા મહત્ ॥ ૧ ॥

*

પ્તાદક્ષ મહાતીર્થ-મપ્યુદ્ધર્તુમય ક્ષમ ।

ન કાયમાનમપ્યસ્મિ, નવીર્તુમહ સહ ॥ ૨ ॥”

*

‘આશ્ચર્યની વાત છે કે-મનુષ્યપણથી તો આમની અને મારી સમાનતા છે, પણ ખેદની વાત છે કે-ગુણોથી તો આ મહાપુરુષની અને મારી વચ્ચે રત્ન અને પથ્થરની માફક મોટું અંતર છે કારણ કે-આ મહાનુભાવ આવા પ્રકારના મહાતીર્થનો ઉદ્ધાર કરવા માટે સમર્થ છે અને હું મારી કાયા નેટલું પણ નવું તીર્થ કરવાને સમર્થ નથી’

* /

વિચારો! આ મહાનુભાવની ભાવના કેટલી ઉત્તમ છે? માનના શક્તિમપત્તો આને કયી ભાવનામાં રમે છે અને આ પુરુષવાન કયી ભાવનામાં રમે છે, એ ખાસ વિચારવા જેવું છે મહાન્ પુરુષોદય વિના આવી દશામાં આવા વિચારો આવવા, એ ઘણું જ મુશ્કેલ છે આ દશા પ્રાપ્ત કરવામાં જ સાચું આત્મશ્રેય છે ઉત્તમ વિચારોમાં મગ્ન થયેલા તે મહાનુભાવને દારપાલોએ ગળેથી પકડીને, દૂર કયો એ મત્રીશ્વર લેયું અને બોલાવીને પૂછ્યું! તે મહાનુભાવે પોતાની સઘળી હકીકત કહી. એમાં તે મહાનુભાવે કેરેલી શ્રી જિનપૂજની હકીકતને સાલળીને, મત્રીશ્વરે આનંદમાં આવીને સર્વ સમક્ષ સ્તુતિ કરતા કહ્યું કે—

“ ધયસ્ત્વ નિર્ધનોઽપ્યેવ, યો જિનેન્દ્રમપૂજયત્ ।

ધર્મવ ધુસ્ત્વમસિ મે, તત સાધર્મિકત્વત્ ॥ ૧ ॥ ”

*

‘નિર્ધન એવા પણ જેણે આ પ્રમાણે શ્રી જિનેન્દ્રદેવની પૂજા કરી તે વૃં સાધર્મિકપણથી ખરેખર મારો ધર્મબંધુ છે!’

*

આ પ્રમાણેની સ્તુતિ કરીને મત્રીશ્વરે તે મહા-
નુભાવને જલાત્કારે પોતાના અર્ધાસન ઉપર બેસાર્યા
જ્યાં આ પ્રકારની સાધર્મિકભક્તિ હોય અને આ પ્રકારનો
સાધર્મિકપ્રેમ હોય, ત્યાં શું કમીના રહે? આ રીતના
વ્યવહારથી એ ભીંમો ચેઠ પછુ વિચારે છે કે —

“ અહો ! જિનધર્મમહિમા, જિનાર્ચનલીલાયિત ।

યદહ દરિદ્ર—શિરોમણિરપિ માનિત ॥ ”

‘અહો શ્રી જિનેશ્વરદેવના ધર્મનો મહિમા અને શ્રી
જિનેશ્વરદેવની પૂજાનું જેવું લીલાયિત છે, કે જેથી દરિદ્રશિ-
રામણિ એવો પણ હું આ રીતનું માન પામ્યો.’

ધર્મની ઉચિત પ્રતિપત્તિથી આત્મા કેવો ધર્મરસિક બને
છે, એ સમજવાજેવું છે કેાઈ પણ ધર્માત્માને જોતા ધર્મપ્રેમીનું
હૃદય હર્ષિત બન્યા વિના રહેવુંજ ન જોઈએ શ્રી જિનેશ્વર
દેવની ભક્તિ કરનાર તરફ મન્માન ન ઉપજે, તો બીજા
કોની તરફ ઉપજે? હવે આજ વખતે સાધર્મિકો મત્રીશ્વર
શ્રી વાગ્ભટને કહે છે કે —

“ પ્રમવિષ્ણુસ્ત્વમેકોડપિ, તૌર્યોદ્ધારેડસિ ધીસર । ।

વઘૂનિત તથાપ્યસ્માન્, પુણ્યેડરિમન્ ચોક્તુમર્હસિ ॥ ૧ ॥ ”

‘હે મત્રીશ્વર ! આપ એકલા પણ તીર્થોદ્ધારમા સમર્થ
છો, તો પણ બધુઓ જેવાં અમને આ પુણ્યકાર્યમા જોડવાને
ચોગ્ય છો’

આ પ્રમાણે કહીને તેઓ સોનૈયાના ઢગલાઓ
વા લાગ્યા કહો, કેવો ધર્મેમૈમ ? કેવી ઉદારતા ?? અને કથી
રીતભાત ??? પુણ્યકાર્યમા પોતાની જાતે વિનતિ કરીને આપવા
પણ, એ ઓછી ઉદારતા છે ? લક્ષ્મી ઉપરની મૂર્છા ઉતર્યા
વેના આવી ઉદારતા આવવી-એ અશક્ય પ્રાય છે મત્રીશ્વરે
એ પુણ્યવાનોના નામો પણ વહીમા લખવા માડયા આ
સમયે મહાતુલાવ ભીમ, કે જેની પાસે અત્યારે માત્ર સાત
દ્રમકનીજ આખી મુડી છે, તે વિચારે છે કે-‘જો મારા
પણ આ સાત દ્રમો તીર્થોદ્ધારના પુણ્યકાર્યમા લાગે, તો
ખરેખર હું કૃતાર્થ થાઉં’ પણ આ વિચારનો અમન કરતા
તેને ઘણોજ સંદોષ થાય છે કારણ કે-કયા સોનૈયાના ઢગલા
અને કયા સાત દ્રમક ? દ્રમક, એ તે મમયમા ચાલતુ નાણું
છે સાતે સાત દ્રમકને સમર્પિ દેવાની ભાવના, એજ અજબ
છે વિચક્ષણ મત્રીશ્વરે જોયું કે-‘ભીમા શેઠ કઈક આપવા
ઈચ્છે છે, પણ અત્ય હોવાથી આપી શકતા નથી’ એટલે
તરતજ કહ્યું કે-‘હે સાધર્મિક ! આપને પણ આ તીર્થના
ઉદ્ધારમા આપવાની ઇચ્છા હોય તો આપો, કારણ કે-આવો
સમય એ મહાપુણ્યે મળી શકે છે’ આથી ખૂશ થયેલા તે
પુણ્યશાલિએ પણ પોતાની પાસેના સાતે દ્રમકોને પણ આ
નદ્યપૂર્વક આપી દીધા ઔચિત્યના જ્ઞાતા મત્રીશ્વરે પણ
સર્વેની ઉપર ભીમા શેઠનું નામ લખાવ્યું આ જોઇ સઘળા
વ્યવહારીઓના મુખ ઉપર શ્યામતા છવાઇ ગઈ અને તેથી
મત્રીશ્વરે એમને કહ્યું કે —

“ કસ્માદેવં ક્રિયતે ? અનેન ગૃહસર્વસ્વ દત્ત, યુષ્મામિસ્તુ ”

શતાશમાત્રમપિ ન । यदि सर्वस्व दीयते, तदा भवता सर्वोपरि नाम स्यात्, इति मन्त्रिवचसा मुदिता लज्जिताश्च । ”

*

‘કયા કારણથી આમ કરવામા આવે છે ? આણે તો ઘરનું સર્વસ્વ આપી દીધું અને તમારો તો સોમો હિંસા પહોં નથી. જો તમે પણ સર્વસ્વ આપતા હો, તો આપનું નામ સર્વની ઉપર મૂકવામા આવે !—આ પ્રમાણેના મત્રીના વચનથી સર્વે ખૂશ થયા અને પોતાની અજ્ઞાનતાથી લાલન પામ્યા.’

*

મત્રીશ્વરની વિચારશક્તિ અને વસ્તુનો વિવેક કરવાની શક્તિ, કેવી અને કેટલી અનુરૂપીય છે—જે ઉપર ખૂબ ધ્યાન આપવાનું છે. ભીમા શેઠનું ઘાન જેટલું પ્રશસનીય છે, તેટલોજ મત્રીશ્વરનો વિવેક પ્રશસનીય છે. આ જેય શુણ્ણો ખીલવવા જેવા છે. આજે આ જેય શુણ્ણો આવી જાય તો શી ખોટ છે ? બધુંય છે. માત્ર આ ઉદારતા અને વિવેકની ખામી છે. આવા દુષ્ટાતો સાબળી જીવનમા ઘણું ઘણું ઉતારવાનું છે. પછી વાગુભટ મત્રીએ વિચાર્યું કે—‘ભીમાશેઠ આપી તો દીધું પણ હવે શું કરશે ?’ એટલે પહેરામણી તરીકે અમૂઢ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો. ભીમા શેઠે કહ્યું કે—‘મત્રીશ્વર ! કાણી કોડી માટે કોટિ દ્રવ્ય છોલુ શુમાવે ?’—આ પ્રમાણે કહીને ભીમા શેઠ પત્નીથી લાય પામતા ઘેર આટ્યા ગયા. ઘરની સ્થિતિ તો જબ્બરમાથી લાવે ત્યારે રસોઈ થાય એમ છે. વળી લાગ્યશાળી એવા છે કે—ઘેર

પણ કુભાર્યા છે પણ આજની એમની પુણ્યભાવનાએ બધું ફરી ગયું ઘેર ભાર્યામા પણ પરિવર્તન થઈ ગયું કુભાર્યાની સુભાર્યા થઈ ગઈ ઘેર આવેલા પતિને પત્નીએ પણ પ્રિય વચનથી સતોષ પમાડ્યો અને પતિ પાસેથી સર્વ વૃત્તાત સામળીને કહ્યું કે-“આપે તીર્થમા ફાળો આપ્યો એ ઘણુંજ સારું કૃત્ય અને સારામા સારું એ કૃત્ય કે-‘મત્રીશ્વરે આપેલું શ્રદ્ધા ન કૃત્ય ” આ પછી ગાયનો ખીલો નાખવા માટે ભૂમિ ખોદતા થઈ નીકળ્યો આ જોઈને શેઠ વિચારે છે કે-‘આજે મારો પુણ્યોદય છે કે જોથી આ કળશ મળ્યો અને એ કારણે આ કળશ પણ પુણ્યકાર્યમા દેવા યોગ્ય છે’-એમ વિચારીને પત્નિને પૂછ્યું અને પત્નિએ પણ તેમા અનુમતિ આપી કહ્યો, કુભાર્યા પણ કેવી સુભાર્યા બની ગઈ ? જો કે-એ નીકળેલા કળશને લઈને ગયા તે મત્રીશ્વરે ન લીધો અને દેવે પણ કીધું કે-‘તમારી ભક્તિથી તુદ્ધમાન થઈને મહે આપ્યો છે, માટે ભોગવો અને ધર્મની પ્રભાવના કરો !’-એ વાત જૂદી છે,-પણ તે ભીમા શેઠની ભાવના કેવી ? ધર્મના પરિણામે સર્વ કાંઈ મળ્યું કુભાર્યા પણ સુભાર્યા બની ગઈ આ ધર્મનું પરિણામ સાચા ધર્મના રસીયા બનો તો દુ ખી નહિ થાઓ ! વિષયવાસના-લાલસા-એ બધું, તમને ધર્મમા રસ નથી એનું પરિણામ છે હજી બાજી હાથમા છે ભયકર આપત્તિ આવે તે પહેલા ચેતો ! નહિ ચેતો અને ચાલુ છે તેવીજ પ્રવૃત્તિમા રહેશો,-ધર્મ નહિ કરો-તો જે મુખ્ય છે તે પણ નહિ રહે

ધર્મ યોગ્ય આત્માઓ માટે છે.

આ દશકાનું પરિવર્તન જૂઓને ! દશકા પહેલાની સ્થિતિ આજ છે ? ઘણા કહે છે કે-‘અમે સુખી નથી’-પણ રાડો પાડ્યે સુખી થવાય ? ખાતર પાડ્યે કે કોઈનું શૂટવી લેવાથી સુખી થવાનું હોત, તો તો ચોદાબધાયે સુખી થઈ જાત પાપજ ને સુખનું કારણ હોત, તો તો પાપી માત્રને ત્યાં બાદશાહી હોત તમે જાતે દુખી થયા છો કોઈએ દુખી કર્યા નથી દુખી થવાની કાર્યવાહી હજી પણ ચાલી રહી છે શાની પુરપોના અનુસવયુક્ત વચનોને હૃદયમાં ઉતારો આ શાસ્ત્રની વાણી સાચા અનુભવીઓની છે : જગતના સર્પૂર્ણ જ્ઞાતાની આ વાણી છે તમને ખરાબ કરનાર-વિષયની વાસના, ખોગે લોભ, ખોટા વ્યસનો-વિગેરે વિગેરે છે અનીતિ, જૂઠું, પ્રપચ વિગેરેને સેવતી વખતે કપારીએ ન ધાય એ કેમ નહે ? અનીતિ, જૂઠું અને પ્રપચ કરનારો હુશીયાર છે એમ ન માનતા અત્યારે જે કાંઈ દેખાતું હોય, તે એ હુશીયારીથી નથી પણ પૂર્વના પુણ્યથી છે એ પુણ્ય પરવાર્યા પછી તો ભીજ માગતાએ પેટ નહિ ભરાય હાલ આ વાત એકદમ નહિ જાયે, પણ જ્યાંબ્યા વિના ફટકો નથી દુખ-દુઃખ તો કરો છો, પણ દુઃખ આણ્યું ક્યાથી ? અશુભ બાધ્યું હતું તેથી ને ? દુખને પણ વેદતા રીખો ! વાત વાતમાં કહે કે-‘દુઃખ આણ્યું શું કામ ? ધર્મ કરવા છતાં દુઃખ-આવે કેમ ?’ પણ-‘ભાઈ ! પાપ કર્યું હતું શું કામ ? પાપ કરો અને પાપનો નતીજો ન મળે એ જાતે ? સુખી બનવું હોય તો, ધર્મ તથા ધર્મી પ્રત્યે સફલાવના ખીલવો.’

‘ભવનિબંધેઓ’થી માડી ‘તબ્બલુસેવણા’-મુધીની માગણીને સમર્થ બાવ, તો ધર્મેને આવવાના દ્વાર ખૂલી જાય. પાપને પુણ્ય ન માનો મોજશોખ, રગરાગ-એ પાપ છે. પાપને પુણ્ય માનશો તો વેઠવું પડશે આ વસ્તુ (ધર્મ) હશે તો પૈસો જશે તોયે પ્રમત્તતા રહેશે ‘આલવમખડા’-પછીના ભાગમાં તો હાહ કૂરી છે એમાં તો એવી માગણી છે કે ન પૂછો વાત તમે રોજ બોલો, મોટેથી બોલો, પણ બહાર વર્તન એનું એજ એ કેમ ચાલે ? આ ઉપરથી ને બોલો છો તે છોડી ન દેતા એ બોલો છો તો આને આટલુએ સાબળો છો એ બોલવાનું તો અવતું-જગતુ જોઈએ શરમના શેરડાં પડે છે તે એ બોલવાના પ્રતાપે માટે બોલવાનું મૂકના નહિ બોલવું કાયમ રાખો અને વસ્તુ સમજો ખરૂં ધૂનન ત્યારે થશે ! ધૂનન કરવાને લાયક થાઓ શ્રી આચારાગ, એ દ્વાદશાગી પૈકીનું પ્રથમ અગસૂત્ર છે ઉત્તમ આચાર વિના આત્માની શુદ્ધિ નથી અયોગ્ય પ્રવૃત્તિપર અકુશ હોય નહિ, ત્યાં મુધી આત્માને પોતાના સ્વરૂપની ઝાખી થાયજ નહિ પહેલો રસનાપર કાપ મૂકો, પછી બધી ઈદ્રિયો આધીન થશે તાવ આવે એટલે અગોપાગ દીલા ધર્મજ જાય રસનાને બોલવનારી સામગ્રી બહુ વધી પડી છે જે હિંસાથી, શાસ્ત્ર કહે છે કે—‘બાવાતરમા અદ્ય આયુષ્ય અને સરોગાવસ્થા છે’-તે હિંસાથી આને પુષ્ટિ મનાય છે એ કદો બને ? છતાં મનાય છે વર્તાય છે ન કરતા હોય તે ધન્યભાગ્ય બચે તેને ધન્યવાદ બહુલતાની આ વાંધ છે બહુલતાએ એ કોઈપણથી થાય છે એ રોકાયા

વિના—એને રોકવાના પ્રયત્ન વિના, આ વસ્તુ અતરમા
ઉતરવી કઠીન છે ધર્મ જ્યે ક્યારે? યોગ્યતા હોય તો !
ધર્મ પણ યોગ્યનેજ દઇ શકાય છે

એક કવિએ કહ્યું છે કે —

“ ઉપદેશો ન દાતવ્યો, યાદશે તાદશે જને । ”

*

‘ જેવા તેવા માણસને ઉપદેશ—એ દેવા યોગ્ય નથી ’

*

બાપામા પણ કહ્યું છે કે—

“મૂરખને જ્ઞાન કદી નવ થાય,
હેતા ચોતાનું પણ જાય ! ”

વ્યાખ્યાન—

[૧૫]

સસારપર નિર્વેદ લાવવાનો ઉપાય—

૨૧ કાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાકસૂરિજી મહારાજ, મગલાચરણ કરતા કુરમાવી ગયા કે—‘આ શાસન જયવતુ છે, કારણ કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ સ્વવિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો એટલી બધી અપેક્ષાથી એવી રીતે સિદ્ધ થયેલા છે કે—એની સેવા કરનારા આત્માઓ જરૂર કર્મભગથી રહિત થઈ, શુદ્ધ બની, મુક્તિપદે પહોંચી જાય અને એટલાજ માટે એ શાશ્વત છે, એની જગત્મા જોડી નથી અને મધ્યમાં શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ શરૂ આત્મા નમસ્કાર કરાયેલું આ તીર્થ જયવતુ છે’ એ શાસનમાં આચારની મૂખ્યતા છે એ શાસનના આચારો જીવનમાં ન ઉતરે, ત્યાં સુધી આત્માની મિદ્ધિ થઈ શકતી નથી પણ એ આચાર કડીન છે સહેલા નથી એ આચારને જીવનમાં ઉતારતા મુશ્કેલી ન નડે તે માટે અને તે પ્રત્યેની ભાવના દૃઢ કરવા તથા જે વસ્તુની જરૂર છે તેને સ્થિર કરવા ખાતર, તમે અને અમે, રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે પ્રાર્થના સૂત્ર (જયવીયરાય)માં જે માગીએ છીએ, તેની વિચારણા કરી રહ્યા છીએ આપણે એજ જેની માગણી કરીએ છીએ તે સમજાય—આપણે માગીએ છીએ તે હૃદયનું હોય, તો તો આ આચાર કડીન પડે તેમ નથી સાધુ કે શ્રાવકરાજ શ્રી જિનમદિરે આવી પ્રભુનું પૂજન, સ્તુતિ, પ્રશસા, શુભગાન

કરી, છેવટે પ્રાર્થનાસૂત્રમા જે માગણી કરે છે, તેને સ્હેજ
ફરીને આપણે જોઈ લઈએ

“ જયવિયરાય જગગુરુ ! ”

*

‘હિ વીતરાગ ! હે જગદ્ગુરુ ! તું જય પામ’ હે વીતરાગ !
તારી જયમા અમારી જય છે, તૂ વીતરાગ છે માટે અમારી
જય છે—એ ભાવના છે શ્રી વીતરાગની હયાતિ આત્માને
જાગૃત કરનારી છે—આપણા આત્મગુણોને ખીલવનારી છે, પછી—

“ હોડ મમ તુહ પમાવજો મયવ ! ”

*

હિ ભગવન્ ! તારા પ્રભાવથી મને હો ’ જે વસ્તુ
તમારા આત્માની જાગૃતિ માટે રોજ માગો છો—રોજ હાથ
જોડીને જે માગો છો, તે હૈયામા ન હોય—એની ભાવના પણ
ન હોય, તો તો, એ હલ કહેવાયને ? જે કહીએ, તે શક્તિના
અભાવે કહાય એકદમ અમલમાં ન મૂકાય તે ચાલે, પણ
ભાવનામા પણ ન હોય એ કેમ ચાલે ? તમારી માગણી
નાનીસૂની છે ? માગણી કઠીનમા કઠીન કરી છે સાથી ?
એના વિના આત્માનું ક’યાણુ યમ થકે તેમ નથી તેથી !
શું હો ? “મવનિવેજો” ભવનિવેદ સસારથી ।નવેદ સસાર
એ કારાગાર છે, એમાથી છૂટવાની ભાવના જાગૃત થાય તે,
કેાની પાસે માગો છો ? ભગવાન્ પાસે ‘હિ ભગવન્ ! તારા
પ્રભાવથી, તારા પ્રભાવ અમારા પર પડતો હોય તો—તારા
પ્રભાવને ઝીલવા લાયક અમે બન્યા હોઈએ તો, અમને
સૌથી પહેલા ભવનો નિવેદ થાઓ’ એના વિના આગળની

કાંઈ કાર્યવાહી સાળીત થાય તેમ નથી, કારણ કે-‘ભવ ગમે એને ધર્મ નહિ ગમે ધર્મ ગમે એને ભવ નહિ ગમે.’ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે રોજ ભવનિવેદની માગણી કરનારા હૃદયમા, સમાર પ્રત્યે ભાવના કેવા પ્રકારની હોય તે વિચારો અને જો એનો અમલ પણ કરતા ચઈ ભવ તો જટ સસારનો અત આવે આ માગણી કાંઈ એક દિવસની નથી રોજની છે એ માગણી ફોજે એ ઈચ્છો છો કે વાઝણી રહે એ ઈચ્છો છો ? ફોજે તો ઠીક કે ન ફોજે તો ઠીક ? ફોજ માટે તો રોજની માગણી છે પણ ફોજે ક્યારે ? માગણી કરો, હાથ જોડીને વિનંતિ કરો, શબ્દો બોલો, પણ વિચાર જ ન કરો તો કેમ ફોજે ? માગણી બાદ ભાવના કરો, વિચાર કરો, તો તો ધર્મ અતરાતમામા વસે નહિ તો છેટે ગહેવાનો ધર્મી કહેવરાવવા માત્રથી ધર્મી બનાતું હોત, તો તો એક પણ અધર્મી ન રહેત

(પ્રશ્ન૦ ભવ, કારાગારરૂપ ન લાગે ત્યા શું કરવું ?)

વાધા ત્યા છે એમ કહો ને ! મૂળમાજ વાધા આજ કારણથી ધર્મને અતરમા બાલવો મુશ્કેલ પડે છે એથી જ ધર્મ નથી જ્યતો જ્ઞાનીએ સસારની જે અસાગતા અને જે કારાગારતા, જે જે રૂપે કહી છે તે તે રૂપે વિચારો મમજ્ઞય તો માનો, નહિ તો ભગવાન શ્રી તીર્થંકરદેવ પણ કોઇનું કાડુ પકડીને કલ્યાણ કરાવી શકતા નથી ચોગ્ય આત્માને તો એમ પણ થાય, પણ અયોગ્યનું કાડુ પકડયે પણ શું થાય ? ખૂદ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે શ્રેણિક મહારાજને કાલસૌકરિક કસાઈ માટે કહ્યું કે-‘એને’ હિંસા કરતા રોકવા-

ની તાકાત નથી' ભગવાન અસખ્યાત ઈંદ્રોથી પૂજિત હતા, અને એક એક ઈંદ્રના તાળામા અનેક દેવતાઓ હતા એક એક દેવતાની એ તાકાત હોય છે કે-ભુવનને ઉધુ-અતુ કરી નાખે, છતા ભગવાને કહ્યું કે-‘કાલસૌકરિકની સ્થિતિ એ છે કે-એમા મુધારો થાય એમ નથી’ ધર્મ એ ઘોડીને ઠવાની જેમ પવાતો હોત, તો તો એ તારક બધાને પાત પુનર્જન્મને માનનારા બાવડીક્ષામા રાકા કરે ?

આખો મનુજ ભવ, એ ધર્મની મોસમ છે આખો મનુષ્યભવ ધર્મ માટે નિર્મિત છે મનુષ્યભવ, લોગસુખ-રગ રાગ-મોજમળાહ માટે ઝેજ નહિ નારકીઓ દુખદાવાનલથી સતત છે, તિર્થથો વિવેકવિકલ છે અને દેવતાઓ વિષયો-મા પ્રસક્ત છે ત્યારે મનુષ્યોનેજ એક ધમસામગ્રીની પ્રાપ્તિ છે અને એજ ઝરણે મનુષ્યભવની દુર્લભતાના વર્ણન છે જેઓ મનુષ્યભવને પણ દેવવ લોગભવન બનાવી દે છે, તેઓને મન આ ભવનની કશી કીંમત જ નથી, -એમ કહીએ તો ચાલી શકે ધર્મની સામગ્રી વિશિષ્ટ પ્રકારની હોવાને લીધે જ મનુષ્યભવની મહત્તા છે એવા મહત્ત્વ ભરેલા મનુષ્યભવને પામ્યા એ પરમ પુણ્યોદય છે, પણ તેની સફલતા કોને માટે ? મોજમળાહ કરનારા માટે ? વિષયવિલાસ અને દુનિયાના રગરાગમા લીન થાય તેને માટે ? નહિજ, એને માટે તો ભયકર છે કારણ કે-જે મનુષ્યભવ મુક્તિએ લઈ જાય, એ મનુષ્યભવ સાતમીએ પણ લઈ જાય છે શાનીએ મનુષ્યભવની પ્રશંસા કરી, તેનું કારણ એક એજ છે કે-મનુષ્યભવ ધર્મસાધનામા પરમ ઉપયોગી છે છતાયે

બધા જીવો ધર્મની સાધનામા જીદગી સુધી રક્ત રહે તેવું બનતું નથી, પણ એવા આત્માઓ પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના શાસનમા થઈ ગયા છે કે—જેઓએ પોતાના કોડપૂર્વના આયુષ્યમાંથી માત્ર આઠ જ વર્ષને ખાઈ કરી, આખી જીદગી સર્વવિરતિની આશાધનામા ગુબારી આત્મકલ્યાણ સાધી લીધું (પ્રશ્ન ૦ કોડપૂર્વના આયુષ્ય વખતે આઠ વર્ષનો ખાળક સમજે શું ?)

જે પૂર્વભવના સંસ્કારને ન માને તેનેજ આ પ્રશ્ન ઉઠે અર્થાત્-પરલોકને ન માને તેનેજ આ પ્રશ્ન ઉઠે છે પણ જે પરલોક માને છે તેને આ પ્રશ્ન ઉઠતો જ નથી કેાઈ પૂછે કે—‘એક જણ શેઠને ત્યાં કેમ જન્મ્યો ? એક જણ રાજાને ત્યાં કેમ જન્મ્યો ? ખીજા સામાન્યને ત્યાં જન્મ્યા અને આ ત્રીધા બેઠા ઝવેરીને ત્યાં કેમ પેઢા થયા ? આ બધુ શાથી ? અકસ્માતથી એમ ? ડેટલાયે મનુષ્ય મળુરી કરી મરી જાય છે ને ખાવાયે મળતું નથી અને તમને ટાઈમસર, પાટલે બેસી, ગરમાગરમ રસોઈ મળે છે, આનું કારણ શું ?’ કોઈ પૂછે કે—‘એક માતાના ઉદરથી બે સાથે પેઢા થાય, તેમાંથી એક વિદ્વાન બને અને એક ઠોઠ રહે,—એનું કારણ શું ? માળાપ એક, લાણુવનાર શિક્ષક એક અને સયોગો પણ એકજ સરખા, છતાં એક હુંગીયાર થાય અને એક છુડથલ જ રહે, એનું કારણ શું ?’ જે આત્માઓ પરલોકને ન માનતા હોય, જે આત્માઓ પૂર્વની કાર્યવાહીને ન માનતા હોય, તેઓને તો આ બધાના જવાબમા મૌનજ થવું પડે તેમ છે એક બ્યબિચારી અને એક સદાચારી કેટલાક એવા છે

કે-નમે તેવા લય કર પ્રસંગે પણ દુષ્પરિણામ ન થાય, હજારો સ્ત્રીઓ હોય છતા આખનું પોપચુ પણ ઉંચુ ન થાય અને કેટલાકની નજર સણે સણે ભટક્યા કરે-એનું કારણ ? નાની ઉંમરના પણ કેટલાક એવા ઉઠાડગીર બને છે કે-એની આગળ પાઘડીવાળા પણ ધૂળ ફાંકે ! શાથી ? પૂર્વના સરકાર જ મનાય ત્યાં એ ન પૂછાય કે-‘શું સમજો !’ આજે એ વાત પણ તમે સાલજો છો કે-‘એક પાચ વર્ષની છોકરી કેટલીય ભાષા જાણે છે ક્યા જણવા ગઈ હતી ? જૈનશાસનમા જ-મેલા કે પરલોકને માનનારાથી પૂછાયજ કેમ કે-‘એ શું સમજે ?’ અતિમુક્ત કુમારની માતાએ કહ્યું કે-‘તું શું સમજ્યો ?’ અતિમુક્તક કહે છે કે-‘માતા ! સમજ્યો તે કહેવાની તાકાત નથી’ કેટલીક વાત એવી છે કે-‘વચનથી કહી ન શકાય, પણ હૃદયથી સમજાય’ તમારી પાસે એવી ઘણી વાતો છે એવો પણ વ્યાધિ થાય છે કે-‘જે દરદીને પણ સમજાય નહિ’ વૈદ કે ડૉક્ટર પૂછે કે-‘શું થાય છે ?’ ત્યારે દરદી કહે કે-‘ઠાક થાય છે’ વૈદ પૂછે કે-‘કાંધક, પણ શું થાય છે તે તો સમજાવ’ દરદી કહે કે-‘નાડ જોઈને સમજો, પણ મારાથી રહેવાતું નથી’ એ વળતે કોઈ કહે કે-‘તને દુખ થતું નથી’-તે ચાલે ? એ કહે કે-‘ભાઈ ! દુખ તો બહુજ થાય છે, ગળદોમા ન કરેવાય-નથી કરેવાતું પણ દરદ એવું થાય છે કે-મારાથી રહેવાતું નથી’ આવુ કોણ કહે ? અરે ! જોલાગણેલા હજારોને સલાહ આપનારા પણ આવું જોલે છે અરે, હજારોના ચિકિત્સકને પણ એવો પ્રસંગ આવે અને એમ કહે કે-‘મને પણ ગમ નથી પડતી, પણ કાક

થાય છે, એ ખરૂં છે' જે આદમી હૃદયની સમજણ-હૃદય-ની ભાવના બતાવી ન શકે, તે સમજી નથી શકતા, એવું ન માનતા આજનો કાયદો પણ, સાત વર્ષનો બાલક શુંકો કરી શકે છે, એ વાત કણુલ રાખે છે ખરી વાત તો એ છે કે-‘સર્વજ્ઞની સર્વજ્ઞતા પર જોઈતો વિશ્વાસ પેદા થઈ જાય, તો બધીએ કુશકાઓ આપોઆપ નહીં થઈ જાય’ કેટલાય માળાપ પોતાની મેળે કહે છે કે-‘અમારો છોકરો છે તો નાનો, પણ એવો હુશીયાર છે કે-અમારી બુદ્ધિ પણ એવું કામ કરી શકતી નથી’ આ તો વ્યવહારની વાત છે હો ! માળાપ કહે છે કે-‘જે વસ્તુ મૂકું તેમાથી સારી જ લે, ખોટી ન લે’ તમે આ બધી તપાસ કરો ત્યારે ને ? અનુભવથી જુઓ, તપાસ કરો ! નાના બાળકની શક્તિ કથી, કથી છે, તે જુઓ તો હેબતાઈ જાઓ કે-‘અમે ન કરીએ તે બાલક કથી રીતે કરે છે ?’ ઘરણુ કે-‘એ પૂર્વના સરકારને લઈને આવેલો છે’ ગિણક ઘણી મહેનત કરે, છતાં એક વિદ્યાર્થી ઠોક રહે અને એક વિદ્યાર્થી પહેલો નખર રાખે-પહેલે નખરે પાસ થાય એક વિદ્યાર્થી વાંચી વાંચીને થાકી જાય તોય ન આવડે, અને એક વિદ્યાર્થી માત્ર એકજ વાર સાલજે, ઘેર આવીને જૂએ પણ નહિ, લેગન પણ ન કરે, તોયે પહેલે નખરે પાસ થાય એક જણ એકડો છ મહિના સુધી ધુટે તોયે સીધો ન કાઢે અને એક જણ એક દહાડામા એવો ધુટે કે-તરત મોતીના દાણા જેવો કાઢે : ગિણક એકજ છતાં કેટલાક તો નાપાસ થાય, વર્ષોવર્ષ નાપાસ થાય અને લાણુનું મૂકી દઈ ઘેર આવે, ત્યારે બાપ પણ કહી દે કે-‘ઘેર બેસ’

કારણ ? પૂર્વના સસ્કાર દલીલસર શુદ્ધિસંગત વાત કરવી હોય તેને પહોંચાય, પણ ‘ઉહું’નો તો કોઈ ઉપાય જ નથી સમજવાય નહિ તેથી દીક્ષાને અયોગ્ય કહેવાય !

(અશ્વઠ કાલનો લેદ છે, એમ કહેવામા આવે છે)

હું આ કાવની વાત કરું છું એ કાલે તો કેવળજ્ઞાની, મન પર્યવજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની અને સમર્થ શ્રુતધરો પણ હતા એ કાળની વાત નથી કરતો. આ કાલમા જનતી વાત કરે છું આ કાળમા જે સામગ્રી હોય તેટલા પૂરતી વાત કહેવાય છે કેવળજ્ઞાનજ લેવું, ગૌતમવામી જેવાજ થવું, એમ નથી ઠહેતો. ભાવના રાખવી, પણ એવા ન થવાય તો થઈ રાકાય તેટલા સારા પણ ન થવું એમ નથી.

(અશ્વઠ યોગ્ય પરિણામ નાની વયમા આવે તો તેને કેળવવા તો ખરાને ?)

ઘરાખર, અને માટે જ યોગ્ય પરિણામ થયા પછી યોગ્ય સહવાસમા અને યોગ્ય રીતભાતમા રાખવાની આજ્ઞા શાસ્ત્રે કરી છે. હરેકે યોગ્ય પરિણામ પછી યોગ્ય સહવાસમા જ આવી જવું સસ્કાર કેળવવા છે ને ! વ્યવહારમા પણ હુંશી-ચાર થયો કે-હુંશી-ચારીના કામમા જોડી દેા છે. મહેજ આવડત થઈ કે-છોકરાને હુકાને બેસાડાય છે બાપાજી, કાકાજી શું કંઈ છે તે જૂએ-એ માટેને ? બાપાજી ગ્રાહક સાથે કેમ વાત કરે છે, દાંતીમા કેમ હાથ ધાલે છે, મીઠું મનાવી પૈમા કેમ પડાવે છે, કાપડ કેમ ફાડે છે, -આ બધું પેલો જૂએ તે માટે ને !

(મદ્રાસ ખીજાને સમજાવી શકે નહિ તો ?)

ખીજાને સમજાવી શકે તેજ દીક્ષા લે એ કાયદો નથી પેલા (સસારીઓ) કહે કે-‘કેમ ?’ તો આ (દીક્ષિત ધનાર) એકજ વાત કહે કે-‘મને આ (સસાર) નથી ગમતો અને આ (ધર્મ) ગમે છે’ વ્યવહારમાં પણ એક ડૉક્ટર થાય, એક વકીલ થાય અને એક થાય કાપડીઓ કારણ કે-તેને તેને તે તે થયું ગમે છે શાસ્ત્ર સામળવાથી ઉત્તમ ભાવના જાગી અને વિવેક થયો કે-‘આ ઠીક નથી અને આ ઠીક છે’ કોઈ પૂછે કે-‘શાથી ?’ એનો જવાબ એજ કે-‘શાસ્ત્ર કહે છે, જ્ઞાની કહે છે, માટે મને એમ લાગે છે અને આ ગમે છે’ કોઈ પૂછે કે-‘શાથી ?’-‘મહાપુરુષના વચનથી’ છતાં પેલો આશ્વહ કરે કે-‘સમજાવ !’ તો કહે કે-‘મમજાવવાની તાકાત કેળવી શક્યો નથી, પણ મને ગમે છે’ આ રીતની મજબૂતતા એજ યોગ્યતા છે યાદ કરો કે-‘શ્રી વજ્રસ્વામિજીનો મામલો રાજદરબારમાં ગયો, ત્યાં પણ ન્યાય ઝી રીતિએ કરવામાં આવ્યો ?’ શ્રી વજ્રસ્વામિજી માટે ન્યાયશીલ નૃપતિએ એજ ન્યાય આપ્યો છે કે-‘આ નાના બાલકનું હૃદય જેના તરફ ખીંચાય, તેના તરફ તેને જવા દેવો’-અને એ પ્રમાણે માતાએ અનેક મોઢક વસ્તુઓથી લલચાવવા માડ્યો, છતાં તે બાલક ન લલચાયો અને શુરૂએ જતાવેલા રત્નેશ્વરજીને લઈને નાચ્યો, કે તરત જ એ બાળક શુરૂને સોંપાયો. જેટલું જાણીએ જેટલું પણ જરાબર ન સમજાવી શકાય, એમ પણ બને છે અને કેટલાક સમજે પણ નહિ છતાં બધા એ તો કહે કે-‘જ્ઞાનીએ કહ્યું કે-એ જાણી ક્રિયા કટ્યાણુ કરનારી છે માટે

કરીએ છીએ' કોઈ કહે 'સમજ્યા વિના શું કામ કરો છો ?' તરત કહી શકાય કે- 'કરતો હતો તો આટલા પણ ઉત્તર આપી શકું છું અને જેમ જેમ સમજાયે તેમ તેમ વધુ ઉત્તર આપી શકીશ. ઉત્તર અપાય કે ન અપાય-પણ એથી કલ્યાણ છે, એની તો અમને પૂરી ખાતરી છે જ !' કેટલાક એવા પણ હોય કે- 'જીદગી સુધી બાવથી ક્રિયા કરે અને સમજી શકે નહિ' કેટલાયને પાનાઓ યાદ હોય, પણ ખોલી ન શકે ડૉક્ટરો! પણ કોઈ એવા ઝુંગા હોય કે-સમજે બધું, પણ દરદીને આશ્વાસન આપી ન શકે કેટલાય એવા હોય કે- 'બારીકી જાણે બધી, પણ સમજાવવામાં લોથા વળે.' આપણે કહી ગયા કે- 'જ્ઞાન અને ઝાંખીની નિશા, બેય આત્માને તારે છે' છોકરાને કહે કે- 'આ કેમ થાય ?' તો એ કહે કે- 'બાપાજી કહે છે માટે !' અટવીમા ચાલતા હજાર સુસાદરને કોઈ પૂછે કે- 'આમ કયા જાણો છો ?' - 'ભીલ લઈ જાય ત્યાં' પેલા કહે કે- 'તમે કોઈ જાણો છો ?' પેલા કહે કે- 'ના બાઈ ! અમે નથી જાણતા પણ સારા માણસે ખાતરી આપી છે' કે- 'આ બીલ માર્ગનો જાણકાર છે, માટે એ લઈ જાય તેમ અમારે ચાલવાનું. બસેને અટવીમા જંગલ, પહાડો, બચકર હોય, પણ અમને ખાતરી છે કે- સ્કેલામા સ્કેલે રસ્તે એ અમને ઠેકાણે પહોંચાડશે' છતાં પેલા કહે કે- 'સમજાવો, શી રીતે પહોંચાડશે ?' પેલા હજારે જણને કહેવું પડે કે- 'બાઈ ! માયાદોષ મૂક, અમને જવા દે અમને કશી ખબર નથી, પણ જણ એ બીલ જાણે છે નાહક તારી સાથે માયાદોષમા રહીએ તો બીલ ચાલ્યો જાય, સાચીઓ

ચાલ્યા જાય અને અમે રખડી પડીએ' અરે, વચ્ચે થોડો રસ્તો એવો પણ આવે કે, ત્યાં પેલો બીલ કહે કે-‘જલદી ચાલો, જેટલા વહેલા નીકળ્યા તેટલા આખાંદ’ ત્યારે કોઈ પૂછે કે-‘શા માટે? ભય કયા છે?’ બીલ કહે કે-‘હંમણા બોલ્યા ચાલ્યા વિના સીધા ચાલો, કારણ કે-અત્યારે બચની વાત કરવાનો વખત નથી વાત કરવા રહીએ તો પ્રાણ જોખમમાં આવી જાય તેમ છે’

શ્રી મજસ્વામિથી સમજાયું પણ બોલાયું નહિ

વજસ્વામિને જાતિસ્મરણમાં બધું યાદ આવ્યું અષ્ટાપદ ઉપરની શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની દેશના પણ યાદ આવી એ અષ્ટાપદ ઉપર ચઢવાનો પ્રયત્ન કરતા તાપસો, ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજીને દેખવા માત્રથી પ્રતિબોધ પામ્યા તે તાપસોની સખ્યા પદરસોની હતી પદરસોમાના પાંચસો ઉપવાસને પારણે ઉપવાસ કરતા હતા બીજા પાંચસો છઠ્ઠેને પારણે છઠ્ઠ કરતા હતા અને ત્રીજા પાંચસો અઠ્ઠમને પારણે અઠ્ઠમ કરતા હતા મારણામાં પણ મુકા પાદડા ‘વિગેરે ખાતા હતા, છતાં પણ તે શ્રી અષ્ટાપદ ગિરિના એક ઉપવાસવાળા એક, છઠ્ઠાવાળા એ અને અઠ્ઠમવાળા ત્રણથી વધારે પગથીઆ ચઢી શક્યા ન હતા તેઓએ ત્યારે ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજીને આવતા જોયા, ત્યારે તેઓને એમ જ થયું કે-‘અમે તપથી કૃશ થયા છતાંયે ચઢી શકતા નથી, તો આ કેમ ચઢી શકશે?’ પણ ભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજ તો સૂર્યના કિરણના અવલંબનથી ચઢી ગયા આ જોઈને તરત પદરસો તાપસોને એમ થયું કે-‘જેમનામાં

આ તાકાત છે, આવા જે શક્તિસપત્ત છે, તેમની યોગ્યતામાં કયી ખામી હોય ? એજ અમારા ગુરુ, એજ અમારૂં શરણુ' હવે આ પદરસો કાઈ પણ જાણતા હતા ? નહિ જ ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી પધાર્યા, એટલે પદરસોએ પગે પડયા અને કહ્યું કે-‘આપ જ ગુરુ’ ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજે કહ્યું કે-‘તમારા અને અમારા ગુરુ મૈત્રુદ છે’ પેલા તાપસો કહે છે કે-‘તમારા પણ ગુરુ છે ? એ કેવાકે છે ?’ એ કેવાકના વર્ણનમાં માર્ગની પ્રાપ્તિ કરાવી ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીની લગ્નિષ્ઠ જોઈને પાચસેને કેવલજ્ઞાન થયું, પાચસેને રસ્તામાં કેવલજ્ઞાન થયું અને પાચસેને ભગવાનને સમવસરણુમાં જોઈને કેવલજ્ઞાન થયું ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજીને જે જ્ઞાન થયું નથી, તે એ પદરસોને થયું પદરસો શું જાણતા હતા તે બતાવો કઈ જ નહિ ! એમણે મહિમા જોયો અને એમ થયું કે-‘આત્મા શુદ્ધ હોય તોજ આ બને’ કોઈ પૂછે કે-‘તત્ત્વ શું ?’ તો કે-‘તત્ત્વ ગુરુજી’ વસ્તુને વસ્તુ તરીકે સમજે-જાણે તો બધા વિકલ્પો ઉડી જાય પેલા પદરસો તાપસો વિકલ્પ કરે કે-‘આ કોઈ જાદુગર, હીપનોટીસ્ટ, મેસ્મેરીઝમવાળો કે ઈદ્રજાળીયો તો નહિ હોય ?’ તો શું થાય ? અજ્ઞાન ગમે તેટલું હોય, પણ સમજવાની બુદ્ધિ હોય તો બધો ઉપાય થાય સતપુરુષો પ્રત્યે સદ્ભાવના હોવી, એજ ધર્મપ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય છે શ્રી વજ્રસ્વામિજી જાણતા બધું, પણ એ વચમાં બાધા વગર જોતે શું ? જ્ઞાની કહે છે કે-‘તમે અનેતા માતપિતાને મૂકીને આવ્યા,—બલે ઇચ્છાએ કે અનિચ્છાએ—પણ અનેતાને રાવડાવીને આવ્યા !,

એ વાત ખરીને? જ્યાં જ્યાંથી આવ્યા, તે બધા રોયેલા
કે નહિ? એ બધા આસુ લેગા કરીએ તો ક્યાં માય
ખરા? આમ ને આમ ગળડશે તો હજી અનતાને રોવ
ડાવશે અને તમારે પણ રોવું પડશે. હજી એ ઇચ્છા છે?
અનતાને રોવડાવવાનું અટકતું હોય, એ ખાતર આ ભવમા
કદી એક બે જણ કે થોડા ભવમા થોડા રૂએ એથી શું? તમને
માતપિતાની બહુ દયા, બહુ ભક્તિ આવતી હોય તો
ધણાને ન રોવડાવવા પડે એવી ક્રિયા કરો જમાનો એવો
આવે છે, મિથિતિ એવી ઢેઢાડી થતી જાય છે કે—વસ્તુનું
જ્ઞાન નહિ પામે તો ધર્મમા રહેવું મુશ્કેલ છે શ્રી જિને
શ્વરદેવનું શાસન મળવું બહુ દુર્લભ છે એ હાથથી ગયું
તો એના જેવી કમનમીળી એક પણ નથી તમારું જીવન
અર્થ વેડફાઈ જશે દુનિયાની દલીલો, તર્કોને આડે ન
આવવા હો એવા તર્ક કરનારાને કહી દો કે—‘ભાઈ! હાથ
જોડીએ તને તું જીત્યો અને અમે હાયાં તું વિદ્વાન અને
અમે મૂર્ખ! પણ તું તારે માર્ગે જા અને અમને અમારા માર્ગે
જવા દે’ નાહક તેની સાથે પચાતમા ન પડશે પરમનારક
શ્રી દ્વાદશાંગીને પાત્રીને પણ અનતા રૂપ્યા કારણ? એ
જ વાત પકડે એવી પકડે કે—‘જેથી માર્ગ જ ન પામે અને
એમા ને એમા અટવાય શરૂઆતનો વિદ્યાર્થી પૂટે કે—
‘માસ્તર એકડો આમ કેમ?—આમ કેમ નહીં?’ માસ્તર
કહે—‘મેં જેવો લખ્યો તેવો ધુટ’ પેલો કહે કે—‘ના, એમ તો
નહિ ધુટ, આમ નહિ પણ આમ જ થાય.’—આવાને માસ્તર
પણ શું કહે? ‘આમ એકડો કેમ થાય?’—એ કંઈ પ્રશ્ન છે?

એનો જવાબ શો ? હજી પૂછે કે-‘માસ્તર ! જરા આમ વાળુ તો ?’ તો તો માસ્તર સમજાવે કે-‘ભાઈ ! આમ નહિ પણ આમ વળાય’-પણ ઉઠાવીને એમ જ કહે કે-‘હું તો આમ જ ધુટીશ ’માસ્તર કહે કે-‘હુનિયા આખી આમ ધુટીને ભણી છે, તું નવો વિદ્યાર્થી આવ્યો ’ છતાં પેલો કહે કે-‘હુનિયા ભલે ભણી, પણ હું તો આમજ ધુટવાનો ’ આવાને માટે માસ્તર ઘેર જવા શિવાય બીજું કહે પણ શું ? તર્ક પણ બુદ્ધિ અને યુક્તિ પૂર્વકના હોવા જોઈએ, પણ યદ્વા-તદ્વા મ્હો-માયા વિનાના તર્કનો અર્થ શો ? શ્રી વજ્રસ્વામિને વૈરાગ્ય તો જન્મતા જ થયો, પણ વાચા નથી : સમજાવવાની શક્તિ નથી ’ કરવું શું ? મનમા વિચારે છે કે-‘મા મોહમા ન પડે-બાલ્યકાલના મોહમા ન ફસે, એ માટે રન્તો કયો લેવો ?’ રન્તો શોધ્યો ઉઠઉઠ, ઉઠઉઠ, કરવાનો એમણે માન્યુ કે-‘રાઈશ તો પ્રેમ ઘટશે ’ સમજે છે જાણ, પણ બોલે શી રીતે ? એ એવા રૂએ કે-ન પૂછા વાત મા એવી અકળાય કે-જેનો પાર નહિ એવું એ રૂએ ઠાઈ પૂટે-‘એમણે માતાને હુ ખી કરી ને ?’-‘નહિ, હુ ખી કરવાની ભાવના કયા હતી’ ? શું હતું ? એ જે હતું તે એ જાણે જે જે વાત આવે તેના સમાધાન, દરેક સંયોગો, વસ્તુ અને યુક્તિ પૂર્વક વિચારો ! એકજ ન પકડી રાખો અહીં ને અહીં જ ઉભા રહેવાનો આગ્રહ ન રાખો. ઘાણીનો બળદ ગોળ ફેરે, પણ એને ગોળ ફેરવવા માટે આખે પાટા બાધવા પડે ઉઘાડી આખે એ નહિ ફેર ચાલેજ નહિ ત્યારે ઠાઠા ગણાતા માણસો ઉઘાડી આખે એવું કેમ ફેરે,

કે જેથી ત્યાનો ત્યાજ રહે ? પાટા બધાઈ ગયા હોય, તે વાત જૂદી જો અહીં ને અહીં જ રહેવાનો આશ્રહ કરશે. તો પ્રાપ્તિ નહિ થાય જેવો જીવ તેવો પ્રાપ્તિનો કંમ શાસ્ત્રકારે કહ્યો છે કેાઈ ઉપદેશથી પામે, કેાઈ વગર ઉપદેશથી પામે અને કોઈ વૃક્ષાદિ નિમિત્તોના યોગે પામે ! એક બીમારને જોઈને પાચને વૈરાગ્ય આવે, પાચને કપારી થાય, પાચને ઉલટી થાય, પાચને દુઃખ થાય, પાચને તાવ આવે પર્યાસ માણસમા આ રીતે પાચને જૂદુ જૂદુ થાય આ સંયોગે જેવા જેવા જીવ તેવી તેવી અસર કરી શ્રી શાલિ-ભદ્રનો જીવ રખારી, એ પણુ રોયો, મા પણુ રોઇ, પાડોશી પણુ રોયા, રોવુ બધાનું જૂદુ ખીર બની, મા બહારગઇ, માસખમણના તપસ્વી મુનિ પારણાની શિક્ષા માટે ગોચરી નીકળેલા આવતા દેખ્યા, લાવના ફરી, મુનિને જોવાથી એ વખતે અશુભ કર્મ ખસ્થું અને એના મુષ્યના પ્રાગ્ભારનો ઉદય થયો. મુનિને દેખીને એને એ યથુ અને ઢેલલાઈ એવા પણુ હોય છે કે-મુનિને જોઇ અપશુકન માની, મુડીઆ માની, મારવા ઢોડે કારણ ? જેવી આત્માની યોગ્યતા ! મગમા પણુ ઠાગડુ હોય છે એ એવું હોય કે-‘લાખ મણુ લાકડા બળે, વરસો સુધી સળગે, પાણી બળી જાય, એ ઠાગડુ બળીને રાખ થાય તે ભલે, પણુ પાકે નહિ ’ કારણ ? યોગ્યતાનો અભાવ. આથી વસ્તુની યોગ્યતા-અયોગ્યતા તપાસીને પરિણત થવુ જોઈએ તોજ સત્યાસત્યની પરીક્ષા થઈ શકે અન્યથા પરીક્ષકશક્તિ આવી શકતી નથી વિચારે કે-શ્રી અતિમુક્ત મુનિવરની માતાએ કેવી પરીક્ષા કરી ?

એટલું પૂછ્યું કે-‘તું શું સમજ્યો?’ શ્રી અતિમુક્તે કહ્યું કે-
 ‘માતા ! જે સમજ્યો તે જી શકતો નથી ભગવાન કહે
 છે કે-સસાર પાપ છે!’-આટલું સાંભળી માતા કહે છે કે-
 ‘ધન્યોડસિ’-‘તું ધન્ય છે કે-આટલી નાની વયમાં સમજ્યો
 અને છોકરાને સજ્જ થયો’ માતાને એમ થયું કે-‘રખે મારા
 બાલકની ભાવના ફરી જાય, માટે હવે તો અહીં રાખવા
 કરતા ત્યાં રાખવો સારો’ આનું નામ પરીક્ષક માતા ! એ
 પુણ્યવતી માતાએ વિચાર્યું કે-‘ભગવાને સસારને પાપ રૂપ
 કહ્યો, એ વાત મારા બાળકને જણી અને હું કમતાકાત કે
 હજી સુધી તણ નથી શકતી’ આવકના કુલમાં જન્મેલા પગ
 તળે કીડી આવે તો જૂઠા મારી ઉઠે, કોઈને મરતા દેખે
 તો મુજે, પણ એજ મોટો થાય, લેખીઓ થાય, અનાજનો
 વેપારી થાય, એ વખતે કેટલાય છવો પગ નીચે આવતા
 હોય, પણ નઠોર બની જાય કારણ કે-પાપનો સહવાસ થયો !
 અતિમુક્તની માતાએ નક્કી કર્યું કે-‘હવે તો ત્યાં મૂકવામાં
 જ બાલકનું કલ્યાણ છે’ આ માતા પરીક્ષક કે અપરીક્ષક ?
 આને તમે જેટલો બોલો કલ્યાણાર્થી આત્માપર નાખો છો,
 તેટલો બોલો વાલી કે વડિલ પર નથી નાખતા, એ બૂલ
 થાય છે પૂર્વના પાપોદયથી દુર્ગુણ આવે તે વાત જૂદી છે,
 બાકી બાળકમાં દુર્ગુણ આવે, એ શુન્હો માતાપિતાનો ગ
 છાય માળાપના દુર્ગુણ ન આવવા દેવાના પ્રયત્નો હોય, તે
 છતાં બાળકમાં દુર્ગુણ આવે તો છોકરાના પૂર્વના પાપોદયને
 મનાય, પણ માળાપનો તેવો પ્રયત્ન ન હોય તો પાપોદય
 હોવા છતાં પણ, એ દુર્ગુણો માટે માળાપ શુન્હોગાર છે-

જવાબદાર છે યોગ્યતાના પ્રમાણમા પ્રાપ્તિ અને એ પ્રમાણમા વર્તન પરિણામ, લાવના, વચ, સ્થિતિ અને સયોગના પ્રમાણમા પરીક્ષા હોય ! અને એમ વર્તે તોજ વાલી વાલીરૂપ રહી શકે છે આપણો મુદો કયા હતો ? એજ કે-આઠ વર્ષનો બાળક શું સમજે ? આ જાતની શકા પરલો કના માનનારાને તો નજ થાય પરન્તુ આ બધુ લઘુકર્મી આત્માઓ જ આચરી તો ઠીક પરતુ સમજી પણ શકે છે આટલા મારેજ આપણે જયવીરરાયની-પ્રાર્થનાસૂત્રમાની રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે સાધુ અને શ્રાવક દ્વારા કરાતી માગણીઓ સબધી વિચારી રહ્યા છીએ

જેની ચરણસેવા તેની આજ્ઞા માનવાની કે નહિ ?

ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શિલાકસૂરિજી મહારાજ, મગલાચરણ કરતા કરમાવી ગયા કે—આ શાસન જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સદ્વિચારનો ઇન્કાર નથી. જિના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવા સિદ્ધ થયેલા છે કે—તેની સેવા કરનારા આત્માઓ ઈર્મમલથી રહિત થઈ મુક્તિપદે જઈ શકે એટલાજ માટે એ શાશ્વત છે અને માટેજ એ અનૂપમ છે અને એથીજ સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે એવું આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે એ તીર્થમા આચારની મૂખ્યતા ખાસ કરીને માનવામા આવેલ છે એ આચારનું સંપૂર્ણ પાલન, ધૂનન (લાગ) વિના થઈ શકતું નથી’ એ ધૂનન થવાની હદે પહોંચવા અથવા ધૂનનને ધૂનન તરીકે સમજી શકીએ માટે વચમા પ્રાર્થનાસૂત્ર લાવ્યા છીએ. વીતરાગ પાસે રોજ જે પ્રાર્થના કરીએ, જે વસ્તુની રોજ યાચના કરીએ, તે જરાબર સમજાય—એ ભાવના હૃદયમા દબ થાય, તો ધૂનન કરવું રહેલું થાય એ પ્રાર્થનાસૂત્રની વિચારણામા “મવનિદ્વેષો” થી લઈને “તત્ત્વયજ્ઞસેવના” સુધી વિચારી ગયા સુદ્ધગુરુજીનો । શુભ શુરનો યોગ બધી વસ્તુને ટકાવનાર છે એ શુભશુરનો યોગ મળે પછી— ‘તત્ત્વયજ્ઞસેવના’ એટલે કે—એ શુભશુરના વચનની સેવના, “આમચમસદા” એટલે કે—આ સસારમા રહું ત્યાં સુધી

અર્પિત હો ! અહીં સુધીની આ પ્રાર્થનાને અગે સામાન્ય રીતે કહેવા જોશું કહેવાઈ ગયું ક્રમસર આ કાર્યવાહી કરતા, અખડપણે શુભ શુદ્ધી, એવા કરવાના યોગે શુભો પમાય, સસાર છટે અને આ ભવે જ મોક્ષ મળે તો તો કાઈ બાકી રહેતું નથી પણ બધા જીવો તદ્દશવ મુક્તિગામી ન હોય, એને માટે બાકી રહે છે પ્રાર્થનાના યોગે શુભ શુદ્ધો જોગ મળ્યો, અખડપણે એના વચનની સેવા વાચ, ક્ષપકશ્રેષ્ઠિ આવે, દેવજ્ઞાન થાય અને મુક્તિ મળી જાય તો તો કાઈ બાકી રહેતું નથી, પણ ન થાય તો ? ત્યાં કહે છે કે -

“ વારિન્જહ જહ વિ નિયાણ-વધણ વીઝરાય તુહસમય ।

તહ વિ મમ હુજ સેવા, મવે મવે તુમ્હ ચલણાણ ॥ ”

* ૧

હે વીતરાગ ! જે કે તારા શાસનમા નિયાણું બાધવું વારેલું છે, -(નિયાણાનો નિયેધ છે) -તોપણ હું તો નિયાણું કરું છું કે-(માગું છું કે)-તમારા ચરણોની સેવા મને ભવે ભવે હાજો ! (મળજો)

*

સૂત્રકાર કેટલા બધા ઉપકારી છે એ જોયો. ભવાતરમા અમૂક ચીજની માગણી તો કરાવે છે, પણ લોક જીલ જાતિની માગણી કરતા ન થાય, માગણીનું સ્વરૂપ સમજે ને માગણી નિયાણાના રૂપમા ન ઉતરી જાય, એની કેટલી કાળજી રાખે છે ? પહેલાજ સ્ત્રી દીધું કે-હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા નિયાણું કરવાનો નિયેધ છે -‘ધર્મ ક્રિયાના ફલ વરીકે વિષયાદિકની વાસનાથી પૌદ્ગલિક પદાર્થની માગણી, એનું નામ નિયાણું એ નિયાણું ધર્મને

હુમિત કરનારે ॥ જે વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરવાની છે, તે નિયાણા દ્વારા ન થાય પૌદ્ગલિક મુખની અભિલાષા, ઈચ્છા અને આશા—એને જ્ઞાનીએ નિયાણાની કોટિમા મૂકેલ ॥ એ નિયાણાનો શ્રી વીતરાગદેવના શાસનમા નિવેધ છે.—હિ દેવ ! તું તુષ્કમાન થઈને—‘આ આપ અને તે આપ’—એ બધું આ શાસનમા નથી, એ વાતને સ્પષ્ટ કરે છે ‘હિ વીતરાગ ! તારા શાસનમા નિયાણું બાધવું વારેલું છે—(મના ૭)—તોય હું નિયાણું કરવાનો પણ મારૂં નિયાણું, જેને આપ નિયાણું ઠહો છો તેવું નથી આપે ના પાડ્યા છતાં હું નિયાણું કરવાનો તેમા આપની આજ્ઞાનો ભંગ નહિ પણ પાવન છે કારણ કે—હું જે માણુ છું તેનો આપના આગમમા નિવેધ કરેલો નથી એ માગણી નિયાણા રૂપ જ નથી હે ભગવન્ ! હું માણુ છું તે,—દેખાવમા નિયાણું ભલે હો—પણ વસ્તુત એ નિયાણું કહેવાતું નથી ! માટે જો કે નિયાણાનો નિવેધ છે, તો પણ હું તો માગણી કરૂં છું કે—ત્યાં સુધી મારો સસાર હોય—હું સસારમા રહું, ત્યાં સુધી મને હે નાથ ! તારા ચરણની સેવા ભવે ભવે હો !’—આ માગણીમા કાંઈ પૌદ્ગલિક અભિલાષા છે ? નહિ જ એ સેવાપ્રાપ્તિ માટે ઉત્તમ કુળ, ઉત્તમ દેશ, ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ સામગ્રી મળે એનો ઇન્કાર નથી માગણી કરતા એવી શીએ કે—એમા બધું આવી જાય, બધું સમાપ્ત જાય માગણી કરતાએ ન આવડે, તો એના જેવી બીજી મૂર્ખતા કયી ? માગણી એવી કરવી જોઈએ કે—જેમા બધું આવી જાય શ્રી જિનેન્દ્રદેવની સેવા માગી, એમા આર્ય દેશ, આર્ય જાતિ, આર્ય

કુળ-એમાંએ શ્રાવક કુળ, એ બધું આવી જાય કે નહિ ?
 પણ દુન્યવી સાહજી માગે તો નિયાણું થઈ જાય શ્રી
 જિનેશ્વરદેવની ચરણમેવા માગી એટલે પરોક્ષત બધું આવી
 ગયું સેવા એટલે શું ? સેવા માત્ર તિલક કરવાથી નહિ,
 પણ આજ્ઞા પણ લેગી ! તિલક કરે અને આજ્ઞાથી આપો
 રહે તો ? આજ્ઞામા મતિઠપનાનો આરોપ કરવો તે ન
 ચાલે ચરણસેવામા આજ્ઞાની સેવા તો બેઠેલી જ છે ચરણ-
 સેવા માગનારને તેની આજ્ઞા માન્ય હોય કે નહિ ? જેની
 આજ્ઞા કદ્યાણુ કરનારી હોય, તે માન્ય ન કરવાનું કારણ ?
 આજ્ઞા માનવી ન હોય તો તેની પૂજા શા માટે ? જેના
 વચન પર-કથન પર-હુકમ પર, પ્યાર ન હોય તેની સેવા
 શું કામ ? સેવા કનનારને મન તો આજ્ઞા પહેલી ! બધું
 પછી, પણ આજ્ઞા પહેલી આજ્ઞાએ ન જયે તો કહી દેવું
 કે-‘લગવાનની આજ્ઞા પ્રત્યે પ્રેમ નથી ’ આજ્ઞાના પ્રેમ વિના
 જે કારી પૂજા માત્રથી જ પોતાને શ્રી જિનેશ્વરદેવનો પૂજારી
 કહેનહાવવા માગે છે, તે સાચો પૂજારી નથી પણ વસ્તુત
 ટાગી ! લોક જાણે કે-‘આ તો શ્રી જિનેશ્વરદેવની પૂજા
 કરે, એટલે આજ્ઞાનું ડેટલુયે પાલન કરતો હશે ’ પણ ત્યારે
 એ પૂજા કરનારો આજ્ઞા ન માને, આજ્ઞાથી ઉલટું કરે, તો
 કહે કે-‘સેવાના નામે, દુનિયાને એ કહે છે ’ જેના ચરણની
 સેવા માગીએ એની આજ્ઞા તો રામ રામ કહેલી જ હોય !
 એ નિશ્ચય જ હોય કે-‘શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા તો કેવલ
 કદ્યાણુને માટે જ છે આ નિશ્ચય થઈ ગયા પછી તો મતિ
 ઠપનાનો આપોઆપ નાશ થાય મતિઠપનાને ધ્યાન મળે

જ નહિ સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા ડગલે ડગલે વિચાર કરે કે-
 ‘આશા વિરૂદ્ધ તો કાંઈ નથી થતું ને ?’ વિરૂદ્ધ થતું દેખાય
 તો પરતાય, બૂલની માણી માગે પણ આ બધું બને ક્યારે ?
 આખું જીવન સમર્પિત થાય ત્યારે ને ! પણ જ્યાં ‘હું’ અને
 ‘મારું’ હોય ત્યાં કામ ચાલે નહિ જ્યાં એની આશા-ત્યા
 ‘હું’ અને ‘મારું’ જ્યાં એની આશા નહિ-ત્યા ‘હું’
 અને ‘મારું’ નહિ જ જ્યારે આ સ્થિતિ આવશે, ત્યારે
 તમારામાં અનુપમ ઉદારતા આવશે એ ઉદારતામાં આખી
 દુનિયા સમાઈ જાય છતાં તેમાં પણ મર્યાદા તો ખરી
 જ સમ્યગ્દષ્ટિની ઉદારતામાં ઔચિત્યનો ભાગ હોય જ
 નહિ આજે કહેવાય છે કે-‘કોઈને પણ નમસ્કાર
 કરવા જેટલી ઉદારતા શું કામ ન રાખવી ?’-પણ એવી
 ઉદારતા સમ્યગ્દષ્ટિથી નજ સેવી શકાય, કારણ કે-
 તેથી ઘણા જ અનર્થો થવાનો સંભવ છે યોગ્યતા મુજબજ
 નમસ્કાર હોય “एच्छामि क्षमास्तमणे”-જેવા સૂત્રનો
 સર્વત્ર ઉપયોગ ન જ થાય અને જો થાય તો તે સૂત્રની
 આશાતના કરવા બરાબર છે સમ્યગ્દષ્ટિની ઉદારતામાં સ્થાન
 સર્વેને હોય તેમજ દુષ્ટ બુદ્ધિ કોઈ પણ પ્રત્યે નજ હોય,
 પણ પ્રદાન તો યોગ્યતા મુજબ અને યોગ્ય રીતિએજ હોય !
 હૃદય વિશાલ હોય, સંકુચિતતા ન હોય, પણ આજે જે
 વિશાલતાની વાતો ચાલી રહી છે તે નસે નહિ કહેવું
 કે-‘બધા ભાઈઓ છીએ, મિત્રો છીએ અને અમને પરસ્પર
 પ્રેમ છે પણ એનો અર્થ અમે બધામાં ભેળા છીએ એ નજ
 થવો જોઈએ !’ કોઈનું પણ ખૂડું કરવાની ભાવના નથી-એ

વાત સાચી, પણ એનો અર્થ એ નથી કે—સર્વને સલામ જ ભરવી જોઈએ ! સહવાસમાં આવનારને એમ તો લાગવું જ જોઈએ કે—આ અયોગ્યના પૂજારી નથી જ એક પણ અયોગ્ય વસ્તુને અહીં સ્થાપન મળી શકે તેમ નથી અયોગ્યને સલામ ભરવાથી તો એ વધુ અયોગ્ય બને છે અને જેનું બહુ કરવા માગીએ છીએ તેનું આપણા હાથે જ ખુદ થાય નોકરના બહા માટે શેઠે નોકરને નોકર તરીકે જ સાચવવો જોઈએ, નહિ તો કદાચ નોકરને દુર્ગુણો જાગે અને ઉલટું નોકરનું ખરાબ થાય અર્થાત્—શ્રીજિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા જેના અતરમાં ઉતરી જાય, તેનામાં પરના શ્રેય માટે સર્વસ્વનો ભોગ આપવાની અનુપમ ઉદારતા હોય, પણ તે ઉદારતા એવી તો ન જ હોય કે જેથી પોતાનું અને પરનું—એમ ઉભયનું અહિત થાય માટેજ સમ્યક્દષ્ટિ, દેશવિરતિ કે સર્વવિરતિ આત્મા દોષ પ્રભુને એજ પ્રાર્થે છે કે—‘જ્યાં સુધી સસાર રહે ત્યાં સુધી શુભ શુરના યોગ સાથે તેમના વચનની સંપૂર્ણ સેવા મળે તેમજ હે ભગવન્ ! ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા મળે !’

લોકવિરોધ અને લોકવિરોધનો તફાવત—

૧ કાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ, મંગલાચરણ કરતા ક્રમભાવી ગયા કે—‘આ શાસન સદા જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી તેમજ એમાં એકે એક યોગ્ય વિચારનો સફાવ છે માટે જ એ શાશ્વત છે એનો અભાવ કોઈ પણ કાળે નથી લલે અમૂક દેને થાય, તે પણ ભરત અને ઐરવત એમાં જ મહાવિરોધમાં તો સદાયે શાસન છે’ ત્યાં તો સદાયે ચાલે આરો છે ત્યાં જુદા જુદા આરા નથી ત્યાં કોઈ કાળ એવો ન આવે કે—જે કાલમાં શાસન ન હોય, માટે શાશ્વત છે અને એથી જ અનુપમ છે કારણકે—એની ભેદીમાં ઉભી રહે એવી કોઈ ચીજ નથી માટેજ તે શરૂઆતમાં જ સદગા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે માટે જ આ શાસન સદાય જયવતુ વર્તે છે એ શાસનમાં—તીર્થમાં આ ચારની મૂખ્યતા છે’ એ આચારમાં ઘણી ઘણી કડીનતા છે એનું વર્ણન કરીએ તે પહેલા, આપણે હમેશા શ્રી જિનેશ્વરદેવ પાસે જે ભાવના બ્યક્ત કરીએ છીએ, રોજ જે વસ્તુની માગણી કરીએ છીએ, તે જો જરાખર હું થઈ જાય, તો જે આચાર જીવનમાં જરાખર ઉતારવા માગીએ છીએ, તે સહેવાઈથી ઉતરી શકે માટે તમે અને અમે રોજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે જે વસ્તુ માગીએ છીએ, તેની વિચારણા કરી રહ્યા છીએ. એ માગણી પ્રાર્થનાસૂત્રમાં (જયવીયરાયમાં)

છે, જે આપણે રાજ શ્રી વીતરાગદેવ પાસે બોલીયે છીયે. માગણીની વસ્તુ ગણાવી ગયા પ્રથમ તો લવનો નિવેદ એ ટકાવી રાખવા માટે માર્ગાનુસારિતા એ ટકી રહે માટે ઈષ્ટકૃપા સિદ્ધ એમા કોઈ જાતનો વાધો ન આવે માટે લોગવિરૂદ્ધચાઓ એટલે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ નિન્દાદિ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ નિન્દાદિ કાર્યોને શાસ્ત્રમા લોકવિરૂદ્ધ તરીકે ગણાવવામા આવેલ છે તેનો ત્યાગ ‘લોગવિરૂદ્ધચાઓ’ —આ સુત્રપદ કથી વસ્તુનો ત્યાગ સૂચવે છે, એ ખરાખર વિચારો શાનો ત્યાગ છે?, એ ખરાખર સમજો લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ અને લોકવિરોધનો ત્યાગ, એ એમા ભેદ પડે કે નહિ? કઈ ભેદ જણાય છે? લોક જેનો વિરોધ કરે એનો ત્યાગ કે નિયત થયેલા લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ? આખી વસ્તુ ફરી જાય છે ‘લોકવિરૂદ્ધ’ અને ‘લોકવિરોધ’—એ એમા રહેલા મુદ્દાના ભેદને સમજો લોક જેનો વિરોધ કરે, તે કાર્યનો ત્યાગ નહિ—પણ જે કાર્ય લોકમા વિરૂદ્ધ હોય તે કાર્યનો ત્યાગ છે શાસ્ત્ર કહે છે કે—ધર્મીએ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ, પણ નહિ કે સામાન્ય લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તે સર્વનો ત્યાગ કરવો અત્યારે તો એમ મનાય કે કે—ગમે તેવા લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તેનો ત્યાગ કરવો, પણ એમ નથી કારણ કે—લોક એક સ્થિતિવાળો નથી કોઈ જાનો વિરોધ કરે, તો કોઈ એનો વિરોધ કરે ક્ષણમા જાનો વિરોધ, તો ક્ષણમા એનો વિરોધ. હવે એ અર્થ લઈને જો ત્યાગ કરવાનું કહે, તો તો કોઈપણ આત્માને ધર્મમા સ્થિર કરી શકાય જ નહિ અર્થ એ છે

કે-લોકવિરૂદ્ધ એટલે સમજી લોકમા જે જે કાર્ય નિયત હોય તેનો ત્યાગ લોકવિરૂદ્ધ કાર્યો નિયત થયેલા છે અને જે આપણે જોઈ પણ ગયા છીએ જો જે પ્રમાણે ન હોય તો પાચ આદર્શી આનો વિરોધ કરે અને પાચ આદર્શી એનો વિરોધ કરે, તો પરિણામ શું આવે ? જો એમ લોકવિરોધનો ત્યાગ હોય, તો ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવને જેમ જિન કહેનારા હતા, તેમ વિપરીત કહેનારા પણ એમનીજ દયા તિમા પણ હતા કે નહિ ? અને હતા તો ભગવાનને છોડી દેવા ? ભગવાનની મૂર્તિને જેમ માનનારા પણ છે, તેમ નિંદનારા પણ છે, તો શું જિનમૂર્તિની પૂજા છોડી દેવી ? લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ, એનો અર્થ એ નથી કે-લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે, તેનો તેનો ત્યાગ કરવો ! જેમ લોકવિરૂદ્ધ ત્યાગ્ય ગણાય છે, તેમ જો લોક જેનો જેનો વિરોધ કરે તે સર્વનો ત્યાગ એમ મનાય, તો તો કાંઈ પણ આત્મા આ સસારમાથી મુક્તિને સાધી શકેજ નહિ. પહેલો ભવનિર્વેદ : એને ટલાવવા માર્ગાનુસારિતા એને ટલાવવા ઈષ્ટજ્ઞ સિદ્ધિ અને એને બાધા ન આવે એટલા માટે લોકવિરૂદ્ધનો ત્યાગ

(પ્રશ્ન૦ લોકવિરૂદ્ધ એટલે શું ?)

લોક જેનો વિરોધ કરે તેનો ત્યાગ નહિ, પણ લોક વિરૂદ્ધનો ત્યાગ વિરૂદ્ધ કાર્યો તો નિયત છે રોજ નવા નવા નક્કી કરવાના નથી નિયત થયેલા લોકવિરૂદ્ધ કાર્યો ધર્માત્મા ન આચરે, પણ દિ જ્યે લોક ઉત્તમ કાર્યોમા જે નવો નવો વિરોધ કરે, તેને ત્યાગવાનો ધર્માત્મા વિચાર પણ ન કરે. ગાડરીયા પ્રવાહને આધીન થવાનું હોયજ નહિ વિરૂદ્ધ અને

વિરોધના ભાવને તથા લેદને મમળે લોક તો ફાવે ત્યાં ફાવે તેનો વિરોધ કરે લોકવિરુદ્ધ થતા કાર્યોને ધર્માત્માએ જોમ પ્રાણુતે પણ ન સેવવા જોઈએ, તેમજ લોક જે નવો નવો વિરોધ કરે તેથી ભય પામીને ધર્માત્માએ પ્રાણુતે પણ કરણીય કાર્યોનો ત્યાગ નજ કરવો જોઈએ શાસ્ત્રમા સ્થલે સ્થલે લોકવિરુદ્ધ કાર્યોની ગણના કરવામા આવી છે ધર્માત્મા એનો ત્યાગ કરવાની પૂરી કાળજી કરે અને તેનો ત્યાગ ઠરી પોતાના ધર્મમાધનાના માર્ગને નિષ્ઠક બનાવે

(અશ્વઠ પાપની નિંદા ન કરે ?)

દોષને કાઢવાનો પ્રયત્ન તે વસ્તુત દોષની નિંદા ન થઈ ભલે તે સ્વની કે પરની હોય. જનતાના ભવા માટે એક અયોગ્ય આદર્શની જાણ કે પીછાણ કરાવવી પડે, ત્યાં પણ શાસ્ત્રે નિંદા નથી કહી કુદેવથી બચાવવા-કુદેવના પાશમા કોઈ ન ફસે માટે કુદેવનું વર્ણન કરવું પડે તેમા, તેમજ કુશુર કે કુધર્મના પાસામા કોઈ ન ફસે માટે તેનું બ્યાન કરવું પડે તે નિંદા નથી કારણકે-એ જનતાના ભલા માટે છે જગતના ભલા માટે ખોટાને ખોટા તરીકે બતાવવું તે નિંદા નથી પોતાના દોષને દોષ તરીકે જોળખી કાઢવાનો પ્રયત્ન તે નિંદા નથી પારકાના દોષને દોષ તરીકે જોળખી, સમય આવે ત્યારે કહીને કઢાવવા પ્રયત્ન કરવો, તે કાઈ નિંદા નથી !

(અશ્વઠ છાપાઓમા નિંદા આવે છે એનું શું ?)

પેટભરા ખતકારોની તમે વાતજ ન કરો. તેવા

પત્રકારોએ પોતાના પત્રકારત્વને લગભગ છે એવાં છાપાઓનો પ્રચાર, એ સમાજમાં આપરૂપ છે. જેઓને સત્યાસત્ય તપાસવાની દરકાર નથી, જેઓએ પોતાના પેટ માટે પાપનો ભય તજ્યો છે અને જેઓ કેવલ સ્વાર્થની સાધનામાં જ સંજળ છે, તેઓ તરફથી સત્ય વસ્તુના પ્રચારની આશા રાખવી, એ આઠાશકુસુમની આશા રાખવા જેવું છે જ્યાં સુધી જનતા પોતાનો ધર્મ ન સમજી જાય, ત્યાં સુધી પાપાત્માઓ પોતાની અધમાધમ વૃત્તિને પોષવામાં કદીજ પાછા પડે તેમ નથી, એ વાત નિશ્ચિત થઈ ચૂકેલીજ છે

અસ્તુ આવો હવે પ્રસ્તુત વિષય ઉપર એ વાત સ્પષ્ટજ છે કે—નિહાદિક લોકવિદ્વદ્ કાર્યોનો ત્યાગ કરવાનો, પણ અજ્ઞાનલોક જેનો જેનો વિરોધ કરે એનો ત્યાગ નહિ!

શ્રી રામચદ્રજી અને સીતાનું વૃત્તાન્ત—

લોકના વિરોધથી મુંઝાઈને સત્યનો ત્યાગ કરવાનું પરિણામ કેવું ખરાબ આવે છે અને એનાથી સત્યને કેટલી હાની થાય છે, એ વસ્તુ શ્રી રામાયણમાં આવશે છતાં આ વાત દુકામાં આજ પ્રસંગે કહી દઉં—શ્રી સીતાજીની સપત્નીઓ, કે જે ઇર્ષ્યાજી અને માયાવી હતી, તેઓએ શ્રી સીતાજીને કહ્યું કે—“રાવણ કેવા રૂપવાળો હતો તે ચીતરીને બતાવો” ઉત્તરમાં શ્રી સીતાજીએ કહ્યું કે—“મેં રાવણનું સર્વ

અગ લેયું નથી, માત્ર તેના ચરણોજ લેયા છે તેને હુ શી રીતે ચીતરૂ ?” આ સાવળીને તે માયાવિની સપત્નીઓએ કહ્યું કે—“તેના ચરણોને પણ તમે ચીતરો, કારણ કે—તે લેવાની અમને ઇચ્છા છે ” આથી પ્રકૃતિએ કરીને સરલ શ્રી સીતાદેવીએ રાવણના ચરણોને આલેખ્યા ,બસ, હવે બીજી લેઈએ શું ? ધારેલી ધારણાની અફલતા કરવા માટે લેઈતું સાધન મળી ગયું સ્વાર્થી અને પ્રપચી આત્માઓની હશાજ લયકર હોય કે મળેલા સાધનનો દુરુપયોગ કરવાની કગામા કાઈ તે ઓછી ઉતરે તેમ ન હતી. સીધીજ તે વાત શ્રી રામચદ્રજી પાસે મૂકી અને અપદ શબ્દોમા બોલી નાખ્યું કે—

“ x x x x, x x x x ।
રાવણસ્ય સ્મરત્યથા—પ્યસૌ સીતા તવ પ્રિયા ॥ ૧ ॥

સીતાસ્વહસ્તલિખિત, રાવણસ્ય ક્રમદ્વયમ્ ।

પસ્યૈતન્નાથ ! જાનીહિ, સીતા તસ્યૈવ નાથતે ॥ ૨ ॥ ”

‘હજી સુધી પણ હે નાથ ! આપની પ્રિયા આ સીતા રાવણનું સ્મરણ કરે છે સીતાએ પોતાના જ હસ્તે આલેખેલા ચરણદ્વયને આપ જૂઓ અને જાણો કે—સીતા તે રાવણને જ નાથ તરીકે માને છે’

આ પછી તે સપત્નીઓએ પોતે ઉપનતવી કાઢેલા દોષને પોતાની ઠાસીઓ દ્વારા લોકમા પ્રકાશિત કર્યો અને લોકમા અફવા આલી એ અફવાથી

બુદ્ધિમાનોના હૃદય ઉપર પણ અસર થઈ ગઈ અને ઠેઠ
 શ્રી રામચદ્રજી સુધી વિનતિ કરવા આવ્યા પણ રાજતેજની
 આગળ બોલવું કઠીન ॥ રાજતેજથી કપતા તેઓને અભય
 આપી, શ્રી રામચદ્રજીએ તેઓને હિતકર વાત કહેવાની
 છટ આપી છટ પામીને તે આગેવાનો પૈકીના એક મૂખ્ય
 આગેવાને કહ્યું કે-‘હિ સ્વામિન્ ! ન કહેવા લાયક વાત પણ
 કહેવી પડે ॥ કે-આટલા દિવસ સુધી રાવણને ત્યા રહેલા
 સીતાજી દ્વિષિત કેમ ન હોય ? જે વાત યુક્તિથી ઘટી શકતી
 હોય, તે અવશ્ય માનવી જોઈએ માટે આથી રાજ્યને
 કલક ન લાગે તે પ્રમાણે આપે કરવું જોઈએ ’ એ વખતે
 શ્રી રામચદ્રજીએ આવેલા નગરના આગેવાનોને યોગ્ય શબ્દોમા
 સાત્વન આપ્યું અને શ્રી રામચદ્ર જેવા રાજાએ પણ નિર્ણય
 કયો કે-‘સીતાનો ત્યાગ કરવો ’ જુઓ-આ લોક અને લોકનો
 વિરોધ શું કામ કરે છે ? આ લોકે માનેલા વિરોધના ત્યા-
 ગથી કયું પરિણામ આવે છે તે જુઓ શ્રી રામચદ્રજીને
 તેવા નિર્ણય ઉપર આવેલા જોઈને, શ્રી લક્ષ્મણજી કહે છે
 કે-‘લોકની વાણીથી આપ સીતાજીને ન તમે, ડારણ કે-
 સુખના બધ વિનાનો લોક તો મરણ મુજબ અપવાદને
 બોલનાર છે સારા રાજ્યમા શાંતિપૂર્વક રહેનારો લોક પણ
 જો રાજદોષને ગ્રહણ કરવામા તત્પર હોય, તો તે રાજાઓ
 માટે શિક્ષા કરવા યોગ્ય છે અને તેમ ના હોય તો ઉપેક્ષા
 કરવા યોગ્ય તો છેજ ”

આ પ્રમાણે શ્રી લક્ષ્મણજીએ કહેવા છતા પણ, શ્રી

રામચદ્રજી શ્રી સીતાજીનો ત્યાગ કરવાના પોતાના વિચારો
 બ્યારે નથી ફેરવતા અને સેનાપતિને-‘સીતાને અરણ્યમા
 તજી આવો’-આવી આજ્ઞા કરે છે, ત્યારે શ્રી લક્ષ્મણજી રોતા
 રોતા પગમા પડીને શ્રી રામચદ્રજીને વિનવે છે કે-‘મહાસતી
 સીતાજીનો આ ત્યાગ ઉચિત નથી’ આ વિનતિના ઉત્તરમા
 શ્રી રામચદ્રજી તરફથી જવાબ મળ્યો કે-‘હવે તારે કાર્મપણુ
 બોલવુ યોગ્ય નથી’ આથી શ્રી લક્ષ્મણજી સ્થામ મુખે
 રૂદન કરતા પોતાના સ્થાન ઉપર ચાલ્યા ગયા આ પછી
 શ્રી રામચદ્રજીએ ‘કૃતાત વદન’ નામના સેનાપતિને આજ્ઞા
 કરી કે-‘સીતાને શ્રી સમેતશિખરજીની યાત્રાનો હોહદ છે,
 માટે એ જ્ઞાનાથી તેને વનમા લઇ જા’ સેનાપતિ તો
 આજ્ઞાને આધીન એનું હૃદય કપે છે, પણ કરે શું ?
 આજ્ઞાનો અનુચર સીતાજીને તીર્થયાત્રાને જ્ઞાને રથમા
 બેસાડીને લઇ જાય છે દુર્નિમિત્તો અનેક થવા છતા પણ
 શ્રી સીતાજી શકારહિતપણે રથમા બેસી, ઘણે દૂર પહોચી
 ગયા એક ભયઠર અરણ્યમા રથ આવી પહોચ્યો સેનાપતિ
 પણ વિચારમગ્ન અવસ્થામા ઉભો રહ્યો, કારણ કે-શ્રી સીતાજી-
 ને રથમાથી ઉતારે કોણ ? સેનાપતિથી બોલી પણ શકાતું
 નથી શું કહે ? પોતે મુઝાય છે અન્યાય થાય છે, એમ
 સમજે છે-પણ રામચદ્રને કહે કોણ ? લક્ષ્મણ જેવાનું ન માન્યું,
 એ રામચદ્રને કોણ કહી શકે ? પોતે આથે ઉભો રહીને રૂએ
 છે એ જોઈને સીતાજી પૂછે છે કે-‘લાઇ ! છે શું ?’ સેનાપતિ
 કહે છે-‘દેવી ! રામચદ્રજીનો હુકમ છે કે-આપનો અહીં
 ત્યાગ કરી આવવો’ આ સાંભળી સીતાને મૂર્છા આવે છે

આઘાત થાય છે તકલીફ ઘણી થાય છે પોતે ગર્ભવતી છે પછી મૂર્છા વળે છે ત્યારે કહે છે કે-કિવો અન્યાય ! પરીક્ષા વિના દડ ? હે સેનાપતિ ! તુ જઈને કહેજે કે-વગર પરીક્ષાએ દડ દેવો, એ તારા જેવા રઘુવશમા પેદા થયેલા વિવેકીને છાજતુ નથી પણ એ દોષ તારો નથી, મારા કુર્કર્મનો છે. પણ એક સદેશો તુ જરૂર આપજે કે-“ ખલ 'પુરૂષોત્તમ' વાણીથી જેમ મારો ત્યાગ કર્યો, તેમ મિથ્યાદષ્ટિની વાણીથી જિનધર્મનો ત્યાગ ન કરશો ” ‘ભક્ત’ સેનાપતિ ગયો અને આ સદેશો કહ્યો કે તરત રામચંદ્રને મૂર્છા આવી ! એમને પણ એમ લાગ્યું કે-‘મેં જુલમ કર્યો કે ખલ લોકની વાણીથી સીતાનો ત્યાગ ‘કર્યો’ પછી શ્રી હકમણના કહેવાથી શ્રી રામચંદ્રજી જાતે સેનાપતિ અને જેવરો સાથે ગયા, પણ સીતાજીનો પત્તો ન લાગવાથી પાછા આવ્યા એટલે એનો એ લોક શ્રી સીતાજીના શુભ ગાવા લાગ્યો અને શ્રી રામચંદ્રજીની નિંદા કરવા લાગ્યો એવદૂર લોક તો ગમે તેમ જાવે, પણ માની લેવાય ? અરે માનો કે-સીતા તેવી હોય તોયે આમ તળાય ? ગર્ભવતીને તળાય ?

(સભામાથીં દુનિયા દોરગી છે)

અરે દોરગી નહિ, પણ વિવિધ રગી છે અનેક રગી છે પુણ્યશાલિની શ્રી મીતાદેવીને તો અટવીમા પણ સાધર્મિ મ યો અને લઈ ગયો ત્યા તેમને જે પુત્રો લવ અને કુશ નામે થયા તેઓએ પિતા-ઝાક સાથે યુદ્ધ કર્યું સીતાજીએ દીવ્ય કર્યું અને ઝેવટે, દીક્ષા લઈ કલ્યાણ સાધ્યું આપણે તો આ સ્થાને-‘લોકની દશા, શી છે ?’ એજ એવાનું છે જે

સમયે મહાસતી શ્રી સીતાદેવીએ દીવ્ય કરવાની કળુલાત કરી, તેજ સમયે લોકોએ ઉદ્ધોષણા પૂર્વક નિષેધ કર્યો અને કહ્યું કે-‘નિશ્ચય પૂર્વક સીતાદેવી મહાસતી છે’ આના ઉત્તરમાં શ્રી રામચદ્રેણે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહી દીધું કે-‘હે લોકો ! તમારામાં કોઈ પણ જાતિની મર્યાદા ક્યા છે ? તમે ને તમે જ અદ્વિત હો છો અને તમે ને તમે જ કલકિત છો. સામે કાંઈ જાલો અને દૂર કાંઈ જાલો તમારું કેકાણું શું ? ફરી પણ દ્વિત કહેવામાં તમને પ્રતિબંધ શો છે ? માટે ખસ, સીતા ! દીવ્ય કરો’ દીવ્યની કાર્યવાહી થઈ ગઈ અને તે જોઈ શ્રી રામચદ્રેણ પણ કંમકમી ઉઠ્યા અને અનેક જાતિના વિકટપો કરવા લાગ્યા કારણ કે-દીવ્યની ગતિ વિષમ હોય છે શ્રી રામચદ્રેણ તો વિચાર કરતાજ રહ્યા અને મહાસતી શ્રી સીતાદેવીએ અગ્નિની ધખધખતી ખાઈમાં ઝપલાવ્યું હવે આ વખતે ઉદ્યાનમાં એક સુનિવરને કેવલજ્ઞાન થયું હતું, તેને મહોત્સવ કરવા ઇંદ્ર પોતાના સેનાપતિ તથા દેવતાઓ સાથે જતા હતા ત્યાં દેવતાઓની વિનંતિથી આ પ્રસંગ જાણીને તરત ઇંદ્ર મહારાજે, પોતાના સેનાપતિ દેવને શ્રીમતી સીતાદેવીને સહાય કરવાને ફરમાવ્યું પોતે કહ્યું કે-‘આ ભેય ધર્મેકાર્યો છે હું કેવળજ્ઞાનીનો મહોત્સવ કરવા જાઉં છું અને તમે સીતાજીના શુદ્ધિપ્રસંગને સાચવી લો’ સીતાજીએ જેવું ચિતામાં પડતું મૂક્યું, કે તરત એ ખાઈ પાણીથી ભરાઈ ગઈ અદર સુવર્ણ કમળ ગોઠવાઈ ગયું એના ઉપર સીતાજી બેઠા પાણી તો જોમજોર વહેવા માંડ્યું વિદ્યાધરના સિંહાસને પાણીમાં તરવા લાગ્યા ‘હે મહાસતી ! બચાવો,

બચાવો ! 'એમ વિવાધરો બોલવા લાગ્યા શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના હસ્તથી વહેતા પાણીને વાળી લીધું આથી શ્રી સીતાદેવીના શીલની પ્રશંસા કરનારા શ્રી નારદજી વિગેરે આદ્યશ્રમા નાચવા લાગ્યા દેવતાઓએ આદ્યશ્રમાથી શ્રી સીતાદેવીના શિર ઉપર પુષ્પવૃષ્ટિ કરી અને લોકો પણ 'મહો હોલ્મ્ મહો શીલ્મ્'—આવી ઉચ્ચા સ્વરે ઉદ્‌યોગલા કરવા લાગ્યા પોતાની માતાના પ્રભાવને જોઇને આનંદ પામેલા 'લવણ' અને 'અકુગ' નામના શ્રી સીતાદેવીના પુત્રો હસની માફક તરતા તે પોતાની માતા પાસે પહોંચી ગયા અને શ્રી સીતાદેવીએ મસ્તક સુધીને પોતાની પાસે બેસાડ્યા પછી લક્ષ્મણ આદિએ નમસ્કાર કર્યા અને શ્રી રામચંદ્રજીએ પણ હાથ જોડવા પૂર્વક સુભાષના કરી તથા પોતાની સાથે વિમાનમા બેસવા અને ઘેર આવવા કહ્યું પણ શ્રી સીતા દેવીએ તો કહ્યું કે—'આમા કોઇ અન્ય લોકોનો દોષ નથી, દેવલ મારા પૂર્વકર્મોનાજ દોષ છે ખરેખર, હું આ રીતે હું અને આપનારા કર્મોથી હવે નિર્વેદ પામી છું, માટે જો કર્મોનો ઉચ્છેદ કરનારી પ્રવળ્યાનો સ્વીકાર કરીશ' આ પ્રમાણે કહીને મહામતી શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના માથાના વાળ ઉખેડી શ્રી રામચંદ્રજીને સમર્પણ કર્યા શ્રી રામચંદ્રજી જો જોઇ મુર્ચ્છિત થાય છે સીતાજી સીધા ચાલ્યા જાય છે દેવગણની પાસે જઇ મત લે છે રામચંદ્રજી તો હજી મુર્ચ્છિત છે એમની આજ્ઞા લેવા પણ સીતાજી ન રહ્યા સીતાજી આજ્ઞાપાવક હતા કે નહિ ? કદિ આજ્ઞા તોડી છે ? પણ અત્યારે સીધા જઇ વગર આજ્ઞાએ પણ મત લે છે

રામચદ્રની મૂર્છા વળી ગઇ એટલે સીતાને નજોવાથી પૂછ્યું કે-‘સીતા કયા ગઇ ?’ કાંઈએ પણ ઉત્તર નહિ આપવાથી રામચદ્ર કોપાયમાન થયા કહ્યું-‘જાઓ ! જીવવાની ઇચ્છા હોય તો હુચિત કેશવાળી સીતાને પણ મને જલદી દેખાડો ! મારી હુ ખી અવસ્થામાં પણ આ બધા ઉદાસીનપણે ઉભા છે ?’-એમ કહીને રોષમાં ને રોષમાં બધાને મારવાના જ એક ઇરાદાથી ધનુષ્યને ગ્રહણ કરતા ભાઈને શ્રી હૃદયજીએ કહ્યું કે-‘હે આર્ય ! આ શું કરો છો ? ખરેખર, આ સઘળો લોક આપનો ક્રિકર છે દોષથી ભય પામેલા અને ન્યાયનિષ્ઠ એવા આપે જેમ સીતાદેવીને ત્યાગ કર્યો હતો, તેમ ભવથી ભય પામેલા અને પોતાના આત્મ કલ્યાણરૂપ સ્વાર્થમાં એકતાન બનેલા શ્રી સીતાદેવીએ સર્વ સ્વનો ત્યાગ કર્યો આપની જ હાજરીમાં શ્રી સીતાદેવીએ પોતાના હાથેજ કેશોને ઉખેડી નાખીને, વિધિ મુજબ ઉદ્યાનમાં રહેલા મુનિવર પાસે દીક્ષા અગિકાર કરી છે અને ઉદ્યાનમાં હમણા જ તે મુનિવરને દેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, તેનો મહોત્સવ પણ અવશ્ય કરવા યોગ્ય છે અને વ્રતધર શ્રી સીતાજી પણ ત્યા જ છે’ આ સાંભળી સ્વસ્થ બનેલા શ્રી રામચદ્રજી પણ બોલ્યા કે-‘સારી વાત છે કે સીતાએ દેવલજ્ઞાની મુનિવર પાસે દીક્ષા અગિકાર કરી’ આજે આ રીતે શાત કરે એવો ભાઈ પણ કયા છે ?

*

હવે તો એનું એ લોક તાળી પાડી કહેવા લાગ્યું કે-‘ધન્ય છે સીતાને !’ દીવ્ય કરી રહ્યા પછીથી દરેક વખતે લોક હવે સીતાને વળાણવા લાગ્યું લોકને શું ? જેવો

વાય તેવું બોલે. આપણો મુદ્દો એ છે કે--લોકની દયા કયી ?' લોક તો વાત વાતમા વિરોધ કરે વાત સંજ્ઞનની કહેલી છે કે દુર્જનની-એની પરીક્ષા લોકને થોડી કરવી છે ? લોકનો સ્વભાવ જ એ છે કે-એ તો હરેકની વાત કાંઈ તેમ ફેલાવે. ગાડા લોકના વિરોધથી મુંઝાઈ જઈને શ્રી સોતાદેવીનો ત્યાગ કરવાથી, શ્રી રામચંદ્રજી જેવા મહાપુરુષને પણ પશ્ચાત્તાપ કરવો પડ્યો તો પછી બીજાનું શું ? માટે શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ લોકવિરોધ કાર્યોનો ત્યાગ કરમાવે છે, પણ લોકના વિરોધ માત્રથી ગભરાઈ જઈને સત્ય વસ્તુનો કે સત્ય વસ્તુની ઉપાસનાનો ત્યાગ કરવાનું ફરમાવતા નથી,-એ ધર્મના આરાધક આત્માઓએ ધરાબર સમજી લેવા જેવું છે

(મદ્દ ૦ સોતાજીને દીક્ષા આપી ત્યારે શ્રી રામચંદ્રજી વિગેરે ત્યા આવીને તોફાન કરત તો ?)

બૂઝ્યા ! આ વાત કદી બનેજ નહિ, પણ માની લો કે કહાથ બને, તો ઇદ બધાને પહોંચી વળવા સમર્થ હતા જે કાલમા વિરોધીઓ બળવત્તર હોય ત્યારે નાની મખ્યામા રહેલા પણ ધર્મીનું બળ એવું હોય કે-પેલાઓને પાછા જવું જ પડે શાસન જયવતું છે શાસન રહેવાનું ત્યાસુધો રક્ષક પણ જયવતા રહેવાના જ ! જો એમ ન ચાલે તો તો અરાજકતા થાય ! સંજ્ઞનો છવી શકે જ નહિ ॥ સારો કાલ હોય ત્યારે સંજ્ઞનને સહેવું ન પડે વગર સહો સાધ્ય સાધી શકે એ વાત ખરી ! અને ધરાબ કાલમા વેઠવું પડે પણ કાંઈ નાશ ન પામી જાય હરેક કાંઈ જેવા જેવા વિરોધી

હતાં, તેવા તેવા રક્ષક હતા, હોય છે વર્તમાનમા પણ છે અને ભવિષ્યમા પણ હશે

*

એક સાચો ધર્માત્મા, લાખો અધર્મીમા હીરાની જેમ અળકે છે અધર્મીને તો પહેલું હૃદયન કપે ચૌદઆની બળ તો ત્યાજ નાશ પામે બાકીના બેઆની બળ પર ધમાચકડી કર્યા કરે, પણ ધર્માત્માની દૃષ્ટિ એ બધા બળને ઢીલું કરે તમે જુઓ, જ્યારે-ત્યારે ધર્મીઓની દૃષ્ટિ કયી હોય છે ? 'હશે'-'હશે' એવી દૃષ્ટિ છતા આ ગાસન કાવમ અને વિરોધિઓની ધાધલ આટલી આટલી છતા ત્યા નાસીપાસી ! કારણ એ છે કે-અહીં મૂળ સાચું છે એક એક ધર્મીની સુદર ભગૃતિ હોય તો ઘણી જ સારી અસર નીપજાવે અરે, મુધર્મા ઈંદ્રને વચ્ચે આવવાની જરૂર ન પડે જુઓને ! શ્રી રામચદ્રજીના ગુસ્સાને શ્રી લક્ષ્મણજીએ ન વધવા દીધો ! હાથમા બાણ લેવાને તૈયાર થયા કે તરત જ શ્રી લક્ષ્મણે આવીને શાત કર્યા આ મહાપુરૂષો પુણ્યવાન એવા કે-એમને સલાહ આપનારા સાથે જ હોય શ્રી લક્ષ્મણજીનો આત્મા તો નરઝગામી, વિરતિનો ઉદય પણ નહિ, છતા પણ વસ્તુ પ્રત્યે સફલાવ કેટલો ? કેવા મજેના શબ્દ બોલી શ્રી રામચદ્રજીને શાત કર્યા ? એ શબ્દો એવી ઉંચી કોટિના છે કે-ગમે તેવા કષાયમા ચઢેલા આત્માને પણ શાંતિ આપ્યા વિના રહે નહિ શ્રી લક્ષ્મણજી બોલ્યા છે કે-‘હે આર્ય ! આ શોભે ? કોઈ પ્રજુનો માર્ગ આરાધે તે સામે આપણો વિરોધ હોય ? આપણે સસારમા રોજાતા હોઈએ તો શહે રોજા

પણ કોઈ છટતું હોય ત્યા વિરોધ હોય ?' ઉપકારી પુરુષોએ તો કહ્યું છે કે—એક સર્વવિરતિ થાય ત્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માઓને ઘેર ઘેર વધામણા હોય

લક્ષ્મણ ઉપરનો શ્રી રામચંદ્રજીનો મોહ

(પ્રશ્ન૦ લક્ષ્મણ પર રામનો મોહ ખરોતે ?)

અરે, એ મોહ તો મહા લયકર ! છ મહિના શ્રી લક્ષ્મણજીનું શળ લઈ શ્રી રામચંદ્રજી કર્યા છે સેનાપતિ કે જે હીક્ષા લઈ દેવલોકે ગયો હતો, એના પ્રતિબોધથી શ્રી રામચંદ્રજી બોધ પામ્યા છે લક્ષ્મણ કેવી રીતે મૃત્યુ પામ્યા એ જાણો છો ? ઇદ્રસલામા રામ અને લક્ષ્મણના સ્નેહની વાતને સાક્ષીને જે દેવતાઓ કૌતુકથી પરીક્ષા કરવા લક્ષ્મણજીના મકાન ઉપર આવ્યા અને માયાથી શ્રી લક્ષ્મણજીના આખા અત પુરને, શ્રી રામચંદ્રજી મગી ગયા હોય એવી રીતે રોતું બતાવ્યું એ રીતે રોતા અત પુરને જોઈને શ્રી લક્ષ્મણજી બોલ્યા કે—‘શું મારા જીવિતના પણ જીવિતરૂપ મારા ભાઈ મરણ પામ્યા ? હા ! છલધાતી કૃતાતે શું કર્યું ?’—આ પ્રમાણે બોલતા શ્રી લક્ષ્મણજીનું જીવિત તે વચનની સાથેજ નાશ પામ્યું શ્રી લક્ષ્મણજીને મરણ જોઈને દેવતાઓ પણ ધણાજ ખિન્ન થયા અને પોતાની ખૂણ નિંદા કરતા, પોતાના દેવલોકમા ચાલ્યા ગયા આ જાણુ શ્રી લક્ષ્મણજીનું અત પુર આકંઠ કરવા લાગ્યું આ આકંઠને સાક્ષી શ્રી રામચંદ્રજી આવ્યા અને બોલ્યા કે—‘વગર જાણ્યે આ અપ મગલ શું આરંભ્યું છે ? હું પણ જીવુ છું અને મારો ભાઈ પણ જીવે છે સાઈને કોઈ મોટા વ્યાધિની ખીડા છે એવ

ધથી મટી જશે '—એમ કહી વૈદાદિકને જોલાવ્યા સઘળા ઉપાયો નિષ્ફળ ગયા આથી આખા કુટુંબમા ભયકર આકંઠ ચાલ્યું, સર્વત્ર શોક છવાઈ ગયો રામચદ્રજી પણ મૂર્ચ્છિત થયા. મૂર્ચ્છા વળ્યા પછી વિલાપ કરવા લાગ્યા આ સમયે શ્રી રામચદ્રજીના પુત્રો 'લવણ' ને 'અકુશ' પિતાજીને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યા કે:-

‘લઘુપિતાના મૃત્યુથી અમે આજે સસારથી ઘણાજ ભય પામ્યા છીએ સર્વને માટે આ મૃત્યુ અકસ્માત આવે છે : માટે મનુષ્યોએ મૂલ્યથીજ પરલોકની સાધેના માટે તત્પર થઈને રહેવું જોઈએ માટે અમને દીક્ષા માટે અનુમતિ આપો, કારણ કે—હવે આ લઘુ પિતા વિનાના ઘરમા રહેવું એ યોગ્ય નથી’

•

ભાગ્યશાલિ ! કહો, આ સમય દીક્ષાની અનુમતિ માગવા જેવો તમને લાગે છે ? અહીંયા ઔચિત્ય અને અનૌચિત્યની ચર્ચા કરનારાઓને જોલવાનું સ્થાન રહી શકે છે ? વૈરાગ્ય, એ એવી વસ્તુ છે કે—ત્યા સામારિક વ્યવહારોને વાસ્તવિક રીતિએ સ્થાન નથી અને આજે જે વ્યવહારોની ચિંતા છે, તે સૂચવે કે કે—વિરાગીના વિરાગમા શિથિલતા છે અને ખીન્તઓને વૈરાગ્યની કિંમત નથી અન્યથા આ દશા હોય જ નહિ આ બાબુ શ્રી રામચદ્રજી તો ભયકર શોકાવસ્થામા છે આ અવસ્થામા રત્ન આપે એ પણ અરાકય જેવું છે આથી એ જાને પુણ્યશાલિ અને પરમ

વિરક્ત આત્માઓ 'શ્રી લવણ' અને 'શ્રી અકુશ' માત્ર આટલું કહીનેજ ચાલતા થયા અને દીક્ષા, અગિકાર કરી ગુરુએ આપી પણ દીધી, આરાધી અને માફ પામી ગયા

*

શ્રી લક્ષ્મણજીના મૃત્યુના અને આવી પરિસ્થિતિના સમાચાર આખી અયોધ્યામા ફેલાઈ ગયા છે આ સયોગોમા પણ ગુરુએ દીક્ષા આપી દીધી આ પછીથી રામચંદ્રજી પણ ભાઈની વિપત્તિથી અને પુત્રોના વિયોગથી વારંવાર મૂર્ચ્છા પામવા લાગ્યા અને મોહથી બોલવા લાગ્યા કે - 'હે ભાઈ ! શું મેં કોઈ વખતે કંઈ પણ તારૂં અપમાન કર્યું છે, કે નેથી તે આ પ્રકારનું મૈન અગિકાર કર્યું છે ? તું આવો થયો ત્યારે તો હે ભાઈ ! પુત્રોએ પણ મારો ત્યાગ કરી દીધો' આ પછી અનેક સમજાવનારા સમજાવે, તે છતાં પણ મોહના વશ પણાથી નહિ સમજતા, શ્રી લક્ષ્મણજીના શબને રોજ નવરાવે, ધોવરાવે, ખોળામા બેસાડે ને મનાવતા હોય તેમ એટા કરે આવી રીતે રામચંદ્રજી જેવા પણ લક્ષ્મણના મોહમા આટલા વેલા થયા હતા ! આ રીતે કરતા તેઓએ છ માસ વિતાવી દીધા અને પરિણામે પોતાના સેનાપતિ, કે જે સયમ આરાધી દેવ થયો હતો, તેનાથી બોધ પામ્યા અને અનેકની સાથે સયમ અગિકાર કર્યું. શ્રી રામચંદ્રજી નીકળ્યા એમ બાણી સોજ હજાર મુકુટબદ્ધ રાજાઓ પણ સયમધર થયા તે વખતે ગાંડગ્રીસ હજાર સ્ત્રીઓએ પણ સયમનો સ્વીકાર કર્યો પરમ સયમધર શ્રી રામચંદ્રજી એક વખતે કોઈ અટવીમા રહેલી ગુફામા રહ્યા હતા, ત્યાં ધ્યાન-

મક્ષ થયેલા, તે પરમર્ષિને અવધિસાન ઉત્પન્ન થયું અને તે દારાશ્રી લક્ષ્મણજીને નરકમા પડેલા જોયા અને એથી ‘ધર્મકર્મ વિનાનું લાળુ આયુષ્ય પણ અતે નરકને આપનાર નિવડયું ! ખરેખર, કર્મનો વિપાકજ સચકર છે’—એમ વિચાર્યું. તે પછી પૃથ્વીતલને પાવન કરતા તે મુનિવર કોટિશિલા ઉપર પધાર્યા ત્યાં ક્ષપકગ્રેણી ઉપર આરૂઢ થઈ, દેવલજ્ઞાન પામી, અનેક ભવ્યજીવોને પ્રતિબોધ પમાડી મુક્તિપદને પામ્યા વૈરાગ્ય થાય ત્યારે દુનિયાનું ઔચિત્ય, વિરક્ત આત્માને બાધ ન કરે રામાયણ, એ દીક્ષાની ખાણ છે—એ હું જણાવી દૂર્યો છું રામાયણમા આવતા રાત્રમહારાત્ર આમા સખ્યાબધ સયમધર થયા છે શ્રી હનુમાનજીને સૂર્યાસ્ત જોઈને વૈરાગ્ય થયો છે અને તરતજ દીક્ષા લીધી છે તેમજ તેમની સાથે સખ્યાબધ રાત્રાઓએ અને રાણીઓએ સયમ અગિકાર કર્યું છે વિચારો કે—આ રાજકુટુંબોની ભાવના કેવી હશે ?

આલખન ઉંચા સ્થો !

સૂર્ય તો હમેશા અસ્ત થાય છેજ ને ! પણ તમને તે જોઈ એવા ઉત્તમ વિચારો આવે છે ખરા કે જેના યોગે વૈરાગ્ય થાય ? અરે, એક ચહેરમા એક માણસની સ્ત્રી ક્ષાનસ સજગાવતા સજગી ગઈ સખત રીતે દાઝી તે માણસ પણ તે બનાવ જોઈને થરથરી ઉઠ્યો ક્યા પણ ક્યા ઓપડે ? આમડી એવી બળી ગઈ હતી કે—જોતા જ કપારી છૂટે અને થોડા કલાકમા એ બાઈ મરણ પામી એ આદમી રોજ વ્યાખ્યાનમા આવતો હતો તે દિવસે બપોરે આવી

અધી વાત ઠહી અને પોતાને જહુ ત્રાસ યયો છે એમ જણાવ્યું ‘ સમયે હિતકર સૂચના કરવી જોઈએ ’-એ ન્યાયે મેં ઠહુ કે -‘ ભાઈ ! સસારનું સ્વરૂપ જ એવું છે । આયુષ્ય ક્ષણિક છે માટે ચેતવા જેવું છે ’ એટલે તરત એ આક્રમી હસી પડ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે -‘ આપ તો આપ ॥ જ વાત કરો છો, પણ એ કાંઈ બને નહિ સસારમા એમ તો બન્યાજ કરે છે એથી કાંઈ ઠરીએ-ઠરીએ નહિ ’ હવે આ સ્થિતિમા સૂર્યાસ્ત જોવાથી શું અસર થાય ? એ અસર તો પુણ્યથાલી પુરુષોને જ થાય સસ્કારો એવા ઢેળવો, સયોગો એવા મેળવો, વાર્તાલાપ એવો કરો કે-ઉત્તમ વિચારો અને વૈરાગ્ય સહજ થાય ધર્મગોષ્ઠિ કરો અને નવરી વાતોમા ન પડો, તો ઉત્તમ વિચારો અને વૈરાગ્ય કેમ ન આવે ? નાનીશી છઠગી ! એમા જો ખરાબ સસ્કારમા પડી ગયા અને જાગૃત ન થયા તો પસ્તાણુ પડશે નાના બાળકો દીક્ષા લે છે એની દયા આવે છે, પણ મોટા નથી નીકળતા તેનું શું ? તમારી પોતાની પણ દયા આવે છે કે નહિ ? મોટાએ નીકળવું નહિ, નાનાને નીકળવા દેવા નહિ, એ ન્યાય કયાનો ? વસ્તુનો વિરોધ કયી રીતે કરવામા આવે છે તે સમજાતું નથી દુનિયાના ન્યવહારમા પણ બાળકને સમજાવીને કામ લેવાય છે નીશાળે ન જતો હોય તો પૈસા આપીને કે ચીજ આપીને પણ મોકલવામા આવે છે એ લાલચ આપીને બાળકને નિશાળે મોકલવું, એ તમે સાફ માનો છો યા નહિ ? કહેને કે-માનીએ જ છીએ, કારણ કે-જે સારી ચીજ છે, તે જે યુક્તિથી અને જે જાતિના પ્રયત્નથી

દેવાય એ પ્રયત્નથી દેવી એ હિતકરજ છે બાળક સારી વસ્તુ
 નો જે રીતે રસીઓ બને, તે રીતે આચરવામા કરીજ હરકત
 નથી કારણ કે-બાળ્યાવસ્થા એવી છે કે-એને જેવી કેળવવી
 હોય તેવી કેળવાય. વાડ કહો, હવે દીક્ષા એ ચીજ સારી
 છે કે ખોટી છે ? સુલભમા બેસનારા છોકરાઓ પણ નઠાર
 નથી હોતા ? ઘણાએ બળરોમા બેસનારા વેપારીયો અને
 ધધા કરનારાઓ બીજા નથી માગતા ? છતાં એ ચાલુ છે
 ત્યાં તો તમે બહુ એક્ષા છો. કોઈ નવી પેઢી કાઢે એને
 કોઈ ના કહે ? કોઈ એમ કહે કે-“ઘણાએ દેવાળા કાઢ્યા
 માટે ઘેર બેસો ?” અને કદાચ કોઈ તેમ કહે તો પણ
 સામજનારો કહી દે કે-“એ બીજા, અમે એવા નહિ” ને
 આ પેઢી, ફલાણી પેઢી ચાલુ છે ને ? અમે પણ એવા
 મથાહુર છીએ ” ત્યાં બધા શાહુકારના દાખલા લે અને
 અહીં બધા પટેલાના, દેવાળીયાના દાખલા દે આ પડયા,
 તે પડયા, એ દાખલા જ હાથ આવે ચઢેલાના દાખલા
 હાથ લે તો તો વાધો આવે સારી કહે છે કે-“દાખલા
 ચઢેલાના લો । પટેલાને સભારો નહિ” પટેલાના દ્રષ્ટાત લેવા
 એ તો દેવાળીયાનું કામ અને ચઢેલાના દ્રષ્ટાત લેવા તે
 શાહુકારનું કામ ફલાણે કુકરું એવું શાહુકાર ન જૂએ એ
 તો જાત વેચીને પણ આમર રાખે અને જેને પાધડી
 ફેરવવી હોય તે તો એમજ કહે કે-“એમા નવાઈ રી ?
 બધા એમજ કરે છે”-એમ વિચારી ઝટ નાદારીમા નામ
 નોધાવે અહીં તો સારી ચીજ માત્ર શુદ્ધ હૃદયથી-શુદ્ધ
 ભાવથી દેવાની અને લેવાની છે દેનારની ભાવના ખોટી

હોય તો પણ લેનાર તો તરીજી જાય ગુરૂજ પહેલા મોક્ષે
 જાય અને શિષ્ય પછી જ જાય, એ કાયદો અહીં નથી
 શિષ્ય પહેલો પણ જાય અને ગુરૂ ન પણ જાય માછળ
 પણ રહી જાય અને શિષ્ય સારો હોય તો ગુરૂને પણ ખેંચીને
 લઈ જાય શિષ્ય પ્રથમ મુક્તિએ જાય, એ આ શાસનમાં
 નહીં, આ શાસન તો આરાધક માટે જે આત્મા
 અધિક આરાધના કરે તે પ્રથમ મુક્તિએ જાય, એાધી
 કરે તે પછીથી જાય અને વિરાધના કરે તો ફળી પણ જાય !
 માટે હરેક રીતે જનતાને આરાધક પનાવવા સુખચત્નો
 ચાલુ જ રહેવા જોઈએ આ બધી ધૂનનની તૈયારી થાય છે
 હતાવલુ પડશે અજ્ઞાન વાતાવરણથી દુનિયા ડોળાઈ રહી છે
 માટે સાવધાનીથી જોરદાર પ્રયત્નો ચાલુ રાખવા જ જોઈએ
 સુસ્ત કે બેદરકાર રહેવું, એ અત્યારના સમયમાં ઘાતક
 બનવા જેલુ છે માટે સહુએ પોતાની શક્તિનો સર્પૂર્ણ
 સફળ્ય કરવો જ જોઈએ અને એ માટેજ આપણી છેલ્લી
 માગણી એ છે કે—“આ સસારથી મુક્તિ ન થાય ત્યાં સુધી —

“ તદ્દ વિ મમ હુજ્જ સેવા, મવે મવે તુમ્હ ચલ્લાણ । ”

૧ કાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિણ મહારાજા કરમાવી ગયા છે—‘આ શાસન જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—આમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એક પણ સુદર વિચાર એમા નથી એમ નથી એના સિદ્ધાંતો બધી અપેક્ષાએ એવી રીતે સિદ્ધ થયેલા છે કે—એને સેવનાર કર્મમલથી રહિત થઈ નિયમા મુક્તિપદે જાયજ એથીજ તે શાશ્વત છે, અનૂપમ છે અને સવળા શ્રી તીર્થકરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે’ આ તીર્થમા આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે આ તીર્થના આચારને જીવનમા ઉતારવા હોય તો ભાવના બહુજ મજબૂત જોઈએ એ મજબૂતી માટે રોજ બોલાતા પ્રાર્થનાસૂત્ર ઉપર વિચારણા કરી રહ્યા છીએ. એ પ્રાર્થનાસૂત્રને હૃદયપૂર્વક બોલાય, તો ગોઠવણ એવી મળેની છે કે—જરૂર ભાવના મજબૂત થાય. પ્રાર્થનાની શરૂઆતમાજ ‘ભવનિવેદ’ની માગણી છે સસારપર નિવેદન થાય, ત્યાં સુધી આગળના એક પણ શુભની વાસ્તવિક પ્રાપ્તિ થઈ શકે તેમ નથી દુર્ગંધ જાય નહિ ત્યાં સુધી સુગંધ ન આવે દુર્ગંધના પરમાણુ નામિકામા મૂકી ફરનારને, શુભાળની સુગંધ ન આવે એમા કાઈ બગીચાનો ફોલ છે ? સુગંધનો ખપ હશે તેણે દુર્ગંધ કાઢવીજ પડશે એ દુર્ગંધ એવી રીતે નીડળવી જોઈએ કે—એનું સ્મરણ પણ ન થાય તો પછી એની વાતચીત, ઉપદેશ વિગેરે તો હોયજ શાના ?

પ્રાસંગિક—

આચારની ઠમીના હોય તો હજી પણ નહીં ‘સવિજ્ઞ પાક્ષિક’ને શાસનમાં સ્થાન છે, એનું કારણ શું ? કારણ એજ કે—‘તે પુણ્યાત્મામાં આચારની ન્યૂનતા છે, પણ ભાવ સવેગનો છે એ સાચાને ખોટું તો નજર ઠહે’ સમયને પ્રતિ-પૂર્ણપણે નહિ પાળી શકનાર સવિજ્ઞ પાક્ષિક જરૂર પડે તો (‘જરૂર પડે તો’—એ શબ્દો યાદ રાખો) સાબળવાની છૂટ, અરે પાસથો કે જેનામાં મંચમની શિથિલતા છે, પણ વસ્તુ માર્ગને અનુસરતી ઠહેતો હોય, તો વખતે (વખત આવે તો, હો !) એના વચનને સાબળવાની પણ છૂટ છે

(પ્રશ્ન૦ રૂપીઆ આપીને સાબળતા અને સભળાવતા માટે શું ?)

એટલી હીન કોટિની વાત હું નથી કરતો અને આને માટે પણ કદાચ કદાચ હો ! ખપ પડે તો !! સાબળ્યા વિના વસ્તુનો નાશ થતો હોય તો સાબળે. ‘કદાચ’—શબ્દ ધરાધર યાદ રાખવાનો છે પાસથાને સાબળવાની છૂટ હીધી, એનું કારણ શું ? આચારમાં હીલો ખરો, પણ આને—એટલે કે આગમને—શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાને માથે ધરનારો—હેયે રાખનારો માટે ! એ દેશના આપે તો એજ આપે, પણ વિરૂદ્ધ ન આપે તેથી આચારમાં ચાહે તેવો પ્રવીણ હોય, પણ જો આનો (આગમનો) ચાનુચાચો ન હોય, એટલે કે—આગમથી વિરૂદ્ધ ખોલનાર હોય, તો એના આચારની પણ કીમત નથી એને સાબળવું એ પણ યોગ્ય નથી ! જેના યોગે આ બધું મળે, તેનો ઇન્કાર કરે તો મળેલું પણ નકામું

(૩૨૨૦ નિહવ ?)

તે કહો તે ! અરે નિહવ તો એકજ વચન ઉત્થાપે
એને કહેતા પણ સઘળું ઉત્થાપે ત્યાં શું કહેવું ?

*

*

*

આ આચાર બહુ કિંમતી છે, માટે એના જિજ્ઞાસુને
સસાર ઉપરથી નિવેદ તો થવોજ જોઈએ દુર્ગંધના પરમાણુ
એવા નીકળી જવા જોઈએ કે-મુગંધનો પરિચય થાય
ભવની વાસના ન ગઈ હોય તો ભવ છોડયો તોય શું ?
ભવની વાસના ગઈ હોય તે ઠોઈ વખત તીવ્ર કર્મના ઉદ-
યથી ગભડે તો પણ વિચારે કે-‘હું ભૂંડ્યો’ અને ખીજાને
પણ ટહે કે-‘હું ભૂંડ્યો છું પરંતુ સાચો માર્ગ તો આજ
છે’ ભવનિવેદ તો ધર્મસાધનાની જડ (મૂળ) છે આખી
દુનિયા સમારને ખોરાવા, ચલાવવા, ખીલવવા, વખાણવા બેઠી
છે એમાં કદાચ ખસે-પાથસે જણા ન વખાણે, ન પોષે, ન
ખીલવે તો જગડી શું જાય ? નાશ શો થઈ જાય ? વાત
એ ઠે કે-પેલી (ભવની) વાસના એવી ઘુમી ગઈ છે કે-
એકદમ કાઢવી મુશ્કેલ થઈ પડી છે માટે જ પ્રાર્થનાની
શરૂઆતમાં ભવનિવેદ છે એ ન આવે ત્યાં સુધી આત્મા
સમ્યક્ત્વમાં પણ ટકી શકતો નથી, તો વિરતિની તો વાતજ
શી કરવી ? મૂળ જાય ત્યાં શાખાઓ ઝમાથી હોય ? આથીજ
આપણે કદીએ કદીએ કે-‘ભવ ઉપર નિવેદલાવની જાગૃતિ
દે તા, કર્મના ઉદયથી કદાચ પાલનમાં સિધિલતા આવી હોય,
પણ સત્યને અત્ય તરીકે કહેનારો શાસનમાં સ્થાન પામી
શકે છે પરંતુ આગમથી વિરુદ્ધભાષી તો સ્વપર-ઉલ્લયનો

નાશક છે, માટે આગમવિહિત માર્ગના વિરોધીઓથી તો દૂરજ રહેવું જોઈએ

અગારમર્દકાર્યનું દષ્ટાંત

કુમાર્ગનો પ્રરૂપક તો મુયોગ મળે તો કદાચ બની જાય, પણ અજ્ઞાનના યોગે ઉન્માર્ગગામીની પુઠેજ જનારાઓની શી દશા ? એ તો ભારે દુરાગ્રહી જ બની જાય છે તેઓ તો પોતાની સત્ય સાબળવાની શક્તિને પણ શુભાવી બેસે કે ઉન્માર્ગ કહેનાર પણ સુધરે તો ભાગ્યેજ, પણ યોગ મળે તો શક્તિ છે એટલે કદાચ સરલતા અગિકાર કરે તો સુધરી જાય, પણ પેલા પુઠે જનારા તો એવા આગ્રહી બની જાય છે કે-‘તું જાય પણ અમે ન જઈએ, કેમકે-આમરૂ જાય.’ આવા પ્રસંગો ઘણા બન્યા છે એકવાર નહિ પણ અનેકવાર બન્યા છે સન્માર્ગની નિશાસાવાજો તો ઉન્માર્ગની દેશના સાબળે પણ નહિ જ્યા ત્યાથી હીરા લાવવા, એ કામ તો ઝવેરીનું બધાનું નહિ ! તેમ છએ દર્શનના શાઓ વાચવા-વિચારવાનું કામ તો એવી તાકાત ધરાવનારનું ! શક્તિહીનો માટે તો શાએ મિથ્યાદૃષ્ટિના પરિચયને પણ નિવેધ્યો છે, કારણ કે-શક્તિહીનો તો અજ્ઞાનના યોગે પોતેજ ઉન્માર્ગે ઘસડાઈ જાય તાકાતવાળો તો પડોએલા હોય, એટલે સામાને પોતાની દિશામા લાવે ત્યારે શક્તિહીન તો સામાની દિશામા દોડ્યો જાય એટલે એની હાલત શી થાય ?, એ વિચારો ઠોરો ત્યાગ, તપ, સયમ એની કિંમત નથી તામલી તપસે છર્દના પારણે છર્દનો તપ સાઠ હજાર વર્ષ સુધી કર્યો, પણ એ તપનું

પરિણામ શુ ? એ તપ ન હતો એમ નહિ, તપ તો ઉગ્ર હતો, છતાં પણ શાએ એ તપને અજ્ઞાન કષ્ટ તરીકે ઓળખાવ્યો. અભગિમા સયમ કેટલું ? ઘણું જ મળેતું ! જ્ઞાન દેશેઉણા દગ પૂર્વતું પામે તો એટલું પામે દેશનાશક્તિ એવી અજળ છે-એને સાબળીને સખ્યાબધ આત્માઓ સયમ લઇને મોકે જાય, પણ પોતાને તેવો લાભ નહિ !

(મહાાં એને કાઈ લાભ નહિ ?)

લાભ એટલો કે-દેવલોકે જાય એટલા માટેજ એ આ બધું કરે શ્રી તીર્થંકરદેવની ઋદ્ધિ જૂએ, સમવસરજુ જૂએ, દેવતાઓને પ્રત્યક્ષ જૂએ, એટલે એને એમ થાય કે-આવું જાણું મળે, લોકપૂજા પમાય, દેવલોક મળે, સુખ-સાદ્યબી મળે, એ માટે સયમ સેવવું !' અને પછી એવીજ ઇચ્છાને તૃપ્ત કરવા માટે સયમ સેવે અને ઉગ્ર તપ વિગેરે કરે પણ શ્રદ્ધા નહિ અગારમર્દકાચાર્ય નામના આચાર્ય પાચસે શિષ્યના ગુરૂ હતા એ અભવ્ય હતા એ પોતાના પરિવાર સાથે જે નગર તરફ ચાલ્યા આવતા હતા, તે નગરમા પણ એક આચાર્ય હતા એમને સ્વપ્ન આંવ્યું કે- 'આજે પાચસે હસના ટોળા સાથે માલીક તરીકે એક ઢાગડો આવે છે ' સ્વપ્નાનુમારે નિર્ણય કર્યો કે- 'જરૂર કોઈ અભવિ આત્મા આવે છે : પાચસે જણુ ભવિ, પણ નાયક કોઈ અભવિ હોવો જોઈએ ' એ ગુરૂ ગીનાર્ય હતા એમલો બીજા સાધુઓને જણાવી દીધું કે - ' આજે આવનારા સાધુઓ તમામ ભવ્ય છે, પણ આચાર્ય અભવિ છે ' પેલા આચાર્ય એમના શિષ્યોને પણ ખાનગી રીતે આગીનાર્ય ગુરૂએ જણાવી

હીધું કે - 'તમે જેની સેવામાં રહ્યા છો તે આત્મા યોગ્ય નથી તમે નહોતા જાણતા ત્યાં સુધી તો તમે લાભ ઉઠાવી શક્તા હતા, પણ હવે જાણ્યા પછી તમારે ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ.' શિષ્યોએ પૂછ્યું કે - 'આત્મી શી?' ગીતાર્થ શુરેએ કહ્યું કે - 'તમે રાત્રે ઉઘસો મા જાગતા રહેજો ને જે થાય તે જોજો' આમજો જવા-આવવાના અમૂઢ માર્ગ પર કોલસાની ઠાકરી પથરાવી, કે જેનો અવાજ ચૂ ચૂ થાય રાત્રે બધા સૂતા પેલા પાથસે સાધુઓ જાગે છે જેને ચકા માટે જાગું પડે તે સાધુઓએ જવા માડ્યું, પણ જશ અવાજ થતાં પાછા ફર્યા કે-રખે જીવ તો ન હોય ! કોઈથી ન રહેવાયું તે સાચવી સાચવીને ગયા, પણ તે કપતે હૃદયે રાત્રે પેલા આચાર્ય ઉઠ્યા આત્મા અવાજ થયો. જોયું કે-કોઈ જાગતું નથી તરત જોલી ઉઠ્યા કે - 'જાનીના જીવડા દેવુ ચુ ચુ બોલે છે !' પણ સારી રીતે મૂંઝેને ચાલવા લાગ્યા હવે આજ શુર, જ્યારે જીવડામાનું નિરૂપણ કરે ત્યારે હૃદય પીગળાવે તેવું કરે શિષ્યોએ આ જોયું, સાંભળ્યું સવારે કહી હીધું કે-આજથી અમે આપથી જૂદા છીએ કોઈ પૂછે કે- 'એ સયમી ખરા કે નહિ?' શાસ્ત્ર કહે છે કે- 'એ સયમ, એ વિરાગ અને એ તપની કિંમત અકાતી હોત, તો દુનિયામાં નિષ્પરિચ્છી ઘણાંએ છે પરંતુ એ બધા કાઈ પૂજ્ય નહિ !' કપડા વગરના કંઈ થોડા ફરે છે ? એ સયમ, ચારિત્ર, તપ, વિરાગ, બધું દેખાવમાં-પણ અહીં (દેયામાં, વ્રદામાં) કયા ? એ અભવિ પણ એટલો લાભ સાધી કરી શકે ? આગમાં સારી કહે છે માટે એટલો પણ

ઉપકાર કરી શકે અને આગમથી ઉત્કૃષ્ટ હોનાર માટે તો પૂછવું જ શું ? એ તો આયોજ સારો

મુદર્શન રોઠના પૂર્વભવનું વૃત્તાત

શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી માત્રને ભવનો નિર્વેદ તા હોવો જોઈએ ને ! એ સમારને સારો કે યોગ્ય તો નજ માને એ માનીએ કે-‘સસારને પૂરો ઠારાગ્રહ ન સમજે. જેટલે અશે સમઠિતની નિર્મળતા તેટલે અશે સમજે’-પણ સસારને સારો તો નજ માને સસારમા આનંદ તો નજ માને એ એમ કહે કે-‘દેખાય તો છે આનંદ, પણ છે આક્રમક કારણ કે-પરિણામે આક્રમક છે’ શ્રાવકની ખ્યાતિ કેવી હોવી જોઈએ એ વિચારો ! મુદર્શનશેઠની ખ્યાતિ કેવી હતી ? શ્રાવકની ખ્યાતિ સર્વત્ર કેવી હોય ? જેને આ વસ્તુ જાય અને શ્રાવક બની જાય, તેની સર્વત્ર ખ્યાતિ કેવી હોય ? આપણો બ્યવહાર, આચાર અને પ્રવૃત્તિ એવા અને એટલા મુદ્દા અને શુદ્ધ હોવા જોઈએ કે-‘ગમે તેવા જોનારને એમ લાગે કે-આ આત્મા નિર્મળ છે, સસારથી લગભગ નિરાળા જેવો છે’ અત્યારે તો વિષયાસક્તિથી ઉચ્ચો ન આવતો હોય, પાંચે ઇન્દ્રિયોની આધીનતામાંથી બહાર ન નીકળતો હોય, એમાંથી પરવારતો જ ન હોય, તે મુદ્દર વિચાર પણ શી રીતે કરે ? દુનિયામા પડેલાને તો મોજ-મજાહ, રાગ-રાગ, ક્રોધ-સિદ્ધિ, એ બધાનાજ વિચાર આવે ત્યા અવાજ ક્યા થાય ? એ અવાજમા આ ધુસે ગી રીતે ? ‘ભવનિબ્ધેઓ’ વિગેરે બોલે બધુ, પણ અદર જૂદ નહિ તો આધુ બોલનારને છાયા સરખી પણ ન હોય ? પૂરો

અમલ તો ન હોય, પણ છાયાએ ન હોય તે કેમ ચાલે ?
 ને છાયાએ ન પડે તો સમજવું કે-‘જહુજ અધમ કોટિનો
 આત્મા છે’ શ્રી સુદર્શનના પૂર્વભવમા એ કશું ન પામ્યા
 એમ કહીએ તો ચાલે માત્ર શ્રદ્ધાના યોગેજ આટલે ઉચે
 આવ્યા હતા. પૂર્વભવમા એ એક શેઠને ત્યાં પશુ ચારનાર
 હતા. એક વખત અટવીમાથી પશુ ચારીને સાંજે આવતા
 હતા, ત્યારે એ અટવીમા એક મુનિને કાયેત્સર્ગ ધ્યાને
 ઉભેલા જોયા. ઋતુ શિયાળાની હતી. ઠડી એટલી બધી
 હતી કે-જેનો સુમાર નહિ. આ પશુ ચારનારને એ વિચાર
 થયો કે-‘આ મુનિ આવી ઠડીમા રાત્રી કયી રીતે પસાર
 કરશે ? ઠોધ પૂજ્ય મહાત્મા છે, ધન્ય છે, એમને પગે
 લાગીએ’ આખી રાત એને આજ ચિંતા અને આજ ઉદ્ગાર
 થયા. સવારે ફેર અટવીમા આવ્યો અને મુનિવરને જોયા.
 પગે લાગ્યો. મુનિવર પણ ‘નમો અરિહતાણ’ કહી આઠા
 શમા ઉડી ગયા. પેલો પશુ ચારનારો તો સમજ્યો કે-‘આ
 ‘નમો અરિહતાણ’મા તાકાત છે એનાથી જ આ મુનિ
 આકાશમા ઉડી ગયા’ એ પશુ ચારનારો તો હવે એજ
 પદ ગોખ્યા કરે. ખાતા-પીતા, ઉઠતા-મેસતા, જ્યાં જાય
 ત્યાં એજ ગોખે એના શેઠે પૂછ્યું કે-‘આ તને કોણે શીખવ્યું ?’
 એના પૂછવાથી તેણે સઘળી હકીકત શેઠને કહી શેઠ આ
 વાત સાંભળીને તેને કહ્યું કે-‘હિ ભદ્ર ! આ વિદ્યા એકલા
 આકાશગમનમાજ હેતુ નથી, પણ સ્વર્ગ અને મોક્ષમા પણ
 દેતુબૂત છે આ બુવનત્રયમા જે ઠોધ સુંદર વસ્તુ છે, તે
 આનાથી સુખપૂર્વક મળી શકે છે આનો મહિમા અપરિમિત

છે સાચ્યના યોગેજ તને આ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ છે પરંતુ આ મહામત્ર તારે અશ્રુચિપલ્લે ન બોલવો જોઈએ ' ઉત્તરમા પશુ ચારનાર હશે છે કે- ' મને તો એનું બ્યસન પડ્યું એના વિના મારે ન ચાલે હું તો ક્ષણ પણ બોલ્યા વિના રહી રાકું તેમ નથી ' આથી ખૂશ થયેલા શેઠે એને પૂરો નવકાર શીખવાડ્યો પછી એ તો પૂરો નવકાર ન્યા હોય ન્યા બોલવા લાગ્યો આથી તેની કુધા-તૃષ્ણા આદિની વેદના નાશ પામવા લાગી એકવાર નદીમા પૂર આવ્યું ' નમો અરિહતાણુ ' કહી-ઉડુ, એમ ધારી ઉડ્યો નદીના ઢિનારે પડ્યો ખીલો વાગ્યો અને પ્રાણ ચાલ્યા ગયા પણ એ જાપના યોગે શ્રી સુદર્શન થયો એવા ઉંચા કુળમા પેદા થયો કે-જ્યા સર્વસ્વ આવી મળે પણ નવકારની શ્રદ્ધામા સર્વસ્વ હતું ત્યારેને ! જોજો જીવ હતો અને કર્જુજ જ્ઞાન ન હતું, પણ શ્રદ્ધા અપૂર્વ હતી અર્થના જ્ઞાન વગરનું શ્રુત-જ્ઞાન પણ જારે કામ ઠરે છે વીંછીના મનનો અર્થ પૂછો જોઈએ વીંછીનું કેં ઉતારનારને કે એના શુરને પણ ખબર ન હોય એ તો છ, છુ કરે, પણ વીંછી ઉતરે તો ખગેને ! અર્થજ્ઞાન છે તો અનૂપમ, એનો ઇન્દ્રાગ નથી, પણ એ ન હોય તોય માત્ર શબ્દો એ પણ મત્રાક્ષરો કે શુદ્ધ શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ એની ટીકા કરનારા વિરાધકો છે ઉત્તમ શબ્દોનું થવણુ પણ આત્માના વિષને ઉતારનાર છે શરત એટલીજ કે- ' શ્રદ્ધા નિર્ભવ જોઈએ '

શ્રી સુદર્શન અને કપિવા

નવકારના પ્રતાપે એ પશુ ચારનારો શ્રી સુદર્શન થયો

ઉત્તમ કુળ અને ધર્મને યોગ્ય સઘળી સામગ્રી મળી 'લ-
વનિન્દેઓ' વિગેર માગણી કરનારના આચાર, વિચાર તથા
પ્રવૃત્તિ એવી હોવી જોઈએ કે-એથી દુનિયા ઉપર ઉચામા
ઉંચી એની છાપ પડે શ્રી સુદર્શન ચેકના શીવનો મહિમા
ગવાય છે શીલના દૃષ્ટાન્તમા એમનું દૃષ્ટાન્ત લેવાય છે શ્રી
સુદર્શન કેવલ પોતાના માતાપિતાનેજ હર્ષ માટે ન હતા, પણ
સર્વ લોકને હર્ષને આપનારા હતા જે નગરમા 'શ્રી સુદર્શન'
ઉત્પન્ન થયા હતા, તે નગરમા રાજાને પ્રિય અને વિધાનિધિ
'કપિલ' નામનો પુરોહિત હતો તેને શ્રી સુદર્શનની સાથે
કદી પણ નાશ ન પામી તેવી ગાઢ પ્રીતિ થઈ ગઈ હતી,
અને એથી તે પુરોહિત ઘણા કાલ મહાપુરુષ શ્રી સુદર્શન
ચેકની સાથેજ રહેતા એવા પુરુષશાલિ અને પરમ શીલસ
પત્ત એવા શ્રી સુદર્શન ચેક ઉપર પણ આપત્તિ આવી હતી
અને ધીરપણે તે આપત્તિને તે પુરુષપુરુષે સહી લીધી હતી
એવા પણ પુરુષનિધિ ઉપર આપત્તિ કેમ આવી, એ ખાસ
જાણવા જેવી ખીના છે જે પુરોહિત પ્રાય. સઘળો સમય
શ્રી સુદર્શન પાસે ગાળે છે, તેની કપિલા નામની પત્નીએ
એક વાર તે પુરોહિતને પૂછ્યું કે-'નિત્યકર્મોને પણ ભૂલી
જઈ આ/લો સમય કયા ભેગી રહો છો?' ઉત્તરમા કપિલે
વધુ કે-'હું શ્રી સુદર્શનની પાસે રહું છું' કપિલાએ પૂછ્યું કે-'એ
સુદર્શન કોણ છે?'-આ પ્રશ્નના ઉત્તરમા કપિલ કહે છે કે -

“મમ મિત્ર સતા ધુર્ય, વિષ્ણુપ્રિયદર્શનમ્ ।

સુદર્શન ન ચેદ્વેત્સિ, સત્ત્વ વેત્સિ ન કિચ્ચન ॥ ૧ ॥”

૮. 'સત્પુરુષોના આગેવાન અને વિશ્વમા એક છે પ્રિયદર્શન જેનું એવા મારા મિત્ર 'સુદર્શન'ને જો તુ જાણતી નથી, તો તુ કાંઈ તત્ત્વને જાણતી નથી'

*

આ પ્રમાણે સાક્ષી કપિલા કહે છે કે-‘તે સુદર્શનને હવે જણાવો’ આથી તેની ઓળખાણ આપતા પુરોહિત કહે છે કે —

“ x x x x, x x x x ।

અસાવૃષમદાસત્ય, શ્રેષ્ઠિનસ્તનય સુધી ॥ ૧ ॥

*

પપ રૂપેણ પદ્મેષુ, કાન્ત્યે દુસ્તેજસા રવિ ।

ગામ્ભીર્યેણ મહામ્ભોધિ, ક્ષમયા મુનિસત્તમ ॥ ૨ ॥

*

દાનૈફચિન્તામાણિક્ય, ગુણમાણિક્યરોહણ ।

પ્રિયાલાપસુધાકુણ્ડ, વસુધામુક્તમણ્ડનમ્ ॥ ૩ ॥

*

સ્વલૂધા સ્વલ્લ યદ્વાઽસ્ય, નિસ્થિલાનપરાન્ ગુણાન્ ।

ગુણચૂડામણે શોભ, યસ્ય ન સ્વલતિ ક્વચિત્ ॥ ૪ ॥”

*

‘આ સુદર્શન, ઋષભદાસ શ્રેષ્ઠિનો બુદ્ધિશાલી પુત્ર છે. તે રૂપે કરીને કામદેવ છે, કાતિએ કરીને ચંદ્રમા છે, તેજે કરીને સૂર્ય છે, ગાંધીયે કરીને મહાસાગર છે, ક્ષમાએ કરીને

મુનિસત્તમ છે, દાન દેવામાં એક ચિંતામાંલિપ્ત છે, શુભોદ્ધી માલિક્યો માટે રોહણચલ પર્વત છે, પ્રિય આલાપો માટે સુધાકુંડ ॥ અને પૃથ્વીના મુખનું મડન છે અથવા જે શુભ ચૂડામણિનું શીલ કોઈ પણ સ્થળે વિસ્તરિત નથી થતું, એવા તે પુણ્યશાલિના બીજા શુભોને કહેવાથી સર્થુ ’

આ પ્રમાણેના શુભવર્ણનને સામળી પુરોહિતની પત્ની ઠપિલા કામવિહ્વલ થાય છે ‘આવા ઉત્તમ શુભને સામળવાથી વિકાર બળે ?’-આ પ્રશ્ન અસ્થાને છે, કારણ કે-એ તો આત્માની યોગ્યતા ઉપર આધાર રાખે છે જેવો આત્મા ! જેના શુભો જગતને સન્માર્ગે દોરવાનું કામ કરતા, તેજ શુભોએ કપિલાને કામવિહ્વલ બનાવી દીધી કામવિહ્વલ કપિલા સુદર્શન ઉપર અનુરાગિણી બની ગઈ કપિલા નિરંતર એક સુદર્શનના સગમનીજ ચિંતા કર્યા કરે છે એકવાર રાજાની આજ્ઞાથી પુરોહિત બહાર ગામ ગયો. આ તકનો લાભ લઈ પુરોહિતની સ્ત્રી સુદર્શનને ત્યા જઈ કહેવા લાગી -“આપના મિત્ર બીમાર છે, આપને તેડવા મને મોકલી છે, આપ નહિ આવો તો એમની બીમારી વધી જશે, માટે જરા આપ ત્યા પધારો, બીમારીને લઈને એ અહીં આવી શક્યા નથી ” સરલ સ્વભાવથી શ્રી સુદર્શન તેજ વળતે કપિલને ઘેર ગયા, કારણકે-તેમને કપટની ખબર નહિ ઘરમાં પેસતાજ ‘મિત્ર ક્યા છે ?’-એમ શ્રી સુદર્શન પૂછ્યું કપિલાએ ઉત્તરમાં કહ્યું કે -‘આગળ આવો, તમારા મિત્ર મુતેના છે’ કંઈક આગળ જઈને શ્રી સુદર્શન બોલ્યા કે -‘અહીં પણ ઠપિલ નથી શું

તે કોઈ બીજે સ્થળે ગયેલ છે ?' ઉત્તરમાં કપિલાએ જણાવ્યું કે- 'શરીરની અસ્વસ્થતાથી તે પવન વિનાના સ્થાનમાં રહેલા છે, માટે મૂળ કમરમાં જાઓ અને મિત્રને જાઓ ' આથી સરલ આશયવાળા શ્રી મુદર્શન તે મૂળ કમરમાં પણ પેઠા અને ત્યાં પણ પોતાના મિત્રને ન જોવાથી પૂછ્યું કે- ' હે કપિલે ! કપિલ કયા છે ?' આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ખારણું બધ કરીને કામને ઉદ્દીપન કરનારી ચેષ્ટાઓને કરતી કપિલાએ કહ્યું કે- 'અહીંયા કપિલ નથી, માટે કપિલા સાથે જ આનંદ કરો આપને કપિલ અને કપિલામાં ભેદ શો છે ?' શ્રી મુદર્શન પૂછે છે કે- ' કપિલા સાથે મારે શું આનંદ કરવાનો હોય ?' આના ઉત્તરમાં કપિલા કહે છે કે- 'જ્યારથી તમારા મિત્રે મારી પાસે તમારા શુભોર્તુ વર્ણન કર્યું છે, ત્યારથી કામ-જ્વર મને પીડા કરે છે, માટે હે નાથ ! તમને હું નાથ તરીકે ઇચ્છુ છું અને વિનવું છું કે-કામથી વિહ્વલ બનેલી મને આપ શાત કરો ' આ સામળી પરમ શીલસપત્ન શ્રી મુદર્શન વિચારે છે કે-

“પ્રપન્ના કોઽપ્યસાવત્યા, દુર્વિચિન્ત્યો વિવેરપિ ।

ચિરૂ લીરિતિ । ”

*

‘વિધિ માટે પણ દુર્વિચિન્ત્ય જીવો આ સ્ત્રીનો પ્રપન્ન કેવો ? ધિક્કાર છે સ્ત્રીઓને !’

*

આ પ્રમાણે વિચારી તે બુદ્ધિશાલીએ અપેક્ષા પૂર્વક કહ્યું કે-

“યૂના યૂક્તમિદં કિન્તુ, ષ્ઠકોડહમપણ્ડિતે ! ।

મુધા પુરુષવેપેણ, મદીયેનાસિ વચ્ચિતા ॥ ૧ ॥”

*

‘હે અપણ્ડિતે ! આ વાત યુવાનો માટે યુક્ત છે, પણ હું તો નપુસક છું શોગટ તૂ માન પુરુષવેશથી વચિત થઈ છું’

*

આ સાક્ષી એકદમ વિરક્ત બની ગયેલી તેણીએ-‘જા, જા’-એમ કહીને બારણું ઉઘાડી નાખ્યું અને શ્રી સુદર્શન ચાલી નીકળ્યા ‘હું નપુસક છું’-એમ કહીને સુદર્શન છૂટ્યા અને વાત પણ સાચી જ હતી, કાચુ કે-સુદર્શન પરનારી અત્યે તેવાજ હતા પરનારી અત્યે તેમને કહી વિકારની વાસના જાગેજ નહિ, એવા તે હઠ મનોબલી હતા આ રીતે છૂટ્યા પછી-‘થોડાજ પ્રયત્નથી હું નરઠના દ્વારમાથી છૂટ્યો’-એમ વિચારતા શ્રી સુદર્શન પોતાના ઘર પ્રતિ પહોંચી ગયા અને સ્ત્રીઓના સ્વરૂપને વિચારતા અને તેઓના તેવા સસર્ગથી બચી જવાને ઇચ્છતા શ્રી સુદર્શન થેઠે એવો અભિગ્રહ કર્યો કે-

“નાત પર પરગૃહે, યાસ્યામિ ક્વચિદેકક ।”

*

‘આજથી આરણીને હવે કોઈ પણ વખત એકલો હું પારકાના ઘરમા નહિ જાઉં’

*

વિચારો ! શાવડની એટલે કે- શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા વર્તતા પુણ્યશાલી આત્માઓની, મનોભાવના

કેવી હોય છે ? અયોગ્ય સમર્થોથી અને, પાપમય આચારોથી ભયવા માટે તેઓ કેટલા અને ઢેવા સાવધાન હોય છે ? તે પુણ્યશાલી નિરતર, ધર્મકર્મમા તત્પર, રહેવા સાથે પાપની આચરણથી દૂર રહે છે, કામળ કે-એમનામા શ્રી જિનશાસનની રસિકતા છે

સુદર્શન અને અભયા રાણી

એક વખત ઇદ્રમહોત્સવ હતો રાજા, પુરોહિત તથા સુદર્શન સાથે ઉદ્યાનમા ગયા. પાછળ 'અભયા' રાણી પણ કપિલાની સાથે ઉદ્યાનમા ગઈ શ્રી સુદર્શનની બાર્યા પણ પોતાના છ પુત્રોની સાથે વાહનમા બેઠી ઉદ્યાનમા આવી શ્રીમતી મનોરમા પણ મહાસતી હતી શ્રીમતી મનોરમાને જોઈને પુરાહિતની પત્ની કપીલાએ અભયા રાણીને પૂછ્યું કે-‘આ કોણ છે ?’ રાણીએ જણાવ્યું કે-‘આ સુદર્શનની સ્ત્રી છે’-આ સાંભળીને વિસ્મિત થયેલી કપિલા કહે છે કે-‘તેને પુત્રો કયાથી ? ઠારણ કે-સુદર્શન તો નપુમક છે’ રાણીએ કહ્યું કે-‘એ વળી શું ? એ કોતું કહ્યું ?’-પુરોહિતની સ્ત્રીએ બધી વાત જણાવી એટલે રાણીએ જણાવ્યું કે-‘હિ મૂઠા જો એમજ છે, તો તું જરૂર કઠાઈ ગઈ, કારણ કે-તે પરસ્ત્રીઓને માટે નપુસક છે, પણ મોતાની સ્ત્રીને વિષે તેવો નથી’ આથી વિવશી બનેલી કપિલા ઇર્ષ્યાથી રહે છે કે-‘હું તો મૂઠા હતી માટે કઠાઈ, પણ શુદ્ધિશાલીની એવી તું અધિક શુ કરવાની ?’ અભિમાનમા આવેલી અભયા કહે છે કે-‘જો હું રાગથી અચ્ચરને પડું તો અચેનન એવો તે પણ ખીગળી બાય, તો પછી સચેતન મુરખની વાતજ શી ?’-આ, મારાણી

વધુ ઈર્ષ્યાળુ બનેલી કપીલાએ કહ્યું કે—‘હે દેવિ ! આવા પ્રકાર કરના ગર્વને ધારણ ન કર અને જો એવો ગર્વ રાખતીજ હો, તો ■ સુદર્શનને સ્વાધીન કરા’ અભયા રાણી પણ અહંકારપૂર્વક બોલી કે—‘હે સજિ ! મેં સુદર્શનને સ્વાધીન ક્યોજ એમ માન ચતુર રમણીઓએ કઠોર અને વનવાસી તપસ્વીઓને પણ રમાડ્યા, તો કોમળ મનવાળા ગૃહસ્થની શી વાત ? જો હું એની સાથે ન રમું તો અગ્નિમા પેશું’ —આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા કરી અભયા પણ પોતાના આવાસે આવી નેમ્મ હયા ? ‘બેની વાતો અને ભોગ ત્રીજાનો !’—તેનો આ એક અજોડ નમુનો છે પુરોહિતની સ્ત્રીનું કે અભયા રાણીનું સુદર્શને કાઈ બગાડયું હતું ? નહિજ છતાં વાતો એ બેની અને ધાડ શ્રી સુદર્શનપર ! અભયાએ આ વાત પોતાની ‘પડિતા’ નામની ધાવમાતા, કે જે સર્વવિજ્ઞાનર્મ પડિત હતી તેને કહી જણાવી આ સાબળી તે ધાવમાતા કહે છે કે —

“ પડિતાઽવોચદા પુત્રિ । ન યુક્ત મન્ત્રિત ત્વયા ।

બ્રહ્મેઽયપિ ન જાનાસિ, પૈર્યશક્તિ મહાત્મનામ્ ॥ ૧ ॥ ”

*

‘ હા પુત્રિ ! તે આ યોગ્ય વિચાર નથી ક્યો. હે જ્ઞાન-હીન ! તું હમ્મ સુધી પણ મહાત્માઓની પૈર્યશક્તિને બાણતી નથી ’

*

આ પ્રમાણે સામાન્ય વાત કહીને સુદર્શનની વિશેષતા બતાવતા તે ‘પડિતા’ નામની ધાવમાતા કહે છે કે —

“ જિનેન્દ્રમુનિશુશ્રૂયા-નિષ્કમ્પીકૃતમાનસઃ ।

મુર્દદાન સ્વન્વસૌત્ત-પ્રતિજ્ઞા ધિગિમા સવઃ ॥ ૧ ॥

*

જન્યોઽપિ શ્રાવકો નિત્ય, પરનારિસહોદર ।

નિમુચ્યતે પુનરસૌ, મહાસત્ત્વશિરોમણિ ॥ ૨ ॥

*

બ્રહ્મચર્યધના નિત્ય, ગુરવો યસ્ય સાધવ ।

કથ કાર્યેત સોઽન્તસ, ગુરુશીલાવ્રુપાસક ॥ ૩ ॥

*

સદા ગુરુકુલસીનો, ધ્યાનમૌનાથિત સદા ।

આનતુમમિસર્તુ વા, 'સ કથ નામ શક્યતે ॥ ૪ ॥

*

દર ફળિફળારત્ન-પ્રહણાય પ્રતિશ્રવ ।

કદાપિ ન પુનસ્તસ્ય, શીલોઽહનર્મણ ॥ ૫ ॥”

*

‘પરેખર, આ મુદર્શન શ્રી જિનેન્દ્રદેવ અને નિર્ઘ્રિય મુનિ-
વરોની શુશ્રૂષાથી નિષ્કમ્પ દૃઢયવાળો છે, તે કારણથી તારી
આ પ્રતિજ્ઞાને ધિક્કાર છે. બીજો પણ શ્રાવક હમેશા પરનારી
સહોદર હોય છે, તો પછી મહાસત્ત્વશાલિ પુરુષોમા શિરો-
મણિ સમાન આ શ્રી મુદર્શન માટે તો કહેવું જ શું? હમેશા
‘બ્રહ્મચર્ય’ રૂપ ધનથી ધનવાળા બનેલા બેના શુર્યો છે,
અને શુર તથા શીલાદિ ધર્મોના જે ઉપાસક છે, તેની પાસે
અબ્રહ્મચર્યનું સેવન શી રીતિએ કરાવી શકાય! જે હમેશા

ગુરુકુલમા રહેવાવાળો ॥ અને જે સદા ધ્યાન અને માનનો સેવક છે, તેને લાવવો અને રમાડવો એ કેમ શક્ય થાય ? ક્ષણિધરની ક્ષણ ઉપર રહેલા રત્નને ગ્રહણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી છે, પણ તે સુદર્શનના શીલને ખડિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી નથી ’

*

વિચારો કે—શ્રાવકોની અને તેમા પણ શ્રી સુદર્શનચેકની કેવી અનુપમ ખ્યાતિ હતી ? શ્રાવકો તો પરનારીમહોદયજી હોય ‘ શ્રી જિનેશ્વરદેવના અને નિર્મયગુરુના સેવકને અનાચારમા જોડવો એ અશક્ય છે ’—આ જેવી તેવી ખ્યાતિ ગણાય ? ‘ પ્રજાચારી ગુરુઓના સેવકોને અપ્રજ્ઞાચયે તરફ કેમ કરીને દોરી શકાય ? ’—આવા વિચારો ઠેક રાજ્યના અત પુર સુધી પહોંચી જાય, એ નાનીમુની વાત નથી શ્રી સુદર્શન માટે—‘ ક્ષણિધરની ક્ષણ ઉપર રહેલા રત્નને લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલ છે, પણ તેના શીલને ખડિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી એ સહેલી નથી ’—આ વાત ધાવમાતા કેવા જોરપૂર્વક કરે છે એ સમજાય છે ? ‘ શ્રી સુદર્શન એટલે નિરતર ગુરુઓનીજ સેવામા રહેનાર અને જ્ઞાનીએ બતાવેલી આત્મકટ્યાણની ક્રિયાઓમાજ રક્ત, એટલે એને અનાચારના માર્ગે ઘસડી જવો, એ કોઈપણ રીતિએ શક્ય નથી ’—આવી ખાની રાણીની ધાવમાતા આપે, એ શું ઓઝી વાત છે ? પૂર્વના અશુભોદયથી કે પાપીની કાર્યવાહીથી ભલે આપત્તિ આવી, પણ એમની જાત માટે વિશ્વાસ કેવા એ શોચો ખરેખર, ધર્મિનું જીવન ધર્મપરાયણજ હોવું જોઈએ એના જીવનમા

અધમ પ્રવૃત્તિઓને સ્થાન નજ હોવું ઘટે એની એકેએક પ્રવૃત્તિ આત્મકલ્યાણકર જ હોવી જોઈએ પાપથી તે હમેશા ડરતો ગેરવો જોઈએ વિષયકથાયને વધારનારી પ્રવૃત્તિઓથી તે દૂર જ લાગનારો હોવો જોઈએ ઈન્દ્રિયો ઉપર તેનો વિશિષ્ટ કાણુ હોવો જોઈએ એના જીવનમા નાટક ને ચેટક ન હોય નાટક ચેટકની રૂચિ, એ આત્માની વિષયાધીનતા સૂચવે છે જે આત્માને આ આખો સસાર જ લયકર નાટકરૂપ ભાસતો હોય, તેને કૃત્રિમ અને વિષયવાસનાને ઉત્તેજિત કરનાર નાટક-ચેટક તરફ રમ પણ કેમ જાગે ?

મુદ્દર્શનની ખ્યાતિ—

જો ઈન્દ્રિયોની આધીનતા નથી, તો કહો કે-પૈસો ખરચી, ઉધ વેચી, ઉજાગરો કરી, નાટક-ચેટક શું કામ જોવાય છે ? હૈયામા કે ઘરમા શું કામ નાટક થાય છે ? તો પછી શું જોવા જાઓ છો એ તો કહો ! જરા આત્માને પૂછજો રાજ, રાણી અને ધમાચકડી પડદાના પાઠ તો કહો ! એવી રીતે નાટક જૂઓ, રાત્રે ચાહ, આપ્રસ્કીમ વાપરો, અયોગ્ય આદર્શોનો સસર્ગ થાય, કેટલાક તો એવા આદર્શો આવે કે જેના શબ્દો સાંભળતા પણ કટાણો આવે, આ નાટક શા માટે જોવા જાઓ છો ? વિષયાસક્તિને પોષવા-રગરૂપને જોવા, એમ કહોને ! પછી તમારા મન ઉછળે અને કયી દશા થાય એ તમારા આત્માને પૂછજો ! આજના સસર્ગો, આજનું વાતાવરણ, આજની દુનિયાની હવા,—એ બધાએ તમને એવા ઘેર્યા છે કે, તમારા ઉપર મોટા અકુશની જરૂર છે એ બધામાથી તમે મુક્ત ન

યાઓ, ત્યાં સુધી આવવસ્તુનો સ્વાદ ન આવે. આર મહિના
શીવ પાળવામા તમને શો વાધો છે ? તમારો આત્મા અનેક
રીતે, અનેક સ્થાને વેચાણ થઈ ગયો છે તમારી ઇદ્રિયો
પછવાડે તમારી દોડાદોડ છે તમારી લાલસાનો અંત કયાં
છે ? તમારી જાતને તમે વિચારોને ! ધર્મી તરીકે ફરજું
હોય તો આ દશા ચાલે ? તમને જે કહું છું તે બરાબર
સમજે બહારનાને કહો કે—અહીં શું કહેવાય છે ! શ્રી સુદર્-
શીન શેઠ તો ઘણા સારા હતા, પણ આપણને શું કામ
લાગે ? એમનું જીવન જાણી, સામળી, આપણે આચારમા
ઉતારીયે તો કામ લાગે ને ? તમે શ્રી સુદર્શન શેઠની ખ્યાતિનો
ખૂબ વિચાર કરો અને તેવી ખ્યાતિ થાય તેવા જીવનને
જીવી જાણો. શ્રી સુદર્શન શેઠના શીલનું ખડન કરવાની
પ્રતિજ્ઞા કરનાર રાજરાણીને તેની ધાવ માતા ધિક્કારે છે
અને કહે છે કે—‘તે શ્રી જિનેશ્વરદેવનો અને નિર્ઘેય ગુરુ-
ઓનો સેવક છે, બ્રહ્મચર્યરૂપ ધનથી ધનવાન બનેલા ગુરુઓનો
અને શીલાદિ ધર્મનો ઉપાસક છે, એટલે પોતાની પાસે જે
લોગાદિની સામગ્રી છે, તેને પણ તજવા ઈચ્છે છે અને
નિરતર ગુરુકુલમા રહેનાર તેમજ સદા સુક્રિયાઓમા રક્ત
રહેનાર છે, એટલે તેને પાપક્રિયામા કયો રીતિએ જોડી
ગકાય ?’ વિચારો ! હવે ચોવીસે કલાક તમારી પ્રવૃત્તિ
કયી ? અર્થ—કામની પ્રવૃત્તિ આવડ ન છૂટકે કરે, આ વિધિ છે
તમે ન છૂટકે કરો છો ? આ દશાનો વિચાર કરો તો આરસીમા
મુખ જુઓ અને જેમ દેખાય તેમ જણ દેખાય મુખ પર
રાધ હોય તો તો કોઈ કહે કે—નાહો નહિ હોય, પણ અહીં

આચારમા કાંઈ હોય એનું શું થાય ? એ તો ભયકર કલક કહેવાય. ખોટા કલકથી ગભરાવું નહિ. કોઈ ખોટું કલક દે-તો ગભરાવું નહિ. પણ તે કલક હોવું ન થટે દુર્જનોનો સ્વભાવ છે કે-સજ્જનોને કલક આપે સજ્જને. વિચારવું કે-‘કલક છે ?’ હોય તો કાઢવું, ન હોય તો કહેવું કે-‘જીવે કર્મધીન છે, ભલે ભલે આપણે ખોટા હોઈશું તો કાઢના. સારા કહેવાથી સુખિત મળશે નહિ અને સારા હોઈએ તો ચિંતા પણ શી છે ?’ એક કવિ કહે છે કે-‘ખોટું કહેનારાનો તો ઉપકાર માનો ! એ તો સાવધ રાખે, ચેતવે, ભલે એની ભાવના ગમે તે હોય, પણ તેમા આપણને વાધો શો ?’ અસ્તુ ધાવમાતા પાસેથી-‘સુદર્શન ગુરુકુલમા કાયમ રહેનારો, અને એટલે કાલ ધર્માનુષ્ઠાનમા ગાળનારો, ત્રિકાળ પૂજન, ગુરૂવંદન, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, વારંવાર અધ્યયનાદિ, ફાન, શીલ, તપ, ભાવનાદિમા નિમગ્ન, ધ્યાનમગ્ન, મૌનમા રહેનારો, એને અહીં લાવવો અને રીઝવવો, એ બંને કેમ ? દુષ્ટીધરની દુષ્ટાપરતું રત્ન લેવાનો પ્રયત્ન શક્ય, પણ સુદર્શનનું શીલ ખડવાનો પ્રયત્ન શક્ય નથી. જો કે દુષ્ટીધરનો મણિ પણ શક્ય નથી, છતાં કોઈ બળવાન ધારે તો લાવી શકે, પણ સુદર્શનના શીલને ખડિત કરવાનો પ્રયત્ન કેવળ અશક્ય છે’ -આ પ્રમાણે સાલળી રાણી તો ગાભરી બની ગઈ, પણ જો તે કામ ન થાય તો અગ્નિમા પ્રવેશ કરવાની પ્રતિજ્ઞા છે એટલે થાય શું ? એટલે તે ‘અભયા’ ધાવ માતાને કહે છે કે-

“ ગમે તેમ થાય, પણ એકવાર તું ગમે તે રસ્તે એને અહીં લાવ, પછી હું જોઈ લઈશ ”

ધાવમાતા અતે તો એને આધીન છે ને ? એણે કહ્યું કે — “ એક રસ્તો છે પર્વતીચિએ એ પૌષ્પ કરે છે અને રાત્રે કોઈ પણ સયોગ વગરના શૂન્ય મકાનમાં કાયોત્સર્ગ ધ્યાને રહે છે એ વખતે ઉચકીને લવાય, પરંતુ એ કઈ સમજાવીને કે લોખવીને લવાય તેમ નથી ’

શ્રી સુદર્શન શેઠની નિશ્ચલતા

સુદર્શન શેઠ તો પર્વતીચિએ રાત્રે પૌષ્પ કરતા, પણ તમે શું કરો ? શનિવાર હોય તો નાટક જૂઓ તો દિવસે તો નવો ખેલ, ખાસ ખેલ હોયને ! સુદર્શનને પકડી જવાની યોજના રચાય છે, પણ તમને પકડી જવા પડે તેમ નથી તમે તો દોડયા જાઓ પતાસાથીયે તમે તો પલંગી જાઓ પૈસા ખાતર કુદેવ, કુચર કે કુધર્મની સેવામાં જતાયે વાર નહિ તૈયાર સ્વાર્થ ખાતર ગમે ત્યા જવામાં વાધો નહિ અર્થકામના રમીયાને અહીંથી ખસેડતા-ધર્મથી પરાક્રમુખ કરતા વાર કેટલી ? રાજાની રાણી તૃપ્તમાન થઈ જતા વાર લાગે ? પણ શ્રી સુદર્શન શેઠને એની કીમત નહોતી ચકવર્તીની રાણી હોય તો પણ શું થયું ? તેમને પોતાના ધર્મની કીમત હતી જ્યારે શ્રી સુદર્શન પોતાની સાધનામાં રહ્યા હતા, ત્યારે અભવાના આશ્રયથી ધાવમાતા તેને કસાવવાની યોજનામાં હતી ! કેટલાક દિવસો પછી કૌમુદી

મહોત્સવ આવ્યો અને તેજ દિવસે ચોમાસી પૂર્વ હતું રાજાએ આખા નગરને એ ઉત્સવ ઉજવવાની આજ્ઞા કરી, પણ શ્રી સુદર્શને અનુમતિ મેળવી અને ભક્તિપૂર્વક શ્રી નિનેશ્વરદેવની સ્નાત્ર-વિલેપન આદિ પૂજા કરી ચૈત્ય પરિપાટી કરી અને રાત્રીએ પાષધ અગિકાર કરી, કેાઇ નગરના શૂન્ય ચોરા ઉપર કાયોત્સર્ગમા રહ્યા આ વખતે પડિનાએ અક્ષયા રાણીને કહ્યું કે-‘ કદાચ આજે તારા મનોરથ પૂરા થાય તો થાય, માટે આજે તું પણ ઉદ્યાનમા જતી ના ! ’ રાણી પણ માથાની પીડાનું નિમિત્ત કાઢીને ઉદ્યાનમા ન ગઈ કેટલું અને કેવું કપટ રચણ પડે છે ? રાણી ન ગઈ અને રાજા ગયા અહીં સુદર્શન પણ રાત્રે શૂન્ય ચોરામા કાઉસગ્ગ ધ્યાનમા ઉભા રહ્યા છે. ધાવમાતાએ કપટપ્રજન્ધ શરૂ કર્યો, કારણ કે-ચોકીદાર તો હોયને ! એટલે પહેલા તો જૂઠી જૂઠી ભૂતિઓ લાવવા અને લઇ જવા માડી અને કહ્યું કે - ‘ રાણીજી જઇ શક્યા નથી, તો તેઓ અહીં દેવતાનું આરાધન કરશે ’ આ રીતે બે ત્રણ વાર કર્યા પછી જ્યારે ચોકીદારોની ઉપેક્ષા બેઠ, કે શ્રી સુદર્શનને વાહનમા બેસાડી અને વસ્ત્રથી ઢાંકીને લાવી રાણીની પાસે ઉભો રાખ્યો રાણીએ દીન મુખે ઘણી ઘણી પ્રાર્થના કરી, પરંતુ શ્રી સુદર્શન તો પોતાના કાયોત્સર્ગમા નિશ્ચવજ રહ્યા આથી ફેર પણ રાણીએ સમજાવ્યા અને શરીરની સાથે આલિંગનાદિ કરવા લાગી તે છતા પણ આ મહાપુરૂષ જરા પણ ચલિત ન થયા અને અલિચ્છ કયો કે -‘ જો હું આ ઉપસર્ગમાથી છૂટું તોજ કાયોસર્ગ પાર, નહિ તો મારે

અનશન છે” એટલે કે-જોલણ ચાલણ બધુંજ બધા આ પછી રાણીએ જેમ જેમ કઠ્યના કરી, તેમ તેમ તેઓ પોતાના ધ્યાનમાં સ્થિર થવા લાગ્યા રાણીએ આખી રાત્રિ પર્યંત થઈ એટલી કઠ્યના કરી, પણ રાણીનું કંઈ વળ્યું નહિ એવટે પ્રભાતકાલ થવા આવ્યો રાણીએ જ્યારે જણ્યું કે-‘વળે’ તેમ નથી અને હુમણા રાજા પણ આવી પહોંચ્યો; માટે જે નવા-જુની કરવી હોય તેમ કરી લેવી’ તરત પોતાના હાથે પોતાના શરીર ઉપર નખોના ઘા કર્યા અને છુમ મારી કે-“આ હોઈ મારા ઉપર બલાત્કાર કરે છે” આથી સખાન્ત થયેલા દ્વારપાલો દોડી આવ્યા અને કાચો-તર્સળમાં રહેલા શ્રી સુદર્શનને જોયા અને વિચાર્યું કે-

“અસ્મિન્ ન સમ્ભવતિ एतत्”

*

‘આ શ્રી સુદર્શન ચેઠમાં આ સભવતું નથી

*

શ્રી સુદર્શન ચેઠ અને મહાસતી મનોરંજનાની નિશ્ચયતા

શ્રી સુદર્શન ચેઠની કેવી ખ્યાતિ ! સેવક રાણીના, છતાં પણ રાણીનું માનવાને તૈયાર નથી રાજાના દ્વારપાલો પણ શ્રી સુદર્શનને ખરાબ માનવાને તૈયાર ન હતા. દ્વારપાલોએ પોતાની ફરજને અદા કરવા માટે રાજાને આ વાત જણાવી આથી રાજા પણ ત્યાં આવ્યા અને અલયાને પૂછ્યું અલયા રાણીએ પોતાને કાવળી વાતો કરીને, શ્રી સુદર્શન ચેઠ ઉપર બલાત્કાર કરવાનો ભયકર આરોપ મૂક્યો શ્રી સુદર્શન ચેઠની ખ્યાતિથી પરિચિત રાજાએ પણ—

“અસ્મિન્'દદ અસમ્માન્યમ્.”

*

‘આ મહાપુરુષમાં આ ન સભવે’

*

—એમ માનીને ઘણી વાર શ્રી સુદર્શન શેઠને પૂછ્યું, પણ દયાથી શેઠ કંઈ બોલ્યા નહિ આથી રાત્ર પછુ શક્તિ થયો અને માન્સુ કે-‘બોલતો નથી માટે દોષિત હોવો જોઈએ, એમ સભવે છે’ તરત હુકમ કર્યો કે-‘આખા નગરમા આના દોષની પ્રસિદ્ધિ કરી પાપીને મારી નાખો!’-આથી આ રક્ષકોએ તેને ઉપાડ્યો અને એને મુખ ઉપર મશી ચોપડી ગંધેડે ભેસાડ્યો છત્ર તરીકે માથે મુપડુ ધર્યું વિગેરે વિગેરે કરી નગરમા ઉદ્યોપણા કરી કે-‘આમા રાજાનો દોષ નથી, પણ અત પુરમા અપરાધ કરવાનો આ પાપીનો દોષ છે, માટે આનો વધ કરવામા આવે છે’ શ્રી સુદર્શન તો મૌનજ છે લોકોમા પણ એજ હાહારવ થયો કે-

“ન યુક સર્વથાઽપ્યેત-જેહ સમ્ભવતીદશમ્ ।”

*

‘આ કોઈપણ પ્રકારે ચોગ્ય નથી અને
આ પુરુષ પુરુષમા આવુ સભવતું નથી.’

*

આ પછી આ રક્ષક પુરુષોથી બ્રમણા કરાવાતા શ્રી સુદર્શન પોતાના ઘર આગળ આવ્યા અને મહાસતી મનોરમાએ પોતાના પતિને જોયા તથા વિચાર્યું કે-‘મારા પતિ સદાચારી છે, દોષ સંભવિત નથી,

પણ મારા પતિને જરૂર પૂર્વના કોઈ અશુભનો ઉદય
 આવ્યો' આથી તે મહાસતીએ પણ અભિશ્રદ્ધા કર્યો કે-
 'પાતની આપાત ન ટળે ત્યાં સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ ।
 અનશન ।'-એમ કરી ડાયોત્સર્ગ અગિયાર કર્યો પતિ ઉપર
 પતિનો કેવો વિશ્વાસ ? આવો વિશ્વાસ પરસ્પર કયારે
 જામે ? આચારગુહિ હોય તો ને ? આ બાબુએ આ
 રક્ષક પુરૂષોએ શ્રી સુદર્શન શેઠને શૂળી ઉપર ચઢાવ્યા
 શૂળી પણ આ મહાત્માના પ્રભાવથી સુવર્ણકમલના
 ભાસનપણાને પામી શ્રી સુદર્શનનો વધ ઠરવા માટે વીક્ષુ
 હરવાર ચલાવી, તે પણ શીલશાલી તે શ્રેષ્ઠિના કંઠમા પુષ્પ-
 આ યદ્ય ગર્ભ આ જોઈને ચક્રિત થઈ ગયેલા આરક્ષકોએ
 રૂબરૂને વિનંતિ કરી રાજા પણ હાથિણી ઉપર બેઠીને શ્રી
 સુદર્શન શેઠ પાસે આવ્યો અને તેને લેટી પડીને કહ્યું કે-

શેઠે રાજના ચરણમા શિર મૂકી તેમ કૃતા રાજને અટકાવ્યો આ પછી ન્યાયશીલ રાજાએ શ્રી સુદર્શન શેઠને હાથી ઉપર બેસાડી, મોટી ઋદ્ધિ સાથે નગરની અંદર ફેરવીને પોતાને ઘેર મોકલ્યા રાણીએ ગળે ફાસો ખાઈ પ્રાણનો ત્યાગ કર્યો અને ધાવમાતા બાગી ગઈ તથા મનોરમા સ્ત્રીએ પણ કાયોત્સર્ગ પાચ્યો આપણે મુદ્દો એ છે કે— ‘પરમશીલસપત્ન શ્રી સુદર્શન શેઠની ધર્મવૃત્તિ અને ખ્યાતિ કેવી ? જ્યવીયરાયમા આપણે કયા સુધી આવ્યા ?’

“મયનિઘ્નેઓ”થી આરભીને ‘તત્ત્વચણસેચણા આમ-લમણ્ણા’—સુધીની પ્રાર્થનાને ઞરાઞર સમજનારો આત્મા અને હૃદયથી અવિચ્છિન્નપણે એવું ઇચ્છનારો આત્મા પાપથી ક્રિયા વિના રહેજ નહીં. પછી ચાલત મુક્તિ ન થાય ત્યાં સુધી માગ્યું કે—‘હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા જોકે નિયાણાનો નિષેધ છે, તો પણ મને લવોલવ તારા ચરણની સેવા હો’ કારણ કે—એ નિયાણું કાઈ પાપરૂપ નથી, પણ લાભરૂપ છે આ પછીની માગણી કરતા આ પ્રાર્થનાસૂત્રમા ઠહેવાય છે કે—

“દુઃખકન્નઓ કમ્મક્કન્નઓ સમાહિમરણ ચ બોહીલામો જ ।
સપજ્જત મહ્ એમ, તુહ નાહ ! પ્ણામકરણેણ ॥ ”

*

‘હે નાથ ! આપને પ્રણામ કરવાથી મને—‘હુ ખોનો ક્ષય, કમોનો ક્ષય, સમાધિમરણ અને ખોધિનો લાભ’—આ ચાર વસ્તુની પ્રાપ્તિ હો ’

અર્થપણ જામત કરો !

ટી કાકાર મહર્ષિ શ્રી ચીલાકસૂરિશ્ચ મહારાજ, મંગલા-
ચરણમા ફરમાવી ગયા કે—‘આ શાસન સદાને માટે
જયવતું વર્તે છે, કારણ કે—એમાં એક પણ અયોગ્ય વિચાર-
ને સ્થાન નથી તેમજ એક પણ સુંદર વિચારનો ઈન્કાર
નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ અને સુક્તિએ એવા
સિદ્ધ છે કે—એને સેવનાર આત્મા કર્મભળથી રહિત થઈ
જરૂર સુક્તિપદને પામે જ’ એટલા માટેજ એ શાશ્વત છે,
અતુલ્ય છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી આદિમાં નમસ્કાર
કરાયેલું છે’ આ તીર્થમાં આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે આચાર
રની શુદ્ધિ વિના—હાથી કાટિના આચારના આલબન વિના,
આ તીર્થમાં કોઈ પણ આત્મા સુક્તિ પામ્યો નથી, પામતો
નથી અને પામવાનો પણ નથી એના આચારો એટલા
ખધા કઠીન છે કે—જવાબિનદાર આત્માને તો તે સહેલા
લાગેજ નહિ આથીજ હમેશ કરાતી પ્રાર્થનાને વિચારી
રહ્યા છીએ એ પ્રાર્થનાને લગતી લાવના હૃદયમાં મજબૂત
બનાવવી જોઈએ. જો એ જાને તો આચાર બહુ સહેલા લાગે
અને આચાર સહેલા લાગે તો આચાર અમલમાં મૂકવાના
પરિણામ પણ સહેલાઈથી થાય અને એમ થાય તો પ્રવૃત્તિને
આવતા પણ વાર લાગે નહિ પ્રાર્થના કસ્ટી વખતે તેમજ
ઘેર ગયા બાહ પણ જો તે વિચારાય, તો લાવનામાં જરૂર

મોટામા મોટું અતર પડી જાય એ રીતે ભાવના શુદ્ધ થાય તો આચાર મીઠા લાગે-સાબળવાની ઇચ્છા થાય, સલાખાય, રૂએ, લેવાની ઇચ્છા થાય અને તેવા સુયોગ્ય અવસરની રાહ પણ જોવાય પણ એ બધું એ ભાવના દૃઢ થાય અને અર્થીપણું આવે તો બને અર્થી ગમે તેવા કઠીન કામને પણ કરે છે અર્થીપણું ન હોય એની તો વાતજ નથી અર્થી બનીએ તો આ વસ્તુ કંઈ લાગે નહિ અર્થી બનાય તો કહેનાર પ્રત્યે પણ પ્રેમ જાગે, આપનાર પ્રત્યે બહુમાન થાય, કોઈ પણ બોલે આપનાર પ્રત્યે તો ભક્તિ જાગે, હૃદય ઉછળે, આ વસ્તુ તો વ્યવહાર સિદ્ધ છે જે ચીજની જરૂર જણાય તે મેળવવા કેટલી મહેનત કરો છો ? જરૂરી વસ્તુ મેળવવા કોઈ પ્રેરણા કરે, સલાહ આપે, સહાય કરે, કોઈ પણ બોલે મેળવી આપે અને મળી જાય તો કેવો આનંદ થાય ! સામાનો કેટલો ઉપકાર માનો ? કોઈ પૂછે કે-‘તમે પ્રાર્થના શા માટે કરો છો ? એક-એ દિવસ નહિ પણ રોજ શા માટે કરો છો ? દિવસમા સાત સાતવાર પ્રાર્થના કરવાનું વિધાન શું કામ ?’ એટલાજ માટે કે-‘આ પ્રાર્થના કરી કરીને અર્થીપણું પેદા કરવા ’ અર્થીપણું પેદા થશે તો કામ પાર થઈ જશે અર્થીપણું આવ્યા પછી તો પોતે ત્યા જશે કોઈ સલાહ આપવા નહિ આવે તોયે પોતે સલાહ લેવા જશે કોઈ શીખામણ આપવા નહિ આવે તોયે જાતે જઈ-હાથ જોડી-શીખામણ માગશે, પણ એ બધુંએ અર્થીપણું આવે તો એ અર્થીપણું પેદા કરવા માટે હૃદય દૃઢ ને નિર્મળ બનાવવું જોઈએ અને તે પણ એણે કે-પ્રાર્થના વખતે, ભાવના

ન આવે તો આખમાથી પાણી ટપકવું જોઈએ ભાવના આવી
ગઈ એટલે એમા ગણાવેલા ગુણોની પ્રાપ્તિ મહજ યશે

વૃક્ષના મૂળમા જળનું સિંચન કરો !

‘મવનિર્વેદ’થી ‘તન્વયણુસેવણા આશવમખડા’—સુધી
આપણે વિચારી ગયા હવે—‘હે વીતરાગ ! તારા શાસનમા
નિયાણાના બધનનો નિષેધ છે, પણ હું માગણી કરું છું કે—
હે નાથ ! જ્યાં સુધી હું સસારમા રહું ત્યાં સુધી ભવોભવ
તારા ચરણની સેવા હો !’ તારા ચરણની સેવામા તકલીફ
કે જોખમ જે કાંઈ હોય તે ભલે હો, પણ મને તો તારા
ચરણની સેવાજ જોઈએ જીવનનું સર્વસ્વ મૂકી દેવા વખત
આવે તો ભલે, પણ મારે તો તારી ચરણસેવા જોઈએ
ભલે હું રક બનું, પણ મારે તારી ચરણસેવા જરૂર જોઈએ
તારી સેવા મળી એટલે હું રક છુંજ નહિ ધર્મીને મન ધર્મ
એજ ધન છે ધર્મીની ત્યાજ ધનખુદિ હોય અને એજ
આદમી ધર્મનું સરક્ષણ કરી શકે ધર્મમા રહેલી ધનખુદિ
નાશ પામે તો ધર્મભાવના ટકી શકે નહિ એ હોય તોજ
બધું ! મૂળ હોય તો છોડ થાય, મૂળ વિના વૃક્ષ ન થાય
છોડ, ડાળા, પાખડા અને વૃક્ષ વિગેરે મૂળને આધારે તેમજ
અહીં પણ કહો આ બધાનું મૂળ શું ? તમે સુખી છો,
મામત્રીવાળા છો એનું મૂળ શું ? ધર્મ વ્યવહારમા કોઈ
દરિદ્રી રહે તો તમે શું કહો ? પુણ્ય પરવારી ગયું ધર્મ
જાય તો દશા કેવી થાય ? જેના યોગે આ બધું છે, તે સાચ
વવા મહેનત કે આ બધું મળ્યું છે તે સાચવવા ? માણીને
પૂછો કે—‘પાણી ક્યા રહે ? ઉંચે છોડવા પર રહે કે મૂળમા ?

આખું વૃક્ષ લીલુંછમ રહે તે યાથી ? મૂળમા પાણી રેડાય
 એથી કે ઉપર રેડાય એથી ? મૂળમા એ ગુણ છે કે-જરૂર
 મુજબ બધે પાણી પહોંચે મૂળમાથી લીલું રહી બહાર લીલું
 રાખે ને બહારજ પાણી રેડાય, તો મહીં સુકાય, એટલે
 પરિણામે બધુંજ સુકાય અહીં પણ આ બધું (આ બધી
 સામગ્રી) સાચવવું હશે તો પણ એવા તો ધર્મનીજ કરવી
 પડશે. બગીચાનો માળી વનરાજીને ટકાવવા, ખીલવવા મૂળમા
 પાણી સીંચે, તેમજ સુખના અર્થોએ બહારની સામગ્રીમા
 ન રાચતા મૂળ રૂપ ધર્મમાજ રાચવું-માચવું જોઈએ એમ
 થાય તો આ બધું તો જીવનપર્યંત, અરે સુક્ષિપ્તપદે જાવ
 ત્યાં સુધી બન્નું રહે શ્રી તીર્થંકરદેવોએ એ ધર્મમૂળને એવું
 સીંચ્યું કે-દેવતાઓ પાસે ને પાસે ધર્મમૂળને એવું મીંચીને
 આવ્યા કે-ગર્ભમા આવતાજ-જન્મતાજ દેવતાઓ હાજર
 એ જન્મે, એ હીક્ષા લે, એમને કેવળ થાય અને નિર્વાણ
 પામે, એ બધા પ્રસંગોની ચિંતા દેવેંદ્રોને એમને ચલાવવા
 હલાવવાની, એમના શરીરની બધા ચિંતા દેવેંદ્રો રાખે એમનું
 મૂળ એવું મજબૂત કે-ચીજ ઇચ્છવી ન પડે, માગવી ન પડે,
 મનોરથ કરવા ન પડે, ઇચ્છયા પહેલા તો સામે આવી
 હાજર થાય આજ તો કહે છે કે-‘માયાદેહ કળ્યા છતાંએ
 મજાતું નથી’ મને શી ફીતે ? મૂળ સડેલું-ધર્મમા કચાશ-
 આરાધના કરી નથી, તો મને યાથી ? સુક્ષિપ્ત તો મને
 ત્યારે ખરી, પણ ત્યાં સુધીએ સુખી થવું છે કે હુખી ?
 જવું તો છે પરમ સુખના સ્થાનમાને ? ત્યાં જવાય ત્યારે
 ત્યાં તો પરમ સુખ છેજ, પણ ને ધર્મમૂળને સીંચાય તો અહીં

પણ બાદશાહી વસ્તુ જોવી સીંચી કે-જેય ઠેકાણે આનંદ આવે જેને સતોષ છે, જેઓ વિષયથી પરાઈમુખ છે, તેને તો અહીં પણ મોક્ષ છે

દુ ખ યાજનાનો ઉપાય—

દુ ખ કોને ? પર વસ્તુને પોતાની માને તેને ! જોઈએ તે ન મળે અને માફ માનેહુ જાય ત્યારે તેને દુ ખ થાય જોઈએ તે ન મળે, અધુર મળે, વિપરીત મળે, અથવા માફ માનેહુ જાય જગડે, ત્યાં દુ ખ જે માફ માનેજ નહિ. એને દુ ખ શું ? ધર્મ, ઇચ્છાનો લોપ કરવાનું શીખવે છે ઇચ્છા ઉડે કે ચિંતા ગઈ પછી તો લક્ષ્મી આવે તો આવો, જાય તો જાઓ ! આવે તોય લલે જાય તોયે લલે ! આ ભાવનાવાળાને ચિંતા કે દુ ખ ન થાય આ ભાવના ન થાય તો માનો કે-ધર્મ ભરાભર સમજાયો નથી ધર્મ, ધર્મરૂપે પરિણામ પામેલ નથી બહાવામા બહાલો. પણ ડોઈ જાય, તો પણ એમજ કહે કે-‘મારે પણ જવાનું છે’-પરતુ શોક ન કરે સામગ્રી આવે ત્યારે કહે કે-‘પુણ્યનો યોગ, મૂકો ઠેકાણો, ખનતો સદુપયોગ કરો’ વચ્ચેથી ઉપડે તો કહે કે-‘પુણ્યમા ખામી હતી તેથી ગઈ, લલે ગઈ, ઉપાધિટળી, સાચવવાની ચિંતા મટી’-‘ત્યારે મેળવું અને કયા મૂકું ?’ -એ વિચાર કરનારની હાલત છતે પૈસે, છતી સામગ્રીએ, છતે પરિવારે દુ ખીજ છે ચિંતાની સગડી કાયમ ખાતે સળગતી જ છે આ દુ ખ કમ છે ? સુખી રહેવાની રીત ધર્મ શીખવે છે ધર્મમૂળને પૂજી સીંચી એવું સીંચી કે-સામગ્રી લક્ષ્મી વિગેરે આવે તોય ઉન્માદ ન થાય, અને જાય

તોય હુ ખ ન થાય આવે તોય એની નમ્રતા, લઘુતા, ઢળ છળ એજ અને જ્ય તોયે એની પ્રસન્નતા એજ એવું મન કાબુમા ક્યારે આવે ? વસ્તુતત્ત્વ હૃદયમા જ્યે ત્યારે એ આદમી પોતાપણાને બૂલે નહિ રોજ પોતાના દોષ જૂએ દોષ કાઢવાની કોશિષ કરે ધર્મ પોષાય અને દોષ કઢાય, તો હુ ખ થાય શી રીતે ? મોક્ષનો અર્થો સસારમા પણ હુ ખી નથી અને સસારનો અર્થો સસારમા સુખી નથી.

*

‘ ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા હો ’—આ લાવના ઘણી ઉચી છે શ્રી વીતરાગની સેવાનો મહિમા અને તાકાત અજબ છે એ સેવાના પ્રતાપે આ સઘણુ પણ મળેજ માત્ર સેવા કરતા આવડવું જોઈયે હાથમા ચિતામણી છતા બીખ માગનારા ઘણાંયે છે, કારણ કે—ચિતામણીને ઓળખે નહિ, ઓળખે તો આરાધતા આવડે નહિ અને એ આવડે તો માગવું શી રીતે એની ખગર જ ન હોય સેવા કરતા આવડે તો તો વાધેજ નહિ ધર્મી હુ ખી હોયજ નહિ ધર્મી કોણ ? મોક્ષનેજ ઇચ્છે તે સસારને ઇચ્છે તે નહિ ! ને ધર્મી સદા સુખી મહેલમા, સુપડીમા અને અટવીમા બર્ષેય સુખી શ્રી કુમારપાળ મહારાજને અતે જેર અપાર્યુ એમના લડારમા એક છુટ્ટી હતી કે જેથી જેર દૂર થાય લડારીને લાવવા કંઈ કાવત્રાખોરોએ પ્રયત્નથીજ ન મળે તેવી વ્યવસ્થા કરી હતી. લડારીએ કંઈ કે—‘ મહારાજ ! છુટ્ટી મળે તેમ નથી ’ શ્રી કુમારપાળે મહારાજને કંઈ —“ ચિતા નહિ, હોત તો ઉપયોગ કરત, નથી તો મૂળવણુ નથી, મરવા

પણ બાદશાહી વસ્તુ એવી સંચિ કે-એય ઠેકાણે આનંદ આવે જેને સતોષ છે, જેઓ વિષયથી પરાઈમુખ છે, તેને તો અહીં પણ મોક્ષ છે

હું ખ ટાળનાનો ઉપાય—

હું ખ કોને ? પર વસ્તુને પોતાની માને તેને ! જોઈએ તે ન મળે અને મારૂ માનેલું જાય ત્યારે તેને હું ખ થાય જોઈએ તે ન મળે, અધુર મળે, વિપરીત મળે, અથવા મારૂ માનેલું જાય જાગડે, ત્યાં હું ખ જે મારૂ માનેજ નહિ એને હું ખ શું ? ધર્મ, ઇચ્છાનો લોપ કરવાનું શીખવે છે ઇચ્છા ઉડે કે ચિંતા ગઈ પછી તો લક્ષ્મી આવે તો આવો, જાય તો જાઓ ! આવે તોય લલે જાય તોયે લલે ! આ ભાવનાવાળાને ચિંતા કે હું ખ ન થાય આ ભાવના ન થાય તો માનો કે-ધર્મ જરાજર સમજાયો નથી ધર્મ, ધર્મરૂપે પરિણામ પામેલ નથી બહાલામા બહાલો પણ ઠોઈ જાય, તો પણ એમજ કહે કે-‘મારે પણ જવાનું છે’-પરતુ શોક ન કરે સામગ્રી આવે ત્યારે કહે કે-‘પુણ્યનો યોગ, મૂકો ઠેકાણો, જનતો સદુપયોગ કરો વચમાંથી ઉપડે તો કહે કે-‘પુણ્યમા ખામી હતી તેથી ગઈ, લલે ગઈ, ઉપાધિ ટળી, સાચવવાની ચિંતા મટી’-‘ત્યારે મેળવું અને કયા મૂકું ?’ -એ વિચાર કરનારની હાલત છતે પૈસે, છતી સામગ્રીએ, છતે પરિવારે હું ખીજ છે ચિંતાની સગડી કાયમ ખાતે સળગતી જ છે આ હું ખ કમ છે ? સુખી રહેવાની રીત ધર્મ શીખવે કે ધર્મમૂળને ખૂણ સંચિ એવું સંચિ કે-સામગ્રી લક્ષ્મી વિગેરે આવે તોય ઉન્માદ ન થાય, અને જાય

તોય હુ, ખ ન થાય આવે તોય એની નમ્રતા, લઘુતા, ઘન-
છળ એજ અને જાય તોયે એની પ્રસન્નતા એજ એવું મન
કાળુમા ક્યારે આવે ? વસ્તુત્ત્વ હૃદયમા જ્યેત્યારે એ આદમી
પોતાપણને ભૂલે નહિ રોજ પોતાના દોષ જૂએ દોષ
કાઢવાની કોશિષ કરે ધર્મ પોષાય અને દોષ કઢાય, તો હુ, ખ
થાય શી રીતે ? મોક્ષનો અર્થો સસારમા 'પણુ હુ ખી
નથી અને સસારનો અર્થો સસારમા 'સુખી નથી.

*

‘ભવે ભવે તારા ચરણની સેવા હો’-આ ભાવના
ઘણી ઉંચી છે શ્રી વીતરાગની સેવાનો મહિમા અને તાકાત
અજબ છે એ સેવાના પ્રતાપે આ સઘળું પણ મળેજ.
માત્ર સેવા કરતા આવડવું જોઇયે હાથમા ચિંતામણી છતા
ભીખ માગનારા ઘણાંયે છે, કારણ કે-ચિંતામણીને જોળજે
નહિ, જોળજે તો આરાધતા આવડે નહિ અને એ આવડે તો
માગવું શી રીતે એની ખબર જ ન હોય સેવા કરતા આવડે
તો તો વાઘાજ નહિ ધર્મી હુ ખી હોયજ નહિ ધર્મી કોણ ?
મોક્ષનેજ ઇચ્છે તે સસારને ઇચ્છે તે નહિ। ને ધર્મી મદા
સુખી મહેલમા, સુપડીમા અને અટવીમા બધેય સુખી. શ્રી
કુમારપાળ મહારાજને અતે જેર અપાયું, એમના લડારમા
એક પુટ્ટી હતી કે જેથી જેર દર થાય લડારીને લાવવા
કહ્યું કાવત્રાજોરોએ પ્રથમથીજ ન મળે તેવી વ્યવસ્થા
કરી હતી લડારીએ ‘કહ્યું કે-‘મહારાજ ! પુટ્ટી મળે તેમ
નથી’ શ્રી કુમારપાળે મહારાજને કહ્યું-“ ચિંતા નહિ,
હોત તો ઉપયોગ કરત, નથી તો સૂજવણુ નથી, મરવા

પણ તૈયાર છીએ, કેમકે—અરિહતને આરાધ્યા છે, ગુરૂને સેવ્યા છે અને ધર્મ પાળ્યો છે । ” ડોઈનું જુડુ ઇચ્છ્યું નથી, એટલે શું થશે એની ચિંતા તેઓને શાની હોય ? બુદ્ધી હોત તો ઉપયોગ કરત ન મળી એથી પણ નારાજ ન થયા ઉલ્ટા સાવધ થઈને રામચંદ્ર મુનીશ્વરની હાજરીમાં અતિમ આરાધના કરી અને પરચોક મુધાર્યો આવી તાકાત ક્યારે આવશે ? માગણી તો એ છે કે—‘તારા ચરણની સેવા ભવે ભવે હોજો’ એ સેવાજ એવી છે કે—હું જ ન થાય. ‘હું જ ન થાય’—એનો અર્થ એ નથી કે—હું જના પ્રસંગોજ ન આવે, પણ હું જના પ્રસંગોને તે હું જાણ માને નહિ નવકાર ગણનારો હું જી ન હોય, એનો ભાવ આ છે બાધલ કર્મ ઉદયમા ન આવે કે નિઠાચિત કર્મો ભોગવવા ન પડે એમ નહિ,—પણ એ સમયે ચિંતવે કે—‘અશુભોદય છે સારૂ થયું કે—આ સ્થિતિમા આવો ઉદય આવ્યો, કે જેથી હું સારી રીતે ભોગવી શકીશ તેહું ઘટ્યું એથી આત્મા હલકો થશે, એટલે ઉચે જવાશે અને ઉચે જવાની તો ભાવના ગણા સુધી (સંપૂર્ણ) ભરેલીજ છે’

સ સાગમા મુખી કોણ ?

“દુષ્ટપક્ષમો” એટલે હું જનો ક્ષય શ્રી તીર્થંકરદેવને પણ ઉપમર્ગ આવે કે નહિ ? ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવને પારાવાર પીડા થઈ છે સ્હાડાબાર વર્ષમા દુનિયાએ માની લીધેલી શાંતિનો એક પણ દિવસ નાહ એમ કહીયે તો ચાલે કઠીન સયમ, ધ્યાનમગ્ન અવસ્થા, ઘોર તપશ્ચર્યા અને તેમા આવા ઉપસર્ગોની પરખરને સહવી । એમના

જેવાને કર્મના ઉદયે અનેક ઉપસર્ગ આવે, તેા આપણા જેવા સામાન્યને આવે એમા નવાઈ શી? એવા જાય કર ઉપસર્ગોના પ્રમગે પણ એ તારકે હુ ખ માન્યુ? નહિજ સુગમ નામનો દેવ લગલગ છ મહિના સુધી પીઠા કરી જ્યારે પાછો જાય છે, ત્યારે લગવાનું શું વિચારે છે? એજ કે-‘સસારને તારવાની લાવનાવાળા અમારા સર્ગમા આવીને પણ, આ પાપાત્મા સસારમા રખડી જશે’ એ જે પીઠા હાઈ ગયો એનો પાર નથી પણ આ હુ ખ હાઈ ગયો, એમ એમણે માન્યુ ખરૂ? ‘એ નો મારૂ હુ ખ હાઈ ગયો, એના નિમિત્તે તો આત્મા હલકો થયો’-એજ લાવના આવી શ્રી જિનેશ્વરદેવની સેવા કરનારની લાવના આ હોય શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયિ, વસ્તુ માત્ર ઉપર શાત ચિત્તે વિચાર કરીને વર્તે તે આત્માને લક્ષ્મી આવે તો મદ ન થાય અને જાય તો કહે કે-‘જવા દો, એનો જવાનો સ્વભાવ છે, સાચવવાની પચાત ઓછી!’ આવુ માનો તો ‘મનાય છે’? આવુ ન મનાય ત્યા સુધી ધર્મ રૂપી મૂળ સોચાય નહિ અને એમ ન થાય ત્યા સુધી સસારમા મુખી થવાય નહિ સસારમા મુખી તે, કે જે મોક્ષને ઈચ્છે કા તો મોક્ષના આત્માઓ મુખી અને કાતો મોક્ષ જવાની ઇચ્છાવાળા મુખી તે સિવાય આખુ જગત હુ ખી સસારને ન ઇચ્છે ને મોક્ષને ઇચ્છે તે સાચો ધર્મી! અમ્યગદ્ગદિ આત્મામા સમજ ન હોય એમ નહિ અમજે બધુજ હુ ખને હુ ખ તરીકે અને સુખને સુખ તરીકે માને, સમજે, જાણે, જાણે, અનુભવે, પણ મૂઝાય નહિ જે એ ન

જાણે તો તો અજ્ઞાનતા એ વસ્તુને વસ્તુસ્વરૂપે ઓળખે તો ખરો જ મુનિ હીરાને તથા પથરાને બેચને ઓળખે અને ઉપેક્ષા પણ બેચની ઠરે ગૃહસ્થ ઉપેક્ષા પથરાની કરે પણ હીરાની કેમ ન કરે ? તો કે—જી તે હીરાની અસારતા સમજી શક્યો નથી અને અસારતા સમજી શક્યો કે તો મમતા તણ શક્યો નથી મુનિ હીરાની અસારતા સમજ્યા, પણ હીરામા લાખની ડિમત છે, એ તો સમજે જ છે એમજ દુ ખને દુ ખ ન માને દુ ખ તરીકે ન અનુભવે પણ કહે કે—‘એ દુ ખના પરિણામે સુખ છે માટે એ દુ ખ એ દુ ખજ નથી, કિન્તુ સુખનું માધન છે’ પૌદ્ગલિક ભાવમા હીન રહેવાથી દુ ખ નહિ જાય દુ ખ આવે તો પણ ન લેપાઉં કે નેથી આરાધી શકું માગનાર આત્મશુભના અર્થી જોઈએ એ ન હોય તો કંઈ ને બહલે કંઈ માગી લે આખો ક્રમ વિચારો મુનિ બિદ્યાએ જાય તો પણ બુદ્ધિ એ કે—‘મળે તો સયમપુષ્ટિ ન મળે તો તપોવૃદ્ધિ’ એને ગમે તે યીજ મૂઝવે નહિ લુપ્ત, સુક્ર, આપકયુ કે મિષ્ટાન્ન- ને મળે તે બધાનો ઉપયોગ સયમપુષ્ટિ માટે માગણી એ છે કે—‘સંયોગ રીતે એવા ન હોય તો સહેજે આરાધી શકું ’ ધ્યેય તો મુક્તિનું જ નીસરણી મળેની પણ પગથીયું ચૂકે તો કંઠેડો, સાકળ, બધું હોય છતાય પડે શ્રી જિનેશ્વરદેવની સેવા માગનારને દુ ખ સહન કરવાની શક્તિ વધે એનો અર્થ એજ કે—દુ ખને દુ ખ ન માને દુ ખને દુ ખ માને કે શક્તિહીન થઈ જાય સુદ્ધમા એ કાયદો કે—સામેથી ધસારો ગમે તેવો આવતો હોય, પણ સૈનિકે તો સેનાપતિના વાવ-

ટાનેજ નેવો જાલે ધસારો આવે, પણ વાવટો કહે કે—
 ‘સામે જાઓ’—તો સામે જવાનું સામેથી આવતા ઘા કે હથી-
 ચારો કાઢી નેવાનું નહિ સેનાપતિના ઓર્ડર (હુકમ) મુજબ
 વર્તવાનું જેમ ચક્રરુદ્ધ કે તેમ ધસે તો વિજય મેળવે,
 પણ જો ‘ઓ બાપરે’—એમ થયું તો હથીચાર હાથમા રહે
 દુશ્મનનો ધસારો નેઇને ભૂલ્યો—લેવાયો તો બળવાન પણ
 હાર્યો આપતકાલ વખતે, આત્માને આપત્ હાનિ નથી કરતી,
 એ નક્કી થયું જોઇએ એ વખતે આત્મા મજબૂત રહે તો
 આત્માને આપત્ હાનિ ન કરે આપત્તિમા લેવાઈ ન જવાય,
 તે ધ્યાનમા રાખવું જોઇએ

સમ્યગ્દષ્ટિ ત્યાગની તૈયારીવાળો હોય !—

સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા કહાય મોહની લીધતાના ચોળે
 ત્યાગ કરી શકતો ન હોય, તો પણ તે ત્યાગની તૈયારી
 વાળો તો હોવોજ જોઇએ અવસરે તેને ત્યાગ કરતા મૂઝ
 વણ ન થવી જોઇએ આ ઉપર એક વ્યવહારિક દષ્ટાંત
 ખાસ યાદ રાખવા જેવું છે —

“એક વખત એક સ્ત્રીએ ચોતાના સસરાને,
 જમીનપર પડેલા તેલને લઈ શરીરે તથા જોડા
 ઉપર ઘસતા જોયા પુત્રવધૂ ઘણીજ વિચંસણ હતી,
 પણ નવી હોવાના કારણે સસરાના શુભોની એને ખબર ન
 હતી આથી તેણીએ વિચાર્યું કે—‘ધૂળવાળું તેલ શરીરે ઘસે
 છે આ કૃપણતા કેવી? કૃપણતા એ મહા દોષ છે અને
 જો એ દોષ મારા સસરામા હોય તો ખરાબ’ પરંતુ
 એણે એમ પણ સાચેજ વિચાર્યું કે—‘ખાત્રી કરવી જોઇએ
 કે—આ તે કૃપણતા છે કે કેવલ કરકસરજ છે?’”

એક વાર પ્રસંગે તેણી એકકદમ ચીસ પાડી પથારીમા પડી અને જુમાજુમ કરવા મડી પડી બધા ભેગા થયા અને પૂછવા લાગ્યા કે-‘શું થાય છે ?’

‘પેટમા દુ ખે છે’ આવનારાએ પૂછ્યું કે-‘કેવું ?’

વહું ‘ન રહેવાય એવું’

સસરો ઘેર આવ્યો વહુ તો જુમાજુમ મારે છે મસરા પૂછે છે કે-‘શું થાય છે ?’

આના ઉત્તરમા તો તેણીએ જુમાજુમ કરીને કહ્યું કે-‘મારૂં પેટ દુ ખે છે, મારાથી રહેવાતું નથી’

સસરો પૂછે છે કે-‘પહેલાં આવું કોઈ વખત થયું હતું કે આજેજ આ થયું ?’

વહુએ કહ્યું કે-‘મારા બાપને ત્યાં એક વખત આવું થયું હતું’

સસરો ‘ત્યારે કમી રીતે મટ્યું હતું ? કંઈ ઉપાય ?’

વહું ‘ઉપાય તો છે, પણ અહીં એ ઉપાય ક્યાંથી થાય ? મારા બાપને ત્યાં તો એક ઉપાયથી તરત મટ્યું હતું’

સસરો ‘કહે તો ખરી, થાય ન થાયની શી ખબર પડી ?’

વહું ‘થાય એમ દેખાતું નથી ત્યાં શું કર્યું ?’

સસરો ‘તું કહે તે પછી એ બેવાતું કે-થાય છે કે નહિ ?’

વહું ‘સાચા મોતીને લસોગી અને ખવડાવ્યા હતાં એથી પેટમા દુ ખતું મટ્યું હતું’

*

સસરાએ તરત તીજેરી ઉઘાડી સાચા મોતી ઠાઢયા અને વાળવાને પથરો હાથમા લીધો- જ્યાં વાટવા જાય છે કે તરત વહુનું પેટ દુ ખતું મટી ગયું

*

વહુ. 'પિતાજી ! ક્ષમા કરો, હવે માફ પેટ નથી દુઃખતું.'
સસરા. 'બેગા ! તું કહે કે-તે આ કર્યું શું ?'

વહુ. તે દિવસે જમીનપર પડેલા ધૂળવાળા તેલને શરીરે ચોપડતાં જોઈ, મેં આપને કૃપણ માનેલા અને ઝેની પરીક્ષા માટે આ કર્યું હતું અને મારી ભૂલ સમજાઈ આજે સમજાયું કે-મારા સસરા કૃપણ નથી, પણ વસ્તુના 'સક' ■ વસ્તુને કુમાર્ગે જવા દેનાર નથી, પણ જરૂર પડે ત્યારે મને તેવી ઓળખે જતી કરવા તૈયાર છે.'

*

સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા પણ કદાચ આમ છોડવાને તૈયાર ન હોય, તે છતાં પણ જો ધર્મના રક્ષણ માટે છોડવાનો પ્રસંગ આવે, તો સર્વસ્વ ઠોડવાને માટે સન્ન હોવો જ જોઈએ

વૈયાવચ્ચ વખતે સ્વાધ્યાય ન દિય—

શહેરમાં મરકી ફેલાઈ હોય, ત્યારે ત્યાં સયમીને ચોમાસામાં પણ વિહાર કરવાની છૂટ છે કારણ કે-ચેપી રોગોના પ્રભાવે સોપકંઠી આયુધ્ય તુંગે પણ લાયક, માટે સયમના સરક્ષણ માટે મુનિ ચોમાસામાં પણ વિહાર કરી શકે પણ શરીર સયમને બદલે અસયમમાં જતું હોય, તો મુનિ તે ગરીબનો ત્યાગ કરતાં પણ ન અચળાય મુનિ બીમાર પડે તે વખતે, મધપ્રુડાની આગળ જેમ માખીઓ લેગી થાય, તેમ સયમધર બધા મુનિઓ તે સયમીની સેવા-ભક્તિ કરે એ નેવા શરીરની કે સયમની ? સયમની ! સયમનું નાશન શરીર તે આપત્તિમાં પડે માટે ઝેની સેવા મુનિઓ કરે એ વખતે-વૈયાવચ્ચની વખતે, કદાઈ 'મુનિ-

એમ કહે કે-‘હું તો સ્વાધ્યાય કરું છું’-તો એ સ્વાધ્યાય નથી પણ સયમની અવગણના છે આ સેવા શા માટે ? સયમ પ્રતિ અધિક પ્રેમ જાગે તે માટે ! સયમી આત્માને જ્યારે આપત્તિ હોય, ત્યારે એ સ્વાધ્યાય આદિના પહાને ખીળા મુાન, આપત્તિમા પડેલા મુનિવરની રક્ષા ન કરે, તો માનવું કે-‘એને સયમની કિંમત નથી’

*

મુનિથી તપ ન બને તો આહાર બલે કરે, પણ વસ્તુનો સ્વાદ થતો હોય તો તો નજ કરે આહારના અભાવે શુભ ધ્યાનમા ટકવાની તાકાત નથી, પણ સ્વાદથી તો ઇન્દ્રિયો લેપાતી બધ ઇન્દ્રિયો લેપાતી જતી હોય એ તો કોઈ વખત મારી નાખે

x

x

x

“ દુક્તસ્ત્વઓ કમ્મસ્ત્વઓ ”

*

—આપણે આ માગીએ છીએ, શ્રી ચીતરાગ પાસે ! માટે એ નક્કી કરો કે-એ માગણી ચીતરાગ થવા માટે છે સામગ્રી એવી મળે કે જેથી ચીતરાગ થવાય, ત્યા બીજી ભાવના આવે ? નજ આવવી જોઈએ ચરણસેવા ભવોભવ શાને માટે માગી ? દુઃખક્ષય માટે ! આ દુઃખક્ષય ક્યારે થાય ? કર્મનો ક્ષય થાય ત્યારે ! શુભ કર્મનો ઉદય શુભ સયોગોને તથા અશુભ કર્મનો ઉદય અશુભ સયોગો ક્રિતમન્ન કરે પણ આત્મા સાવધ હોય તો વાધો ન આવે. આધીન ન થવું, એ તો આત્માની સત્તાની વાત છે ઉદયનું

કામ તો સયોગો કલ્પન કરવાનું, પણ આત્મા આધીન ન થાય તો કર્મ કરે શું ? જો કર્મ કરે એજ ચતું હોય, કલ સત્તા કર્મની જ હોય, તો આત્મા મુક્તિ જાય જ ક્યાથી ? કોઇને મુક્તિ જવા દેજ નહિ આત્માને દમાડ્યાજ કરે જે આત્મા શુભ તથા અશુભ સયોગોને આધીન ન થાય, તેજ કર્મક્ષય કરી શકે અને મુક્તિ મેળવી શકે

શુભ-અશુભ સયોગોને આધીન ન બનો!

પ્રાર્થનાસૂત્ર દ્વારા કરવામા આવતી માગણી, મુક્તિ માટે છે-એ બૂલવું જોઈએ નહિ એમાં વિષય-કષાય ન ધુસે એનો ખ્યાલ રાખવો આખું ચિત્ર ચિત્રકારે મહેનત કરીને છ મહીને સારામા સાફ તૈયાર કર્યું હોય, પણ કોઈ જતા કાજખના છાટા નાખે તો શું થાય ? કલકલિત થાય પચાસ હજારની કિંમતનું હોય તોયે નગસુ થાય કિંમત રહ થાય પેલો કહે કે-‘મોં કર્યું શું ?’ ચિત્રકાર કહે કે-‘ભાઈ ! તેં એવું કર્યું કે મારી બધીજ મહેનત પાણીમા ગઈ’ કોઇને સુધારવા સહેલા કે બગાડવા ? કોઇને ચઢાવવા સહેલા કે પાડવા ? સન્માર્ગે લઈ જવા સહેલા કે ઉન્માર્ગે લઈ જવા સહેલા ? ઉત્તમ છવો પણ ખરાબ નિમિત્તથી ખસી જાય, તો સામાન્ય છવોની વાત શી ? મગલ ક્રિયામા મગલની જરૂર છે, પણ વ્યપમગલની ક્રિયામાં નહિ કારણ કે-તે ક્રિયાજ વ્યપમગલરૂપ છે તેમ જધો શુચવાડો જ સાચામા છે ખોટાનો તો આત્મા અનાદિ કાલથી અચ્યાસી છે . અરે, અચ્યાસ તે એવો કે-વાત વાતમા જૂઠું જોલે અને એને લાન પણ ન હોય કે-‘હું જૂઠું જોલ્યો’-કારણ કે-એવી દેવ પડી ગઈ

(સ્વભાવ આ તરફ એવી ટેવ પાડે તો ?)

પાડે તોને ! પાડયા પછીજ સહેલાઈ થાય ને ? અહીં આપ્યા પછી સહેલાઈ થાય એ વાત સાચી ! ઉત્તમ સસ્કાર પડયા પછી તો આત્મા એવો બનશે કે—‘ આપત્તિ સહેવાનું પણ અપૂર્વ બળ આવશે પરિણામે તેમત્ય ખાતર આપત્તિની પણ દરકાર નહિ કરે ’ મુનિ મોક્ષની સાધના માટે પ્રાણી આપત્તિ પણ સહે. હવે એ દુ ખના ક્ષય માટે કર્મનો ક્ષય કર્યા વિના ફટકોજ નથી કર્મ માત્ર ન જોઈએ ; શુભ તથા અશુભ બન્ને ન જોઈએ પણ અશુભ આવતા હો તો એ ન આવે, એનું નામજ પુણ્યાનુબધી પુણ્ય પુણ્યાનુબધી પુણ્યવાળો આત્મા પણ એનાથી મળેલા ભોગને માને તો હેયજ ! ત્યાગ કરવા લાયકજ !! પુણ્યાનુબધી પુણ્યથી મળતા ભોગો આત્માને ક્ષણે નહિ, માટે આત્મા જાગૃત થયો જોઈએ જાગૃત આત્મા અશુભના ઉદયને પણ નિષ્ફળ કહે છે શ્રી રાવણ અને શ્રી લક્ષ્મણ નરકમાં પણ મુક્ત કરતા હતા પૂર્વનું વૈર સાથે લઈને આવ્યા હતા પણ સીતા-ભને ભવ જે બારમા દેવલોગનો ઈદ્ર છે—અચ્યુતેદ્ર છે, તે ત્યાં આવીને કહે છે કે—‘હજી આ દગા ? તરત તે જાગૃત થયા સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા નરકમાં વેદના વેદે, એનાથી ખૂબ પણ પડાઈ જાય, શીસો પણ પડાઈ જાય, પણ સમતાથી સહે શાથી ? આત્મા જાગૃત થયો એથી ! શુભ અને અશુભ સયોગોને આધીન ન થવાનું કામ આત્માનું છે આત્મા એને આધીન ન થાય તો એ બેય સયોગો વાઝીયા (નિષ્ક્રાં) બની જાય શુભ અને અશુભ કર્મોની સત્તા કયા સુધી ?

પુણ્યયોગે એકને શુભ સયોગો પણ અનેક મળી

જાત અને પાપના યોગે એકને અશુભ સંયોગો! પણ અનેક મળી જાય પણ એ બેય તે તે સંયોગોને છોડે તો મુક્તિએ જાય! શુભવાળો શુભને છોડે તો મુક્તિએ જાય અશુભવાળો અશુભને છોડે તો મુક્તિએ જાય! શુભ અને અશુભ કમોની સત્તા કયા સુધી? આત્મા ઉઘતો હોય ત્યાં સુધી જાગે એટલે જરાયે નહિ આત્મા કર્માધીન થઈ પ્રવૃત્તિ કર્યે જાય તો ખગડે, પણ એમ કહે કે-‘શુભને આવડુ હોય તો પણ ભલે આવે અશુભને આવડુ હોય તો પણ ભલે આવે’ - પણ બેમાથી એકેનાય કદમા હું નહિ આવું’ તો બેયને સીધું ને મટ આપ્યા જસું પડે આત્માપરનું પુણ્યલનું આવડું ખસી જાય ત્યારે વાસ્તવિક સ્વરૂપ પ્રગટે અને તે પછી તે આત્મા સંસારમા રહેજ નહિ, કારણ કે કર્મમાત્ર જાય એટલે લોભાગ્રે (ભોક્ષે) જ જાય કાઠવથી લેપાયેલી અને કાઠરાથી ભરેલી તુંબડી હોય, સાગરને તળીયે પડી હોય, પણ કાકરા નીકળી જાય ને કાઠવ ધોવાઈ જાય, તો એ તુંબડી મીઠી ઉપર-જલની મપાટીએ આવે એથી ઉચે જાય? ના, તાકાત નથી! તાકાત તો છે, પણ સાધન નથી તેમ આત્મા પુણ્યલના સગથી રહિત થાય એટલે લોભાગ્રે જાય, ઉપર નહિ ઉપર આગશ તો છે, પણ અલોક છે તેમા ધર્માસ્તિકાયાદિકનો અભાવ છે ધર્માસ્તિકાય વિના જીવ ગતિ કરી શકે નહિ સ્વયંમ્બદ્ધથી ગમનાગમન કરતા જીવ અને પુણ્યલને ગમનમા સહાય રૂપ થાય, તે ધર્માસ્તિકાય અને સ્થિતિમા સહાય રૂપ થાય તે અધર્માસ્તિકાય સ્વયંમ્બદ્ધથી ગમનાગમન કરતા જીવને ગતિમા સહાયક દ્રવ્ય તે ધર્માસ્તિકાય અને સ્થિતિમા સહાયક તે અધર્માસ્તિકાય જ્ઞાનીએ જોયું કે-‘લોકમા બે વસ્તુ છે જેના યોગે જીવે

તથા પુણ્નગતી ગમન તથા સ્થિતિ કરી શકે છે, એ ધર્માસ્તિ
 યાય તથા અધર્માસ્તિકાય-બન્ને અરૂપી દ્રવ્યો છે આત્મા
 જડથી એટલો બધો દબાઈ ગયો છે, કે જેથી જડ રમાડે
 તેમ રમે જ જડમા પણ અનતી શક્તિ આત્માના
 અનત ધર્મો પુણ્નગતના યોગે દબાઈ ગયા છે નિગોહમા
 જુઓની ! ચૈતન્ય ઠેટલું ? અક્ષરના અનતમા ભાગ જેટલું !
 ત્યાં વેદના પણ અવ્યક્ત નિગોહમાથી ભવિતવ્યતાના યોગે
 બહાર આવે, યથાપ્રવૃત્તિ-કરણના યોગે ગ્રંથીદેશ નિકટ
 આવે, વીર્યોદ્ધાસ થાય અને અપૂર્વકરણ આવે તો તે અપૂર્વ-
 કરણથી બધી હોદી અનિવૃત્તિકરણાદિઠ કરે અને સમ્યક્ત્વ
 પામે ત્યારે આત્માના સ્વરૂપની જાણી થાય ! વસ્તુ પામ્યા
 પછી ઉદ્ધમની જરૂર આત્મા અને જડ અલગ છે માટે
 જડથી બચવું જડથી છૂટવાનાજ પ્રયત્ન કરવાના, કે જેથી
 સુક્ષ્મપદે પહોંચાય જડથી દબાયેલા આત્માને, જડથી
 અલગ કરવાના પ્રયત્ન કરવા જોઈએ આત્માને વળગેલા
 જડરૂપ કર્મોનો ક્ષય ત્યારેજ થાય, કે જ્યારે તેના યોગે
 ઉપસ્થિત થયેલ શુભ અને અશુભના સંયોગને આત્મા
 આધીન ન થાય સંપૂર્ણપણે આત્માથી કર્મોનો સંયોગ
 ક્ષીણ ન થાય અને આ સંસારમા જન્મ અને મરણ
 કરવાજ પડે, તો સમાધિથી મરણ અને જ્યાં હો
 ત્યાં બોધિનો લાભ થાઓ, 'કે જેથી મારો આત્મા પરિણામે
 સુક્ષ્મપદને સાધી શકે અને તે સિદ્ધ ન થાય ત્યાં સુધી
 આ સંસારમા પણ મારા આત્માને દુનિયાના દુખો અને
 કર્મોનો સંયોગ સતાવે નહિ

સમાધિમરણ અને બોધિલાસ—

૨૧

કાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિજી મહારાજ, મગલાચરણ કરતા કરમાવી ગયા કે—આ તીર્થ હમેશને માટે જયવતું વર્તે છે, કારણ કે—એમા એક પલું અયોગ્ય વિચારને મ્થાન નથી અને એક પલું સુદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક લડગીથી એવી રીતે મિદ્ધ થયા છે કે—તેને સેનનાર આત્મા કર્મમળથી રહિત થઈ જરૂર મુક્તિપદે પહોંચે માટે જ એ શાશ્વત્ છે, કેમકે—સત્યને શાશ્વત્ રહેનાનો હક્ક છે એથી જ એ અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વર-દેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલું છે આ તીર્થમા આચાર, એ મૂખ્ય વસ્તુ છે’ એ આચારને જીવનમા ઉતારવા માટે આપણામા લાવના બહુ સ્થિર હોવી જોઈએ જો લાવના સ્થિર ન હોય, તો આ આચાર જીવનમા ઉતારવા બહુ કઠીન છે અનાદિ કાલથી જેનો સગ કર્યો તેને તણએ તોજ આચાર જીવનમા ઉતરે એને મૂક્યા વિના ઉતરી શકે તેમ નથી માટે આપણે પ્રાર્થના સૂત્ર (જયવીયરાય) વિચારીએ છીએ એ સૂત્રમા જેની માગણી કરીએ છીએ, તેને લાવનારૂં બનાવવી જોઈએ એ લાવનામા એવા તન્મય બનવું જોઈએ કે—મરિણામની ધારા પ્રગટે કે જેથી સ્હેજે પ્રવૃત્તિ આવીને ઉભી રહે આચાર સ્હેજે આવે લવનિર્વેદ, એ પહેલી માગણી એ પણ ટકે ક્યારે ? માર્ગાનુસારિતા વિગેરે બધા પાછળના ! લવનિર્વેદ પછી આવે. કિન્તુ લવનિર્વેદ પણ

ટકે ક્યારે ? સફુરના વચનની સેવા અખડપણે ટકે તો !
 એ સેવા હોય તોજી બધી વસ્તુ ટકે લવનિર્વેદ એ પાયો છે
 વચનસેવા એ સાધન છે લવનિર્વેદ વિના વચનસેવાનો
 ભાવ પણ ન થાય સફુરની અખડિત વચનસેવા માગ્યા
 પછી, પ્રાર્થનાસૂત્રમા એ માગણી છે કે - 'હે ભગવન્ !
 તારા શાસનમા નિયાણાના બંધનનો ના નિવેધ છે, તો
 પણ હું નિયાણું કર છું કે - 'જ્યાં સુધી શ્રી સારમા રહું, ત્યાં
 સુધી ભવે ભવે મને તારા ચરણની સેવા હો !' શ્રી જિને-
 શ્વરદેવની ચરણસેવા મળે, એટલે બીજા બધા ગુણો તો
 સહજ છે ત્યાર પછીની છેવટની માગણી દુ ખનો ક્ષય
 એના માટે ઈર્મનો ક્ષય અને જ્યાં સુધી મરવાનું છે ત્યાં
 સુધી સમાધિમરણ, તથા બધા બાકે ત્યાં બોધિલાભ ! સમાધિ
 મરણ કેને થાય ? જેવો આત્મા તેણે મરણ શાસ્ત્ર મુનિના
 મરણને 'પડિત મરણ' કહે છે, શ્રાવકના મરણને 'બાલ
 પડિત મરણ' કહે છે, અને બીજાના મરણને 'બાલ મરણ'
 કહે છે પડિતાઈ કયી ? જેટલા પ્રમાણમા પાપથી વિરામ
 પામ્યા હોય તે જે વસ્તુ આત્માને મૂઝવતી હોય, તેના
 મગથી સર્વથા મુનિ ખસ્યા, માટે એમનું મરણ-તે 'પડિત
 મરણ' દેશવિરતિ શ્રાવક અશે ખસ્યા, માટે એમનું મરણ
 તે 'અશે પડિત મરણ' તથા બાકીના- 'અશે બાલ મરણ !'
 અને બીજા બધા સંસારના સગમા બેઠા છે, માટે એમનું
 'બાલ મરણ !' આપણો મુદ્દો એ છે કે - 'પડિતાઈ શું ચીજ
 છે એ સમજો' ડોરી બુદ્ધિ એ શુદ્ધ બુદ્ધિ ॥ બુદ્ધિ
 સંસ્કારી અને ફલવતી બોધિએ અસંસ્કારી અને ફળ વગ-

રની બુદ્ધિ કામની નથી જેટલી ચીજો આત્માને ધાતક છે, તે બધાથી આત્માએ અલગ થવાનું છે બુદ્ધિના ઉપયોગની ત્યા જરૂર છે અલગ થવું પડે એમા કિંમત નથી, પણ આત્મા સ્વયં અલગ થાય એમા કિંમત છે સમ્યગ્દ્રષ્ટિ આત્મા પણ ધારે તો 'સમાધિમગ્ન' સાધી શકે છે કારણ કે-તે એ બધી વસ્તુને તજવા ચોખ્ખો તો માને છે સમાધિ મરણ શા માટે ? એટલા જ માટે કે-લલે આ જીવગીમા તો મમત્વ ન છૂટ્યું, પણ પરપરા સાથે ન આવે મોહની આધીનતાના ચોગે આત્મા જીવગી મુધી તો ત્યાગ ન કરી શક્યો અને લેપાયો, પણ જતી વળતે તો એ લેપ છોડવો છે કે સાથે લઇ જવો ? બધી સામગ્રી તો અહીં રહેવાની છે તો એના ચોગે નિર્વર્થક લેપ સાથે આવે એવી મૂર્ખાઈ કોણ ઠરે ? મહેનત ઢરવા છતાંય એ ચીજો જો માથે નહિ આવે, તો વળી પાછળના પાપની લાગીદારી ઢાયમ રાખવાની મૂર્ખાતા કોણ ઠરે ? પણ એ ક્યારે બને ? એ હેય છે-એના સર્ગથી અહિંત છે, એવી બુદ્ધિ થાય તોને ! ત્યારે માગણી એ કે-‘જ્યાં સુધી સમારમા રહું, ત્યાં સુધી ભલે ભલે તારા ચરણની મેવા એને માટે દુઃખક્ષય, કર્મક્ષય-સંપૂર્ણ કર્મક્ષય ન થાય ત્યાં સુધી જે વારંવાર મરણ થાય તે અમાધિયુક્ત થાઓ અને જ્યાં જાઉં ત્યાં જોધિનો લાલ થાઓ.’ જ્યાં જઈએ ત્યાં જે સામગ્રી મળે તેના મદુપયોગની બુદ્ધિ થાય તે જોધિલાલ જોધિલાલ, સમારના હેતુનેય મોક્ષનો હેતુ બનાવે છે સમારના હેતુને પણ ત્યાંથી ખસેડી મોક્ષના હેતુમાં ચોગે છે કોઈ ક્રિયા

સાધતા સસારનો હેતુ નડતો હશે તો તેને ઉલટાવી હાનિકર નહિ થવા દે માટે બોધિલાલ હો બોધિલાલ વિનાની આર્યદેશ, આર્યકુળ, આયજાતિ-વિગેરે સામગ્રી નકામી ! શું જો વિના જો કામ પણ આપે ? જો બધી સામગ્રી રૂળે જ્યારે ? બોધિલાલ હોય ત્યારે ! બોધિલાલ જન્મિ મળે, જોમા તન્મય થવાય, શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચનમા જોતજોત થવાય, તો તો મળેલીબધી સામગ્રી મફત ! શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ઉપર પ્રીતિ થવા પહેલાં પણ પાપની ભીરતા આવવી જોઈએ પાપનો ભય ન હોય તો શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ગમેજ નહિ જેને પાપનો ભય નથી, જેને ભવનો હર નથી અને જેને સસારના રગરાગ તરફ અરૂચિ નથી, તેને શ્રી જિનેશ્વરદેવની વાણી ન ગમે શ્રી જિનેશ્વરદેવની વાણી તો ક્યારે ગમે ? જ્યારે ભવની અરૂચિ થાય ત્યારે ! શ્રી જિનેશ્વરદેવનું વચન બધાને રૂચતું હોત, તો તો પછી જોઈએ શું ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના વચન ઉપર રૂચિ કેળવવા માટે તો આ બધા પ્રયત્ન છે

ઉપકાર પણ યોગ્યનોજ થઈ શકે છે

હવે શ્રી આચારાગસૂત્રના મગલાચરણના બીજા શ્લોકને લઈએ છીએ ભગવાન શ્રી વીરદેવે જગત્ના હિતની ખાતર, જરાય શકાને સ્થાન ન મળે તેવા આ આચારશાસ્ત્રને કહ્યું છે જગત્ના હિતની ખાતર-પ્રાણી માત્રના જલ્લાની ખાતર કહ્યું છે આરાધક પુદ્ધિને ધરનાર કેઈ પણ પ્રાણી જોવો નથી, કે જેનું આ આચારશાસ્ત્રથી હિત ન થાય કારણ કે-આ આચાર જોવો ઉત્તમ છે કે, જે જે આરાધક પુદ્ધિથી

સેવે, તેને તેને પવિત્ર બનાવે અને તે સેવનારના સહવા-
સીઓને પણ પવિત્ર બનાવે. આ આચારને સપૂર્ણપણે
જીવનમાં ઉતારનાર તરફથી પ્રાણી માત્રને અસહયદાન મળે
આ આચારને સપૂર્ણપણે અંગીકાર કરનાર તરફથી-એટલે
સર્વવિરતિથી પ્રાણી માત્રને અસહયદાન મળે : એ પવિત્ર
આત્મા તરફથી એકેન્દ્રિયો પણ નિર્ભય બને એકેન્દ્રિય જીવો
માટે પણ એવી કાળજી છે કે-સલે એનું બહુ આપણે ન
કરી શકીએ, પણ આપણાથી તે જીવોને પીડા તો નજ
થાય, કેમકે-બલારના આધાર તો સામાની યોગ્યતા ઉપર છે
એમાં બહુ કરનારનું એકલાનું ચાલતું નથી શ્રી તીર્થંકરદેવ
જેવા ઉપકારી પણ, સાબળવાની તાકાત વગરના અસહીષ્ણુ,
તેમજ દુર્ભવો કે અભવિ ઉપર શો ઉપકાર કરી શકે ? બહુ
કરવાની ભાવના તો ઉચામાં ઉચી, પણ સામમા યોગ્યતા
હોય તો બહુ કરી શકાય અકિંમતી ચીજને કારીગર
કિંમતી બનાવે, પણ ચીજમાં યોગ્યતા તો હોવી જોઈએ
ને ? લાકડાની ગાંઠ લાવીને કારીગર પાસે મૂકે, તો કારી-
ગરનાં હાથીયાર પણ બાગી બાય ત્યાં કારીગર શું કરે ?
સામે આત્મા ઉપકારને યોગ્ય હોય તો ઉપકારી ઉપકાર
કરી શકે ‘સર્વેષા શુભ મયતુ’-‘મર્વનું શુભ થાઓ!’-
ભાવનામાં તો આ હોય, પણ એ ભાવનાનો અમલ અયોગ્ય
ઉપર કદી થયો નથી, થતો નથી અને થવાનો પણ નથી
જે એમ અમલ થતો હોત, તો શ્રી તીર્થંકરદેવ કોઈને
છોડીને જાતજ નહિ જમાને મુકિતએ પહોંચાડવા જ ‘એ
તો ઈચ્છતા હતા, પણ, એમણે જોયું કે-ઉપકાર તો અમૂક

ઉપર જ થાય યોગ્યતાના પ્રમાણમાં જ થાય ‘ગણધર
 અગ્યારને જ કેમ બનાવ્યા ? બીજાને કેમ નહિ ? ઉત્તર એજ
 કે-‘અન્યમાં તેવી યોગ્યતા નહોતી’-‘અમૂકને મુનિબનાવ્યા,
 અમૂકને કેમ નહિ ?’-અહીં પણ એજ ઉત્તર કે-‘યોગ્યતા
 નહોતી’ એ ખરૂં કે-યોગ્યતાને ખીલવવા માટે શ્રી તીર્થંકર-
 દેવ અપૂર્વ નિમિત્ત છે એવું નિમિત્ત દુનિયાભરમાં બીજું
 એક પણ નથી જેટલા નિમિત્તો છે, તેને સેવવા જોઈએ
 અને તે દ્વારાએ યોગ્યતા ફેળવવી જોઈએ શ્રી તીર્થંકરદેવ
 કાર્ષ હાથોહાથ કેવલજ્ઞાન આપતા નથી જેટલા માટે તો
 કહેવાય છે કે-‘કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, પ્રગટ થયું’-પણ
 ‘કોઈએ આપ્યું’-એમ નથી કહેવાતું આપચારિક ભાષાથી
 ‘આપ્યું’-એમ પણ કહી શકાય કેવલજ્ઞાન આત્મામાં છે,
 પણ જડ કર્મના સસર્ગથી દબાયેલું છે અને તેને કર્મના
 સસર્ગથી રહિત થઈ પ્રગટ કરવાનું છે તેથી તેને માટે
 યોગ્ય નિમિત્તોની ધણીજ આવશ્યકતા છે, માટે ઉત્તમ નિમિત્તો
 સેવવા જ જોઈએ અને યોગ્યતા ફેળવવી જોઈએ નોકર
 મહેનત કરે તો થોડા પગાર આપે, મહેનત વિના પગાર ન
 આપે, છતાં જેમ નોકર થોડાને ‘દાતા’ કહે એ ઉપચાર છે,
 તેમ જ્ઞાનીના નિમિત્તે કેવલજ્ઞાન મળે-તેના દાતા જ્ઞાનીને
 કહેવાય એમાં વાધો નહિ, પણ એ આપચારિક ભાષા
 વસ્તુતઃ તો શુભો છે તેજ પ્રગટ કરવાના છે તે પ્રગટ
 કરવા માટે જેટલા નિમિત્તો અને સાધનો જે રીતે સેવવા
 જોઈએ, તે રીતે ન સેવાય તો તે પ્રગટ ન થાય સ્વાભા-
 વિક શ્વેત વસ્ત્ર જો મલિન થયું હોય, તો તેના ઉપરનો

મલ જે થોડો હોય તો એકલા પાણીથી જાય, અધિક લાગ્યો હોય તો, સાબુથી જાય અને એથી પણ અધિક લાગ્યો હોય તો ખારમા બાફવાથી જાય કોઈ એમ કહે—‘આત્માના ગુણો આત્મામાં છે, તો પછી બાહ્ય આલબનની જરૂર શી ?’ —તો એ આત્મા સમ્યગ્દર્શનથી ખસી જાય છે માટે જે સાધનોથી કચરો સરાયો હોય, તેના પ્રતિપક્ષી સાધનોદ્વારા કચરો ન કઢાય તો આત્મા મલીન રહે અને એ મલીનતા વધે આપણે સુદો એ છે કે—આત્મા ઉપકારને યોગ્ય ન હોય તો, ઉપકારીની ભાવના ગમે તેવી હોય તો પણ કાંઈ થાય નહિ ! પરન્તુ જેનો ઉપકાર ન થઈ શકે તેનું પણ ‘મૂડુ થાઓ’—એમ તો ભાવનામાયે ન હોતુ જોઈએ

પુર્વાચાર્યોની અપૂર્વ લઘુતા.

ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે—બ્રાહ્મી માત્રના સલા માટે આ આચાર શાસ્ત્રને ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે જેવી રીતિએ કહ્યું, તેવીજ રીતિએ કિંચિત્ હું હું છું મૂળ આ શાસ્ત્ર કહ્યું કોણે ? ભગવાને એમણે કહ્યું કેટલું બધું ? પારાવાર માત્ર ત્રણ પદથી દ્વાદશાંગી રચવાની શક્તિ ધરનારા ગણધરદેવો પણ પ્રભુના કથનને ઝીલાય તેટલું ઝીલે છે શ્રી ગણધરદેવોનું સામર્થ્ય કેટલું ? એ આત્માઓ પૂર્વે એવી આરાધના કરીને આવેલ હોય છે—એવો જ્ઞાનનો ખજાનો સાથે લઈને આવેલ હોય છે અને એમનો આત્મા એવો નિર્મેળ બની ગયેલો હોય છે કે—માત્ર ત્રણ પદ ઉપરથી જ એક અતર્મુદૂર્તમા એઓ શ્રી દ્વાદશાંગી રચે છે પ્રભુના અગીઆરે ગણધરોએ એ મુજબ શ્રી દ્વાદશાંગીની રચના કરી છે

(પ્રશ્ન૦ બ્રાહ્મણમાથી આવેલાને ?)

હા, બહેલા ઘણું હતા માત્ર ખામી ચાવીની હતી !
 જ્ઞાનની દિશા પલટાઈ ગઈ ત્રણ પદમા વસ્તુ માત્રનું સ્વરૂપ
 જાણી લીધું પૂર્વની સામથોના યોગે એવા તૈયાર હતા કે-
 આ ત્રણ પદ સાબળે ને બધા દ્વાર ઉઘડી જાય ભગવાન
 ' હપમેદ ઘા, વિનમેદ ઘા, ધુવેદ ઘા '—આ ત્રણ પદ કહે,
 એ ઉપરથી શ્રી ગણધરદેવો અતર્ક્યદૂર્તમા દ્વાદશાગી રચે
 સપૂર્ણ વિવેચન કરવાની તાકાત તો ચૌદ પૂર્વાની પણ નથી
 હોતી શ્રી ગણધર ભગવાનનું જ્ઞાન અતિશયી હોય છે
 ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે—મારે કહેવાનું તો એજ, પણ હું
 કાંઈ બધુય કહી શકું ? ના કહેવું તે ત્યાનું, પણ જેટલું
 કહું તેટલું કહેવાની મારી તાકાત નથી—પણ જે કાંઈક કહું
 છું તે મારૂં નથી કારણ કે—મારામા જે આનંદ છે તે
 ત્યાથી આનંદ છે વાત પણ ખરી છે કે—' હવાડામા પાણી
 આવે ક્યાથી ? ' કહેવું જ પડે કે—' કુવામાથી ' હવાડા એમ
 કહે કે—'હું પાણીનું ઘર'—તે કાંઈ બાકે ? કુવાને બધ
 કરે અને પછી હવાડામા જૂઓ, એટલે માલૂમ પડી જશે
 કે—' પાણી હવાડામાનું છે કે કુવામાનું ? ' આથી જ ટીકાકાર
 મહર્ષિ ફરમાવે છે કે—'હું' કહું છું તે મારૂં નથી પણ પ્રભુનું
 કહેવું છે એટલું જ નહિ પણ પ્રભુએ કહેલામાથી પણ
 કિચિત્ માત્ર જ છે !' કહો કેટલી લઘુતા ? મહાપુરૂષોમા
 આજ સદ્ગુણ હતો આ સદ્ગુણથી જ જૈનશાસનની તંજો
 સેવા કરી શક્યા છે હરેક મહાપુરૂષે પૂર્વપુરૂષોનેજ જાગાવ્યું
 પોતાનું ઉમેરણ જરા પણ ન કર્યું શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસ-

નમા દોઢડાઢા ન ખપે • ડાઢા ખપે બહુ ડાઢા ન હોય
 તે પણ ખપે પણ દોઢ ડાઢા તો નજ ખપે, કારણ કે-એ
 તો મારી જ પાઠે ડાઢો તો હોય તેવું જ કહે, ન મમત્ત
 તો હોય તે સાચવી રાખે, પણ પેલો તો ડહોળવાનું જ
 કામ કરે એટલે એ ન પાલવે જૈનશાસનની સુંદરતા
 જળવાઈ રહી છે તેનું કારણ ઉપર કહી આવ્યા તે સફળ
 જ છે પૂર્વના મહાપુરુષો તો કહેતા કે-‘કયા એ મહાપુરુષો
 અને કયા અમે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવો તો શાસ્ત્રપરહિત ! એ
 શા માટે જૂઠું કહે ? ન સમજાય તો અમારી મતિની
 મદત અને એ મતિની મદતાના યોગે ન સમજાય, માટે
 એ ખોટું-એમ કહેવાનો અમને અધિકાર નથી જ ! આવી
 ભાવનાવાળા આત્મા માલગે, વિચારે, મનન કરે અને પછી
 ખીજને આપે પૂર્વાચાર્યોએ આવી સુંદરતા ન રાખી હોત,
 તો આ ટક્કત નહિ એ કે ગયુ ઘણું, પણું રહ્યું તે તો
 એ ઉપકારી પુરુષોએ એવું પ્રાર્થનું છે કે-ન પૂઝા
 વાત ! યુદ્ધિસેદ પડ્યો ત્યાં ડહોળ્યું નહિ, પણ ‘તત્ત્વ સે
 ચિદન્તિ’-‘તત્ત્વ તેઓ જાણે-કેવળી મહારાજ જાણે’-એમ
 કહી ત્યાં જાણાંયું કહો, કેટલા નિરભિમાની ? એઓમા એવું
 અભિમાન-રહિતપણું હોવું જ જોઈએ, નહિ તો કેવળજ્ઞાનથી
 જોવાયેલી વસ્તુને છદ્મસ્યો કહોળે તે કયા સુધી ચાલે ?
 કેવળ આગમથીજ રોય એવા પદાર્થો, હેતુથી જણાવવા
 માગે તે પણ મિથ્યાદષ્ટિ કેટલાય પદાર્થોમા કે જ્યાં યુક્તિ ન
 ચાલે, ત્યાં યુક્તિ કરવાનું ડહાપણ ન કરાય

શ્રી ટીકાકારમહર્ષિ કહે ॥ કે-જે કાંઈક કહેવાય છે તે તેજ કહેવાય છે કે જે લગવાન શ્રી મહાવીરદેવે કહેલું ॥ ટીકાકાર મહર્ષિ વધુમા કહે છે કે-‘લગવાન શ્રી મહાવીરદેવે કહેલું કહું છું, માટે મારી વાણીને લગવાન પોતે જ પાવન કરો !’ આથી સ્પષ્ટ જ છે કે-શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા મતિકટપનાને સ્થાન નથી મનિનો ઉપયોગ પદાર્થોને સમજવા માટે છે, પણ આપણી મતિકટપનામા ગોઠવાયેલા પદાર્થો એમા ઘાલવાના નથી સઘળા જ જૈન ગણ્યાતા આ ભાવનાવાળા થઈ જાય, તો કેવો આનંદ આવે ? વસ્તુને જાણવા માટે બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામા વાધો નથી વસ્તુને સમજવા માટે-નિશ્ચિત ઠરવા માટે બુદ્ધિનો ઉપયોગ થાય, પણ શાસ્ત્રને ઉનડુ સુલડુ કરવા માટે નજ થાય. આગળ આલતા ટીકાકાર મહર્ષિ ફરમાવે છે કે—

“ શત્રપરિજ્ઞાવિવરણમતિબહુગદ્ધન ચ ગન્ધહસ્તિકૃતમ્ ।

તસ્માદ સુરત્તોધાર્થ, ગૃહ્ણામ્યહમજ્ઞસા સારમ્ ॥ ૧ ॥”

*

‘ શ્રી ગન્ધહસ્તિકૃતએ કરેલું ‘શત્ર પરિજ્ઞા વિવરણ’ અતિશય ગભીર ॥ તેમાથી હું સુખપૂર્વક બોધ થાય તે માટે યોગ્ય રીતિએ સાર ગ્રહણ કરું છું’

*

કેવી અને કેટલી લઘુતા ! આ લઘુતા આવવી રહેવી નથી શાસ્ત્રના વચનમા-સિદ્ધાંતના વચનમા, આ લઘુતા લાગ્યા વિના છટકો નથી અહીં પણ જો ‘અહ-અહ આગ્યુ તોતો પછી ખલાસજ !

જગતને અવ બનાવનારો મોહરાજનો મહામંત્ર-

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર ફર-
માવે છે કે—

“અહ મમેતિ મત્રોજ્ય, મોહસ્ય જગદાધ્યક્ત્ ।”

*

‘ખરેખર,—‘અહ’ અને ‘મમ—આ મોહ
રાજનો મત્ર જગતને અધ બનાવનાર છે’

*

આ મોહમત્રમા જગતને અધ કરવાની અપૂર્વ તાકાત
છે આપુ વિશ્વ એમા મૂળાએલું છે એ મોહ ને અહીં
ધુમે, તો પરિણામ ધણું જ ભયકર આવે ઉપકારી ગણાતો
જ્ઞાની ને વિનીત ન બને, તો અપકારી નેટલું બૂડુ કરી
શકે, તેથી પણ અધિક ને તે ઉધે માર્ગે ભય તો ખૂર
કરે મૂર્ખ તો જેમ ભલું ન કરી શકે, તેમ બહુ ખૂર પણ
ન કરી શકે પણ ડાહ્યો, બહેલો-ગણેલો, વાકા થાય તો
તો ગજબ ઠરે માટે શાસ્ત્રકાર મહર્ષિઓ કહે છે કે—‘જ્ઞાની
વિનીત ભોધએ !’—એટલે કે અદ્વર્તના ક્ષયમા પ્રયત્નશીલ
ભોધએ જેને પોતાના આત્માને લાગતા ક્રમેબધનોનો ભય
નથી, તેને જ્ઞાની કેાણ કહે ? જેને પોતાના આત્માનું જ્ઞાન
નથી, પોતાના આત્માની દયા નથી, પોતાના હિતાહિતની
ખબર નથી, તે જ્ઞાનીજ નથી જેની પ્રાસિધ્ધી રાગાદિ દોષ
વધે તે જ્ઞાનજ નથી જ્ઞાની તો ‘અહ’ અને ‘મમ’ થી
વેગળો થતો ભય

(પ્રશ્ન૦ હું શાસનનો અને મારૂ શાસન—એમ કહેવાય
કે નહિ ?)

એ જરૂર કહેવાય 'અહુ' અને 'મમ' ભાવની વાત તે પૌદ્ગલિક ભાવની છે અને અહીં પૌદ્ગલિક ભાવનોજ નિવેધ ચાલે છે આત્મીય ભાવનો વાધો નથી 'ભવમા અને મોક્ષમા સમાન સ્થિતિ'— એ દશા તો ઘણી દૂર છે એ દશા ન આવે ત્યાં સુધી તો પ્રશસ્ત વસ્તુઓ તરફનું મારાપણું અખડિતજ હોવું જોઈએ સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મામા તો મારાપણું અસ્થિમજ્જાવત્ હોય, એમા જરા પણ ચકા નહિ એ સર્વત્ર ભણે નહિ એનામા ખોટું હાલ્યાપણું હોયજ નહિ તે બધે 'હાલ-હાલ' કરનાર બનેજ નહિ અને એવા હાલ્યાઓની સજ્જન સમાજમા એક કુટ્ટી કોડી જેટલી પણ કિંમત નથી—એ વાત નક્કી છે ખોટી 'હાલ' કરનારો પોતે તો હણાય છે અને બીજાને પણ હણે છે ખોટી હાલ કરનાર બહે મનથી માને કે—'મને ખુશી મલી, મને માન મળ્યું'—પણ બધા એને મનમા તો ઝોળખે કે—'આ હાલ્યા છે, પણ વિશ્વાસપાત્ર નથી સમ્યગ્દર્શન, એ એવી વસ્તુ છે કે—જે દરેક વસ્તુનું વસ્તુ તરીકે જ્ઞાન કરાવે! ત્યાં ખોટું હાલ્યાપણું હોયજ નહિ

સાચુ સમજાય તો ધારું કામ થાય.

સમ્યગ્દર્શન, આત્મશુષ્ણનાથક દુરમનને દુરમન તરીકે ઝોળખાવે એની પાસે રહેવા જેવું નથી—એવું સાચુ જ્ઞાન કરાવે સમ્યગ્જ્ઞાન દુરમનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટપણે સમજાવે અને સમ્યક્ચારિત્ર દુરમનથી દૂર ખસેડે! સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્ર—એ ત્રણે મોક્ષનો માર્ગ

છે ! પૌદ્ગલિક ભાવ, એ આત્માનો દુશ્મન છે,—એની ઝાળી સમ્યગ્દર્શન કરાવે જ્ઞાન, જ્ઞાનનું તથા જ્ઞાની પુરુષોની નિશ્ચાનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ સમજાવે અને ચારિત્ર, દુશ્મનને આપટીને દૂર કાઢે આ રીતિએ ત્રણે આત્મા સાથે વળગેલ આઠે કર્મનો ક્ષય કરી સુદૃઢપદે પહોંચાડે સમ્યગ્દર્શન, દુનિયાની સારી કે નરસી સઘળી વિષયકધાયને વધારનારી સામગ્રીને ખરાબ તરીકે જોળખાવે, એટલે સમ્યગ્દર્શિ આત્માને તો બગલા પણ કેદખાના લાગે સમ્યગ્દર્શિ આત્મા દુનિયાના સ્નેહીસખધી સાથે બાલે, ચાલે, વર્તે, પણ હેયામા—‘એ અમારા નહિ અને હું એમનો નહિ’—આવી મુદ્ધિ આવીજ જાય આ મુદ્ધિ આવ્યા વિના રહેજ નહિ દેખતા આદમીને દીવો સળગ્યા પછી ખાડો કે ટેકરો ન ન દેખાય એ બને ! સમ્યગ્દર્શન આત્માને હાનિ કરનારી વસ્તુનું નિશંક જ્ઞાન કરાવે આથી સમ્યગ્દર્શિ આત્માને દુનિયાના સઘળા પદાર્થો તરફ અરૂચિ થાય ! સમ્યગ્દર્શિ આત્મા સ્વપરનું બહુ કરી શકે છે, કારણ કે—એનો વિવેક ઉમઢા હોય છે

*

એક રાજાનો મુખ્યમંત્રી હતો તે વિચાર કરે છે કે—‘પગાર ખાઈને રાજકારોબાર વિગેરે કામકાજ તો બધા કરે એમાં નવાઈ નથી પણ હું સમ્યગ્દર્શિ સેવક છતાં મારો માલીક મિથ્યાદર્શિ રહી જાય તો મને કલક’ રાજાની મંત્રી પ્રત્યેની અને મંત્રીની રાજા પ્રત્યેની, સત્તાનની માળાપ પ્રત્યેની અને માળાપની સત્તાન પ્રત્યેની તથા પતિની

પત્નિ પ્રત્યેની અને પત્નિની પતિ પ્રત્યેની સાચી ફરજ શી છે?—તે બરાબર સમજો સાચી ફરજ ડોણ સમજી શકે? જે આત્મા સમ્યક્દષ્ટિ બને તે પરમ્પરની વાસ્તવિક ફરજ જો સમજાઈ જાય, તો ધાર્યું કામ થઈ જાય

શ્રી મૃગાવતીજી આફેક ફરજ બજાવવી જોઈએ.

સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા પોતાના આશ્રિત પ્રત્યેની, વડિલ પ્રત્યેની અને પૂજ્ય પ્રત્યેની બધી ફરજ વિચાર બગવાન શ્રી મહાવીરદેવના શાસનમા પહેલાજ સાધ્વી શ્રીમતી ચંદનબાલાજીએ પોતાની શિષ્યા શ્રીમતી મૃગાવતીજીને એક વખત કપડો દીધો શ્રીમતી મૃગાવતીજીએ બુદ્ધિપૂર્વક ગુંડો કર્યો ન હતો, પણ જો વાત ખરી કે—અનુપયોગથી પણ ગુંડો જેવું બની ગયું એ દષ્ટિએ ગુંડો ગણાય ગુંડો હતો નહિ, ગુંડો કર્યો હતો નહિ, ગુંડાની બુદ્ધિ પણ ન હતી, સ્થાન પણ ગુંડો થાય તેવું નહોતું, ખૂદ બગવાન સમવસરણમા વિદ્યમાન હતા ત્યાં વિકાર તો સલાવે નહિ, અરે વિકાર હોય તે પણ જાય, છતાં આચાર તો હોય તેજ ઘટે માટે જો ગુંડાનો ઉપાલભ દેવામા આવ્યો શ્રીમતી ચંદનબાલાજી ગુરૂણી છે અને શ્રીમતી મૃગાવતીજી શિષ્યા છે સૂર્ય—ચંદ્ર મુજા વિમાને પ્રભુને વાદવા આવ્યા, એ પ્રસંગની આ વાત છે શ્રીમતી ચંદનબાલાજીએ શ્રી મૃગાવતીજીને કપડો દીધો એ કપડો એટલા પૂરતો હતો કે—ફરીને આવો પ્રમાદ ન થાય શ્રીમતી ચંદનબાલાજી તો જે શબ્દ કહેવા જોગા કહી નિદ્રાગસ્ત થઈ ગયા, કેમકે—એમના મનમા બોળું કંઈ હતું જ નહિ પણ મૃગાવતીજીને એમ

લાગ્યું કે-‘ગુરૂણી ગુસ્સે થયા, મારાથી બોલતા નથી, હું શિષ્યા, મારી ફરજ કયી?’ જૂઓ, ફરજનો વિચાર સમજો ‘ગુરૂણીને કષાયમા જોડવાની મારી ફરજ હોય? મારી ખાતર ગુરૂણીની આ દશા? ગુરૂણીને મારે તેમના સયમમા સહાયક યા સેવક બનવું કે આવી રીતે કષાય ઉત્પન્ન કરાવવો? બસ, જ્યાં સુધી ગુરૂણી જોલે નહિ, ત્યાં સુધી એમના પગમાંથી મારે માથું ટચકવું નહિ’ પગમા માથું મૂકી ક્ષમાપના કરવા માડી એવી ક્ષમાપના કરી કે-ક્ષપકશ્રેણિએ ચઢી કેવલજ્ઞાન પામ્યા આ ફરજ અને ફરજ બળવવાનું આ પરિણામ સમ્યગ્દ્રષ્ટિને ફરજ બળવતા બીજાને લાભ થાય કે ન થાય, પણ પોતાને તો અવશ્ય થાયજ સામે આત્મા પણ જો સુયોગ્ય હોય તો સામાને પણ જરૂર લાભ થાયજ આ તો સામે પણ શ્રીમતી ચંદનબાલાજી છે, એટલે પછી પૂછવાનું જ શું? શ્રી મૃગાવતીજી ગુરૂણીના ચરણકમલમા જ સ્થિર છે એટલામા જ ગુરૂણીજી તરફ આવતા કૃષ્ણ સર્પને જોયો તે સર્પ શ્રી ચંદનબાલાજીના હાથે ડમી ન લાય, માટે હાથ ઉઠાડીને સધારામા મૂક્યો, કે તરત જ શ્રી ચંદનબાલાજી ભગીગયા અને પૂછ્યું-‘કેમ મારો હાથ ઉઠાડ્યો?’ ઉત્તરમા શ્રી મૃગાવતીજીએ સર્પ હોવાનું જણાવ્યું

શ્રી ચંદનબાલાજી ‘આવી અધારી રાત્રિમા સર્પ જોયો શી રીતે?’

શ્રી મૃગાવતીજી ‘આપની કૃપાથી’

જૂઓ, કેટલી મર્યાદા! કેવલજ્ઞાન થયું છે, છતાં પણ

એ વાત કહેતા નથી અને ઉલટું કહે છે કે-‘આપની કૃપાથી !’
કેવી શુંદર મર્યાદા છે ?

શ્રી ચદનબાલાં ‘શું જ્ઞાન થયું ?’

શ્રી મૃગાવતીં ‘એમજ’

શ્રી ચદનબાલાં ‘કયું જ્ઞાન ? પ્રતિપાતિ કે
અપ્રતિપાતિ ?’

શ્રી મૃગાવતીં ‘અપ્રતિપાતિ’

તરત શ્રીમતી ચદનબાલાં ઉભા થઈ જાય છે અને
કેવલીની આશાતના કરી તે બદલ સમા માગે છે અને
સમાપનામાથી ભાવનાએ ચઢતા સ્વપ્નચેષ્ટિના યોગે કેવલજ્ઞાન
ઉપાજે છે ફરજતું સ્વરૂપ સમજે ઉદ્વેગને સમાવવાની
ફરજ બળવી તો કેવો લાભ થયો ? આનું નામ ફરજ !
સમ્યગ્દ્રષ્ટિ આત્મા, આશ્રિત, વડિલ અને પૂજ્ય પ્રત્યેની
ફરજ સમજીને તે સુજળ વર્તે ફરજ સમજ્યા વિના વેઠની
જેમ કામ કરે, એ કાંઈ ફરજતું પાલન નથી

માતાપિતા અને સત્તાનની પરસ્પર ફરજ શી ?

સમ્યગ્દ્રષ્ટિ એટલે સાચી દ્રષ્ટિવાળો કે દોષ વિનાની
દ્રષ્ટિવાળો ? ખોટાથી અધિ રહેનાર અને સાચાની નજીક
જવાનો પ્રયત્ન કરનાર તથા ખોટાના ક્ષમા ફસાયો હોય-
ખોટાની ભાજમા જકડાયો હોય, તો પણ ત્યાંથી નીકળવાની
ભાવના રાખનાર એ સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ! અરે કહોને, ઘરમા રહેતો
હોય છતા ઇચ્છા તો છોડવાનીજ આ ભાવના વિના સમ્ય
ફલની સ્થિતિ નથી ટકી શકતી સમ્યક્ત્વ સ્થિર નથી
બનતું અને શુદ્ધ પણ નથી થતું આ ભાવના વિના સમ્યક્ત્વનો

વાસ્તવિક અનુભવ નથી થતો હેય અને ઉપાદેયની ભાવનામાં
જોઈતી લીનતા-એકતાનતા થઈ જાય, તો પૌષ્ઠગતિક પ્રવૃત્તિ
એકદમ થવા માટે દુનિયાના પદાર્થો પ્રતિ થતી દ્રષ્ટિ જો અહીં
થાય, તો તુરંત કામ થઈ જાય વ્યવહારમાં પણ અનુભવ
થાય છે કે-દુનિયામાં જે વસ્તુને પોતાની માની, તેના પોષક
અને સહાયક પ્રત્યે ભાવ જૂદો અને તે વસ્તુ પ્રત્યે વાંકી
નજરે જોનાર પ્રત્યે ભાવ જૂદો ! આ કોણે કરાવ્યો ? કોઈએ
કહ્યું હતું ? તમને માલૂમ પડે કે-‘કોઈ પૈસા લઈ જવા
આવવાનો છે’-તો તરત પોલીસને ખબર આપો આ કોણે
સમજાવ્યું ? કહો ને કે-‘પૈસાના મોઢે સમજાવ્યું’ એ દ્રષ્ટિ
અહીં થાય તો કાંઈ બાકી રહે ? માતાપિતા, મિત્ર, વડિલ,
આશ્રિત-બધા પ્રત્યેની કરજને સમજી સમ્યગ્દ્રષ્ટિ તે તે
મુજબ વર્તે ! ભગવાન શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ
કરમાવે છે કે—

“સતિ ચાસ્મિન્નસૌ ધય, સમ્યગ્દર્શનસયુત ।

તત્ત્વશ્રદ્ધાનુપ્રતાત્મા, રમતે ન મવોદયો ॥ ૧ ॥”

*

‘સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ થયા પછી, આ આત્મા ધન્ય
બને છે અને તત્ત્વશ્રદ્ધાનથી પવિત્ર થયો છે આત્મા જેનો
એવો સમ્યગ્દર્શનથી સહિત થયેલો તે આત્મા ભવસાગરમાં
રમતો નથી’

*

ત્રીજા અંતરાયના ઉદયથી ન નીકળી શકાય તો
સમ્યગ્દ્રષ્ટિ આત્મા સસારમાં વસે, પણ સસારમાં રમે તો
નહિ જ એ આત્માને સસારમાં દોરે ન આવે

સતોષ ન થાય રગાય નહિ ! રમવા અને રહેવાનો લેહ સમને કેદમા કેદી રહે ખરા, પણ હૃદયથી આનંદ પામે ખરા ? નહિજ, ઉઠતા છૂટવાના દહાડા ગણે કહો, તમે ગાના ગણો છો ? આજે બાળક અભક્ષ્ય ખાય, કદમૂળ ખાય, નાટક-ચેટક-સીનેમા જૂએ, જૂઠું ખોવે, દંગલબાજી કરે, હાંટલમા જાય, મીંગારેટ કુકે-આ બધા માટે ઘણા મા બાપને હરકાર નથી ડમાતા શીખ્યો એટલે કહે કે-‘હુશીયાર’ વિચારો એવા બહલાઈ ગયા છે કે-‘જ્યા લક્ષ્ય અપાવું જોઈએ ત્યા બીલકુલ અપાતું નથી’ કોઈ કહે કે-‘તારો બાલક આમ કરે છે’ તો ઠીકે કે-‘બાલક છે’ અરે, લવા આદમી ! જેનાથી એનો આ લોક અને પરલોક બગડે અને તારૂં બાલક સસારમા રખડે, એની તને ચિંતા નથી અને તું માબાપ ? આ કથી જાતનું માબાપપણ ? ? એ માબાપને જૈનશાસન સાચા માબાપ તરીકે શી રીતે લેખે ? ? ? વ્યવહારથી જન્મઠાતા અને શરીરના પાલક તરિકે માબાપ કહેવાય, પણ હિતૈષી તરીકે માબાપમા લાવના કથી હોવી જોઈએ ? બાલક જૂઠું ખાલે, ચોરી કરે, ટોટા પ્રીસાદ કરે અને એની હરકાર ન કરે એ માબાપ ? માસ્તર છોકરો રમે છે કે બલે છે એની હરકાર ન કરે અને પુરશીપર બેઠો હવા ખાય, એ માસ્તર એ પુરશી ઉપર કયા સુધી ટકે ? બહુ ટકે તો બાર મહિના પરીક્ષક આવે અને પરિણામ ખરાબ દેખે કે તરત ડીસમીસ કરે ત્યા તો ડીસમીસ કરનાર છે, પણ આવા માણસને ડીસમીસ કોણ કરે ? આજના માબાપ ઉપર કોઈનો અક્રુશ છે કે નહિ ? જે અક્રુશ છે તેને તો માનવો નથી ત્યા શું થાય ?

શાસ્ત્ર કહે છે કે-સાચી સ્વતંત્રતા શું છે તે સમજો દબાણ મૂકવું ત્યાં હું ખી કરવાનો આશય નથી હું ખી ન થાય એ હેતુએ થતું દબાણ, એ દબાણજ નથી કુપથ્યને ખાતા દરદીથી કુપથ્ય સતાડવું પડે અગર પ્રસંગે દરદીને બાધી પણ રાખવો પડે, તો તે દરદીને હેરાન કર્યો કહેવાય ? નહિજ કોઈ પૂછે કે-કિમ બાધ્યો છે ?' તરત હિતૈષી કહે કે-‘બાધ ! દરદી એવો છે કે દોડી દોડીને કુપથ્ય ખાય છે, માટે એના ભલા માટે બાધ્યો છે’ કરજ સમજાતી નથી એનું જ આ દુષ્ટ પગિણામ છે દરદી રૂએ છતાં કુપથ્ય ન આપે એ માળાપ ધાતકી કહેવાય ? દરદીના આસુ ખાતર કુપથ્ય ખવરાવે તો એ માળાપને કેવા કહેવાય ? કહોને, તમે તો માળાપ છો ! માળાપ માળાપપણું ભૂલે અને સતાન સતાનપણું ભૂલે તો પરિણામ શું આવે ? આ બધું શાથી ? સમ્યક્ત્વ સિધ્ધિ થવા માડતું માટે સ્વપરનો વિવેક ભૂલાવા લાગ્યો એથી જૈનપણના સરકાર ઢીલા પડી ગયા માટે જૈનપણું આવી જાય તો આ હશા હોય ? જૈનના ચોવીસે કલાક ખ્યાલ કેવા હોય ? જાતે જૈન ખરા, પણ ભાવના કયી ? સાચા દીકરા તો વિચારે કે-‘અમારા જેવા દીકરા અને માળાપ વિષયક ખાયમા લીન રહે અને ધર્મ ન આરાધે તો અમે દીકરા શાના ? એઓ ધર્મ કરે એવી યોજના અમારે કરી આપવી જોઈએ’ અને સાચા હિતૈષી માળાપ પણ વિચારે કે-‘અમારા દીકરા વિષયક ખાયમા લીન રહે, શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી ન બને, ગુરૂને કે આગમને માને નહિ, વ્યાખ્યાન સામળે નહિ અને ધર્મારાધન કરે નહિ તો અમને કલક !’

પણ કહો કે-આજે શી દશા છે ? કોઈ કહે કે-‘તમારો દીકરો પૂજા કરવા જાય છે ?’ તો તરત કહે કે-‘ક્યા જાય ? બાપડો લેશન કર્યા કરે છે’ વારુ, પૂજા એ લેશન નહિ ? એ કુરસદની રમત હશે કેમ ? અરે, કોઈ દિવસ નવરાત્રી હોય ને પૂજા કરવા કે સાધુ પાસે આવે, તોય કોઈ કોઈ માળાપ તો કહે કે-‘પૂજા કરજે, સાધુ પાસે જજે, પણ રગાતો ના !’ રંગે કોણ ? માળાપ જ આમ કહે ત્યા રગાય ક્યાથી ? હો, એતુ ભાગ્ય હોય અને એકજવાર મૂર્તિના દર્શનથી કે સાધુના સહવાસથી એ પામી જાય તે વાત જૂદી, પણ માળાપે શું કર્યું ? માળાપે તો કહેવું જોઈએ કે-‘શ્રી જિનેશ્વર દેવના પૂજન વિના, સયોગ હોય તો સાધુના દર્શન-સમાગમ વિના, ને નિરતર ભગવાનની વાણીના શ્રવણ વિના રહેવાય નહિ !’ આ સસ્કારો બાલ્યકાલમા માળાપ નાખે, તો એ બાળક જો ત્યાગી થાય તો શાસનહીન થાય અને ધરમા રહે તોયે કુલહીન થાય પણ આ સસ્કાર ન નાખ્યા અને મરજી મુજબ ચાલવા દીધા, તો અહીં (સાધુપણમા) તો ન આવે, પણ યાદ રાખજો કે-આટો ગયો તો તમને પણ મુખે જપીને બેસવા નહિ દે ધર્મસસ્કાર ! વનાના સત્તાનો તરફથી માળાપને કેટલી વકલીફ વેઠવી પડે છે, -તે જરા તપાસ કરજો, પૂછજો ! ભયકર દુષ્ટી થાય છે અને છેવટે કટાણીને એમ બોલે છે કે-‘અમે છતે દીકરે વાઝીયા જેવા છીએ’ આ તો તમારા અનુભવની વાત છે ને ? અરે, કોઈ બોવતું હોય તો માળાપ કહી દે કે-‘હમણે ન બોલ્યો, આવશે તો બેની ચાર ગાળ દેશે એ તો બે

વખત ખાઈને જહાર ગયો સારો શું કરીએ ? મહીને પચીસ પચાસ લાવે છે અને અમે ખાઈએ છાએ' જહાર ગામ હોય તો કહે કે-‘મહીને પચીસ મોકલે છે, બાકી એનું નામ દેવા જેવા નથી દેવ, શુરૂ અને ધર્મને પણ માનતો નથી’ જે દેવ, શુરૂ, ધર્મને ન માને તે માખાપને કેવાક માને ? હા, કાગળમાં ગિરછત્ર-તીર્થસ્વરૂપ, બધું લખે, કારણ કે-આ કાળની એ કારમી સભ્યતા છે વીસમી સદીની સભ્યતા, પૌંઝીશન અને માર્મિક વાગ્દાન-એ બધા એટલા બચક છે કે-એમાંથી બચ્યા તે ભાગ્યવાન એમાં કસ્યા એના ભોગ ! સલામ નીચે જૂકી જૂકીને કરે, પણ હૈયામાં તો પાણીદાર કાતર ! તમારા સત્તાનોને સેવા કરનારા બનાવવા હોય, તો તમે એમને શ્રી જિનેશ્વરદેવના તથા નિર્મય શુરૂદેવોના પૂનગી બનાવો આગમના શ્રદ્ધાલુ બનાવો અને ધર્માનુષ્ઠાનની પ્રીતિવાલા બનાવો ! તમે એમ કહો કે-‘બૂખ્યા રહો, અમે પણ બૂખ્યા રહીશું, પણ તમે આત્મહિતનાશક અનીતિ ન કરો ગાડી-મોટરની જરૂર નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવના અનુયાયી બનો કાચુ કોરૂ ખાઈ ચલાવાય તે નહિ, પણ ધર્મના વિરોધી બનો તે સહન ન થાય આવકનો દીકરો રાતે ખાવા માગે, રાતે પાન ચાવે, હાંટલમાં જાય, બીડી-સીગારેટ ફૂકે, એ કેવી ભયકર વાત છે ? અહીં આવવાની બાબતમાં કહે કે-‘ટાઈમ નથી’-પણ નાટકમાં જવાનો ટાઈમ મળે હાંટલમાં જવાનો ટાઈમ મળે આ બધું શાથી ? માખાપ ફરજ ચૂક્યા માટે ! આવકના દીકરાથી તો રાત્રે પાણી પણ ન પીવાય આજે ચોવિહાર કરનારા કેટલા ?

જૈનપણના સસ્કારે બાબૂત કરો !

શ્રી સુદર્શન ચેઠની વાત અને એમની ખ્યાતિ સાલળી શિર તો હલાવ્યા, પણ શ્રાવક તરીકે તમારી કયી ખ્યાતિ ? પરનારીસહોદરપણું શ્રાવકને ન હોય ? હોય જ શ્રી જિને શ્વરદેવનો પૂજારી, નિર્ઝયશુરદેવનો ભક્ત, જૈન ધર્મનો અનુયાયી - એમા અનાચારનો દોષ હોય ? એ પરનારીસહોદર ન હોય ! એમા અભક્ષ્યભક્ષણનો દોષ હોય ? વિચાર કરો કે-વર્તન શા છે ? જૂઓ કામ કામ કે-આ સાથી ? સમ્યગ્ દષ્ટિપણના સસ્કાર ગયા-ફરજ બૂલાર્ધ એથી ! પહેલા ઘરમા જિનમદિર હતા, સવારે દરેક ઉઠીને પ્રભુના દર્શન કરેજ ઘેર પૌષધશાળા હતો સામગ્રી બધી તૈયાર દરેકને ક્રિયા કરવાની જ ! માળાપો, વડીલો કહે કે-‘પહેલુ એ, પછી ખીજુ બધુ !’ એવી પ્રેરણા કરે સસ્કાર નાશ પામ્યા એથી આ બધું થયું રાત્રે પાન ચાવે, હોખલમા જાય, કાવે તેમ વર્તે અને કહેવાય પણ નહિ ? ત્યારે બધુ ખાઓ-પીઓ એમ કહેવું ? એછામા એાલી સવારે નોકરશી અને સાળે ચાવિહાર પણ ન બને ? જૈનકુલમા ન છાજતા આચારો બધ થાય અને છાજતા આચારોનું પાલન થાય, તો બધાજ અનાચારો બધ થઈ જાય આજો ઉઘાડીને જરા શ્રાવકકુલોમા જૂઓ કે-આજે શું શું થાય છે ? જૈનશાસનથી વિપરીત વસ્તુઓના પરિણામનો અભ્યાસ કરો, તો દોષો હસ્તામલકવત્ દેખાય

*

*

*

મુનીમ ગમે તેવો હોય, પણ જ્યારે જમા-ઉધારમા એટાજો કરે, પોતાના નામે, રકમીની લેજસેજ કરે, તો

તરત શેઠ જોલાવીને કહી દે કે-‘ભાઈ ! તુ મુનીમ હુંશીયાર, પણ મારે હવે ખપ નથી કાલથી પેઢીપર આવીશ મા !’ છોકરો પણ રૂપીયા લોકો પામેયો લાવી દેવું કરતો હોય, તો માળાપ નોટીસ છપાવે છે કે-‘એને ધીરયો મા !’ તો જોનકુલથી વિરૂદ્ધ આચરણ કરતા ઠોકરાઓ ઉપર માળાપ નોટીસ કાઢે કે નહિ ? મતલબ, દુનિયાના વ્યવહારની ગરજ છે, પણ ધર્મની ગરજ નથી ગરજ નથી, એમ તમને કહેવાય ? તમારા રોપ સાક્ષાત્તે તમે સહિષ્ણુ ન બનો તો હાલન શી થાય ? સવસરી પ્રતિક્રમણમા પણ સાધુને શીઝર રાખવી પડે કે- ‘દયારે વહેલા હિઠાડાય, કારણ કે-અધાર થાય તો તો ગજબ કરે ઢોધ સારો માણસ બીયારો જો એવાની પાસે કસાય, તો એની નો ખુરીજ દયા થાય, એનું કારણ ક્રિયાનો રાગ નથી ‘મિત્રશામી ફુકડ’-આવે, એટલે ખોટો વેઢાટ મચાવે રમતોયાળા સ્વભાવ, રસ્તામા પણ છત્રી લિલાળના ચાલવાની ટેવ, પાનની પીચકરી મારવાની આદત, આગે તરફ જોવાની ખાનીમત, એ આદતોને આજે અણોતો પડ્યો ! ઉપવાસ કર્યો એટલે ઢીલો તો થયો હોય, એમા ત્રણ કલાક હુધીના પ્રતિક્રમણમા શાંતિથી જોમાય કેમ ? નહો કરીને ~ આવે કે-‘સાલગણુ-કરણુ નહિ, ટીબળ કરણુ’ કેટલાક તરફથી તો કટાસણાની પણ તે દિવસે જ શોધ થાય કાટલા, લુટલા, મેલા લઈને આવે, લુગડાના કટકાની મુહુપત્તિ બનાવી દે ચરવલા તો કેટલાયની પાસે હોય જ નહિ અને કેટલાયની પાસે હોય તો એવા હોય કે-પુત્ર તો Cશરી છોડેને હાનિ થાય ધર્મી આજેવાનોની રજા છે કે-આવી સામગ્રી ખરી પાડવી અને સામાએ સાચવવી કે-ઉપેષ્ટ ન ખાય.

કહે કે-‘શું કરીએ ? છોકરો મહીને પચામ લાવે છે, ડીઝી-ધર છે છટ નોન્સન્સ બોલતા આવડે છે ?’- આટલું વિચારી કંઈ ન કહે, એ છોકરાના હિતેથી કેટલા પ્રમાણમાં ? જૈન કુલમાં જો દોષ પ્રત્યે આમ બેદરકારી હોય, તો દુનિયામાં એના જેવો દુ ખનો વિષય એક પણ નથી જે જૈનકુલમાં ઉંચામાં ઉંચા સસ્કાર જોઈએ ત્યાં આ દયા ? ‘તમારામાં અયોગ્ય વર્તન છે કે અસહ્યસહણુ ચાલે છે-એમ કહેતા અમને આનંદ થાય એમ ? તમારામાંથી સમ્યગ્દર્શન અને તેને છાજતી પ્રવૃત્તિ જાય, એ જાણીને તો અમને ખેદ જ થાય અમે કહીએ તે શાના માટે ? કેવલ હિતની ખાતર જ કદી સતાનને કહ્યું છે કે-‘લાઈ, તું આ ઘરે આવ્યો અને આ સાહ્યની વિગેરે છે ત જનું પૂર્વજું પુણ્ય ॥ તેના યોગે ॥ જો તું ધર્મવિરુદ્ધ વર્તનમાં પડી ગયો, તો તારા યોગે અમે પણ લીખ માગવાના !’ જેટલી તાકાત હોય તેટલી અજમાવી તમારા સતાનોને સુધારો ન સુધારી શકો તો એમ કહો કે-માળાપ થવાને અમે લાયક નથી પૂર્વના સમયમાં એકી માથે હબરો સયમી બનતા, દેશવિરાત તથા સમ્યગ્દષ્ટિ પણ હબરો એકી વખતે બનતા, અરે હબરોને સાથે કેવળજ્ઞાન થતું અને હબરો એકે સમયે મોક્ષે જતા- શાથી ? સસ્કાર સારા કે જેથી નિમિત્ત મળે કે તરત સ્વીકાર અને બેઠા પાર ! આજ તો નિમિત્તને પણ લાત મારના તૈયાર શાથી ? સસ્કાર ગયા તેથી ! સમ્યગ્દષ્ટિ ‘હાજીઓ’ ન જને જેવું કહેવું ઘટે તેવું હિતને માટે કહે- મધુર પણ કહે અને કઠોર પણ કહે દષ્ટિ એક જ કે- ‘સામાના આ માનું કલ્યાણ થાય’

એક લોકોત્તર વિશિષ્ટતા

૧ કાકારમહર્ષિ શ્રી શીલાકસૂરિભ મહારાજ મહાચરણ કરતા ક્રમાવે છે કે—‘આ તીર્થ જયવતુ વર્તે છે, કારણ કે—એનામા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી, તેમજ એક પણ સુદર વિચારનો ઇન્કાર નથી એના સિદ્ધાંતો અનેક અપેક્ષાએ એવી રીતિએ સિદ્ધ થયેલા છે કે—એને સેવનારો આત્મા કર્મભલથી રહિત થઈ મુક્તિપદને પહોંચી શકે છે માટે જ એ શાશ્વત્ છે, અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી શરૂઆતમા નમસ્કાર કરાયેલું છે આ તીર્થમા આચાર એ મૂખ્ય વસ્તુ છે’ એ આચારને શુદ્ધ બનાવવા માટે, આપણી ભાવના બહુ જ ઉચ્ચ કોટિની હોવી જોઈએ એ ભાવના શુદ્ધ બની રહે માટે, પ્રાર્થનાસૂત્ર (જય-વીરરાય) દ્વારા શ્રી વીતરાગદેવ પાસે હુમેશા થતી માગ-ણીઓ જોઈ આવ્યા

*

એ માગણીમા પહેલો ભવનિર્વેદ માંગ્યો, કારણ કે—એના વિના પાછલના ગુણો આવી શકતા નથી પછી ભવનિર્વેદના ટકાવ માટે માર્ગાનુસારિતા માંગી એમ એક પછી એક માગણી કરી ઇષ્ટ ક્ષણની સિદ્ધિ, લોકવિદ્વદ્ કાર્યોનો ત્યાગ, ગુરૂજનની પૂજા અને પરાર્થકરણ,—એ બધું માગ્યું એ બધાના ટકાવ માટે શુભ ગુરૂનો યોગ માગ્યો એને ભવપર્યંત શ્રી સદ્ગુરૂના વચનની અખડ સેવા માગી ભવાતરમા પણ

સેવાથી વચિત ન રહેવાય તે માટે, સસારમા રહેવું પડે ત્યાં સુધી શ્રી વીતરાગદેવના ચરણની સેવા માગી દુખનો ક્ષય માગ્યો, કર્મનો ક્ષય માગ્યો અને જ્યાં સુધી મોક્ષ ન થાય ત્યાં સુધી સમાધિમરણ માગ્યું તથા મર્વત્ર જોધિ લાભની માગણી કરી આ માગણીથી રંગાયેલો—આ લાભ નાથી તન્મય બનેલો આત્મા રસપૂર્વક વિપરીત આચાર કરે એ સમવતુ નથી આટલું થઈ જાય તો ધૂનન યથાસ્થિત થાય આત્મા ઉત્તમ લાભનાથી રંગાય નહિ ત્યાં સુધી કામ થાય નહિ અનત વાર માનવજીવન આનંદ અને ગર્વ શાથી ? સસ્કાર વિના ! એક વાર શુભ સસ્કાર પડી જાય તો આ જીવન અનૂપમ છે આ જીવનમા જેટલી મામતો છે, તેટલી બીજા જીવનમા નથી, પણ જ્ઞાની પુરૂષની આવીનતા સ્વી કાર્યા વિના તેની સફળતા નથી અસ્તુ —

*

ટીકાકારમહર્ષિ કહે છે કે—હું જે કહું છું તે ભગવાન્ શ્રી વીરે કહેલું કહું છું એ કહેવું પણ બધું નહિ પરન્તુ કિંચિત્ કહું છું ચરિકિંચિત્ જે કાર્ય કહું છું તે એમણે કહેલું જ કહું છું આટલુએ જાણ્યું તે એમના જ પ્રતાપે ! જે આચાર-શાસ્ત્ર જગતના કંચાણ માટે ભગવાન્ શ્રી વીરદેવે કહ્યું, તેને કઈક મારી સ્મૃતિ-ચક્રિત-શુદ્ધિ પ્રમાણે કહું છું જે વાણીનો પ્રયોગ કરે છું તે ત્યાંથી મળી છે તેને પણ પાવન એ તારક વિના બીજા કોણ કરે ? એ તો એ જ પાવન કરે એમની છાયા વિના મારી વાણી નકામી છે જે વાણીમા એમની છાયા નથી—એમનો પ્રભાવ નથી, તે

વાણી નકામી છે માટે આ વાણીને, તેજ જ્ઞાનના નિધિ પાવન કરો !' હજી ટીકાકાર પોતાની વધુ લઘુતા જણાવતા કહે છે કે-‘હું ગદ્યહસ્તિકૃત અતિ ગભીર વિવરણના સારને ગ્રહણ કરે છું’ આથી સ્પષ્ટ છે કે-‘ટીકાકાર મહર્ષિ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવની આધીનતા સ્વીકારવા સાથે પૂર્વાચાર્યોની પણ કોટલી જ આધીનતાનો સ્વીકાર કરે છે’ જૈનદર્શનના ટીકાકારાની એ જ નિગમિમાન વૃત્તિએ, આજ સુધી શાસનને અખડિત અને અવિચ્છિન્ન સાચ-ચું છે આથી શ્રી જૈન દર્શનના શાસ્ત્રોની અનેક વિશિષ્ટતાઓ પૈકીની, આ પણ એક લોકોત્તર વિશિષ્ટતા છે શ્રી જૈનશાસ્ત્રમાં કોઈ પણ માયા અનુયાયિએ સ્વકલ્પનાને સ્થાન નથી આપ્યું કારણમાં એ એમ માનતા કે-‘મૂળ કહેનાર શ્રી મર્વસદેવ છે, રચનાર વિશિષ્ટ જ્ઞાનીઓ છે અને પાછળના કહેનારા પણ એમને જ અનુસરનારા છે માટે અમારી ફરજ એ છે કે-જ્ઞાની પુરૂષોએ કહેલી વાત હૃદયમાં ન ઉતરે તો તે ખોટી ન કહેવાય, એ ખામી કથનની નથી, પણ અમારી મતિની છે !’ આવી સ્થિતિને લઈને જ શાસન ટકયું છે આ લક્ષણ કેવું ? સમ્યગ્દર્શિનું એને તો એક જ વાત છે-‘હું પૂર્ણ જ્ઞાની નથી, અધુરો છું, તેથી સપૂર્ણ જ્ઞાનીની વાત માગી મતિમાં ન ઉતરે એ ખામી માગી છે, પણ જ્ઞાનીની નથી !’ સમ્યગ્દર્શિની પાસે એક સુંદર ચાવી હોય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવ કેવા અને એ કહેશે, એ જો ભરાળરજાણે અર્તાદ્રિય પદાર્થો એને નિર્ણય ન થાય તો એ શ્રદ્ધાથી માને, પણ એના મુખથી બાકીની આજ્ઞા વિગેરેને લગતી વાતો એવી જ નીકળે કે-જે શ્રી

જિનેશ્વરદેવેના કથનને અનુનરતી જ હોય ભલે પછી
 કહેવાનું પ્રમાણુ ઓછું કે વધતું હોય સમ્યગ્દષ્ટિની ભાવના,
 વિચાર અને આદર્શ ઘણા જ ઉચ્ચ હોય । સમ્યગ્દષ્ટિ
 આત્મા ગમે તે સયાગમા રહ્યો હોય, પણ પોતાને ફસાવેલો
 માને એ વિચારે કે-‘બધન તોડવાનું સામર્થ્ય હોત તો
 જરૂર તોડત ! બધનને હાનિકર મનજે બધનમા રહ્યો છતા
 સમ્યગ્દષ્ટિ પોતાની ફરજ ન ચૂકે, એટલું જ નહિ પણ
 બધનને તોડવાની જ પેરવીમા હોય

ઉપકારના બદવાના નામે અપકાર નજ થવો જોઈએ

મત્રીશ્વર શ્રી સુખુદિની વાત આપણે ગમ્મ કાલે શરૂ
 કરી છે એ જાણી છે એ રાજના મત્રી હતા એમણે વિચાર્યું
 કે-‘પગાર લઈને રાજતાન ચલાવવું, એ તો બધા કરતા
 આબ્યા છે અને કરે છે એમા નવીનતા શી ? હું સમ્યગ્
 દષ્ટિ છતા જો મારો સ્વામી સન્માર્ગે ન આવે તો તે ઠીક
 નહિ’ આનું નામ ફરજ ‘બધ લેવું અને કામ કરવું, કામ
 કરવું અને વખત થયે પગાર લેવો’-માત્ર આ માન્યતા
 તો દુનિયામા ફસેલાની જ હોય, પણ આ મત્રીશ્વર તો
 દુનિયામા તેવા ફસેલા ન હતા દુનિયામા રહેવું પડેલું માટે
 રહેવા તેથી તે ફરજ સમજતા તેમને એમ થયું કે-‘સ્વામીને
 સન્માર્ગે ન ચઢાવું તો હું સાચો સેવક શી રીતે કહેવાઉં ?
 કયો ઉપાય કરૂં કે જેથી મારો માલીક સન્માર્ગમા જોડાય
 અને જ્ઞાનીના માર્ગે ચાલતો થાય’ રાજા પ્રત્યે મત્રીની, મત્રી
 પ્રત્યે રાજાની, પિતા પ્રત્યે પુત્રની, પુત્ર પ્રત્યે પિતાની,
 ‘પતિ પ્રત્યે પત્નીની, અને પત્ની પ્રત્યે પતિની,-એમ પર-

સ્વપરની ફરજો સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા સમજે સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા
પાપ કરે નહિ અને કરવું પડે તો કિંચિત્-થોડું તે પણ રાચી-
માચીને નહિ, પણ સકોચાઈને અને કપતે હૃદયે આનંદ
પામીને તો નહિ જ કરતી વખતે પણ કપે કર્યા પછી
પણ તેની નિંદા અને ગૃહા કરે ! આવી સ્થિતિવાળા આ-
ત્માને બધા કેટલો બધાય ? વિરતિને હાલ જાણુ ઉપર
રાખીએ વિરતિ ન પમાય, મોડી મળે, બેઠેલી મળે, પણ
પ્રભુના શાસનમા આવનારને સમ્યક્ત્વ તો જોઈએ જ ને ?
પ્રભુના શાસનમા આવેલો આત્મા પાપથી વિરામ પામવાની
તાકાતવાલો કદાચ ન હોય પણ પાપથી કપતો તો હોવો
જ જોઈએ ને ? સમ્યગ્દષ્ટિની આ સ્થિતિ તો અવશ્ય હોવી
જ જોઈએ પાપ કર્યા પછી પાપની પ્રશસા તો તે ન જ
કરે જો આ દશા આવે તો પ્રભુના શાસનને ઝોળખી શકે
પાપ કરે, એની પ્રશસા કરે અને પાપ કરીને પાપના બધુગા
ફૂટે, તો શાસનમા આવ્યો અને ન આવ્યો, -એમા તફા-
વત શો ? દુનિયામા બધા જેમ ખાય, પીયે, પહેરે, ઝોટે
અને રંગરાગ કરે છે-એમ જ તમે કરો તો તમારામા
વિશેષતા કયી ? વિચાર કરી જુઓ તો ફરજનું જ્ઞાન જરૂર
થાય રાજકારોબાર (રાજકારણ) કરતા મત્રીને રાજાના
સન્માર્ગ-ઉન્માર્ગના વિચારની જરૂર શી ? બસ, કામ કરવું
અને પગાર લેવો પણ આ મત્રીશ્વર સમ્યગ્દષ્ટિ હતા,
એટલે પોતાની ફરજ સમજતા હતા. એમણે વિચાર્યું કે-
'સ્વામી કોના ? મારા સ્વામી જો આવા જ રહી જાય, તો
મને શોભતું ન ગણાય' જ્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ સેવક, સ્વામીની

આટલી ચિંતા કરે, તો પછીથી સમ્યગ્દષ્ટિ સ્વામિ પોતાના સેવકની ઠેટલી ચિંતા કરે ? સેવક કરતા સ્વામીની ફરજ મોટી છે જૈનશાસનમા માતાપિતા પણ દુષ્પ્રતિકાર્ય કહેવાય છે એમના પણ ઉપકારનો બદલો વાળવો મહેલો નથી માતા પિતાને સન્માર્ગે યોજવામા આવે, તો જ બદલો વાળી શકાય છે તેમ માતાપિતા ઉપર પણ સત્તાનને સન્માર્ગે યોજવાની ફરજ છે જ્યારે સત્તાનની પણ ફરજ એ છે કે-મામાપને સન્માર્ગે યોજે, તો મામાપની સત્તાન પ્રત્યે શી ફરજ હોય તે વિચારો મામાપને ઉપકાર ન ભૂલાય-એમના બદલાનો ઈન્કાર ન થાય-ઉપકારનો બદલો વાળવો અનિશય જરૂરી, પણ ઉપકારના બદલાના નામે અપકાર થતો હોય તે જ ન વિચારે, તે સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ ? સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માએ એ વાત બરાબર ધ્યાનમા રાખવી જોઈએ કે-ઉપકારના બદલાના નામે જ અપકાર ન થઈ જાય સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા જ્ઞાન કે જ્ઞાનીની નિશ્ચાવિના એક કદમ પણ આગળ ન વધે અને એથીજ એના જીવનમા સુધારો-એ સુનિશ્ચિત છે જેઓ પોતાના જીવનને નથી સુધારી શકતા અને કેવલ અર્થકામની જ આરાધનામા રક્ત બન્યા છે, તેઓના મુખ માથી નીકળતી સુધારાની વાત એ વસ્તુત સુધારો નથી, પણ એક જાતનો દભ છે સાચો સુધારો તો તેઓ જ કરી શકે છે કે-જેઓએ અર્થકામની આસક્તિ તથા પોતાના આત્માને શ્રી જિનેશ્વરદેવોની આજ્ઞાને આધીન બનાવ્યો હોય દુરમનનું પણ ભૂકું નજ થાય્યો એજ ભાવના.

સમ્યગ્દષ્ટિ આત્માની ભાવના કયી હોવી જોઈએ, એ બહો છે ? સમ્યક્ત્વનું-પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ-પહેલું લક્ષણ

ઉપરામ છે અને તેનું સ્વરૂપ જણાવતા મહામહોપાધ્યાય શ્રી
યશોવિજયજી ગણિવર, ભાષાની સજ્જાયમા પણ ફરમાવે છે કે-

‘અપરાધિશુ પણ નવિ ચિત્ત થકી,—

—ચિત્તવીએ પ્રતિકુલ

સુગુણ નર ! શ્રી જિનભાષિત વચન વિચારીયે.”

*

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજી શકાયે કે-શ્રી જિનેશ્વર
દેવના માર્ગથી રંગાયેલો અને નિરતર શ્રી જિનેશ્વરદેવની
આજ્ઞાનો જ વિચાર કરનાર આત્મા, પોતાના અપરાધીનું
પણ ભૂડું નજા હરે તે આત્મા તો પોતાના દુરમનનું પણ
હિતજ હરે આત્માને પરમ શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિ બનાવવો
હોય અને જેમણે શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિ જા રહેવું હોય તેમજ
જેઓને સમ્યગ્દર્શનની આરાધનાજ કરવી હોય અને જેમને
પ્રભુના શાસનમાં ટટીજ રહેવું હોય, તો તેઓએ આ ભાવનાને
મજબૂત કર્યા વિના છૂટકોજ નથી દુરમનના નાશને જેમ આખી
દુનિયા ચિંતવે, તેમ પ્રભુના શાસનમાં આવનાર પણ ચિંતવે,
તો તેની વિશેષતા શી ? ઉઘામા ઉઘા અહિંસક બનવાની
ભાવનાવાળામાં હિંસક વિચાર હોય ? પાપ કોઈને છોડે ?
જે પાપના ચોગે મરી રહેલ છે, એને મારવાનો ધર્મીઆ
વિચાર કર ખરો ? એને તો એનું પાપજ મારી રહ્યું છે
માટે એની તો દયા ખાવી, એજ સજ્જનનું કામ છે તમને
કોઈ મારવા આવે તો વિચારો કે-‘મારા પાપને ખપાવવા
માટે સામે આદમી-પોતાના આત્માની દરકાર નહિ કરતા,
પોતાનું બગાડી, પાપની પરવા કર્યા વગર સામે આવે ?’

એ તે ઉપકારી કે અપકારી ? એ બીજારો તર્ક સ્વાધીન છે ? એ કર્મધીન આત્મા જ્ઞાન બૂલી, પોતાનું બગાડીને તમારુ બનુ કરવા આવે, ત્યા ગુસ્સો કેમ આવે ? જો સામે આદમી સામાનું બગાડી જ શકતો હોય, તો તો દુનિયામા કોઇને સારું હોતજ નહિ અશુભ કર્મના ઉદય રૂપ નિમિત્ત ન હોય, તો કોઇ કાંઈ કરી શકતું નથી આથી કહે-‘બચાવ ન કરવો, આવધ ન રહેવું’-એમ કહેવાનો આશય નથી, પણ ‘દુશ્મનનાએ બૂડાની તો ભાવના નજ હોવી જોઇએ’-એમ કહેવાનો આશય છે ‘જરૂર પડ્યે રક્ષણ માટે હાથ દેવાય, હાથ આડા ધરી બચાવ કદાચ કમાય, પણ દુશ્મનનુંય બૂડું તો ન જ છુટાયા’-આવી ભાવનાવાળાને દુશ્મન પ્રત્યે ખરાબ ભાવ આવે ક્યાથી ? આર્ત અને શોદ ધ્યાન ન આવે,-એની સમ્યગ્દ્રષ્ટિ ખૂબ ઝાળાણ રાખે અમ્યક્ત્વ આવે ત્યાગથીજ એ દુધ્યાનના પરિણામ મદ પડે-હોવા થાય, પણ તે ક્યાંય થાય ? ત્યારેજ કે બ્યારે સમ્યક્ત્વની ભાવનામા હૃદય ઓતપ્રોત બને ! એ ભાવનાનો અભાવ હોય તો આત્મા બહુ બધાઈ બાય માટે ખાસ કાળજી રાખવાની જરૂર ॥ દુશ્મનને સુધારવા માટે કરવી પડતી કડવી ક્રિયા કરતી વખતે પણ હૃદયમા ભાવના કથી હોય ? માતા બચ્ચાને મારે, પણ એને રોતું જોઇ ધરમા જઇને એ રૂએ’ કોઇ કહે કે-‘મારવામા વેર જેર હતું ?’ નહિ, હિતજીવિજ હતી એના આસુ પહેવા તો ડબલ આસુ માને નીકળે, કારણ કે-બાળક પ્રત્યે માતાને દેવભાવ નથી માતા કદાચ મોરે તો પણ તેનું હૃદય કયું ?

માતા બાળકના હિતને માટે ઉપાય બધા કરે! તેવુંજ હૃદય સમ્યગ્દષ્ટિનું સુધારવા યોગ્ય વ્યક્તિ પ્રત્યે હોય. બાલકને મારવી વખતે માતાનો હાથ ડેવો ઉપડે? તમે તમારા હાથે તમારો મારો તો તમારા ગાલ ઉપર તમારો હાથ કેવો ઉપડે? સામો મારે એવી ધોલ મરાય ખરી? કહોને કે—હાથ આવે જ નહિ બલેને ખૂબ લાખો કરીને જોરથી ઉપાડ્યો હોય, પણ ગાલ પાસે આવતાં આવતાં તો તે હળવો થઈ જાય કોઈ કદાચ અવાજ માગે, તોયે હાથ પોલો રાખીને અવાજ પણ કરો પરંતુ વાગે નહિ એની ઠાલણ તો રાખો જ કારણ કે—મારાપણું બેઠું છે તેમ પ્રાણીમાત્રનું બહું કરવાની યુદ્ધિ જેના આત્મામા હોય, તેજ પારગાનું બહું કરવાને લાયક છે ખીજ નાલાયક છે સમ્યક્ત્વની ભાવનામા તો આખા વિશ્વ પ્રત્યે મૈત્રી છે એકેદ્રિય છવે! પ્રત્યે પણ સમ્યગ્દષ્ટિના હૃદયમા મૈત્રી ભાવના વર્તે એ ભાવના જો ઉડી જાય તો તો બધુંજ ઉડી જાય. મૈત્રી એટલે ‘શેકર્ડન્ડ’ વિગેરે બાધાડગ્ગર કરવો એજ નહિ, પણ મૈત્રી એટલે તો પરનું હિત ચિંતવવાનું! સામાના હિત માટે—‘શેકર્ડન્ડ’ કરવી પણ પડે, ન પણ કરાય, આધા પણ ઉભા રહેવું પડે, પરંતુ ભાવના શુદ્ધ જોઈએ અયોગ્ય ભાવનાનો અકુરો પણ ન આવે, એની કાળજી પૂરી રાખે તે સમ્યગ્દષ્ટિ! લલાના નામે ખોટી ભાવના આવે તો કર્મસત્તા ન છોડે ગમે તે સ્થિતિમા મૂકાય, છતાં ભાવના એ કે—‘હૃદયમનનું પણ બહુ થાવ-હૃદયમનનું પણ બહું હું ક્યારે કરી શકું!’

ઉપકારની ભાવનામાં ફેર ન પડવા દો !

નાના, મોટા, મિત્ર, શત્રુ, પરિચિત, અપરિચિત,—એ બધા પ્રત્યે વર્તાવમાં ભેદ ફેર હોય, પણ બધામાં બુદ્ધિ તો હિતનીજ હોય ‘સર્વે સુખી થાઓ’—એ ભાવના ! ભાવના બધા સુખી થાઓ એવી, પરંતુ તે માટે કેમ વર્તવું, ત્યાં તો ભેદ પડશે એના અમલમાં જરૂર ભેદ પડશે માત્રમે શુભકાષ્ટે, છટ્ટે, પાત્રમે, ચોથે શુભકાષ્ટે અને માર્ગાનુસારીની પણ ઈચ્છા તો મુક્તિની, પણ કાર્યવાહીમાં ભેદ જરૂર પડે સાતમે શુભકાષ્ટે અપ્રમત્તાવસ્થા છે, જ્યારે છટ્ટે પ્રમત્તાવસ્થા છે અને પાત્રમે—ચોથે વગી એથી પણ જૂદી દશા છે ભાવના એક સરખી છતાં, કાર્યવાહી જૂદી કેમ ? કારણ કે—સરખી ગમ્તિના અભાવ છે ! મુનિ પાસે એક આદમી ચોવીસે કલાક કાચમ રહે અને જો તે રહેનાર આત્મા મુયોગ્ય હોય તો એના ઉપર મુનિ ઘણો ઉપકાર કરી શકે અને બે, ચાર કે છ કલાક આવે ત્યાં એટલો ઉપકાર ન થાય એાછો થાય : મહિનામાં બે દિવસ આવે એના ઉપર સાવ એાછો થાય ઠોઠક વખતજ મળે એના પર નહિ જેવોજ થાય ન મળે તેના પર ન પણ થાય ! એ રીતે ઉપકારની કરણીમાં ફેર, પણ ભાવના તો એકજ હા, એક વાત જરૂર છે કે—રોજ સાથે રહેનારો કે રોજ ચાર—છ કલાક આવનારો આત્મા અયોગ્ય હોય કે આછી યોગ્યતાવાળો હોય તો એના ઉપર પણ ઉપકાર ન થઈ શકે કે થોડો થઈ શકે અને કોઈકજ દિવસે આવેલો આત્મા યોગ્ય હોય, તો તેટલામાં પણ ઘણો ઉપકાર થઈ શકે માટે બેઠ દૃષ્ટિએ વિચાર કરવાનો પરંતુ બધાના હિતનીજ

ભાવના હોવી જોઈએ દરેક આત્મા કર્મનો ક્ષય કરી, અનત સુખના ભાગીદાર થાય, એજ એક ભાવના હોવી જોઈએ ! એમા જરા પણ ફેર નજ પડવો જોઈએ જેમ જેમ ।વધાર્થી હઠીલો, તેમ તેમ એને ગિણક વધુ શિક્ષા પણ કરે, છતા ભાવના કયી ? એકજ ભાવના કે-બધા ટાઈમસર આવે, સીધી રીતે જોસે, એક સરખી રીતે સાબળે, રીતસર લેસન કરે અને પરીક્ષામા સોએ સો ટકા પામ થાય યોગ્યતાના પ્રમાણમા શિક્ષામા ફેરફાર હોય, પણ ‘ બધાજ હુશીયાર થાઓ !’-આ એકજ ભાવના સર્વ માટે હોવી જોઈએ રક્ષણની-શિખામણની-શિક્ષાની ક્રિયામા ફેરફાર હોય, પણ ઉપકારની ભાવનામા તો ફેર નજ હોવો ઘટે મન્યગુણની મનોવૃત્તિ કેવી હોય, એ વાત ચાહે છે તમે બધા શામનને ચાહતા હો-શાસનનું હિત ચાહતા હો, તો શાસન કઈપુ જેમાય એવી ક્રિયા શાસન-પ્રેમીના હાથે ન થવી જોઈએ જેને માનીયે-મેવીયે-પૂજીયે,-એ કઈપુ જેમાય એવી કાર્યવાહી ન કરવી જોઈએ અજ્ઞાની-હોષ દ્રષ્ટિવાળો ગમે તે કરે, પણ મમજદારના હાથે થોડું પણ ખરાબ થાય, એ ઈચ્છવા યોગ્ય નથી જે રીતે સુધારવા ઈચ્છીયે છીએ, તેમા અયોગ્ય વર્તન કરવાથી લેદ પડે અને કરવા ધારીયે તે ન કરી શકીયે હિતૈષીના હાથે અહિત ન થવું જોઈએ હિતના નામે અહિત ન થાય તેમ વર્તવું જોઈએ છતાં જો એમ વર્તાય, તો પેલા અજ્ઞાની વર્તે તેના કરતા, આ ભયકર કહેવાય આટલી ઢાળજી રખાય તો જે કરવા માગીયે છીએ, તે સહેલાઈથી કરી શકાય.

શ્રી સુબુદ્ધિમત્રીનું દષ્ટાન્ત—

શ્રી સુબુદ્ધિમત્રીની બાવના એ છે કે—‘મારો માલોક સન્માર્ગે કેમ આવે કયા ઉપાયથી સન્માર્ગમાં એ જોડાય!’ પણ પ્રસંગ આવવો જોઈએને ? એક વાર રાજાએ કાંઈ પ્રમંગ હોઈ પોતાના મહાને પોતાને ત્યાં જન્મવા માટે મોનર્થુ એમાં મત્રી તો હોયજ બધા જન્મવા બાબ્યા, જન્મવા બેઠા, રસોઈ પીરસાણો રાજાને ત્યાંની રસોઈમાં કમીના શી હોય ? રાજા એક એક વસ્તુ લેતો જાય છે અને—‘કેવી છે ?’—એમ પૂછતો ટેસ્ટ કરતો જાય છે બધા મારીજ કહે છે ‘જોડી હોય તોયે સારીજ કહેવી પડે રાજાની રસોઈમાં રાજાની સામે દૂધણુ કોણુ કાઢે ? પાછળની વાત જૂઠી છે બધા વખાણુ કરે છે મત્રી કાંઈ બોલતા નથી રાજા મનમાં વિચારે છે કે—‘આ બધા ‘હાણ’ કહે છે, કારણ કે—એ ‘હાણ્યા’ છે—‘નાણ’ કહેવાનું શીખ્યા નથી પણ જ્યાં સુધી મત્રી સુબુદ્ધિ ન સારી કહે—ન વખાણુ, ત્યાં સુધી રસોઈની કિંમત નહિ’

રાજાં ‘મત્રી’ તૂ કેમ કંઈ બોલતો નથી ?

મત્રીં ‘આપે મને જન્મવા બોલાવ્યો છે કે બોલવા ?

જે માટે બોલાવ્યો છે તે કશું ?

રાજાં ‘રસોઈ સારી કે જોડી તે કહેવામાં વધો શો ?’

મત્રીં ‘રસોઈ જેવી છે તેવી છે એમાં કહેવાનું શું ?’

રાજાં (જરા ઝૂસે થઈને કહે છે) ‘પણ કેવી છે ?’

મત્રીં ‘જેવી જની છે તેવી છે’

રાજાં ‘પણ ખારી, ખાગી, તીખી, કાંઈ તો કહે !’

મત્રીં ‘રાજા ! જેવી છે તેવી છે—એની સંપન—છંપનમાં કાચો શો ? જોડી કહું તો કંઈ સારી જની જવાની ! અમુક ઉમદા

ચીજની અપેક્ષાએ ખોટી પણ ગણાય અને એનાથી ઉતરતી ચીજની અપેક્ષાએ સારી પણ ગણાય એની પચાત્તર્કા ઉતરવાનું શુ કામ ॥

રાજા ૦ ‘તું તો મૂર્ખો છે તું તારે રાજકાગલાર કર તું એ કરી જશે તને આની ખબર ન પડે’

મંત્રી ૦ ‘એમ માનો ! મુખત્યાર છે’

*

બધા વચ્ચે મૂર્ખો કહ્યો તે સહન થાય ? થાય, પણ દોનાથી ? પોતાનું સાચવવા ઇચ્છનારથી તથા પોતાનું સાચવીને પારકાનું ભલું કરવા ઇચ્છનારથી ! એ તો એવું પણ સહન કરે બધા વિખરાયા હવે એકવાર રાજા તથા મંત્રી બેચ કરવા નીકળ્યા નગરની બહાર ગયા કે-એક ગધાતી ખાળ આવી એમાથી બહુજ ખરાબ દુર્ગંધ છૂટે છે રાજા નાક દાખી, મ્હોડું મરડી, ઘોઠો ઉતાવળે હાકી દોડી ગયા અને દૂર જઈ ઉભો રહ્યો મંત્રી તો નાક દાખ્યા વિના-મ્હોડું મરડ્યા વિના આવે છે અહીં નાકે હુગડું રાખવાને હરકત નથી, પણ એને તો રાજાને બતાવવું છે, એટલે ખાસ એ મુજબ આવે છે રાજા વિચારે છે કે-‘મંત્રી કેવો જગદી છે ? એને દુર્ગંધ પણ નથી આવતી !’ મંત્રીને ગંધ નહોતી આવતી એમ નહિ ગંધ આવતી હતી કપડું ધારે તો રાખી શકે પણ રાજાને સમજાવવાની ખાતર, ઇરાદાપૂર્વક આ મુજબ ધીમે ધીમે આવે છે બાકી ગંધ ન સહાય તો કપડું રાખવામા વાધો નહિ, પણ તેના પ્રત્યે મુખ બગાડી, શુસ્સો વિગેરે કરવાની શી જરૂર ? ‘ખાળ આવીને ખાળ તેવી’ એમ કહેવાથી ખાળ કાઈ ઉડી જાય ? આવો જાય તો બચે ખસવામા વાધો નહિ, પણ શુસ્સો શું કામ આવે ? મંત્રી રાજા પાસે આવ્યો, એટલે રાજા કહેવા લાગ્યો —

રાજા૦ તને ગધ પણ નહોતી આવતી ?

મંત્રી૦ જોવી હતી તેવી આવતી હતી '

રાજા૦ સહન કેમ થાય ?

મંત્રી૦ 'જેમ થાય તેમ '

રાજા૦ 'તુ તો ગાડો છે '

રાજા મનમાં વિચારે કે- 'મંત્રી ગાડો છે એની જોડે વાતચીત શી ? એ તો એ લલો અને એનો રાજકારભાર ભવો એને બીજી ગમ ન પડે ' ત્યાંથી પાછા ફર્યા અને બેથ પોતપોતાના મકાને ગયા

*

મંત્રીને હવે રાજાને સન્માર્ગે લાવવાનો ઉપાય મળ્યો નોકર પાસેથી એ ગધાતી ખાળમાંથી ઘડો ભરીને પાણી મગાવ્યું કઠક નામનું ચૂર્ણ, કે જે ચૂર્ણનો એવો સ્વભાવ છે કે-જો પાણીમાં નાખે તો પાણીનો મેલ દૂર થાય, તેનાથી મંત્રીશ્વરે પાણી નિર્મેલ બનાવ્યું પાણીની સૂક્ષ્મતા ન જાય, પાણી જાડુ ન થઈ જાય, એટલા પ્રમાણમાં સ્વાદુ અને સુગંધી દ્રવ્યો એમાં લેખવી એ પાણીને મધુર, ઠંડુ, સુગંધિત, તૃપાને સમાવનાર તથા ઈંદ્રિયોને સુખદાયક બનાવ્યું. આ પાણીને રાજાના રમોડે પહોંચાડ્યું અને રસોઈયાને કહે વરાવ્યું કે- 'આજે મહારાજાને આ પાણી આપવું '

*

આમાં જાનની આપત્તિ છે હો ! રાજાની જોડે આ ખેલ છે, પણ એને તો રાજાનું લાલુ કરવાની લાવના છે, એટલે આપત્તિનો ડર નથી' રાજા મહેલ તરફ આવે છે ત્યારે દૂરથી એને સુગંધિ આવી વિચાર કરવા લાગ્યો કે-

‘આને એવી ક્યી રસોઈ થઈ છે કે જેની આવી ખૂશખો આવે છે ? એવી કોઈ રસોઈની આજ્ઞા આપી નથી’ રાજા જમવા બેઠો, રસોઈ પીરસાણી, પણજૂએ છે તો એ પણ એવી ચીજનો પત્તો નથી અને સુગંધી તો મહેકી રહી છે પાણીનું વાસણ આંચું એમાથી સુગંધી ઉછળે છે એ જણાયું ધંધ્યાધીન આત્મા કેટલો વખત કાળુમા રહે ? તરત પાણી પીધુ જમ્યા પહેલાં પીધુ એજ વખતે રાજા રસોઈયાને કહે છે કે-‘આટલા દિવસથી તુ મારે ત્યા છે, કોઈ દિવસ તેં આવું પાણી પાયું નથી, આને જ પાયું, તો રોજ કેમ પાતો નથી ?’ રસોઈયાએ કહ્યું કે-‘સાહેબ ! એ તો મત્રી-શ્વરે મોકલ્યું છે’ રાજાએ વિચાર્યું કે-‘હવે હું સમજ્યા જે મત્રીને ઘેર આવા પાણીનો કુવો હોય—જે મત્રી પાણી પણ આવા પીએ, તે મારી રસોઈ શાની વખાણે ?’ વિધ્યાધીન આત્માની હાલત જોઈ ? રાજા વિચારે છે કે-‘તે દિવસે મારી રસોઈ ન વખાણવાનું કારણ હવે સમજ્યો ! આવું પાણી પીનારને ખાળની દુર્ગંધ આવેજ ક્યાથી ?’

રાજા ‘ બોલાવો મત્રીને !’

મત્રીને બોલાવ્યો મત્રી આવ્યો.

રાજા ‘ આવા કુવાનું પાણી તું રાજ પીએ છે અને અમન આજ્ઞેજ મોકલ્યું રાજ કેમ નથી મોકલતો ?’

રાજાની શુદ્ધિ ઉપર મત્રી હસ્યો,

રાજા ‘ મત્રી ! આ ક્યા કુવાનું પાણી છે ?’

મત્રી ‘ રાજા ! વચન આપે તો કહું તમે રાજા ધડીમાં રાવાપમાન થાઓ તો ધડીમાં તોવાપમાન થાઓ !’

તમારા રોષ કે તોષનો વિશ્વાસ રો ? રાજની મૈત્રી કયા સુધી ?
મને અભયદાન આપો પછી હું બધીજ વાત કરી દઉં '

રાજા ' પણ આમાં મરવાની વાત ક્યા છે ? કયા કુવાનું પાણી,
એ કહેવું એમાં મરવાની વાત આવી ?'

મત્રી ' જી હા ! એ આપ ન જાણો. આપ અભયદાન આપો '

રાજા ' કબુલ, તને ક્ષમિત વાધો નહિ આવે '

મત્રી ' રાજા ! જે ખાળ આગળ મ્હોટે કુચો દઇ આપ

ઘોડો દાંડી ગયા હતા, એ ખાળનું આ પાણી છે '

રાજા ' મારી પણ મસ્કરી કરે છે ?

મત્રી ' નહિ આપની મસ્કરી શુ કામ કરે ? સાચુજ કહું

હુ કે-તેજ ખાળનું આ પાણી છે '

રાજા ' ત્યા આવું પાણી ?

મત્રી ' ના, પાણી એવું નહિ પણ એ પાણી પણ જે

ચોખ્ખો ઉપાય કરાય તો આવું પાણી બની શકે છે '

રાજા ' ન બને '

મત્રી ' બનાવી દઉં '

મત્રીએ તરત ત્યાથી ખાણી મગાવી, રાજની સમક્ષ

તે પાણીને વિધિપૂર્વક નિર્મળ કરી બતાવ્યું, રાજા વિસ્મય
પામ્યો અને પૂછ્યું કે- ' તે આ શી રીતે બણ્યું ? '

મત્રી ' મારા શ્રી જિનેશ્વરદેવના મુનિવરોએ કહ્યું છે સારી

કે તરસી ચીજ એ સંયોગને આધીન છે ઘઉંના આઠાથી મિથાન

પણ બને અને રોટલા પણ બને જેવા સંયોગો તેવું રૂપાંતર.

સાગ-ખોટાપણાનું કારણ સંયોગ છે તો ખાલી રાગદ્વેષ કરવાથી

બહુ થાય શી રીતે ? રાજા ! મેં આ બધી મહેનત આપની

દષ્ટિ ઉઘાડવા માટે કરી છે. ગ્રંથોપનાં વખાણુ ન કર્યાં, તેનું પણ કારણ આજ એક પર રાગ અને એક પર દ્વેષ કવવાથી કાયદો શો ?

રાગ૦ ‘જસ, મને સત્વર તારા મુનિવર પાસે લઈ જાવા દેવ, આવા મુનિ અને આવો ધર્મ તો અનૂપમ, કે જ્યાં વસ્તુનું સત્ય જ્ઞાન થાય અને એથી રાગદ્વેષ દૂર થાય.’

*

આટલી મહેનતના પરિણામમાં તે મુખ્યુદ્ધિ મત્રીએ રાજાને મુનિનો યોગ પમાડ્યો અને પરિણામે રાજા અને મત્રીશ્વર ઉભયે સયમ અગીઠાર કર્યું અને આત્મકલ્યાણ સાધ્યું.

ક્રિયાનુ પ્રતિપાદન શા માટે ?

૬ રેક ગ્રંથની શરૂઆતમા ૧ મગલ, ૨ અભિધેય, ૩ સબધ અને ૪ પ્રયોજન,—આ ચાર વસ્તુ ખાસ દર્શાવવામા આવે છે તેમ આ શ્રી અગસૂનની શરૂઆતમા પણ એ ચારે વસ્તુ ટીકાકારમહર્ષિ શ્રી શીવાકસૂરિજી મહારાજએ પણ ક્રમસર બતાવી દીધી પ્રથમ શ્લોકમા મગલ માટે તીર્થની સ્તુતિ કરી અને એમા કહ્યું કે—‘આ તીર્થ જયવતું ॥ ઠારણુ કે—એમા એક પણ અયોગ્ય વિચારને સ્થાન નથી અને એક પણ સુદર વિચારનો ઈન્કાર નથી આ તીર્થના સિદ્ધાંતો એવી સુદર રીતિએ સિદ્ધ થયેલા છે કે—તેની સેવા કરનાર જરૂર કર્મમલથી રહિત થઈને મુક્તિપદનેય પ્રાપ્ત કરી શકે છે આથીજ આ તીર્થ સામ્યત છે, અનૂપમ છે અને સઘળા શ્રી જિનેશ્વરદેવોથી નમસ્કાર કરાયેલું છે’ બીજા શ્લોકમા અભિધેયનું પ્રતિપાદન કરતા, સબધ અને પ્રયોજનનું પણ પ્રતિપાદન કરી દીધું કાળજી કે—‘આ સૂત્રમા કહેવા યોગ્ય આચાર છે અને આ આચારસૂત્ર લગવાનું શ્રી મહાવીર દેવે જગતના હિત માટે જે રીતિએ કહ્યું છે, તેજ રીતિએ હું પણ ગાર્હક કર્મ હું ’—આ કથનમા અભિધેય, સબધ અને પ્રયોજન,—આ ત્રણેનું પ્રતિપાદન થઈ જાય છે ‘આચાર’ એ અભિધેય છે,—‘લગવાનું શ્રી મહાવીરદેવથી ચાલ્યું આવે છે’—એ સબધ છે અને ‘જગતનું હિત’—એ પ્રયોજન છે પ્રથમ શ્લોકમા જેમ ટીકાકારમહર્ષિએ અદ્ભૂત વસ્તુ કહી છે, તેમ બીજા શ્લોકમા પણ તેવજ વસ્તુવર્ણન કર્યું છે

પ્રથમ શ્લોકના મગલાચરણમાં જ વિશેષણોથી પ્રગ સા કર્યા બાદ, બીજા શ્લોકમાં આ શ્રી આચાર્ય શાસ્ત્ર કહેવાનો હેતુ, કોણે કહ્યું તે અને મારે આ કહેવાને શા માટે પ્રયત્ન કરવો પડે છે,—એ ત્રણે વસ્તુ ટીકાકાર મહાત્માએ બતાવી છે અને કહ્યું છે કે—‘આ શ્રી આચાર્યસૂત્ર ભગવાન્ શ્રી મહાવીરદેવે જગતના કયાણ માટે કહ્યું એમથી કિંચિત્ મારી શક્તિ-મુજબ કરું છું મારી આ વાણીને તેજ પાવન કરો, કે જેમણે આ કહ્યું કે હું તેમની નિશ્ચયે બોલું છું પૂર કહેવાની તાકાત મારામાં નથી’ એમણે કહ્યું છે, એમથી લઇને તાકાત છે તેટલું કરું છું’

*

ત્રીજા શ્લોકમાં ટીકાકારમહર્ષિ શ્રીમત્ શીલાકસૂત્રિજી મહારાજાએ ફરમાવ્યું કે—‘શ્રી ગદ્યહમ્તિએ કરેલું ‘શસ્ત્રપ રિજ્ઞા-વિવરણ’ અતિ-બહુ ગહન છે. તેમથી સુખપૂર્વક બોધ થાય તે માટે હું કાંઈક સાર ગ્રહણ કરું છું’ શુદ્ધ સમ્યગ્દષ્ટિનો આદર્શ પ્રભુના માર્ગમાં સ્થિર રહેવાનો અને તેમાં સ્થિર રહેવા માટે શાસનના ધોરી આચાર્યદેવોની નિશ્ચામાં રહેવાનો જ હોય છે ! તે કદીજ પોતાની મતિકંપના ઉપર ઝાંઝમતો નથી, પણ શાંતીના વચન તરફ જ ઝૂકે છે એમથી મેળવાય તેલું મેળવે છે અને કલ્યાણની બુદ્ધિએ અપાય એટલું આપે છે

*

(પ્રશ્ન૦ અક્રિય સિદ્ધ પરમાત્મા પાવન શી રીતે કરે ?)

સત્તે સિદ્ધ થયેલા અરિહત પરમાત્મા અક્રિય હોય, પણ એમના નામ-જોત્ર વિગેરેના સ્મરણથી આત્મા પાવન

થાય, માટે આપચારિક ભાષામાં એમ કહેવાય કે—‘આપ’ આ વાત્સીને પાવન કરો’ બેશક, આત્માના ગુણો આત્માએજ પ્રગટ કરવાના છે—કોઈ આપવાનું નથી, પણ જે નિમિત્તે પ્રગટ થાય તે નિમિત્તને આપનાર તરીકે કહેવાય વળી બીજી પણ વાત સમજવા જેવી છે જે એવાજ નિશ્ચય ઉપર જઈએ તો તો ભાગ્ય ન હોત તો માતા પાલત પણ શાની ? એ તો પુણ્યોદય માટે પાળે છે, તો પછી માતાનો ઉપકાર જ શો ? ઉપકારજ ઉડી જાય ભલે પગાયા પુણ્યયોગે અને જીવો એ આયુધ્યના યોગે, પણ નિમિત્ત ડાણું ? નિમિત્ત તરીકે માળાપ કહેવાય તેમ અહીં જ્ઞાન પણ આ આગ મના યોગે અને એ પણ સફળતા યોગે ! આગમ પણ પૂજ્ય, સફળતા પણ પૂજ્ય અને આગમ જેના પર મૂકાય તે સાપડી પણ પૂજ્ય, અરે—લખવાનો કોરો કાગળ પણ પૂજ્ય ! એને પગ ન અડાડાય જ્ઞાનના ઉપરજીભાત્ર પૂજ્ય પાટી, પોથી, માપડી, કવણી, આ બધાની અવગણનાનો પશ્ચાત્તાપ અતિચારમાં આવે છે કે નહિ ? અને આથીજ શાસ્ત્રમાં કહેવાય છે કે—‘જ્ઞાન, જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનની અવગણના કરીએ—તે સધળાનું અપમાન કરીએ, તો જ્ઞાનવરણીય કર્મ બધાય અને ભક્તિ કરીએ—બહુમાન કરીએ અને નમસ્કારાદિ ક્રિયા કરીએ, તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ફાય પણ થાય’

(૩૧૧૦ અક્રિયપદના અર્થિને ક્રિયાના આલંબનની જરૂર શી ?)

આ પ્રશ્ન ક્રિયાને ઉઠાવનારાઓ કરે છે, પણ તેઓને ખબર નથી કે—‘એકલા જ્ઞાનથી કદી જ મુક્તિ મળી શકતી નથી અક્રિયપદે પહોંચવા માટે પણ ક્રિયાની જરૂર તો છેજ, તારણ કે—અનાદિથી ઉત્પત્તી ક્રિયાઓ કરી, આત્મા ઉપર કરેલા બંધનને દૂર કરવા માટે તો ક્રિયાનું આલબન લેવું જ પડશે વાત એટલી જ કે—અત્યાર સુધી ઉત્પત્તી રીતે સક્રિય હતા તે હવે સીધી રીતે સક્રિય બનવું પડશે’ બંધનની ક્રિયા કરી તેટલી ક્રિયા છૂટવા માટે પણ કરવી જ પડશેને ? છૂટવા માટેની ક્રિયા કરી એટલે બંધન ખસવાના અને તે ખસશે એટલે ક્રિયા પણ આપોઆપજ ખસી જશે આટા બાધ્યા છે એટલા ઉલટા ફેરવવા તો પડશેજ ને ? જે વસ્તુને બંધનમા મૂકી, તેને છોડવાની ક્રિયા તો કરવી જ પડશે આજ સુધી અયોગ્ય આલબનના યોગે ઉધી ક્રિયાઓ થતી હતી, તે હવે યોગ્ય આલબનના યોગે મીઠી ક્રિયા કરીએ, કે જેથી બંધન છૂટી જાય અને મુક્તિપદની પ્રાપ્તિ સહેલાઈથી થઈ શકે આપણે જો આલબન ન સ્વીકારીએ, તો અનાદિની વિપરીત દશા પલટાવી નથી. અનાદિની ખોટી કુટેવોથી બચવા આ આલબન છે પ્રવૃત્તિ મીઠી થાય તો અનાદિની ખોટી કુટેવો છૂટી જાય, ઉધી પ્રવૃત્તિ બંધ થાય અને આક્રમણો ખસી જાય એટલે મુક્તિ આય યોગ્ય નિમિત્તની અવગણના કરનારા પોતાના આત્માનીજ અવગણના કરે છે નિમિત્તના યોગે તો જયુ ચાલે છે ઉલટા નિમિત્ત કાયમ રાખવા અને ગ્રીધા નિમિત્ત ઉભા ન કરવા, એ ક્યાનો ન્યાય ?

સંસારી માત્ર માટે મૂખ્ય કર્તવ્યનું વિવાન—

ટીકાકારમહર્ષિ પીઠિકામા જ કરમાવે છે કે—

“ इह हि रागद्वेषमोहादामिमूलेन सर्वेणापि ससारिजत्तुना
शारीरमानसानकातिकदुःखदुःखोपनिपातपीडितेन तदपनयनाय हेयो-
पादेयपदार्थपरिज्ञाने यन्नो विषेय । ”

*

‘આ સંસારમા રાગ, દ્વેષ અને મોહાદિકથી અભિ
ભૂત થયેલા અને એજ કારણે શારીરિક અને માનસિક
અતિદુઃખ દુઃખોના ઉપનિપાતથી પીડિત થયેલા—સર્વ પણ
સંસારી જાતુએ, હેય (તજવા યોગ્ય) અને ઉપાદેય (અગી
કાર કરવા યોગ્ય) પદાર્થોના પરિજ્ઞાનમા ચત્ન કરવા
યોગ્ય છે ’

*

આ પ્રમાણે કહીને, ટીકાકારમહર્ષિ કપટ કરે
છે કે—‘રાગ, દ્વેષ અને મોહ આ ત્રણે સંસારના મૂળ
છે અને એનાથી પરાભૂત થયેલા આત્માઓ—પછી
તે ગમે તે હોય,—પણ તેઓની ઉપર શરીર સંબંધી
કે મન સંબંધી અનેક લાયકર દુ ખો આઠ્યા વિના
રહેતા જ નથી એ લાયકર દુ ખોથી મુક્ત થવાની
જેઓની અભિલાષા હોય, તેઓએ હેય અને ઉપાદેય
પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવું જ જોઈએ તે જિવાય એ
દુ ખોથી મુક્ત થવાનો કોઈ ઉપાય જ નથી, કારણ

કે-હેય અને ઉપાદેયના જ્ઞાન વિના રાગ, દ્વેષ અને મોહનો નાશ થતો નથી અને તેના નાશ વિના હુ ખ પાણુ દર થતુ જ નથી હુ ખથી છૂટવાનો એજ એક અનુપમ ઉપાય છે

*

રાગ, દ્વેષ અને મોહને આધીન થયેલા આત્માઓ, શારીરિક અને માનસિક અનેક કટુ હુ ખોથી પીડિત હોય, એના આશ્ચર્ય પામવા જેવું કશું જ નથી રાગ, દ્વેષ અને મોહની આધીનતા છોડવી નહિ અને હુ ખોથી હરવુ-એ ચાલે તેવુ છે ? હુ ખ ન જોઇએ તો એ રાગાદિઓ નાશ કરવા માટે મજબૂર રહેવું જ જોઇએ અને આ વ્રણની સેવા કરનારે તો હુ ખ સહન કરવા તૈયાર રહેવુ જ જોઇએ શાસ્ત્ર કહે છે કે-‘એ વ્રણની હયાતિમા હુ ખ તો આવવાનું જ’ મારૂ-મારૂ કરવુ અને હુ ખથી આઘા રહેવું, તે ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ હુ ખ ન જોઇએ તો આ વ્રણને છોડો અને ન છોડો તો હુ ખ આવે તે સ્વાભાવિક છે રાગી, દ્વેષી અને મોહાધ-એ સુખી હોય એ ઝઢી બન્યું જ નથી રાગી અને સુખી, દ્વેષી અને સુખી, મોહાધ અને સુખી-એ બને જ નહિ રાગી, દ્વેષી અને મોહી કદી સુખી હોય ? ક્ષણવાર સુખ મળતુ દેખાતું હોય, તો પણ તે સુખ નથી, કાગળ કે-એ સુખ પગિણામે હુ ખ લાવે તેવુ છે ખસ યાય ત્યારે અળ આવે અને ખણાય ત્યારે લાગે મળેનું, પણ તે કઈ સુખ છે ? નહિ જ બચ્ચાને ખસ થઇ હોય તો તેના હાથ ખાંધવા પડે મોટાને ખસ થઇ હોય તો સમજાવવા પડે અને હઠીલા યાય તો ઉપેક્ષા

પણ કરવી પડે જમ્યા તો હાથા કે હાથ બાધવા દે મોટા સમજે તો ઠીક, નહિ તો ઉપેક્ષાએ લની બાલકમા એ યોગ્યતા છે કે-એને ઝરવુ હોય, ખણવુ હોય તો પણ એને રોકવાની તાકાત ના કહેવાથી કે સમજવવાથી ન માને- કહેવાય નહિ તેવી હથા હોય, તો કોથળી અગર પાટા બાધો એવે બમ મોટા હડીલા ચાય તો પાટા બાધવા જ ન દે અરે ગમે તે પ્રકારે બાધો તોયે કાઢી નાખે ! પગ, મ્હોડું, અનાજ, બધું મોડું એને કોણ બાધી શકે ? માટે એવાની તો- 'ઉપેક્ષા વરમ્' -ઉપેક્ષા સારી ક્ષણિક સુખ આપનારી વસ્તુમા સુખ માનવું એજ મોહ મોહનું સ્વરૂપ જ એ કે-ક્ષણિક સુખમા શાશ્વત્ સુખનો ભાગ કરાવે પડિતને પણ મૂઝાવે તે મોહ

દષ્ટિરાગ પાપી છે

રાગ ત્રણ નકારના કામરાગ, સ્નેહરાગ અને દષ્ટિ-રાગ આ ત્રણમા છેલ્લો દષ્ટિરાગ ઘણો જ પાપી છે અને તે સત્પુરુષો માટે પણ દુર્ગંધ છે કામરાગ અને સ્નેહરાગ થોડી મુશીબતે દૂર કરી શકાય તેવા છે, પણ દષ્ટિરાગ તો સત્પુરુષો માટે પણ દુ બધી છેલી શકાય તેવો છે અર્થાત્-સત્પુરુષો પણ એના પાશમા સપકાર્થ જાય છે કલિકાલ સર્વેશ્વર ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ દરમાવે છે કે-

“કામરાગસ્નેહરાગા -વીષ્ણુનિવારણૌ ।

દષ્ટિરાગસ્તુ પાપીયાન્, દુરુષ્ઠેદ સતામપિ ॥ ૧ ॥ ”

‘હે વીતરાગ ! કામરાગ અને સ્નેહરાગ એ સહેલાઈથી નિવારી શકાય તેવા છે, બ્યારે ખાખી એવો દષ્ટિરાગ તો સતપુર્યો ! માટે પણ હું જે કેરીને છેલી શકાય તેવો છે’

*

કામરાગ અને સ્નેહરાગ ભાવનાદિકથી દૂર કરી શકાય છે, પણ કુદર્શન ઉપર ચોટેલો દષ્ટિરાગ, એ એવો ભયંકર છે કે—જેના પાશમાંથી સતપુર્યો પણ નથી છૂટી શકતા આથી કોઈ પણ ખોટી માન્યતાને આધીન ન થઈ જવાય, એની ખાસ ઠાળી રાખવાની છે આપણું જીવન જો આપણે સકલ કરવા માંગતા હોઈએ, તો આપણી ફરજ છે કે—આપણે ટેવલ વ્યક્તિનાજ અનુયાયી બની જવું જોઈએ નહિ અને કોઈ પણ કુમાન્યતાના શુભામ પણ બનવું જોઈએ નહિ ખોટાના રાગમાં પડેલા માણસો, હતા એવા દોષોને પણ જોઈ શકતા નથી

(પ્રશ્ન—પ્રભુના આગમને આગળ રાખે તો ?)

તો પછી દષ્ટિરાગ રહ્યો જ કયા ? એ તો યોગ્ય જ છે કોઈ કહે કે—‘મેં માન્યા એજ દેવ.’—તો તો એ એક પ્રકારે દષ્ટિરાગ અને દુરાગ્રહ છે, પણ એમ કહે કે—‘રાગદ્રેષ ન હોય, એક પણ દ્રવ્ય ન હોય તે મારા દેવ’—ત્યારે એને પૂછવાનું કે—‘આજ સુધી એમ કેમ નહોતો માનતો ?’ ત્યારે જો એ માર્ગે આવવાને યોગ્ય હોય તો કહે કે—‘અજ્ઞાન હતું માટે’ શાસ્ત્ર કહે છે કે—‘દેવ, ગુરુ અને ધર્મ બધા ‘સુ’ જોઈએ સુદેવ, સુગુરુ અને સુધર્મ તેજ રીતે વડીલ પણ ‘સુ’ અને માખાપ પણ ‘સુ’ જોઈએ’

(લાલન૦ આપનો કેસ મજબૂત કરતા જાયો છો)

શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલું તમારી આગળ મૂકું છું કોઈ
 કહે કે-‘મહાવીરને કેમ માનો છો ?’ તો કહેવું કે-‘રાગદ્વેષને
 છતી અરિહત બન્યા માટે અમે ભગવાન, શ્રી મહાવીરદેવને
 માનીએ છીએ કોઈ માનીત કરે કે-‘એ અરિહત નહોતા’
 -તો ન માનીએ અને કહીએ કે ‘એ મહાવીર ખીન એ
 અમારા મહાવીર નહિ જેનામા રાગદ્વેષ નહોતા એજ મહા
 વીર અમારા દેવાધિદેવ, પણ ખીન નહિ’ શ્રી ઋષભદેવ
 ભગવાન તથા શ્રી મહાવીર ભગવાન અરિહત હતા માટે જ
 તેમને દેવ માનીએ છીએ શુદ્ધ પણ જમે તે નહિ શુદ્ધ તે કે
 જે મહાવ્રત પાળે, શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ ચાલે,
 નામાયિકમા રહે અને ધર્મનોજ ઉપદેશ આપે એ તો સમ્યગ્
 દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર શિવાય ખીનું બતાવે
 નહિ અને શ્રી જિનેશ્વરદેવે કહેલું જ કહે. ‘કલાણાજ શુદ્ધ’
 -એમ નહિ, પણ આ લક્ષણ જેનામા હોય તે બધાજ શુદ્ધ
 આ જેનામા ન હોય તે વોસિરે, વોસિરે આ રીતે દેવને,
 શુકને, ધર્મને, વડીલને અને માળાપ વિગેર બધાને
 માનવાના, પણ તે ‘સુ’ લેઈએ

“અરિહતો મહદેવો, જાવજીવં સુસાહુળો ગુરુણો,

જિણપન્નત તત્ત, હ્યસમ્મત્ત મણ ગહિય ॥૧॥ ”

*

‘શ્રી અરિહત એ મારા દેવ, સુસાહુળો એ મારા શુદ્ધ
 અને શ્રી જિનેશ્વરદેવપ્રણીત તત્ત્વ એ મારો ધર્મ,-જાવ
 જીવ આ સમ્યક્ત્વ મેં ગ્રહણ કરેલું છે’

*

આ પ્રમાણે જોલવામા અને વિચારવામા આવે છે જે ત્રણે વસ્તુને સ્વીકારી છે, તેના વિશેષણો જૂઓ ! દેવ કોણ ?-તો કે અસ્થિત ! શુદ્ધ કોણ ?-તો કે સુસાધુઓ ! અને તારવ કયું ?-તો કે શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કહેલું ! આ ગીતે આપણો વસ્તુનો સ્વીકાર હોવો જોઈએ, પણ હિરણ્યગથી નહિજ

ખોદુ દાક્ષિણ્ય એ રાપ છે !

દેવનું કહેલુંજ કહે એ શુદ્ધ અગડ-જાગડ જમ્પા મારનાર શુદ્ધ નહિ ! મહાનની ધન જેમ વાચુથી ફરકે, તેમ વાયરે ફરકનારા શુદ્ધ નહિ ! ! મારા દેવ, મારા શુદ્ધ અને મારો ધર્મ-એ મનુષ્યે કહેવું રહેલું છે ? જ્યા-ત્યા એમ કહે એ મનુષ્ય અનાન છે ! વિવેકી આત્માઓ તો દેવ-વ અને શુદ્ધ દેવે ત્યા બૂકે, નહિ તો અધ્ધક હિસા રહે દેવત્વમા વધુ મુશ્કેલી નહિ આવે, પણ શુદ્ધત્વમા વાધો આવે કે કારણ કે-આખા ચાલતી રહે છેને ! આખની શરમ, ખોટા દાક્ષિણ્યના ઉપાસકોના અવશ્ય નાશ કરે છે હિતકામી દાક્ષિણ્યની ઉપાસના એ શુભ છે, પણ ખોદુ દાક્ષિણ્ય એ દોષ છે એ દોષનો તો વ્યવહારમા પણ, સ્વીકાર નથી વ્યવહારમા પણ, પ્રમાણિક આડતીયા સાથે મેળ રખાય, દાક્ષિણ્ય રખાય, પણ ક્યા સુધી ? જે પાચ ઉપીયાની છૂટ માટે, પણ ચોપડા ઉચલાવવા માટે નહિ ! એ આડતીયો તમારા ચોપડાને પણ ન ગણકારે, તો તો તમે કાર્ટમા દોડો કે નહિ ? માલ લઈ જાય અને જવાળ ઉઠાઉગીરીનો આપે ત્યા દાક્ષિણ્ય રાખો ? કહોને કે-નહિજ કહો છો ને કે-

‘દાક્ષિણ્ય કેટલા પૂરતું? પચાસના પીસ્તાલીશ લઈએ
એટલા પૂરતું ઠીક છે, બાકી વધુ ન સચવાય સાથે જમ્યાનો
સખધ સચવાય તો સારું!’ ચાલો કયા કરો? કહોને કે-
આવ્યા હોય એને ત્યાં કોઈને બે, કોઈને પાચ, કોઈને
દશ કેમ? એને ત્યાંથી આવ્યા એટલા કરવાના! કોઈને
ત્યાંથી ન આવ્યા, તો તમે પણ જી હો કે-‘હું પણ ન આવું’
તમને પૂછે કે-‘કેમ નહોતા આવ્યા?’ તમે તરત કહો કે-‘તું
કે દિ આવ્યો હતો?’ કાઈ કીધા વિના ઓછાજ રહો છો?
વ્યવહારમાં નહિ જેવા સ્વાર્થ માટે હાનિકર દાક્ષિણ્ય
નથી રાખતા, તો અહીં આત્મકન્યાણી સાધનામાં ખોટું
દાક્ષિણ્ય કેમ નસાવી લેવાય? વ્યવહારની બાબતમાં સહુ
સમજે છો કે-‘ખોટું દાક્ષિણ્ય રાખીશું તો ઘર નહિ ચાલે
-વેપારમાં લીખ માગીશું’ અને ધર્મના પ્રસંગમાં એ વાતે
બેઠરકાર છો માટે પત્તો નથી લાગતો તમને ખોટું લાગે
તો તમે જાણો, પણ જે છે તે કરું છું ગોશાળાનો પરમ
આવક સદાશ્વપુત્ર, જ્યારે ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવનો પરિચિત
બન્યો, પ્રતિબોધ પામ્યો, સમજ્યો, કે તરત સન્માર્ગનો સ્વીકાર
કર્યો અને ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવનો પરમ આવક બન્યો.
ગોશાળો ફરીને ત્યાં આવ્યો એટલે ગયો નહિ ગોશાળાએ
ખોલાવવા શિષ્યને મોકલ્યા શિષ્યોને મોકલવાનું કારણ?
ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ તો કોઈને ખોલાવતા નહોતા!
ત્યાં તો એ હતું કે-પુણ્યશાળી હોય તે આવે, ભાગ્યવાન
હોય તે પામે અને તરવાની ભાવનાવાળા હોય તે તરે જ્યારે
ગોશાળાની જુદી તો ચેનકેન પ્રકારે સખ્યાવૃદ્ધિ કરવાની

હતી ભગવાન વીતરાગ છે અને ગોશાળાને તો ખેંચવા છે ! શિષ્યોને સદાશપુત્રે કહ્યું કે—‘કહેજો કે હું હવે આવવા માગતો નથી’ ગોશાળો પોતે આવે છે અને આવતો જોયો કે તરત આખ નીચી ઢાળી ગોશાળો પાસે આવ્યો પૂછે છે કે—‘કેમ ન આવ્યો ?’ સદાશપુત્ર કહે છે કે—‘હવે નહિ’ આ વખતે પણ આખ તો નીચે ઢાળેલી જ હતી રખે જોની કાંઈની અસર મને થાય એ ભય હતો આખ મળ્યે શરમ થાય તો ? દાક્ષિણ્ય આવે તો ? ? માટે આખ નીચી ઢાળી હતી. પુણ્યવાન આત્માને દાક્ષિણ્ય ન આવે પણ સતત ખરો, એટલે ગત્યવાનો પ્રયત્ન તો કરવો જ જોઈએ અમૂક વ્યક્તિનેજ દેવ માનવી, એવો શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા આશ્રય નથી શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા તો અરિહતને દેવાધિદેવ મનાવવાનો આશ્રય છે કલિઠાલસર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ક્ષરમાવે છે કે—

‘भववीजाङ्कुरजनना, रागाद्या क्षयमुपागता यस्य ।
ब्रह्मा वा विष्णुर्वा, हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥ ૧ ॥’

*

‘સસારણીજના અકુરને પેદા કરનારા રાગાદિક દોષો જેના ક્ષય પામી ગયા છે, તે પછી નામથી આહે તો બ્રહ્મા હો, વિષ્ણુ હો, હર હો કે જિન હો, તેને અમારો નમસ્કાર હો !’

*

કેવી અને કેટલી સુદર મનોવૃત્તિ ! પણ તેમા પાણુ પોલાણ કે અજ્ઞાનતાભર્યું આપદ્ય તો નહીં જ કે—‘ગમે તેવા

પણ દેવ ચાલે !' પણ દેવાધિદેવ તો તેજ, કે જેમા રાગદ્વેષ નહિ, અઠારે દોષમાથી એક પણ દોષ નહિ અને સર્વજ્ઞ-વીતરાગ હોય તે પછી એમનું નામ ગમે તે હોય ગુરૂ પણ ફલાણા એમ નહિ, પણ જે શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા મુજબ ચાલનારા હોય, શ્રી જિનેશ્વરદેવનું કહેલું જ કહેનારા હોય, સામાયિકને નહિ મૂકનારા અર્થાત્ સામાયિકમા જ રહેનારા હોય અને રત્નત્રયી શિવાય બીજી કંઈ પણ ન બોલનારા હોય તેજ તથા ધર્મ પણ તેજ કે જે કરવાથી વિષયનો વિરાગ થાય, કષાયનો ત્યાગ થાય, ગુણનો અનુરાગ થાય અને ઉત્તમ ક્રિયાઓમા અપ્રમત્તાવસ્થા આવે એવો જ ધર્મ આદરણીય માળાપ તથા વડીલ પણ તે, કે જે પોતાના સંતાનને-વારસને હિતમાર્ગે વાળે ! ઉધે માર્ગે વાળે તે ન માતા, ન પિતા કે ન વડીલ ! આ માન્યતા હોય તો દ્વિરાગ આવે જ શી રીતે ? અમૂકજ દેવ, અમૂકજ ગુરૂ, અમૂકજ ધર્મ, -પછી તે ગમે તેવા હોય તો પણ એમા મારાપણું-એ માન્યતા તે દ્વિરાગ છે

વસ્તુનો જે સ્વભાવ તે ધર્મ—

વસ્તુના સ્વરૂપને અગીકાર કરી વસ્તુને માનવી આ બધા ધર્મ તો સાધન ધર્મ પણ અતિમ તો 'ચચ્ચુસદ્વાયો ઘમ્મો-વસ્તુનો સ્વભાવ તે ધર્મ !' વસ્તુના સ્વભાવને વળગીને જ વસ્તુને માનવી શરીરના સ્વભાવનો ખ્યાલ હોય તો તેમા મોહ પામીએ ? નહિ જ શાસ્ત્ર અને અનુભવ કહે ॥ કે- 'શરીર પરિણામે દુર્ભવ છે, નાશવતુ છે, સડવું-પડવું અને નાશ પામવું એ એનો સ્વભાવ છે શટન-પટન-

વિધ્વસન સ્વભાવવાળું છે રૂપીયાની રૂપીયાભાર ચી-૪ ખવ-
રાવો, દશવાર નવરાવી-ધોવરાવી સાફ કરો, દરેક રીતે
સાફ રાખો, તેલ-ફુલેલ લગાવો, કસ્તુરીનો લેપ કરો, પુષ્ટિ
કરે તેવા પદાર્થો શરીરમા નાખો, પણ અતે પરિણામે શું ?
વસ્તુના સ્વભાવને ઓળખો તો વાધો ન આવે ગમે તેવી
રીતે શરીરને સાચવો તોયે પરિણામે શું ? આ જાણીએ
તો શરીર માટે પાપ થાય ? નહિ જ મહર્ષિ ધનાકાકઠી
દુઢને પારણે છઠ્ઠ કરતા પારણામા આયબિલ કરતા આય-
બિલમા આહાર એવો લેતા કે જેના ઉપર માખી પણ ન
જેસે ઘી-દુધ તો નથી જ, પરન્તુ ખીચડીમા પણ રસ તો
છે ને ! ત્યા માખી જેસે પણ એ તો કોલસા જેવા થઇ ગયેલા
ખીચડીના બળેલા પોપડા વિગેરે, એવા એવા આહારથી
નિર્વાહ કરતા બીજા પણ મહર્ષિઓ કેવલ નિર્મમ ભાવે જે
કાંઈ મળે તેના સચમના નિર્વાહ માટે ઉપયોગ કરતા. ત્યા
એમ મનાય કે-‘એ આહાર પણ ધર્મસાધનાર્યે કરતા’ પણ
વસ્તુના સ્વભાવથી ઉલટા થઇ જેવું કેમ પાલવે ? શરીરને
ધર્મસાધન બનાવવા માટે નિભાવવામા આવે એ જૂઠી વાત
છે, પણ જેઓ શરીર પાસે ચાવીસે કલાક પાપ કરાવે અને
કહે કે-‘ધર્મ માટે પોખીયે છીયે’-તેઓ કેવા કહેવાય ? બાર
મહીનામા એક-જે દિવસ ધર્મ કરાવે અને રોજ પાપ કરાવે
અને પાછા ઉપરથી કહે કે-‘ધર્મ માટે પોખીયે છીયે’-તે કેમ
ચાલે ? પેદી માડી તે દાન દેવા માટે કે વેપાર કરવા
માટે ? દાનની ભાવના હોય તોયે કેટલી ? કિંચિત્ ! આગ-
ળીના વેદાનાયે કેટલામે ભાગે ? હા, એ ઠીક કે-જેટલું દાન

દેવાયુ એટલો લક્ષ્મી કૃણી, પણ કાઈ પેઢી દાન માટે કે એમ કહેવાય ? લક્ષ્મી આદિની મૂર્ત્તિ વિનાના તો સસારમા જ શું ઝામ રહે ? અને ધર્મ માટે લક્ષ્મીની ઇચ્છા, એ તો નિષિદ્ધજ છે હોય તો સદુપયોગ કરવાની છૂટ છે, પરંતુ સદુપયોગના નામે પાપથી પેદા કરવાની છૂટ નથી એ તો વગર ઠારણે સાફ કપડાને ધોવા માટે મેલુ કરવા જેવી વાત છે

*

*

*

જેને શરીરનો સ્વભાવ સમજવામા આવી જાય, તે મૂળાય નહિ ભલે ભોજન આપે, રક્ષા કરે, પણ માને કે- ‘અતે એ માફ રક્ષણ કરનાર નથી’ સાપને દૂધ પાઈએ તો ઝેર થાય, એ પચાપાન નકામું જ ને ? શરીરની બહુ પુષ્ટિ શું ઝામ આપે ? વસ્તુના સ્વભાવને ઝોળાખી વળગે એને દષ્ટિરાગ ન થાય વસ્તુના સ્વભાવને ભૂલે એને દષ્ટિરાગ આવે પછી બચવું બારે ! માટે દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ તે આજ હું મારું છું તેજ એમ ન કહો, પણ આપણે કહી ગયા તે મુજબ લક્ષણો હોય તેજ એમ કહો તેજ રીતે વડીલ પણ તે કે જે વારસામા રહેવા આત્માનું હિત ચિંતવે સસાર દુ ખમય જ ॥

સસારી જીવો જે રાગ, દ્વેષ અને મોહથી પીડિત હોય, તેણે શારીરિક ને માનસિક દુ ખ સહેવાતૈયાર રહેવું જ જોઈએ, કારણ કે-એના ચોગે દુ ખ સિવાય કંઈ છેજ નહિ સસાર તો દુ ખમય, દુ ખફલક (દુ ખ ॥ કૃણ જેનું) અને દુ ખની પરપરાવાળો છે, એમા શકા જ રી ? એથી

જ સસાર છોડવા જેવો છે એમ કહેવું પડે છે અને તે કેવલ સુખને જ માટે છે 'સુખ જોઈએ'—એમા બે મત નહિ, તો પછી 'સસાર છોડવા જેવો છે'—એ વાતમા પણ બે મત કેમ હોઈ શકે? સસારનો સખધ છૂટ્યા વિના આત્માને કહી જ શાશ્વત્ સુખની પ્રાપ્તિ થવી જ નથી, એ વાત સુનિશ્ચિત છે જ્ઞાની પુરૂષો તો સમારને હું ખમયજ જણાવે છે, પરંતુ સસારમા રહેલા પણ સસારમાં સુખ છે એમ જોરપૂર્વક નહિ કહી શકે એમનો અનુભવ પણ સમારમા સુખ હોવાની 'ના' કહે છે કોઈ કહ્યું-કહાવ્યું કહે તે ન મનાય અને—'મારૂં સાચું—એવો દુરાશ્રદ્ધ રાખનારનું પણ ન મનાય સસારમા કોઈ તો એવા કટાણે છે કે—ક્યારે દ્વિતીયે એમ એમના મનમા થયા જ કરે જ્યારે પયારીયે પડે, લવરી કરે, ત્યારે સાબળને ! બહારથી લાલ દેખાય, પણ હૃદયમા જૂઠુંજ બહાર ન કહે પણ એકાતમા પૂછજો નામાકિત કે શ્રીમાનને પૂછજો કે—'કેમ છે?' તો તે તરત કહેશે કે—'જવા દેને ! છે તે ઠીક છે જે રીતે ઘડાયા—પકાયા તે માટે તે રીતે રહેવું પડે—ફરવું પડે કપડામા કે રીતભાતમા ફેરફાર ન થાય મોટરમા જ ફેરાય બહારનો દેખાવ જરા ગયો તો પાઘડી ઉછળે, માટે ગાડુ જેમ ગમડતું હોય તેમ ગળડવા દે અહીંના તહીં, આમના તેમ કરવા દે આબરૂ ટકે એટલે બસ !' માટે 'સસાર ભયકર ચીજ' છે—એનો કોઈ પણ વિચારણથી ઇન્કાર થઈ શકે તેમ બનેલાઓ ગમે તે કહે, પણ વિચારો તો સ્પષ્ટ રીતે સમજી

આસક્ત

વિચારો

હુ ખફલક અને હુ ખની પરપરાવાળો છે’-એમ જે રાની પુરોએ કહ્યું છે અને કહે છે તે તદ્દન સત્યજ છે

(પ્રશ્ન૦ સસારને છોડવાથીએ સુખ કયા દેખાય છે ?)

છોડ્યો ? છોડ્યા વિના દેખાય ? ચરમાથી દેખાય તેવું સુખ થોડુંજ છે ? અનુભવ વિના ન દેખાય. ‘સાકર કેવી ?’-એમ પૂછનારને કહેવું જ પડે કે-‘ઘડાઢામા મૂકી જો !’ ‘દીક્ષામા સુખ કેવું ?’-અનુપમ ! અનુભવ કરવો હોય તો લઈ જૂઓ એટલે માલૂમ પડે ‘મોક્ષનું અનત સુખ કેવું ?’-એમ પૂછનારને રાની પુરોએ એજ દરમાબ્ધ કે-‘સસારના સુખથી અનત શુભું છે, અનૂપમ છે, વચનાતીત છે, એકાતિક અને આત્યતિક છે’-‘સચમનું સુખ કેવું ?’ તો કહ્યું કે-આવો ને જૂઓ ! પણ મારાપણું મૂકીને આવજો ત્યાથી એ માથે લઈને આવશો તો જાતે મરશો અને બીજાને મારી નાખશો સસારની બધી બધાં છૂટે ત્યારે જ સચમની સ પૂર્ણ ખૂશખો આવી શકે

સસારના ભય વિના ધર્મપ્રેમ ન જાય

‘જેટલી સસારની ભીતિ, તેટલી ધર્મની પ્રીતિ ! જેટલો સસારનો ભય, તેટલો ધર્મનો પ્રેમ ! જેટલા પ્રમાણુમા સસારનો ભય થાય, તેટલા પ્રમાણુમા ધર્મનો પ્રેમ થાય ! જેટલા અશે દુર્ગંધી જાય, તેટલા અશે સુગંધી આવે ! જેટલા અશે દાડાઈ જાય, તેટલા અશે આબરૂ વધે !-આ તો બ્યવહારની વાત છે ને ! દાડાઈમા સમજો છો ને ? જેટલા પ્રમાણુમા વચનની એકતા, તેટલા પ્રમાણુમા પ્રતીતિ જામે જેટલા પ્રમાણુમા વાયદાસર આપવાની ચિંતા,

તેટલા પ્રમાણમા શાહુકારી દેવાળીયો પૂછે કે-‘મને કેમ કોઈ ધીરતા નથી ?’ આના ઉત્તરમાં એજ કહી શકાય કે- ‘લાવો એના દ્વેષે ધોઈને આપો, આવુ પાચ, દશ, પચીશ વખત કરો, એટલે સહુ કોઈ ધીરશે ભાડી વગર આપ્યે એમ ને એમ ધીરવાનું કહો તે ચાલી શકે તેમ નથી’ તેમ જ જેટલા અશે ખોટું જાય, તેટલા અશે સત્ય ધુસે અને જેટલા અશે અમયમ જાય, તેટલા અશે સયમ પ્રગટ થાય. આજ કારણથી પરમોપકારી ટીકાકારમહર્ષિએ પીઠિકામા જ શરૂઆતમા જ સસારની અસારતા બતાવી ખરેખરી વાત છે કે-સસારની અસારતા સમજાવ્યા વિના ધર્મ સમજાવી શકાતો નથી સસારની અસારતા સમજાય એટલે ધર્મ માગવા આવે, પણ તેને પોતે જ્યાં ભેઠો છે, તે ખોટું દેખાવું નેઈએ ! આત્મા આત્માના સુખને ઝોળખતો નથી માટે જ સમારમા સુખ માને છે વિષયના ત્યાગના સુખનો અનુભવ નથી, માટે જ વિષયમા સુખ લાગે છે તપશ્ચર્યાના અભ્યાસી આત્મા, જે એકાતરે ઉપવાસ કરનારો છે અને અડતાલીસ કલાકે એકવાર ખાનારો છે, તેને દિવસમા એ વાર ખાવાનું કહો તો ના પાડશે અને કહેશે-‘મને તો અડતાલીસ કલાકે એકવારથી અધિક વખત નહિ ખાવામાજ મન આવે છે’-પણ આ વાત ખાનપાનમા જ રાચી રહેલાઓને ગમે ? જાની પુરૂપો તો કહે છે જ, પરંતુ વૈદક શાસ્ત્ર પણ કહે છે કે-‘રસ એ રોગનું કારણ છે’ રસ શું ? વિગઈ વિગઈ રોગનું કારણ હવે શાસ્ત્ર એમ કહે એમા ખોટું શું ? શરીર નિરોગી રાખવું હોય તો પણ રસથી વિરક્ત રહેજો. વિકૃતિ બવાતકારે આત્માને દુર્ગતિમા લઈ જાય. વિકૃતિના

સેવકને દુર્ગતિમા ન જવું હોય તો પણ વિકૃતિ લઈ જાય
પાપમા એ ગુણ કે-પાપ કરનારને હેરાન ન થવું હોય તો
પણ એ હેરાન કર્યા વિના રહેજ નહિ સ્વાદિષ્ટ ચીજ
આધીન થઈ લેવાય, તો પધારી સેવવી પડે એમા કાંઈ
આશ્ચર્ય નથી અસયમ ઉપરની પ્રીતિ ઘટે, તોજ સયમનું
સુખ સમજાય અને સયમ ઉપર પ્રીતિ થાય સસારના ભય
વિના ધર્મમેમ ન જાગે અને આથીજ જ્ઞાની પુરૂષો પહેલા
સસારની અસારતા બતાવે છે ઘણા કહે છે કે-‘જનને ભયરૂપ
કહેવાય ?’ પણ શાસ્ત્રકાર કહે છે કે-‘જેવો હોય તેવો કહેવો
જ પડે’

ચાર પ્રકારના દીકરા—

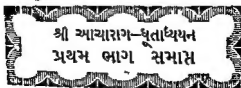
આ દીકાકાર મહાત્મા કહે છે કે-રાગ, દ્વેષ અને
મોહથી અભિભૂત હોવાના કારણે શારીરિક અને માનસિક
દુઃખથી પીડાતા બધાય સસારી આત્માઓએ હેય એટલે
તજવા યોગ્ય અને ઉપાદેય એટલે અગીકાર કરવા યોગ્ય
પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ એ જ્ઞાન મેળવવા યત્ન
કરવો જોઈએ આ ઉપદેશ કોના માટે અપાય છે ? શાસ્ત્રમા
કહ્યા મુજબ જે સસારમા દુઃખ માનતા હોય, જેમને એ દુઃખ
ન ગમતું હોય અને જેઓને એથી છૂટવું હોય તેને માટે !
જ્ઞાનીનો ઈરાદો એજ કે-‘બધાના દુઃખ દૂર થાય અને સુખના
ભાગી બને’-પણ બનવું હોય તેને ને ? ન બનવું હોય તેને
માટે શું ? માળાપ બાલકને સુધારવા બધાયેલા, પણ અવ-
સરસર ખવરાવે તે ખાય, પીવરાવે તેમ પીયે, બેસાડે તેમ
બેસે અને ઉઠાડે તેમ ઉઠે, તેને માટે કે બીજા માટે ? યથે-

અછાચારિઓને સારા માતાપિતા પણ કયી રીતિએ સુધારી શકે ? દીકરા પણ ચાર પ્રકારના હોય છે ૧ અતિભત, ૨ સુભત, ૩ નીચ, અને ૪ કુલાગાર. અતિભત તે કે જે બાપની આબરૂ સવાઈ કરે-બાપના નામને ઝળકતું કરે-બાપના ઉદ્દયથી કંઈ શુભેા ઉદ્દય કરે સુભત તે કે જે બાપની આબરૂને અનુસરતું વર્તન રાખે નીચ તે કે જે બાપની આબરૂને બદ્દો લગાડે અને કુલાગાર તે કે જે બાપની આબરૂને સળગાવી મૂકે નીચ તો માત્ર બદ્દો લગાડે-એવું કરે કે જેથી માત્ર નિંદા થાય, પણ અગારો તો એથી પણ લચકર બાપની બધી આબરૂને સળગાવી મૂકે આપણા પિતા પણ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ ! આપણે ગદ્યા જ એમના દીકરા કહેવાઈએ અતિભત તો ન બનાય, પણ સુભત તો બનવું છે ને ? સુભત તે બની શકે, કે જે આજ્ઞાને બાધ લાગે તેવી એક પણ પ્રવૃત્તિ ન કરે સુભત દીકરાથી જમાનાના વાયરાને નજ અનુસરાય એણે તો એ મહાવીર પિતાની આજ્ઞાને જ અનુસરવાનું છતાં જો તે આજ્ઞાને છાજલીએ ચઢાવી જમાનાને અનુસરવા બાધ, તો નીચની કાટિમા આવી બાધ અને આજ્ઞાથી વિરુદ્ધ થઈ જમાનાના શુભ ગાવા મડી બાધ તો ચોથીજ કાટિમા આવી જવાય એમા આશ્ચર્ય શું ? સુભત બનવા માટે આજ્ઞા માનીએ, પાળીએ અને પૂરૂ પાલન ન થાય તો આજ્ઞાનું પૂરૂ પાલન કરનારને હાથ જોડીએ તથા બીજાને આજ્ઞાનું પાલન કરવા પ્રેરણા કરીએ આ રીતે, આચરણા કરીએ તોજ સુભતની કાટિમા રહી શકાય ! આજ્ઞાને બદ્દો લાગે તેવો પ્રયત્ન કરીએ તો નીચની કાટિમા જવું પડે અને આજ્ઞાનો નાશ

કરવાના પ્રયત્ન આરંભીયે તો કુલાગાર જ કહેવાઇએ નીચ અને કુલાગાર કોઇ પણ રીતિએ અશસાપાત્ર ન ગણાય ! મુન્નત કોણ તે ગોખલે મુન્નત તે, કે જે નીચનો અને કુલાગારનો સગ પણ ન કરે-અશસા પણ ન કરે મુન્નતથી નીચના અને કુલાગારના વખાણ ન થાય. સમજાવી શકે તેમ હોય તો સમજાવે એમા વાધો નહિ મુધરે એમલાગે તો સામે પણ જવાય મુધરતા લાગે તો આગળી પકડીને પણ લવાય અધિક મુધરે તો ખોળામા પણ બેસાડાય અરે, વધી જાય તો માથે પણ બેસાડાય પણ જે નીચતા અને કુલાગારતા જ દેખાય-એમા મુધારો નજ જણાય, તો ‘દુર્જન પ્રથમ પંદે’-એ ન્યાયે એમને આથે જ રખાય

*

આ રીતિએ ‘વિચારતા જણાશે કે-દરેક કવ્યાણના અર્થ આત્માએ રાગ, દ્વેષ અને મોહથી ઉત્પન્ન થતી શારીરિક અને માનસિક પીડાના ક્ષયને માટે હેય એટલે તજવા યોગ્ય અને ઉપાદેય એટલે આદરવા યોગ્ય પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવવુજ નેઈએ તેમજ જેઓ ઉપકાર કરવા ઇચ્છતા હોય તેઓએ પણ જગતને હેયોપાદેય પદાર્થોનું પરિજ્ઞાન થાય તેવા પ્રયત્ન કરવા નેઈએ અને તોજ પ્રભુ પાસે રોજ ‘જયવીરરાય’ સૂન દ્વારા કરાતી માગણીઓ સફલ મઈ ગણાય.

શ્રી આચારાગ-ધૃતાધ્યયન
પ્રથમ ભાગ સમાપ્ત

મુદ્રાશક્તિ

‘શ્રી વીરશાસન’ કાર્યાલય તરફથી
શ્રી મ ન લાલ નાથા લાલ શાહ,
વ્યવસ્થાપક શ્રી વીરશાસન કાર્યાલય,
પાજરા સ્ટેડીયમ રતનપોળ અમદાવાદ.

૦૦૦

જાણુ છો ?

જૈન ને જનેતર સાક્ષરોએ લેના મુદ્દાકે પ્રશ્ન કરી છે, માત્ર જૈનોમાજ નહિ પરન્તુ હિંદુ ને મુસ્લીમોમા પણ જે અપૂર્વક વચાવ છે અને જેને વિષે મેં-મેં અભિપ્રાયો વણ મગ્યા માગ્યા છે, તે મુળધર્મી પ્રતિજ્ઞ થયુ

જૈન પ્રવચન

સાપ્તાહિક, સુખી જીવનની ચાવી ખતાવે છે જીવનને સુધામય બનાવવાના માર્ગો દર્શાવે છે અને અર્થકામના જયકર વિપનો નાશ કરનારા જે જીવીશુદ્ધી સમાન કામ કરી શકે છે

એટલે કે—

એમાખાત્રાશ્રયચારી, જ્ઞાનનપ્રવાનક, મમર્થ વિહાન, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ ચેત્યામપ્રવર શ્રીમદ્ ગમવિજયજી ગણિવન્તા આમા અતિ મનનીય વ્યાખ્યાનો દર અકવાટીએ નખ દરમામા છપાય છે તા ખ લેવાતી નથી

લવાજમ

દિનમા રૂા ૩-૧૨-૦

પરદેશ રૂા ૫-૮-૦

છુટકે નકલ

મુખર્ષમા રૂા ૦-૧-૦

ખદારનામ રૂા ૦-૧-૦

શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલય

પત્ર સ્ટીટ, મુખર્ષ